

חדושים ובאורים

בכורות

תמורה י"א ז' והא קמייתי בהמה מחוסרת אבר כו', ושם היא שלמים וולדה חולין כו', ולכאורה יש ללמוד מזה דאפשר להקריב בהמה שהטחול שלה מחיר כלב, דלא יהא אלא חולין, [אי חסרון מצפנים לא שמה חסרון עי' לקמן ל"ט א'], אבל לא אם אונה מחיר כלב, ועי' תמורה ל' א', וצמס"כ לקמן ג' ז', וז"ע.

נראה דר' יהודה דמחייב שותפות עכו"ם, ומשמע דאפילו רוצא דעכו"ם, כדאמר לקמן ג' א' כחצ רחמנא כל דאפילו כל דהוא, דמ"מ היינו דוקא כשהישראל שותף בכל הבהמה, אבל כשיש לישראל חלק מסוים לא מיקרי שותפות וכמס"כ לעיל, ופטור, ולא מיבעיא כשהישראל שותף באזון האם דלא שייך להקדיש מחמת זה הולד שאין לישראל חלק בו, אלא אפילו כשכל האם של הישראל והישראל שותף ברגל הולד, נמי אין הולד קדוש כלל, דכל שאינו שותף בכל חיותה דולד לא קרינא ביה כל דהוא בכור. (ס"א סק"א).

גמ' כל הני ל"ל זריכי כו', כזר הקשו בתו' דהא מתרי קראי נפקי עובר דעכו"ם ואם דעכו"ם, ואפשר דהו"ל לתנא למיתני עיקרי ההלכות עובר דעכו"ם ואם דישראל או עובר דישראל ואם דעכו"ם פטורין מן הבכורה עד שיהיו שניהם דישראל, ומאי שייטיה למיתני לקח ומכר, הלכך פשיטא לגמ' דבזה נמי חידושא אחי לאשמועינן, והיינו דמפרשינן חידושא דמוכר ולוקח ומקבל ונותן בקבלה, מלכד עיקר החידוש דכל שותפות עכו"ם פטרת. (הערוך).

שם לאפוקי מדר"י דאמר שותפות עכו"ם חייבת בבכורה, יש לעי' מהו בהנאה לדידיה דפטור

ב' א' מתני' שנאמר בישראל אצל לא באחרים, עי' תו', ואין לומר דהאי קרא אחי למעט אם וולד דעכו"ם, דאי לאו בישראל הו"א דגם בבהמת עכו"ם קדשי בכורים דקדושה הבאה מאליה נינהו, ואינה ענין לבעלים המחוייב, וכמו ערלה וכיו"צ דנהגי בשל עכו"ם, אבל שותפות עכו"ם דהיינו שיהא חלק ישראל פטור מחמת שותפות העכו"ם ליכא למילף מהאי קרא, דחלק הישראל שפיר קרינא ביה בישראל, ולהכי אינטריך קראי דבקרך ומקנך וכל, דהא בשמות בקרא דקדש לי כל בכור כתיב בישראל למעט עכו"ם.

ונראה דר' אלעאי חולין קל"ה קל"ו דממעט שותפות ישראל מן הבכורה ומן המתנות וראשית הגז, דהיינו דוקא כשהם שותפים בכל הבהמה, אבל כשכל הבהמה לאחד ואזנה לשני, לא מיקרי בהמת השותפין, וחייבין בכל, ודכוותה לדידן אי ממעטינן מבקרך שותפות עכו"ם, [וכן שאר מילי בחולין שם דממעטינן שותפות עכו"ם מדגנך ומציתך ומשדך], היינו נמי שהעכו"ם שותף בכל, אבל אזון דעכו"ם אם דאם או דעובר לא מימעט מהאי קרא, והיינו דאינטריך לקמן ג' א' קרא דכל למעט שותפות מסוימת דעכו"ם, ואינטריך כל בכור לשותפות כזו בעובר, וכל מקנך לשותפות כזו באם, וז"ע בתו' שלא פירשו הדברים, וכ"כ מרן זללה"ה בסט"ז סק"א.

ובמסקינן לקמן ג' א' דאפילו שותפות עכו"ם בזכר שעושה מוס, פטור מן הבכורה, ומינה דזכר שאינו עושה מוס אינו פטור, וכ"ה ברמב"ן, ומשמע דהולד קדוש בקדושת בכורה ונקרב ונאכל, אע"פ שיש בו חלק חולין, ועי'

העובר, וזה לפעמים שעדיין לא נוצר, והוא דבר שלא בא לעולם, אבל אי אדם מקנה דבר שלא בא לעולם שפיר דמי דעם יצירת האבר קנאו הנכרי אף בעודו צמעי אמו, ולפי שרגילין למכור אזנו וזה א"א לדעת מתי נוצר ולפעמים הוא עדיין דבר שלא בא לעולם לכך כתבו תו' בסתם שצריך להקנות בהמה לאזני עובר, אבל מתני' דהלוקח עובר חמורו מייירי שמכר לו את כל העובר כמות שהוא עכשיו וזוה א"א שיקנה האם כלל, שו"ר במח"א הלכות דבר שלא בא לעולם שכבר כתב לפרש כן, ועי' בנתיב"מ ובקצוה"ח חו"מ סי' ר"ט, וז"ע. (הערות).

נראה דאין הכרח דר' יהודה פליג אדר' אלעאי חולין קל"ו א' דפטר שותפות ישראל מצורה, די"ל דהיינו לענין שיהא קדוש ליקרב, [וכן בפטר חמור לענין שצריך לפדות כולו עי' להלן דלא מהני פדיון לחצאין], ומ"מ קדוש כל חלק דומיא דשותפות עכו"ם לר"י, ומותר בגיזה ועבודה, ומיהו מתני' ודאי דלא כר' אלעאי דהא לא ממעט אלא שותפות עכו"ם, וכן מהא דאמר רבא ג' ד' לית דחש להא דר"י כו' משמע נמי דשותפות ישראל חייב ולא דנו אלא אם לחייב גם שותפות נכרי, וזו כונת הרמב"ן בהלכות, שזו העירוני דרבא לשיטתו חולין קל"ה ד' דרבי רחמנא שותפות צכור גם לר"א.

נראה דכי היכי דמחייב ר"י שותפות עכו"ם, ה"נ מחייב שותפות כהנים.

נראה דשותפות ישראל אף לר"י אין פדיון לחצאין, דלעולם צריך לפדות כולו, אלא דשותפות עכו"ם כיון שאין קדוש אלא חציו, הו"ל חציו כולו, ולפ"ז בשלשה שותפים שני ישראל ועכו"ם, נמי א"א לפדות אלא של ד' הישראלים ביחד. (הערות, ועי' מש"כ לקמן ג' א').

בב"ק ע"ח ד' צעי ר"י מכרה חוץ משלשים יום ממלאכתה מהו, יש לעי' לענין צכור חוץ ממלאכתה אם חשיב שותפות גוי למיפטר מצורה, ובחזקת משלשים יום מסתבר דלא חשיב שותפות גוי. איתא בתוספתא פ"ב דצדקת הפקר פטורה מן הצורה, ויש לעי' הפקיר העובר לחוד מהו, ולכאורה ג"ז ראוי למיפטר, ומיהו מדרבנן יש לעי' אי גזרו צדק"ג דעיקר צדקה דישאל דילמא אחי לאחלופי צדקה אחרית, וז"ע.

(הערות).

חמור אסור בהנאה, מי אמרינן ה"נ ל"ש, או"ד לא עדיף מצכור צדקה טהורה דשותפות עכו"ם שרי בגיזה ועבודה כדאמר לקמן ט' ד', ומסתברא דאין לחדש שינויים בשותפות עכו"ם בלא גזירת הכתוב, וגם צכור יש לחלק דצכור צדקה טהורה שורש האיסורים משום קדושת הקרבן, ואסרה תורה אף בצעל מוס, וזה לא שייך כשמתחלתו אין קדוש אלא מקנתו, משא"כ בפטר חמור דאיסור הנאה

מעיקר מצותו לר"י ומצכור מכיון דצריך פדיון, אין לחלק בזה בין מקנתו לכולו. (הערות).

בשטמ"ק צ"ס תו' דקדקו דמרישא דמתני' דהלוקח עובר חמורו לא שמעינן דלא כר' יהודה, והיינו משום דמודה ר"י כשכל האם של עכו"ם, והמקבל איירי שמקבל חלק גם מן האם כדמסקינן דיהיב ליה צדקה מעצרתא לפטומה, [ומצואר דחלק כל שהוא צ"ס סגי שיקדש חצי העובר, דהא אין לו צ"ס אלא בפטום ומ"מ קתני דנותן חצי דמיו לכהן], ויש לעי' דהא כתבו תו' לקמן ג' ד' דמכירת עובר הוא דבר שלא בא לעולם, אלא צריך להקנות צדקה לעוברין, וא"כ הלוקח עובר חמורו ע"כ איירי שקנה ממנו החמור לעצרה, וא"כ לר"י היינו שותפות וחייב, וע"כ גם רישא דלא כר"י, וא"כ והמשתתף עמו ל"ל, ונראה מזה דלוקח צדקה לעצרה מודה ר"י דפטורה מן הצורה, דכיון דאין לו שום זכות בצדקה עצמה בלא עובר, לא מרצינן ליה מכל, אבל הדברים קשים דמה לי באיזו כח הוא שותף צ"ס אם לגדל ולדות או חלב או נמר, סו"ס שותף הוא בגוף הצדקה.

ועו"ק צמ"כ תו' דמכירת עובר הוא דבר שלא בא לעולם, ומ"ש ממכירת ירך הצדקה, והרי דיינינן כשכבר העובר קיים, וכבר תמה כן בגליון מהרש"א ציו"ד סי' ש"כ צ"כ סק"ד, ועו"ק דמאי איריא משום דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הא אף אי אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דין הוא דלא יועיל, דהא אין הקנין חל עד שצא לעולם וכדאמר ר"ה יבמות ז"ג דעד שלא בא לעולם יכול לחזור בו, וא"כ עם ילידת הצכור צריך שיקנהו העכו"ם וזה לא מהני כמש"כ הגרע"א ז"ל שם צ"כ בגליון, ולכן נראה דודאי יכול למכור העובר אף קודם שנולד כמו רגל ויד, אלא כונת תו' כשאינו מוכר אלא אבר מקוים מן

שם ר"י מחיר בשורה, הא דלא קתני ר"י מחיר בשורין, משום דבאמת גם ר"י אסר בשורין, ולא החיר אלא בשורה שאינה יכולה להתרפאות ולחיות כדמניא ע"ז ט"ז א' ולקמן ב', והוי כמו מכר לשחיטה, וכדאמר לקמן ב', ולפ"ז גם לא שרי אלא בעגלים ולא בסייחים, ומה"ט נמי לא קתני בשורין, שו"ר בריטב"א שם בזה. (ע"ז י"ד ב' מחו"ד).

שם ולטעמין המשחתף לו והמקבל ממנו כו', למ"ש בשטמ"ק דההמקבל דמתני' לא פליג ר' יהודה, דאיידי כשכל האם של עכו"ם, ג"ל דאגב אחריני נקטיה. (הערות).

שם ת"ש רי"א המקבל בהמה מן העכו"ם וילדה מעלין אותו בשויו ונותן חצי דמיו לכהן כו', נראה דאם לא היה דין זכור בעל מוס דגם הוא קדוש ומתנה לכהן, דלא הוי דריש ר"י כל זכור לרבות כל דהו, דכיון דלא שייך להקריבו אין סבירא לרבות לאיסורים גרידא, ורק לפי דגם זכור בעל מוס במזות זכור קא', הלכך ס"ל לר"י דגם שותפות עכו"ם שפיר נתרצה לדין זכור בעל מוס, וקיל מיניה דשרי בגיזה ועבודה כדדריש לקמן ט' ב', ולפי זה נראה דהוא נשחט שלא במוס, וכן רהיטת לשון רש"י ותו' דאינו קדוש קדושת הגוף כלל, והו"ל דדין זכור בעל מוס, וכן משמע מהא דנותן חצי דמיו לכהן, ואם נריך להמתין שיפול זו מוס, אינו דדין לחייב את המקבל לתת שויו מיד, וגם שויו משמע כפי שויו בשוק ולא כפי מה שנריך לשער מתי יפול זו מוס, והרי בסיפא דקתני כל דמיו, ודאי כל דמיו הרגילין, ודכוותה חצי דמיו, וגם לא מסתבר שזכור הטעון מוס להשחט יהא מותר בגיזה ועבודה, ועכ"פ מדרבנן היה ראוי לאסור, ופשטא משמע דלר"י שרי, וכ"ז דלא כהשטמ"ק בתמורה המוצא לקמן ג' א'.

שם ולטעמין המשחתף לו והמקבל ממנו כו', למ"ש בשטמ"ק דההמקבל דמתני' לא פליג ר' יהודה, דאיידי כשכל האם של עכו"ם, ג"ל דאגב אחריני נקטיה. (הערות).

שם ת"ש רי"א המקבל בהמה מן העכו"ם וילדה מעלין אותו בשויו ונותן חצי דמיו לכהן כו', נראה דאם לא היה דין זכור בעל מוס דגם הוא קדוש ומתנה לכהן, דלא הוי דריש ר"י כל זכור לרבות כל דהו, דכיון דלא שייך להקריבו אין סבירא לרבות לאיסורים גרידא, ורק לפי דגם זכור בעל מוס במזות זכור קא', הלכך ס"ל לר"י דגם שותפות עכו"ם שפיר נתרצה לדין זכור בעל מוס, וקיל מיניה דשרי בגיזה ועבודה כדדריש לקמן ט' ב', ולפי זה נראה דהוא נשחט שלא במוס, וכן רהיטת לשון רש"י ותו' דאינו קדוש קדושת הגוף כלל, והו"ל דדין זכור בעל מוס, וכן משמע מהא דנותן חצי דמיו לכהן, ואם נריך להמתין שיפול זו מוס, אינו דדין לחייב את המקבל לתת שויו מיד, וגם שויו משמע כפי שויו בשוק ולא כפי מה שנריך לשער מתי יפול זו מוס, והרי בסיפא דקתני כל דמיו, ודאי כל דמיו הרגילין, ודכוותה חצי דמיו, וגם לא מסתבר שזכור הטעון מוס להשחט יהא מותר בגיזה ועבודה, ועכ"פ מדרבנן היה ראוי לאסור, ופשטא משמע דלר"י שרי, וכ"ז דלא כהשטמ"ק בתמורה המוצא לקמן ג' א'.

ויש להסתפק בפטר חמור בשותפות עכו"ם לר"י אי מיתסר בהנאה, די"ל דלא חמיר מזכור בהמה טהורה דשרי בגיזה ועבודה, ועי' מש"כ לקמן ג' א'.

ובן יש להסתפק אם אפשר לפדותו בחצי שה או רק בשויו, ומיהו בשה ודאי שפיר דמי, וחצי שה נראה דלא אשכחן.

הא דנותן דמיו ולא השותפות בבהמה עצמה, פי' תו' דהוא לטובת הכהן דלא ניחא ליה

שם מעלין אותו בשויו ונותן חצי דמיו לכהן, חומרא אשמועינן כאן, דאין שמין חציו, דאז היו דמיו פחותין, אלא שמין כולו ונותן חצי דמיו. (הערות).

שם קונסים אותו עד עשרה בדמיו כו', א"ה, באם נתייקרה הבהמה בין המכירה לפדייה או הוחלה, אם אזלינן כפי המעות שקיבל או בחר שויות הבהמה בשעה שבא לפדותה, עי' מש"כ לקמן ג' א'.

ב' ב' וכיון דמרביעין עליה ויולדת משהא לה כו', יש לעי' מה זכך דאתי לשהוייה, הא לא אסרינן למכור אלא אטו שאלה ושכירות וגסיוני, וכיון דאינה ראויה למלאכה ליכא למיגזר, וכמו דשרינן במכרה לשחיטה, ואף למ"ש תו' ע"ז י"ד ב' דחיישינן שמא יאמרו שלימה מכרה, הרי ר"י לא חייש להכי דהא שרי בשורה, ודוחק לומר דכד משהו לה גם ר"י חייש, דאם בתחלה לא חשו, הרי כבר ידוע שהיתה שורה, ורש"י כאן ובע"ז ט"ז א' פירש דאתו למימר דשרי למכור שלא

לוותר על תביעתו ליכא למיחש דאתו לידי שבועה וכמש"כ].

והנה לא אסרו אלא שותפות אבל לוין מהם ומלוין להם דצוה אין השבועה מלויה כ"ב, ועי' ר"ן ספ"ק דע"ז צ"ס הרמב"ן. (סנהדרין ס"ג ז').

שם שמא יתחייב לו שבועה ונשבע בעכו"ם שלו כו', לכאורה היה ראוי לומר וישבע בעכו"ם שלו, ואפשר דבא לרמוז דאף אם בדעת ישראל לפוטרו אח"כ מן השבועה, אפ"ה חיישין שמא יקפון וישבע. (סס). — א"ה, עי' מש"כ בסנהדרין ס"ג ז' אם עיקר חידושיה דאצוה דשמואל הוא דבעשיית שותפות עם העכו"ם חשיב כגורם שיטעו בשמו, או דעשיית שותפות ודאי חשיב גורם, וחידושה דאצוה דשמואל הוא רק דגרמא נמי אסור, עי"ש.

ג' א' דאמר ר"ל המוכר בהמה גסה לעכו"ם קונסין אותו עד עשרה דמיו כו', הפר"ח במים חיים גיטין מ"ד א' [נדפס בקוף המסכת שם] כתב דבית שוית העצד או הבהמה בשעה שצא לפדותה אזלינן, ואם מכר בזו והשתא שו"א ד' קונסין אותו עד ארבעים, דהענין שחייבוהו להעלות בדמיה עשרת מונים עד שיפדנה, וממילא כפי שוויה בשעת הפדיון אזלינן, ונתקשה בלשון הרי"ף שם שכתב שמוסיף בדמים עד שמגיע למאה בדמים שנטל ממנו, ואם כי נראה שהרי"ף לא נחית כאן לדון נשתנה השער, ובלא נשתנה השער שפיר י"ל דאזלינן לפי דמים שנטל בין שהויל בין שהוקיר, ושפיר נקט הרי"ף דמים שנטל, מ"מ עיקר הדין אינו מוכרע, דהא בקנס איירינן, ושפיר י"ל דקצו חכמים את הקנס בצכוס פי עשר או פי מאה ממנה שקיבל, ואף בהויל י"ל דחייב להוציא עד עשרה בדמים שקיבל, וכן בהוקיר לא חייבוהו חכמים להפסיד מביתו יותר מעשרה או ממאה בדמים שקיבל, ואם כי בהוקיר יותר מעשרה מסתברא דצויו יחייבוהו לפדות, כיון שאינו מפסיד בזה, מ"מ צוית מזה י"ל דלא חייבוהו, והרי דיינינן בגיטין שם במכר עצדו ומת, והיינו דשמא נתחייבו נכסים, ולא נתחייבו נכסים אלא כחיצו מחיים, ואם נתייקר לאחר מיתה לא יוסיפו על עשרה בדמיו שמחיים, וה"נ י"ל שגם בחיינו לא נתחייב יותר מסכום זה, ויש גם מקום

לשחיטה, נראה מזה דמכירה שלא לעבודה ולא לשחיטה אסור משום לא פלוג, ורק מכירה לשחיטה הוציאו מן הכלל, והלכך שבויה אי לא משהה לה חזינן כאילו זכנה לשחיטה וכלשון הגמ' אלא את מ"ט שרית משום דאין יכולה להתרפאות כמאן דזכנה לשחיטה דמי, אבל אי משהה לה לא דמי לזכנה לשחיטה ואיכא משום לא פלוג, ולרבנן משמע התם דאף אי לא משהה לה נמי איכא משום לא פלוג. (ע"ז ט"ו א').

שם טעמא דידן משום דאחי לאחלופי כו', א"ה, עי' מש"כ בחו"צ ע"ז י"ד ז' על דברי התו' שם שכתבו דשורין אסרינן משום שמא יאמרו דמכרם שלמים וצדית העכו"ם נשצרו.

שם וא"ל לכשתלד ללא מקבלת זכר, ז"ע במאי פליגי, ונראה דפליגי עד כמה לא פלוג חכמים בגזירתן, דרבנן סברי דלא הוציאו שורין מכלל גזירתן אף כשקרוז הדצר שישחטם ולא ישחטם, אלא"כ הוא טבח או צמפרש לשחיטה כדכר הונא ע"ז ט"ו א', ור"י סבר דשבויה כי האי אין לאסור. (ע"ז י"ד ז').

שם אסור לאדם שיעשה שותפות עם העכו"ם כו', אם בנשתתף בהיתר [כגון גר ועכו"ם שירשו את אביהם] נמי אסור לקבל ממנו שבויה, וחייב הישראל לוותר על תביעתו כדי שלא יגרום שיטעו, כדמשמע דעת רשב"ם בחו' סנהדרין ס"ג ז', א"כ ראוי להחיר לעשות עמו שותפות שהרי אם יתחייב להשבע יתחייב הוא לוותר על שבועתו, ואין כאן ענין אלא שלא יצא עצמו לידי נסיון, אבל לפירוש ר"ת שם שאין הישראל חייב לוותר על תביעתו כדי למנוע את העכו"ם מלהשבע דלא חשיב כגורם שאינו אלא תובע ממונו, ניחא שפיר די' לאסור לעשות שותפות עם העכו"ם שלא יצא לידי כך, אח"כ ראיתי דבר"ש וצ"ח שם כדברים האלה.

נראה דאף ר"ת לא התיר לקבל שבויה עי' דבר"ש שם דמצואר דר"ת התיר אף שלא בזו"ז, וכ"מ בחו' כאן] אלא בטענת ברי דצוה חזינן לישראל כתובע את ממונו ושבויה העכו"ם כטלדיק לגזול, אבל בשבויה שצטענת שמא יש לחשוב הישראל כמשביעו ואסור, [ומ"מ הא דאסור לעשות שותפות אינו רק משום חשש שבויה שצטענת שמא, דהא אדרבה כל שהישראל יתחייב

ומינה דה"ה לר"ח ורצא אס העכו"ם שותף בדבר שעושהו בעל מוס ואינו עושהו טריפה או נבלה, הרי דינו כבעל מוס, ויש לעי' דלקמן ט' ז' אמרינן דלר"ש דשותפות עכו"ם פטורה מן הצבירה לא אינטריך קרא דלאנך למישרי שותפות עכו"ם בגיזה ועבודה, ואמאי לא נוקים קרא להחיר גיזה ועבודה בשותפות עכו"ם בדבר שעושהו צו מוס ואינו עושהו טריפה, ודוחק לומר דההיא סוגיא דלא כר"נ ור"ח ורצא, וי"ל דכיון דשותפות עכו"ם פטורה, א"כ שותפות עכו"ם בדבר העושה מוס דחייב, ע"כ משום דלא חשבינן ליה כשותפות, ונהי דאינו קדוש ליקרב דסו"ס חלק זה של העכו"ם אינו דין שיוקדש והו"ל כבעל מוס, אצל מהלכות זכור בעל מוס אין סביר לגרעו, והלכך לא מסתבר למידרש קרא להחירו בגיזה ועבודה.

ומיהו לר' יהודה דמחייב שותפות עכו"ם בצבירה, ודריש ללאנך להחירו בגיזה ועבודה, יש מקום להסתפק בשותפות בדבר העושה צו מוס לר"נ ור"ח ורצא אי שרי בגיזה ועבודה, דכיון דנתחדש בתורה דין מיוחד בצבור בשותפות עכו"ם, יש מקום לומר דאין לנו לחלק בסוג השותפות, וכל שותפות המונע קדושת הגוף, קרינא ביה אצל אתה גוזז בשלך ושל אחרים, ומ"מ אין לדבר הכרע ושפיר י"ל דגם לר"י לא חשיב שותפות עכו"ם צכה"ג, והרי הוא ככל זכור בעל מוס.

ויש מקום לומר דלר"נ ור"ח ורצא בשותפות בדבר שעושה צו מוס, דאינו נשחט עד שיפול צו מוס, דאף שאינו קדוש ליקרב, מ"מ אינו בעל מוס, אס מדאורייתא או מדרבנן, ועי' בשטמ"ק תמורה י"א ז' דאף לר' יהודה בשותפות ממש דעכו"ם צעי מוס להיות נשחט עליו, ועי' מש"כ לעיל ז' א' דאליבא דר"י בשותפות ממש הדברים מחודשים, אצל בשותפות בדבר העושה צו מוס, שפיר יש לזה מקום. (ס"א סק"צ).

שם מתקיף לה ר"נ ולימא ליה שקיל אונך וזיל, לכאורה משמע דלפי זה לא יוקדש אלא כדין בעל מוס, והאזון לא יוקדש, ונפ"מ לדין כשהעכו"ם שותף בחלק מסויים שאינו עושה אותו לבעל מוס דהצבור בקדושתו כמש"כ הרמב"ם והרמב"ן, דלפי זה העכו"ם יהא רשאי ליטול חלקו, וכאילו לא הוקדש, וי"ע. (הערות).

לומר דמה דנקטו עד מאה דמיה, שזה דבר מאד רחוק שלא יוכל לחזור ולקנות בהמתו עד שיוסיף מאה דמיה, דעיקרו כשנתייקרה, וא"כ הדבר כמפורש דגם בנתייקרה אינו מוסיף על מאה ממה שנטל, גם מש"כ הרי"ף צ"ס גאון שהוא קנס שאינו נגבה בצבל, ונתקשה בזה הרא"ש, ניחא טפי אס הוא סכום קלוב. — ואס נתן עצדו מתנה לעכו"ם יתכן שיתחייב לפדותו עשרה בשווי שצעת נתינה. (גיטין מ"ד א').

שם אריב"ל המוכר עצדו לעכו"ם קונסים אותו עד מאה דמיו כו', אשמועינן עיקר הדין דקנסוהו לפדותו, וגם עד מאה דמיו, וכמו דמתפרש מימרא דר"ל צבהמה, דהתם לא נשנה בשום מקום חיוב לפדותה, [ואף דלעיל ז' ז' אימא בצרייתא, מ"מ משמע דר"ל לא הוי ידע לה]. (גיטין מ"ד ועי"ש המשך הדברים).

שם אמר ר"ה אפי' אונך, פרש"י שהעכו"ם שותף באונך, וכ"כ הטור ס' ש"כ, וטעמא דמילתא דכ"ס שאס הנכרי שותף באחד מאלף מכל הצהמה א"ל שותקדש, ה"נ כשהוא שותף באחד מאלף באזון הצהמה א"ל שיוקדש האזון, וכל שאין האזון קדוש אין הצהמה קדושה, וצ"ל הרמב"ם נקט הטור דלא סגי בשיתוף באזון [ועי' ט"ו, ולח"מ], ואס אמנם כן, אפשר לפרש דלריך שיהא שותף בחלק מן האזון שעושה מוס בנטילתו, ולא דמי לשותף בכל הצהמה אפי' באחד ממאה אלף, דהתם הוא שותף בכל החיות של הצהמה, ואס יבקש לחלקו חלוקת ימים או שעות הרי הוא זוכה בכלו באותה שעה, ולא יתכן שיוקדש כיון שעי"ז ימנע מן העכו"ם חלוקת שעות, וגם לעולם חלקו גם באיברים שנקיבתו במשהו, אצל אונך שאין לו שימוש בחיים, ואינו אלא לחלוקת צר לאחר שחיטה, אין שותפות העכו"ם נפגעת ע"י קדושת הצבור כשאין בחלקו כדי מוס, ושפיר אמרינן ליה שקול חלקך וזיל, וכאילו היה חלקו מוגדר בנקודה שבאזון שאינו נעשה צו מוס בנטילתו. — לשון הגמ' אפי' אונך ולא קמני באונך, וכן בסמוך דבר שעושה אותו טריפה ולא בדבר, משמע קצת כדעת הרמב"ם דהיינו שכל האזון שלו. (הערות).

שם מתקיף לה ר"נ ולימא ליה שקיל אונך וזיל, פרש"י דא"נ הוי זכור בעל מוס ניתן לכהן, משמע דר"ל דלר"נ קדוש כדין זכור בעל מוס,

מהא דאמרין אצ"ע דכו"ע זכור רוצא משמע, מצואר דלר"י מרבינן שותפות ישראל אף במיעוט, דלא משמע דאחי לרצוי רק מחאה, ויש להסתפק בפטר חמור כשרק מיעוטו דישראל, אי מיתסר בהנאה לר"י, דאפשר דמדאוריתא זכורא צטיל, ולא נתחדש אלא חיוצ פדיון, דצממון לא שייך ציטול, והא דצעי קרא צכור בהמה טהורה להסיר גיזה ועבודה לקמן ט' ז', י"ל דהיינו כשרוצא דישראל, א"נ גיזה ועבודה דמיתסר אף צכור צעל מוס שמוטר בהנאה, י"ל דגריר צתר מצות נתינה, ודיינינן ליה כדין ממון דלא שייך ציה ציטול, אצל איסור הנאה דפטר חמור לכאורה יש לדנו ככל איסורי הנאה דמדאוריתא זכורא צטיל, אם לא דנימא דכיון דרציה קרא יש לפרש דכל מילתיה רציה ואף לאיסור הנאה, וצ"ע, ועי' במרדכי שלהי חולין הוצא צמל"מ פ"א ממטמאי מו"מ.

פשטא נראה דפטר חמור אינו נפדה לחאין, ואם נתן חצי שויו לכהן לא עשה כלום, ויש להסתפק אם ה"ה בשותפות עכו"ם לר"י דאין קדוש אלא חלקו של ישראל, אם גם ציה אינו נפדה לחאין, ואם נימא דמדאוריתא שרי בהנאה, יש יותר מקום להסתפק ציה, והרי צשני ישראלים ועכו"ם שהם שותפין לא מסתבר שלא יוכל ישראל אחד לפדות חלקו לצד, וצ"ע. (ס"א סק"ג).

שם אלא ל"ש, נראה דר"ל דכיון דבו מסתברא דשיעורו צדצר העושה צו מוס, א"כ מפרשין כל צכור דקרא לאפוקי דצר העושה צו מוס, ואית לן למילף מזה נמי דכל דכל מקנך תזכר נמי שיעורו צכר. (הערות).

בתמורה י"א צ' והא קמיימי בהמה מחוסרת אצר כו', משמע דפשיטא ליה דמיקרב קרצה, ויש לעי' נהי דעולה צאה בשותפות, היינו כשמשותפים צכל הקרבן, ואף שאין חלק כל אחד שוה, אצל הכא שלאחד יש רק רגל היכן אשכחן קרבן כי האי, ואטו יהא צמאות סמיכה, ומה דינו לענין שלא לשמה, וכן מהא דמסיק כגון דאמר הרי עלי עולה צחייה, משמע דכל העולה שלו, דאל"כ הול"ל כגון דאמר הרי עלי עולה בשותפות, וגם נראה דצאמר הרי עלי עולה צחייה, לא ינא ידי חובתו אם יציא בשותפות, ומכל זה היה נראה לומר דצעל הקרבן חשיב רק זה שכולה שלו, ולא

שם הא צו הא צאמו, נראה דלפי זה פטר חמור דינו כאמו דהא אין צו ענין פסול צמוס.

(הערות).

שם אמו נמי צעינן כל מקנך תזכר וליכא כו', אע"ג דזיל צתר טעמא, וצאם אין יתרון צדצר שעושה מוס לדצר שאין עושה מוס, ואין סבירא לתלות דוקא צשיעור זה, וכש"כ צפטר חמור, מ"מ סבירא הוא דיש לפרש צרתי כל צחד גוונא, וכל דלא קרינא ציה כל צכור לא קרינא ציה כל מקנך, וציה נמי ניחא דהא לעיל דייקין משום צכור מקצת צכור משמע או רוצא משמע, וצמקנך לא מדכרין דה"נ מקצת או רוצא משמע, דלצתר צכר ידענו פירושא דכל צכור סבירא הוא לפרש דכוותה כל מקנך.

וכתבו הטור ושו"ע יו"ד סי' סכ"א דה"ה שותפות כהנים ולויים פוטרין צפטר חמור, ומשמע אפילו צאזנה דומיא דעכו"ם, וטעמא דקרא דכל גלי דאין חל חיוצ אלא כשכולו צחיוצ, וממילא ליכא נפקותא אם המקצת פטור מחמת עכו"ם או מחמת כהן ולוי.

ולפי זה נראה דלפי מאי דאיתא צתוספתא פ"צ דצחמת המדצר וגר שמת פטורה מן הצכורה, [והוצאה צריט"א, ועי' צגליון הגרע"א ז"ל יו"ד סי' ש"כ ס"ו], דה"ה שותפות הפקר נמי פוטר מן הצכורה, דסו"ס אין כולה צחיוצ, והא דלא נהגו כן, אפשר משום צצקל יזכה צה אחר, דחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, ותהיה צחמת השותפין, וגם עלול לצא לידי גזל.

לענין ד' וה' איכא מ"ד צצ"ק ע"ח צ' דאפילו שייך גיזות לא קרינא ציה ומכרו כולו, ואילו הכא צדצר שאין עושה צו מוס ליכא למ"ד דיפטר, יש לחלק דהתם כל דיד מוכר שייכא ציה עדיין לא חשיב ומכרו כולו, דהא גזו הגיזות ומכר הרחל חשיב ומכרו כולו, דרק צקטעה איצטעא ליה לר"פ התם, [אם כי אין לזה הכרח, די"ל דר"פ כי הוא תנא ס"ל ולכך צעי אליציה], ואפשר דה"ה הפקיר הגיזות [אם צידו להפקיר], ואח"כ מכרה כולה נמי חשיב ומכרו כולו, כיון דנפקא מתחת ידו דמוכר לגמרי, ורק צשייר לעצמו לא חשיב ומכרו כולו, אצל לענין כל צכור, כל דליכא ציד עכו"ם דצר המונעו מלהקרב שפיר קרינא ציה כל צכור.

בגוף הקדושה, וז"ע למה באמת לא עבד הכי, נהי דהוי סבר דגם להקנות און העובר שרי, אבל כיון דעדיף להקנות און האם, למה לא עבד הכי, ועו"ק למה לקחו הכהנים ממנו הרי אינו אלא מתנה בעלמא, ונראה דרצ מרי עבד מאי דעבד כאילו בשליחות השצט, שהרי כהן שיש לו פרה מבכרת ראוי לו ג"כ שיקנה האון לעכו"ם דלא לייתי לידי תקלה, וא"כ ראוי לשצט הכהנים לבקש מכל בעלי הבכורים שעמידים ליחנם להם, שיקנו האון לעכו"ם, וכאילו בשליחותם, והיינו דעבד רצ מרי הכי מדין זכות, ולכך כיון שלא נתכוין לטול הבכורים מן הכהנים, אינו כנותן להם מתנה, ואילו אם היה מקנה און האם, תו אין כאן שום ענין לתת לכהנים. (הערות).

שם הכא אפי' מקדושת כהן קא מפקע ליה, נראה דאין ר"ל מנות נתינה לחוד, דהא יהצינהו לכהן, אלא מקדושת בכור בעל מוס קאמר, דהרבה הלכות נאמרו צו כדתנן י"ד א' ועוד וכמש"כ לקמן שם, ואפשר דאף אי לעלמא אמרינן להקנות אודנייהו לעכו"ם ודללקמן נ"ג א', דקשה להיות בטוח דיוכל למיעבד כרצ יהודה, דאטו יאחזנה עמו בכל עת, וגם אם תלד בשצת מאי איכא למיעבד, וגם זימנין דלא סיפק צידו, וגם איכא חשש שיעשה באיסור כדאמר תמורה כ"ד ב', וחשש דתקלה בגיזה ועבודה ועוד הוא חשש קרוב, מ"מ רצ מרי היה ראוי לו להשתדל שלא לבטל מנות בכורה בבכור בעל מוס, והיה הדבר עולה צידו למיעבד כר"י, ואפשר דגם בלא חשש תקלה ראוי למיעבד כר"י לטובת הכהנים, וגם שתתקיים מנות בכור כפי האפשר בזמן הזה, ואף אם לא היה עולה צידו להטיל מוס קודם שינא לאויר העולם, היה עולה צידו לנעול דלת בעדו ולכלכלו ושלל יבא לידי תקלה עד שיפול צו מוס, ולפי מעלתו היה גם כן דררא דטנדקי, וז"ע למה צידו צתו לחלק בין סוגי ההקנאה, וגם אם איכא הקנאה דעדיפא, למה באמת לא עשה רצ מרי, ולמה אין מוכח מרצ מרי דאין לחלק בין הקנאת און האם לאון העובר.

שם ואצט"א רצ מרי צר רחל ידע לאקנויי קנין גמור וחזי ליה איניש אחרינא ואזיל ועבד כו', לכאורה נראה דר"ל דעובדא הכי הוי דכשעשה רצ מרי הקנין היה באופן דמאן דחזי היה לו מקום

חשיב קרבן שותפין, והמקדיש רגל לעולה הרי מחלת הקדשו שהרגל תשמש לעולה לבעל הבהמה שיקדישנה כולה, [ועי' תו' ערכין ד' א'], והא דפרכינן דמיייתי מחוסר אבר, היינו משום דהאומר הרי עלי עולה נתחייב גם שיהא הוא המקדיש את כל העולה, וכאן על הרגל חשיב זכות מקדיש לזה שהקדישה, ורק בקרבן חובה אפשר שאחר יקדיש בשבילו, והא דלא מוקמינן דימכר לזרכי עולת חובה, י"ל דסתם מקדיש רגל לעולת נדבה קמקדיש, ודוחק, אבל רש"י פירש דרגל זה קרב לחובתו של המוכר, וז"ל דקיס לגמ' דכל סוגי שותפות נתרצו, ואף שותף באבר מקוים, וז"ע. מזה דמבואר זכאים ק"ג א' דמתפס עולתו לבדק הבית, או מקדיש נכסיו למ"ד דהזכרים יקרבו עולות, אין עורותיהם לכהנים, אין ללמוד דאפשר להקדיש עולה ללא עורה, כגון שעורה שייך לאחר דלא שייך פשטה, דשאני צדק הבית שהוא זכות נוספת למקדיש שמוסיף בהקדשו, חדע שהרי גם במתפס עולתו אמרו כן, והתם הרי כבר קדמה קדושת העולה על כל הבהמה, ואפ"ה יכול להתפס העור לבדק הבית כדאמרינן התם, וה"נ במקדיש נכסיו במחלה, הר"י כהקדיש הזכרים לעולות והתפס עורם לבדק הבית, ומסבירא נראה דאי אפשר להקדיש קרבן כשהעור נשאר חולין, דהא דבר העושה טריפה הוא, דגלודה מ"ח טריפות, וגם דבר העושה מוס נראה דמעבד בהקדשו, וכדאמרינן לגבי בכור בשותפות עכו"ם דאפי' מוס קל מעבד, וזה דלא כמש"כ בחו"ב זכאים שם. (ס"א סק"ד).

ג' ב' אפי' מוס קל, יש לדקדק מאי ניהו מוס קל, ומאי אחי לאשמועינן טפי מאילו הוי אמר סתם מוס, ושמא משכחת לה שנעשה מוס עובר צנטילת חלקו של העכו"ם, וג"ו חשיב שותפות עכו"ם. (הערות).

לכאורה למאי דקיי"ל לקמן ל"ט א' דחסרון מצפנים שמיה חסרון, דה"ה שותפות עכו"ם כבוליא תפטור, [לדעת הטור אפי' שותפות כבוליא, ולדעת הרמב"ם כל הכוליא]. (הערות).

שם לית דחש להא דר"י כו', א"ה, עי' מש"כ בזה לעיל ב' א' ד"ה נראה דאין.

שם וכלאי חיותא דרצ מרי צר רחל, צתו פירשו משום דהו"ל לאקנויי און האם דליכא הפקעה

דמזאר דאף כהנים היו חייבים בפדיון הבן או לאו דילפינן שפטרם אחרים, והלכך חלל חייב.

וברי"ט חלגוי שם בסוף הסימן הקשה דא"כ גם בספק היה ראוי לחייב להפריש ולעכב לעצמו, ואילו בחולין קל"ד א' אמרו צגר דספק פדיון הבן לקולא, ומשמע דאף להפריש אינו חייב, ולאו קושיא היא דגדולה מזו אמרינן לקמן ט' ב' דאף בפטר חמור לר"ש אין חייב להפריש שה מספק, ואף דהתם איכא נמי מנזות עריפה בספק, וטעמא כמש"כ לקמן שם, דכל ספק מנזות אין חיובה אלא מדרבנן, ובספק מנזות דמזון פטרו חכמים, וה"נ מנזות ההפשה בפטר חמור גרירא בחר מנזות הנתינה ולא חייבה חכמים מספק, עיי"ש, וכש"כ בפדיון הבן שאין זה אלא מנזות מתנות כהונה.

שם אם פטרו את של ישראל במדבר דין הוא שיפטרו את של עצמן, לרצא ר"ל דין הוא דבכורי הלויים במדבר לא היו צריכין לפדות עצמן, דהלוי שבהן הוא תחת הבכור, וכדאמרינן באמת לקמן ה' א' דבכורות הלויים הפקיעו את עצמן, ונראה דרישא דמתני' כהנים ולויים פטורין מק"ו קאי נמי אפטר חמור, דבהכי איירי פירקין, אלא דק"ו דקאמר קאי אפדיון הבן ורק אמדבר, ובחר הכי ילפינן לדורות מזהו לי הלויים, וילפינן פטר חמור מהיקישא דאך פדה תפדה כו' כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה כו'. (ס"ג סק"ט).

תוד"ה דקא הוי דבר שלא בא לעולם כו', עיי' מש"כ בזה לעיל ב' א'.

תוד"ה כהנים י"ל אי לאו ק"ו מצינו לשנויי אותן ג' מאות בכורות היו והוצרכו פדיון כו', ומ"מ לא פדו שוב את בכורי ישראל, אף שלא הוצרכו לקדשתן להפקיע את עצמן, דכיון שהוצרכו פדיון שוב אינם יכולים לפדות אחרים.

ובעיקר קושיתם לכאורה בפשוטו י"ל דאי לאו ק"ו הוי אמרינן דשאני התם שנאמר הלכה שכל לוי פודה בכור ישראל, ומה"ט נמי נפטרו בכורי הלויים עצמם שהלוי שבהם כאילו פודה את הבכור שבו, אצל לדורות שפיר י"ל דאף בכורי לויים חייבים בפדיון, אצל לאחר שלמדנו ק"ו דאם פדו של ישראל דין הוא שיפטרו של עצמן שפיר ידעינן דאף בכורי הלויים דמדבר היו פטורין

לטעות דמילתא הוא דעבד, ואפשר דבאמת בא לדי מקלה מחמת זה, וע"ז נענש, ולפי זה אין צריך לחדש שיש קנינים המועילים ויש לחוש בהם לתקלה, אף אם יעשו צנחא ובצירור כראוי, אצל רש"י ותו' לא פירשו כן, וז"ע. (ס"א סק"ט).

שם ואצט"א רב מרי צר רחל ידע לאקנויי קנין גמור כו', יתכן לפרש דהקנאת און עובר מיחזי לאינשי כהערמה בעלמא, שאין אדם עשוי לקנות כה"ג, אצל אזני האם לא מיחזי כל כך כהערמה, כיון שהדבר ניכר ונראה לעינים, ורב מרי לא רצה להקנות און האם כמש"כ לעיל טעמא דמילתא. (הערות).

בתו' לקמן נ"ג א' ד"ה ואי ויש לחלק בין בכור כו', ר"ל דבכור אם יכנסוהו לכיפה, ולא ימתינו שיפול צו מוס, מפסדינן מנזות בכור בעל מוס שנוהג בזמן הזה, ויש צו גם ריות לכהנים, וכדאמרינן דרב מרי נענש על שהפקיע מנזות זו, אצל בשאר קדשים אין בהם שום מנזות בזמן הזה, ולא תועלת לכהנים, שאם יפול בהם מוס ויפדו המעות ילכו לים המלח, הלכך שפיר כונסין לכיפה, ואין ענין לגרום שיהא בהמה בעלת מוס במנזות פסולי המוקדשין. (ס"א סק"ט).

מתני' כהנים ולויים פטורין מק"ו כו', לרצא איירי מתני' בפדיון הבן, ויש לעי' בשלמא לויים אינטריק למעוטינהו מפדיון, דהא מעות הפדיון ניתנים לכהנים, אצל כהנים תיפ"ל דכיון דמעות הפדיון לעצמם פשיטא דפטורין, והא בכל מתנות כהונה כמו ראשית הגז וכיו"צ לא אשכחן דבעי קרא למיפטר כהנים, וטעמא משום דפשיטא הוא שאין לחייבם לתת לעצמם, ואדרבה במתנות עניים אינטריק קרא להזהיר עני על שלו, וא"כ פדיון הבן נמי, ונראה מזה דפדיון הבן כיון דכתיב בזה פדיון לא דמי לשאר מתנות כהונה, ושפיר שייך לחייב גם לכהנים לפדות את בכוריהם, אע"ג דכסף הפדיון יהא לעצמם.

ואפשר דמזה למד הרא"ש לקמן בפ"ח ס"ג דבבן חלל שמת אביו לאחר ל', דחייב להפריש ה' סלעים והם לעצמו, כדחזינן בסוגיין דשייך לחייב לכהנים בפדיון הבן, והאי חלל הרי הוא חייב בפדיון, אח"כ ראיתי בתו' הרא"ש כת"י המוצא בריט"א פ"ח סי' ק"ו שסמך באמת אסוגיין

חמוריהם צמדצב, ונימא דפשטא משמע דצבא דנלקחו צהמת הלויים כצב נפטרו כל הפטרי חמורים, הרי שפיר איכא למימר דהשיין של הלויים פטרו נמי את פטרי חמוריהן של הלויים, וז"ל דכיון דצבא פטרי פטרי חמור ניתן לכהנים, וכאן מנאנו דנפטרו צשייהן של הלויים, ע"כ ענין אחר הוא, וכמו שצבא אדם נפדו ע"י הלויים, והיינו שקדושת הצבור נפדתה על הלויים, וה"נ קדושת הפטר חמור עברה על השה של הלויים, ומ"מ פטורין מפדיון דקדושת הלויים פטורתן, וא"כ דכוותה פטר חמור של הלויים נמי א"צ פדיון דמה שהוא שייך ללוי מוסיף צו קדושה ופטור.

ודאיתאן עלה שפיר אפשר לקיים מש"כ רש"י צפי' החומש דאת צהמת הלויים תחת צהמתם, היינו רק תחת פטרי חמורים ולא תחת צבור צהמה טהורה, והא דפריך רבא אס איכא אפילו מצבור צהמה טהורה נפטרו, לאו משום דצמדצב נפטרו, אלא דפריך לאצ"י דאס מהא דשייהן של לויים פטרו פטר חמור של ישראל, קילפת דפטר חמור של לוי אינו קדוש, והיינו משום דחזינן דצבאות הלוי מפקעת הקדושה שראויה היתה לחול על השה של הפדיון, א"כ נילף מזה נמי דצבאות הלוי תפקיע קדושת השה שהוא צבור צעמנו, וקצת משמע כן צפרש"י שכתב דהא צהמה טהורה ידיהו הפקיע צהמת ישראל, ולא כתב צהמה טהורה דישאל, ואף די"ל דקדושת פטר חמור שעברה על השה קילא מקדושת צבור של השה, מ"מ רבא לא ס"ל לחלק צב, ועי' צשטמ"ק אות ג' צשס תו' כת"י דנראה כונתם כמש"כ, וע"ע שם צאות ד' ה'.

נראה דגם לאצ"י אינטרין דרשא דוהיו לי הלויים לדורות. (פ"ג סק"ט).

שם אס הפקיעה צהמתם של לויים כו', לכאורה פדיית הלויים אפשר לפרשה כדן פודה פטר חמור של חצירו, וא"כ אין צוה שום חידוש, אלא שנצטוו לתת צהמתם לכך, ומה שהצדמות נשאר צידם אין צוה חידוש צכהנים שלעולם השה של פדיון ניתן להם, והחידוש רק צלויים, וא"כ אס הק"ו הוא ממה שהשה נשאר צידם, הרי צכהנים אפשר למידן הך ק"ו מעיקר הדין שהשה ניתן להם, כמפורש צפרשת קרת, ולפ"ז קשה מאי פריך לקמן ואהרן שלא היה צאותו מנין לא ליפקע, דהא

מהך ק"ו, ונ"מ לא פדו צבורי ישראל, אף שלא הוצרכו להפקיע של עצמן, כיון שהם פטורין גם לעתיד, דכך הוא גזירת הכתוב דצבור אינו מפקיע צכורים אחרים], ומיהו לכאורה לאו מילתא היא, דאס איכא צמדצב שאני, א"כ מנלן צהמת למילף ק"ו ממה שפטרו צמדצב, הרי התם דין מיוחד הוא שכן לוי פטר צבורי ישראל, ומה"ט פטרו עצמן נמי צמדצב, אצל לדורות שאינו פטר צבור ישראל שמה אף עצמו אינו פטר.

ברם נראה לקיים הדברים, דהא צהמת קשה איך ילפינן ק"ו ממה שפטרו צמדצב, דיפטרו גם לעולם, הא דיו לצבא מן הדין להיות כנידון, וכשם שלא פטרו את ישראל אלא צמדצב כך לא יפטרו את עצמן אלא צמדצב, וע"כ יש לפרש דה"ק כיון דאשכחן מעלה צלויים שפטרו את של ישראל צמדצב א"כ סבירא הוא שיפטרו את עצמן, וכיון שכן אית לן למימר דפרשת פדיון צכורים צישאל נאמרה, ואין לנו לרבות כהנים צלא ייתורא, (עי' ריש ערכין כהנים אינטריכא ליה), ונמנא שאין הק"ו מועיל לפטור ממה שנתחייצו, אלא שהק"ו מלמדנו להצריך ריבוי צלויים צמנות פדיון וכיון דליכא ריבוי פטורין, וא"כ שפיר ניחא מאי דלא אמרינן כיון שפטרו עצמן צמדצב דין הוא שיפטרו עצמן לעולם, דהא ליכא למילף ממצבב לדורות, ורק אמרינן דכיון דגדלה מעלת הלויים לפדות אפי' ישראל, אין לכלל צמנות פדיון צכורים צלא ריבוי.

(הערות).

ד' א' אמר אצ"י ה"ק כהנים ולויים פטורין צהמתם מק"ו אס הפקיעה צהמתם של לויים צהמה של ישראל כו', צ"ע דצשלמא אס היה חמור של לויים מפקיע פטר חמור של ישראל, היה שייך ללמוד דאיכא קדושה צחמור של לויים, ואס יש צו כח להפקיע קדושת צבור של חמור של ישראל, דין הוא שקדושת החמור של הלוי תפקיע קדושת הצבור שצו צעמנו, שלא יצטרך פדיון, אצל הרי לקמן צ' מוכחינן דהך צהמתם של לויים היינו שה, ושה גם של ישראל פודה פטר חמור, וא"כ לא נתחדש כאן אלא שהלויים נתחייצו לפדות צשייהן את הפטרי חמורים של ישראל, ומה שייך ללמוד מזה שפטרי חמורים של לויים אינם קדושים, וכנראה דהיינו טעמא דרבא עי' תוד"ה אס, ואס משום שלא מצינו שהלויים פדאו את פטרי

ראוי לפרש כן, ולא לחדש פדיון אחר מה שלא נזכר, ואל יוכיחו זכורי אדם שנתפרש בהן פדיון ע"י הלויים.

שם אר"ח שה אחד של בן לוי פטר כמה פ"ח מישראל כו', נראה דלמעשה קושטא הוי דפשוטים דלויים לא הוו קיימי לבהדי זכורי ישראל, והיינו דכתיב ואת בהמות הלויים תחת בהמתם, דהא פשטא דקרא דהרבה בהמות דלויים פדאו בהמות ישראל, וע"כ דרק מה שהיה חסר נפדו הרבה בשה אחד, אבל כל כמה דהוה ספיק פדה אחד לאחד.

שם אמר רבא אף אן נמי תנינא ופודה זו פעמים הרבה ור"ח כו', לרבא לשיטתיה לעיל דפדיון הבהמות במדבר היה כמזותן לדורות בשה, ולא נחדש אלא שהלויים הוצרכו לתת שיהיו לכהן, עי' תו' לעיל א' ד"ה אס, ניחא שפיר דמהא דאשכחן במדבר דשה אחד פטר כמה פטרי חמורים, איכא למילף דגם לדורות כן, אבל לאביי דפדיון הבהמות במדבר ענין אחר הוא, דכאילו עברה קדושת הפטר חמור על השה, וקדושת הלויים מפקעת, והיינו דלמד מזה לדורות דלויים פטורין מפטר חמור וכמש"כ לעיל, לכאורה אין מזה ראייה דאם במדבר פדה שה אחד כמה פטרי חמורים, דיהא גם לדורות כן, ואפשר דלאביי ידעינן כן מסברא, דכיון דלא חלה שום קדושה על השה, למה לא יוכל לחזור לפדותו, ונאפשר דמ"מ גם מסתייע הך סברא מהא דאשכחן במדבר.

מלשון המשנה ט' א' ופודה זו פעמים הרבה, משמע דכריך לפדות ולחזור ולפדות, אבל צבת אחת א"א לפדות הרבה, וכ"ה צבה"ג, אף דבספק איירי לפירוש תו', וליכא מזות נתינה, ונראה דה"ה צבהן שנפלו לו עשרה פטרי חמורים מבית אבי אמו ישראל, דנמי כריך לפדות ולחזור ולפדות, דלא מנאנו בשה אחד יפטור צבת אחת יותר מפטר חמור אחד, ואע"ג דבמדבר משמע מלשון הגמ' דחד פטר טובא דאפילו צבת אחת קאמר, שאני התם דכאילו לא היתה מזות נתינה נפדו, ומ"מ שפיר שמעינן מהתם דאין כריך שיהא שה אחד תחת כל פטר חמור. (פ"ג סק"ט).

שם ור"ח טעמא דמתני' מפרש וה"ק מ"ט פודה זו פעמים הרבה כו', אע"ג דהשתא אין שה אחד פוטר אלא פטר חמור אחד, ואפי' כהן

לאהרן אין כריך למילף מאותו מניין אלא ממה שהשה ניתן לו, וי"ל דממה שהשה ניתן לכהן ליכא למילף שיפטר, דהא תרומה ומעשר ניתנין לכהן ומ"מ חייב גם הוא בהפרשה, והכא מעיקר הפדיון יליף דהפדיון של הלויים הוא ענין אחר מפדיון פטר חמור דעלמא, דהכא כאילו נתקדשו בהמות של לויים בקדושת הפטר חמור, וכיון שכל בהמות הלויים כאילו קדושים בקדושת פטר חמור, ומ"מ אינם כריכים פדיון והרי הם כחולין בידיהם, א"כ ה"ה פטרי חמורים שלהם, והיינו ק"ו, אבל פדיון פטר חמור דעלמא אין שום קדושה על השה ולא שייך למילף שום ק"ו מזה, וא"ת א"כ היכי ילפינן לקמן צ' דפודין זו פעמים הרבה, ממה ששה אחד של לוי פטר כמה פטר חמור של ישראל, הא התם ענין אחר הוא מפדיון פטר חמור דעלמא, וי"ל דצ"ל יליף ומה התם דהקדושה עברה על בהמות הלויים מ"מ סגי בשה אחד לכמה פטר חמור, כש"כ בפדיון פטר חמור דעלמא שאין השה קדוש, דבדאי יכול לחזור ולפדות זו אם לקחו מן הכהן, וא"ת מנ"ל דהתם בפדיון הלויים עברה כאילו הקדושה, ואינו מדין פדיון פטר חמור דעלמא, וי"ל דומיא דלקיחת הלויים עצמם תחת כל זכור צבני ישראל, דהיינו שנתקדשו לעבודה תחת הזכורים שהיו מקודשים עד אותה שעה, וגם התם לא שייך פדיון ממש, שהרי א"א לפדות זכור אדם באדם. (הערות).

שם בן לוי דהו"ל שה כו' פחות מכן חודש כו', לכאורה קשה למה לא נצין מסברא שאין חילוק בקדושת הלוי בין אם היה לו שה או לא, וכן לצן חודש או פחות, ובייחוד למה שצדדנו לעיל דהק"ו אהני לומר דשאני כהנים ולויים, ואין לכלל במזות פדיון שנאמרה סתם, דודאי כל הלויים בכלל השינוי, וכריך לומר דמ"מ כן הוא מדת ק"ו, דאין ללמוד ממנו אלא זה שיטתו בכלל הק"ו, וי"ע.

(הערות).

ד' ב' מה זכור אדם לא חלקת בין לדורות בין לאותה שעה בכסף כו', ק"ק דהא חלקת בזכור אדם דנפדו ע"י הלויים בלא כסף ורק העודפים הוצרכו לכסף, וא"כ שמא נמי פטרי החמורים נפדו בחמורים של הלויים, וי"ל דכיון דהעודפים נפדו כמזותן לדורות, ואפשר לפרש דגם הפטרי חמורים נפדו בשה כמזותן לדורות, הרי

הפודה פטרי חמורים שנפלו לו מבית אבי אמו ישראל, שאני השתא דאיכא מנות נתינה, ואפי' כהן הפודה נמי בהאי מילתא קאי אלא שזוכה לעצמו, אבל במדבר שהיתה המנחה שבהמות הלויים יפדו, ליכא כלל ענין מנות נתינה, ולכך פטר אחד הרבה.

(הערות).

שם ועבודה בצכורות, וזכחים קט"ו ב' רבי אומר זו פרישת נדב ואזיהוא, לפ"ז כבר קודם מעמד הר סיני היתה עבודה בכהנים, דהא האזי קרא דוגם הכהנים הנגשים כו' בהפרשה דהר סיני איירי, ויש לדעת לפ"ז מחי היתה עבודה בצכורות, [ועי' רמב"ן פ' קרח], ומרן זללה"ה בקמא סמ"א ס"ק י"ג כתב די"ל דלרבי לא היה עבודה בצכורות כלל, אבל רהיטת הדברים דלכו"ע היה עבודה בצכורות עד שנצחרו הכהנים, [עי' זכחים קי"ח א' מהו דחימא ליבעי קדוש צכורות כמעיקרא], וז"ל דמשעה שנאמר קדש לי כל צכור נצחרו הצכורות, והיה לכל מצקש להקריב קרבן, מנחה שיקריבוהו הצכורים, ואף שכל ענין הקרצנות קודם מתן תורה הוא כעין קרצנו של נח, מ"מ גם צענין מנחה זו של רשות נחייצו לשמש בצכורים, ומסתברא שלא היה לעיכובא בקרצנות יחיד אלא למנחה, ומשהגיעו לסיני כבר התחילו נדב ואזיהוא להקריב, וצמזמז שעה משה צקוף בשלח שימשו הצכורים, וכן בקרצנות יתרו למ"ד דקודם מתן תורה היה, ובמדבר רבה פ' במדבר פ"ד משמע שהיה ענין בצכורים גם קודם מכת צכורות, ושם שיעקב לא הקריב אלא לאחר שקנה הצכורה, ומה שציקש לקנות הצכורה הוא כדי שיוכל להקריב עי"ש.

ולפירוש קמא דרש"י דנערי בני ישראל אלו הצכורות ואז פסקו, מאלנו עבודה בצכורות בקרצנות אלו, ויש לפרש דרבי לא ס"ל לפרש וגם הכהנים הנגשים וגו' דקרי קרא כהנים לצכורים, ולכן פירש דאנדב ואזיהוא קאי, ומוכח מזה דבחמישי אחרי שגמרו הצכורות את הקרצנות, פסקו מלהקריב ונצחרו נדב ואזיהוא, וקרא דוגם הכהנים הנגשים שנאמר בששי הכונה לנדב ואזיהוא, וקרי להו הנגשים אל ה' לפי שכבר נצחרו להיות נגשים.

ולריב"ק דזו פרישת צכורות, והוא כסתם מתני' דעד הקמת המשכן עבדו הצכורים, הנה עבדו כשנה שלימה ממתן תורה עד הקמת

המשכן, ולפ"ז יתכן דרך קרצנות הציבור הוצרכו צכורות, אבל קרצנות היחיד אפשר דכל יחיד היה יכול להקריב, אבל מגמ' זכחים קי"ח א' מ"ד ליבעי קידוש צכורות כמעיקרא, משמע דגם קרצנות היחיד הוצרכו לצכורות, דהא התם קאי אקרא דאיש הישר צעינו יעשה, וכבר כ"כ מרן זללה"ה שם, [ועי' צכורות סט"ז סק"ח], וצמ"ר שם משמע שלאחר העגל נפסלו הצכורים וניתנה העבודה ללויים, ואפשר לפרש דמן העגל עד הקמת המשכן היו צכורי הלויים עובדים, וכ"ה צא"ז ה' צכורות סי' תקכ"ט עי"ש.

תוד"ה ופודה ור"ת מפרש דאספק קאי כו', נחבאר לקמן ט' א'.

ה' ב' מתני' פרה שילדה כמין חמור כו', לענין קדושת פטר חמור פשיטא דאין שייך שיוקדש הנולד מן הפרה, דפטרי חמור אמרה תורה ולא פטרי פרה, ואע"ג דפטרי סוסים וגמלים צריכים כלל ופרט למעוטינהו כדאמר ר' א', ואילו פרה ליכא למעוטי מהאי כלל ופרט, דהא שור ושה כתיב, היינו דוקא סוסים וגמלים משום דס"ד לרצוייהו מקרא דואת צכור הצהמה הטמאה תפדה דמשמע כל צהמה טמאה, אבל צהמה טהורה לא שייך שיוקדש פטר רחמה לקדושת פטר חמור, ועוד דכיון דהיוצא מן הטהור טהור, לא שייך לקראו חמור, דשור הוא צדמות חמור, וע"כ מתני' אחי לאשמועינן שאין החמור קדוש בקדושת צכור צהמה טהורה, ויש לשאול דאין זה מענינא דפירקין דאיירי בהלכות פטר חמור, ועוד דצענין צכור צהמה טהורה צאמת תני לה באידך פירקין ברחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל, וע"כ משום דס"ל לתנא דמתני' דמדרשא דפטר חמור פטר חמור דשמעינן דנריך שיהא היולד חמור והנולד חמור, שמעינן נמי לענין צכור צהמה טהורה דנריך שיהא הוא שור וצכורו שור, ולכך נקט לה הכא, והיינו דפרכינן עליה דרצ יהודה דהא תנא דמתני' נקט דרשא דפטר פטר לפרה, ונתיישב מה שדקדקו בתוד"ה והא.

שם וחמור שילדה כמין סוס כו', צכאן אשמועינן עיקר הדין דנדמה פטור מפטר חמור, ומרישא דפרה שילדה כמין חמור ליכא למישמע לה, די"ל דשאני קדושת הגוף דשפיר מיעטה צה תורה נדמה, אבל קדושת דמים אימא דאף נדמה

הפרה, כיון שאין לו סימני טהרה, אבל בעופות יודה דהיולא מן הטהור טהור, דלא מנאנו בהן שהסימנים גורמים, וז"ע בזה.

ולפי זה בעופות הרי היולא מן הטמא יש לו כל הדינים שיש לאמו, וכן היולא מן הטהור הרי הוא כאמו ממש לכל הדינים ולא רק לאכילה, אלא גם לכל י"ג דברים דתנן ריש טהרות נגזלת העוף הטהור, וכן לכל מילי.

ודאיתאן עלה נראה דגם בזהמה למאי דס"ל דהיולא מן הטמא טמא והיולא מן הטהור טהור, וילפינן לה מקראי, דהיינו נמי שדינן שוה, וכאילו לא היו הסימני טהרה גורמים לטהרה, ולא נאמרו אלא לסימנא בעלמא על המינים, והלכך טהורה שנולדה מן הטמאה, אין שחיטתה מטהרתה ואין חייבין על חלבה כרת, ואין זה משום אבר מן החי, ופסולה לכתוב עליה ס"ת ותפילין, [ועי' בפ"ת יו"ד סי' ע"ט סק"ב שהביא בשם ספר יד אליהו (ואינו תח"י) שנתפסק בזה], וכן טמאה שנולדה מן הטהורה הרי היא בכל הדינים כטהורה, [ואם נימא דזה פשיטא, א"כ גם מזה יש להוכיח כמש"כ, דפשטא משמע דכי הדדי נינהו ואם היולא מן הטהורה כטהורה לכל מילי, ה"נ היולא מן הטמאה כטמאה לכל מילי].

ונראה דהדבר מצוהר בגמ' ו' א' דאמרינן ל"ל למיתני שהיולא סימנא בעלמא הוא דלא תיחלף לך כו', ואם נימא דיש כאן איסור מחודש ביולא מן הטמא ובידינים מחודשים, הרי שפיר הוצרך התנא לפרש שאיסורו משום יולא מן הטמא, ולא סימנא בעלמא דלא תחליף, אלא עיקר הדין שהוא בזהמה טהורה שאיסורה משום שיטאה מן הטמאה, אלא ודאי פשיטא לגמ' שאין כאן שום איסורים מחודשים, אלא דסימני הטהרה נאמרו להכרת המינים, ולאחר שהוכרו הרי נאצאיהם כמותם שלא נשתנה מינם בשינוי צורתם, והיינו דפרכינן ל"ל למיתני שהיולא, שהרי אין זה גורם כלום, אלא דאמרינן שזה מין הטמא והרי הוא ואמו שוין, ומשני דלא נאמר אלא שלא נחליף.

וא"ת לפמש"פ דדיינינן כאילו סימני טהרה לא נאמרו אלא לגלויי על המינים הטהורים והטמאים, ולאחר שהכריזו, אין לנו ענין בסימנים, אלא לעולם הולד כאמו, א"כ ל"ל תרי קראי חד אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגו' לאסור

חייב, עי' שטמ"ק אות א', ועוד דהא עיקר קרא בפטר חמור כתיב, ורישא דפרה אגב דיליף לה מפטר חמור נקטה וכמש"כ לעיל, והא דלא קתני חמור שילדה כמין שור, דהוי רבותא טפי דאף ששניהם קדושים בצורה, אפ"ה פטורה, משום דטפי ראוי לאשמועינן דבשינוי קל חשיב נדמה, ולא אמרינן דחמור אדום בעלמא הוא, שזה חידוש בעיקר דין נדמה, וגם יש מקום לומר איפכא דשור וחמור כיון שזה קדושת הגוף וזה קדושת דמים הלכך לא קדשי, אבל סוס דהוי בזהמה טמאה דכוותיה אימא יוקדש, ואף דלענין מקצת סימנים משמשינן בסברא דתרווייהו קדשי בצורה עדיף, אה"נ דאיכא נמי סברא לאידך גיסא, וגם הדבר יותר בזה, דטמאה מטמאה מיעברה, ובגמ' חזינן נמי דהא דלא אמרינן חמור אדום בעלמא הוא, זהו החידוש הראוי לאשמועינן טפי מחמור שילדה כמין שור, והלכך נראית גירסתנו עיקר, ודלא כגירסא שהביא הרא"ש וחמור שילדה כמין פרה, ועי' להלן מש"פ בזה דפרכינן ו' א' השתא ומה פרה שילדה מין חמור כו', וזה דלא כמש"פ הגרע"א ז"ל לסייע לגירסת הרא"ש מזה.

שם פטורה מן הבכורה, א"ה, עי' מש"כ במתני' דלק' ט"ז ב' בזה דנקט לשון זה דמתפרש על מה שעתידין לילד שלא יהא קדוש.

שם ומה הם באכילה בזהמה טהורה שילדה כמין בזהמה טמאה מותר באכילה כו' שהיולא מן הטמא כו', נראה דבעופות שלא נתפרשו סימניהן בתורה כדתנן חולין נ"ט א', הרי הדבר פשוט שהיולא מן הטמא טמא ומן הטהור טהור, דכיון דאין לנו סימנים, ורק ידענו שמינים אלו טמאין ואלו טהורין ממילא היולא מהן כמותן, [אלא שיש נידון אחר בעופות דכיון שאינם מולידין אלא מטילין ביצים וצ"ה הוי עפרא בעלמא כדאמר תמורה ל"א א', שמא לא קרינא בזה היולא מן הטמא וכמו שדנו בזה בתו' נדה נ' ב', ומיהו בחולין ס"ב ב' נקטו בפשיטות דאין לחלק בין הנולד בצטן לנולד מציצה, וזו נראה גם מסקנתם בנדה שם], דלא שייך לדון בענין אחר, כיון שלא למדנו שסימניהם גורמים לטהרן או לטמאן, ואפשר דאף ר"ש דיליף לאסור קלוט הנולד מן הפרה, דהיינו דוקא בזהמה שלמדנו שהסימנים גורמים היתירם והלכך אפשר לאסור קלוט אף שנולד מן

גמל הנולד מן הפרה ומשמע דשזין ניהו, וכן רהיטת הדברים דטמאים דפ' ראה וטמאים דפ' שמיני שזין בטומאתם, [וכן איעבר מקלוט לר"ש חשבינן ליה ז' א' עיבורו מן הטמא], ומזה נמי משמע דטהור הנולד מן הטמא אף לר"ש כל דיני טמא עליו, דאל"כ נמצא דלר"ש חמיר טפי טמא הנולד מן הטהור, מטהור הנולד מן הטמא, וזה איפכא מרבנן, ולמעוטי צפלוגתא עדיף.

בדברי התו' כ"ד א' ד"ה ראה דמשמע דדוקא
בקלוט קאסר ר"ש צנולד מן הטהור אצל חזיר שרי, כבר תמה הר"ט אלגזי סוף סי' א', דאין שום מקור או סבבא לחלק ציניהם, דמ"ל אם אינו מפרס פרסה או אם אינו מעלה גרה, וכי היכי דדרשינן גמל גמל איכא למידרש נמי חזיר חזיר אם היה מקום לחלק ציניהם, ועי' מש"כ בזה לקמן שם. (ס"ז סק"א).

גמ' תנן התם רחל שילדה מין עז כו' מנה"מ כו', כבר כתבו תו' דמהא דפריך מנה"מ מוכח דמתניתין לא שמעינן לה וע"כ דרחל ועז שאני כיון ששניהם קדושים באותה קדושה, ולא דמי לחמור שילדה כמין סוס, והא דפריך והא תנא פטור פטור קנסיב לה לפרה, היינו דמתניתין מוכח דלא ס"ל לתנא הכי דרשא דכור שור, דא"כ לא הוי יליף פרה שילדה כמין חמור מקרא דפטור חמור, ומשני דה"נ דפלוגתא היא ור"י דאמר כריה"ג, ומ"מ רהיטת הדברים דתנא דמתניתין נמי מודה לדינא דרחל שילדה כמין עז פטורה, וכן פרכינן צפשיטות לקמן י"ז א' ולית ליה לר"מ אך צכור שור עד שיהא הוא שור וכו', והיינו על רחל צת עז, ומצואר דפשוט לגמ' דליכא דפליג צהא, וע"כ ס"ל דס"ל לתנא מסבבא דאין לחלק צנדמה אם קדוש צצכורה המין שנשתנה לו או לא, דסו"ס נדמה הוא ואינו ולד ככל הולדות, א"נ הרי גם לרבנן אייתר להו צכור דכשצ וצכור דעז, ולצתר דכבר ידעינן פטור נדמה מפטור חמור שפיר איכא לפרושי עד שיהא הוא כשצ וצכורו כשצ, וצגמ' לא חשו לפרש, והא דרצ יהודה מוקי למתני' כריה"ג ולא כתנא דמתני', הוא משום דמשמע ליה מהא דנקט לה צרחל שילדה כמין עז, דצוה עיקר הילפוטא, והיינו כריה"ג, וגם צריה"ג אשכחן קרא למקצת סימנין דתנן לה צהך מתניתין, ותנא דמתניתין אפשר נמי דדריש לה מאך דהשתא

טהור הצא מן הטמאה, וחד גמל הוא להחיר טמא הצא מן הטהורה, ואמאי לא סגי צחד, דכבר נשמע מיניה דאית לן למיזל צתר המינים, ולא צתר הסימנים, וי"ל דמהא דשרינן טמא הצא מן הטהורה ליכא למישמע לטהור הצא מן הטמאה, דהא ודאי צהמה שנולדה מן הטהורה צלא פרסות וצלא המסס נמי דין הוא שתהא טהורה אף שאינה מעלה גרה ולא מפרסת פרסה, [עי' תו' חולין ס"ט א' ד"ה אלמה], וה"נ טמא הנולד מן הטהורה דיינינן ליה כצעל מוס צמה שפרסותיו קלוטות וצמה שאינו מעלה גרה, אצל טהור הנולד מן הטמא כיון שיש לו סימני טהרה שפיר אפשר לטהרו, ולכך איצטריך קרא דאך את זה וגו', ומהא דילפינן לאסור טהור הנולד מן הטמא אפשר דאיכא למילף נמי להחיר טמא הנולד מן הטהור, אלא דאיצטריך גמל הוא לומר דלא נדרוש מאך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה דה"ק לא תאכלו הצא ממעלי הגרה והיינו לאסור טמא הצא מן הטהור, כדאמרינן צגמ' ו' צ', ואדרבה ממה ששאלו כן צגמ' או אינו אלא טמא הנולד מן הטהור ומאי ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה ה"ק כו', ולא שאלו סתם אשכחן טהור הנולד מן הטמא דאסור, טמא הנולד מן הטהור מנלן דשרי, משמע קצת כמש"כ דמדין טהור הנולד מן הטמא דאסור שפיר איכא למילף דטמא הנולד מן הטהור שרי, אלא דפריך דנימא דקרא אחי למיסר טמא הנולד מן הטהור, ולא טהור הנולד מן הטמא, ומיהו י"ל דעדיפא פריך.

ובראה דאף לר"ש טהור הנולד מן הטמא הרי הוא כטמא לכל מילי, דרהיטת הצרייתא דצטהור הנולד מן הטמא לא פליגי ר"ש ורבנן, ואע"ג דחזינן דלר"ש סימני טהרה מילתא ניהו, דהא קאסר גמל הנולד מן הפרה משום שאין לו סימנים, וא"כ פרה הנולדה מן הגמלה כיון דאית לה סימנים, לא דמי לטמאה, ואף דמיתסרא, שמה איסור מחודש הוא, אין נראה כן, אלא ר"ש תרתי צעי שיהא נולד מן הטהור ושיהא לו סימנים, [או שיהא דומה ראשו ורובו לאמו אע"פ שפרסותיו קלוטות (דראשו ורובו לאו פרסותיו צכלל)], אצל נולד מן הטמא הרי הוא כטמא, וכן גמל הנולד מן הפרה נמי משמע דכל דין צהמה טמאה עליו לר"ש וכדקאמר אחד גמל הנולד מן הגמלה ואחד

פרה שילדה כמין חמור, דאם פטרה תורה נדמה
בזכור בהמה טהורה ליכא למילף מזה למיפטר
נדמה בזכור בהמה טמאה, אלא דקשיא ליה דאם
איתא דהא דאם יש זו מקצת סימנין חייבת בזכורה
לא קאי אלא אפרה שילדה כמין חמור, ולא אחמור
שילדה כמין סוס א"כ הרי התנא זכאן מייחס
חשיבות לזה שתרוייהו בני מיקדש בזכורה וינהו,
וא"כ היה ראוי למיתני חמור שילדה כמין שור
לרבותא, ואמאי נקט כמין סוס דלא קדוש בזכורה,
והיינו שהזכירו בגמ' אמרת אס' יש זו מקצת
סימנים כו', ולא אמרו סתם אמרת פטורה חמור
שילדה כמין סוס מיבעיא, דהיינו להדיגיש שלענין
מקצת סימנים הרי ייחס התנא חשיבות זכאן לבני
מיקדש בזכורה, וגם לרמוז דאם הוא קמני חמור
שילדה כמין שור, שפיר הוא קאי הא דאם יש זו
מקצת סימנין אחרוייהו, כפשטה דלישנא דברייתא
ומסקינן דאפ"ה חידושא דלא נימא חמור אדום
הוא חשיב ליה לתנא טפי, וכש"כ לפ"ו דזמתינן
הוי ראוי למיתני חמור שילדה כמין סוס וכמו
שהוא בגירסתנו. (פ"ג סק"ג).

שם ל"ל למיתני שהיולא כו', כבר כתבנו לעיל
דר"ל דהיולא מן הטמא הוא עצמו טמא כמו
זה שיא ממנו, דעל מין זה נאמרה הלכה, והולד
הוא המשך המין, ולא שייך בו טעם שיולא מן
הטמא, ונראה עוד דאף אס' היינו צריכים לדון
משום יולא מן הטמא דלא שייך ענין זה בזולד,
דנחשב כניירה עצמית מחודשת, תדע דהא מ"ר
של טריפה כמ"ר של חמור, כמ"ש צו"ד ספ"א
ס"א, ורז ששת פשיט לקמן ו' א' לאיסורא מהא
דקמני מחני' שהיולא מן הטמא טמא, ואילו ולד
טריפה קיי"ל דשרי אף לגבוי כרבנן תמורה ל' ב'
חולין נ"ח א', אלמא דולד טריפה לא שייך ביה
איסור יולא מן הטריפה, וכדאמר תמורה ל"א א'
דמאירא קא רביא. (פ"ג סק"ה).

ו' ב' אינטריק סד"א הואיל דבהמה טהורה נמי
חידוש הוא דאמר מר דם נעכר ונעשה
חלב כו', הדבר קשה לומר דהוי אסרינן לחלב
באיסור דם, דודאי חלב לאו דם הוא, ולא שייך
לכללו באיסור דם שאמרה תורה, אף אי מדם
קאתי, ואף אס' דם שאינו אדום נמי יהא שייך ביה
תורת דם, דסו"ס זה חלב הוא ולא דם, וכמו שאין
שייך לשמש בו לזריקה, (ומיהו התם צעי דם

קושטא הוא בזכור שור מתפרש שהוא שור וזכורו
שור ושפיר איכא למידרש מאך למעט דאיכא
מקצת סימנין, א"נ קיס ליה מסבא דזמקצת
סימנין נפיק מתורת נדמה, ועי' בשטמ"ק אות ב'
השייך לתוד"ה תלמוד.

שם וגמר קדושת דמים מקדושת הגוף, ולא צעי
למימר דריה"ג דריש נמי פטר חמור פטר
חמור לקדושת דמים, ולא יליף קדושת דמים
מקדושת הגוף, משום דקדושת הגוף מקדושת
דמים סבא הוא למילף, וכמ"ש בשטמ"ק אות א',
וא"כ לא הוי צריך לדרשא בזכור שור עד שיהא
הוא שור וזכורו שור, [אף אי זכור כשזכור עז
אינטריק לרחל שילדה כמין עז], דמפטר חמור
איכא למילף, ועוד דבהדיא תניא דריה"ג דריש
פטר חמור לדרשא אחריתי כדמייטין בסמוך. (פ"ג
סק"ג).

שם ור' יוסי סבר גלי רחמנא בקדושת הגוף וה"ה
בקדושת דמים וגמר קדושת דמים מקדושת
הגוף, כלומר וסבר ר"י דגמרינן קדושת דמים
מקדושת הגוף, ולפי שזה חידוש מפרשין ליה לומר
דס"ל דילפינן, אבל קדושת הגוף מקדושת דמים
פשוט טפי לכך בתנא דידן לא אמרינן אלא וה"ה
בקדושת הגוף, וא"ת מנלן דס"ל לר"י דגמרינן
קדושת דמים מקדושת הגוף, דילמא ס"ל דלא
גמרינן קדושת דמים מקדושת הגוף ולא קדושת
הגוף מקדושת דמים ולכך אינטריק תרוייהו, א"נ
שמא קדושת הגוף מקדושת דמים יליף וקדושת
דמים מקדושת הגוף לא יליף, ואינטריק זכור שור
לרחל שילדה מין עז, דתרוייהו קדשי בזכור למזבח,
דזה ליכא למילף מחמור שילדה כמין סוס, וי"ל
דסמך אברייתא דלקמן דיליף מילתא אחרתא מפטר
חמור פטר חמור ב' פעמים, וע"כ דלא אינטריק
ליה לחמור שילדה כמין סוס, דאל"ה טפי הו"ל
למילף מיניה לחמור שילדה כמין סוס, דומיא
דילפינן בזכור בהמה טהורה מזכור שור, א"נ ליכא
תנא דפליג אדינא דמתני' דחמור שילדה כמין סוס,
וע"כ דרבי יוסי הגלילי יליף ליה מזכור שור.

(הערות).

ו' א' אבל חמור שילדה מין סוס למאי קמני
לה לפטורא פשיטא השתא ומה פרה כו'
אמרת אס' יש זו מקצת סימנין כו', נראה דהא
ל"ק ליה דנילף דין חמור שילדה כמין סוס מדין

הלכה למשה מסיני, וא"כ תקשי אמאי אינטריך קרא למיסר חלב טמאה, הא לא שייך למילף שריותא בחלב טמאה מהא דאשכחן חידוש בשריותא בחלב טהורה, דהא טעמא דטהורה שריא משום דביוצא בטבעו ליכא משום אבר מן החי, אבל בטמאה דלית בה כלל משום אבר מן החי, ואנו באים לאסור משום יוצא מן הטמא, מהיכי תיתי להחיר, ובשלמא למ"ד דם נעכר ונעשה חלב, שפיר איכא חידוש נוסף בשריותא בחלב טהורה, והוי ס"ד להחיר גם חלב טמאה מה"ט, אבל למ"ד איצריה מתפרקין כו' היכי הוי ס"ד למישרי בטמאה, אבל אי מ"ר וש"ז אסורין אף בטהורה, וחלב חידוש הוא, שפיר י"ל דס"ד למישרי אף בטמאה, אלא דמהא דמיבעיא לן במ"ר דחמור משמע דבטהורה שרי, וכמש"פ הטור והמחבר בסי' פ"א, ולכן יש לפרש דאף אי שרינן גם חלב וגם מ"ר דטהורה נמי איכא למילף מזה היתר גם בטמאה, דטעמא דלא חשבינן להו כאבר מן החי, הוא משום דחזינן להו כדבר נפרד ולא כחלק מן הבמה, וא"כ מה"ט גם בטמאה שייך להחיר, והיינו דאינטריך קרא לאסור חלב טמאה.

ובטור שם הביא דעת הר"א לאסור מי חלב דטהורה, ולכאורה לפי זה כש"כ מ"ר דטהורה, [דהא מי חלב היה מותר עד שלא פירש], וצריך יישוב הא דבגמ' מיבעיא לן בחמור, ושמא יש לדחוק דלענין איסור אבר מן החי לא מהני טעמא דמיא עול מיא נפיק, דמ"מ כבר היה זמן שהמים נבלעו בגוף והיו לבשר אחד, ותו הו"ל כאבר מן החי, משא"כ בטמאה דליכא משום אבר מן החי, ואנו באים לאסור משום יוצא מן הטמא בזה ס"ד דבעינן לטעמא דמגופיה קא מימצאי כדי לאסור, ואי מיא עול ומיא נפיק שרי, אף שכבר היו בלועים בגוף, וצ"ע, ועו"ק מחלי דיחמורתא עי' מש"כ להלן ו' ב'. (ס"ז סק"ו).

ברא"ש פ"ו דברכות סל"ה שהרי הדבש אם נפל בו חתיכה של איסור ואע"ג שהאיסור נימוח בתוך הדבש כיון שדרך הדבש להחזיר הדבר הנופל לתוכו דבש כמו דבש דיינין ליה ומותר כו', ובמ"א סי' רט"ז סק"ב הקשה מהא דדם נעכר ונעשה חלב וחשבינן ליה חידוש אלמא בשר מעיקרא אזלינן, וכן מהא דאפרוח צינת טריפה שרינן בחמורה ל"א אי משום דגביל לבשר דמסרת, הא

הנפש), ועוד דאם איתא דתורת דם עליו, א"כ צדין הוא דלישתרי בבישול, כדין דם, דאם בישלו אינו עובר עליו כדאמר מנחות כ"א א', וא"כ היכי מוכחינן מקראי בחלב שרי, אימא דכל הני קראי איירי ע"י בישול, וימיהו י"ל דמשמע לגמ' דרחמנא שרייה כמות שהוא, ולכן נראה דהשתא נמי לא איתנין לאסור החלב אלא משום דאחי מחי, אלא דלפי דאשכחן דאחי מחי ושרי כגון צינים ודבש וגם מ"ר דקוסים וגמלים לל"ק ז' א', הלכך היה מקום לדון גם בחלב דשמא דמי להני, ולכן אמרינן דלמ"ד דם נעכר ונעשה חלב ודאי אין לדמותו לצינים ודבש ומ"ר, והרי הוא כבשר מן החי ממש ופשיטא דאסור, ובתר הכי מסקינן דאף אם אינו בא מן הדם נמי אין להחירו כיון דאחי מחי, ולהאמור אין מקום לקושית הנו"צ דאיך אפשר לאסור החלב משום דם, הרי לא גרע מדם שבישלו, דהא לאו מתורת דם בעינן לאסרו וכמש"כ, ומיהו פשטות הגמ' משמע דהשתא לא איתנין מטעמא דליכא דאחי מחי ושרי, וע"כ צ"ל דהוי מרבינן ליה מכל דם או מדרשא אחרת, או דהיה ראוי שיבא כתוב לאסרו, ושפיר קשיא קושית הנו"צ, אלא שכבר כתב מרן זללה"ה דשינוי הטבעי אינו צדין שיחשב שינוי להחיר, אבל מ"מ עדיין קשה דהא בטעמא דדם שבישלו אינו עובר עליו פרש"י מנחות שם משום שאינו ראוי לזריקה, וא"כ חלב נמי הא פשיטא שאינו ראוי לזריקה, ואמאי פשיטא לגמ' דראוי היה לאסרו, וי"ל דדוקא דם שמחמת שינוי אינו ראוי לזריקה אינו עובר עליו, אבל דם האיברים אף שאינו ראוי לזריקה אכתי הוא בלאו, ודכוותה חלב נמי אם דם נעכר ונעשה חלב, ואפשר גם דאם היה חלב אסור, דלא הוי מהני ליה בישול להחיר, דדם שבישלו י"ל דחשיב שינוי טפי מחלב שבישלו.

ולכאורה נראה דמהיתר החלב אין ללמוד היתר למ"ר דטהורה, דשאני חלב דחידוש הוא, לא מיבעיא למ"ד דם נעכר ונעשה חלב, אלא אפי' למ"ד איצריה מתפרקין כו', דאם איתא דהיתר החלב אשמועינן דדבר היוצא בטבעו אין בו משום איסור מחמת דאחי מחי, וה"ה למ"ר וש"ז, ואשר לכאורה אם ילפינן לה מקראי דנביאים וכתובים, הרי ראוי לומר כן דהכי הוי קים להו לנביאים מסבירא למישרי חלב, וע"כ משום דלית בהו משום איסור דמן החי, אם לא דנימא דהוי

הוא אסור, וא"כ איך אפשר להחיר המוש"ק שזהו עיקר הנידון, דמאן לימא לן דהוא נסרה עד שלא נעשה בושם, והרי הרא"ש סיים על דברי הר"י דגם ראייתו מדבש נריכא ראייה, אלמא דלא פירש כן בסוגיא דע"ז, ונקט דדברי הר"י הם מסבירא. שם רש"א עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו איבעיא להו לאכילה כו', נראה דלאכילה הנידון בסבירא צמה שחידשה תורה לאסור גמל הנולד מן הפרה אם דוקא כשכולו דומה לגמל, אבל אם אשתי במקת לא, או"ד כל שראשו ורובו דומה לגמל אסור, ואילו לגבי צבור הרי הנידון בדרשא דאך, אם לרבות מקצת או ראשו ורובו, ונראה דאם לאכילה נמי צבי ר"ש ראשו ורובו, יש לפרש דר"ש לטעמיה דכיון דחידשה תורה איסור בגמל הנולד מן הפרה וצוה לא מסתבר להחיר במקצת סימנים, הלכך גם לענין צבור דילפינן מאך לרצויי, לית לן לרבות מקצת סימנים, כיון דאך לענין היתר לא גריר בחר אימיה צוה, וחשיב ככריה לעצמו להאסר, אבל אם לאכילה סגי במקצת סימנים, הרי פלוגתא לא שייכא בפלוגתא דגמל הנולד מן הפרה, אלמא פלוגתא אחריתא היא עד כמה לרבות מקרא דאך, דר"ש ס"ל דאין לרבות אלא ראשו ורובו דאכתי מיקרי הוא שור וצבורו שור.

שם לענין צבורה כתיב אך צבור שור כו', ר"ל והלכך אף דדרשינן אך חלק, מ"מ לא מרבינן אלא ראשו ורובו, דגם צוה אפשר למיקרי ציה הוא שור וצבורו שור, ומ"מ צריך ריבוי, וכדאמרין לקמן ז' א' דצבור שור משמע עד דאיכא כוליה דומה לאמו, ושפיר אינטריך אך לרצויי ראשו ורובו. (פ"ב סק"ה).

ז' א' האי תנא סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא, יעויין בתו', ואכתי צריך יישוב דאטו צעיין כיצד ס"ל לר"ש, הרי עיקר הנידון למאן דאסר טמא הנולד מן הטמא אם מתירו במקצת סימנים, וכיון דאשכחן דר"י ור"א אסרי טמא הנולד מן הטמא ומתירין במקצת סימנים, מהיכי תיתי נימא דר"ש פליג, ונראה דהני תנאי מ"ו סברי דאך לענין צבור סגי במקצת סימנים, וכסתמא דמתניתין, ואנן מספקין אליבא דר"ש משום דאשכחן דפליג בהדיא לענין צבור צבי ראשו ורובו, ומיבעיא לן דאפשר דלאכילה

לא"ה הוי אסור אלמא בחר מעיקרא אזלינן, [לכאורה אין מפורש שם בגמ' דהוי אסור אף להדיא], ונראה דיש לחלק בין דבר שצטצעו להשתנות דאין לחשוב השינוי כאילו כלה הראשון ופנים חדשות באו לכאן, דהא אדרבה הפנים חדשות הם המשך הראשון, ואטו יין שנעשה חומץ שיך לחצו כפנים חדשות, ועוד דאך אי הוי פנים חדשות אכתי יש לאסרו מדין יוצא מן הטמא, וה"נ דם הנעשה חלב צטצעו או צינה הנהפכת לאפרוח, ושינוי הנורה אינה כלום, וכמו חלב הנעשה גבינה, ה"נ הצינה נעשית בשר, אבל שינוי מחודש הנעשה ע"י הדבש, שיך לחצו כאילו נתעכל האיסור ונאצד מן העולם ופנים חדשות באו לכאן, שהדבש עושה עיכול, והרי לענין טומאה כגון שנחנו נבלה צדבש ונהפכה לדבש, [עי' תשו' הרא"ש כלל כ"ד ס"ו], ודאי מסתבר דאינו מטמא, דנבלה מטמאה ואין דבש מטמא, וי"ל דה"ה לענין איסור, וכמו שדנו בתו' מנחות ס"ט א' ולקמן ז' ב' לענין עיכול להחיר באכילה אם יש ללמדו מעיכול לטהרה, והכא עדיף כיון שאין ניכר כלל ונהפך לדבש.

ובבהגר"א שם וכן צפמ"ג הביאו דברי הר"ן ע"ז ל"ט ב' שהביא מפרשים שפירשו הא דאמרין התם דלא חיישינן שמא עירצו דבר אסור צדבש משום דמיסרא קרי, דר"ל דעד שלא נהפך לדבש כבר נסרה, וכדרך שאמרו באפרוח מביאת טריפה תמורה ל"א א', ולפ"ז הדבר מפורש בגמ' להחיר איסור שנחערב צדבש ונהפך לדבש, [והא דלא חיישינן התם צדבש של עכו"ם שמא עדיין לא נהפך האיסור לדבש, ז"ל דאז היה ניכר אם במראה אם בטעם, דליכא מידי דאיסורא דטעמו כדבש, ולכך לא חיישינן ליה, ולפ"ז מבואר בגמ' דהמתערב צדבש נהפך לדבש], אבל ז"ע דגם במישחא כבישא אמרו כי האי לישנא צע"ז ל"ח ב' אי משום איערובי מיסרא קרי, ואטו נימא דגם מישחא כבישא מחזיר כל המתערב צו למישחא, ומיסרא קרי מעיקרא, ועוד דהתם שפיר איכא מישחא דאיסורא שלא יהא ניכר בטעמו בתערובת ואמאי שרינן, הלא איכא למיחש שעדיין לא נסרה, וע"כ לפרש התם כפרש"י שאין מערבין שלא יסרה, וא"כ דכוותה איכא לפרושי הכא דבחד לישנא אמרינן להו, ועוד דלפירוש זה נמא מפורש בגמ' דאם היה האיסור נהפך לדבש עד שלא נסרה, הרי

נמי צעי ראשו ורובו, והלכך ליכא למיפשט מינייהו לר"ש, ואפשר גם דהני תנאי מסתברא להו למידרש אך להחיר גם מקצת סימנין, וילפי מזה גם לאכילה. (ס"ז סק"ה).

שם והא איפכא שמעינן להו כו', א"ה, עי' חו"צ סנהדרין ע"ח א' סק"ה.

שם מיא עול מיא נפוק כו', ר"ל שאין מיתוסף דבר מהגוף למ"ר, אלא אדרבה הגוף נוטל חלקים מן המים וגם משנה אותם, והוא כעין דאמרינן לקמן לענין דבש דמכניסות אותו לגופן ואין ממנות אותו מגופן. (ס"ז סק"ז).

כתב מרן זללה"ה בצבורות סי' ט"ז ס"ק י"ד דלצד זה לכאורה אם שמה מים אסורים נשארים באיסורן כשיוצאים צמ"ר, ולו"ד ז"ל יש מקום לחלק, דנהי דלא חשיבי כיוצא מן הטמא, אצל מ"מ חשיב עיכול, וכדמניא בחוספתא דמקואות לענין טומאה הוצאה צ"ש שלהי מקואות פרה ששתתה מים טמאים כו' או שיצאו מלמטה טהורין, ולחד תירוצ' צתו' בסוגיין וכן במנחות ס"ט א' טומאה ואיסורין שוין.

ויש נפקותא בדבר צדורים שאוכלים טבל אם דובשנן מותר, דהא לא מימנו מגופן, ופרכינן מינה לר"ש, אלמא דחשבינן לה כמיא עול ומיא נפיק, ולכאורה עד כאן לא איפלגו הראשונים ז"ל באיסורים הכבזשים בדבש ונהפכו לדבש צרא"ש פ"ו דצרכות סי' ל"ה, אלא משום שהם צעין, אצל כשנצלנו בגוף הדבורים ונהפכו לדבש לכו"ע מותר, וכן רהיטת הדברים דלא מחמרי חכמים טפי מר' יעקב, ולר' יעקב הרי ודאי שרי דבש הדבורים שאכלו דברים אסורים, וה"נ לרבנן. (הערות).

שם א"ל ר"ש תניתיה כו' מטמא לא קאמר אלא מן הטמא כו', לכאורה צריך פירוש דהא כי היכי דלא ילפינן מהא דקתני מן הטמא לאסור דסוקים ודגמלים, ה"נ דחמור לצד דגם דחמור מיא עול מיא נפוק והאי דעכירי הבלא דבישרא הוא, והא ודאי לא משמע דר"ש פשיט להו לאסור גם דסוקים וגמלים, דהא לא קאי אלא למיפשט מאי דאיבעיא להו, וז"ל דר"ש דייק מלישגא דמתני' דקתני מן הטמא ולא קתני מטמא, דאחי לאחוי מידי, ולא אשכח אלא מ"ר דחמור, דשייך לספוקי צה, ואפשר שהם צסוג ממונע דראוי לדון צהו אי חשיבין להו כמיא עול ומיא נפוק, או כמקצלות

גם תועלת מן הגוף. — ולכאורה מתפרש דמטמא משמע שיש צו חלק מן הטמא, אצל היוצא מן הטמא מתפרש גם דבר שהיה צגוף של הטמא ויוצא ממנו אף כשלא קיבל הימנו כלום, ולפ"ז ראוי לגרוס והני נמי מינייה דטמא הוא, כלומר דנפקי מינייה, אצל רש"י פירש דהוא מינו של הטמא, וצ"ע דלשון היוצא מן הטמא לא מתפרש כן, וגם לא שייך לקרא למ"ר מינו של הטמא, ועי' רמב"ן דנראה כמש"כ.

ולאיכא דאמרי דמספקין לאסור גם צדידיעין דמיא עול ומיא נפוק, לא צריכינן לדיוקי דמשמע דמתני' אחי לרצויי מידי מקוים כמו צל"ק, והלכך לא אמרינן מטמא לא קאמר, ומפרשינן כפשוטה דהיוצא מן הטמא היינו כל היוצא ממנו אפי' שלא נטל מגופו כלום, דהני נמי מטמא קאתו, כלומר דנפקי מינייה, והרי הראיה ממש כמו צל"ק, ומרבינן אף כל מידי דמיא עול ומיא נפוק. תוד"ה והא מיהו קשה כיון דאין חוששין לזרע האצ מאיזה טעם תחשב ולד טריפה זה וזה גורם כו', צ"ע מאי קשיא להו הא התם לענין יחוס דיינינן אם חשיב מקצת שה ע"י שאציו תיש, ושפיר י"ל דאין חוששין לאצ והעיקר האם, וכדאשכחן נמי זכר לדבר צאדם, דעכו"ס ועצד הצא על צת ישראל הולד כשר, אצל הכא דיינינן אם הטריפה לחוד יכלה לגרוס לולד, וכיון שלא יכלה אלא צצירוף הזכר שפיר חשיב זה וזה גורם, וכמו אגוז שנטעו דחשיב האגוז גורם, ונראה דיש לפרש כן צכונת חו' חולין נ"ח א' ד"ה מכאן סנהדרין פ' צ' ד"ה אלא שכתצו לחלק בין אם שניהם היתר לבין אם אחד היתר ואחד איסור, ולכאורה אין הדברים מוצגים דמאי נפ"מ צזה, אצל נראה צכונתם דהתם כל אחד היתר ואין כאן נידון צשותפותם, דכל חד עושה פעולתו המיוחדת לו, והנידון אם פעולת הזכר מועילה ליחס אחריו, ושפיר אמרינן דאין חוששין לזרע האצ, אצל כד דיינינן אם האם הטריפה לצד גרמה לולד, אמרינן שפיר דגם האצ גרם, וכיון דהוא כשר, הו"ל זה וזה גורם, ועי' צנחלת צרוך סי' א'.

ד' ב' ואיכא דאמרי דסוקים וגמלים לא קא מיבעיא להו כו', ר"ל דגמ' מפרש טעמא דשאלו על מ"ר דחמור ולא שאלו על דסוקים וגמלים, משום שלזה הוצרכו למעשה דמעלו

דקוסים וגמלים למ"ר דחמור, ובעלמא קיי"ל כא"ד, הרי צוה נמי קיי"ל כא"ד דגם מ"ר דחמור מיא עול ומיא נפוק, וממילא אי שריין דבש משום שאין ממנות אותו מגופן, ה"ה דיש להתיר מ"ר דחמור, אבל ל"ע דהרמב"ם בפ"ד שם כתב הטעם דשרי משום דהוי כפרש כמו שאמרו בגמ' בעור הבא כנגד פניו של חמור, וטעם זה לא מלאנוהו בגמ' לענין מ"ר, ואדרבה מדדנו ביה משמע דמ"ר לאו פרש נינהו, דמה שהם מאוסים לא מפיק להו מתורת אוכל, והרי הם ראויים למי שאינו יודע שהם מ"ר או בתערוכת.

וב"ז לענין מ"ר דחמור, אבל מ"ר דקוסים וגמלים, לכאורה יש להשוותם עם דבש גזין ורעין, דהא לל"ק שרו, ולל"ז תליין להו בפלוגתא דדבש גזין ורעין, ויש לתמוה שהטור צו"ד סי' פ"א סתם לאיסור דמ"ר דקוסים וגמלים, [שכ"כ שם ל"ש דחמור ל"ש דשאר בהמה וחיה הטמאים, והיינו קוסים וגמלים שהזכירו בגמ'], ואילו דבש גזין ורעין שם בסוף הסימן הביא דר"ת והרמב"ם מתירין והרא"ש מחמיר, וכן המחבר שם בס"א דמ"ר סתם לאיסור וכתב ויש מי שמחיר, ואילו דבש גזין ורעין שם ס"ט סתם להתיר וכתב ויש מי שאוסר, והדברים יתכנו על פי מש"כ המ"מ בפ"ג שם לפרש דרב ששת ס"ל דמתני' דמכשירין נמי מצי סברה דדבש רחמנא שרייה, ולאו משום דאין ממנות אותו מגופן, אלא דלא ס"ל למעט דבש שיש לו שם לוויי, דלפי זה כל מ"ר אסורין כר"ש, ומ"מ דבש גזין ורעין נמי שרי.

מזה שהדברים מיצרים חומר נוסף שקורין לו היום מזון מלכות, [אם אינו נפסל מאכילה], אין לנו מקור להתירו אף להמתירין דבש גזין ורעין, דמאן לימא לן דחומר זה אין ממנות אותו מגופן, וכש"כ להפוסקים כר"ש דשריותא דדבש מגזירת הכתוב, דודאי אין החומר הזה בכלל דבש שהתירה תורה.

שם חלי דיחמורתא כו', בפשוטו מתפרש דס"ד שהם כמו ציצים שהיחמורתא מטלת, ויש בזה משום דשר מן החי, ואמר להו ר"ס דהוא זרע האיל, והוא מותר כמו מ"ר דטהורה, דדברים הנפרשים בטבעם דמו לחלץ דלא מיתקרי משום דאחו מחי, עי' מש"כ לעיל ו' ב', אבל אי ציעי נינהו אף דנתרי מ"מ אסורים כמו נפלים וכיו"ב,

לירקונא, ואה"נ דה"ה דמיציעא להו נמי אדקוסים וגמלים, אבל השואלים לא הזכירו כלל אדקוסים וגמלים, ולפי זה פשיטא לגמ' דגם דחמור מיא עול ומיא נפוק, ואפ"ה מיציעא להו.

שם מיתבי מפני מה אמרו דבש דצורים מותר מפני שמכניסות אותו לגופן ואין ממנות אותו מגופן, שריותא דדבש נלמד מיהונתן ושמשון, ואפשר נמי דמקרא דויניקהו דבש מסלע משמע דדבש שרי, [ובדבש דצורים משתעי כמ"ש הר"ש בפ"ו דמכשירין מ"ד מתוספתא דמהאי קרא ילפינן דדבש חשיב משקה], והאי תנא מפרש טעמיה דלא חשיב יואל מן הטמא, ומשמע דלל"ז הוא דפרכינן דמשמע דאף דקוסים וגמלים קאסר אע"ג דודאי לא מימנצי מגופן, אבל לל"ק י"ל דחמור מימנצי מגופיה ולכך אסור, אבל דבש לא מימנצי מגופיה, ואפי' אם חל שינוי בדבש, היינו משום דמין הפירות שניקו הדצורים משתנה בשהייתו בגופן לדבש, ול"ע צפי' הרגמ"ה הנדמ"ח שכתב דאף לל"ק פרכינן, אח"כ ראיתי ברא"ש כמס"ב.

ויש לעי' היכי פשיט ר"ש ממתני' דכל היוצא מן הטמא טמא, ואמאי לא נימא דבש יוכיח שהוא יואל מן הטמא וטהור, וע"כ דמן הטמא מתפרש דוקא בממזין מגופן, וי"ל דאי דבש גזירת הכתוב הוא, שפיר י"ל דלא חש התנא לזה, דדבר ידוע דדבש שרי, אבל אי שריותא דדבש משום שאין ממנות אותו מגופן, לפ"ז נראה דבאמת ע"כ לומר דמתני' לא אסרה אלא היוצא מטמא דהיינו שממנות אותו מגופן.

לענין הלכה נחלקו הראשונים ו"ל אי קיי"ל כרב ששת ככל אמורא המכריע במחלוקת תנאים, או דכיון דסתם מתני' במכשירין דלא כוותיה, וכן בגמ' אמרו הוא דאמר כר' יעקב ומשמע דרבנן פליגי עליה, לא קיי"ל כוותיה, ודעת ר"ת והרמב"ם להקל ושרי דבש גזין ורעין, ודעת הרמב"ן והרא"ש להחמיר, ומיהו לענין מ"ר דחמור, יש מקום לומר דאי לית לן למיפסק כרב ששת לפי ליטנא בתרא, תו אית לן למיפסק כוותיה בל"ק, דלל"ק לא אשכחן מאן דפליג עליה, וזו נראה דעת הראב"ד שצפ"ד ממ"א ה"כ השיג על הרמב"ם בזה שהתיר מ"ר דחמור, ואילו בפ"ג שם ה"ג בזה שהתיר דבש זרעין לא השיג, ודעת הרמב"ם דכיון דלא"ד לא מחלקינן צין מ"ר

שנמלא צבית הצליעה נמי אסור, דהא ליכא למיתלי אלא בצליעה דהא דג טהור אינו משריץ, וכמי שבלע בפניו דמי, ונקט האי לישנא אגב רישא, ולרצ אשי מתפרשא רישא דומיא דסיפא, וחידישא דמתני' דלא משני עיכול להחירו וכמ"ס תו', ועי' במנחות ס"ט א' וצח' שם, א"נ אשמועינן דכל שניכר עדיין לא חשיב כמעוכל. (ס"ז סק"ח).

גמ' טעמא דחזיניה דבלע כו', יש לעי' אי מדאורייתא קאמרינן אע"ג דרובא צמינן משריצינן, מ"מ אמרינן כאן נמלא כאן היה כיון דאיכא דמשריצינן שלא צמינן, וצריך ראייה להחיר, או דרך מדרבנן הוא, ודייקינן ממתני' דאחמור רבנן דלא למיזל צתר רוצא, ומהא דפרכינן בסמוך א"ה כי חזינא דבלע כו' משמע קצת דמדאורייתא הוא, דאי מדרבנן מאי קושיא אי דחזינא דבלע לא אחמורו רבנן, וכש"כ למש"כ תו' דבלא שהה שיעור עיכול איירי. (הערות).

שם אמר רב ששת כגון שמלאו דרך הרעי, כלומר דמתני' לאו דחזיניה דבלע, אלא דדידיעין דבלע, והיינו כגון שמלאו דרך הרעי וממילא ליכא לספוקי דאשריץ, ור"פ לא שמיע ליה הא דר"ש ונקט דרך צית הצליעה, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, וכן ר"ג, ולא ניחא להו לפרושי דרצ אשי לישנא דמתני' משמע דדידיעין דבלע, (הערות, ועי' מש"כ לעיל).

שם ר"פ אמר כגון שמלאו דרך צית הצליעה, צריך לדעת מה צא להוסיף על רב ששת דאוקמה שמלאו דרך הרעי, ואף אם נדחוק דר"פ לא שמיע ליה הא דר"ש, אצל אכתי למה קבע רב אשי דברי שניהם, ועוד יש לדקדק דלכאורה היה ראוי למינקט כר"פ דרך צית הצליעה, גם משום שהוא תחלה, וגם משום שהוא שם כולל לכל הדרך, וגם משום לשון נקיה, ואפשר דר"ש לטעמיה דאסר ציונא מן הטמא גם צמיא עול מיא נפוק לא"ד, ולכך ניחא ליה לאשמועינן דזה דוקא צמים ומשום שנבלעין בגוף וחוזרין ומתמלין, אצל דג שרי וכמס"כ תו', ולכך נקט דרך הרעי כלומר דאף שכבר נגמר עיכולו ויש לדונו כיצא לחוץ אפ"ה שרי. — הא דפרכינן דנימא האי איעכלא והאי אשרוצי אשריץ, היינו משום דס"ד דאיירי אף בלא ידעינן אם נמלא צבית הצליעה או צבית הרחם. (ס"ז סק"ח).

ול"ע צב"י סי' פ"א שכתב דה"ט דשרי משום דהוי כפרש, והדבר תימא דאם הוא כפרש מאי נפ"מ אם הוא ציצי או זרע. — ועי' לעיל שם שנתקשינו מזה לדעת ה"ר אליעזר שהציא הטור שם דאסר מי חלב, דמ"ס מורעא דאילא, ושמא משום זה נדחק הצ"י לפרש טעם דפירשא בעלמא, אצל הדברים ז"ע. (ס"ז סק"ו).

שם אר"ה עור הצא כנגד פניו כו' פירשא בעלמא כו', לפי שאין הגבול ידוע בדיוק מאי חשיב כנפסל, לכך איצטריך לר"ה לאשמועינן, ומשמע דקים לגמ' דדאדם וחמור שוין, וכן לענין אכילה וטומאה, והיינו דמיייתי מעור הצא כנגד פניו של אדם, לענין עור הצא כנגד פניו של חמור, ועי' בתוד"ה דג שכתבו לחלק בין אכילה לטומאה לענין עיכול. (ס"ז סק"ו).

מתני' דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה, נראה דאשמועינן נמי דלא מיתסר מחמת שמא בלע טעם מן הטמא בעיכולו, והיינו דקתני מותר באכילה, ולא קתני סתם מותר, דהוי מתפרש שהטהור צטהרתו ולעולם אפשר דצעי קפילא למיטעמיה אם אין בו טעם טמא, ואפשר דכללא הוא דע"י עיכול אין נבלע טעם, א"נ הטעם הנבלע חשיב כעפרא דעיכול עושה פירשא.

ועוד שמעינן ממתני' דדג טמא שהשריץ דג טהור אסור, ואע"ג שיש לו סנפיר וקשקשת, ולא אשכחן בקרא שמות דגים אסורים כמו צהמות וחיות, מ"מ ע"י סימני הטהרה נקבעים המינים, וכאילו נתפרשו המינים הטמאים, והיונא מהן כמותן, והסימנים כדלדולים ואינם מטהרים.

ולר"ש ור"פ ור"נ אשמועינן נמי מתני' דדוקא בידוע שבלעו והיינו צנמלא בדרך האוכלין או שנמלא שלם, הא בלא ידעינן היכן נמלא, אסור מספק, ואע"ג דודאי קושטא הוא דרובא צמינן משריצינן ואיכא למיתלי טפי שבלע טהור וכדר"א, ז"ל דמ"מ החמירו חכמים דכאן נמלא כאן היה, ומיהו הא דמשמע בגמ' דאף דחזיניה דבלע נמי חיישינן דהאי איעכלא והאי אשרוצי אשריץ, צריך טעם למה ניחוש כ"כ, ואפשר דהיינו דוקא בשהה כדי שיעור עיכול, אצל למש"כ תו' דאיירי בלא שהה ז"ע.

שם וטהור שבלע דג טמא אסור באכילה כו', הכא לכו"ע אף דלא חזיניה דבלע, ואף בלא חזינן

במנחות ס"ט א' אלא למנחות פשיטא דלא הקריצו נא לפחתך כו', מדלא פקיל אלא משום הקריצו נא לפחתך, משמע דכל תורת חיטים עליהו, כגון לענין חלה וזרבת המזון וחמץ ומנא, [ומשמע נמי דהקריצו נא לפחתך פוסל צדיעצד ומדאורייתא, דאל"ה אכתי תיבעי למנחות לענין דיעצד מדאורייתא], ולכאורה מזה מוכח דאין להחיר חטין שנמלאו בתרגולת צפסח וכמש"כ בתוד"ה דצלע, דאיך יתכן שחטין שראויין למנחות שלא יהא בהן איסור חמץ, ועי' בר"ש ורא"ש פ"א דאהלות שרמזו לזה, ואם נבא להשוות איסור וטומאה, ע"כ צריך לחלק בין חטין לבשר, או בין צליעה ואכילה, ונפרש צליעה דזאצים לאו דוקא וכמ"ש תו', או בין בהמה לצעלי חיים אחרים.

מש"כ תו' בשם רב האי לחלק בין איסור לטומאה, נקט בנודע ציהודה קמא יו"ד סכ"ו דמדרבנן קאמר דהחמירו לענין אכילה, ואין הדברים נראין, דפשיטא דמתניתין בכורות ז' ב' דדג טהור שצלב דג טמא אסור באכילה לפי שאינו גידולו, מתפרש מדאורייתא, ובתו"כ מסמין לה אקרא כמו שהציאו תו' בצכורות שם, וסברת החילוק בין איסור לטומאה נראה דהוא משום דלענין טומאה בעי חשיבות, וכדחזינן דפחות מכזית מן המת אינו מטמא, וה"נ צע"כ נחצטלה חשיבותו, ועי' נדה נ"ה לענין יבש, משא"כ איסורי אכילה כל שראוי לאכילה הרי הוא באיסורו, והנה כוית מן המת שנתנוהו צדבש ונהפך לדבש, [כדצרי הראשונים ז"ל עי' רא"ש פ"ו דזכרות סל"ה ובתרי"ש], פשיטא שאינו מטמא, וזכר לדבר נדה ע' ב' ג' דצרי צורות כו' מת מטמא ואין נציב מלח מטמא, ואילו לענין היתר אכילה הדבר צריך ראייה להחיר [כמ"ש הרא"ש שם], ועוד דלענין טומאה כל שפנים חדשות באו לכאן אינו צדין שיטמא, משא"כ לענין איסור אכילה כל שיוצא מן הטמא הרי הוא אסור, אף שהוא פנים חדשות, וכן צ"א שנטמאה הרי פשיטא שהולד הנוצר ממנה טהור דלאו צר קבולי טומאה הוא, ואילו לענין היתר אכילה צע"כ בתמורה ל"א א' לטעמא דאימת גדלה לבי מסרחה כו'.

במנחות ס"ט א' אלא למנחות העיכול, אלא יש לפרש דפליגי בשיעור העיכול, דהיינו צאיזו שיעור חשיב כנשתנה, ולענין אכילה לא מסתבר שיהיו נחלקים בהפלגה גדולה כזו, כיון דהעיקר ראוי להיות תלוי אם נפסל מאכילה, או עד כמה שנשתנה לפנים חדשות, אבל לענין טומאה שפיר י"ל דר"ש ס"ל דבשנינו מקויים כבר נפיק מתורת בשר המת, וריצ"ב צעי עיכול גמור, ומיהו שמא י"ל דלכו"ע על פי רוב מתעכל בשיעור שתפול לאור ותשרף, אלא דריצ"ב חייש למיעוטא דזימנין ששואה עד לעיכול, ור"ש לא חייש, אבל לפ"ו ריצ"ב מטמא מספק, ולכאורה ל"מ כן, ומיהו גם לאידך גיסא לא מסתבר לומר דשיעור מעט לעת וג' ימים בכלל נקצו בתורת ודאי כמדות חכמים, ובמשהו צ"ר מזה חשיב כודאי לא נתעכל, ועי' בתו' בכורות ז' ב' דאין זמן העיכול שיהא לעולם, וצ"ע.

בתו' שם ד"ה דצלע ומתוך הסברה היה נראה בין לענין איסור בין לענין טומאה דכל דבר שהוא שלם כו', עיקר הדין דעיכול עושה פירשא, הוא דבר הפשוט מסבא, דודאי נואת תרגולים לא שייך לקרוא בשר המת אף שלא אכלה אלא בשר המת, וכן נואת כלצים או שאר צעלי חיים, והמשנה באהלות לא דנה אלא מתי נעשה פירשא כשהוא עדיין בתוך הגוף, ולעומת זה מלאנו דעצמות המת אף שיצאו עם הגללים עדיין תורת מת עליהם, דלא נתעכלו, ובכפיפה מצרית מיבעיא לן אי חשיב עיכול, וחטין שבגללי צקר נמי מבואר דלא נתבטלו מתורת חטין, וכמש"כ לעיל, וע"כ דאין כל הדברים שוין, ואם מלאנו דג טמא בתוך דג טהור, הרי חזינן שלא נתעכל להיות פירשא, וודאי כל דיני דג טמא עליו, ואי קשיא לן מהא דדג שאכל בשר המת דמחזקינן ליה כנתעכל בשיעור שתפול לאור ותשרף ע"כ לחלק בין בשר דגים לבשר המת, או בין דג שלם לחתיכת בשר, או בין צליעה ללעיסה, או דע"כ היה כאן סיבה שמנעה העיכול, ושמא הדג הטהור היה לקוי בעיכולו, או שאר סיבות, ושפיר י"ל דכהאי גוונא דחזינן ליה בשלימותו, דאף לענין טומאה לא חשיב עיכול, ותו אין לנו מקור לחלק בין איסור אכילה לטומאה, ולפ"ו לעולם כשהצלו עדיין ניכר בצורתו ועדיין ראוי הוא לשימוש הקודם, הרי חזינן שלא נתעכל, והרי הוא כנתחלתו בין לענין טומאה ובין

ובין פלוגתא דר"ש וריצ"ב בפ"א דאהלות מ"ו בעופות ודגים אם צעי מעט לעת או כדי שתפול לאור ותשרף, לא מסתבר לפרש דפליגי

לא כש"כ, וכן יש להסתפק בצשר התינוקות דחשבינן להו כמעוכלין לענין טומאה במנחות ס"ט ב' אם ה"ה לענין איסור הנאה, או דלענין איסור הנאה לא גריעי מאפר הנקצרין דאסור, וי"ע.

ח' א' ולמחר השכים ומלא זה צינה מותרת כו' ואפי' דק יפה כו', נראה דהיינו שבדאי דק יפה ואין לו ספק בזה, ומ"מ שרי משום דתלינן דר"י, ולפ"ו גם אם ראה לידת הצינה בלילה שרי. (צינה ז' א').

רש"י ד"ה וכנגדו כמ"ד עץ שאכל אדם הראשון חטה היתה כו', א"ה, עי' מש"כ בשביעית ס"א ס"ק י"ג בזכות הרמז"ס דכל זומח שקשה במקל נקרא עץ, ועי"ש עוד דלא מלאנו תנא דפליג עלי' דר"י דחטה מקרי עץ, ורק בעץ דאדם הראשון פליגי, עי"ש.

ט' א' מתני' חמורה שלא זיכרה וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן, יש לעי' הרי שמכרן לשני בני אדם עד שלא פדאן, והם הפרישו כל אחד טלה לעצמו, מאי תקנתיה דההוא גברא, דאף אם יתן לכהן דמי שה לכאורה לא הועיל, דהא אם יבא אליהו ויאמר על אחת מן הטלאים שזו היא פדיון הבכור, הרי יטורף לתת לכהן, ונמצא דחלק הכהנים נשאר באחת הטלאים, ומתנה בעלמא הוא מאי דיהיב לכהן דמי שה, ונראה דאין לו תקנה אלא"כ יזכה לכהן את הטלאים שיזכה בזו שהיא באמת פדיון פטר חמור, ואח"כ יתן לו דמיה ויחזיר הטלה לבעליו, ומיהו מן הדין אם ע"י מכירתו עבר חיוב הפדיון לזוקת, [עי' לקמן י"א א' שנסתפקנו בזה], נראה דאין לחייבו בכלום דהו"ל כמוזיק מתנות כהונה בגרמא.

שם זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן, פרש"י וגם מפריש טלה לעצמו, ולכאורה אותו טלה שנותן לכהן יכול לפדות בו תחלה את הספק, ויהיה לעצמו, ואח"כ יחזור ויתנהו לכהן בעד הודאי, וכמ"ש תו' לעיל ד' ב' ד"ה ופודה, דזה שהפריש לעצמו יכול לחזור ולפדות בו פטר חמור ודאי, ואף דהכא שניהם בספק וממ"נ יש כאן חיוב ודאי, מ"מ לא גרע מחמת זה, שהרי כשמפריש טלה תחת אחד מהן, הרי אותו אחד נותר מיד בהנאה, ואת השא"א לחייבו ליתנו לכהן, דהא ספק הוא, וא"כ שפיר

לענין איסור, [ובכפיפה מנרית נראה שחל שינוי בחוזק ההוצין ובאורך קיומן, ומיבעיא לן אי סגי בהכי למיהב להו דין כלי גללים], והלכך חטים שבזפק התרנגולת הרי הם באיסורם לענין חדש, וכן אם היו טמאים לא נטהרו, ולא דמי לבשר המת שמתעכל בשיעור שיפול לאור וישרף, ולפ"ו לעולם ראוי לקבוע דין עיכול בדבר שהוא קמון, לפי ראות עינינו, אם עדיין שמו עליו, ועי' בר"ש וברא"ש פ"א דאהלות, ובשטמ"ק כאן אות י"ד.

נראה דאם עשו כפיפה מנרית מדבר שהוא רק כבשר, ובלעה פיל והקיא, דחשיב שינוי מעשה, כיון שהחומר נהפך מבשר לגללים ממש, ורק בהוצין שהעיקול אינו עושה בהם אלא שינוי קל, בזה פשיטא לגמ' דלא חשיב שינוי מעשה, אף אם מעכשיו דינו כגללים, וזה ניחא מש"כ תו' דטבעת כעצמות ולא הוי עיכול כלל, ולא כתבו משום שאין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה, כמשה"ק הגרע"א ז"ל, דודאי ראוי לפרש עיקר הדין שאין בטבעת עיכול כלל, ולא לתלות הדבר בשינוי מעשה, דיהא משמע דשייך עיכול בטבעת, ואם בלע נסכא ועצדה טבעת יהא תלוי בצעיא דבלע הוצין ועדדינהו כפיפה, וכש"כ למש"כ דעיכול גמור מהני אף למיחשב בשינוי מעשה, ולפ"ו ודאי יש להזכיר רק שאין זו עיכול, שהוא שורש הדין.

נראה דאשתו של לוט מותרת בהנאה, דאע"ג דהנקצרין אפרן אסור כדאמר תמורה ל"ד א', הכא לאו כאפרן חשיב, כיון דאין סופו של בשר להעשות מלח, ותדע דאם היה אסור בהנאה, א"כ אמאי חשבינן לה נדה ע' ב' דברי זורות הא דמספקא להו אי מטמא, משום דמת מטמא ואין נאיב מלח מטמא, והרי רמה הבאה ממת נמי ס"ל לר"א בפ"ב דאהלות דמטמא, וה"נ רקב, ולמה ליכא לספוקי באשתו של לוט, אלא ודאי אשתו של לוט חשבינן לה כפנים חדשות וכאילו אינה באה מן המת.

ומיהו רמה הבאה מן המת יש להסתפק אי מיתסר בהנאה, ולכאורה יש להוכיח דאסורין, מהא דאמרין תמורה ל"ד א' דבשר המת שנפרך טהור ואסור בהנאה, ומשמע דאף ר"א מודה דנפרך טהור, וא"כ משמע דרמה חשיבא טפי מדמטמא ר"א, וא"כ אם נפרך אסור רמה

הלכך אין לנו לעשות מעשה ועי"ז לגרום שיהא השני נותר מכת ספק, אלא ראוי להשתדל שגם השני יהיה מותר בזדא"ל. (פ"ג סק"ב).

שם פודה זו פעמים הרבה, צמ"ל לעיל ד' ז' פירשו דהיינו שפודה זו ספיקות הרבה, דכיון דפטור מנתינה שפיר חוזר ופודה זו, ונראה מזה דאפילו אם התברר אח"כ שכולן היו חייבים בפדיון, נמי הרי הם מותרים, דאל"כ הרי כולם ספק אסורים גם עד שלא נודע, וטעמא דכה"ג דיינין כאילו מתנות כהונה נגזלין, דכיון דהדבר ספק הרי ישראל זוכה צשה בזדא"ל, ושפיר חוזר ופודה זו, וכן צה"י עשרה ונכנסו לדיר להחמיר הרי העשירי קדוש בזדא"ל, ואפילו נודע עכשיו שהיו פ"ח ודא"ל, וכדקרינן ליה עשירי ודאי צ"מ ז' א'.

ומיהו בפדה פ"ח ספק אחד, והשה קמן, ונודע שהיה ודאי, הרי השה לכה, דאכתי לא נגזל מן השבט, וזמון שהיה ספק היה שלו, אבל כשנודע הרי זה חוזר לשבט, ואם עד שלא נודע חזר ופדה זו ספק פ"ח שני, ואח"כ נודע לו, נמי השה לכה ממתת השני, אבל ממתת הראשון הרי דיינין כאילו נגזל מן השבט לפדיון השני, והאובל מתנות כהונה פטור, ומיהו באשתרשי ליה משלם מה שנהנה.

וראיתאן עלה יתכן ליישב מה שנתקשו תו' צ"מ ז' א' צה"ל דאמרינן לקמן י"א א' בישראל שהיו לו עשרה ספק פ"ח שמפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו, דמאי אחי למימר צה"ל והן שלו, עי"ש שהניחו בקושיא, ולמ"ש"כ יש לפרש דעד שלא עשרן אם נודע שהיו ודאי הרי השיין לכה, אבל לאחר שעשרן כיון שהיה צריך לשמש צה"ל צחורת ודאי שלו לענין מעשר, הרי הם נגזלו בזה מן השבט, ואפילו אם יודע עכשיו שכולן היו ודאי, הרי הן שלו, ומיהו גם בישראל שירש פ"ח מבית אבי אמו כהן אמרו לשון זה, וכן בטבליס, לקמן שם, ונראה דיש לפרש כאילו אמר מפריש עליהן עשרה שיין והן שלו ומעשרן, גם לומר שהשימוש למעשר חשיב כגזילה, הוא דבר רחוק, וגם צ"ל שינוי רשות, אפשר דלכו"ע אינן נגזלות.

ויש מקום לדון דשמא צחמת כשנודע שהיו ודאי פ"ח, אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דלאחר

חוזר ופודה את השני צחמתו שה, וא"כ ראוי לפרש דמתני' נמי הכי קאמר דנותן טלה אחד לכהן לפטור זו את כל החיוצים.

ובזה מתפרש נמי שפיר הא דקתני צתר הכי שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום, דר"ל דאף צעד שני הספיקות אין לכהן כלום, ומינה הא לעצמו צריך להפריש צעד שני הספיקות, ומיהו צחמת סגי, דפודה זו וחוזר ופודה זו, וניחא דלא קתני מפריש טלה אחד לעצמו, דאז היה צריך לפרש דבשני זכרים צריך לפדות זו פעמים, ובשתי נקבות וזכר פעם אחת, אבל השתא דקתני אין כאן לכהן כלום לשון כלום צ"ל לרמוז דאף בגוונא שהיו לכהן ז' ספיקות נמי אין לו כלום, ומינה דלעצמו צריך להפריש צשצ"ל שתי הספיקות, בגוונא שיטן, ולפי זה א"צ לחדש דאכתי ספיקות שבהן א"צ להפריש לעצמו כמו שדייק כנראה הרמז"ס ממשנתנו עי' פ"ב מצבורים הכ"א, דאדרבה לישנא דמתני' אחי שפיר טפי אם מפריש לעצמו בכל גווי, ואף דאשכחן לישנא דאין כאן לכהן כלום צחור צהמה טהורה ובפדיון הבן, והתם לא שייך לפרש דאין לכהן הא להפריש צריך, שאני התם דלא שייך צהו הפרשה, אבל הכא דבצר נשנה דין מפריש לעצמו, שפיר מתפרש אין כאן לכהן כלום, שהכהן הוא המוציא מחזירו ועליו הראיה, הא לעצמו מפריש, וגם אפשר דנקט התם האי לישנא אגב הכא, וכן לקמן י"ט ז', ובצר הביאו אחרונים ז"ל דצחוספתא ספ"ק קתני צהדיא אין כאן לכהן כלום אלא מפריש טלה אחד ופודה זו כאו"א לעצמו, [ר"ל והוא לעצמו].

דברי הרמז"ס לא נתפרשו וכמ"ש צמ"ל מ, דריבוי הספיקות הם להחמיר ולא להקל, וכמו שהאריך צמרכבת המשנה, ולא יתכן להחמיר צהנאה צלא פדיון, וצכלל אין עלינו לדון אלא על כל זכר אם יש ספק שהוא צחור, ואין לנו ענין צחמהות כלל, ובספק זה הרי הדבר יותר קרוב לחיוצ, ובפ"א הכ"ט כתב הרמז"ס לענין פדיון הבן דכשיש יותר צדדים לחיוצ מחייבין ליה, אף דהתם הוא רק נידון ממון, כש"כ כאן שיש סרך איסור. — מש"כ צ"מ בשני זכרים ונקבה דגם מפריש טלה לעצמו, יתכן דכונתו דכיון דתחלת הנידון הוא עד שלא ניתן שה לכהן, ואז שניהם אסורים צהנאה,

צדמים, והלכך אף אם היה צאמת פטר חמור והיה חייב צפדיון, מ"מ שפיר זוכה בשה צודאי, ומסתברא דצמתתא חולין שם לאחר שהעלן צדמים, הרי הם צרשותו לחיוב אונסין כאלו קנאם מן השצט, ואף אם צא כהן, יכול לתת לו דמים, ואם הוצלו נותן לו דמים כפי שהיו שוין בשעה שהעלן, ואם הוקרו הוי רווחא ידידיה, והכא צספק דלא מנאנו חיוב להעלותו צדמים, הרי עם הפרשתו הוא צרשותו של המפריש, והוא חייב צאונסין, והלכך אף אם נודע שהיה ודאי, נמי אינו חייב לתת את השה לכהן, אלא דמיו, והלכך צפדה וחזר ופדה צאותו שה ונודע שכולן היו חייבין נמי כולן מותרין, והוא ישלם דמי השה שצכל פדיון ופדיון לכהן, ואף דמסתבר דאם אינו חפץ לזכות בשה מספק אינו זוכה צו ואינו מתחייב צאונסין, מ"מ צסתמא דדעתו לשמש צו, הרי הוא זוכה צו, והוי ממנו ודאי.

ובכן צכל ספק ממון צסמא ושמא דדיינין המוציא מחצירו עליו הראיה, הרי חשיב ממנו של המוחזק צודאי, ואינו חייב אלא דמים אם יתברר שהיה של חצירו, והלכך חשיב ממנו לקדושי אשה ולפדיון פ"ח ולאתרוג ולכל דיני התורה.

ברם מה שאכתי צריך יישוב הוא מאי דמחייבין ליה צמעשר י"א א' ולא דיינין ליה כספק לקוח, דהא אם האמת שהיה פ"ח, הרי השה נעשה של השצט, אלא שחזר וקנאו מהם, והיה ראוי לדנו כספק לקוח, ולא הוי עשירי ודאי, וע"כ צ"ל דכיון דסו"ס לא נסתלקה למעשה צעלותו מן השה, אף שיתכן שנעשה של השצט, אין זה לקוח שפטרה תורה, והרי לענין מעשר דעת תו' צ"מ פ"ח א' דאם מכר וחזר ולקח לא מיפטר משום לקוח, ונהי דלענין מעשר צהמה אף זה צכלל לקוח כמש"פ רש"י י"א א', מ"מ צכה"ג שלא סרה שליטתו מעליו לא חשיב למיפטר משום לקוח, והלכך אף אם יתברר צצאמת היה פ"ח, ונמצא שהשה היה שעה אחת צרשות השצט, מ"מ לא נפטר משום לקוח, וצ"ע. (ס"ג סק"י).

מלשון המשנה ופודה צו פעמים הרבה, משמע דצריך לפדות ולחזור ולפדות, אצל צצת אחת אי אפשר לפדות הרבה, וכ"ה צצה"ג, אף דצספק איירי לפירוש תו', וליכא מצות נתינה. (ד' צ' מתורה"ד).

פדיון הראשון היה השה של השצט, ואינך לא נפדו, והא דשרינן לפדות צו פעמים רבות, הוא משום דחזקת ממון לא גריעא משאר חזקות ואולינן צתרה, אצל משנודע אמרינן איגלאי מילתא למפרע, וכמו צכל הספיקות דמוקמינן אחזקה, דמ"מ כשנודע אמרינן איגלאי מילתא למפרע דטעותא הוי, אצל א"א לומר כן, דהא תו' והרא"ש צסוגיין הוכיחו דכל דסגי צמפריש טלה לעצמו, מחייבין ליה לעשות כן, אף נגד רוצא, דכיון דאין לו הפסד צדבר לית לן למיסמך ארוצא, וא"כ אם איתא דטעמא דפודה צו פעמים רבות הוא משום דמוקמינן אחזקה, אמאי שרינן ליה לעשות כן, הא רוצא וחזקה רוצא עדיף, ואם ארוצא לא סמכינן, כש"כ אחזקה, אלא ודאי דכיון דדיינין המוציא מחצירו עליו הראיה הרי הממון כודאי שלו והפ"ח פדוי צודאי.

ועוד יש להוכיח כן מהא דחשבינן ליה עשירי ודאי, וצרא"ש וריטב"א צשטמ"ק צ"מ ו' צ' כתצו דלכך צקפץ אחד מן המנויין לחוכן כולן פטורין ולא אמרינן דצטל צרוצא מדאורייתא, משום דמ"מ לא חשיב עשירי ודאי, ואם אציטול צרוצא ואכל דפריש לא סמכינן למיחשציה עשירי ודאי, כש"כ דמחמת חזקה ליכא למיחשציה עשירי ודאי, וע"כ דהכא חשיב השה כודאי שלו.

ועוד מוכח לעיל ד' צ' דאם צמדצר לא היה אחד פודה כמה פ"ח, דלא היו יכולים לפדות בשה אחד כמה ספיקות, דהא ר"ח קאמר דלכך תנן דפודה צו פעמים רבות, והיינו ספיקות לפי תו', משום דאשכחן צמדצר דשה אחד פטר כמה פ"ח, ואם איתא דסגי צחזקה, א"כ גם כשפדה ספק אחד אכתי אית לן לאוקמיה לשה אחזקתו דעדיין כשר לפדייה, אף אם א"א לפדות בשה אלא פ"ח, אלא ודאי לא סגי צהא דמוקמינן ליה אחזקתו, לענין לחזור ולפדות צו, דכיון דאפשר לתקן צלא הפסד לא סמכינן אחזקה, וא"כ הא דפודה צו פעמים רבות ע"כ משום דהא דדיינין המוציא מחצירו עליו הראיה מחשיב ליה כממונו ודאי.

ובאמת הדברים נראין דראוי שיזכה בשה צודאי גם לאחר שפדה צו את הספק, דכיון דמצד הדין אנו דנין המוציא מחצירו עליו הראיה ואינו חייב צנתינה, הרי לא גרע ממקום דליכא כהן דאמר חולין קל"ד צ' דאוכלן ומעלה אותן

נראה דשה ההולך לאיצוד, כגון שזרקו מראש הגג, אינו פודה זו פטר חמור, אף כשהפדיון לעצמו, כגון בספק או צכה, [ואף כשלא נעשה הפקר, וגם בסתמא כן שהנצלה לצעלים]. (ס"ג סק"י).

שם נכנס לדיר להחשער, צתר דאשמועינן דפודה זו פעמים הרבה, והיינו דחשיב ממנו ודאי גם לאחר שכבר פדה זו ספק לפירוש תו', הדר אשמועינן דאף לא חשיב כלקות, כיון שלא נפסקה שליטתו עליו וכמש"כ לעיל, וצוה ניחא משה"ק הריט"א דמשכחת לה נמי בודאי פטר חמור וצכהן הפודה פטר חמור של ישראל, דמ"מ שפיר קים לגמ' דמתני' עיקרה דזין ספק איירי.

שם ואם מת נהגים זו, בגמ' י"א ז' מפרשין דמת צי צעלים ונהנה זו כהן וקמ"ל דמעידנא דאפרשיה צרשומיה דכהן קאי, ומשמע דצשה שפדה זו ודאי פטר חמור קאמר, דהא בספק השה לצעלים, וקשה דא"כ מתני' היא י"ז ז' דמפריש פדיון פטר חמור ואצד אינו חייב באחריותו, וגם אמאי לא נקט ואם מת אינו חייב באחריותו כלישנא דהתם, ועוד דלקמן שם תנן העיד ר"י ור"ז על פדיון פטר חמור שמת שאין כאן לכהן כלום, והיינו שא"צ לחזור ולפדותו, ופשיטא שהנצלה דכהן, והו"ל הכא נמי למיתני בהאי לישנא, דהא ודאי שורש הנידון אם חל הפדיון בהפרשה לחוד, ועוד דפשטא משמע דהא דנכנס לדיר להחשער קאמר שאם מת נהגין זו, והיינו בספק כדמוקמין לה בגמ', וצדוחק אולי אפשר לפרש דבאמת אספק קאי, וה"ק ואם מת השה ונודע שהיה פטר חמור ודאי, צין שנודע קודם שמת צין שנודע לאחר שמת, הרי הכהנים נהגים זו, ואשמועינן דאפילו לר"א דחייצין באחריותו, הדין כן, כדאמרינן לקמן י"ז ז' דמודה ר"א בספק שניתר בהפרשה, [עי' מש"כ לקמן שם], והלכך אף כשנודע שהוא ודאי מ"מ כבר זכה זו השבט, ואינו חייב באחריותו, וגם יש צוה חידוש דלא אמרינן שכבר זכה הישראל צשה ונתחייב דמיו לשבט אם יתצטר שהיה ודאי, אלא כל זמן שלא נשתמש הישראל צשה, הרי הוא של השבט, אם האמת שהיה פטר חמור ודאי, וכבר דננו צוה לעיל, וי"ע.

נראה דמכר ספינתו לחצירו בספק, דנשארה הספינה בחזקת המוכר, ואח"כ נודע שהיה מכר גמור, דאין המוכר משלם אגרא, דיט לדונו כנחית אדעתא דגולנותא צ"ק ז"ז א', דהא מספק החזקנו את הספינה כשלו לגמרי, ולא נחית אדעתא דאגרא, אצל בקרקע שמכרה בספק ונשארה בחזקת בעליה, ואח"כ נודע שהיתה מכירה גמורה, נראה דמשלם אגרא, דקרקע אינה נגזלת והרי היא של הלוקח, ולא מהני נחית בתורת גולנותא כמבואר צ"ק שם לענין עבד אי כמקרקעי דמי, [ולפ"ז גם אם היה אפשר לפדות פטר חמור בשויו בקרקע [עי' מש"כ לקמן י"א א'] נמי אי אפשר היה לפדות זו כמה ספיקות צוה אחר זה, דאינה נגזלת ובחזקת בעליה קיימא, וי"ע].

ובזה ניחא הא דמבואר צ"צ פ"א ז' דצקנה שני חילנות דמספקא לן אי קנה קרקע דמציא ואינו קורא, אע"ג דמספיקא הרי קרקע בחזקת המוכר קיימא ואמאי מציא, והעיר צוה בחמדת שלמה ס"א, וכן מרן זללה"ה צאה"ע סי' ל"ט סק"ג, ולמש"כ ניחא, דאם יתצטר שקנה קרקע, הרי הקרקע שלו דאינה נגזלת ויקבל אגרא, ושפיר יש לו להציא מספק, ומרן ז"ל שם כתב ליישב צוה צמה שדן הגרע"א ז"ל בכל קדושי ספק שע"י כסף אמאי הוי ספק קדושין, הרי נריכה להחזיר המעות מספק, וכתב ז"ל דמ"מ אם תפשי הקדושין הרי המעות היו שלה אלא שלקחום הימנה, וכדמוכח מהא דמציא צבורים מספק, ולמש"כ יש לחלק צין קרקע למטלטלין, דקרקע אינה נגזלת והרי היא גם עכשיו של הקונה אם באמת זכה בה, משא"כ מטלטלין דמכח ספק זוכה בה המוכר בודאי אם כלוקח אם כלוה ולא יצטרך להחזיר גוף החפץ וכמש"כ לעיל, ומ"מ עיקר הדברים דחשצין כאילו זכה הלוקח בחפץ לצד שהמקח קיים, ואח"כ החזירו למוכר, שפיר אפשר לקיים אף במטלטלין, וכדחזינן נמי מזה שהפטר חמור נפדה, וכמש"כ מרן ז"ל בצבורות סי' י"ז סק"ח, ושפיר סגי צוה לקדושין, (דהא אף במתנה ע"מ להחזיר הוי סגי בקדושין אי לאו משום דדמי לחליפין כדאמר קדושין ו', אלא שיש לדון אם היה דעתה להתקדש צכה"ג וכמו שהעיר צוה מרן ז"ל צאה"ע שם), ומה שקשה צוה הוא הא דלא חשצין ליה כספק לקוח למעשר בהמה, וכבר כתבנו צוה לעיל, וי"ע.

כאחד, ואף כשהנידון להפריש לעצמו, ולכן צריך לפרש כמש"כ בשטמ"ק דדייק מדלא קתני ויאלו שני ראשיהם כאחד נותן שני טלאים לכהן, ויש להוסיף דלרבי יוסי הגלילי שנתחדש גזירת הכתוב מיוחד דציאלו שני ראשיהם כאחד שניהם קדושים, לא יתכן למיתני סתם וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן, דאדרבה תחלה ראוי להקדים את המחודש דאיכא צילדה שני זכרים כאחד דשניהם קדושים, וצתר הכי למיתני דבלא ראינו לא חיישינן להכי ונותן טלה אחד, וכש"כ לבתר דחזינן דגבי צבור בהמה טהורה לקמן י"ז א' שנה התנא כן, דודאי אם גם מתני' רבי יוסי הגלילי היא דהכא נמי הו"ל למיתני הכי. — א"ה, עי' מש"כ לקמן מ"ח א' במתני' לענין פדיון הבן אי מודה רבי יוסי הגלילי דאי אפשר לחייבו עשר סלעים.

שם אמר אביי אפילו תימא רבי יוסי הגלילי שאני התם דכתיב הזכרים כו', לכאורה משמע דלפי זה בפטר חמור שיאלו שני ראשיהם כאחד לרבי יוסי הגלילי נותן טלה אחד לכהן, ומשמע דחד מינייהו קדוש, והדבר קשה דהא ודאי צבור לא משמע ואפילו צבורים, וא"כ דין הוא דתרוייהו לא ליקדשו, וכדאמר לקמן י"ח א' דאי קרובה ולא קרובות אפילו חדא לא ליתני, ועוד דהי מינייהו ליקדשו, ולא משמע לחדש דשייך קדושת צבור בכח של ארבעים מתוך שמונים, ולכן היה משמע דבאמת לרבי יוסי הגלילי לאציי ציאלו שני ראשיהם כאחת שניהם אינם קדושים, ומתני' דקתני נותן טלה אחד לכהן משום דבסתמא לא חיישינן לשמא יאלו כאחד שהוא חשש רחוק מאד, והלכך אף ליתן לכהן מחייבין ליה, והיינו דלא קתני מתני' ויאלו שני ראשיהם כאחד, דלאו צהכי איירי, ותירואל דאציי הוא דלא הו"ל לתנא לשנות כאן דין יאלו שני ראשיהם כאחד, לפי דגם לרבי יוסי הגלילי בפטר חמור ליתא להאי חידוש דשניהם קדושים, וכמו שפירש בשטמ"ק דכל עיקר דיוקא דמתני' דלא כרבי יוסי הגלילי הוא ממה שלא שנה ד"ז בכאן.

וגם לפירוש תו' והרא"ש דהא דדייקין דלא כרבי יוסי הגלילי הוא מדלא קתני נמי דמפריש טלה לעצמו, מחמת חששא דשמא יאלו שני ראשיהם כאחד, נמי ניחא דכיון דאין שניהם קדושים הלכך לא צריך להפריש לעצמו, והא דנותן טלה אחד לכהן, הוא משום דלית לן למיחש שמא יאלו כאחד,

ואם היה אפשר לפרש דהא דאמרין בגמ' סד"א כל כמה דלא מטא לידיה לא זכה ביה, דהיינו רק לפוטרו מנתינה כשמת, [כעין לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו אם היה דין הפרשה צראשית הגז עי' תו' צ"ק ס"ו א'], אבל מצות הפדיון כבר נתקיימה בהפרשה, היה מתיישב הכל, אבל ג"ז קשה דלמה הוי ס"ד למימר הכי, אם כי לא דמי לשאר מתנות כהונה, דחלה קדושה עליהן, משא"כ הכא דהשה חולין, ומתנות כהונה שהם חולין ולא מופרשי וקיימי, באמת לא אשכחן דזכה צהו שצט בהפרשה בעלמא, כמו רה"ג ופדיון הבן, אלא דהכא הרי לצד דאינו חייב צאחריותו דיינינן, משא"כ פדיון הבן, וי"ע. — נראה דלשון נהנים דמתני' משמע דאכהנים קאמר מדנקט לשון רבים. — לכאורה היה ראוי לשנות ואם מת נצלתו לכהן, ואם היה מקום לומר דע"י המיתה דחשיב שינוי פקע טובת הנאה מן הצעלים, היה מתיישב, אבל אין הדבר מסתבר, וי"ע. (ס"ג סק"י).

לשון המשנה י"ז ב' על פדיון פטר חמור שמת, שאין כאן לכהן כלום, ז"ע דהול"ל שהנבלה לכהן, וי"ל דאפטר חמור קאי שאין לכהן צו כלום, ובעדיות הגירסא שאין צו לכהן כלום, [ואם אשה קאי הו"ל למינקט צה לשון נקבה, דלאחר שמת הו"ל נבלה שהיא לשון נקבה], ולא איירי כלל בדין השה דפשיטא שנצלתו לכהן. (שם).

גמ' מאן תנא אר"י דלא כרבי יוסי הגלילי כו', א"ה, עי' מש"כ לקמן י"ז א' במתני' דרחל שלא ציברה וילדה שני זכרים ויאלו שני ראשיהם כאחת רבי יוסי הגלילי אומר שניהם לכהן שגאמר הזכרים לה', מצואר דאיצטריך קרא להכי, וכן בדין דכל ענין צבור הוא שאין דומה לו, וכששניהם צבורים הר"ז כאילו לכל חד קדם חד, וראוי להיות שניהם אינם קדושים, ואפילו למ"ד קרובה ואפילו קרובות, מ"מ צבור שענינו שהוא קדם לכולם, לא שייך למיהב יחוס זה לשנים, ולכך איצטריך קרא.

שם דלא כרבי יוסי הגלילי כו', מה שפירשו תו' דהו"ל למיתני במתני' דגם מפריש טלה לעצמו, כבר נתקשה בזה בשטמ"ק דהא גם צתר הכי בשני זכרים ונקבה צריך להפריש גם טלה לעצמו, ואפ"ה לא קתני לה במתני', [ועי' מש"כ לעיל טעמא דמילתא], גם מנין ההכרח לומר דחיישינן למיעוטא כי האי דיואלין שני ראשיהם

שנולדו יחד מיקרי כל חד פטר רחם, שפיר אית לן לקיים אף בפטר חמור, דענין פטר רחם גילוי מילתא בעלמא הוא מאי נקרא פטר רחם, ומיעוטא דהזכרים אית לן לאוקמי דלא חשיבי לשני פטרי חמורים אלא כחד, וכאלו היו גוף אחד דיינין להו, ופ"מ דקגי בטלה אחד לשניהם, אבל לענין איסור הנאה ומנות עריפה הרי שניהם צודאי דדין פטר חמור לענין זה, ולא שאחד מהם הוא פטר חמור ולא ידעין הי מיניהו, דאין לחדש קדושת פטר חמור בכח של ארבעים מתוך שמונים, דלא שייך למיקרי לזה בכור, ואפשר נמי דאם בא לפדותם בשוים דלא יוכל לפדות את האחד לבדו כמו שא"ל לפדות חצי פטר חמור, [אם אי אפשר, עי' מש"כ לעיל ג' א'], דתרווייהו כחד נינהו, וז"ע בזה, וגם לגי' השטמ"ק ואע"ג דממנמי חד הוא דקדוש, נמי מתפרש כן דחד הוא דקדוש לענין פדיון דלא צעי שני טלאים], ומיהו לשון התו' ל"מ קן.

וב"ז לרבי יוסי הגלילי דחידשה תורה דין בכור בשנים, אבל לרבנן דלא דרשי הזכרים, הרי בפשוטו דבכור אמר רחמנא ולא בכורים, וכל דאיכא שנים אין על אחד מהם שום דיני בכורים, וכמש"כ תו' דהכי משמע בסוגיין דהא דאמרינן לרבנן נהי דא"ל לנמנא חצינה מיהא איכא, דמשמע דאם אפשר לנמנא לא היה צדין שיקדשו כלל, ואף דלא שייך הכא כל שאינו צוה אחר זה אפי' צבת אחת אינו, כמש"כ תו', דהכא גם צבת אחת דין הוא דלא שייך שני בכורים, (וכד פריך לאצבי דליתני ויאלו שני ראשיהם כאחד לא הו"מ לשנויי דלא צעי למיסתם דלא כרבנן, דלרבנן לא צעי למיתב מידי לכהן, דאין הדבר כן דהא לקושטא דמילתא סברי רבנן דא"ל לנמנא ונותן טלה אחד לכהן, ואין דברנו אלא אי הוי סברי רבנן דאפשר לנמנא). (ס"ג סק"ג).

תוד"ה מאן מ"מ בספק מועט טוב להחמיר בדבר ולהפריש טלה לעצמו, א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ לקמן י"ז א' במתני' וחכ"א א"ל לנמנא אלא אחד לו ואחד לכהן, נראה דלא יתכן לומר שהוא דבר שאי אפשר שיאלו כאחת, דלא מאלנו שהתנה הקצ"ה צמעה צראשית על כך, וא"כ שפיר יתכן שצמציאות יאלו שני ראשיהן כאחת, אלא דחכמים ס"ל דאין צדי אדם להחליט שכן אירע, דא"ל לנמנא כל כך שיהיו הבשר

ואז אין שניהם קדושים, שהוא חשש רחוק, ולכן חייב לתת טלה אחד לכהן.

אבל מהא דהקשו בסוגיין לאצבי דליתני ויאלו שני ראשיהן כאחד, מבואר דלרבי יוסי הגלילי אף צידוע שיאלו שני ראשיהן כאחד, נמי נותן טלה אחד לכהן, וכן נקטו בתוד"ה אמר לאצבי אליבא דרבי יוסי הגלילי קדוש אחד מן השנים אע"ג דאיכא למימר הי מיניהו אייתית והי מיניהו מפקת, [אלא דקשיא להו דנימא כל שאינו צוה אחר זה אפי' צבת אחת אינו], ואף לרבנן צידדו כן, אף שכתבו דבגמ' ל"מ כן, והדבר קשה איך יתכן שיהא דין בכור בכח ארבעים מתוך שמונים.

וגם מש"כ תו' דהכא לא אמרינן כל שאינו צוה אחר זה אפי' צבת אחת אינו, דלא אמרינן כן אלא במידי דחלי במעשה, ולא בקדושה הבאה מאליה, זה ניחא במידי דהחכרון הוא רק צוה אחר זה אבל לא צבת אחת, כגון מקדש שתי אחיות דבזה אחר זה איכא איסור אחות אשה משא"כ צבת אחת דאכתי ליכא איסור אחות אשה, ובזה אמרינן דמ"מ כל שאינו צוה אחר זה אפי' צבת אחת אינו, ובזה חידשו דבנעשה מאיליו שפיר דמי צבת אחת, אבל הכא בצכור אי לאו קרא דהזכרים, אין החכרון רק צוה אחר זה, דגם צבת אחת א"ל שיהיו שני בכורים, דבכור אמר רחמנא ולא בכורים, ובזה לא מהני טעמא דקדושה הבאה מאליה, דמ"מ כל ענין בכור הוא האחד המיוחד ולא שייך למיתב זכות זה לשנים, וכמש"כ תו' צוכר ונקבה דאין הזכר קדוש לרבי יוסי הגלילי אף בלא טעמא דחצינה, משום דהנקבה היא ג"כ פטר רחם, וה"נ צוכר אי לא מרבינן מהזכרים, וכן נמי בצכור לנחלה לא שייך שיהיו שנים, [ומיהו התם י"ל דהיינו טעמא משום דבכור לנחלה באצ תלי רחמנא, ותלוי בתחלת יצירתו ולא בהולדו, [עי' רש"י בחומש פ' תולדות לענין יעקב ועשו], ובזה י"ל דלא משכחת לה שנים כאחד כלל, וכשנולדו שנים תלינן דזה שנולד ראשון נוצר ראשון].

ולכן נראה דלאצבי אליבא דרבי יוסי הגלילי דחידשה תורה בצכור בהמה טהורה דשייך שיהיו שנים הקדושים בקדושת בכורה כשנולדו כאחד, והיה ראוי למילף מזה גם לפטר חמור, אלא דמיעט רחמנא הזכרים כדאמרינן בסוגיין, צוה אמרינן דעיקר הדבר שלמדנו מהזכרים דגם שנים

מ"מ אינו ודאי גמור, ובעינן לקרא למימר דרחמנא אמר דניעצד כהאי גוונא וניחא ליה צמאנס דידן, והיינו דאשמועינן קרא דאפשר לצמאנס, ורבנן קים להו מסבא דא"ל לצמאנס ולא צעו לאוקמי לקרא בהכי, וכן בתו' ט' א' ד"ה אמר כחצו דרבנן לא דרשי הזכרים כיון דס"ל דא"ל לצמאנס. (עד כאן). תוד"ה אמר, נתבאר לקמן ב'.

ט' ב' ורבנן לימא קסברי רבנן מקצת רחם מקדיש בו, האי מקצת נראה ללא דוקא הוא, דלא מסתבר לומר דאמנא חצינה פוסלת אבל דוקא כולו, ואם נשאר כל שהוא בלא חצינה כבר יתקדש, דלעולם רובו ככולו, ועוד דכ"ג ראי לחשבו כאילו רובו איכא בלא חצינה, דהא מג' רוחות ליכא חצינה אלא מרוח אחת, ומשמע דאף חצינה צמיעוט היא חצינה, אי כוליה רחם מקדש, וכן מבואר בלשון הרא"ש צמחני, [ואפשר ללכת נקט לשון מקצת רחם מקדיש, משום דצדליכא אלא אחד הרי כל הרחם מקיפו, והשתא דאיכא שנים סתמא דמילתא כל אחד מוקף צמיעוט רחם, דמשהו רחם איכא ציניהם שאינו נוגע ציניהם, וכש"כ אם אחד גדול מחצירו דאז השני מוקף צמיעוט רחם, ואף דלפ"ז יתכן לומר דלא קפדינן אחצינה צמיעוט, ולא פרכין דהוי חצינה אלא משום דאינו נוגע אלא צמיעוט הרחם, אין נראה כן, דמשמע דפריך בפשיטות דלעולם הוי חצינה, ואף לעצמו לא ינטרך להפריש, ואם נריך דוקא חצינה ברובו, מאן לימא לן דבהכי איירי, הלא זימנין דחד מיניהו מוקף ברוב רחם, וכן בלשון הרא"ש צמחני מבואר דאף חצינה צמקצת הוי חצינה], ויש לעי' דהכא פשיטא לגמ' דחצינה פוסלת, ואילו בחולין ע' א' מיבעיא לרבא צרכו צסיז ועוד וסלקא צחיקו, ושמא ה"נ קאמר חצינה מיהא איכא, ומדלא פשיט רבא מהכא דאין חצינה פוסלת, ש"מ דמקצת רחם מקדיש, ורבא צכוליה הוא דקמיצעיא ליה, ומיהו זה יתכן אי גרסינן אמר רב אשי מין צמינו אינו חוץ, אבל אי גרסינן רב, קשה דלית לן למימר דרב נמי מספקא ליה, ושמא רב כי אמרה לאו אהך קושיא אמרה, וגמ' הוא דמייית לה הכא.

והנה משמע דלא איפשיט אי לרבנן מקצת רחם מקדיש או כולו, ויש לעי' אמאי לא פשטינן לה ממתני' דלקמן י"ז ב' זכר ונקבה אין כאן לכהן

והעצמות של רוב ראשו של כל אחד שזה צינאחן כאחד, והלכך לעולם יש לדון הדבר כספק.

ונראה דמה"ט ס"ל לחכמים דלית לן למידרש מהזכרים שצינאחן כאחד יהיו שניהם קדושים, כיון שהדבר לא יוכל לשמש צעולם המעשה, והלכך אף כשצמחמת כלפי שמיא גליא שינאחן שני ראשיהם כאחד, נמי אין שניהם קדושים, [ונראה דצכה"ג שניהם אינם קדושים וכמש"כ לעיל, דכל ענין צכור היינו שהוא המיוחד ולא שייך שיהיה ענין זה צשנים בלא גזירת הכתוב], וכן מבואר בתו' וברא"ש לעיל ט' א' שפירשו דהא דאמרין דמתני' דלא כרבי יוסי הגלילי, היינו משום דלרבי יוסי הגלילי אף שהוא חשש רחוק שינאחן כאחד, מ"מ יש להפריש טלה לעצמו כיון שאין הפסד צדבר, ומבואר דלרבנן א"צ להפריש לעצמו, וצשיעור השכיחות שינאחן שני ראשיהם כאחד לא פליגי רבי יוסי הגלילי ורבנן, דלא נחלקו אלא אם איכא למיקם עלה דמילתא או לא, ואם אינא דלקושטא דמילתא שינאחן שני ראשיהם כאחד מודים רבנן דשניהם קדושים, א"כ אף כרבנן לא אחיא מתני', אלא ודאי לרבנן אף צינאחן שני ראשיהם כאחד אין שניהם קדושים.

והגרע"א ז"ל צתשו' סי' קס"ז נקט דגם רבנן דרשי מהזכרים דצינאחן כאחד שניהם קדושים, אלא דס"ל דליכא למיקם עלה דמילתא, והלכך קשיא ליה ז"ל לפירוש תו' והרא"ש ט' א' דהא דאמרין דמתני' דלא כרבי יוסי הגלילי הוא משום דראוי להפריש טלה לעצמו לצאת מידי חשש שינאחן כאחד, דא"כ אף כרבנן לא אחיא, ולמש"כ ניחא דרבנן לא דרשי הזכרים כלל.

ובן משמע צפרש"י ט' א' ד"ה אלא משום שנאמר הזכרים צצכור צהמה טהורה דשמעינן מינה דאפשר לצמאנס בו, וא"כ רבנן דס"ל א"ל לצמאנס ע"כ דלא דרשי הזכרים, וצעיקר כונת רש"י נראה דאין ר"ל דצסבא לא פליגי כלל רבי יוסי הגלילי ורבנן אם אפשר לצמאנס או לא, ורק צקרא פליגי, דא"כ היה ראוי לפרש צגמ' ורבנן האי הזכרים מאי עבדי ליה, וגם צפשוטו נידון אפשר לצמאנס או לא ראוי לקצעו צסבא, אלא כונת רש"י דרבי יוסי הגלילי ס"ל מסבא ד"ל דאפשר לצמאנס ומוקי לה לקרא צהכי והרי קרא כמסייעו לזה, ואפשר נמי דאף דס"ל לרבי יוסי הגלילי דאפשר לצמאנס

ולענין דינא כתב הרמב"ן דכרכתו אחותו ספיקא הוי, ואע"ג דבעלמא קיי"ל מין זמינו אינו חוץ, וכדאמר רבא סוכה ל"ז ב' לענין טרפי דהושענא, ז"ל דלאו כולהו צדא מחתא מחתניהו, ולענין פטר רחם י"ל דצעי נגיעה ברחם ממא, והרי אף צנפתחו כותלי בית הרחם מיציעא לן בחולין שם, ומיהו דוקא כרכתו צרוב, אבל צמיעוטו קדוש, אי משום דמקצת רחם מקדש אס משום דמין זמינו אינו חוץ, דהא לדעת הרמב"ן אחותו ואחיו כי הדדי נינהו, וא"כ מתני' דרבנן ס"ל אחד לו ואחד לכהן מוכחא דקדוש זה שהקדים, וגם לפי' תו' הא לחירוף קמא צמיעוט לכו"ע אמרינן דמין זמינו אינו חוץ, ואף לפי מה שחילקו לאחותו שאני וכן נקט הרא"ש, מ"מ מדנקט רבא כרכתו ע"כ דצמיעוט קדוש, וש"מ דסבר מקצת רחם מקדש, וכמש"כ לעיל.

ומ"מ דדין מקצת רחם אי מקדש נראה דקיי"ל דספיקא הוי, דהא כן הוא לדעת הרמב"ן, וכן לחירוף קמא בתו' נמי טעמא דקדוש צמקצת משום דמין זמינו אינו חוץ, הא מין זמינו אינו אף צמקצת חוץ, ואף דלחירוף שחילקו בין אחיו לאחותו מוכח מדרבא דמקצת רחם מקדש כמש"כ לעיל מדלא מיציעא ליה סתם אי אחותו חייאל, ומיציעא ליה דוקא כרכתו, מ"מ מידי פלוגתא לא נפקא וסוגיין דדוכתא מסקינן דליכא הוכחה מרבנן דמקצת מקדש, וגם ר"ת בתו' חולין שם לא ס"ל לחלק בין אחיו לאחותו.

בפשוטו דין צבור צהמה טהורה ופטר חמור ופדיון הבן שוין לענין הנך צעי דחולין שם, ולפי זה צחציה אף צמקצת יש לפדות בלא צרכה, [והדבר נפגש צמה שקורין לידת מלקחיים, ולפעמים זה גם יכול לגרום שרוב הרחם לא יגע, וגם יש צזה משום שמוציאין אותו צהם, ע"י צחירוף ג' שבתו' ט' א' ד"ה אמר], אלא שיש לדון מכא ספק ספיקא, ספק דאין חציה פוסלת כדמיציעא לן בחולין שם אף צסיב, ואף אם חציה פוסלת שמה מקצת רחם מקדש, [וגם הוי ספק ספיקא המתהפך דאפשר לדון דמקצת רחם מקדש ואף אם כוליה רחם מקדש, שמה גם עם חציה מיקרי כוליה, ולא נתמעט אלא אם ניטל או נפרץ מקצתו, ולא קאימנא צעיון צהלכות ספק ספיקא], אבל נראה דאף דאשכחן לפעמים שמצרכים מחמת ספק

כלום, ופירשו תו' צסוגיין והתם דקאי איאלו שני ראשיהם כאחד דרישא, ומתפרש דצזה שוין רבי יוסי הגלילי ורבנן, ולרבי יוסי הגלילי אין כאן ספק צבור כמש"כ תו' שם ושם, דכיון דהנקצה ג"כ צמצב שאם היתה זכר היתה צדין צבור, הרי היא מצטלת פטר רחם של הזכר צודאי, וא"כ דכוותה ראוי לפרש דגם לרבנן אין כאן אפילו ספק צבור, וע"כ דאפילו אם הזכר קדם מ"מ הנקצה חולצת, וש"מ דכוליה רחם מקדש, וש"מ דאחותו חולצת, וצחולין שם סלקא צחיקו, וז"ל דלא קים לגמ' דיש להשוות רבי יוסי הגלילי ורבנן צדין זכר ונקצה, דשפיר סגי אם לשניהם אין כאן לכהן כלום, וגם י"ל דהתנא שנה לשון זה דמתפרש גם צשלל יאלו שני ראשיהם כאחד, דומיא דמתני' דפטר חמור ופדיון הבן, וצזה אף לרבי יוסי הגלילי הוי צדין ספק.

לפי' תו' לעיל א' דציעא דרבא צכרכתו אחותו הוא משום דאחותו גריעא מאחיו, לכאורה יש להוכיח דרבא ס"ל דמקצת רחם מקדש, מדלא קמיציעא ליה אלא צכרכתו דהיינו צרוב, משמע הא צמיעוטו פשיטא ליה דלא הוי חציה, ואין לומר דצעי לאשמועינן דאף צכרכתו צרובו מספקא ליה דשמה הוי צבור, דזה שמעינן מציעא דכרכו צסיב דלא הוי מינו ואפ"ה מספקא ליה (וכרכו היינו אפי' רובו), וכן מוכח לפ"י דכרכו אחיו אפי' צרובו נמי מין זמינו אינו חוץ, ולא מיציעא ליה אלא צאחותו.

והרמב"ן צפ"ג פירש דרבא הכי קמיציעא ליה, אי טעמייהו דרבנן הכא משום דמין זמינו אינו חוץ וא"כ אפי' כרכתו צרובו נמי, ואין חילוק בין אחותו לאחיו, [ונקט אחותו שיהא צרור שהידיון רק על זה שנכרך, וע"י צתו' חולין שם, וצמה שפירש דצריהם מרן זללה"ה ציו"ד סימן ק"צ ס"ק י"א לייצב משה"ק צשטמ"ק לעיל א' אות כ"ה], או טעמייהו משום דמקצת רחם מקדש, אבל כרכתו צרובו לא, ולפ"י לא נפשט אי כוליה רחם מקדש או דסגי צרובו, [היינו מקצתו דצגמ' כמש"כ לעיל].

ותו' לעיל א' צחירוף קמא פירשו דפשיטא ליה דכוליה רחם מקדש, ומיציעא ליה אם דוקא צמיעוט אמרינן דמין זמינו אינו חוץ, או דאף צרובו אינו חוץ, ואין חילוק בין אחיו לאחותו.

גמ' וכיון דלעצמו הוא ל"ל לאפרושי כו', צפשוטו ר"ש ס"ל כחכמים לקמן י"צ ז' דהמפריש פדיון פטר חמור ומת אינו חייב באחריותו, ונפ"מ שאינו חייב לחזור ולפדותו, ואם ערפו מותר בהנאה, דלית לן למימר דסבר כר"א, ופליג נמי אעדותן של ר' יהושע ור' דודק, וכיון שכן שפיר יש מקום גם לר"ש לחייב להפריש טלה לעצמו, לקיים מצות פדיון אף דמיפטר מנתינה, וחזינן מסוגיין דפשיטא לגמ' דלא חייבו חכמים להפריש, וז"ל הטעם דבאמת כל ספק מצות עשה פטור מן התורה, כדאמר חגיגה ד' א' אינטריך קרא למעוטי ספיקא, [ועי' מש"כ בחו"צ שם], ואפי' למ"ד ספק איסורא מן התורה לחומרא, היינו רק בספק איסור, דאשכחן חיוב אשם תלוי, ומשום דראוי להזהר גם מספק איסור, אצל לחייב במצוה מספק לא מלאנו, ורק מדרבנן חייבו בספיקות כדמנן פ"ד דבכורים באנדרוגינוס ושם פ"צ בכוי, ובמנאות דמתנות יהצו להו רבנן דין ממון והמוציא מחצירו עליו הראיה כדמנן חולין קל"ד א', והכא כיון דעיקר המצוה הוא ממתנות כהונה, ומנתינה ראוי לפטור בספק, הלכך אף במצות הפרשה לא חייבו מספק, וכעת ראיתי ברמב"ן חולין כ"ב ז' דנקט דכל ספק חייב צמ"ע מן הדין, עי"ש.

וזו גם כונת תו' שכתבו דמשום מצות עריפה נמי ליכא צסקא, דמדאוריתא הרי כל מצות עשה אין לחייבה מספק, ומדרבנן דנו במצות פדיון ועריפה דפטר חמור, כדן מתנות כהונה דמספק אמרינן דהמוציא מחצירו עליו הראיה, דעיקר המצוה היא הנתינה.

שעבוד נכסים ליכא בפדיון פטר חמור, אע"ג דפדיון הבן איכא כדאמר לקמן מ"ט ז', דהא בפטר חמור אי צעי עריף ליה, ומה"ט נמי אם מת הפטר חמור אינו חייב לפדותו אה"כ, ומיהו בזה גם בפדיון הבן אינטריך קרא לחייב כדאמר נ"א ז', ומ"מ נפ"מ לר"א י"צ ז' דמקיש פטר חמור לפדיון הבן, דמ"מ לענין לחייב לאחר מיתה לא מקיש להו, כיון דהכא אי צעי עריף ליה וכמש"כ בשטמ"ק שם, ואף דליכא שעבוד נכסים, אצל כופין אותו לפדות או לערוף כדרך שכופין בכל מצות עשה כדאמר כתובות פ"ו א', שזו מצוה חיובית כמו פדיון הבן, והרי לר"ש דמותר בהנאה, ע"כ שזו מצוה חיובית, וה"נ לר"י אף שאסור

ספיקא, כגון צספירת העומר צספר ציום, דסופר אח"כ צצרכה מכא ספק ספיקא, דשמא ספירת יום הוי ספירה, ואף אם אינה ספירה שמא לא צעינן תמימות, מ"מ אין מזה ראייה לנד"ד, דהתם הנידון אם הוא חייב צספירה וספיר מחייבין ליה מכא ספק ספיקא, ותו כיון דחייב שפיר אפשר לו לצרך, וכעין דס"ל לה"ר יונה צכיסוי דם כוי וכיו"צ הוצא צרא"ש חולין רפ"ו, והכא צספק ספיקא עדיף דהוי כעין רוצא, אצל צפדיון הבן דדיינינן כדן ממון וצכל ספק אמרינן דהמוציא מחצירו עליו הראיה, ואף צרוצא אין הולכין צממון אחר הרוב, ממילא א"א לחייבו לפדות, וכיון דא"א לחייבו, צרכה מנין. (ס"ג סק"ו). — א"ה, וע"ע מש"כ לקמן מ"ח א' לענין ספק ספיקא צמתנות כהונה.

בשו"ע יו"ד סי' ש"ט ש"ך ס"ק י"צ אלא שחזיו הנשאר ינא דרך דופן, נ"ב, עי' בגליון הגרע"א לעיל סי' ש"ה צט"ז סק"כ, ואולי ס"ל כן להש"ך גם לענין צכור צהמה.

ברא"ש פ"א ס"י אפ"ה כיון דאפשר ליה צתקנא דהפרשת טלה כו' לית ליה למיסמך אהיתירא דתרי ספיקי כו' דאשכחן נמי דעל רוצא לא סמכינן כו', נראה דהוא כדן דצר שיש לו מחירין דמחמרינן, ויש כאן איסור דרבנן על הנאה צפטר חמור עד שיפדנו, וממה שהציא רבינו מהא דמוקמינן למתני' דלא כרבי יוסי הגלילי יש לדקדק דאף מחמת ספק רחוק מאד החמירו, אצל לפירוש השטמ"ק צהא דמתני' דלא כרבי יוסי הגלילי, נראה דלית לן לחדש למיחש לחשש רחוק כ"כ.

ובבבבב צהמה טהורה אשכחן נמי דלא סמכינן ארוצא כי האי דמחצה נקבות, ומיעוט חיי"י, וכמש"כ רבנו צפ"צ ס"ד דזכר ונקבה ירעה הזכר עד שיתאצ ויאכל צמומו לצעלים, והוא צתוספתא פ"צ ה"ה, ויש לפרש דמשום קדושת קרבן החמירו, וגם אפשר דצקדושה הצאה מאליה אע"ג שהנידון אם חלה הקדושה מ"מ יהצינן להקדש דין מוחזק, וכל שא"א להוציא ממוחזק, הרי הוא קדוש מספק, וגם יש כאן חשש כרת משום שחטי חוץ, וגם ספק של חסרון ידיעה גרע, ועי' צתשובת הגרע"א ז"ל סי' קס"ז צזה, ולמש"כ מיושב. (ס"ג סק"ו).

בהנאה, מ"מ בעיקר המנוה לא נחלקו, וחייב לפדותו אף אם אין דעתו ליהנות ממנו.

ומיהו בספק דאמרינן לר"י דמפריש טלה לעצמו לאפקועי איסוריה, יש להסתפק אם הוא משום דניחא ליה צהרי כדי שיוכל ליהנות ממנו, אבל לענין עיקר החיוב מחמת המנוה, ה"נ צתר נתינה גריר ולא חייבו חכמים מספק, וכמו לר"ש, או"ד כיון דהפדיון מהני לאפקועי איסוריה, הרי ראוי לדון מצות ההפרשה כמנוה לעצמה, וחייב לעשותה מספק כמו כל מצות עשה דמחייב מדרבנן בספק או יערפנו, ולכאורה מסתברא דלענין חיוב המנוה לית לן למישוי פלוגתא בין ר"ש ור"י, והלכך אף לר"י בספק, אם אין דעתו ליהנות ממנו אינו מחוייב לפדותו או לערפו, ועי' בספר מרן זללה"ה סי"ז סק"ד צוה. (ס"ג סק"א).

שם וכיון דלעצמו הוא ל"ל לאפרושי כו', לכאורה נראה דמודה ר"ש בהא דתנן לקמן י"ב צ' ובעדיות דהעיד ר"י ור"ז על פדיון פטר חמור שמת שאין כאן לכהן כלום, דלא מסתבר שיחלוק על עדות תנאים קדומים, וא"כ אף לר"ש יש ענין בהפרשה, והרי בפדיון הבן נמי אי לאו קרא דיהיה לך ופדה תפדה דילפינן מיניה לקמן נ"א א' דחייב באחריותו הוי נמי סגי בהפרשה, וא"כ בפטר חמור דליכא קרא לרבנן דר"א דלא דרשי פדה תפדה לפטר חמור, דין הוא שאינו חייב באחריותו, וז"ל דמ"מ צדליכא מצות נתינה לא מסתבר לחכמים להנריך הפרשה אם ליכא שום איסור בפטר חמור קודם הפרשה. (הערות, ועי' מש"כ לעיל).

שם והא ר"ג צריה דר"י פריק ליה בשילקי בשויו כו', לכאורה כיון דחידשה תורה פדיון צשה בפחות משויו, ובמידי אחריני בשויו, ע"כ דלא מהני במידי אחרינא בפחות משויו, ויש לעי' והא בהקדש ומעשר שני קיי"ל דאין אונאה ואם חיללו שוה מנה על שוה פרוטה מחולל, וא"כ ה"נ בפטר חמור לרבנן י"ב צ' דלמעשה שני מדמינן ליה אמאי יהא צו דין אונאה, וי"ל דמתנות כהונה שאני דינא אונאה לכהנים, ועוד דהכא כיון דאין שויו נתפס בקדושתו לאו חילול ומקח וממכר הוא, אלא חידוש במצות נתינה, ולא שייך צוה דין אין אונאה. (ס"א סק"ה).

שם ור"ש סבר שותפות עכו"ם פטורה כו' כי אינטריק קרא לפטר חמור, לא פירשו בגמ'

לדין דלית דחש להא דר"י בשותפות עכו"ם כדאמר לעיל ג' ב', וקיי"ל כר"י דפטר חמור אסור בהנאה, האי זאנך מאי דרשינן ציה, ושמה שני שותפים שהקדיש אחד מהן חלקו לקרבן, ואח"כ נפל צו מוס ונפדה, איכא למעוטיה דשרי בגיזה ועבודה דהו"ל שלך ושל אחרים, והאי קרא בכל קדשים ופסולי המוקדשין קאי, [ושמה אף עד שלא נפדה], ואע"ג דאיצטעא לן תמורה י"א ב' בהקדיש חד אבר אי שרי בגיזה, ובעינן למיפשט מהא דדרשינן אבל אמה גוזז שלך ושל אחרים, ודחינן דהתם לא נחתא ליה קדושה כלל, התם ר"ל דר"י דריש שפיר דצבהמת שותפות לא אמה חורה איסור גיזה, דבקדושה כזו ליחא לאיסור זה, אבל חד אבר הרי הוא בקדושתו ככל קרבן ושפיר אפשר שיש צו איסור גיזה, אבל צבהמת שותפות דרק חליה קדוש, שפיר אפשר דג"ז שייך למעט מנאנך, דה"נ י"ל דלא נחתא ליה קדושה לאיסור גיזה, ומיהו יותר נראה דהתם ה"ק דאף לר"י אע"ג דמחייב שותפות עכו"ם בצבורה, מ"מ אין קדושתן שלימה, וחידשה תורה דקדושה זו מותרת בגיזה, וכמו דלרבנן לא נחתא לה קדושה כלל, ה"נ לר"י לא נחתא לה קדושה למיסר גיזה ועבודה, אבל בשותפות ישראל, אין כאן אלא חסרון צכמות, ולא שייך למעט בקדושת החצי, ולית לן להחיר בגיזה, ואף בישראל ועכו"ם שותפין צבהמה והקדיש הישראל חלקו נמי הרי הוא בקדושתו, ואף כשחצי אחת או מחיר, מ"מ כיון שאם הקדישו קדוש כבעל מוס עובר כמ"ס הרמב"ם פ"ג מאיסורי מוצח ה"י, שפיר הרי החצי בקדושתו, [ללישנא דאמרינן בתמורה שם דהכא צידו להקדישו, בשני שותפין אין צידו להקדישו, ושפיר שייך למעוטיה].

ושמא ולד צהמת השותפין שהקדיש אחד חלקו, שייך למעט, דחשיב שלך ושל אחרים צעיקר הויתו דומיא דצבור, וז"ע.

עוד נראה דאף אי פטר חמור אסור בהנאה אכתי אין צו איסור גיזה על מנת שלא ליהנות מן הגיזה, וכן עבודה לריק שאינו נהנה ממנה, והיה מקום ללמוד צהמה טמאה מצהמה טהורה כדאמר ט' א' וליגמר מיניה, לאיסור גיזה ועבודה, ואפשר נמי דהוקשו זל"ז בקרא דכל צבור, לכך אינטריק זאנך למעוטי פטר חמור מאיסור גיזה ועבודה, כשאינו נהנה.

איסור גיזה ועבודה שלא להנאה, ובאמת דאם נפרש סוגיא דלקמן באיסור הנאה ולא באיסור גיזה ועבודה, הדבר קשה מה מקום לחלק בין הנאת גופו להנאת דמיו, אח"כ ראיתי שכבר כל הדברים מבוארים בספר מרן זללה"ה סי"ז סק"ג וסק"ז עי"ש, ועי' מש"כ לקמן י' ב' וז"ע. (ס"א סק"ט).

י' א' נצלת בהמה טמאה בכל מקום כו' נריכים מחשבה וא"ל הכשר, בכריתות כ"א מפרשין דנריכה מחשבה להחשב כאוכל להשלים לכבינה אוכלין, ואיכא דמוקי לה בפחות מכזית מן הנבלה שזרפה ליותר מכזית אוכלין טמאין דהוי ביחד כבינה, [עי' חו"ב עוקצין ס"א סק"ו דלענין טומאת אוכלין חיבורי אדם חיבור], וכשישע על הנבלה לאכילה מטמאין לטמא אחרים, והנבלה א"ל הכשר כיון דכשהיתה כזית מטמאה טומאה חמורה, אבל כשלא חישב על הנבלה לאכילה אינה משלימה לכבינה, ואיכא דמוקי לה בזכות נבלה שחיפהו בצנץ המשלימו לכבינה, דבחישוב עליו משלים לכבינה והנוגע בצנץ טמא [אפשר דהצנץ מתטמא מן הכזית אם מדרבנן, אם מדאורייתא דחשיב כאית זיה כבינה, ואפשר דאירי שהצנץ כבר נטמא כשהיה זו כבינה], אבל בלא חישוב עליו לא חשיב אוכל ואינו משלים, והכזית נבלה א"ל הכשר כיון שמתמא במשא, ובתו' שם נקטו דמאן דמוקי לה בזכות נבלה ס"ל דפחות מכזית נבלה, הרי גם הנבלה נריכה הכשר, מדתלי טעמא דא"ל הכשר משום דמתמא במשא, ולא קאמר משום דכזית מתמא במגע כשהיה מגולה, ולו"ד ז"ל אין נראה הכרח לחדש בזה פלוגתא, וכדמשמע לישנא אפי' תימא דהוי כזית, והא דקאמר טעמא משום דמתמא במשא, י"ל דהאי טעמא עדיף ליה, דכמות שהוא הוא מטמא, וע"כ ז"ל כן, דאף אם נימא דפליג וס"ל דפחות מכזית נבלה אמנם נריך הכשר, מ"מ בזכות ראוי לומר דא"ל הכשר, דמה שחיפהו בצנץ לא ציטל ממנו הא דסופו לטמא טומאה חמורה, עכ"פ כשיחגלה, וע"כ ז"ל דטעמא דמתמא השתא במשא עדיף ליה, ואת"ל פליגי י"ל דפליגי אם לפחות מכזית ממת מהני מחשבה, דלמאי דמוקי לה בזכות וטעמא דמת משום דטומאה צוקעת, תו אין ראיה ללא מהני מחשבה לפחות מכזית ממת, ועי' ברמב"ם פ"ג מטו"א ה"ו ז' ובכ"מ שם דעת רבנו דרז חנניא לא

והדבר מוכח מהא דאמרין ואצט"א ר"י ור"ש דהאי קרא קמיפלגי כו', ולכאורה תמוה מה שייך לומר ואצט"א כאילו ניתן לקיים ג"כ תירוץ קמא דר"ש יליף מהא דפדיונו מותר, ור"י יליף מהא דהקפידה עליו תורה בשה, וכינא יתכן הלא בהדיא דר"ש צעי קרא להתיר בצכור אדם ופטר חמור, וע"כ דמהא דפדיונו שרי אין ראיה, והו"ל לגמ' למימר מיתבי או ת"ש למיפרך לדעולא, אבל למש"כ ניחא דאכתי אפשר לקיים לדעולא דר"ש מסבירא דיש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור קאמר דפטר חמור שרי בהנאה, ואפ"ה אינטריך קרא להתיר גיזה ועבודה, דאף דבר המותר בהנאה יש מקום לאסור גיזה ועבודה וכמו בפסולי המוקדשין דמותר לשחטן ולאכלן ואסורין בגיזה ועבודה, ומ"מ יש מקום נמי לומר דמשירותא דגיזה ועבודה יליף נמי דשרי בהנאה, אע"ג שאין לזה הכרח דאף אי אסור בהנאה אכתי אינטריך להתיר גיזה ועבודה, בשאינו נהנה, וכמש"כ.

ולפי זה לר' יהודה יש מקום לומר דפטר חמור יש בו איסור גיזה ועבודה אף כשאינו נהנה, דהא לא אייתר ליה צאנך למעוטיה, ויתפרש כפשוטו הא דתניא לקמן י' ב' ואסור בגיזה ועבודה דר"י, אבל לשון הגמ' שם הנאת גופו והנאת דמיו משמע דגם גיזה ועבודה משום איסור הנאה הוא ולא משום כבוד, וכ"ה ברא"ש סי"א דשרי לגזוז שלא לשם שימוש, דרך משום הנאה הוא דאסור, ומשמע שם דאף לר"י קאמר, ולל"ק יתכן לומר דרך אי פטר חמור שרי בהנאה הוי ס"ד למילף ביה איסור גיזה ועבודה מצכור בהמה טהורה, ואינטריך קרא דשרי, אבל אי פטר חמור אסור בהנאה הרי ממילא לא יבא לידי גיזה ועבודה ולית לן לרצויי ביה לאו יתירא לגיזה ועבודה, וגם איסורי הנאה י"ל דלא שייך בהו ענין כבוד לאסור גיזה ועבודה, והלכך לר' יהודה אין פטר חמור אסור בגיזה ועבודה אלא מחמת הנאה, ואזלא סוגיא דלקמן כל"ק דהכא, אבל לפי זה לדידן דקיי"ל דפטר חמור אסור בהנאה וקיי"ל דשותפות עכו"ם פטורה, אכתי אייתר לן צאנך, אלא די"ל דאנן כאצט"א קיי"ל דאף אי פטר חמור אסור בהנאה אכתי אינטריך קרא דלית ביה איסור גיזה ועבודה, ולהך אצט"א באמת לר"י אית ביה נמי

אין תופסין דמיהם, אצל אם איסור למכרו קאמר הרי זה פשוט בכל איסורי הנאה, ואין הוא ס"ד להחיר אם הוא ידעין דגופו אסור בהנאה, וכבר נתקשנו בזה לעיל ט' ב', וי"ל דהא איסוריה דפטר חמור לא מיפרש בקרא, אלא דילפינן ליה מהא דהנריכה תורה לפדותו בשה וכלעיל ט' ב', וזה שפיר מתיישב גם אם אין בו איסורי הנאה, אלא איסור שימוש בגופו, דשפיר אמרה תורה לפדותו להחיר איסור זה, והלכך לא הוא ידעין דהוא איסורי הנאה ממש והוא שרינן למוכרו וליהנות מדמיו, ואדרבה לדעת הרמב"ם קשה היאך אפשר למידק מהא דקתני ואסור בהנאה, דתופס דמיו, בשעה שכל איסורי הנאה אין תופסין דמיהן.

וליישב דעת הרמב"ם אולי אפשר לומר דהנה בכל איסורי הנאה שמכרן אם עדיין לא קיבל דמיהן, לא נשלם איסורו, דהא לא נהנה, ואין דינו אלא כמבקש ליהנות, אצל משקיבל דמיהם נשלם איסורו, ואפילו יטיל הדמים לים המלח, לא יתקן איסורו, שכבר נהנה עם קבלת הדמים, והלכך אין הדמים נאסרים ליהנות בהם, אצל בפטר חמור דאפשר לפדותו, יש מקום לומר דאף שכבר קיבל הדמים, מ"מ כיון שיכול להפריש הדמים הללו או שה לפדיון הפטר חמור ויותר בהנאה, [וכמ"ש הראב"ד שם דלמה לא נחייבו לעשות כן], עדיין לא נשלם איסורו, דחשיב ככידו לתקן, והלכך עדיין באיסורו קאי ליהנות מן הדמים, וכמו שאסור לו לקבל הדמים, [וזה י"ל דקים לגמ' מסברא, והלכך ל"ק משה"ק מנ"ל לגמ' דגם הדמים אסורים], אצל לא שהדמים נתפסין באיסור, דלא מצינו איסורי הנאה שתופסין דמיהן מלכד שביעית וע"ז, וכל זה להשתמש בדמים, אצל אם נשתמש בהן ודאי זכה במה שקנה, דהדמים עצמם אינם אסורים, והלכך אם קידש צדמיהן מקודשת.

ובמחנה אפרים על הרמב"ם כתב לפרש דמ"כ הרמב"ם דמיו אסורים אין ר"ל שנתפסו באיסור, אלא ר"ל שאסור למוכר להשתמש בהן מדרבנן, ככל איסורי הנאה דיוליך הנאה לים המלח, אצל אם עבר וקידש בהן מקודשת כדתן בקדושין, וכן אם הגיעו המעות ליד אחר הרי הם מותרים. (ס"א סק"ז).

שם דתניא תפדה תפדה תפדה מיד תפדה כ"ש כו', רש"י פירש דדריש מדכתיב פעמיים בזה

פליג אדר"ח ומוקי לה שפיר גם בפחות מכזית, וכמס"כ, ומיהו לפי אוקימתא דיליה אין רחיה דלא מהני מחשבה למת פחות מכזית וכמס"כ, עי"ש, ומ"מ לא תיקשי דא"כ משכחת לה טומאה קלה במת, כיון דכזית לא משכח"ל כמ"ש בשטמ"ק שם אות ה'. (שוקנן ס"ה סק"ג).

שם ואר"ש מה טעם הואיל ויש בהן סימני טהרה, אם נימא דאף צדגים כן, א"כ טובא אשמועינן קרא במאי דכתיב סנפיר אע"ג דכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, דמ"מ כיון שסנפיר סימן טהרה, אלו שיש להם סנפיר אינן צריכין מחשבה, ויש לפרש דהיינו דאמרו חולין ס"ו ב' דנקט סנפיר משום יגדיל תורה ויאדיר, כלומר להודיענו שסנפיר סימן טהרה, ולר"ש יש בזה נפקותא לדינא לענין דא"צ מחשבה. (הערות).

י' ב' רישא בהנאת דמיו, ברמב"ם פי"ב מה' בכורים ה"ד כתב דדמיו אסורים, והראב"ד תמה בזה דלא מלאנו דפטר חמור תופס דמיו, והכ"מ כתב דעל הגמ' הו"ל לאקשווי, ונראה דהראב"ד מפרש בהנאת דמיו דאסור למוכרו או להשכירו כדי ליהנות מדמיו, אצל אם עבר ומכר וקיבל הדמים, אין הדמים אסורים, ומתני' היא קדושין נ"ו ב' למכרן וקידש צדמיהן מקודשת, וקאי נמי אפטר חמור דקתני ברישא, ולר"י איירי אף מחיים כדאמרינן בסוגיין, וכבר נתקשה בנו"י קמא יו"ד ס' פ"ד ובתשו' הגרע"א ז"ל סימן ק"ס לדעת הרמב"ם מזה.

ורש"י שכתב אם השכירו לאחרים, נמי אפשר לפרש דר"ל דאסור לקבל דמיו, ואיירי שעדיין לא קיבל, ומס"כ רש"י שהשכירו ולא כתב שמכרו, הוא משום דמכר לא פסיקא ליה דאם מכרו בשביל הך דציני ציני שפיר דמיו מותרין, וגם בפתח הרי מה שכנגד הציני ציני יש להחיר, לכך כתב שהשכירו, ואפשר נמי משום דמפרש שעדיין לא קיבל הדמים, וזה בשכירות בהוה שאינו משתלם אלא לבסוף, משא"כ במכר, [ועי' שטמ"ק שהוסיף גם מכר ברש"י].

וא"ת בשלמא אם נפרש הנאת דמיו שהדמים אסורים וכדעת הרמב"ם, ניחא הא דאמרינן דאי תני הנאת גופו לא הוא ידעין הנאת דמיו, דבאמת חידוש הוא דהא כל איסורי הנאה

בכל פטר חמור איירי, ומתפרש דסלע הוא שויו של סתם שה דלא מסתבר לקרא עין יפה לזה שנותן פחות מסתם שה. (ס"א ס"ק י"ד).

שם ל"ק כאן צבא לימלך כאן בעושה מעצמו, בעלמא כה"ג אמרינן כאן לכתחלה כאן דדיעבד, דאטו מי ששנה פרוק ולא צא לימלך מי לא צעי למיעבד לכתחלה כצינוני, ואפשר דצא לומר דאין שיעורין הללו צמזום פדיון פטר חמור, אלא הוא מכבוד הכהנים, והלכך צבא לימלך מורינן ליה להוסיף לכבודם אף שמצחינת המזוה אין לזה ענין, שהרי הפטר חמור קדוש מעצמו ואין לחייב לתת יותר משויו, [לדעת הרמב"ם דצהכי איירי], ונפ"מ כשכהן מפריש לעצמו או ישראל שירש מאזי אמו כהן או בספק, דבכל הני לימלך לשיעורים הללו, ואינו צריך להפריש יותר משויו, ואפשר דגם לדעת הטור דבכל פטר חמור איירי, נמי עיקר שיעורו אף בפטרוזא צר דנקא, ורק לטובת הכהנים אמרו השיעורים הללו, ולא לכבוד המזוה, והלכך בפודה לעצמו שפיר דמי בכל שה.

לדעת הרמב"ם דפודה צשה לא נאמרו השיעורים הללו, אלא בפודה בשויו, קשה אמאי לא משנינן הכי דתפדה כל שהוא צשה איירי, וצבהגר"א ס"ק י"א כתב דהרמב"ם אמנם גרס בגמ' ל"ק כאן צשה כאן בשויו, אבל הדבר קשה לחדש גירסא שלא מצאנוה בשום מקום, ואפשר דקים לגמ' דתפדה כל שהוא ודאי משמע דסגי בשויו בכל גווני, דאדרבה צא לרבות פחות משויו צשה פטרוזא, אבל דלא ליסגי בשויו זה לא יתכן, והלכך משנינן קושטא דמילתא דדיעבד אמנם אף בפחות משקל שפיר דמי בשויו, ושיעורין הללו צבא לימלך, ומה שהרמב"ם לא הזכיר דדיעבד אף בפחות משקל שפיר דמי, י"ל דממה ששנאו צעין רעה, ממילא מובן שאינו לעיכובא אף אם פחת מעין רעה, דאל"ה היה ראוי לשנות וצבד שלא יפחות משקל. (ס"א ס"ק י"ד).

שם אר"י אר"ל מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה לפדותו פודהו בשויו כו' אלא לר"ש, יש לעי' לר"ש נמי כיון דקרא כתיב צשה מנלן לרבות כל דבר בשויו, והרי צפדיון הבן צעין קרא לקמן נ"א א' לרבות שוה כסף, וי"ל כיון דכתיב פדיון בקרא סברא הוא דבשויו שפיר דמי, ככל פדיון ובפדיון הבן שאני דשוה כסף גריע מכסף ושפיר

ובכי תשא, ולו"ד ז"ל נראה דהכא מקרא דקרא קדריש, דכתיב אף פדה תפדה את זכור האדם ואת זכור הבהמה הטמאה תפדה, והנה תפדה צתרא צא לנתקו מן ההיקש לזכור האדם, והיינו דדרשינן שאינו דומה לזכור האדם בשלשים ובחמש, אח"כ ראייתי דצחמת בספרי קרא נשנית צרייתא זו, שוב ראייתי צריט"א שכבר פירש דמקרא דקרא קאמר והציא הסיפרי, אבל פירש דמיתורא דתפדה קאמר, ולמש"כ לאו מיתור לחוד הוא, אלא דהך תפדה צא לנתקו מן ההיקש, דאי לאו תפדה צתרא הרי נכללו ציחד פדיון האדם והבהמה, והך תפדה צא להצדיל ציניהם וליחס פדיון לכל חד לחודיה. — הא דדרשינן י"צ א' תפדה תפדה ריבה לנקבה ובעל מוס, נראה דהיינו מקראי דצא וכי תשא.

(ס"ג ס"ק י"ז).

י"א א' ר"י נשיאה הוה ליה פטר חמור שדריה לקמיה דר"ט א"ל כמה צעינא למיתב לכהן כו', משמע דשדריה לפטר חמור עצמו, ומשמע דהיה כחוש ביותר ולא היה שוה כדי שה, וכן משמע מהא דשאל כמה צעינא למיתב לכהן, ואם הוא פטר חמור רגיל הרי קרא כתיב צשה ולהקל עליו, ולא מסתבר שצא לשאל איזה שה היותר כחוש שיכול לפדותו, דהרי צשה סתם צבר הקילה תורה עליו, ולמה יבקש להקל יותר, אלא ודאי פטר חמור כחוש הוה ולא היה צו כדי שה רגיל, ושאל איזה שה כחוש יכול לתת, והשיבו דלא יפחות מג' זוזי לצינוני, אע"ג שהפטר חמור שוה פחות, א"נ צא לפדותו בשויו ושאל אם יש שיעור למטה, או אם הלכתא כריצ"י, והשיבו דרבנן נתנו שיעור, [אלא דממה שקצעו בגמ' מימרא דר"ל דפודה בשויו צתרא הכי, משמע קצת דהכא לאו בפודה בשויו איירי], וזו דעת הרמב"ם והוצא בשו"ע ס' שכ"א ס"ה שפירש סוגיין בפטר חמור ששוה פחות מג' זוזים וצא לפדותו בשויו, וע"ז אמרו דעין יפה צסלע וצינונית צג' זוזים, ועין רעה שקל, והיינו כששוה פחות משקל, דצפחות משויו פשיטא שאינו יכול לפדותו, אבל הטור העתיק דינא דסוגיין צסתם פטר חמור שאין לפדותו צשה פחות מג' זוזים, ולא פירש דהיינו בפטר חמור ששוה פחות משה, כיון דצגמ' סתמו, ואפשר דאף דעוצדא דר"י נשיאה הוה בפטר חמור כחוש, מ"מ מה שאמרו הרי אמרו עין יפה כו'

שייך לתת זכות לכהן לומר לדידי שוה לי, וי"ע.
(הערות).

שם ולא אמרה תורה צוה להחמיר עליו כו', מזה משמע דאף לכתחלה פודהו בשויו, וכ"מ מהא דר"נ בריה דר"י פריך ליה בשילקי בשויו, ואדרבה יתכן ויש יתרון בשויו משום רווחא דכהן, וזה דלא כמו שצידד ב"י בסי' שכ"א דעת הרמב"ם, וכבר חלק עליו בדברי חמודות, וק"ק לפי זה למה נחשדו הכהנים על פטר חמור, הלא לית להו שום טורח, דכל כהן יש לו מטלטלין ששוין כפטר חמור, ויכולים לומר שהפטר חמור יהא מחולל עליהם, וי"ל שהם טועים בהלכה וסבורים שהם פטורים.

יש להסתפק כשהפריש לפדיונו יותר משויו אם נתפסה גם התוספת וחייב ליתנה לכהן, וצוה לא קמיבעיא לי, דאף כששוה יותר מהפטר חמור נמי נתפס כולו לפדיון, אבל כשפודהו בדמים בשויו י"ל דיותר מכדי אונאה לא נתפס, ומסתברא דגם בדמים כל שידוע וחפץ להוסיף הר"י כמוזיל וזכה הכהן בכל, וכ"מ י' ב' דלר"י ברי' פודהו בשקל אף כשפודהו בשויו ושוה פחות משקל, וכ"ה ברמב"ם והוצא בשו"ע סי' שכ"א ס"ה דצוה פחות מג' זוזים פודהו בג', אבל בטעה י"ל דדינו כמקח, וי"ע.

יש להסתפק עכו"ם שקנה פטר חמור לר"ש, או אפי' לר"י וקנאו לביני ביני, אם בישראל כה"ג מנזות הפדייה על הלוקח, עי' מש"כ לקמן ד"ה נראה דלר"ש, מהו שיכול העכו"ם לפדותו, ואף אם עכו"ם יכול לפדות מיד הקדש, מ"מ היכא שאין הפדיון נכנס תחתיו ואפקועי איסורא בעלמא הוא, י"ל דליתיה אלא צמי שהוא צמזמה זו, ואם אין העכו"ם יכול לפדותו, גם ישראל לא יוכל לפדותו בשליחותו, ויטורח למוכרו לישראל כדי שיהא אפשר לפדותו. (ס"א ס"ק י"ג).

שם אמר ר"ש אמר ר"ה הפודה פטר חמור של חצירו פדיונו פדוי, יש לדעת אם דוקא בסתמא קאמר דהיינו שחצירו אינו יודע, ומשום דמחזיקין הדבר בזכות, וכעין דמיבעיא לן נדרים ל"ו ב' בתורם משלו על של חצירו, אבל אם חצירו מוחה לא, או"ד אף כשחצירו מוחה, ולכאורה מהא דמיבעיא לן אי פדיונו לפודה ולהקדש מדמיין לה, מוכח דאף נגד רצון הצעלים מהני, דהא אם פדיונו לפודה, פשיטא דאין להחזיק בסתמא דניחא ליה

אינטריק לרצווי, אבל הכא שויו עדיף משה, ואכתי יש לשאול מנלן דסגי בשויו כשהוא פחות משה, דפשטא משמע דכל בשויו שפיר דמי, והרי גם חזינן דלא מהני נתינת הפטר חמור לכהן כדתנן י"ב א', ואף לר"ש הוא, וא"כ אינו מממש כקונה מן הכהן, ולמה לא נפרש להקפידה תורה שלא יפדה בפחות משה, וי"ל דלא משכחת לה דכי היכי דמשכחת לה פטר חמור ששויו מועט ה"נ משכחת לה שוה כיו"ב, וא"כ לעולם כשפודהו בשויו פודהו ביתר משה, כיון דבסתמא חמור שוה יותר משה. נראה דגם כשפודהו בשויו, אינו פודהו בעצדים ושטרות וקרקעות, דאית לן למילף דומיא דשאר פדיון דקרא, וכשם דהקדש ופדיון הבן אינו נפדה בהם ה"נ פטר חמור, והלא כל הפדיון בשויו לפינן משום דלא יהא חמור מן ההקדש.

שם אלא לר"ש, ואע"ג דלר"ש ענין מיוחד הוא שהרי מותר בהנאה וכמו בכור אדם, ובכור אדם ודאי לא מהני בשויו פחות מה' סלעים, מ"מ בפטר חמור סברא הוא דלטובת הכהן נאמר הענין, וכש"כ דבשויו שפיר דמי, כיון שהכהן מרויח בזה.
(הערות).

שם אפי' תימא ר"י לא יהא חמור מן ההקדש, אע"ג דלא דמי דהכא פדיונו חולין, ובנתינת הפטר חמור ענמו אינו מקיים מלותו, מ"מ מקיימין מסברא דפדיון שה להקל נאמר וכש"כ בשויו.

ולענין אין אונאה להקדש ושוה מנה שחללו על ש"פ מחולל, נראה דלא שייך למילף לענין פטר חמור, דהכא לכהנים יש אונאה, ואפי' כהן הפודה פטר חמור שנפל לו מצית אצי אמו ישראל, אינו פודהו אלא בשויו, דהפדייה היא מנזות הישראל כלפי שבט הכהנים, וכן הפודה פטר חמור שנמנו לו או שנפל לו צירוסה שליחותיה דישראל קעביד, והרי הוא כישראל ואינו פודהו אלא בשויו או צוה, ואפי' בפחות מכדי אונאה יש מקום לדון, עי' מש"כ לקמן נ"ב ב' צוה שהועתק מקדושין ח' א', וכ"כ מרן זללה"ה דלא מהני בפחות משויו בפטר חמור. (הערות).

יש להסתפק אם מהני לדידי שוה לי בפדיון פטר חמור בשויו, ולכאורה היינו הך, צרם יפה העיר בני י"ד נ"י ד"ל דשאני פטר חמור שיש בו ענין בהפרשה לאפקועי איסוריה, ובהפרשה לא

שם כי תיבצי אליבא דר"י דאמר אסור בהנאה להקדש מדמי ליה ורחמנא אמר ונתן הכסף כו', לכאורה משמע דלפ"ו יזכה הפודה בכל הפטר חמור ואף בהך דביני ביני, דסתמא אמרינן דפדיונו לפודה, אבל הדבר נ"ע דכיון דהך דביני ביני ממונו דבעלים הוא ורשאי לקדש בו את האשה וכדאמרינן לעיל י' ב', איך יתכן שתהא אפשרות להפקיע ממנו מדמי ע"י פדיון, והלא אף בהקדש לא אשכחן דע"י הפדיון יופקע זכות הבעלים אם היה לו בעודו הקדש, [כגון המקדיש דבר לדמי עולתו, דגם אחר הפודה אותו, יוקדשו הדמים לדמי עולתו של המקדיש], ויתכן לפרש דפדיונו לפודה היינו רק מה ששוא כנגד השה, ומ"מ גם בזה סגי למיחשביה כצית הקדש, דכיון דהשתא הוא איסורי הנאה, וכשאינו שוה אלא כנגד השה הרי כל אדם רשאי לפדותו לעצמו, תו לא מיקרי בית האיש, ואף כששוא הרבה, הרי זכות הממון כיש לו לאחר מכאן, והשתא דהקדש הוא, דהא איסורי הנאה הוא, ואפשר דהפודה זוכה בו בכולו, ואינו חייב לבעלים אלא דמי מאי דביני ביני, ואין לבעלים זכות בגופו, והלכך שפיר חשיב בית הקדש עד שלא נפדה, ונ"ע.

ובירושלמי פ"ב דקדושין ה"ח ראיתי שנחלקו ר"א ור' יוחנן אם מקדש בפטר חמור מקודשת, והיינו לר' יהודה ומחיים ובמאי דביני ביני, והיינו פלוגתא דתרי לישני בסוגיין י' ב', דל"ק מוקי למתני' דקדושין דמקדש בפטר חמור אינה מקודשת כר' יהודה ואפי' איבא ביני ביני, ואיבא דאמרי מוקי לה דוקא בדליכא ביני ביני, וסוגיא דקדושין נ"ו ב' כל"ק, ומבואר דיט מקום לומר דא"א לקדש במאי דביני ביני, דהשתא איסורי הנאה הוא, ואין לו בו עכשיו כלום, ושם בירושלמי אמרינן דאיבא בינייהו דר"א ור"י אם אחר יכול לפדות שלא מדעת הבעלים, דאם יכול לקדש, דהשתא איסורי הנאה הוא, שפיר יכול אחר לפדות שלא מדעתו, דכשלו חשיב, אבל אם אינו יכול לקדש, דהשתא איסורי הנאה הוא, שפיר יכול אחר לפדות שלא מדעתו, ואלא נתפרש אם ר"ל שיפדנו לעצמו, או לבעלים, דגם לפדות לבעלים שלא מדעתם אינו יכול אם ביד הבעלים לקדש במאי דביני ביני, ומיהו יותר נראה דר"ל שיפדנו לעצמו, והיינו כבעיא דסוגיין, וכמ"ש להלן, ופשיט דברייתא דהגוזב

לבעלים, לא מיבעיא אם הפודה זוכה בכל הפטר חמור ואף בהך דביני ביני, דודאי לא ניחא ליה לבעלים בהכי, אלא אף אם נימא דאין הפודה זוכה אלא בשיווי הפטר חמור מלבד דביני ביני, ע"י להלן, נמי אין להחזיק הדבר כזכות, דמאן יימר דניחא ליה שותפות בחמור, ושותפות שיש לה חובעים, וע"כ דאף כשהבעלים מוחה נמי מהני דלהקדש מדמינן, [ועי' תו' ב"ק ס"ח ב', ובסוגיין, ויתבאר דצריהם להלן], ולכאורה אף למאי דמסקינן דפדיונו פדוי לבעלים, מ"מ הא דחזינן לפוס דעיין דאף בפודה נגד דעת הבעלים פדיונו פדוי, אית לן לקיים אף למסקנא, דהא לא איבעיא לן מה נקרא שלא מדעתו, רק איבעיא לן פדיונו למי.

אבל העומד לנגדנו מש"כ הרמב"ן והרשב"א והריטב"א קדושין כ"ג ב' דבעיא דגמ' נדרים ל"ו ב' בתורם משלו על של חזירו אם צריך דעת בעלים, יש לפשוט מסוגיין דאפשר לפדות פטר חמור שלא מדעת בעלים, ואם איתא דפטר חמור אפשר לפדות אף בע"כ דבעלים, א"כ ע"כ דין מיוחד הוא בפטר חמור דלהקדש מדמינן ליה, ומה זה ענין לתרומה דפשיטא דבעי שלוחם לדעתכם, ואין הנידון אלא משום זכין אי לא אמרינן דניחא ליה לאיגש למיעבד מצוה בגופיה ובממוניה, אלא ודאי ס"ל ז"ל דגם בפטר חמור אין הטעם אלא משום זכין, וגם בזה ראוי לדון דניחא ליה לאיגש למיעבד מצוה בממוניה וכיון דמסקינן דהפודה פטר חמור של חזירו פדיונו פדוי, ש"מ דלא חיישינן להא דניחא ליה למיעבד מצוה בדנפשיה, וא"כ ה"ה בתרומה, וע"כ מוכח דס"ל דלמאי דמסקינן דפדיונו לבעלים תו לא מדמינן לה להקדש, ובע"כ דבעלים ודאי לא מהני, ואין הנידון אלא בסתמא ומשום זכין, ולא הוצרכו בגמ' לפרש, משום דפשיטא הוא דכיון דאין פדיונו לפודה, ע"כ נחשב הבעלים כפודה.

ובן משמע רהיטת הגמ' דלגד דפדיונו לבעלים הרי שוין בזה ר"י ור"ש, ולר"ש ודאי אין לומר שיהא רשות לפדות הפטר חמור בע"כ של הבעלים, כיון דהוא ממונו לכל דבר, ומנחת פדייה עליה רמיא, וא"כ דכוותה לר' יהודה, למאי דמסקינן דפדיונו לבעלים, ועי' להלן דדעת תו' בזה.

פטר חמור משלם כפל לבעלים מסייע לר"א דיכול לקדש במאי דביני ביני.

ואפשר דאם לא היה אחר יכול לפדות שלא מדעתו, דהיה יכול לקדש במאי דביני ביני, אף אם נאמר דאין לו צו קנין מחיים כלל, דנראה דהאומר לאשה התקדשי לי כמה שאראך מציאה או נכסי הגר ותוכלי לזכות בהם, דמקודשת, ולא גרע משחוק לפני, ומדבר עליה לשלטון, וכמש"כ תו' קדושין נ"ז ב' דבמקדש בחלקו אם היה ראוי לטול שכר עבור זה היתה מקודשת אף אם ממון גבוה הוא עי"ש, וה"נ דכוותה, ורק לפי שהיא יכולה לפדות הפטר חמור בלא דעתו ויהיה שלה לכך אינה מקודשת, ואיירי שידעת שזה פטר חמור, ולפ"ו פודה שלא מדעת בעלים היינו שפודה לעצמו.

ודאיתאן עלה יתכן להשוות סוגיין עם הירושלמי ונפרש דלגד דלהקדש מדמינן ליה, באמת לא יוכל לקדש במאי דביני ביני וכל"ק, והא דאמרינן או"ד כיון דקני להו דביני ביני לא דמי להקדש, ר"ל דכיון דיש כאן זכות דביני ביני לא דמי להקדש ויש לבעלים קנין ביה, ויכול לקדש בו, וממילא אין אחר יכול לפדות, ולפ"ו מתפרש סוגיין כפשטה דאי פדיונו לפודה היינו אף מאי דביני ביני, אבל הלשון קצת דחוק, דכיון דקני להו דביני ביני, משמע דזה קושטא אף לגד דלהקדש מדמינן ליה, ומשמע דאף כשיכול לקדש במאי דביני ביני, אכתי אפשר דאחר יכול לפדותו לעצמו, וי"ע. — א"ה, עי' מש"כ בע"ז ס"א סק"ו לחלק בין זכות דביני ביני דפטר חמור שהוא קנין ממון אף בעודו איסורי הנאה לבין זכות שיש לבעלים באיסורי הנאה באפרן, שהוא רק לאחר שריפתו, ועי"ש בס"ח סק"ג דמסתבר דאם בא למכור פטר חמור ביותר משווי דביני ביני, דהדבר תלוי בדעת הלוקח שאם משלם ציור בעד הדיני ביני שפיר דמי, אבל אם משלם יותר משום שדעתו להשתמש באיסור, הרי זה דמי איסורי הנאה.

התו' רי"ד בקדושין נ"ז ב' פירש למתני' דמקדש בפטר חמור אינה מקודשת אליבא דר"י ומחיים, ומשום דכיון דאיסורי הנאה הוא אין לו צו קנין למאי דביני ביני, והוא כל"ק דסוגיין, וכמו שהוא בירושלמי לר' יוחנן, וטעמיה דבסוגיא דקדושין לא הזכירו איכא דאמרי כלל, וברי"ט אלגזי

הרבה לתמוה עליו מאיכא דאמרי, ואין כאן מקום לתמוה, דשפיר פירש כסוגיא דקדושין, דרם נראה דהני לישי לא פליגי, דהא רב נחמן הוא דמשני בל"ק לאחר עריפה וד"ה, ואיהו הוא דפשיט בסוגיין מהא דהגונז פטר חמור דמשלם כפל לבעלים, וזה כאיכא דאמרי, וכמו שהוא בירושלמי, וע"כ דתרי שינויי נינהו, ואף ל"ק מודה דגם לר' יהודה לא מיתוקמא דאיכא ביני ביני, אלא דכיון דלדידיה משכחת לה בדליכא ביני ביני לכך הקשו לימא מתני' בלא כר"ש, ולפ"ו באמת לא הו"ל להתו' רי"ד למיסתם כל"ק.

בירושלמי קדושין פ"ז ה"ח רל"א מקדשין צו כו', נתפרש לעיל.

עוד שם מתניתא מסייעה לר' לעזר ופליגא עליה כו', ר"ל ברייתא דהגונז פטר חמור מסייע ליה, ומתני' דאין מקדשין צו פליגא עליה, ומיבזת וסופא פליגא עליה מיותרין.

עוד שם פטר חמור אין מקדשין צו את האשה ור"ש מתיר כו', ר"ל דזה קשה ממ"נ אם מחיים מ"ט דת"ק הא ר"ל מקדשין דביני ביני, ואם לאחר מיתה מ"ט דר"ש, ומשני בפטר חמור שמת קאמר דלית ליה פדייה ולר' יהודה אין מקדשין צו, אבל לר"ש מקדשין צו, דרק עריפה אוקרתו.

עוד שם ערפו אסור בהנייה עריפה כו', הוא ברייתא דמייטין י' ב' ומוקמינן לה אפי' כר"י ואשמועינן בלא נימא דעריפה במקום פדייה עומדת, וה"נ הכא פריך לר' יוחנן אליבא דר' יהודה, ומשני כדמשני בסוגיין.

עוד שם מצינו דבר שהרמזו יוצא לחולין ואסור בהנייה, הוא מאי דאמר עולא בסוגיין ט' ב' יש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור, ומשני דאיכא טבול למעשר עני דבהפרשה הכל ניתר, ועד שלא הפריש הו"ל במיתה, והדר פריך מצינו דבר טעון פדיון ומותר בהנייה והוא נמי מימרא דעולא בסוגיין יש לך דבר שצריך פדייה ומותר, ודחי מבכור אדם כמו שהוא בסוגיין.

נראה דלר"ש המוכר פטר חמור לחצירו, חלה מצות הפדיון על הלוקח, וכמו מוכר טבול לחצירו דחלה מצות הפרשה על הלוקח, אבל לר' יהודה יש מקום לדון במוכר פטר חמור לחצירו להך דביני ביני, אם מצות הפדיון נשארה על

הרי זכה בעיקר המזוה, משא"כ בפטר חמור שהשה אינו במזוה כלל, הלכך לא שייך ליחס המזוה לבעל השה.

ודאמתאן עלה יש לתמוה במה שכתבו הרמב"ן והרשב"א והריטב"א קדושין כ"ג ב', דבעיא דגמ' נדרים ל"ו ב' בתורם משלו על של חזירו אם נריך דעת, נפשטה מהא דהפודה פטר חמור של חזירו פדיונו פדיו, והרי כל האיבעיא היא משום דמזוה דלילה היא וניחא ליה למיעצדיה, וזה שייך בתרומה, שאם אחר תורם על שלו, הרי הפסיד המזוה וכמשנ"ת, אבל בפטר חמור אף שאחר פודה בשליחותו מ"מ עיקר המזוה נשארה שלו, והאחר אינו אלא כנותן לו שה במתנה למזות פדיון, [ואף אם כהאי גוונא נימא דטובת הנאה הוי של הפודה בסתמא], וכיון שאינו מפסיד המזוה שפיר חשיב זכות מה שמרויח השה, וי"ל דגם בתרומה חלק התרומה שמתקדש מחמת טבולו של ראובן יש לחשוב כל המזוה לראובן, וכאילו נתן שמעון טבל לראובן, וראובן עשהו תרומה על טבלו, ואף דהתרומה נעשית תרומה גם על עצמה, כלומר דהא פקע איסור טבל מטבולו של שמעון, אה"נ די' גם חלק דמזותו לשמעון, אבל חלק התרומה שמתקדש מחמת טבולו של ראובן יש לחשוב כל המזוה לראובן, וי"ע. (פ"א ס"ק י"ב).

שם בישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים כו' שמפריש עליהן עשרה שייך ומעשרן והן שלו, א"ה, בקושי' תו' ב"מ ז' א' מאי אחי למימר בהך והן שלו, עי' מש"כ במתני' ט' א'. — ועי"ש עוד בדין נודע שהפט"ח היה ודאי.

שם ואר"נ ארצ"א ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאין בתוך ביתו שנפלו מבית אבי אמו כהן כו', נראה דכהן הפודה פטר חמור הרי השה נעשה של השבט והוא זוכה בו מן השבט או שהוא נעשה שלומו של השבט לזכות בו, ודכוותה ישראל שירש מכהן נמי מפריש לשבט וחוזר וזוכה בו מן השבט, דלא מקתבר לומר שהשה תחלת הפרשתו לישראל ושיעשה פדיון, ונראה דכה"ג ליכא גבי ישראל מזות נתינה, שכבר קדם הכהן וזכה בה, ואין לישראל אלא מזות הפדיון והיינו ההפרשה, ואף לר"ש דשרי בהנאה, מ"מ איכא מזות פדיון, ואם לא יפדה חייב בעריפה, ולא דמי לספק דפטור לר"ש מהפרשה כמבואר ט' ב', עי'

המוכר, דאיסורי הנאה לאו בני מכירה נינהו, והא דהלוקח יכול לפדות הוא מכח שליחות דמוכר, [לדעת הסוברים דבעי שליחות בפדיון פטר חמור], או דכי היכי דזכה בהך דביני ביני זכה נמי במזות הפדיון.

ומהא דתנן י"ב א' נתנו לכהן אין הכהן רשאי לקיימו כו' וכן בגמ' שם ב' זאת אומרת נחשדו כהנים כו' משמע דמזות הפדייה היא על הכהן, ומשמע דמהני נתינה לזה, ואין נראה לחלק בין כהן לישראל, [ועי' תה"ד פסקים סי' רל"ה ובספר מרן זללה"ה סי"ז סק"ו], ובטור ובמרמ"א סי' שכ"א סי' לא רצה לפדותו ולא ליתנו לכהן כו', משמע דנתינה לכהן מיפטר הוא מן המזוה, ומשמע נמי דעדיף שיתנו לכהן ממה שיערפנו, ואם נתינה לכהן אין הוא מקיים המזוה, אלא נפטר ממנה, ואילו אם יערפנו יקיים מזות עריפה בעצמו, לכאורה היה ראוי טפי שיערפנו, ומשמע קצת דאם הכהן יפדנו יהא גם הישראל שותף במזות הפדייה, ומשמע דעדיין לא נפטר מן המזוה בנתינתו, אבל יותר נראה דכיון דרצון התורה בפדייה יותר מצעריפה, הרי ראוי להשתדל לפדיון אף אם יקיימנה אחר, ולפי זה יש לקיים דנתינה לאחר מיפטר הנותן, והחיוז על המקבל, וכ"מ בשטמ"ק י"ב א' אות א' שהכהן עובר — ואם מכרו או נתנו לעכו"ם, כיון דלאו בר חיוצא הוא, אפשר דלא פקע חיוציה דמוכר, וי"ע.

נראה דראובן הפודה פטר חמור שלו על שה של שמעון בהסכמתו של שמעון דחשיבא כל מזות הפדייה של ראובן, ושמעון אינו אלא כנותן מתנה לראובן שה למזות פדיון שלו, [ואף אם נריך שליחות של שמעון לכך, ונימא דאי אפשר לפדות בשה של עכו"ם], גם נראה דכה"ג טובת הנאה דשה הוי של ראובן בסתמא, ואף אם התנו שיהא הטובת הנאה של שמעון י"ל דהיינו כאילו ראובן מוכר לו את הטובת הנאה שלו.

אבל ראובן המפריש תרומה על טבולו מטבולו של שמעון בשליחותו, הרי מזות ההפרשה עיקרה של שמעון, וראובן רק שותף בה קצת, וטובת הנאה של שמעון כדין מפריש משלו על של חזירו, והטעם פשוט דגם טבולו של שמעון במזות ההפרשה כמו טבולו של ראובן, ונמנא ששניהם שותפים בחיוז, וכיון דההפרשה נעשית משל שמעון

שכנגד הטבל שגפלו לו הוי שלו, ואף דמעלמא אחי, מ"מ כיון שמתקדש מחמת טבולו הרי זכה צו אצי אמו, וכדאמרין בסוגיין לענין פטרי חמור דאע"ג דהשה מעלמא אחי מ"מ חזינן כאילו זכה צו אצי אמו, או"ד לא דמי דהתם כל קדושת השה רק מחמת הפטרי חמור, משא"כ הכא הרי המעשר הוא גם טבל ומתקדש גם מחמת עצמו, וגם צחי אצי אמו סתמא להפריש מיניה וציה קאי, ולא זכה צמה שמפריש עכשיו מעלמא, והדעת נוטה דמה שמתקדש מחמת טבולו הוי שלו. (מעשר שני ס"ד פ"ג מ"ו מחוה"ד).

תוד"ה הפודה אצל הכא לא כתיב צעלים, נראה כונתם דהכא להקדש מדמינן לה ואין צריך שליחות כלל, אלא כל אדם יכול לפדות, ולא דמי לתרומה לצריך שליחות והנידון אם בסתמא חשיב כזכות ונעשה שלוחו, [ול"ק משה"ק המל"מ פ"ד מה' תרומות ה"ב], וכן בצ"ק ס"ח צ' כתבו דמהא דמסקינן דפדיונו לפודה מוכח דאף שלא מדעתו יכול לפדות, ור"ל אף נגד דעתו, דודאי בסתמא אין להחזיק שחפץ שאחר יפדה לעצמו, דהא מפסיד דציני ציני, ומצואר דס"ל דאף למאי דמסקינן דפדיונו לצעלים, מ"מ הא דחזינן לפוס צעיין דפודה פטר חמור של חצירו היינו אף נגד דעתו של הצעלים, נשאר למסקנא, דלא איבעיא לן מה נקרא פודה של חצירו, אלא פדיונו למי, וטעמא משום דלענין זה ודאי להקדש מדמינן ליה דהכל זכאין לפדותו, וזה דלא כדעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א קדושין כ"ג צ' שהצאנו לעיל דס"ל דאי פדיונו לצעלים צעי שליחות ורק מדין זכין קאמר ר"ה דאחר יכול לפדות, וכ"מ צירושלמי דקדושין הנ"ל דלמאי דקיי"ל דיכול לקדש ציני ציני דפטר חמור, אין אחר יכול לפדותו שלא מדעתו, ועו"ק דהא בסוגיין מצואר דאף לר"ש חיתא למימרא דר"ה דהפודה פטר חמור של חצירו פדיונו פדוי, ולדידיה ע"כ למיתי מדין זכין, ודוחק לומר דאף לר"ש יכול כל אדם לפדות, עי' בהגר"א סי' ש"ה ס"ק י"ו לענין פדיון הבן, וכבר נתקשה בדבריו מרן זללה"ה צאה"ע סי' קמ"ח לדף כ"ט. (ס"א ס"ק י"א).

י"א ב' אילימא דמרחינהו עכו"ם דגנך אמר רחמנא ולא דגן עכו"ם כו' קסבר אין קנין כו', כבר נתבאר בחו"צ דמאי ס"ב סק"ו

מש"כ שם, דהתם צספק לא חייבו חכמים, אצל הכא דהוא ודאי, הרי אף לר"ש איכא מנות פדייה אף צדליכא מנות נתינה, דהא קרא כתיב ופטור חמור תפדה וגו' וערפתו, ואף לכהנים נאמרה מנחה זו, וצ"ע צספר מרן זללה"ה סי"ז ס"ק י"א. שם מפריש עליהן עשרה שיין כו', א"ה, עי' מש"כ לעיל ד' צ' דמלשון המשנה ט' א' ופודה צו פעמים הרבה, משמע לצריך לפדות ולחזור ולפדות, אצל צבת אחת א"א לפדות הרבה, (וכ"ה צבה"ג, אף צספק איירי לפירוש תו', וליכא מנות נתינה), ונראה דה"ה צבהן שגפלו לו עשרה פטרי חמורים מצית אצי אמו ישראל, דנמי צריך לפדות ולחזור ולפדות, דלא מצאנו ששה אחד יפטור צבת אחת יותר מפטר חמור אחד, עי"ש.

נראה דכהן שקנה פטר חמור מישראל ומכרו לישראל אחר, נמי כן דינו, דמפריש טלה לעצמו, דכל שמנות הפדייה היתה על הכהן, הרי זכה הכהן בפדיונו, ועי' מש"כ לעיל דהלוקח פטר חמור מתחייב בפדיונו, ולכאורה ציד הכהן לומר שאינו מוכר זכותו בפדיונו, ויטערך לתת לו את השה, ולא מחמת מנות נתינה, אלא שזה שייך צמקחו, וצ"ע.

נראה דגר שמת והניח פטר חמור שאינו שוה אלא שקל, דאף לריצ"י י' צ' לצריך שיהיה שוה שקל, דמ"מ כל הקודם צו זכה צמנות הפדייה, דאי לא חימא הכי לא יהא צר פדייה, וזה לא מסתבר.

ויש להסתפק בגר שמת והניח מע"ש ונ"ר, למאי דקיי"ל ממון גבוה הוא, אם הזוכה צהן יכול לפדותו, וכן אם צא אחר ונטלן ממנו אם חייב לשלם, דכיון דממון גבוה הוא י"ל דלא שייך צהו זכייה ורק ראשי לאכלן משולחן גבוה, כמו חלקו צקדשי קדשים, ועי' תו' צ"ק ס"ט א' ד"ה והנזעין, דמשמע דאי שציעית נוהג צנטע רצעי יכולים הזוכים צהם לחללן, ולא הצעלים כשאינו צרשותן, אלא דהתם דרחמנא אפקריה, הרי גם זכות הצעלים משולחן גבוה פקע, ומיהו מסתברא דגם צמת פקע זכותו, ועי' קדושין כ"ד א' וצראצ"ד ור"ש צחו"כ צחקותי. (ס"ג ס"ק י"א).

שם ישראל שהיו לו טבלים ממורחין כו' מעשרן והן שלו, א"ה, עי' מש"כ בחו"צ מעשר שני לענין אם עישר עליהן ממקום אחר אם המעשר

ומירוח עכו"ם פוטר אם נימא דזמנה שהיה תח"י עכו"ם קודם שנתחייב לא מיפטר, אלא ודאי כל ששהה אלל עכו"ם קודם שנתחייב מיפטר מנתינה, ואחר שנתחייבו ל"ע], וכבר נסתפק בזה דר"ש דמאי שם.

והנה לית לן לחדש פלוגתא בסברא דאתינא מכא גברא כו', וכיון דלמ"ד יש קנין מיפטר כל ששהה תח"י עכו"ם שעה אחת קודם שנתחייב, וכמו שהוכחנו כן, ה"ה למ"ד אין קנין נמי כל ששהה תח"י עכו"ם שעה אחת קודם שנתחייבו מיפטרי מנתינה, והא דנקט הלוקח טבלים ממורחים מן העכו"ם לרבותא דאפ"ה מעשרן נקט לה, [ומיהו מה שהוכחנו מר"א אינו מוכרח כ"כ ד"ל דאף אי בדאורייתא לא משכחת לה גוונא דליפטר משום אתינא מכא גברא כו' מ"מ דדרבנן דמשכחת לה כה"ג יש לקיים סברא זו, וגם י"ל דניחא לגמ' לפרושי אף אי רבנן דר"ש ס"ל מירוח עכו"ם אינו פוטר, דלפי"ז משכחת לה שפיר בדאורייתא סברא דאתינא מכא גברא כו' במירוח עכו"ם, ומיהו למאי דמסיק דיליף מקרא נראה דאף אי יש קנין ומירוח עכו"ם פוטר מקיימין הך דרשא, וע"כ דכל שהיה ציד עכו"ם מיפטר אף שגדל ונתמרח ציד ישראל, וכמש"כ להלן], וי"ע. — ועי' בירושלמי פ"ה דדמאי ה"ח משמע שיש חילוק בין לקחן מן העכו"ם בתלוש ללקחן במחזור דדוקא בלקחן בתלוש מיפטר, ואפשר הטעם משום דבעינן שיהא ראוי להפרשה ציד עכו"ם, וי"ע אי תלמודן פליג בזה, ועי' חו"ב דמאי ס"ב ס"ק י"ג. — (א"ה, וע"ע במש"כ לקמן מ"ז ב' בסברא דאתינא מכא גברא כו').

שם הא ודאי חלפיניהו דכו"ע צעי למיתביניהו לכהן כו', הא דבדאי חלפיניהו צעי למיתביניהו לכהן אינו אלא מדרבנן לר"א דסבר יש קנין, דכל ההפרשה אינה אלא מדרבנן, ומבואר דאף מדרבנן לא חייבו בנתינה אי פטור מדאורייתא, וכן נמי למ"ד אין קנין ומירוח עכו"ם חייב מדרבנן משום בעלי כיסין, נמי פטור מנתינה משום טעמא דאתינא כו'.

ויש לעי' אמאי לא משני דמיירי בעכו"ם שלקח פירות מישראל דע"כ דאוקמה בהכי לר"א, דהא איהו סבר יש קנין ואמאי חושש לשביעית וכמש"כ דמאי ס"ב ס"ק ד, ולמש"כ לעיל דכל שהיו

לפרש דפשיטא ליה להש"ס דהא דמעשרן והן שלו מדאורייתא קאמר, דאי לא אשכחן כי הא בדאורייתא לא היו חכמים מחדשים כן צמה שחייבו לעשר משום גזירה, ולפיכך צעינן לאשכוחי גוונא דמחייב מדאורייתא, והיינו דפרכינן דאי מרחינהו עכו"ם דגנך אמר רחמנא ולא דגן עכו"ם, והיינו אף אי חייב מדרבנן, וכן למאי דמסיק דמרחינהו ישראל קאמר דסבר אין קנין, לפרש שחייבו מדאורייתא, ואפשר שזו כונת ר"ש פ"ג דדמאי מ"ד, ומיהו לבתר דידעינן דבדאורייתא בגדלו ציד עכו"ם מעשרן והן שלו, אף מדרבנן כן דלא אשכחן דגורו בזה חכמים, ועי' להלן.

ונראה דאף למ"ד יש קנין מקיימין סברא זו דאתינא מכא גברא דלא מנ"ת לאישתעויי דינא בהדיה, ובגדלו ציד ישראל ומרחינהו עכו"ם מיתוקמא, אי מירוח עכו"ם אינו פוטר, וזה מוכח בגמ' דפרכינן לר"א דבדאי חלפיניהו חייב למיבז לכהן, אע"ג דר"א סבר גיטין מ"ז א' יש קנין, אלא ודאי אף לדידיה בזמן שנתחייב ציד עכו"ם פטור מנתינה אף כשלקחו ישראל, ואי מירוח עכו"ם פוטר ל"ל דכל שהיו צידו שעה אחת נפטר מנתינה, דגם בזה שייך אתינא מכא גברא כו', ולכאורה זה מוכח דהא ר"ש סבר מנחות ס"ז ב' מירוח עכו"ם פוטר, ואם איתא דלא שייך סברא דאתינא מכא גברא אלא בשנתמרחו או שגדלו ציד עכו"ם א"כ לא משכחת לה הך טעמא לר"ש בדאורייתא דהא לא יתכן שיתחייבו ציד עכו"ם כיון דיש קנין כדס"ל לר"א ור"ש סבר מירוח עכו"ם פוטר וא"כ לעולם חייב בנתינה אף שחייבן מדרבנן דכל דלא אשכחן כן בדאורייתא לית לן למימר דרבנן יחדשו ענין כזה, [אף דמסתבר טעמיה שיש לחשוב מנאות נתינה כדבר נדדי ולא כפרט בעיקר הטרומ"מ], וכמש"כ לעיל, ומאי פריך לר"א מהא דר"ח דמעשרן והן שלו, ואף דרבנן לא נתפרש אי ס"ל מירוח עכו"ם פוטר, אצל מנ"ל למיפוך, דילמא רבנן סברי נמי מירוח עכו"ם פוטר, אלא ודאי כל ששהו ציד עכו"ם מיפטר משום קאתינא מכא גברא, ואפשר דכל ששהו תח"י עכו"ם, אפילו אחר שנתחייבו נמי מיפטרי מנתינה, [קודם שנתחייבו מסתבר טפי דמיפטר, וזה מוכח לדעת ר"ת דלוקח אחר מירוח פטור וא"כ לא משכחת לה חיוב דאורייתא בלא מנאות נתינה אי יש קנין

ר"א, דאז בטלה מלות הפדיון לגמרי, אבל צמת
השה כיון דהפטר חמור קיים והוא עדיין צמזמ
פדייה לר"א, לא שרינן לבעלים ליהנות מן השה,
(וגם הרי יכול לפדותו בשויו, ולכלול הנצלה צמזמ
הפדיון, ונמנא דעדיין שייך יד כהן בגוויה), ולפי
זה אף לר"א נהנה צו כהן, ולר"א יש צוה חידוש
גדול דלא שרינן לבעלים ליהנות ממנו משעת
הפרשה ואפי' מת, אבל ז"ע לכוון הדברים בלשון
הגמ'. — לכאורה אף לר"ש משעת הפרשה הוא
דכהן, למש"כ לעיל ט' ב' דמודה ר"ש שאינו חייב
באחריותו, וז"ע. (הערות). — א"ה, ועי' מש"כ
בכ"ז לעיל ט' א' צמתי.

שם סד"א כל כמה דלא מטא לידיה לא זכה ביה
כו', עי' מש"כ בזה לעיל ט' א' צמתי.

תוד"ה דגנך וכ"ת הא דפליגי במירוח עכו"ם כו'
אבל גדל צרשות עכו"ם ומרחינהו עכו"ם
כו' אבל סוגיא דמנחות מוכיח כו', אין כונתם ז"ל
אי מאן דסבר מירוח עכו"ם אינו פוטר מוכרח
לסבור יש קנין, דשפיר ידעו דפלוגתא יש קנין ואין
קנין היא בין אליבא דמ"ד מירוח עכו"ם פוטר
ובין אליבא דמ"ד אינו פוטר וכמש"כ גיטין מ"ז
א' ד"ה מר, אלא כונתם אולי י"ל דגידול עכו"ם
ומירוח עכו"ם פוטר לכו"ע אף אי אין קנין
ומירוח עכו"ם אינו פוטר, דבכל חד לחוד לא סגי,
אבל בגדל ונתמרח ציד עכו"ם לא קרינן ביה דגנך
ומיפטר לכו"ע, וזהו שסיימו אבל גדל צרשות
עכו"ם ומרחינהו עכו"ם, דצעינן דוקא תרווייהו,
ולזה כתבו דסוגיא דמנחות מוכחא דאף בגדל
ונתמרח ציד עכו"ם לא מיפטר אי אין קנין,
וכונתם ז"ל דבגמ' שם אמרו דפלוגתא אי דרשינן
דגנך למעוטי עכו"ם או דתרי דגנך כתיבי ואין
מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ואם איתא דבגדל
ונתמרח ציד עכו"ם פוטר לכו"ע, א"כ לא פליגי
במיעוט אחר מיעוט, אלא דמ"ס דצמירוח לחוד
ע"י עכו"ם כבר לא קרינן ביה דגנך ומ"ס דצעינן
גם גידול, ולכו"ע דגנך למעוטי דעכו"ם, וציותר
מבואר בזה דאמר רבא התם דמתני' דקא פטרה
גר שנתגייר והיתה לו עיסה וגלגלה עד שלא
נתגייר דלא איתא כמ"ד מירוח עכו"ם אינו פוטר,
לדידיה חייבת דגמיר ראשית ראשית מתרומה, ואם
איתא הרי התם גדלה צרשות עכו"ם ונתגלגלה
צרשות עכו"ם והרי פטור כה"ג גם צתרומה

שהא אחת של עכו"ם קודם שנתחייבו מיפטר
מנתינה מטעמא דקאחינא מכה גברא כו' ניחא,
ומיהו זה דוקא אי מיפרשא מתני' קודם מירוח,
למה שנתפקנו שאין מועיל יד עכו"ם אלא
בשהיתה שלו קודם שנתחייבה, ומדלא מוקי לה
בפירות שנתמרחו ובעכו"ם שלקח מישראל משמע
לכאורה דאף בעכו"ם שלקח אחר שנתחייב ציד
ישראל נמי פטור הלוקח ממנו מנתינה מטעמא
דאחינא כו', וכמו שזידד בר"ש פ"ג דדמאי מ"ד,
ומיהו י"ל דקושטא קמשני דאף בפירות העכו"ם
עלמנו מיתוקמא וצתרומה גדולה, וז"ע.

שם כאן צתרומת מעשר, צרמז"ס פ"א מה"ת
הי"א מבואר דאף צמעשר ראשון כן, וזה
מוכח בזה דקאמר מעשרן והן שלו ולא שייך
לסתומי אם רק צתרומת מעשר קאמר, ואע"ג
דצקרא לא מפורש אלא תרומת מעשר י"ל דכש"כ
מעשר שמונת לזרים ואין צו רק מלות נתינה דודאי
מסתברא דלא שייך לחייב צומן דאחי מכה גברא
דלא מצי לאישתעויי דינא בזהדיה, ועיקר קרא
לתרומת מעשר אינטריך דכיון דאסור לזרים ס"ד
שאין לחלק מלות נתינה שצו למנוה מיוחדת אלא
היא בכלל ההפרשה וכל שמפריש חייב צנתניה לכך
אינטריך קרא, והיינו דאמרין כאן צתרומת מעשר
לרבותא דאף תרומת מעשר מפריש והוא שלו,
[ועי' מש"כ לקמן].

והנה משמע דליכא מאן דפליג אהך דרשא דריב"ל
ואף לר"א דיש קנין מקיימין הך דרשא,
ואף למאי דקיי"ל מירוח עכו"ם פוטר, ומבואר
דכל שהיה ציד עכו"ם מיפטר מנתינה אף שגדל
ונתמרח ציד ישראל וכמש"כ לעיל, [אבל אין כן
דעת מרן זללה"ה בשביעית סי' א' סק"ו, אלא
דדוקא בגדלו ציד עכו"ם מיפטר מנתינה וז"ע],
מיהו אם רק אחר מירוח היה ציד עכו"ם הדבר
ספק וכמש"כ לעיל.

שם אלא דמית צי בעלים ונהנה צו כהן הא נמי
פשיטא, יש לתמוה הא פלוגתא דר"א ורבנן
היא לקמן י"ב ב', ומאי פשיטותיה, ועו"ק דאמאי
נקט סתמא ואם מת נהנים צו ולא קתני מאן
נהנה, כיון דלכו"ע נהנים ורק נחלקו מי, ולמש"כ
לקמן י"ב ב' דאף לר"א נאסר לבעלים ליהנות צו
משעת הפרשה, יתכן לומר דאף צמת אסור לבעלים
ליהנות צו אף לר"א, ודוקא צמת פטר חמור שרי

לכו"ע, אלא ודאי מאן דסבר מירוח עכו"ס אינו פוטר אף בגדל צרשותו אינו פוטר, אי אין קנין, [ועי' דמאי ס"ז סק"ח].

בא"ד וקשיא ראשונה נמי מתרצא בהכי כו', ר"ל דיש לפרש הא דאמר אילימא דמרחינהו עכו"ס, דה"ק אילימא דמרחינהו עכו"ס ומשו"ה הן שלו לפי דמירוח עכו"ס פוטר, א"כ לגמרי פטורים דהא דגנך ולא דגן עכו"ס, וחזרו והקשו דעדיין קשה דהו"ל למימר אלא מירוח עכו"ס אינו פוטר, והן שלו משום דקאמר אחינא מכה גברא כו' ואמאי מהדר לאוקמי צדמרחינהו ישראל.

בא"ד ולמאן דאית ליה נמי גזירה צעלי כסין כו' לא מסתבר למחייב ליתן לכהן טפי ממאן דאית ליה אינו פוטר כו', ז"ע למה לא ניחא להו ז"ל לפרושי דאם לא היה משכחת לה צדאורייתא גוונא דמעשרן והן שלו לא היו חכמים מחדשים כן צדצבנן, [אף דמסתבר טעמיה], שלא להקל צמנות נתינה, (וכמש"כ לעיל) וגם צלא"ה כיון דקושטא הוא דע"כ משכחת לה להך סברא צדאורייתא וכדמסיק נמי דיליף לה מקרא שפיר צעי לפרושי קושטא דמילתא בגוונא צדאורייתא.

תוד"ה דמרחינהו אי צחלק עכו"ס כו' אי צחלק ישראל כו', חלוקת הארים לעולם אחר מירוח כדאמר צ"מ ק"ה א', אלא כונתם צמה המדובר אם צחלק שיש לעכו"ס הר"ז מירוח עכו"ס שהעכו"ס זוכה צחלקו משעת גידול, ואי צחלק ישראל אין נופל לשון הלוקח טבלים, דנהי דהקרקע הוי של עכו"ס, אבל לשון לוקח טבלים משמע שקונה תלושים ולא צשנעשה ארים והוא הזורע והלוקט, [וצירור חלק העכו"ס והישראל לא יתכן אלא למ"ד יש צריה כדאמר גיטין מ"ז צ'], וכונת רש"י נראה צחלק ישראל קאמר, ולישנא דהלוקח טבלים מתפרש שפיר דה"ק ארים הלוקח טבלים ממורחים מן העכו"ס צחלקו, [אבל אין לומר צחלק עכו"ס קאמר דא"כ ל"ל לפרושי צארים כלל, הלא איכא לפרושי צעכו"ס ששכר פועל ישראל למריחת הכרי, וכמש"כ הרא"ש צשטמ"ק כאן]. — ולענין הלכה לפי"ז צין לפרש"י צין לפי"ו תו' צחלק ישראל חשיב מירוח ישראל, ומ"מ פטור מנתינה דקאמי מכה גברא כו' דגידול הפירות צרשות עכו"ס, וכדתינא גיטין מ"ג צ' האריסין כו', ומצואר דהעיקר צבעלות הקרקע, וצחלק

עכו"ס חשיב מירוח עכו"ס וכמש"כ דמאי ס"ז סק"ז.

תוד"ה טבלים משמע הכא לוקח חייב מדאורייתא כו', צאמת איכא לאוקמי קרא צלא גדלו צרשות הנכרי אלא שלקחן נכרי מישראל וחזר הישראל ולקח ממנו וכה"ג ליכא משום לקוח כיון שלקחן זה שגדלו צרשותו וכמש"כ תו' צ"מ פ"ח א' וצר"ש פ"ק דפאה מ"ו, [צר"ש מצואר דאף צנתמרח צרשות עכו"ס לא חשיב לוקח כיון שגדלו צרשות הישראל, אבל צתו' לא נתצאר אלא צלקחן העכו"ס אחר מירוח וחזר הישראל ולקחן], ומ"מ מיפטר מנתינה כיון שלקחן מעכו"ס וכמש"כ לעיל דכל שהיו שעה אחת ציד עכו"ס מיפטר, [ומיהו אחר מירוח אין הדצר מוכרע וכמש"כ לעיל], ומיהו אפשר דצחזר אותו הישראל ולקחן גרע וחייב צנתינה, אבל לכאורה לא שייכא סברא זו צדאורייתא.

בא"ד אלא צעכו"ס התורם משלו על של ישראל איירי כו', ז"ע הא עכו"ס שתרם את של ישראל אפי' צרשות אין תרומתו תרומה כדתנן צפ"ק דתרומות ומפיך לה מקרא קדושין מ"א צ', ומ"ל אם תורם משלו סו"ס אינו יכול לתרום על של ישראל, ועי' טור סי' של"א וצ"י שם.

בא"ד ואפי' מפטר כל לוקח ניחא נמי סוגיא דשמעתין כו' ומתקיים שפיר טעמא דלעיל דא"ל אחינא כו', מרן זללה"ה צספר צציעית סימן א' סק"ה פירש כונתם דאי כל לוקח פטור מדאורייתא וקרא מתפרש צנכרי שנתן מעשר ראשון ללוי, איכא למימר דטעמא דפטור הוא משום דנכרי לאו צר נתינה הוא ולפיכך כל שהיה הטבל ציד נכרי אין צו מנות נתינה ואף ישראל הלוקח ממנו פטור משום דאמי מכה גברא כו', וגם תרומה גדולה מיפטר מנתינה דצכל המתנות שייך האי טעמא, אלא דלא משכחת לה חיוצ תרומה גדולה צלקח מן הנכרי כיון דהו"ל לקוח, ומדרצבן דחייב לקוח לא פטורוהו אלא מתרומת מעשר משום דאיכא דכוותה צדאורייתא אבל תרומה גדולה דלא משכחת לה צה פטורא מנתינה מדאורייתא לא פטורא חכמים מנתינה, אע"ג דטעמא דפטורא דתרומת מעשר שייך נמי צתרומה גדולה, אבל אי לוקח קודם מירוח חייב ואפ"ה לא פטרה תורה מנתינה אלא תרומת מעשר ולא תרומה גדולה, א"כ ע"כ גזירת הכתוב הוא ולא משום דאמי מכה

משום דאחינא כו' הוא וגזירת הכתוב דלא מהני הך טעמא אלא בתרומת מעשר, ומעשר ראשון פשוט לגמ' דשייך צו טעמא דאחינא כיון שמותר לזרים, וכש"כ הוא מתרומת מעשר, ועי"ש.

עוד שם הקשה מאי שנא דצכהן שמת ולו צן חלל קיי"ל דמת צחוך ל' הצן חייב לפדות עצמו ולא מצי אמר אחינא מכח גברא כו', דקיי"ל כרבה בר רב הונא וכו"ל לקמן מ"ו ז' וי"ל דהתם דמי ללקח פירות מחוצרין מעכו"ם קודם הבאת שליש, דעיקר החיוב ציוס ל', ועוד דהתם לאו שאינו מחויב הוא אלא שאציו זוכה בפדיונו וכל שלא זכה הרי הוא חייב בפדיון, וכיון שמת אציו אינו נפטור, משא"כ כאן כל שצא מכח עכו"ם לא נתחייב צמנות נתינה.

עוד הקשה בישראל שנפלו לו טבלים מצית אציו אמו כהן למה חייב צנתינה אי מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמין כדאמר קדושין נ"ח א', לימא אחינא מכח גברא כו', וי"ל דגם אציו אמו כהן חייב צנתינה אלא שנוטלם לעצמו מזכות זו, ולא שייך בזה לומר אחינא מכח גברא דכל שלא זכה אציו אמו בזה מן השבט אינו יכול להוריש, ונשאר החיוב כמו שהיה, ואין זה ענין לעכו"ם שעיקרו צמה שמשולל מן המצוה ולא חייבה תורה צנתינה פירות הצאין ממקום פטור, אבל הכא באין מכח חיוב וחייבין ולא נפטרו.

עוד הקשה מראשית הגז דאמר חולין קל"ו א' דהלוקח לאן עכו"ם חייב ואמאי לימא אחינא מכח גברא כו', וג"ז ל"ק כמש"כ לעיל גבי פדיון הצן דהכא דמי לקודם הבאת שליש, דצומן שלא היה שייך החיוב כלל ציד עכו"ם לא שייך למיפטריה משום דאחינא מכח עכו"ם כיון שההווייה ברשות עכו"ם לא גרמה לפטור כיון שעדיין לא נתחייב, וכשהוא ציד ישראל חייב חיובו.

עוד שם כתב דפטורא דלקוח אינו אלא צמעשר ולא בתרומה גדולה ולא בתרומת מעשר (היינו שאם לקח לוי מלוי מעשר ראשון גם הוא חייב להפריש תרומת מעשר), וזה נגד כל הראשונים ז"ל קדושין מ"א ב' שכולם דנו בחיובא דעכו"ם שלא יהא צו משום לקוח, ובעכו"ם שתרם איירי, וצמל"מ פ"א מה"ת הי"א הביא שכבר כתב הצ"י והוכיח דאף מתרומה גדולה מיפטור, וצמל"מ הביא דצרי התו' בכורות י"א ב' שהקשו בזה

צר פטור, דא"כ תרומה גדולה נמי, ולפיכך ע"כ דקרא ממעט צלוי שלקח טבלים מן העכו"ם והפריש מעשר ראשון שפטור מנתינה בתרומת מעשר, דאי קרא בעכו"ם שהפריש ליכא למילף ללוי שהפריש כיון דטעמא לאו משום דאחינא מכח צר פטור, ולפי"ז ליכא לטעמא דקאחינא מכח גברא למסקנא, ולפי פירוש זה למאי דס"ל לר"ת דלקוח קודם מירוח חייב ע"כ לפרושי דקרא ממעט לוי שלקח טבלים מן העכו"ם, ולא בעכו"ם שהפריש, וליתא לטעמא דקאחינא כלל, ולו"ד ז"ל היה נראה דכונת התו' רק בפירושא דמימרא דריצ"ל דאי מיפרשא צלוי שלקח טבלים מן העכו"ם מוכח דאיכא לקוח דחייב מדאורייתא, ולטעם זה למסקנא לא נריכין לטעמא דאחינא, דמקרא מימעט, אבל אי קרא בעכו"ם שהפריש מעשר ראשון איירי ליכא למישמע דאיכא לקוח דחייב, אבל לפי זה מתפרש דאף למסקנא מקיימין דטעמא דר' חנינא משום דאחינא מכח גברא כו', דצמימרא דריצ"ל דנפיק מקרא לא שמעינן אלא בעכו"ם שהפריש מעשר ראשון, ולא בישראל שהפריש, אבל דעיקר הדבר ליכא נפקותא ולעולם מפרשינן טעמא משום דאחינא מכח צר פטור וגזירת הכתוב דדוקא בתרומת מעשר אהני האי טעמא ולא בתרומה גדולה, וזה מוכרח למש"כ לפרש דמשכחת לה דליכא פטורא דלקוח בחזר ולקח הצעלים וג"ז מימעט מקרא, דנמלא דאף למש"כ לפרש דאחינא לטעמא דקאחינא נמי איכא גזירת הכתוב דבתרומה גדולה לא מיפטור, וכן הרמב"ם העתיק טעמא דקאחינא אע"ג דאיכא גזירת דחייב לקוח, וכן להרמב"ם אימעט מעשר ראשון נמי מהך טעמא, ומיהו דעת תו' נראה יותר דדוקא תרומת מעשר אימעט ולא מעשר ראשון, דאל"כ הרי אף לפמש"פ דקרא צלוי שלקח טבלים איירי נמי איצטריך לטעמא דקאחינא, ולשונם משמע דלפירוש זה א"צ לטעמא דקאחינא למסקנא כלל, אבל לשון הלוקח טבלים כו' מעשרין והן שלו דחוק אי בתרומת מעשר לחוד קאמר.

במהרי"ט סי' פ"ה הקשה מאי שנא תרומה גדולה דלא מיפטור הלוקח מן העכו"ם משום טעמא דאחינא כו' ובתרומת מעשר נפטור, ואם גזירת הכתוב הוא בתרומת מעשר מנ"ל למעשר ראשון, וכבר נתבאר לעיל דאף שחלקה תורה דין תרומה גדולה מתרומת מעשר, מ"מ י"ל דטעמא

והנה כונתו ז"ל לנטות מפירוש תו' דפירשו דשמעתין דדאורייתא ומשום לקוח ליכא דקודם מירוח ליכא פטורא דלקוח, וכבר כתב המל"מ שם שזה נגד דברי התו', אבל קשה דבגמ' שם אמרו דמרחינהו ישראל וקסבר אין קנין, וע"כ ר"ל דמדאורייתא חייב דאל"ה הא אף אי יש קנין חייב מדרבנן כמ"כ תו', וגם קשה לפרש הסוגיא באופן דפטור משום לקוח, בזמן שאין לזה רמז בסוגיא, ולעולם דיינינן בלוקח מן העכו"ם לענין דאורייתא וכדתיבא תורמין משל כל על של כל מנחות ס"ו ז', וכן פלוגתא אין קנין ויש קנין, ולא חששו להזכיר באופן דליכא משום לקוח, וכל קושיותיו ז"ל שהכריחוהו לזה כבר נתיישבו לעיל.

(דמאי ס"ב ס"ק י"ד).

י"ב א' מתני' נתנו לכהן אין הכהן ראשי לקיימו כו', ובגמ' לקמן ז' זאת אומרת נחשדו כהנים כו', משמע דמאות הפדייה היא על הכהן, ומשמע דמהני נתינה לזה, ואין נראה לחלק בין כהן לישראל, [ועי' תה"ד פסקים סי' רל"ה ובספר מרן זללה"ה סי' ס"ו], ובטור וצרמ"א סי' שכ"א סי' לא רצה לפדותו ולא ליתנו לכהן כו', משמע דנתינה לכהן מיפטר הוא מן המנחה, ומשמע נמי דעדיף שיתנו לכהן ממה שיערפנו, ואם נתינה לכהן אין הוא מקיים המנחה, אלא נפטר ממנה, ואילו אם יערפנו יקיים מנחה עריפה בעלמא, לכאורה היה ראוי טפי שיערפנו, ומשמע קצת דאם הכהן יפדנו יהא גם הישראל שותף במנחה הפדייה, ומשמע דעדיין לא נפטר מן המנחה בנתינתו, אבל יותר נראה דכיון דרצון התורה צפדייה יותר מצעריפה, הרי ראוי להשתדל לפדיון אף אם יקיימנה אחר, ולפי זה יש לקיים דנתינה לאחר מיפטר הנותן, והחיוז על המקבל, וכ"מ בשטמ"ק י"ב א' אות א' שהכהן עובר. — ואם מכרו או נתנו לעכו"ם, כיון דלאו צר חיוצא הוא, אפשר דלא פקע חיוציה דמוכר, וז"ע.

(י"א א' מתוה"ד).

גמ' איבעיא להו מהו לפדות צבן פקועה כו', יעויין צרמב"ן ורשב"א חולין ע"ד ז' דפשוט להו דבן פקועה הוי יוצא דופן, ועפ"ז פירשו דמר זוטרא גם אליבא דר"מ קאמר דאין פודין, אבל פשטות הגמ' לא משמע דהדרו מהא דאמרי אליבא דר"מ לא תיבעי לך, ובחדושי הר"ן כתב דאף דהוי

דממעטינן לוקח מעכו"ם דפטור מתרומת מעשר, והא הו"ל לקוח, ומבואר דאף בתרומת מעשר פטור לוקח, וז"ע דהתם יש לפרש כונתם דפטור ממעשר משום לקוח וממילא ליכא תרומת מעשר, [דהתם למאי דהקשו מפרשי למיעוטא דבג"י בישראל שלקח טבלים מעכו"ם והפריש מעשר ראשון], אבל כונת המהרי"ט צלוי שלקח מעשר ראשון מלוי חזירו דחייב להפריש תרומת מעשר, אבל הלוקח טבלים דפטור ממעשר ודאי דפטור מתרומת מעשר דכל דליכא מעשר לא שייך מעשר מן המעשר.

עוד כתב שם לפרש סוגיא דבכורות דהא דאמרינן טעמא דאיתנא כו' הוא צמעשר לחוד ומשום דלקוח פטור מדאורייתא ומדרבנן חייבו כדי שלא יפקיעו את המתנות ע"י כך, ובשל עכו"ם לא החמירו אלא בהפרשה ולא בנתינה, [וכתב שם הטעם משום דבלא"ה העכו"ם לא היה נותן ואין כאן הפסד ללוויים, וז"ע דהתיבא בגדלו ציד עכו"ם, אבל אם כל לקוח מעכו"ם פטור אכתי יקנוהו לעכו"ם ויחזרו ויקנו ממנו, ואולי ס"ל דטעמא דאיתנא לא שייך אם היה בתחלתו של ישראל, ועי' מש"כ לעיל], ומיהו בתרומת מעשר איכא פטורא דאורייתא בלוקח מעכו"ם, כדיליף מקרא, ואף ישראל שלקח מעשר ראשון מעכו"ם פטור מנתינת תרומת מעשר מהך דרשא, אע"ג דמשום לקוח ליכא בתרומת מעשר, ולפיכך כיון דמשכחת לה פטורא דתרומת מעשר מנתינה מדאורייתא לפיכך פטור חכמים אף הלוקח טבלים מן העכו"ם מנתינה מתרומת מעשר, ולולא דאשכחן דאורייתא פטור נתינה בתרומת מעשר לא היו חכמים מחדשין אותו, ואף הלוקח טבלים מן העכו"ם היה חייב למיהב תרומת מעשר לכהן מדרבנן אע"ג דממעשר היה פטור מנתינה מטעמא דאיתנא כו', [דכיון דלקוח דרבנן לא חייבוהו רבנן בנתינה וכמ"כ], ולא נתפרש בדבריו ז"ל טעם לזה מאי שנא תרומת מעשר ממעשר ראשון, ומה צבך דבתרומת מעשר ליכא פטורא דלקוח הא מ"מ הכא פטור גם ממעשר ראשון משום לקוח וממילא ליכא תרומת מעשר, וז"ל דמ"מ כיון דבתרומת מעשר חייב לקוח לא היו חכמים פוטרין אף בלוקח טבלים מן העכו"ם כיון שחייבו להפריש מעשר ראשון, כ"נ כוונתו ז"ל שם,

במעשר, אבל בתו' צ"ק ע"ח א' כתבו דכל עיקר או עז דאחי למעט נדמה בקדשים, אע"ג דאפשר למילף תחת תחת ממעשר ומעשר העברה העברה מצבור, משום דא"כ הוי מרבינן מקצת סימנין לקדשים כמו בצבור, וא"כ עיקר או עז אחי למעוטי דלא מהני מקצת סימנין, ונריך לדחוק דכונת רש"י דכיון דהוא צעל מוס ולא שייך להקריבו, א"כ סברא הוא דאז עז ממעט גם במקצת סימנים, ואע"ג דאיכא נפקותא אם פסולו משום צעל מוס או משום נדמה, כמ"ש תו' תמורה כ"ד ב', ומרן זללה"ה צסי"ט סק"ז הוסיף דנפ"מ נמי לדורותיו כמבואר י"ז א', מ"מ כיון דעיקר מנזות הקרבן הקרבה, הרי סברא הוא דכד ממעטינן נדמה דאף נדמה במקצת סימנין בכלל.

ויש לעי' למה באמת ילפינן מקדשים ולא מצבור, הרי לחומרא מקשינן, וגם מעשר דמי טפי לצבור שהרי נוהג בצעל מוס, ונראה מזה דכיון דבכל הקרבנות ממעטינן נדמה אפי' יש צו מקצת סימנין, חזינן מזה דמקצת סימנים לא הועילו לאפוקיה מתורת נדמה, וא"כ דין מחודש הוא בצבור דרבייה רחמנא לנתינה לכהן, ולית לן לחדש כן במעשר שהוא לצעלים, וגם י"ל דלדמות מעשר לכל הקרבנות חשיב כחומרא, דמקולת צבור הוא שנחחדש צו חיוב במקצת סימנים.

ויתכן עוד לומר דדין נדמה לית לן למילף מצבור לכל הקרבנות, די"ל דלא קידשה תורה אלא צבור מוצחר, וכמו שלא קידשה אלא זכר, ולא שני, ונחחדשו דינים אלו גם בפטר חמור שהוא בהמה טמאה, והלכך אי לאו אז עז לא הוי ילפינן מצבור למעט נדמה בכל הקרבנות, ואף לא במעשר, ולא הוי מוקמינן גז"ש להכי וכיון דכל פסול נדמה במעשר ע"כ למילף מכל הקרבנות, ממילא גם לענין מקצת סימנין דינו ככל הקרבנות, וכן צבור י"ל דלא הוי ילפינן מכל הקרבנות, דהא נוהג גם בצעל מוס, והלכך גם השתא שנחמעט נדמה בתרוייהו, לא ילפינן להו מהדדי לענין מקצת סימנין, ומיהו צ"ק ע"ח א' ילפינן לענין כלאים בצבור העברה העברה ממעשר ומעשר תחת תחת מקדשים.

בשטמ"ק אות ב' וא"ת תיפ"ל דהוי מומא כו', ר"ל במקצת סימנין דומה לאמו, וסמין אמש"כ בתר הכי דעיקר קרא למעט במקצת

יואל דופן, מ"מ אחרצי מתפדה כדמרבינן נקבה ובע"מ וכן שמים, ורק לרבנן דכזישרא דדיקולא דמי לא מרבינן מתפדה, עי' להלן בצרייתא דבן צג צג, ובתו' משמע דבן פקועה לאו יואל דופן הוא, וכן משמע לקמן נ"ו א' דתנן התם הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מן הכלאים וטריפה ויואל דופן ומחוסר זמן והיתום ואיזהו יתום כל שמתה אמו או שנשחטה ואח"כ ילדה, ומבואר דנשחטה אמו ואח"כ ילדה מימעט מטעם יתום ולא מטעם יואל דופן, [והא דקתני או שנשחטה, נראה דהוא למיסתם כר"מ דנשחטה ואח"כ ילדה הולד טעון שחיטה דרק משום יתום אינו נכנס לדיר להתעשר], ובאמת מסתברא דאם ילדתו ככל ילדה דעלמא, אע"ג דכבר נשחט זה רוב שנים, מ"מ לאו יואל דופן מיקרי, דהא נולד דרך רחם ככל הנוולדים, ושחט צו שנים או רוב שנים הרי הוא כחי לכל דבריו, ואף אי לענין העמדה והערכה לא חשיבא כחיה בישראל בטהורה עי' תו' חולין ע"ד ב' פ"ד א', מ"מ לענין יואל דופן כל שהלידה היא בכח הלידה הרגיל לאו יואל דופן מיקרי, [ועי' בסוגיא חולין ל"ח ב' ובספר מרן זללה"ה יו"ד ס"ג סק"ה], וא"ת אף אי לאו יואל דופן הוי מ"מ הרי יתום הוי, וגם יתום פסול לפסת, ואי גמרינן שה דין הוא שלא יפדו צו אף לר"מ, י"ל דלענין יתום פשיטא דמרבינן מתפדה, א"נ אם שהה אחר הלידה עד שמת, תו לא חשיב יתום ומתני' דבכורות מתפרש כשזה פירש לחיים וזה פירש למיתה ושפיר קאמרינן בסוגיא דחולין דלר"מ לא תיבעי לך, דלית ציה משום יתום ויואל דופן.

(חולין ע"ד ב').

שם א"ל ר"א למ"ז מאי דעתך דגמרת שה שה כו', יעוי' ברמב"ן שם דקים ליה לר"א דכיון דרהיט ואזיל שה קרינן ציה, ולכך ע"כ טעמיה דמר זוטרא משום גזירה שוה, אע"ג דסתמא דגמ' משמע דאף צלא גזירה שוה מספקא ליה דשמא כזישרא דדיקולא דמי.

שם קמ"ל תחת תחת מקדשים גמר, פרש"י דבקדשים לא קרב כדאמר לעיל ג' ב' דמוס קצוע הוא לשחוט עליו, ונ"ע דאם איתא דבקדשים נמי קדוש אלא דהוי צעל מוס, א"כ במעשר דגם צעל מוס חייב במעשר כדכתיב לא יבקר וגו', הרי אף אם נילף מקדשים נמי דין הוא שיהא חייב

מש"פ הרמז"ס פי"ג מזכורים ה"ט והוצא
צו"ע סי' שכ"א ס"ג דצדיעבד אם פדה
בנדמה הוי פדוי, לא נתפרש, דהא ספיקא דאורייתא
הוא, וגם איכא חזקת איסור, ובהדיא תניא צ"מ
ו' צ' דאסורים בגיזה ועבודה, ואפי' בספק אם
נתחייבו צפדיון, ועוד דהא כיון שיכול עכשיו
להפריש שה לעצמו, הרי יש לחשבו דכבר שיש לו
מחירין, וכמ"ש תו' והרא"ש ט' א' דאף בתר רובא
לא אזלינן הכא לפטרו, כיון דיכול לתקן, וימיהו
אין כן דעת הרמז"ס שם, עי' מש"כ לעיל ט'
א', וכבר העתיקו הרמ"א שם דעת הרא"ש והטור
דספיקא הוי, ועי' צרי"ט אלגזי שהציא דצירושלמי
פ"ג דבכורים מפורש לענין כוי דחייב לחזור
ולפדות. (פ"ג סק"ד).

שם איבעיא להו מהו לפדות בפסולי המוקדשין
כו', יש לעי' מהו לפדות הקדש בפסולי
המוקדשין, וגראה דפודין, דמסבירא אין לנו לחדש
הלכות בפסולי המוקדשין, ואין איסור חל על איסור
לא שייך כאן, דהא חולין נינהו ושפיר הקדש
מתחלל עליהם, ומה שהזכירו לענין פטר חמור
סבירא דאין איסור חל על איסור, הוא שם מושאל
לומר דשמא מה שחידשה תורה פדיון בשה אינו
אלא בשה חולין, והיינו לפי דפדיון בשה אינו
כחילול דעלמא, אלא הוא דין מחודש, ולפי זה אם
בא לפדות פטר חמור בפסולי המוקדשין צשויו
שפיר פודה כדין חילול הקדש, וזה ניחא הא
דפשיט רב מרי צריה דר"כ מקרא דכנצי וכאיל
דמה צבי ואיל אין פודין בהן אף פסולי המוקדשין
אין פודין בהן, ואם איתא דאף לענין לפדות
בפסולי המוקדשין צשוין מייבעיא לן, א"כ אכתי
לא פשיט מידי, דנהי דבחורת שה אי אפשר לפדות
בהן דכנצי וכאיל נינהו, אבל אכתי נשארה צעין
לענין לפדות בהן צשוין, וימלאהי צטו"א בהקדמה
שהקשה כן, אלא ודאי צשוין לא קמייבעיא לן, וכל
הנידון רק בחורת שה, ומקרא דכנצי וכאיל נמי
איכא למישמע דמה צבי ואיל פודין בהן צשוין אף
פסולי המוקדשין כן, והרי אם שחטן וצא לפדות
בצטרן צשוין ודאי ראוי לומר דפודה, דכבר אולא
קדושתיהו, וה"נ מחיים למה לא יפדה לפי שויתון
לצטר.

ובן צפדיון הבן נמי נראה דיכול לפדות בפסולי
המוקדשין.

סימנין אחי, וכן מתפרשא כונתם בתמורה כ"ד צ',
אבל סתם נדמה לא מנאנו שהוא צע"מ.

לשון הגמ' דשויה רבנן ככלאים, היינו שאמרו
שדינו ככלאים אבל הוא מדאורייתא, דלמה
זה יצאו רבנן לפטרו ממעשר אם היה חייב
מדאורייתא. — עיקר מה ששימשו ככאן צדמיון
לכלאים הוא משום דצמתני' נ"ז א' תנן דכלאים
פטורים ממעשר, וע"ז אחי צרייתא לפרושי איזהו
כלאים, ועי"ש בתו' דנדמה בכלל כלאים.

נראה דללישני י"ז א' דר"מ פליג צרחל צת רחל
צת עז או צרחל צת עז צת רחל, דצוה נמי
משוין מעשר לשאר קרבנות, אם לר"מ חלוקין גם
קרבנות נדבה מזכור, עי' מש"כ לקמן שם, וכמו
לאוקימתא דר"א שם, דהיינו סוגיין.

נראה דאף נדמה שיש צו מקצת סימנים בכלל
צעין אי פודין צו דבעיקר חסרון נדמה
ליכא מעליותא צסימנין וכמ"ש"כ לעיל, וכמ"ק מהא
דלא משנינן דלכך תני פרה שילדה מין עז אין
פודין, לדיוקי דהא רחל שילדה מין עז פודין
צדאיכא מקצת סימנין, וימיהו י"ל דא"ה אדמפליג
צין פרה שילדה מין עז לרחל שילדה מין עז, ליפלו
וליתני צרחל שילדה כמין עז גופה צין איכא מקצת
סימנים לליכא, וימיהו י"ל דנקטה לדיוקי דאף צעו
שילדה מין פרה פודין צדאיכא מקצת סימנים.

יש להסתפק בנדמה שראשו ורובו דומה לאמו,
אם עדיין חורת נדמה עליו לענין קרבן, או
דאינו אלא כבעל מוס בעלמא, וכן לענין לפדות
צו, ואם נימא דאף צראשו ורובו דומה לאמו חשיב
נדמה לענין קרבן, יש לשאל מנין קים להו לרבנן
למידרש מאך לחייב צצכורה צצמקצת סימנין, דילמא
דוקא צראשו ורובו, ולכאורה מהא דס"ל לר"ש ו'
צ' דאינו חייב צצכורה אא"כ ראשו ורובו דומה
לאמו, יש להוכיח דאכתי חשיב נדמה לענין קרבן,
דאל"כ או עז ל"ל, נילף תחת חחת והעצרה העצרה
מזכור, וכמ"ש"כ תו' צ"ק ע"ח א' דכל עיקר קרא
דאז עז אחי למעוטי נדמה שיש צו מקצת סימנין
דאע"ג דאיתרצי לצכורה, אפ"ה פסול לקרבן, וא"כ
לר"ש היינו צראשו ורובו דומה לאמו, וי"ל דרבנן
מסתבר להו למידרש מאך דאף צצמקצת סימנין
קדוש צצכורה, אף דהו"מ נמי לאוקמיה צראשו
ורובו, ועי' מש"כ לעיל ו' צ'.

נמי אסור לפדותו צהממת שביעית, דהו"ל נמי כפורע חובו או קונה חמור מדמי שביעית, ומהא דלא קמיבעיא לן בפטר חמור ודאי וזכהן שנפל לו מבית אבי אמו ישראל, א"נ בישראל שנפל לו מבית אבי אמו כהן שנפל לו מבית אבי אמו ישראל, היה אפשר לומר דזה פשיטא ליה דאסור, דאע"ג דמפריש טלה והוא לעצמו, מ"מ הרי הוא מפריש הטלה לשבט וחוזר וזכה בו מן השבט, והר"ז כסחורה, דלא קרינא ציה לאכלה, ולפ"ז אפשר דאף לר"ש אסור, דמ"מ פורע חובו מדמי שביעית, והיינו דלא אשכחן בעיא אליבא דר"ש, ורק בספק דמיפטר מנתינה לגמרי, ציה ליכא משום פורע חובו, דספק חוב מותר לפרוע מדמי שביעית, דכיון דפטור מן הדין דהמוציא מחבירו עליו הראיה, הר"ז כנותן מתנה, ורק משום דמהני לאפקועי איסוריה קמיבעיא ליה דדמי לסחורה, אבל י"ל לאידך גיסא דכל שבדאי הוא לעצמו פשיטא דשרי, דאף שמקיים ציה מצות פדיון מ"מ לא חשיב סחורה, אליבא דר"ש, ואף אליבא דר"י למסקנא, [ושמא אף לס"ד, דרק בזירוף דיש כאן ספק חיוב נתינה, הוי מספקין למיחשז כסחורה הא דמישחרי בהנאה], והכי מסתברא טפי, וי"ע.

ומשמע דמדאורייתא קמיבעיא ליה, ולכאורה מוכח מזה דספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא, דאל"כ הרי שרי מדאורייתא גם קודם הפדיון, ומיהו יש מקום לומר דאף דמיסר מדרבנן מ"מ חשיב כסחורה מדאורייתא, דקו"ס אהני ליה פדיוניה שיוכל לשמש בו למעשה. (ס"א סק"ו).

שם איבעיא להו מהו לפדות צהממת שביעית, אע"ג דשביעית נמי יש צה קדושה וצפול המוקדשין מספקין לעיל לומר דאין איסור חל על איסור, י"ל דשביעית קילא שאינה אלא לאכלה ולא קדושה מיקרי, א"נ בתר דאשכחן קרא שאין פודין צפול המוקדשין שמעינן מזה דאפקועי איסורא בעלמא הוא, דאל"ה קרא ל"ל, [וקרא מייתר להכי כמש"כ תו' ט"ו א'].
שם ודאי לא תיבעי לך כו', היינו אפילו לר"ש דאין פורעין חוב מדמי שביעית.

ונראה דאם עבר ופדה ודאי, דפדיונו פדוי, לא מיבעיא מדאורייתא דהא לא אשכחן יחורו דמים למקומם מדאורייתא, [וגם מהא דצסקא פודין

נראה דאי אפשר לחלל הקדש על ציני ציני דפטר חמור, דאיסורי הנאה הוא ולא חשיב גופו ממון, והרי אם צה לפדותו בשויו חייב לפדות כולו גם הך דציני ציני, וא"כ אין זה אלא אפשרות לזכות בהך דציני ציני, ושפיר מהני בקדושי אשה, דלא גרע משחוק לפני וכיו"צ, ועוד עדיף דשייך זכייה בגוף החמור ליתרון זה, אבל לפדות עליו לא שייך, ואע"ג דלענין כפל חשבינן ליה י"א א' כגופו ממון, שאני התם דסגי במה שיש לו לאחר מכאן, ושייך זכייה בגוויה, אבל לענין לפדות הקדש צעינן שיהא לו עכשיו, והרי אף לענין קדושין ס"ל לל"ק י' ב' וחד מ"ד בירושלמי פ"ב דקדושין ה"ח דאינו יכול לקדש בהך דציני ציני, ונהי דקיי"ל דיכול לקדש, אבל לפדות הקדש עליו אין לנו, שהרי קרינן ציה אין לו עכשיו.

ובן נראה דאי אפשר לתת פטר חמור לכהן שיפדה ציני ציני שלו פטר חמור אחר בשויו, דפדיון בשויו ילפינן מהקדש כדאמר י"א א' לא יהא חמור מן ההקדש, וכי היכי דאין פודין צה הקדש ה"נ אין פודין צה פטר חמור, וי"ע בצפר מרן זללה"ה ס"ז סק"ו עי"ש שלא כ"כ, ואף אם הקדש מתחלל על המלאכה עי' מש"כ צה שצועות י', מ"מ ציני ציני דפטר חמור גרע, דהשתא איסורי הנאה הוא.

ובן נראה דאי אפשר לתת פטר חמור לפדיון הצן בהך דציני ציני, דלא מנאנו שיהא אפשר לפדות פדיון הצן בשחוק לפני, וגם הכא גרע וכמש"כ. (ס"א ס"ק י"ג, וע"ע לקמן נ"א א'). — א"ה, וע"ע לעיל י"א א' צעינן לדידי שזה לי צפדיון פטר חמור. — ועי' מש"כ צ"מ ע"ה צ' סק"ז לענין לפדות פטר חמור בשויו, כשהם בשני מקומות ואין השערים שוין, כגון שהחמור צטצריא ושוי סלע, ושם כור תמרים צסלע, וצא לפדותו על תמרים צצמדי ושם החמור שוי שני סלעים וכור תמרים עשר סלעים, דנראה דשמין אותן צדמים כל אחד במקומו, והרי החמור שוי סלע, ויש לפדותו על תמרים צצמדי ששם שוים סלע, והוא עשירית הכור.

י"ב ב' איבעיא להו מהו לפדות צהממת שביעית ודאי לא תיבעי לך כו', נראה דפדיון הצן נמי אסור לפדות צהממת שביעית דהו"ל פורע חובו מדמי שביעית, וכן פטר חמור ודאי לר"ש

ודאי היה קוצעה לעיקר, ולכן אין לנו אלא כגירסא דידן.

שם ואמאי כיון דאילו מטמא צת שריפה היא כו', הו"מ לשנויי התם עיקר לשריפה הכא עיקר לאכילה, אלא דקושטא קמשני דכתיב לדורותיכם, ומדאיצטריך לדורותיכם שמעינן דהך סברא דאילו מטמא סברא אלימתא היא, ויש כאן סמך מן התורה לאיסור ממעט באכילתו.

שם וליגמר מינה, היינו לענין מצוה הנפגשת בצמצום אכילה, אבל בלא מצוה ליכא למילף דלא הקפידה תורה על מיעוט באכילתה, דודאי מצוה שאני.

וא"ת למש"כ בחו"כ שציעית ס"י ס"ק כ"ה דכל קרבן אינו בכלל לאכלה, א"כ הו"ל לשנויי שאני בכור דקרבן הוא ולא לאכלה קרינן ביה, ואפשר דעדיפא קמשני, א"נ אפשר דקים לגמ' דסברא דאילו מטמא חשיבא נמי כביטול מלאכלה, ומ"מ דחיא מצוה חלה ללאכלה וחייבת בחלה, א"כ דכוותה תדחה מצוה בכור נמי ללאכלה, ומשני דאילו מטמא קילא טפי.

ויש לעי' לחמי תודה נילף מחלה דתרוייהו עיקרו לאכילה, ובחו"כ שם נתבאר מן התוספתא דא"א להביא לחמי תודה מפירות שציעית, וי"ל דלא ילפינן אלא מצוה חיוצית שזדמנה בשציעית כמו חלה וזכור, דלא אמרה תורה לבטל המצוה בכה"ג, אבל תודה שאינה מצוה חיוצית בפירות השציעית, א"א למילף שתדחה שציעית, ולפ"ז שמי הלחם באמת אפשר למילף מחלה אלא שאין צורך דאפשר למילף מעומר וכמש"כ בחו"כ שם. (שציעית ס"י סק"ל).

שם האוכל מעיסת שציעית כו' ואמאי כיון דאילו מטמא צת שריפה היא כו', נראה פשוט דבעיסה מפירות שציעית איירי ולא מדמי שציעית, חדא דפשטא הכי מתפרש, ועוד דדרשא דלדורותיכם לא שייך אדמי שציעית, דאטו לא סגי דלא קנה חטים מדמי שציעית, ועוד דצדמי שציעית מאי קשיא ליה אי מטמא, הרי מצי פריק לה ולא יפסיד של שציעית, [ועי' להלן לענין מעשר שני], ואף דאיכא איסור ספיחין, הכא מדאורייתא קיימינן, וגם משכחת לה צד' שדות או בשל עכו"ם דליכא גזירת ספיחין, ולר"ע דספיחין אסורים מדאורייתא נראה דאיצטריך לדורותיכם בשלא הביאו שליש

מוכח מדאורייתא דציעצד שפיר דמי דודאי, דאל"כ אף בספק הו"ל ספיקא דאורייתא, דכל דלא מהני דיעצד אין נראה שיועיל מה שצספק נשאר שלו] אלא אף אי נימא דמדרבנן בלקח עצדים וקרקעות מדמי שציעית יחזרו דמים למקומם עי' חו"כ שציעית ס"י ס"ק כ"ג, הכא נראה דפדיונו פדוי, דהכא לפורע חובו מדמי שציעית דמי, והתם לא שייך יחזרו דמים למקומם דלא יהא אלא מחילה, וה"נ כיון דצדידיה לחוד הדבר חלוי [דאף אם לא ירצו כל שצט הכהנים לזכות בשה, מ"מ בהפרשתו נפקע איסורו] הר"ז כפריעת חוב, [שו"ר צמנח"ח שדן בזה משום כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, ולא קאימנא האידנא בעיון צדין זה].

שם אבל פודין צה את הספק, דשימוש זה לאפקועי איסורא שרי צפירות שציעית, ואפשר דדוקא שימוש לצורך מצוות התורה לא חשיב סחורה, אבל האומר לחזירו פדה פטר חמור שלי בזהמת שציעית שלך ואתן לך את הפטר חמור, י"ל דחשיב כמשחמש צפירות שציעית לקנות בזהמה טמאה, ואפשר דבכלל אינו ראוי לפדות ספק פטר חמור של חזירו בזהמת שציעית שלו, דכה"ג דמי טפי לסחורה, וי"ע. — [ונראה דאף אם היה הדין דפרי ראשון מתפס בזהמה טמאה, מ"מ ע"י פדיון הפטר חמור צפירות שציעית (צשו"ו) לא היה נתפס קדושה על הפטר חמור, דאפקועי איסורא לא חשיב מהוה, ומיהו האמת נראה דאף פרי ראשון אינו מתפס בזהמה טמאה וכמש"כ שם ס"ק י"ט].

ובראה דמכאן נמי מוכח כמש"כ בחו"כ צ"מ ז' א' דממון שזוכה בו מספק חשיב שלו ודאי לכל דיני התורה דאל"ה לא היה לן להחזיר לפדות פטר חמור ספק, כיון דהזהמה נכנסת לרשות השצט בספק.

ואם פדה ספק פטר חמור וצא אליהו ואמר דבכור הוי, הרי השה לכהן, ואיסור סחורה אין כאן דצשעה שפדה היה שלו, ונראה דבספק שיכול להתזכר אינו ראוי לפדותו בזהמת שציעית.

שם לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה, הרמב"ם ז"ל גרס ולא לסחורה, ונדחק לפרש, אבל נראה שאם היתה מוזדמנת לפניו ז"ל גירסא דידן

משנתנו לכהן הותר למפרע משעת הפרשה, שפיר היה אסור בהנאתו, אבל כשמת, דכבר אי אפשר עכשיו ליתנו ושיותר למפרע, דזעינן נתינה בשעת חיוב, ולאחר שמת פקעה מצותו, לכך הותר בהנאתו, [שו"ר דריט"א פ"ח ס' ס"ז שכתב כן ע"ש].

ובעת ראיתי בירושלמי תרומות פ"ו ה"א דנחלקו רבי וראב"ש בתשלומי תרומה אם קדושים בהפרשה או בנתינה, ואמרינן התם דאף אם קדושים בנתינה מ"מ ישראל שאל כל תרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן, שפיר מתקדש בהפרשה, מידי דהוי אפטר חמור שנפל לישראל מבית אבי אמו כהן דאף לר"א מפריש טלה עליו והוא שלו, וזה הדבר מובן, דכיון דאין כאן מצות נתינה במוחלט, הרי ישראל הזה שלוחו של אבי אמו כהן הוא, והר"ז כאלו זוכה לשבט ומן השבט לעצמו, אבל בגמ' דידן דאמרו דמודה ר"א בספק פטר חמור דניתר בהפרשה, צוה עדיין לריכין לטעמא, דהא אם קושטא הוא שהוא פטר חמור, הרי לא הועילה ההפרשה כלום, ונמצא דהפטר חמור הוא עדיין ספק איסורי הנאה, ואין ניתר, ואף בספק שאינו עמיד להתברר, דבדאי לא יהא צו מצות נתינה, נמי קשה, דמ"מ הפרשה מה זו עושה, הרי אם הוא פטר חמור לא הועילה ההפרשה כלום, ואם אינו פטר חמור א"כ הפרשה, ואין צידנו ליישב אלא על דרך שכתבנו לעיל דאף לר"א יש ענין בהפרשה ואפשר דניתר למפרע, [ואשכחן בצבורים דקדושים בהפרשה וחייב באחריות], וזה נמי ניחא שלא שנה התנא פלוגתת ר"א וחכמים בשפטר חמור והשה קיימים, אם הותר הפטר חמור עם ההפרשה, וצ"ע, ועי' בתו' כתובות ל' ב', ובתוספות הגרע"א ז"ל פ"ג דחלה. (ס"א סק"ה).

שם רא"א חייבין באחריותו כחמש סלעים של צן, בגמ' אמרינן דמודה ר"א בספק פטר חמור דניתר בהפרשה לחוד, ולכאורה צריך להצין היכן מצינו דין הפרשה לר"א, וצ"ל דמודה ר"א שהם שני ענינים הפרשה ונתינה, אלא דס"ל דנתינה מעכצת, אבל בספק או בנפלו לו מבית אבי אמו כהן שנפלו לו מבית אבי אמו ישראל, דפטר מנתינה, סגי בהפרשה לחוד, ולפי זה יש מקום לדון דלר"א נמי לאחר נתינה אמרינן איגלאי מילתא למפרע דאיתתראי בהפרשה, אבל לפי זה ראוי

בשביעית, דאינם אסורים משום ספיחין וכדמשמע בר"ש רפ"ט דשביעית בשם ירושלמי, ומ"מ קדושת שביעית חלה עליהם, עכ"פ כשכל גידולם היה בשביעית, ואשמועינן קרא דחייבים בחלה, וזה דלא כמ"ס בעמודי אור ס' ע"ג לפרש הכל בדמי שביעית ע"ש.

עיסת מע"ש דחייבת בחלה לרצון סנהדרין קי"ב ב', ולא אמרינן כיון דאי מטמיא בת שריפה היא, ומע"ש אסור בהפסק, י"ל דיליף מלדורותיכם דשביעית דלא חיישינן להכי, א"כ משום דבנטמא יכול לפדותו, וכל מע"ש שנטמא להכי קאי, ואף דאין שוה כלום, דהא לאחר פדיונו ילך לשריפה, מ"מ נתפס צו פדיון כדיון פחות משוה פרוטה במעות הראשונות, ומ"מ ק"ק מהיכן יתחייב לפדותו, ואפשר דהוא מכלל כרכי מצות השריפה. (חלה ס"ז סק"ג).

שם נחשדו כהנים כו', עי' מש"כ צוה לעיל י"א א' ד"ה ולא אמרה תורה בשה כו'.

מתני' המפריש פדיון פטר חמור ומת רא"א חייבין באחריותו כחמש סלעים של צן כו', אשכחן פדיון בהקדש ומעשר שני שהוא חילול, ואשכחן פדיון נפשו בכופר שאינו אלא מצות נתינה, ופדיון הצן מדמינן לכופר, כיון שאין שום דינים בצן, וכדילפינן מקרא נ"א א', אבל בפטר חמור שהוא אסור בהנאה, [ואף לר"ש דמותר בהנאה, מ"מ כיון דלאחר עריפה אסור, לא דמי לפדיון הצן, ואף אי ר"ש גם לאחר עריפה שרי, מ"מ כיון שהקפידה עליו תורה בשה לא דמי לפדיון הצן וכופר], שפיר יש לדון אם לדמותו לפדיון הצן או למעשר שני, וכדמפרשינן טעמייהו בגמ', ויש לעי' בהא דאמרינן בגמ' דמודה ר"א בספק פטר חמור דניתר בהפרשה, והא כיון דלפדיון הצן מדמינן ליה, היכן מצינו ענין בהפרשה, וכבר נתקשה צוה דריט"א, ונראה מזה דפטר חמור גם לר"א למעשר שני מדמינן ליה, אלא דנתחדש גזירת הכתוב דנתינה מעכצת, והלכך בספק דליכא מצות נתינה שפיר ניתר בהפרשה, ואפשר גם דכלל פטר חמור לאחר נתינה ניתר למפרע משעת הפרשה, וקצת משמע כן מהא דקתני מת פטר חמור רא"א יקצר ומותר בהנאתו של טלה, דמשמע דעד שלא מת הפטר חמור היה אסור בהנאתו, ואם בהפרשה לחוד לא נעשה דבר, למה אסור בהנאתו, אבל אם

לומר דאף צמת פטר חמור תועיל נתינה עכשיו להצילו מקצורה, ולא משמע כן בסיפא דמתני', ואף שיש לחלק צמת גרע כיון דהשתא לאו צר פדיון הוא, מ"מ הדבר צריך ראייה, וצפדיון הצן לכאורה לא קיים מצותו למפרע בהפרשה, ודכוותה צפטר חמור לר"א.

ובמיהו נראה דלפטר שהפריש אינו ראוי לחזור בו, אף דעדיין לא ניתר הפטר חמור, דמ"מ כבר רמי למצותו וכבר התחיל צמחותו, (ואשכחן כה"ג צבכורים דקדושים בהפרשה, ומ"מ חייב צמחותו עד שיצואו לבית המקדש), ורק צמת פטר חמור כיון דעכשיו לאו צר פדיון הוא, ממילא בטלה ההפרשה, אבל כל עוד שראוי למצותו וחייב לקיים צו מצות נתינה אינו יכול לחזור בו, וזהו ניחא לישנא דר"א בסיפא דמתני' דקתני ר"א יקבר ומותר בהנחתו של טלה, ולכאורה לשון זה אומר דרשני, דהכי איבעי ליה למימר יקבר והטלה שלו דומיא דחכמים דאמרי טלה לכהן, וצכלל לא נזכר איסור הנאה בטלה בשום דוכתא דנזכר למימר דשרי בהנאה, אבל למש"כ י"ל דהיינו דאשמועינן דעד שלא מת הפטר חמור היה איסור בהנחתו של טלה משעת הפרשה, ומשמת פטר חמור מותר בהנחתו של טלה, דכיון דלא רמי תו למצותו, בטלה הפרשתו. (הערות).

לשון המשנה על פדיון פטר חמור שמת, שאין כאן לכהן כלום, צ"ע דהול"ל שהנצלה לכהן, וצ"ל דאפטר חמור קאי שאין לכהן צו כלום, וצבכורים הגירסא שאין צו לכהן כלום, (ואם אשה קאי הו"ל למינקט צו לשון נקבה, דלפטר שמת הו"ל נצלה שהיא לשון נקבה), ולא איירי כלל בדיון השה דפשיטא שנצלתו לכהן. (ס"ג סק"י).

גמ' פדיון פטר חמור לאלתר, נראה דהיינו לומר דאף שמונה ימים לא צעי, ואע"ג דאכתי לא נפיק מספק נפל, [דמסתבר דחיה צכלל צהמה לענין שיעור זה דח' ימים, אם כי לא מצאתי הדבר מצוה], דאזלינן בחר רובא ולא חיישינן לנפל, ואפי' אם אח"כ מת תוך ח', נמי נראה דהשה לכהן, דרוב המתיס תוך ח' נמי לאו נפלים נינהו, (בגמרו שערו ופרגנו), וכן אם צא לעורפו שפיר עורפו אפי' תוך ח'.

שם אמר ר"ג לומר שאם פדאו פדוי, צטמ"ק פירש דהא דלכתחלה צריך להמתין, יליף

מפדיון הצן, וצריך טעם היכי ילפינן מפדיון הצן לענין לכתחילה ולא לענין דיעבד, ואם נימא דצפדיון הצן היינו טעמא דגם דיעבד אינו פדוי משום דהוי ספק נפל, א"כ דין הוא דצפטר חמור תוך ח' לא יהא פדוי, והיכי אמרינן דצדיעבד לאלתר אם פדאו פדוי, ועוד דהא צפדיון הצן אף צדיענין שכלו לו חדשיו אינו פדוי תוך ל', כמ"ס תו' צ"ק י"א צ', וצ"ל דכיון דעיקר טעמא דל' יום אינו לאפוקי מחשש נפל, דהא אף צכלל לו חדשיו לא מהני פדיון תוך ל', הלכך שפיר ילפינן ענין ל' יום גם לפ"ח, ומ"מ לא ילפינן עיכובא, כיון דסו"ס צאדם יש גם ענין דנפיק ממורת נפל, אבל גם לא ילפינן דענין חשש נפל לחוד הוא לעיכובא, ועו"ל דהכא כיון דאיכא גם מצות עריפה לא דמי כולי האי לפדיון הצן, והלכך כיון דלענין עריפה לא מסתבר למילף דלא ליהני תוך ל', אע"ג דתלי צאדם לא תפדה, ה"ה לענין פדיון לענין דיעבד, א"נ תפדה תפדה ריבה כדלעיל י' צ' ואהני לענין דיעבד.

ויש לעי' דהא דיליף רש"ג צצבת קל"ה צ' מופדיו מכן חדש תפדה דכל ששה ל' יום צאדם אינו נפל, ופי' הרש"ג צצ"ק י"א צ' דהיינו משום דלא מסתבר שהתורה תחייב פדיון צעודו ספק נפל, [דשיעור חודש לאו לאפוקיה מחשש נפל הוא, דהא אף צקים לן דכלו לו חדשיו אין פודין אותו צפחות מכן חדש, ועי' מל"מ פ"ג מאיסורי מזבח ה"ח], והשתא תיקשי דנימא פדיון פטר חמור יוכיח דהוא לאלתר אף שעדיין הוא ספק נפל, ושמא י"ל דפטר חמור כיון דהוא איסור בהנאה, שפיר אמרה תורה לפדותו מיד כדי להחירו, ולפי זה רש"ג לא מצי סבר כר"ש דפטר חמור שרי בהנאה, דלר"ש הרי חזינן דחייבה תורה לפדות אף כשעדיין לא יצא מספק נפל, וא"כ ליכא ראייה דכל ששה ל' יום צאדם אינו נפל.

תוד"ה ודאי ובהמה למלאכה הוי הנאתו וציעורו שוה, צ"ע דבהמה למלאכה השימוש הוא בחיותה, ואין זה מתצער כלל במלאכה, והרבה שאין עושין מלאכה ומתיס ושעושין מלאכה וחיים, וצכלל נשמה לא חשיב דבר המתצער, וגם הבשר אינו מתצער במלאכה, והרי ילפינן הנאתו וציעורו שוה משום דלכס דומיא דלאכלה, ושימוש צחיות של עצד ובהמה לא דמי כלל ללאכלה.

ד' א', והיינו נמי דאיתרין תפדה לרצוי לעיל י'
ב', ובאמת דיתכן דאף לר"א אהני תפדה לרצוי
מיד, אלא דכיון דאיכא צרייתא דלאחר ל', סברה
הוא לאוקמה כר"א, ועי' לעיל דאפשר דגם ר"א
דריש תפדה מיד לענין דיעצד. (ס"ג ס"ק י"ג).

הלוקח עובר פרתו

י"ג ב' ולאמימר דאמר משיכה בעכו"ם קונה
כו', עי' מש"כ בזה בחו"צ ע"ז ע"א
ב'.

שם דבר תורה מעות קונות כו', א"ה, עי' מש"כ
בחו"צ ב"מ מ"ד א' אס גם מחייבות מן
התורה, וכגון באין לו למוכר, אס מתחייב להשיג
המקח ע"י קבלת המעות.

שם אמר אב"י רישא משום דאיכא מקח טעות,
א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"צ
ע"ז. ע"ז ע"א ב' אמר אב"י משום דמיחזי כי
מקח טעות, לשון מיחזי כמקח טעות לאו דוקא,
דהא מקח טעות ממש הוא, וכמבואר מדברי רבא,
ושמא לשון דמיחזי הוא לאידך גיסא לומר דמיחזי
לכו"ע שזה מקח טעות וליכא למיחש שיאמרו
דשקיל דמי ע"ז, א"נ משום דבסיפא לא חשיב לה
אב"י מקח טעות, כמבואר בכורות י"ג ב', ופירשו
בחו' שם משום דמנאי ע"ז צין גרופאות ואיבעי
ליה לעיוני מקמי דמשיך, הלכך גם בלא יהיב זוזי
נמי איכא למימר דאיבעי ליה לעיוני, ולכך אינו
אלא מיחזי כמקח טעות, ומ"מ יהצין ליה דין
מקח טעות.

ויש לעי' בזה דבסיפא לאב"י לא חשיב מקח
טעות, והיינו משום דכיון דלא עיין אמרינן
דאחולי מחיל ונתכוין לקנות, והא תינח אס המוכר
טוען שנתכוין למכור, דאמרינן דלאו כל כמיניה
דלוקח לומר שלא נתכוין לקנות, אצל הרי בע"ז
נ"ג א' אמרינן דלמ"ד לזורף ישראל ד"ה ביטל,
ע"כ איירי שהעכו"ם המוכר לא ידע שיש ע"ז צין
הגרופאות וכדאמרינן התם דאדעתא דעכו"ם לא
זצין, וא"כ אף אס הלוקח הסכים לקנות אצל הרי
המוכר לא הסכים למכור, ואף דאונאת עכו"ם
מותר, אצל מהיכי תיתי נימא דמשום זה נתכוין
הלוקח לקנות איסורי הנאה, ואפשר דאב"י ס"ל
כמ"ד לזורף ישראל נמי מחלוקת ואתיא כרבנן,
א"נ העכו"ם נמי מדלל עיין מסכים למכור גם

תוד"ה כיון ואע"ג דיכול להפריש מעיקה אחרת
שאניה של שביעית כו', האחרונים ז"ל
תמהו דהא אין תורמין מן החדש על הישן כדתנן
פ"ד דחלה, ועי' צרי"ט אלגזי שכתב דמשל חו"ל
קאמרי, ולמש"כ חלה ס"ג סק"ג לצדד דשתי
עיסות שנשכו זצ"ז חשיבי כמין אחד ואף בחטין
וכוסמין מפרישין מזע"ז, וכש"כ בחדש וישן, ניחא
בפשיטות, אלא דמלשונם ז"ל שכתבו ומקיף שתייהן
משמע דלאו בנשיכה קאמרי אלא בהקפה לדין
מוקף, וז"ל כמש"כ בהגהות צן אריה דמשכח"ל
דחשיב אותה שנה לענין חלה ולא לענין שביעית
במצואה שלא הביאה שליט, וכמו שהביא מן
הירושלמי.

בא"ד הוי כמו מן החיוב על הפטור, לאו דוקא,
ועיקרו ר"ל דאס איתא דא"א להפריש
מיניה וציה לית לן למימר דמ"מ חייב בחלה
להפריש עליו ממק"א, ועי' ירושלמי פסחים פ"ג
ה"ג.

י"ג א' רב ששת אמר לומר שאינו עובר עליו,
בשטמ"ק פירש דרבנן יהצו ליה שיעור
זה, וכדאשכחן בעלמא דזמן ב"ד ל' יום עי' ב"מ
קי"ח א', וא"ת א"כ בפדיון הבן נמי ניתב ליה
שלשים יום מאחר שנעשה צן חדש, ולא מצינו
שאמרו כן, וי"ל דשאיני פדיון הבן שכבר יודע
שלשים יום קודם שעתיך להתחייב בפדיונו בהיותו
צן חדש.

שם מתיב רמב"ח מצותו כל שלשים יום כו', ולרבא
הך צרייתא ר"א היא, ומשמע מלשון מצותו
דגם לר"א אס פדהו בחוץ ל' הרי הוא פדוי ורק
למנוה צעינן ל' יום, וז"ל דתפדה ריבה כדלעיל י'
ב', דאל"כ הרי לר"א מקשינן לפדיון הבן לגמרי
והיה ראוי גם ללמוד עיכובא מפדיון הבן, ומיהו
בגמ' לעיל שם מפרשינן לצרייתא אליבא דרבנן דאף
לכתחלה פודה מיד. — וק"ק לשון כל שלשים
דהול"ל מצותו אחר שלשים יום.

שם א"ה מכאן ואילך או פודהו או עובר עליו
מיבעי ליה, לשון זה ק"ק שהרי כבר עבר
זמן פדיונו, וצרגמ"ה בגליון הגירסא או עורפו או
עובר עליו מיבעי ליה, וזה יותר נאות.

שם הא רבנן דלא מקשי, היינו לפרטי הפדיון,
אצל למיפטור כהנים שפיר מקשו להו לעיל

לכתחלה נשחט בחוץ וכמש"כ מרן זללה"ה צ"י ל"ט סק"א.

ויש לעי' בשלמא במעשר כתיב לא יבקר בין טוב לרע, ומבואר דאף צעל מוס מעיקרו בקדושת מעשר קאי, ואיכא למירמי עליה כל חומרות דאשכחן בצעל מוס שקדם הקדשו, וגם תמורה בהדיא כתיב ביה, אבל צכור מנלן דנולד צעל מוס נמי אית ביה כל הני מילי, ורש"י פירש משום דרחם מקדשו, והניחא דלא דמי לכל הני דקדם מומן להקדשן, דלא שייך להקדישן אלא קדושת דמים, אבל אכתי מנלן דהרחם מקדש צעל מוס, הא לא אשכחן קרא אלא לענין נתינה לכהן לקמן כ"ח א', ואפשר דלא אינטריך קרא לחייב ליתן לכהן אלא צנולד צעל מוס, דצנולד תס והומס פשיטא שלא ינא מיד הכהן, וצני מאיר נ"י העיר די"ל דילפינן לה משגר בהמה לעיל ג' א' דגם נפלים קדשי, ואפשר עוד דיליף העברה העברה ממעשר, ואפשר עוד דקרא דלא תעבד צכור שורך וגו' מתפרש אף בצעל מוס מעיקרו, דביתר הכי כתיב וכי יהיה צו מוס וגו' לא תזבחנו וגו' בשעריך תאכלנו וגו', ומתפרש דרך מזבחה לקרבן אימעט, וכן היתר אכילה לטמא, הא לענין איסור גזיה ועבודה במילתיה קאי, ולפי זה לענין צכור צעל מוס לא אינטריך לקרא דמזבח ולא גזיה דמיניה ילפינן לאסור גזיה ועבודה בקדם הקדשן למומן, ומשום דאזהריה לאיסורא קמא אית ביה מלקות כמ"ש תו' חולין ז"ט א', דהכא צכור מתפרש קרא אף בצעל מוס, ועי' זבחים ע"ה ב' תוד"ה הפדו.

בזבחים ע"ה ב' ארמז"ח צכור לצ"ש אין מאכילין לגדות תמורתו מהו צכור אינו נפדה תמורתו מהו כו', לכאורה נראה דבתמורת צכור תס לא קמיבעיא ליה, דאע"ג דאינו קרב כדאמר זבחים ל"ז ב', מ"מ לענין שאר דיני צכור הרי הוא כיו"צ, דלא ממעטינן ליה אלא מהקדשה הא לענין שאר דינים הרי הוא כצכור, כדין כל תמורה דהיא כיו"צ, והיינו נמי דתנן תמורה כ"א א' דכל הקדשים יש להם פדיון ולתמורותיהן פדיון חוץ מן הצכור והמעשר, ומתפרש דאף תמורת הצכור והמעשר אין להם פדיון אם המיר צכור תס ואח"כ הוממה התמורה, וא"ל לדחוק כמש"כ תו' דמיבעיא ליה דשמא לא קאי אתמורתן, ורק

הע"ז שצין הגרוטאות, אבל לענין ציטול צריך שידע ויכוין למכור את הע"ז, ולא סגי בזה שמחמת חוסר עיון הוא מסכים גם שימכר הע"ז. (ע"ז סי"א סק"ט).

י"ד א' מתני' ויוצאין לחולין ליגזו וליעבד, לכאורה היה ראוי למיתני ומותרין בגזיה ועבודה, ואפשר דאי תני הכי הו"א דאף עד שלא נפדו קאמר, דלאו כולי מתני' אונפדו קאי, דהא השוחטין בחוץ פטור אף קודם פדייה, וכן אין עושין תמורה, וכן אם מתו קודם פדייה קאמר, וצולדן וחלצן חזר ופירש לאחר פדיון, א"נ הו"א דמעיקרא אסורין בגזיה ועבודה משום מעילה, אבל לגזו לצורך הקדש הו"א דשרי, [ואשכחן כי האי ליטנא דאסורין בגזיה ועבודה לעיל י' ב' בפטר חמור דרק משום הנאה מיתסר], לכך קתני ויוצאין לחולין ליגזו וליעבד, מכלל דמעיקרא אית צהו איסור מיוחד בגזיה ועבודה, ואף בלא איסור מעילה, וכדמפרשין בגמ' דגזרו אטו קדושת הגוף, ואפשר עוד דבסיפא ראוי למיתני ואינם יוצאין לחולין ליגזו וליעבד למימר דבאיסורא קמא קיימו דהיינו איסור לאו, דתזבח ולא גזיה גלי דאזהריה קרא לאיסורא קמא כמ"ש תו' ט"ו א', ואי הוי קתני אסורים בגזיה ועבודה הו"א דהיינו איסור עשה, ואגב סיפא קתני רישא דיוצאין לחולין. שם ולדן וחלצן מותר לאחר פדיון, לשון זה מתפרש גם שהולדות והחלצו היו קודם הפדיון והם מותרים לאחר הפדיון, והיינו כדמוקמינן לה בגמ' דאיעבד קודם פדיון ואיתיליד לאחר פדיון, ואפשר דבכלל זה גם כשנולדו ונחלצו קודם הפדיון דשפיר פודן אח"כ, וכדאמרינן בגמ' דנפדין תמימים שלא יהא טפל חמור מן העיקר, וכן החלצו נמי שפיר נפדה, ומתפרשא מתניתין בין כשנפדו אגב אמן, ובין כשנפדו לעצמן.

שם חוץ מן הצכור ומן המעשר, היינו שדין כדין קדם הקדשן את מומן, שהם פטורין מן הצכורה ומן המתנות ואסורין בגזיה ועבודה וולדן נאכל במומו וחלצן אסור ועושין תמורה [ואע"ג דדרשינן לקמן ב' רע מעיקרו אין עושה תמורה, שאני מעשר דכתיב גזיה תמורה בהדיא גבי צעל מוס דכתיב לא יבקר וגו' ואם המיר וגו' וצכור איתקש למעשר ועי' להלן], ואם מתו יקברו, אבל השוחטין בחוץ אף צדוקין שצעין לר"ע פטור דאף

שם חוץ מן הזכור ומן המעשר, לענין ולד מתפרש דולד מעשר צעל מוס, הרי הוא בקדושתו ואינו נאכל עד שיפול צו מוס שהרי מעשר אינו נפדה, והרי דין המעשר והולד כקדשים קודם פדיון, ברם יש מקום לדון בזה הא דאינו נאכל עד שיפול צו מוס אם הוא מדאורייתא, ולמ"ד לקמן ט"ו ב' דולד צעל מוס לפני פדיון קדשי ליקרב, גם ולד מעשר צעל מוס היה ראוי שיהא קרב, אלא דאף ולד מעשר תם אינו קרב כדתנן תמורה כ"א א' ולפי זה דין הוא דלא יאכל בלא מוס מדאורייתא, אבל למ"ד דולד צעל מוס קדוש לרעייה, [ולכאורה כן ראוי לפסוק כמ"ש הלח"מ בפ"א מא"מ הי"א ובפ"ד מה' תמורה ה"ט] בזה יתכן לומר דולד מעשר צעל מוס יהא נאכל לצעלים בלא מוס מדאורייתא, שלא יהא טפל חמור מן העיקר, אלא דמדרבנן ודאי אין ראוי שיהא מעשר תם נאכל בחוץ, וז"ע בזה.

ואם נימא דולד מעשר צעל מוס נאכל מדאורייתא שלא במוס, דלא דמי לולד שאר קדשים צעל מוס דקדוש לרעייה, דהתם כיון שהוא קדוש קדושת הגוף אגב אמו לא יתכן לפדותו שלא במוס, משא"כ מעשר שניתר בלא פדיון, יתכן בזה לתרץ מה שנתקשו תו' ט"ז א' ד"ה ותמורה בזה דפשיטא לגמ' דקדם הקדשן את מומן עושין תמורה אף לאחר פדיון, ואילו לענין ולדן פשיטא לגמ' דלאחר פדיון ולד צבי ואיל הוא ולא קדוש כלל, ומנ"ל לגמ' חילוק זה, ולמ"ש"כ יתכן דמעשר ילפינן לה, דמעשר הרי מפורש בקרא דצעל מוס עושה תמורה, כדכתיב לא יבקר צין טוב לרע ולא ימירנו וגו' ומעשר צעל מוס יש לדמותו לקדם הקדשן את מומן לאחר פדיון, למ"ד ולד צעל מוס קדשי לרעייה, אלמא דאף לאחר פדיון עושין תמורה, ואילו ולד מעשר צעל מוס לפי מה שזדדנו הרי מדאורייתא נאכל לצעלים בלא מוס, אלמא דתמורה חמירא מולד, ומיהו למ"ד דולד צעל מוס לפני פדיון קדשי ליקרב, לדידיה מסתבר דאף ולד מעשר צעל מוס נמי ראוי להיות קדוש כדין ולד מעשר תם, וא"כ מדאורייתא אינו נשחט שלא במוס, ולא מאלנו חילוק צין תמורה לולד צמעשר, והדירה קושיית תו' לדוכתה, וגם למ"ד דלפני פדיון קדשי לרעייה נמי אכתי איכא לאקשווי אמאי באמת לא

בתמורת זכור צעל מוס קמיצעיא ליה, וכדחזינן מזרייתא דפשיט ליה, וטעמא דקמיצעיא ליה דשמא כי היכי דחזינן דתמורת זכור תם אינה כיו"ב, דהא אינה נקרבת, אלא נאכל לצעלים במוס, ולדעת תו' בסוגיין אף אינה ניתנת לכהן, [אבל אין כן דעת הרמב"ם בפ"ג מה' תמורה ה"ב, ומפרש לצעלים היינו כל חד לצעלים ידיה, תמורת הזכור לכהן ותמורת המעשר לצעלים, אבל ק"ק דהא הכהנים אינם ממירים בזכור, וא"כ הממיר הוא הצעלים, וא"כ ראוי לפרש דלצעלים היינו לישראל הממיר], א"כ שמא ה"נ תמורת זכור צעל מוס אינה כיו"ב, ויתכן לפרש דמיצעיא ליה שיועיל פדיון להחיר בגיזה ועבודה, ומש"כ תו' דהא אף פסולי המוקדשין שנפדו אסורין בגיזה ועבודה, י"ל דשאינו פסולי המוקדשין דעד שלא נפל בהם מוס היו ראויין להקרבה, וכן תמורתן, ושפיר קיימו במילתייהו אף כשהוממו ונפדו, וכן תמורתן, אבל תמורת הזכור צעל מוס, שאף תמורת זכור תם אינו קרב, שפיר י"ל דקיל טפי ויהא מותר בגיזה ועבודה כשהומם ונפדה, וכש"כ אם המיר בזכור צעל מוס מעיקרו, עי' תוד"ה הפדו, והיינו דקמיצעיא ליה, ופשיט ליה מזרייתא דתמורתן כיו"ב, וז"ע למה לא פירשו כן בתו'.

לישנא דמתני' תמורה כ"א א' ויש להן פדיון ולתמורותיהן פדיון חוץ מן הזכור והמעשר, משמע דחומרא דזכור ומעשר אשמועינן, ולא קולא שאין דמיהן נתפסין, [עי' רש"י תמורה ה' ב' דמשמע דפירש דקולא אשמועינן שאין תופסין דמיהן, וז"ע], ומתפרש לענין שאין נמכרין ונשחטין באיטליז ואין נשקלין בליטרא, ואע"ג דכבר שנה דין זה במתני' שם, מ"מ הדר פירש דמשום דאין נפדין הוא, א"נ משום תמורותיהן, א"נ שאין מועיל פדיון שלא יטרך לתת הזכור לכהן אלא דמיו, משא"כ בשאר פסולי המוקדשין שנותן דמיהן להקדש, א"נ לענין איסור מכירה צמעשר, או הטלת מוס, ועוד, עי' בספר מרן זללה"ה בכורות סכ"ב סק"ד. — הא דקתני ולתמורותיהן פדיון היינו כשהמיר בהם בעודן תמים, ואח"כ נפל מוס בתמורה, א"נ אפי' המיר בהן כשהן צעל מוס קודם פדיון, אבל תמורת פסולי המוקדשין אחר פדיון מתה כדאמר לקמן ט"ז א'. (פ"א סק"ו).

נילף במעשר גופיה ולד מתמורה דכי היכי דתמורה
בעל מוס קדשה ה"נ ולד בעל מוס.

ובאמת הדעת נוטה דמעשר בעל מוס חמיר טפי
מפסולי המוקדשין לאחר פדיון, דפסולי
המוקדשין לאחר פדיון הרי קדושתן מדין ש"י
קרבו, ולא שייך להחפיק קדושה זו במחלה, משא"כ
מעשר בעל מוס הרי במחלה נכנס לדיר להמעשר,
והרי זה ממנות המעשר, ולפ"ז מסתבר דולד
מעשר בעל מוס דינו כולד מעשר חס, ואפי' למ"ד
דולד קדשים בעל מוס לענין פדיון קדיש לרעיה,
ואינו כולד קדשים חס, ואע"ג דקדשים בעל מוס
לפני פדיון חמירי טפי ממעשר בעל מוס, דהא
קדשים חייבים עליהם בחוץ לר"ע, ואילו מעשר
מנחתו להשחט בחוץ, מ"מ לענין ולד מעשר הרי
חס ובעל מוס שוין, דגם ולד חס אינו קרב, ולפ"ז
אין ללמוד מהא דמעשר בעל מוס איתיה בתמורה
דגם קדשים בע"מ לאחר פדיון יהא בהן דין
תמורה, וכן לענין ולדותיהן, [ועי' מש"כ לקמן ל"ג
ב'].

והא דקיס לחז"ל דפסולי המוקדשין אחר פדיון
עושין תמורה, אפשר דהוא מעיקר הדין
דכתיב בקרא דבעל מוס עושה תמורה, דהא קדושת
דמים למזבח דדבר שאינו ראוי להקרבה אינו עושה
תמורה, כגון הקדיש בהמה טמאה או עזים לדמי
עולה, וא"כ ע"כ דגוף פסולי המוקדשין עושין
תמורה, וא"כ אחר פדיון נמי, ואע"ג דלענין
שחטי חוץ מחלקינן בין קודם פדיון לאחר פדיון,
שאני שחטי חוץ דלאחר פדיון להכי קיימי.

והא דלענין ולד בעל מוס לאחר פדיון אמרינן
ולד צבי ואיל הוא, נראה דהוא משום דבאמת
קדושת האם אינה מחייבת קדושת הולד, דהא
מאירא קא רבי, ומה"ט ולד טריפה כשר להדיוט
לכו"ע, וכדאמר תמורה ל"א א', אלא דדין מיוחד
הוא דולדות קדשים קדישי, ודין זה לא נמחדש
בפסולי המוקדשין לאחר פדיון, שיהא ולדן קדוש,
ולא שייך ללמוד מתמורה דשפיר קפיד רחמנא שלא
ימיר גם קדושת פסולי המוקדשין. (ס"ד סק"ה).

שם ואם מתו יקברו, א"ה, עי' מש"כ בחו"ב
מעילה ב' א' חס הוא מדרבנן.

גמ' טעמא דנפדו הא לא נפדו פטורין מן
הזכורה ומן המתנות קסבר קדושת דמים
כו', מלשון קסבר משמע שאין הדבר פשוט, ואולי

גם אינו מוסכם, ונ"ע דהא שפיר איכא למעוטי
הקדש מצישראל וכמש"כ תו', וכדחניא בתוספתא
דגם בהמת הפקר פטורה מן הזכורה, והיינו נמי
משום דלא קרינא ציה צישראל, וכש"כ הקדש, [ועי'
ברש"י חולין ק"ל א' שכתב דמוקדשין פטורין מן
הזכורה מדכתיב בקרבן ולאנך ולא הקדש ועוד
תקדיש כתיב ולא שכבר קדוש, ואף דהתם קדשי
מזבח, מ"מ גם קדשי צדק הבית איכא למישמע
מהני קראי], וכן לענין מתנות שפיר מימעטי
ממאת העם כמש"כ תו', ואפשר דבקדשי צדק
הבית דהנחתן להקדש באמת פשיטא לגמ' דפטורין
מן הזכורה ומן המתנות, אבל הכא בקדושת דמים
למזבח ס"ד לחייבן בזכורה ובמתנות, ובעל ההמה
יתחייב לפדוהן מן ההקדש ולתת הדמים לקדושת
דמים למזבח, [עי' חולין קל"ה א' לענין רה"ג],
ואף למ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון דמי,
דסו"ס כל ההנאה מן ההקדש הוא למקדיש, ועל
הדבר דחשיב רשות הגבוה כה"ג הוא מן
המחודשים, ושפיר היה מקום לדון חס גם לענין
זכורה ומתנות חשבינן ליה כרשות הגבוה. (ס"ד
סק"ב).

שם מסייע ליה לר"א דאמר קדשי צדק הבית
אסורין בגזיה ועבודה כו', היינו דאף לזרז
הקדש אסור לגזוז ולעבוד בהן, דחכמים גזרו על
כך אטו קדשי מזבח, וק"ק מנין קיס ליה לר"א
דחכמים גזרו על כך, ולא משמע דקבלה היתה
בידו, ושמא מסתברא ליה שהדבר ראוי לגזור, וכל
כה"ג כגזור ועומד הוא, [וכמש"כ במק"א משמיה
דמרן זללה"ה דהכי מוכח מהא דאמרינן בעלמא
מהו דתימא לגזור], אבל הדבר דחוק שאין הגזירה
בזה פשוטה מסברא, ולכן נראה דלצטרך דמוכח
ממתני' דבקדושת דמים למזבח גזרו, מסתבר ליה
לר"א דכלל הקדש צדק הבית גזרו, ובכלל זה אף
קדושת דמים למזבח, דלא מסתבר שעשו חכמים
גזירה מיוחדת על קדושת דמים למזבח, דלא שכיח
כלל, שהרי הקדשו באיסור, וכמש"כ תו' מסוגיא
דתמורה, וכמש"כ רש"י לקמן ט"ו ב' לענין ולדות.
— ולא גזרו אלא בעודו הקדש אבל לא משנפדו,
אע"ג דקדשי מזבח אסורין גם משנפדו, ואפשר
משום דהוי פסידא דהקדש, דאם יהיו אסורים
בגזיה ועבודה יפחתו דמיהם טובא, משא"כ בעודן
הקדש אין בזה הפסד משום דסתמא למיפרקניהו

דנחתא קדושת דמיס נחתא קדושת הגוף, דכיון
דהוא עזמו חזי לעולה א"כ למה למוכרו ולהציא
בדמיו עולה, הלכך קדוש קדושת הגוף, ולכאורה
לפי טעם זה מה צריך שלא יהא טפל חמור מן
העיקר, מ"מ כיון דהוא קדוש לדמיו, והוא עזמו
ראוי להקריבה, למה למוכרו ולקח בדמיו עולה,
ולא להקריבו בעצמו, ונראה מזה דלא משמשינן
בהך סברא אלא בשעת הקדשו למימרא דהקדשו
קדושת הגוף דמי, אף שאמר שמקדשו לדמים,
אבל בדליכא מקדיש, ומנא אמו לא מני חייל עליה
אלא קדושת דמים, א"א שיתקדש קדושת הגוף.

(ס"ד סק"ג).

שם ת"ש המתפס בעלי מומין קצועין לגבי מוצח
וילדו ימכרו וא"כ מוס כו', נראה דלמ"ד
שיירו משוייר תמורה כ"ה, איירי דוקא כשנתעברו
לאחר שהקדישן, דכזה אין קדושת הולד אלא מחמת
אמו ואמרינן שלא יהא טפל חמור מן העיקר, אבל
אם הקדישה מעוברת למ"ד שיירו משוייר הר"ז
כהקדיש את הולד בפ"ע ולר"י תמורה י"א א' א'
דקדושה חלה על העוברין בתם צמעי בעל מוס
כבר חל קדושת הגוף על העובר, ואף לבר פדא
שם דאין קדושה חלה על העוברין, היינו דלא חל
עליו קדושת הגוף, אבל קדושת דמים חייל כמבואר
בסוגיא שם, וכיון דחייל קדושת דמים הרי מיד
כשנולד נימא מגו דנחתא קדושת דמים נחתא
קדושת הגוף, כמ"ש תו' תמורה י' ב' ד"ה כ',
והכא לא שייך שלא יהא טפל חמור מן העיקר
דלמ"ד שיירו משוייר הר"ז כהקדיש הולד בפ"ע,
[אלא שיש לדון אם צ"פ ס"ל שיירו משוייר].

והנה אשכחן הכא תמים שקדוש קדושת דמים
למוצח, ומסתברא שאם יאמר שיתחלל על
עזמו ויוקדש קדושת הגוף דשפיר דמי, ומיהו ק"ק
א"כ אמאי לא אמרינן שיעשה כן, ורש"י לעיל א'
כתב דאינו קרב דמכח קדושה דחוויה קאתי דאמו
לא הוקדשה למוצח, ומשמע דלא יועיל אף אם
יאמר עכשיו שיתחלל על עזמו, וצ"ע, ועי' מש"כ
בתמורה כ"ו ב', ולקמן ט"ו ב' תניא דמתפסו
לכל זבח שירצה, ונראה הענין דשפיר חייל קדושת
הגוף על דבר הקדוש קדושת דמים, ויתחייב
לפדותו מקדושת הדמים ולהקריבו כקדושת הגוף
שהקדישו, כגון שהקדיש את הצע"מ לדמי עולה,
שפיר יכול להקדיש הולד קדושת הגוף לשלמים

מיד קיימי. — ונראה פשוט דלא גזרו אלא בהני
שיש צמינן קרבן, אבל לא בחיה ובהמה טמאה,
דהא טעמא רק משום אטו קדשי מוצח.

שם קדשי צדק הצית אסורין בגיזה ועבודה כו',
בשטמ"ק אות ג' הקשה פשיטא כיון דקדושין
הן, ותיירץ שאפי' קנה הגיזה ועבודה מן ההקדש,
וה"ה שלהקדש עזמו אסור לגזו כדי לעשות מן
הזמר בגדי כהונה, עוד תירץ דבפחות מש"פ ליכא
איסור הנאה בהקדש, וזה תימא דהא מנטרף אפילו
לזמן מרובה, ואיך יתכן דאין זו איסור חצי שיעור
מיהת, וכש"כ דמדרבנן מיתסר, וסוגיין מדרבנן
כדאמר גזרו זהו רבנן וכדאמר בהדיא לקמן כ"ה
א', ועי' בכ"מ סופ"ב דמעילה ובמל"מ שם.
(הערות). — וע"ע מש"כ בזה בחו"ב ריש מעילה.

שם ה"ד אילימא דאיעבר ואיתיליד לאחר פדיון
פשיטא חולין נינהו כו', נראה דעיקרו סמיך
אהא דאמר לקמן ט"ו ב' דגם צקדס הקדשן אי
איעבר ואיתיליד לאחר פדיון ולד נצי ואיל הוא,
וא"כ כש"כ צקדס מומן להקדשן, אבל אם צקדס
הקדשן היה הולד אסור אף באיעבר ואיתיליד לאחר
פדיון, היה שפיר לורך לאשמועינן דצקדס מומן
מותירין, וגם הא דמסיק באיעבר קודם פדיון
ואיתיליד לאחר פדיון נמי אין זו חידוש, דשפיר
נפדה אגב אמו, ורק משום דצקדס הקדשן גזרו
בכה"ג כדלקמן ט"ו ב', לכך אינטריך לאשמועינן
דצקדס מומן לא גזרו, ולפ"ז בחלב אינטריך
לאשמועינן היתירא אף בנתיבה לאחר פדיון, דהא
צקדס הקדשן ג"ז אסור.

רש"י ד"ה הא דמכח קדושה דחוויה אתו כו',
עי' מש"כ בזה בתמורה כ"ו ב', ולקמן
ב'.

י"ד ב' ת"ש המתפס כו' ואין נריכין מוס שאין
קדושה חלה עליהן שלא יהא טפל חמור
מן העיקר כו', לכאורה נראה שאם לא רצה לפדותן
אלא להקדישן בעצמן, דשפיר דמי, דהא אם יפדס
במעוה ויחזור ויחלל המעוה עליהם דין הוא
שיוקדשו, דלא אשכחן דחשיבי דחויין מחמת היותם
ולדות קדשים, וא"כ אף בלא מעוה למה לא יוכל
להתפסן בעצמן, ועי' ברש"י לעיל א', ובמש"כ
בזה להלן.

ויעזרי' ברש"י תמורה י"א ב' ד"ה הקדיש שכתב
דה"ט דהקדיש זכר לדמיו אמרינן מגו

קדושה זכולה, דאפשר ללא אמרינן פשטה אלא
זמירי דראוי להקדשה. (ס"ד סק"א).

שם שלא יהא טפל חמור מן העיקר, היתה
מעוברת בשעת הקדשה הר"ז כהקדיש הולד
לעצמו למ"ד תמורה כ"ה שירי משוייר, ואינו
נפדה בלא מוס, וגם עד שלא נולד אפשר שאינו
נפדה אגב אמו, ועי' בתמורה י"א א' בפלוגתא
דב"פ ור"י אי מצי חייל קדושת הגוף בתם זמעי
בעל מוס, ושם י"ט א' בזה, ולא קאימנא בעיון
בזה, ועי' מש"כ בזה לעיל מחו"צ תמורה. (ס"ד
סק"ב).

שם שלא יהא טפל חמור מן העיקר, וא"ת והא
אמרינן לקמן ט"ו ב' דולד בעל מוס לפני
פדיון איכא למ"ד דקדוש ליקרב או לרעייה, ואמאי
לא אמרינן שלא יהא טפל חמור מן העיקר, ואף
דהתם ילפינן לה מקרא, אצל אמאי לא נילף מהאי
קרא ללא חיישין זמה שהטפל חמור מן העיקר,
וי"ל דלא שייך לומר אין טפל חמור מן העיקר
אלא שאם העיקר קדושה דמיס שיהא גם הטפל
רק קדושה דמיס, אצל כשהעיקר קדושה הגוף
וממילא גם הטפל קדושה הגוף, לא אמרינן שצריך
להשוות הלכותיהם, דלעולם כל קדושה הגוף
מתקדש כפי מה שאפשר לו להתקדש, וכיון דהולד
תמים שפיר יש לו דין של קרבן תם, אף שאמו
בעלת מוס. (תמורה ס"ג סק"ב).

שם הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף, הקונה
זכר מדמי עולה נראה דא"ל קדושה פה, אלא
בקנייתו מתקדש קדושת הגוף, ויש לומר דה"ל
הקדיש זכר לדמיו, אצל לא דמי דהתם סתמא
דמילתא רגון המקדיש שיוקדש קדושת הגוף, אצל
כאן הרי התנה צהדיא שאינו חפץ שיוקדש קדושת
הגוף, ויש להסתפק אם הוא מדאורייתא, דכיון
דראוי למצותו אין כח ביד המקדיש לעכזו
מלהתקדש, או דמדרבנן הוא, ופשטא משמע דהוא
מדאורייתא עי' תמורה י"ט ב', וכעת נדמ"ח תו'
הרא"ש לנדריס, ושם דף כ"ט כתב דאינו אלא
מדרבנן. — א"ה, זמה שדקדקו תו' צהא דנקט
זכר, עי' מש"כ בחו"צ תמורה י"ט ב' דאפשר
דהוא כלפי מחני' דהתם דאירי צנקצה.

שם תנהו ענין לצמת יחיד, א"ה, ראיתי להעתיק
כאן מש"כ בזה בחו"צ תמורה. תמורה ז' א'
מפקינן לצמת יחיד כו', ז"ע דבכורות י"ד ב'

ויחייב לפדותו מקדושת העולה, דמה שהוא קדוש
לדמי עולה אינו מוצאו מרשותו, דהא העולה היא
קרבנו, [ועי' תמורה ל"ב בכל הקרבנות דמקדישן
הקדש עילוי], וקדושת הגוף חמירא מקדושת דמיס
ושפיר חיילא, והרי הוא מחוייב להקריב שלמיו
ולפדות דמי עולתו, והיינו דתניא התם דהרי הוא
כחולין ואין לו צהן אלא מצות עילוי, כלומר שאין
צולד קדושת הגוף והרי הוא כחולין אלא שצריך
לפדותו מקדושת הדמים שבו. (תמורה ס"ב סק"ק י"ד).

אשכחן דאפשר להקדיש קדושת הגוף בתחלה אף
בפסולי קרבן, כדתניא תמורה כ"ח ב'
דהמקדיש רוצע ונרצע ומוקנה ונעצד ואתנן ומחיר,
[צברייתא שם איתא הרוצע והנרצע וכו', וצגליון
שם הציא מן הילקוט דגריס כל הני, והוסיף גם
כלאים וטריפה, וזה ז"ע דהא צטריפה פליגי
אמוראי שם י"ז א', ושם זמתי' נזכר גם דין
כלאים צהדי טריפה לר"א], הרי הם כקדשים
שקדם מוס עובר להקדשן ואריכין מוס להפדות,
וצכלל זה שדינן בכל הדינין כקדם הקדשן את
מומן, וגם עושין תמורה כדתניא בתוספתא ופסקה
הרמב"ם בפ"א מה' תמורה הי"ח, וקצ"ע למה
לא הציאו הך צרייתא בפלוגתא דטריפה שם,
ולפרושי מה נשתנה טריפה לר"א מרוצע ונרצע
ואיך, וצכלל הני נראה דאפילו אמר בפירוש שאינו
מקדישן אלא לדמיהן, אפ"ה חייל עליהו קדושת
הגוף, דמיו דנחתא קדושת דמיס נחתא נמי
קדושת הגוף.

ובמפריש נקצה לאשם תמורה י"ט ב' דלריכה
מוס להפדות, נראה נמי דהטעם
משום דלא גריעא מרוצע ונרצע ואיך, והלכך שייך
למיחל עלה קדושת הגוף, אף שאינה ראוייה לאשם,
אלא דסתמא לדמיס קמקדיש, ולכך אמרינן התם
דאפ"ה חייל קדושת הגוף משום דמגו דנחתא
קדושת דמיס נחתא נמי קדושת הגוף, ורצא יליף
מינה דכש"כ במקדיש זכר לדמיו דראוי להקדשה,
דודאי אמרינן מגו דנחתא קדושת דמיס דנחתא
נמי קדושת הגוף, ור"ש דפליג התם זמתי' וסבר
תמכר שלא זמוס, לכאורה נראה דפליג נמי
אצרייתא דתניא שם כ"ח ב' צרוצע ונרצע ואיך.

יש להסתפק באמר רגלה של רוצע ונרצע כו'
לעולה, או רגלה של נקצה לאשם או לעולה,
[ופירש דלקדושת הגוף קאמר], אי אמרינן פשטה

קדושתו אלא קדושת דמים, פשיטא דגם הולד קדוש קדושת דמים, וכמו בקדם מומן את הקדש, דפשיטא דגם הולד קדוש קדושת דמים כדלעיל י"ד ב' דדיינין רק אס נפדה תס, ה"נ בקדם הקדשן את מומן כיון שאין כאן אלא קדושת דמים פשיטא דהולד והאם חד, [ומיהו צנולד לפני פדיון דנתרצה לקדושת הגוף אס להקרבה או לרעייה, בזה יש לדון אס קדושה זו באה במעי אמן או בהייתן, ועי' בזה בשטמ"ק אות ה' ונתבאר להלן ד"ה ברים].

והנה בקדם מומן את הקדשן שפיר חייל קדושת הגוף על הולד אס יקדישו, וכמשנ"ת לעיל, דקדושת הגוף חייל אקדושת דמים, אבל בקדם הקדשן את מומן כיון דבזה כבר נקבע בצעל מוס גם קנת קדושת הגוף דהא עושה תמורה ואינו יוצא לחולין ליגזו ולהעבד, שפיר יש מקום להסתפק אס שייך להחיל עליו קדושת הגוף של קרבן אחר, ולפדותו מקדושתו דעד עכשיו, דהא גם אחר פדיון נשאר צו הלכות קדושה מסוימים, והיינו דמיבעיא ליה רבינא מר"ש, ואהדר ליה דגם בקדושה זו של פסולי המוקדשין, איכא איסור דלא יקדיש איש אותו שלא ישנה אותו לקדושה אחרת, [ולענין דיעבד אס הקדישו לזבח אחר, אס חייל הקדש, יש מקום לדון, ואפשר שזה תלוי בדין כל מילתא דאמר רחמנא לא תעבד אי מהני דיעבד], ואין זה ענין להא דמבואר תמורה כ"ד ב' דאפשר להערים על בהמת הקדש להקדיש עוברה לקרבן אחר, דהתם בקרבן תמים ולמ"ד בהייתן הן קדושים, דבזה לא חלה קדושה על העובר כלל, ואס שחטו האם נאכל הולד בתורת חולין כמבואר שם י"א א' כ"ה ב', משא"כ בצעל מוס דשפיר נתקדש העובר קדושת דמים, וזו כונת תו' שכתבו דד"ז הוא גם למ"ד בהייתן הן קדושים, דקדושת צעל מוס שפיר חיילא אגב האם.

ומיהו לאותו זבח שפיר מקדישו, אע"ג שכבר חל עליו קדושת פסולי המוקדשין, דכיון שהוא תם ואפשר להוסיף צו קדושת הגוף לאותו זבח, שפיר חייל כ"ז שלא נפדית אמו, ונראה דהיינו דוקא עד שלא נולד, אבל משנולד כבר נקבע בדין פסולי המוקדשין למ"ד ירעה, ולא יועיל להקדישו שיקרב, ובלא"ה נמי לא מנאנו שהתפסותו לאותו זבח מועיל אלא שלא ימות וירעה, אבל לא

מפקינן לבמת יחיד מקרא דשופטים לא תזבח וגו', ושם אי מהתם לא שמעינן אלא שחיטה, וז"ע. שוב הראוני שכבר העיר בזה ברש"ש זכאים ק"כ א' ע"ש.

שם אימא תנהו ענין לולדות בע"מ כו', עי' מש"כ בחו"צ תמורה כ"ה א'.

ט"ו א' אין פודין את הקדשים כו', עי' מש"כ בזה בחו"צ מעילה ב' א' י"ט ב'.

ט"ו ב' הא לפני פדיון מיקדש נמי קדשי כו' איכא למ"ד קדשי ליקרב כו', מנ"ל הדרשא דקרא היה ראוי לומר שיקרב, דהא מרבינן ליה מהאי קרא דמרבינן ולד תס, וע"כ דמשום הלכות דחייה הוא דס"ל דירעה, והנה אס נתעברה עד שלא הוממה, יש כאן נראה ונדחה למ"ד ולדות קדשים במעי אמן הם קדושים, אבל אס נתעברה משהוממה הו"ל דיחוי מעיקרא, ולמ"ד בהייתן הם קדושין גם בנתעברה עד שלא הוממה יש לחשוב דיחוי מעיקרא, וז"ל דהך דיחוי גרע דבעודו במעי אמו דינו כצעל מוס לכל דבר, והרי הוא נפדה מדאורייתא אגב אמו כמו שפרש"י, הלכך ירעה, ואפשר עוד דצעל מוס שקדם הקדשו את מומו, הוא סוג קדושה מיוחד שקבעה תורה להכותיה, ואינו רק העדר קדושה כמו כל דחוי דעלמא, וכיון שהוקבע בדין הזה אינו חוזר לדין קרבן מעצמו.

שם אר"ה כונסן לכיפה כו' מכח קדושה דחוויה כו' לא אלימי כו', לפמש"פ רש"י דהא דולדן אסור הוא משום גזירה שמה יגדל עדריס, יש לפרש דמדאורייתא אהני להו פדיון אמן, והרי הם כדין האם, ומדרבנן גזרו שלא יועיל פדיון האם לולד, והלכך לפדות הולד לעצמו אף לכשיומם, לא אלים למיתפס פדיונו, ולהקריבו א"א דמכח קדושה דחוויה קאתי, ואף אס יתנה בפירוש צפדיון האם שאינו פודה את הולד נמי לא יועיל שיוכל לפדות את הולד, כיון דמדאורייתא צפדיון האם נפדה הולד, דאל"ה אמאי לא עבד הכי לר"ה.

שם מתפיסן לשם אותו זבח כו' מהו שמתפיסן לכל זבח שירצה כו', נראה דהכא לא שייך נידון במעי אמן או בהייתן, שלא נאמר אלא בקרבן שקדוש קדושת הגוף, והרי הנידון אס גם הולד אותו הקרבן, או שהוא חולין, אבל בצע"מ שאין

אם אפשר להתפסו לכל זבח שירצה זבח יש מקום לדון, דכיון דבקדש הקדשו עושה תמורה וגם נשאר באיסור גיזה ועבודה גם לאחר פדיונו, תו י"ל דא"ל להחיל עליו קדושה נוספת, ולא דמי לקדש מומו דלאחר פדיונו הרי הוא חולין גמורים, והיינו דבעי רבינא מר"ש, וכל זה בלא שום קרא, אבל לאחר דאמי קרא דאם זכר לרצוי דולד בעל מוס קדוש ליקרב [ואף למ"ד לרעיהי היינו מהלכות דיחוי, אבל קדושת הגוף שפיר שמעינן מהאי קרא], בנולד לפני פדיון, הרי נמחדש כאן דולד בעל מוס קדוש קדושת הגוף, ושפיר ראוי לדון אם במעי אמן מתקדשין הקדושת הגוף או בהוייתו, ומסתבר דכמחלוקת בתם ה"נ פליגי בצעל מוס, והשתא אם איתא דבמעי אמן הם קדושים, איך פקעה קדושתן בפדיון אמן, כמש"פ רש"י דמדאורייתא יוצאין לחולין בפדיון אמן, ואמאי לא אלימי למיתפס פדיון כשיוממו, אלא משמע דסוגיין כמ"ד בהוייתן הן קדושים, אא"כ נימא דבעל מוס לכו"ע לא אמרינן דבמעי אמן קדושים קדושת הגוף, [מתנייתין דולדן אסור לאחר פדיון שפיר מיתקיימא אף אם במעי אמן הן קדושים דמ"מ חשיבי דחויין כשאמן נפדית], ואף דקדושים בהוייתן, היינו קדושת הגוף, אבל קדושת דמים דקדש הקדשן את מומן שפיר חייל במעי אמן, והלכך אין מתפסין לכל זבח שירצה, אע"ג דתם במעי תמימה מתפסו, דהתם ליכא קדושת דמים לא באם ולא בולד, וכיון דקדושת הגוף לא חייל אלא בהוייתן, הרי הולד חולין ושפיר מתפסו לכל זבח שירצה כמבואר תמורה כ"ד ב', משא"כ בצעל מוס דהולד קדוש קדושת דמים כאמו, [עי' מעילה י"ב ב' דמחלקינן לענין חלב המוקדשין וביצי תורין בין אם הם קדושים קדושת הגוף לבין אם קדושים קדושת דמים למזבח, דקדושת דמים שפיר חייל על הכל], וכש"כ אם נימא דקדוש קדושת הגוף במעי אמו דודאי א"ל להתפסו לזבח אחר, אלא דכבר כתבנו דמהא דמהני ליה פדיון אמו, משמע שלא נתקדש קדושת הגוף במעי אמו.

והשתא מתיישבין שפיר דברי התו' שצטמ"ק אות ה' דפשיטא להו ז"ל דלא שייך לומר לא אלימי למיתפס פדיונו אם ליכא אלא קדושת דמים, וקשיא להו דא"כ למ"ד בהוייתן הן קדושים, לריך שתחול קדושת הגוף על העובר

להקריבו, כמש"פ רש"י, [ועי' ברמב"ם פ"א מא"מ הי"א, דמשמע קצת דלאחר שהתפסו יכול להקריבו אף כשנולד לאחר פדיית אמו]. — ולדן אסור דקתני במתני' מתפרש לר"ח אם לא התפסו לאותו זבח, וזוה שוין ר"ח ור"ה, אלא דלר"ה אין תקנה בהתפסה.

יש להסתפק איעזר קודם שהוממה למ"ד במעי אמן הן קדושים, אם זבח מודה ר"ה דאין פדיון אמן מועיל להן מן התורה, ושפיר יהיו אלימי למיתפס פדיון כשיוממו, וגם י"ל לאידך גיסא דזוה אף לר"ח לא יועיל להתפסן לאותו זבח, דכיון דפתיכי זהו קדושת הגוף ונדחו אגב אמן, תו לא שייך להשלים להן קדושת הגוף, ואם בלא התפסן לא אלימי לר"ה, הרי גם לר"ח לא יהא להן תקנה.

בשטמ"ק אות ב' הקשה איך מועיל תוספת קדושה שיהא יכול לפדותו, ונ"ע מאי קשיא הרי כיון דאינו נפדה משום דלא אלים למיתפס פדיונו, הרי כשניתוספה קדושה שפיר אלים למיתפס פדיונו, וביותר דהא קודם פדיית אמו שפיר אלים למיתפס פדיונו, דהא איכא למ"ד דרועה ופודהו כשנופל צו מוס, וא"כ ע"י הוספת קדושה שמתפסו הרי הוא גורם דפדיון אמו לא מהניא לדידה, והרי הוא כקודם פדיון דאליס למיתפס פדיונו.

עוד שם באות ה' משמע דנקטו דלמ"ד בהוייתן הן קדושים גם תם במעי צעל מוס אינו מתקדש אלא בהוייתו, וחדשו דגם הויה לאחר שנפדית האם מקדשת, כיון דעדיין אסורה בגיזה ועבודה, ונ"ע דאם במעי אמן אינם קדושים אמאי אין מתפסין לכל זבח שירצה, ומ"ש מתם במעי תמימה דמתפסו כמבואר תמורה כ"ד ב'.

ברם נראה ליישב, וגם נראה דסוגיין אולא כמ"ד בהוייתן הן קדושים, והנה קדשים שקדמו מומן את הקדשן, פשוט לגמ' דגם הולד מתקדש באותה קדושה ונריך פדיון, ואף נפדה תם שלא יהא טפל חמור מן העיקר, ודכוותה קדמו הקדשן את מומן ראוי לקיים מסבא נמי שהולד יהא דינו כמו האם, דבקדושת דמים לעולם ראוי להשוות את הולד לאמו, ואף זוה היה ראוי לומר שיהא נפדה תם שלא יהא טפל חמור מן העיקר, [ועי' מש"כ לעיל י"ד ב' אמאי לא אמרינן הכי], ומיהו לענין

מהיכא יליף לה, ולפי מה שזדדנו לעיל י"ד א' דילפינן לה מהא דמעשר צעל מוס עושה תמורה, אף דדינו כלאחר פדיון, היה ניחא הא דצעי ר"ע למימר דיהא נאכל צמומו לצעלים כדין תמורת מעשר צעל מוס, [דגם מעשר צעל מוס עושה תמורתו כיו"צ כדאמר זכאים ע"ה ב'], כיון דכל עיקר דצעל מוס אחר פדיון עושה תמורה ממעשר ילפינן לה, ונראה דאף למש"כ שם דלאו ממעשר יליף לה, מ"מ שפיר ס"ל לר"ע דכיון דמלאנו בצבור ומעשר תמורה שנאכלת לצעלים צמומה, שפיר יש מקום לומר דגם תמורת פסולי המוקדשין לאחר פדיון לא תהא תמורה מהם.

יש להסתפק אם חיוצ המיתה הוא דין, כמו בתמורת חטאת שנאמרה הלכה למיתה, וכשעושה מעשה המצטל מיתתה הר"ז כעושה נגד ההלכה, או דהכא המיתה אינה אלא משום שאינה ראויה למידי, דא"ל להקריבה וא"ל לפדותה, אבל לא ילפינן מזה לומר דמלכות צמיחה, אח"כ ראיתי בשטמ"ק אות ג' שכתב דקרא אחי לומר שיש חיוצ מיתה, ע"ש.

כתב מרן זללה"ה בס"ח ס"ק י"ז דה' חטאות הממות מותר לרכוז עליהן מן התורה, ומשמע דס"ל דפקע מינייהו איסור גזירה ועבודה, משעה דאינתקו למיתה, ולפי זה יש מקום לדון בתמורת פסולי המוקדשין לאחר פדיון אם יש בהן איסור גזירה ועבודה, דאם מלכות צמיחה כתמורת חטאת, הרי גם לענין איסור גזירה ועבודה מסתבר דדינם כתמורת חטאת, אבל אם אינם צמחות מיתה, אלא דכיון דלא חזו למידי ממילא אזלי למיתה, א"כ י"ל דמדין תמורה שראוי להיות כדבר שהמירו בו, הרי הם באיסור גזירה ועבודה כדין פסולי המוקדשין לאחר פדיון, אם לא דנימא דצמידי דאזיל לאיבוד ליכא איסור גזירה ועבודה, וצאמת לו"ד מרן ז"ל היה מקום לדון גם בחטאות הממות לאידך גיסא לומר דאיסור גזירה ועבודה שהוא מדין כבוד ההקדש לא פקע מהן, ול"ע בכ"ז, וי"ע. (ס"ד סק"ג).

שם ואיצטריך קרא ואיצטריך הלכתא כו', ע"י מש"כ בחו"צ מנחות ז"ב ב'.

תוד"ה ותמורה וא"ת מאי שנא מולדות כו', א"ה, ע"י מש"כ בזה לעיל י"ד א' ד"ה ואם נימא.

בהוייתו, והרי הוא נולד לאחר פדיון אמו, ואיך תגרום לקדושת הגוף הוייתו מזהמת חולין, ואם לא חיילא קדושת הגוף ראוי שיועיל להם פדיון, והיינו דכתבו דראוי לאקושינהו לנצי ואיל ולמפרקינהו, דכלא פדיון פשיטא להו דאסורין, [ולא דמי לולדות תמימין דמצואר תמורה י"א א' כ"ה ב' דאף כלא פדיון נאכלין כחולין קודם הוייתן, דהתם ליכא קדושת דמים וכמש"כ לעיל], ולכך נמי א"ל להתפיסן לכל זבח שירצה, ותירצו דאף הויה מפסולי המוקדשין מקדשתן, כיון שאסורה בגזירה ועבודה, וכל קושייתם שיועיל להן פדיון כשיוממו, אבל צמעי אמן שפיר מפרשי כפרש"י דמשום גזירה תיקנו חכמים שלא יועיל להם פדיון, א"נ כיון שקדושין בקדושת פסולי המוקדשין אף לאחר פדיון, לא שרינן לפדותן תמימים אף דאיכא טעמא שלא יהא טפל חמור מן העיקר.

ולפי דבריהם ז"ל דגם בהוייתו אחר פדיון אמו מתקדש קדושת הגוף, היה מקום לומר דהא דילפינן מצעעריך בשעריך מצבור דאין מתפיסו לזבח אחר, דהיינו דוקא לאחר שנולד, דנתקדש קדושת הגוף, אבל עד שלא נולד דקדיש רק קדושת דמים, עכ"פ למ"ד בהוייתן הן קדושין, שפיר מקדישו לכל זבח שירצה, אבל מדר"ה מוכח דאף צמעי אמן אין מתפיסו אפילו לאותו זבח, וה"ה לר"ח לזבח אחר, וכדנקטו בתוד"ה מה.

ט"ז א' הא לאותו זבח מתפיסן כו', הו"מ לאקשו"י מהכא לזר פדא תמורה י"א א' דאין קדושה חלה על עוברין צמעי צע"מ, דלדידיה אף לאותו זבח אינו יכול להתפיסו, וע"כ יתירן כדמתרנין אליבא דר"ה.

שם בדוקין שצעין ואליבא דר"ע כו', ע"י מש"כ בחו"צ זכאים נ"ט ב'.

שם אר"נ אר"ב א' ותמורתו לאחר פדיונו מתה כו' וכי מה בין זו לתמורת צבור ומעשר כו', הא דצעל מוס עושה תמורה מפורש בקרא טוב צרע, והא דגם תמורת צעל מוס קריבה, ילפינן לעיל ט"ו ב' מקרא דאם נקבה, דמקרא דוהיה הוא ותמורתו יהיה קודש, הו"א לענין דרועה, וכמש"כ בשטמ"ק לעיל שם, וצמו' תמורה י"ז ב', מיהו הא דגם לאחר פדיון עושה תמורה לא נתפרש

לאנו, אם לא פירשו כיצד יחלוקו, אלא דאע"פ שדעתם לכך מ"מ אם א"א שיתקיימו תנאיהם על התחייבות המקבל, א"כ יהא על העיסקא תורת מקח, כגון אם לא היה ש"ש מתנה להיות כשואל, או דזולא לא יתכן שיתחייב המקבל אם אין כאן מקח, הרי יש מקום לומר שיתחשב כמקח אף שלא נתכונו לכך.

ובבב"א עיסקא למחצית שטר אמרינן ד"מ ק"ד צ' דעבוד רבנן שיהא פלגא מלוה ופלגא פקדון דהוא מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה, ומשמע דגם בעיסקא למחצית שטר אין כונת הנותן והמקבל לפלגא מלוה ופ"פ, אלא דחכמים קצבו כן לתועלתם, והא דניחא ליה ללוה שיהא פלגא מלוה, י"ל דע"ז הוא בעלים בפלגא דעיסקא כמו הנותן, וחלקו בחזקתו, משא"כ אם היה כולו פקדון, אף שהיה עליו לקבל מחצה מן הרווחים, מ"מ היה הכל בחזקת הנותן, וכל ספק היה נקבע הדין כלפיו דהמוציא מחזירו עליו הראיה, וכן בכל פרטי ניהול העיסקא היה יד הנותן על העלוונה, והא דניחא ליה למלוה אם נימא דהוא משום דבלא זה אין הלוה מתחייב זולא, א"כ אף צא"ן ברזל כן, דאם לא יחשב כמקח לא יתחייב המקבל בהפסד זולא, ואף דאפשר בקנין, מ"מ סתמא בלא קנין הוא, ואף שאפשר גם לחשוב שהמקבל מתחייב זולא כחמורה על מה שזוכה צא"ן קנין לפירות, ע"י מש"כ בצ"מ ס"ט צ' ד"ה ובאמת, מ"מ י"ל דסתמא אין כונתם לכך, אלא דרק הרווחים שנותן לנותן הם תמורת קנינו לפירות, ותו לא.

ברם אם סתמא אין כונתם למקח, ואינו צדין שיתחייב המקבל צולא, למה ישקדו חכמים לחשבו כמקח ולחייבו, ומה צדק שהנותן חפץ שיתחייב, הרי"ז כחפץ שיתחייב צלי קנין דאין בחפצו כלום, ובשלמא בעיסקא שפיר שקדו חכמים לפרש שיהא פלגא מלוה, כיון דהוא מילתא דהיתירא וניחא לתרוייהו, אצל צא"ן ברזל דאין מקבלין, אין לחכמים לתקן בזה כלום, ועוד דהא מצוהר בסוגיין דאף במקבל צא"ן ברזל מן העכו"ם ראוי להשוותו למקבל מ"שאל, ואם הוא תקנת חכמים לטובת הנותן, מהיכי תיתי נימא דתיקנו כן במקבל מעכו"ם לטובת העכו"ם ולרעת ישראל, וגראה מזה דכל קבלת צא"ן ברזל הרי הצא"ן של הנותן, ומ"מ מתחייב המקבל אף צולא, וכ"מ בכורות צ' א'

ט"ז ב' מתני' רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הזכורה ואם יש צו מקצת סימנין חייב, ר"ל דעז שנולד מרחל שלא זיכרה אינו זכור וכן רחל זכר שנולד מעז שלא זיכרה נמי אינו זכור, ואם יש צוהן מקצת סימנים, הרי הם צדין זכור, אלא דחשיבי בעל מוס דלעיל ג' צ', ויש לדקדק דהו"ל למיתני אינן זכור כדתנן באנדרוגינוס לקמן מ"א א', ולשון פטורה מן הזכורה מתפרש על מה שעתידין לילד שלא יהא קדוש, וכדתנן כ"א צ' בהמה גסה ששפעה כו' ופטורה מן הזכורה, וכן כ"ד א' חזיר שכרוך אחר רחל פטורה מן הזכורה, ולמאי דמצוהר לקמן י"ז א' דגם צן נדמה אינו זכור לרבנן, וכדאמרינן ברזל צת רחל צת עז וברחל צת עז צת רחל, י"ל דנקט לשון זה לאשמועינן דגם אם היו נקבות הרי הן פטורין מן הזכורה, דמה שילידו אינו קדוש.

בענין צא"ן ברזל ועיסקא

א) בב"מ ע' צ' מתני' אין מקבלין צא"ן ברזל מ"שאל כו', סתם נותן ומקבל צא"ן ברזל, אין דעתם שזה מקח בהקפה עם רבית על ההמתנה, דא"כ אין כאן ענין מחודש של צא"ן ברזל, אלא זו מכירת צא"ן, ועוד שהרי אין מוזכרים בדבריהם מקח, והנותן מתנה שהמקבל יתחייב באחריות אם ימות, וכמש"כ תו' מן הירושלמי, וכ"ה בתוספתא פ"ה, ושהולדות והגיזות יהיו של המקבל או שילוקו, וכל דברים אלו אין להם מקום במקח, דודאי הקונה פרה הולדות והגיזות שלו ואם תמות יהיה באחריותו, אלא סתמא דמילתא דעת הנותן שהצא"ן ישארו שלו, ואם ימות המקבל לא יעשו מטלטלין אצל צניו, אף אם בכל עיסקא הפלגא מלוה נעשה מטלטלין כדס"ל לרב אידי צ"א צ"מ ק"ד צ', וכן אם הבהמה תמות יגבה מן העידית כדין השומרין [אם גם במתנה ש"ח להיות כשואל דינו בעידית והכי מסתברא, ומיהו במתנה להתחייב במתה מחמת מלאכה יש מקום לדון], ואם לאו, תהא הנפ"מ צנגנבה הבהמה], ולא מציונית כבע"ח, ואפשר גם דאם כל השומרין מתחייבין רק משעת האונס כדס"ל אחד לישנא צ"ק קי"צ א', דה"נ לא יתחייב המקבל אלא משעת האונס, וכן לא יוכל המקבל לסלקו בדמים אם ירצה הנותן את לאנו, וכן איפכא שלא יוכל הנותן לומר דחפץ במעות, אם המקבל ירצה להחזיר לו את

דמשום שיטפא דלישנא דמתני' נקטי', אצל למש"כ דמזה מוזן דאף כשהזהמה נשארית של הנותן אסור, ניחא, דלענין שריותא דהשם פרה, שפיר יש להזכיר דאע"ג דצ"צ אסרו אפילו הפרה נשארית של הנותן, מ"מ השם פרה שרי, כיון שלא עשאה דמים מחיים. — ובתוספתא פ"ג דבכורות איתא רי"א אף המקבל מן העכו"ם אע"פ שאינו רשאי כו', ולפ"ז י"ל דלהכי קתני אצל מקבלין אלא ברזל מן העכו"ם לאפוקי מדרי' דאמר דאינו רשאי, [ובתוספתא דמכילתין פ"ה נמי תניא מקבלין אלא ברזל מן העכו"ם, ומשמע דיש צוה חידוש, דהתם לא קתני לוי' ומלוין], וטעמא דרי' [אם אינו ט"ס ונשתרצב מהרישא דהמוכר לו], ז"ל דהוא משום דאין משמרין אותן ומוזיקין לישראל, או משום דחשודין על הרביעה וז"ע.

ב) גמ' למימרא דברשותא דמקבל קיימא ורמינהו המקבל כו', למאי דלא ידעינן השתא טעמא דתפיס לה והו"ל יד נכרי באמצע, אין מקום לדון לפטור הולדות לאחר חלוקה, וע"כ לפרש דהנידון קודם חלוקה, ולפמ"ש רש"י דאיירי שהתנו לחלוק בולדות, א"כ הנכרי שותף בכל הולדות עד החלוקה ופשיטא דיש לפטור, ואף אם נימא דאי ברשותא דמקבל קיימא הרי גם האמהות של המקבל וכאילו קנאם, ואין הנותן זכאי לקבלם בגמר העסקא, מ"מ גם לפ"ז סתמא דמילתא נשאר לנכרי צאן זכות לולדות, וא"כ הולדות משולדו הם שייכים גם לנכרי, כש"כ שכבר ביארנו לעיל סק"א שיש לנותן זכות לקבל אצלו בגמר העסקא, וכדעת הרמב"ן וכו"נ דעת הראש"ד, וכן בתו' הר"פ, ובשטמ"ק בכורות, וכן בריטב"א, וכו"מ ברש"א, וא"כ האן של הנכרי וממילא הולדות גם שלו כפי חלקו שהתנו, וא"כ קשה מאי קפריך דליחייבו בצכורה, ואין לפרש דפריך דלישתרי משום רבית, דהא אצ"י משני דבאמת חייבין בצכורה גדלה קביל עליה אונסא וזולא, וגם אין קושי אם חכמים החמירו לחשבה כהלואה לענין רבית, וזה בכלל קו' תו' לפרש"י, וזריך לדחוק דמשמע לגמ' דולדותיהן פטורין אף לאחר חלוקה, דלעולם הנידון כשהאם כולה צבעלות ישראל, וכיון דבחלק מדעת העכו"ם פשיטא, למאי דלא ידעינן טעמא דתפיס לה, דהר"ז כקנה בהמה מעכו"ם דחייבת בצכורה, ע"כ הנידון כשחלק לעצמו, ואי

הואיל ועיקר בהמה דישראל היא כו', והא דכהן השם פרה מישראל אוכלת בתרומה, כדתנן שלהי תרומות, הוא משום דכיון דאחריותו עליו הר"ז כקנין כספו, ע"י יצמות ס"ו ז', [ונמנה שפירשו תו' והר"ש דשם דהתם בשואל איירי, והיינו שכל הריית של המקבל דאל"ה אסור, ע"כ דאיירי דמחזיר גוף הבהמה, דאל"כ אין כאן שמין אלא סתם מכר, ומבואר דשמין מתפרש כשהגוף נשאר של הנותן], וכ"ד הרמב"ן בסוגיין דהאן של הנותן [וכ"מ ברש"ד ששטמ"ק], והא דאמרינן בסוגיין כיון דאי לא יהיב זוזי אחי נכרי תפיס לה לבהמה [דמשמע דתחלת תביעתו זוזי, וכבר דקדקו בזה בתו' הר"פ, ובשטמ"ק [בכורות] ע"ש, וכן בריטב"א], יש לפרש דהוא משום דסתמא הסכמתן שבתשלום הזמן ימכור המקבל את האן ויתן לצעלים את חלקן, ועיקר הא דמסיק דהו"ל יד נכרי באמצע הוא על הולדות, אצל האן עצמו הוא גופו של נכרי, [וזה לפרש"י אצל לפיר"ת בלא"ה ניחא דהא איירי כשפסקו דמים], [וביצמות ס"ו ז' נחלקו בנצ"ב של אשה אם יכולה לתובען משום שבה בית אביה, ומבואר דבלאו האי טעמא הרי הן של הבעל, ויש לחלק דהתם בסתמא אין עומדים לחזרה, וגם אין לנותן בהם שום ריות, משא"כ אלא ברזל שנותנין לזמן מקוים ע"מ לחלקן בהגיע הזמן].

ובזה אפשר ליישב הא דקתני מתני' אצל מקבלין אלא ברזל מן העכו"ם, ובפשוטו הוא משנה שאינה צריכה, דהא קתני סיפא דלוי' מהן ומלוין אותן ברבית, וכש"כ אלא ברזל, ולא הו"ל למיתני אלא לוי' מן העכו"ם ומלוין אותן ברבית, אצל למש"כ ניחא דה"ל דאי הוי קתני רק אין מקבלין אלא ברזל, כדקתני ב"מ ס"ח א' אין שמין, הו"א דטעמא משום דעשאוה רבנן כמלוה, אצל אם פירש בהדיא דהאן ישאר של הנותן שרי, לכך קתני אצל מקבלין אלא ברזל מן העכו"ם משום דליכא זהו איסור רבית, ומינה דאי הוי זהו איסור רבית היה אסור, אע"ג דהתם פשיטא דלא עבדו רבנן תקנתא למחשבה כמלוה, וכ"מ בצרייתא ב"מ ס"ט ז' דקתני אע"פ שאמרו אין מקבלין אלא ברזל מישראל אצל מקבלין אלא ברזל מן העכו"ם אצל אמרו השם פרה כו', ואינו מוזן מה הוצרך להזכיר הא דאמרו אצל מקבלין אלא ברזל מן העכו"ם, ודוחק לומר

כששמו האן צדמים, היינו שעל המקבל גם למכור האן ולשלם הדמים, אבל מ"מ האן של הנותן כל זמן שלא נמכר, וכמו צנ"צ דעלמא, דהא במקבל אן צרול עסקינן ולא צמוכר אן, וא"כ פשיטא דהנולד מן האן אינו קדוש, ולא מהני מה דברשותא במקבל קיימא, וגם עיקר פירוש התו' דרק מרצית דאורייתא קשיא ליה, וקיס ליה לגמ' דמתני' מדאורייתא קאסרה משום דאל"כ פשיטא, קשה דהא שפיר אינטריך למתני' לאשמועינן איסורא דרצון, וכמ"ש הרמב"ן דלא שמעינן לה מהא דאין מושיבין חנוני דהתם מלוה גמורה היא, משא"כ הכא דהאן של הנותן, ואף בגוונא דאין לנותן זכות לקבל האן נמי יש צוה חידוש וכמ"ש להלן, ופשיטא דמתני' לא משמע רצית דאורייתא, דבסתם אן צרול איירי.

ובראה לפרש דהנה צאמת איסורא דמתניתין חידוש הוא, ואף בגוונא דאין לנותן הזכות לקבל אנו, דהא שרי לקבל אן צרול כשכל הפירות של המקבל, וכמ"ש תו' יצמות ס"ו ז' והר"ש ספ"א דתרומות דהיינו מתני' דהן ששם פרה מישראל, וכן מותר לאדם למכור אנו לגזיות וולדות, וא"כ אם הקדים למכור אנו לראובן לגזיות וולדות לשנה בסלע, ואח"כ מסר לו אנו דין אן צרול, הרי אין כאן שום איסור, דכשסר לו דין אן צרול אינו מקבל ממנו כלום, ומה שהקדים למכור לו פשיטא דשרי, וא"כ הרי בכל מקירת אן צרול בתחלה כשמתנין שהמאה אן צמאה של זה וגזיות וולדות יחלוקו, למה לא יתפרש שהנותן שיר לעצמו מחצית גזיות וולדות, ותמורת המחצית השנייה שהוא נותן למקבל, יתחייב לו המקבל אחריות על הקרן, ונמצא שלא קיבל מן המקבל כלום, ואף כשהסכים למכור חלקו בגזיות וולדות בסלע כמו שהוא צירושלמי, למה לא יתפרש כאילו הקדים למכור מחצית הגזיות והולדות בסלע, ואח"כ מסר האן צל זהב תמורת מחצית השנייה של הגזיות וולדות, [ואם משום דאין כן השער, הא דאי לא הוא כמפרש, דכל אן אין לו שער קצוה, וגם לאו משום הכי אסרינן לה], ונמצא דמתני' אשמועינן חידוש גדול דבכה"ג חזינן כאילו מכר לו האן, והכל של המקבל, ואח"כ כל מה שהמקבל נותן, הוא נותן משלו, ומשום שמעבד התשלומין של האן, ונמצא דמהא דמתניתין אשמועינן איסורא

ברשותא במקבל קיימא דין הוא שיוכל לחלק לעצמו, דהנותן כבעל חוב חשיב, וא"כ ליחייב בצבורה, אבל הדבר דחוק דאם קודם חלוקה יש לעכו"ם חלק בולדות, מאי מהני הא דקאי ברשות המקבל לענין להרשותו לחלק בעצמו, הלא ראוי לדנו ככל שותפין דעלמא דמני למימר מאן פלג לך, גם קשה דאם טעם הפטור משום דהוי כקודם חלוקה, א"כ ולדי ולדות אמאי חייבין, הלא כיון שנולדו מזהמת הנכרי הרי הם שייכים לנכרי, וצאמת הראצ"ד בשטמ"ק כתב דע"כ לא איירי שהסכימו לחלוק בולדות, דא"כ ולדי ולדות נמי פטורין.

ולכן צריך לומר דלמאי דלא ס"ל טעמא דכיון דתפיס ליה הו"ל יד נכרי בצאמנא, לא מיתוקמא מתני' כשפסקו לחלוק בולדות, דממ"נ אם לאחר שחלקו, ודאי חייבין, ואם קודם שחלקו אפילו עד עשרה דורות פטורין דכל הולדות משותפין לעכו"ם ולישראל, וע"כ לאוקמי מתני' דבכורות כשפסקו לקבל דמים, וכדקמני צירושלמי וצחוספתא צסוגיין, [וצמהרש"א ומהר"ם שיף וגד"ת הניחו בקושיא לפיר"ת אמאי לא מוקי ההיא דבכורות כפרש"י שלא פסקו דמים, ולמש"כ מיושב, אלא דמ"מ ק"ק שלא הזכירו תו' הכרח זה לאפוקי מפרש"י, ואפשר משום דמכח הכרח זה אין להוכיח אלא שלא פסקו לחלק בולדות עצמם, אלא שהמקבל יזכה בכל הולדות וישלם דמים, אבל אכתי אין להוכיח מזה דגם על האן עצמו פסקו דמים, ועיקר כונתם לפרש דהוא רצית דאורייתא, וזה לא יתכן אם לא פסקו דמים על האן עצמו].

ובתו' פירשו לפ"ז דגם לס"ד ולאצ"י הוי טעמא דמתניתין משום דנכרי תפיס ליה, אלא דגמ' קשיא ליה דכיון דחשיב ליה רצית דאורייתא כבר נפיק ליה מרשות נכרי לגמרי ואינו צדין שיפטר אף דתפיס ליה, ורצא משני דאפ"ה חשיב יד נכרי בצאמנא, והדברים דחוקים דפשיטא דגמ' משמע דעד דאסיק רצא לטעמא דתפיס ליה לא הוי ידעין ליה, וכ"כ הרשב"א, [ואין לפרש דמעיקרא ולאצ"י הוי מפרשין ולדות פטורין דהיינו הולד הצבור של האן דאינו קדוש, ואף על זה פרכינן דאי ברשותא במקבל קיימא דין הוא שיהא קדוש, ומוקים לה אצ"י דקציל עליה אונסא וזולא, דאין שום רמז צגמ' דלרצא נשתנה פירושא דולדות פטורין ממאי דהוי ס"ל מעיקרא, ועוד דאף

או כעו, דכיון דהיא בת עו י"ל דחשונה כעו שנשתנתה, דהיולא מן העו כעו, והלכך אם ילדה עכשו רחל הרי הוא נדמה, והיינו דאמרין זיל בתר אימיה דאימיה והאי נדמה הוא, ולפי זה אם תלד עו נימא דחזר עו למקומו ויהיה חייב, ונמלא לפי זה דהני לישי פליגי, דאי אפשר לומר דר"מ מחייב בשניהם דהיינו גם ברחל בת רחל בת עו, וגם ברחל בת עו בת רחל, דאם מחייבין ברחל בת רחל בת עו, ע"כ דנקטינן ברחל בת עו שם רחל עלה, וא"כ עו בת רחל שם עו עלה, ויש לפטור רחל בת עו בת רחל, וכן איפכא.

ומיהו רבנן פטרי בתרויהו, דלא פליגי לישי אלא צהי גוונא ר"מ מחייב, אבל רבנן בכל ענין פטרי, וכן מצואר ברמזין ורא"ש שהעתיקו ב' הלשונות וסיימו דהלכתא כרבנן, והיינו דפטור בכל גווי ומשמע נמי דלרבנן גם רחל בת רחל בת עו בת רחל פטורה, וכמו לענין שעיר ר"ת, ואפשר דגם יתכן לומר דר"מ מחייב בתרויהו, דכיון דפתיכי באם גם ממין הבן לא חשיב נדמה, ולפי זה היה אפשר לפרש הצרייתא דה"ק רחל בת עו ועו בת רחל שילדו בין רחל בין עו ר"מ מחייב וחכמים פוטרי, אלא דלפי זה לא נזכר בצרייתא מה ילדו, וזה לא יתכן וכמ"ס להלן דכיון שזה עיקר הנידון מה דין הילוד לא יתכן שלא להזכירו, ולהוסיף בין עו בין רחל כריך להגיה הצרייתא, ולכך לא פירשו כן בגמ'.
מלשון הגמ' מצואר דמוספין בצרייתא רחל בת רחל בת עו, ולא מפרשין דה"ק רחל בת עו ר"מ מחייב בצכורה אם תלד רחל, דודאי ראוי לפרש את הנוול שעליו דניס, שזהו עיקר הנידון ולא שייך למיתני סתם ר"מ מחייב אם תלד, ולא לפרש מה תלד וכן לאצט"ל המפרש בצרייתא הולד שעליו דניס דהיינו רחל בת עו בת רחל, וכן לאוקימתא דרב אשי. (ס"ב סק"ג).

שם ואי מהכא הו"א ה"מ לגבי קרבן חובה אבל נדבה לא צריכא, פשטא משמע דהשתא משוינן חובה ונדבה וממעטינן מאו עו נדמה אפי' רחל בת רחל בת עו, או רחל בת עו בת רחל, דאחד גילוי מילתא הוא דג"ז בכלל נדמה, ולפ"ז הא דלענין בכור ר"מ מחייב, היינו רק ליתנו לכהן, וכן פרש"י, אבל לא להקריבה, והוא משום דמדמי ליה למקצת סימנין דחייב בצכורה ופסול לקרבן

דרבנן צוה, שמעינן מינה דהגזות והולדות גדילין כולן ברשותו של המקבל לגמרי, ואינן כשיר של הנותן.

והיינו דפרכין דא"כ אמאי הולדות פטורין מן הצכורה הרי הן לגמרי של הישראל המקבל, ומעולם לא היה יד נכרי בהן, והיינו בגוונא שהסכימו שכולן של המקבל והוא נותן סלע, דאל"כ הרי הנכרי ממש שותף בהן ואפילו עד עשרה דורות, וכמס"כ הראב"ד, ומשני אביי דאירי דקיבל עליו אונסא וזולא, ובכה"ג שרי משום רבית, דחזינן לגזות וולדות כגדילין ברשותו של הנותן, וכאילו שירים לעצמו, ואינו נוטל משל המקבל כלום, והלכך אף כשהסכים למכרן למקבל בסלע, הרי"ז כגדלו ברשותו ואח"כ מכרם, דעיקר העסקא שהיא מסירת ז"צ לא נשתנתה ע"י ההסכמה למכור בסלע, ובכה"ג כיון שעדיין לא קיבל דמים לא בעד האלן ולא בעד הגזות וולדות פשיטא דדמי ליה כשלו וחשיב יד עכו"ם באמצע, ורבא חידש דאף דחזינן להו כגדלו בתחלה ברשותו של המקבל, מ"מ הנכרי חזי להו כשלו ותפוס להו אי לא מקבל זוזי, וסגי צהכי למיחשב כיד נכרי באמצע.

ולחאמור נראה דאף בגוונא דפסק דמים כמו שהוא צירושלמי ותוספתא, נמי אינו אלא רבית דרבנן, והוא באמת ככל אלן ברזל דעלמא, דלעולם קובע להן דמים, והיינו דאמר שעשויות עליו צמאה של זהב, ואכתי נשאר לנותן הזכות לקבל האלן, וכמו בכל אלן ברזל כמס"כ לעיל מדברי הראשונים ז"ל, וכן המקבל יכול לתת לו האלן ולא נתחייב דמים, וההסכם הוא שיחלקו בגזות וולדות תמורת הטיפול והאחריות של המקבל, אלא שהנותן הסכים לקבל סלע תמורת זכותו בגזות וולדות, וממילא אין כאן אלא רבית דרבנן, וצוה נמי ניחא דמתני' דהכא ודכורות מתפרשי צלחן ברזל הרגיל ולא נתחדשו בתנאי צלחן ברזל דידהו מידי, אלא שלענין בכורות הדבר מובן שהנידון בזמן שהנותן העכו"ם הסכים למכור חלקו בולדות מראש, ודכוותה נמי הכא איירי גם בכה"ג.

י"ז א' אלא לעולם לצכורה והצ"ע ברחל בת רחל בת עו כו' זיל בתר אימיה דאימיה כו', ר"ל רחל בן רחל, דזכור איירי והנידון אם קדוש בצכורה, וכמו שפרש"י לאצט"ל ברחל בת עו והנידון הוא אם רחל בת עו חשבינן לה כרחל

כדאמר לעיל י"ז א', ומ"מ נראה דלר"מ עדיף ליה רחל בת רחל בת עז א"נ רחל בת עז בת רחל ממקצת סימנין, דהא במקצת סימנין לא אשכחן דאינטריך קרא למיפסל לקרבן, אלא כיון דקרא דאך ליכא אלא בצכור, הרי מסבירא אמרינן דלענין קרבן לא מהני מקצת סימנין ואילו הכא צעינן קרא דאחד לר"מ למיפסלינהו לענין קרבן, [ועי' תו' ב"ק ע"ח א' ד"ה עד].

ואפשר עוד דאך רבנן דפליגי עליה דר"מ ופטרי, דהיינו רק לבתר דאיכא קרא למיפסלינהו לקרבן ולכלאים ותכלת ולנגעים, מזה מסתבר להו דכלל נדמה שוינהו רחמנא ואף לענין צכורה ואחי שפיר הא דאיכפלו כל הני אמוראי לאשמועינן אליצא דר"מ דצאמת אף לרבנן אינטריכו להני קראי, ומיהו הא דכלאים ותכלת ונגעים, בלא"ה אינטריך לאשמועינן אף אליצא דרבנן, דלא למדנו כלל למיפסל צהו נדמה, והיינו דנקטו לשון הכל מודים ולא נקטו מודה ר"מ כדנקט ר"י, ולא נזכר אלא לדרשא דאחד.

ברם לפי זה דאמרינן דכלל קרבנות מודה ר"מ דלא אמרינן חזרה שיות למקומה, ואינו קרב, ורק לענין קדושת צכור ס"ל דקדוש וכדין בעל מוס, א"כ קשה אמאי שצקיה ר' יוחנן לצכור דאיירי ציה ר"מ, ונקט שער ר"ת, ואמאי לא אמר בצכור גופיה דמודה ר"מ שאינו קרב, (ונתעוררתי לזה ע"י בני משה נ"י), וזה מכריע לפרש הצריכותא דאף למסקנא לא משוינן חוצה ונדבה, ומתפרש דאי מאו עז לא הוי ידעינן למיפסל בנחת לדרי אף לא בחוצות, ומאחד לא הוי שמעינן למיפסל בנדבה אף לא סתם נדמה, ולכך צריכי תרוייהו וכל חד כמשמעותיה דבנדבה לא מיפסל אלא סתם נדמה ולא בנחת לדרי, ובחוצות מיפסל אף בנחת לדרי, וצכור כנדבה דמי וכשר גם להקרבנה, [וע"ע למה פרש"י ליתנו לכהן, ואפשר דהפשוט יותר נקט, כלומר דלענין זה ודאי דמחייב].

ולמה שזדדנו דרבנן נמי דרשי מאחד המיוחד מששת ימי בראשית אלא דסברי דלגלויי אחי דג"ז נדמה אף לענין צכור, י"ל דנקטו בגמ' הך לישנא דמשמע קצת דגם כלל הקרבנות צעינן מיוחד מששת ימי בראשית משום דלרבנן כן הוא, אצל קשה א"כ מנ"ל לר"י דר"מ מכשיר בקרבנות

נדבה בחזרה שיות למקומה, הלא למעוטי בפלוגתא עדיף, ואית לן למימר דר"מ לא פליג אלא לענין צכור ליתנו לכהן ולא להקריבו, וגם לענין זה צכר אשכחן דקיל טפי מקרבן ציש צו מקצת סימנים כדאמר י"ז א', אצל צין קרבנות חוצה לקרבנות נדבה לא אשכחן חילוק, ונראה מזה דרבנן לא דרשי אחד המיוחד, ומסבירא קים להו דכל שאינו מיוחד מששת ימי בראשית חשיב נדמה, ושפיר ס"ל לר"י דכל מאי דנפק"ל מאחד ליכא למילף לקרבן נדבה והלכך לר"מ כשר בחזרה שיות למקומה צשאר קרבנות, אצל הדבר ק"ק צסבירא לומר דמדרשא דעד שיהא הוא שור וצכורו שור קים להו לרבנן דצעי מיוחד מששת ימי בראשית, דהא שפיר קרינא ציה הוא שור וצכורו שור אף צהפסיקו דור אחד מששת ימי בראשית, דאכתי הוא שור וצכורו שור, וכן לענין פטר חמור וא"כ מן הראוי לאוקמי נמי מיעוטא דאו עז פרט לנדמה דומיא דמאי דמיעט רחמנא גבי צכור, ולא לחדש דמיעט רחמנא כל שאינו מיוחד מששת ימי בראשית, והא דלא ילפינן מצכור צכר כתצו תו' ב"ק ע"ח א' דאחי למעוטי ציש צו מקצת סימנים, וכמבואר לעיל י"ז א' דצזה חלוק קדשים מצכור, וגם עדיף לומר דדרשא דאחד לא אחי ר"י לחדשה רק אליצא דר"מ, וזה מספק לן למידחק צדר"י דנקט שער ר"ת דציה כתצו קרא, אצל ה"ה דצכור נמי לא קרב לר"מ, ודרשא דאחד אף אליצא דרבנן היא, וצריכותא דגמ' כפשטה דצתר דגלי אחד דצעי מיוחד מששת ימי בראשית, מפרשינן נמי מיעוטא דאו עז למי שאינו מיוחד מששת ימי בראשית, וזה מסתייע מפרש"י שכתב ליתנו לכהן, וע"ע.

בראה דיש צו מקצת סימנין נמי פסול לכלאים ותכלת ונגעים דגם לענין זה איכא למידרש מה פשתן שלא נשתנה, ואפשר דרב אשי מפרש להנך מימרי דאמוראי גם אליציה דמוקי פלוגתתן במקצת סימנין, וגם לר"מ הרי רחל בת רחל בת עז עדיפא ממקצת סימנין וכמש"כ לעיל.

הא דאמרינן אצל נדבה לא, היינו דהוי מכשרינן כל נדמה, ואפילו רחל בת עז, ואפילו צאמר הרי עלי עז, נמי הוי מכשרינן רחל בת עז, דעז שנשתנה הוא, דהמין נקבע ע"י האם והאב, ולא ע"י לורתו, ואע"ג דצכור ממעטינן נדמה, הוי מפרשינן דהוא דין צהלכות צכור.

קדושים, כיון שהדבר לא יוכל לשמש צעולם המעשה, והלכך אף כשבאמת כלפי שמיא גליא שינאו שני ראשיהם כאחד, נמי אין שניהם קדושים, ונראה דבכה"ג שניהם אינם קדושים וכמש"כ לעיל, דכל ענין צבור היינו שהוא המיוחד ולא שייך שיהיה ענין זה בשנים בלא גזירת הכתוב, וכן מבואר בתו' וברא"ש לעיל ט' א' שפירשו דהא דאמרינן דמתני' דלא כרבי יוסי הגלילי, היינו משום דלרבי יוסי הגלילי אף שהוא חשש רחוק שינאו כאחד, מ"מ יש להפריש טלה לעצמו כיון שאין הפסד בדבר, ומבואר דלרבנן א"צ להפריש לעצמו, ובשיעור השכיחות שינאו שני ראשיהם כאחד לא פליגי רבי יוסי הגלילי ורבנן, דלא נחלקו אלא אם איכא למיקם עלה דמילתא או לא, ואם אינא דלקושטא דמילתא שינאו שני ראשיהם כאחד מודים רבנן דשניהם קדושים, א"כ אף כרבנן לא אחיא מתני', אלא ודאי לרבנן אף בינאו שני ראשיהם כאחד אין שניהם קדושים.

והגרע"א ז"ל בתשו' סי' קס"ז נקט דגם רבנן דרשי מהזכרים דבינאו כאחד שניהם קדושים, אלא דס"ל דליכא למיקם עלה דמילתא, והלכך קשיא ליה ז"ל לפירוש תו' והרא"ש ט' א' דהא דאמרינן דמתני' דלא כרבי יוסי הגלילי הוא משום דראוי להפריש טלה לעצמו לנאת מידי חשש שינאו כאחד, דא"כ אף כרבנן לא אחיא, ולמש"כ ניחא דרבנן לא דרשי הזכרים כלל.

ובן משמע דפרש"י ט' א' ד"ה אלא משום שנאמר הזכרים צבור בהמה טהורה דשמעינן מינה דאפשר לנמנע כו', וא"כ רבנן דס"ל א"א לנמנע ע"כ דלא דרשי הזכרים, ובעיקר כונת רש"י נראה דאין ר"ל דבסברא לא פליגי כלל רבי יוסי הגלילי ורבנן אם אפשר לנמנע או לא, ורק בקרא פליגי, דא"כ היה ראוי לפרש בגמ' ורבנן האי הזכרים מאי עבדי ליה, וגם בפשוטו נידון אפשר לנמנע או לא ראוי לקצו בסברא, אלא כונת רש"י דרבי יוסי הגלילי ס"ל מסברא ד"ל דאפשר לנמנע ומוקי לה לקרא דהכי והרי קרא כמסייעו לזה, ואפשר נמי דאף דס"ל לרבי יוסי הגלילי דאפשר לנמנע מ"מ אינו ודאי גמור, ובעינן לקרא למימר דרחמנא אמר דניעצד כהאי גוונא וניחא ליה צמנא דידן, והיינו דאשמועינן קרא דאפשר לנמנע, ורבנן קים להו מסברא דא"א לנמנע ולא צעו לאוקמי לקרא

רש"י פירש הא דמודה ר"מ בשעיר של ר"ח לענין חזרה שיות למקומה, והא דנחית לדרי פירש צרחל צחל צחל צחל עו כל"ק, וטעמו ז"ל דבשעיר ר"ח שדינו בשעיר עזים ליכא מעליותא צרחל צחל צחל צחל עו, דאדרבה מה שקרובה יותר לרחל יש לפסול, ואם היא עו צחל צחל צחל צחל עו, דעיקר המין מתיחס לשרשו וכיון דמרחל קאחו לאו עו נינהו, והלכך ליכא לפרושי אלא צעו צחל צחל צחל עו, ולענין חזרה שיות למקומה, אצל צנחם לדרי דאיירי גם בקרצנות שכשרים מן הרחלים ומן העזים, ונמשכת לה נמי בצחלה בקרבן פסח, כזה שפיר איכא למידן צרחל צחל צחל צחל עו, אם יש צח עדיפותא מחמת שדומה לאמה, ונמיהו צעו צחל צחל צחל צחל עו שפיר שייך לדון אף לל"ק לענין שעיר דר"ח.

ולענין הלכה למאי דקיי"ל כרבנן, צעינן מיוחד משעת ימי בראשית בין בקרצנות חובה, ובין בצורה, ובין בצבור לענין ליתנו לכהן, ונראה דה"ה בפטר חמור, דראוי להשוות דיני הזכור, ורב אשי לית לן למימר דפליג אדיני דנפקי מהני תרי לישני, וכ"כ מרן זללה"ה סי"ט סק"ט ע"ש.

(ס"ב סק"ג).

מתני' רחל שלא זיכרה וילדה שני זכרים וינאו שני ראשיהן כאחת רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר הזכרים לה, מבואר דאינטריק קרא להכי, וכן צדין דכל ענין צבור הוא שאין דומה לו, וכששניהם זכורים הר"ז כאילו לכל חד קדם חד, וראוי להיות שניהם אינם קדושים, ואפילו למ"ד קרובה ואפילו קרובות, מ"מ צבור שעיניו שהוא קדם לכולם, לא שייך למיהב יחוס זה לשנים, ולכך אינטריק קרא.

שם ותכ"א א"א לנמנע אלא אחד לו ואחד לכהן, נראה דלא יתכן לומר שהוא דבר שאי אפשר שינאו כאחת, דלא מנאנו שהתנה הקצ"ה צמעה צראשית על כך, וא"כ שפיר יתכן שצמנאות ינאו שני ראשיהן כאחת, אלא דחכמים ס"ל דאין צדי אדם להחליט שכן אירע, דא"א לנמנע כל כך שיהיו הצער והעצמות של רוב ראשו של כל אחד שזה צמנאות כאחד, והלכך לעולם יש לדון הדבר כספק.

ונראה דמה"ט ס"ל לחכמים דלית לן למידרש מהזכרים שבינאו כאחד יהיו שניהם

שמעין מינה ללענין להקריבו לא אמרין דהיפה
הזכור, ועי' מ"ש להלן דהא דעשו שאינו זוכה
כוזכה.

י"ז ב' תוד"ה זכר, עי' מש"כ בזה לעיל ט'
ז'.

י"ח א' אמר רבא עשו שאינו זוכה כוזכה,
בפשוטו עשו כן כדי שיקיים ישראל
מזות נתינה, ויש לעי' א"כ נהי דרבנן לא ס"ל
דעשו שאינו זוכה כוזכה, אבל למה לא יחייבו באמת
שיתן ישראל את הבהמה לכהן מספק ויחזור
ויקנה ממנו בנתינת השני, כדי שיקיים מזות
נתינה, ואפשר משום דהכהן נוטל הכחוש, ואם
יזכה בשמן מספק, אינו צדין שיחזירו לו תמורת
הכחוש, ושמא הו"ל עי"ז כמסייע צדית הגרנות,
אבל כשאינו עושה מעשה צדיים, לא קפדין בהכי,
ועצדין שאינו זוכה כוזכה, א"כ אם הכהן יזכה
באחד א"ל לחייבו למוכרו תמורת השני, ורק
כשעשו שאינו זוכה כוזכה הרי זכיתו ומכירתו באין
כאחד, ולהאמור לר"ט דהכהן צורר לו את היפה,
באמת ראוי לזכותו תחלה בכחוש ולחזור ולהחליפו
ציפה, ואפשר שזה נרמז בלשון דהכהן צורר לו את
היפה, שהדבר תלוי בצריכתו, ואם חפץ בכחוש יכול
לצררו, דכיון דזוכה שניהן ומחזיר האחד, שפיר
הצריכה צידו לצרור איזה שחפץ.

לבאורה איכא נפקותא בפלוגתא ר"י ורבנן בלקח
הכהן הכחוש ואח"כ נודע שהשמן
הזכור, דלר"י דחשיב כאילו זכה הכהן בשמן ומכרו
לישראל, הרי נשאר השמן ציד ישראל, אבל לרבנן
הדר דינא, ונוטל הכהן את השמן ומחזיר את
הכחוש, אבל אין נראה כן, דהא בכה"ג ניחא ליה
לישראל לטול את הכחוש שלא יטרח להמתין עד
שיפול צו מוס, [ולחזיר את השמן], ולא מלאנו
דעל חלקו של ישראל יעשו שאינו זוכה כוזכה, ואם
ציד ישראל לחזיר לרשותו את הכחוש ממילא לא
זכה בשמן, ולכן ז"ל דלא עשו שאינו זוכה כוזכה
אח"כ הספק ישאר בעינו, אבל על הדג שיתצרר
לא עשו כלום, ולמש"כ דהא דעשו שאינו זוכה
כוזכה, הוא כדי לקיים מזות נתינה, א"כ באמת
לדג שיתצרר ותתקיים מזות נתינה כראוי, אין צורך
לתקן לעשות שאינו זוכה כוזכה. (ס"ד סק"ד).

בהכי, וכן בתו' ט' א' ד"ה אמר כתבו דרבנן לא
דרשי הזכרים כיון דס"ל דא"ל לנמנמס. (ס"ג סק"ה).

שם ר"ט אומר הכהן צורר לו את היפה, בגמ'
מפרשין טעמא משום דצריא נפיק צרישא,
ויש לעי' הרי פשיטא דהך סברא גריעא טובא
מרובא, ואף בתר רובא לא אזלינן בממון, ועוד
דהא בסיפא בזכר ונקבה משמע דמודה ר"ט דאין
כאן לכהן כלום ולא אמרין דאי זכר צריא הוא
הרי הוא של כהן, וכמש"כ רש"י, וי"ל דכיון דחד
דכהן הוא, וקדוש מרחם, הרי דיינין כליכא מוחזק,
א"כ בקיימא באגס, וכיון דשמא ושמא נינהו וחשיב
כדורא דממונא, והנידון אם זכו בממון, שפיר
מהני סברא כל דהו להכריע, כיון דאין החלוקה
יכולה להיות אמת, ולפי זה גם במקח וממכר כה"ג
כגון שקנו שנים את העובדים והתנו שראובן יקנה
זה שיצא ראשון, נמי יצרור לו את היפה.

ואבתי קשה הא דאמרין לקמן י"ח ב' דלר"ט
במת השמן הוי פסידא דכהן, ואם מת
הכחוש הוי פסידא דבעל הבית, ואמאי נהי דמספק
משמשינן בסברא כל דהו להכריע את היתרון, דכל
חד ספק אם זכה צו בכלל, אבל אין נקבע עי"ז
להפסיד אחד מיניהו את הכל, וכש"כ לבעל הבית
שאנו חפץ לצרור לעצמו את הכחוש, ונראה דלא
אמרין כן אלא לטעמא דקאמר ר"ט יחלוקו, והיינו
כדמפרשין למסקנא דאירי צרועה כהן ואקנויי
אקני ליה לכהן מקום בחזירו, והרי הכהן זוכה
מיד בהולדו, וכיון דצורר לו את היפה, הרי"ז כאילו
כבר חלקו צנייהם ונטל הכהן את היפה ובעל הבית
את הכחוש, ואח"כ מת האחד, דודאי אי שמן מת
פסידא דכהן, ואי כחוש מת פסידא דבעל הבית,
אבל קודם חלוקה ודאי לא שייך לשמש בסברא
דצרי נפק צרישא לומר דבעל הבית יפסיד במת
כחוש.

הא דקמני הכהן צורר לו את היפה, ולא קמני היפה
לכהן, נראה דהוא משום דאי הוי קמני היפה
לכהן, היה מקום לומר דבתורת ודאי אמרין לה,
ואפי' להקריבו, וכן דגם בלא אקני ליה מקום
בחזירו, או צרועה ישראל, נמי נימא דבמת היפה
פסידא דכהן, לכך קמני הכהן צורר לו את היפה,
הא כל כמה דלא צירר, לא אמרין דהיפה שלו, וכן

אפ"ה בשומן דיינין המוציא מחזירו עליו הראיה ועל הכהן להציא ראייה, ודלא כר"ט, משא"כ בסיפא הרי רק אם הקנה לכהן מקום בחזירו דיינין המוציא מחזירו עליו הראיה, הא אם הקנה לו הרי שניהם שוין ויחלוקו, ומיהו רק בערך הכחוש ולא בערך השמן, דהשומן לצעל הצית, וזה ניחא מה ששנה התנא פלוגתא ר"ט ור"ע צרישא אף דר"ט הדרי ציה, כדי לפרושי לפלוגתייהו דר"ט ור"ע, דהכי מתפרש דר"ט אומר הכהן צורר לו את היפה בכל גוויי אף צרועה ישראל, ור"ע סבר משמנין ציניהן בכל גוויי אף צרועה כהן והקנה לו מקום, ובסיפא פליגי בסתם רועה כהן אם מקנה לו מקום, וגם אם מקנה לו מקום אכתי פליגי אם יחלוקו גם בשמן או בכחוש, ואי לא הוי תני לדברי ר"ט צרישא, היה משמע דמודה ר"ט צרישא לר"ע דמשמנין ציניהן, והוי דחקינן דהא דקאמר יחלוקו בסיפא היינו רק בערך הכחוש ולא בערך השמן, א"נ במית שמן.

שם שהמוציא מחזירו עליו הראיה, א"ה, ע"י מש"כ בזה בצ"מ ז"א א'.

שם ר"ט סבר אקנויי קא מקני ליה בחזירו כו', ק"ק הא תנן לקמן כ"ו ב' דהישראל חייב לטפל בו, ואף כשהכהן מבקש לקבלו אינו רשאי אלא"כ יכול להקריצו או לאכלו, וא"כ עכ"פ עד שמונה ימים ודאי על הישראל לטפל בו, והכא ע"כ מקנה לו מיד כשנולד, דלאחר שידוע שנולדו שנים וספק איזה הבכור, ודאי לא יקנה לו מספק, וז"ע, וע"י מש"כ לקמן כ"ו ב'. (ס"ד סק"ד).

תוד"ה שמניח אצל הכהן לא חיישינן כו' ואי מסתלק דהכא בעי למימר שיחלוקו כו', לא נתפרש אם פירשו להא דרצא בתובעים אותו או בטוענין שמא, והנה בתובעים אותו לכאורה הוא דין המשנה דמנה שלישי דיהא מונח, וצטוענין שמא אין לומר יהא מונח, דהא מרננס יסכימו לחלוק וגם אין כאן משום תקנת העולם כיון שצטוענין שמא וליכא רמאי, וגם לא שכיח שהצעלים לא יכירו ויטעון שמא, אצל דצריהם ז"ל מבואר שאין לומר יהא מונח לפי שאינו חייב בהשצה, וכן בשמא ושמא נראה דאין שייך לומר כל דאליס גבר אחרי ששניהם צאים לשאלו הדין, ואפשר דמפרשי מילתא דרצא בתובעים אותו ומפרשי דהפקידו שלא מדעתו היינו שלא ברשותו וידעתו כלל, ודלא כמו

י"ח ב' מ"ד ר"י לדבריו דר"מ קאמר ליה כו', יש לעי' מהיכא חיתי נימא כן בלא שום הכרח, וגם הרי למעוטי בפלוגתא עדיף, ור"מ ע"כ לא חייש דאי פטרינן ליה אחי לידי גיזה ועבודה, ולמה נחדש דר"י חייש, וי"ל דמהא דצמתני' לקמן לצמר דקתני שהיה ר"י אומר כל שחליפיו כו' הדר תני ור"מ מחייב, אף דכבר קדם וסתים וחייב צמתנות, ומוזה משמע דתרחי פלוגתא נינהו, וכן בסמוך דאמרין דס"ד דר"מ צספק מעשר נמי מחייב, נמי מה"ט הוא דמשמע דאיכא פלוגתא נוספת, ומיהו לפי זה למסקנא דלא פליגי בתרחי, צריך טעם למה הדר ותנא ור"מ מחייב, ונראה דהכי מתפרש דה"ט דר"מ מחייב ור"י פוטר לפי שנחלקו בחליפיו ציד כהן דר"י פוטר ור"מ מחייב, ואחי למימר דרק מה"ט הוא דפליגי, ולא משום חשש גיזה ועבודה, או שלא תשתכח תורת צמתנות. (ס"ד סק"ד).

שם ניחוי אי שמן מת כו', ע"י מש"כ בזה צמתני' י"ז א'.

שם אמר ר"א חזר צו ר"ט, פרש"י חזר צו מקמייתא וסבר דלשניהם יש חלק צשניהם, משמע דר"ל דצשניהם קיימין חולקין בשומן ציניהם, ונראה דהיינו צרועה כהן, אצל צרועה ישראל כיון דהצעלים מוחזק הרי ראוי לדון המוציא מחזירו עליו הראיה, וצרועה כהן הדבר מוכח דהא יחלוקו דקאמר ר"ט מתפרש דאם מת כחוש הרי הם חולקין בשמן, ואם איתא דצשניהם קיימין אין לכהן אלא כחוש, א"כ צמת הכחוש למה יזכה צמחצה שמן, לא היה לו לזכות אלא צמחצה כחוש, אלא ודאי אף צשניהם קיימין חולקין בשומן, ולא דמי לזכר ונקבה דאין לכהן כלום אפילו צרועה כהן, דהתם ספק אם זכה צמשהו, והרי צעל הצית מוחזק, משא"כ הכא דודאי זכה צמד מינייהו, ע"כ גם השומן צספק.

ואם צאנו לדקדק צמה ששינה ר"ע ושנה צרישא משמנין ציניהם ובסיפא המוציא מחזירו עליו הראיה, יתכן לומר דר"ע ס"ל דאף צהקנה צהדיא מקום לכהן הרועה צחזירו, אפ"ה לענין השומן דיינין המוציא מחזירו עליו הראיה וחשיב צעל הצית מוחזק, כמו צזכר ונקבה, כיון שהנידון אם צכלל זכה בשומן, ומתפרש משמנין ציניהם, אף צגוונא צצגוף הנולדים שניהם שוין צכח מוחזק,

לדנו כקדם יואל דופן להקדשו, וכן לקמן נ"ז ב' אמרינן דמאן דסבר דיואל דופן נכנס לדיר להחשך לא מצי סבר כר' יוחנן דמודה ר"ש לענין קרבן, אלמא דאם הוא פסול לקרבן, הרי הוא גרע מצעל מוס, דהא צעל מוס נכנס לדיר להחשך, וכן רוצע ונרצע, וכיון דגרע מצעל מוס אמאי ירעה, ודוחק לומר דר"ט ס"ל כראב"י איש צרתותא משום ר' יהושע שם דס"ל דיואל דופן כשר להקרבה, ואפשר דהא צהא תליא, ולד דכור לדבר אחד הוי צבור, ונימא דהיינו צבור לולדות אף שאינו צבור לרחם, צאמת יהא מוכח מזה דיואל דופן כשר לקרבן, דלא מסתבר שתהא חלות קדושת צבור בלידה שגורמת פסול הקרבה, וכ"כ מרן זללה"ה דר"ט גם לענין הקרבה מספקא ליה ע"י ס' י"ט ס"ק י"ד, וז"ע.

הלוקח בהמה

י"ט ב' מתני' הלוקח בהמה מן העכו"ם וא"י אם ציכרה אם לא ציכרה ר' ישמעאל אומר עז צת שנתה ודאי לכהן כו', לשון זה מתפרש בפשוטו שיש כאן גס חיוצ נתינה לכהן, ולא רק שקדוש בצבורה, וללישנא דמפרש טעמא דר' ישמעאל משום דמטנפת אינה חוזרת ויוולדת בתוך שנתה, א"כ צאמת הוא ודאי צבור, דהא ליכא למיחש לטינוף, ולכאורה ראוי לומר לפ"ז דגם ללישנא דמפרשין טעמא דר"י משום דלקולא לא חייש למיעוטא, ולעולם מטנפת חוזרת ויוולדת בתוך שנתה, מ"מ ס"ל דגם חיוצ נתינה איכא, כפשטא דלישנא דודאי לכהן, וכמו דמתפרש ללישנא דטעמיה דר"י משום דמטנפת אינה חוזרת ויוולדת בתוך שנתה, וכמ"ש תו' לקמן כ' א' ד"ה לקולא דאע"ג דאין הולכין בממון אחר הרוב, מ"מ כיון דלענין קדושת צבור דיינינן ליה כקדוש צודאי, הרי מנזות נתינה בתרה גרידא.

ורבי עקיבא ור' יהושע דפליגי אר' ישמעאל וסברי דגם עז צת שנתה אינה ודאי לכהן משום דחיישינן לטינוף, נזכרו בתו' שתי אפשרויות, או דפליגי רק אנתניה לכהן, דלענין זה סגי בחשש טינוף אף שהוא מיעוט, משום דאין הולכין בממון אחר הרוב, ולפ"ז אמנם הולד קדוש בקדושת צבור, אלא דמ"מ אין בו חיוצ נתינה ויכול למוכרו לכהן, או דס"ל דחשש טינוף קרוב משום דרוב בהמות

שפירשו צב"מ ל"ז ב' דשלא מדעתו היינו שלא צריכיתו, והוי כקיימא באגס ולא מנינו צוה דין יהא מונח, אלא או יחלוקו או כל דאליס גבר, והנה לכאורה אית לן למימר כל דאליס גבר כדין אין אוחזין, אבל נסתפקו כאן לומר יחלוקו משום דדמי לדברא דממונא שהרי הספק נולד ע"י מיתת האחד, וגם אחיזת הרועה י"ל דדמי לאוחזין, והנה לפ"ז כוונתם פשוטה במש"כ דאפילו אי צרועה כל דאליס גבר מ"מ הכא צבור יחלוקו דהא צבור שמה ושמה הוא ולא שייך לומר כל דאליס גבר וכמש"כ, וגם הוי דברא דממונא ממש שהרי הספק בלא טענותיהם הלכך יחלוקו, אבל הגרע"א ז"ל ריש צ"מ פירש כוונתם צשאין חוצעים, ולפ"ז מוצא דצדריהם דאף צשמה שייך כל דאליס גבר, וגם שייך למימר יהא מונח אלא דכיון שיכול להסתלק לגמרי לא אמרינן יהא מונח, ומה שנסתפקו אי יחלוקו או כל דאליס גבר פירש ז"ל דהוא או כפי' ריב"א או כר"ת ועי' בחו"צ צ"מ ב' ב' סק"ג, וכ"ז ז"ע דנראה דצשמה ושמה לא שייך לא כל דאליס גבר ולא מונח וכמש"כ וגם הוי דברא דממונא, ויחלוקו, וגם לפ"ז לא נתפרש למה צבור יחלוקו אם צהפקידו אלא רועה כל דאליס גבר, כיון דצתרווייהו שמה ושמה, ושמה מתנות כהונה שאני, וז"ע, ועי' חו"צ שם סק"ט.

י"ט א' מתני' יואל דופן והצא אחריו רבי טרפון אומר שניהן ירעו עד שיסתאצו ויאכלו צמומן לצעלים כו', מפרשין בגמ' דמספקא ליה אי צבור לדבר אחד הוי צבור, והא ודאי דלא יתכן שיהיו שנים קדושים, אלא יש לפרש דמספקא ליה איזה דבר אחד חשוב למיקרי צבור אי צבור לולדות או צבור לרחם, ולד דצבור לדבר אחד חשוב צבור, דאי כל דבר אחד סגי למישוי צבור, א"כ מאי מספקא ליה על הצא אחריו, הרי כיון דהראשון צבור תו לא יתכן שגם השני יהיה צבור.

לבאורה נראה דלענין הקרבה, מודה ר"ט דיואל דופן פסול להקרבה, כדילפינן לקמן נ"ז א' מבי יולד, דהא אף לר"ש קאמר ר"י נדה מ' א' דמודה לענין קרבן, אבל קשה דא"כ למה צריך מוס לפדותו, הא מעולם לא היה ראוי להקרבה, ותנן תמורה י"ז א' דיואל דופן לא קדושין ולא מקדישין, וצבור דקדושתו עם לידתו לכאורה ראוי

דלר' ישמעאל הוי זכור ודאי דכיון דילדה איגלא מילתא דההוא טינוף לאו כלום הוי, ולר' יהושע הוי חולין, והא דפריך ר' יהושע לר' ישמעאל אילו זולד בלדז הבהמה נפטרת היה כדפריך אצל אמרו כו', יש לפרש דשמעיה ר' יהושע לר' ישמעאל דהולד לכהן זודאות גמורה, ואף לענין נתינה, [אע"ג דאין הולכין בממון אחר הרוב וכמ"ס הרמב"ן והרא"ש], ואף למאן דחייש למיעוטא, וכדס"ל לגמ' אליבא דרבא דר' ישמעאל אמנס חייש למיעוטא בין לקולא בין לחומרא, וכדמתפרש האי ליטא דר' יהושע לר"ע דאמר נמי לר' ישמעאל כהאי ליטא דאילו זולד בלדז כו', ור"ע הרי חייש למיעוטא כדמסקינן כ' ז' דס"ל חלז אינו פוטר, וא"כ אפשר דחייש נמי לטינוף, וקאמרי ליה לר' ישמעאל דאילו זולד בלדז הבהמה נפטרת היה כדפריך דהזכור ודאי לכהן אף לענין נתינה ואף למאן דחייש למיעוטא, דאם איתא דילדה לא היתה חוזרת לילד תוך שנתה, אצל כיון דגם טינוף פוטר איכא למיחש לטינוף אע"פ שילדה תוך שנתה, והלכך למאן דחייש למיעוטא הרי הזכור ספק, ולכו"ע אינו ניתן לכהן דלענין ממון אין הולכין אחר הרוב, ובידוע שטינפה הרי הולד חולין.

ובתב עוד הרמב"ן דאף אי לא חיישינן לטינוף משום דמיעוטא הוא, והיינו ללישנא דפליגי אי חיישינן לטינוף וסבר ר' ישמעאל דלא חיישינן, דזה דוקא לענין איסורי דהיינו קדושת הזכור דמקריבין אותו וכל דיני זכור עליו, אצל לענין ליתנו לכהן זה כלל גדול דדין דאין הולכין בממון אחר הרוב והמוציא מחצירו עליו הראיה, ורשאי ליטול דמים מן הכהן שנותנו לו להקריבו, ואע"ג דר' ישמעאל קאמר ודאי לכהן, יש לפרש דהיינו שמקריבו בחזרת זכור, אצל אין נתינה בכלל, וכן הרא"ש כתב דגם מאן דלא חייש למיעוט דמטנפת, [והיינו ר' ישמעאל ללישנא קמא], מודה הוא שאינו נותנו לכהן דאין הולכין בממון אחר הרוב, ובספר מרן זלה"ה ס"כ סק"ד נקט שאין דברי הרמב"ן אלא אליבא דר' יהושע ור"ע, אצל לר' ישמעאל גם לז"ק דלא חייש לטינוף, הרי הוא גם חייב בנתינה, ולכאורה אם ר' ישמעאל לא ס"ל בכאן דאין הולכין בממון אחר הרוב, מנ"ל דר"י ור"ע פליגי עליה זזה, עכ"פ ללישנא דפליגי אי מטנפת חוזרת ויולדת תוך שנתה.

מתעצרות מיד כשמגיעות לאפשרות עיבור, וזו כיון שלא נתעצרה מסתבר דטינפה, ולפ"ז אף לענין קדושת זכור פליגי דאינה אלא ספק.

והרמב"ן כתב ללישנא דפליגי אם מטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה, דלאו בחוששין לטינוף פליגי, דגם ר' יהושע מודה דלמיעוטא לא חיישינן כדמוכחין כ' ז' מהא דס"ל לר' יהושע דגם בהיתה חמותה מעוברת אינה חוששת, והלכך גם לר' יהושע אין חוששין לטינוף, ועו צת שנתה ודאי לכהן, ופלוגתתם בזמן שידוע שטינפה וילדה תוך שנתה, דר' ישמעאל סבר דמוכחא מילתא דהאי טינוף לאו כלום הוי, דמטנפת אינה חוזרת ויולדת תוך שנתה, והלכך הולד לכהן, ור' יהושע סבר דמטנפת חוזרת ויולדת תוך שנתה, והלכך האי טינוף שפיר פטרה מן הזכורה, והרי הולד חולין.

ולפ"ז גם ר' ישמעאל וגם ר' יהושע סברי דטינוף פוטר, וגם מלו סברי דלא חיישינן לטינוף, אלא דאליבא דרבא דס"ל דר' ישמעאל חייש למיעוטא נקטו בגמ' דחייש לטינוף בין לקולא בין לחומרא, והא דקאמר לו ר' יהושע אילו זולד בלדז היתה הבהמה נפטרת היה כדפריך, אע"ג דר' ישמעאל גם מודה דטינוף פוטר, מ"מ בטינוף זה שילדה תוך שנתה קמיפלגי, וע"ז קאמר לו ר' יהושע דאילו טינוף זה לא היה פוטר היה כדפריך, ודוחק, גם ז"ע ללישנא קמא דפליגי אם חוששין לטינוף, ור' יהושע סבר דחוששין, דתקשה ליה מהא דאינו חושש בהיתה חמותו מעוברת, כיון דלדעת הרמב"ן כי הדדי נינהו, ואין נראה לומר דהו"מ למיפרך אלא דבלא"ה מסיק אבע"א, דפשטא דגמ' מתפרש דתירוצא קמא לא איפרך, ומשמע מזה כמ"ס תו' די"ל דחשש טינוף יוטר קרוב וחייש ליה ר' יהושע.

ונראה דעיקר דברי הרמב"ן הם לומר דאע"ג דלל"ק אמרינן דסבר ר' יהושע דחיישינן לטינוף, ולא משגיחין בהא דשרי בחמותו מעוברת דמוכח דלא חייש למיעוטא, ואפשר דהטעם כסדרת התו', מ"מ ללישנא דתרא דפליגי במטנפת אם חוזרת לילד תוך שנתה, הדרינן מזה וס"ל דלר' יהושע לא חיישינן לטינוף, דלא חייש למיעוטא כדדייקין מהא דחמותו מעוברת, ולפ"ז עו צת שנתה גם לר' יהושע הוי ודאי זכור לענין איסור, ונפ"מ בפלוגתתם בידוע שטינפה וילדה תוך שנתה

דאין הדבר כן, ולא נתפרש בדיוק מתי הזמן שיש להחזיק שרובן כבר ילדו, ומסתבר שהוא פחות משנתן, [דהא דאמרינן י"ט ז' דרוב בהמות מתעצרות ויולדות תוך שנתן היינו משום דהכי איירינן דכשילדה לאחר שנתה קתני דמכאן ואילך ספק, ועי' מש"כ בזה להלן], וא"כ י"ל דאינטריק הא דחלב פוטר בזמן שעדיין לא אמרינן שרובן ילדו, כגון בששה או שבעה חדשים דמ"מ פטורין משום שחולצות, אבל לפ"ז יש לשאול מנלן דמאן דקבר חלב אינו פוטר שהוא גם לאחר שרוב בהמות כבר ילדו בזמן הזה, הא למעוטי בפלוגתא עדיף, ונימא דדאיכא רוב מתעצרות ויולדות בצירוף דרוב אינן חולצות אלא"כ ילדו, דתהיה פטורה לכו"ע דכיון דאיכא תרי רובי תו לא חייש למעוטא.

ואם נימא דלרבא אמנם כן ומודה ר"ע דבזמן דרוב בהמות מתעצרות ויולדות הרי חלב פוטר, תו י"ל דשמא אף לרבינא כן, דנהי דס"ל לרבינא דרובא דתלי במעשה לא אלימא למיזל בתריה, מ"מ י"ל דיש בו לסייע לרובא דאין חולצות אלא"כ יולדות, [דזה חשיב רובא אף לרבינא עי' בספר מרן זללה"ה ס"כ סק"ד], ולכאורה הטעם משום דהכא לאו רובא דעושין מעשה בא ללמדנו שנעשה מעשה, אלא רובא דאין חולצות כשלא ילדו], שלא לחוש למיעוטא דחולצות אע"פ שאין יולדות, הרי כתבו תו' לעיל א' ד"ה ור"י דלכך חייש ר"י למיעוטא מטנפות, משום דרוב מתעצרות כשמגיע הזמן שראויות להתעבר, חזינן דאהני הך רובא אף למאי דקיי"ל כרבינא דלא אזלינן בתר רובא דתלי במעשה, אבל סתימת הפוסקים דאי נקטינן דחלב אינו פוטר הרי אף לאחר שנתן אינו פוטר, וכ"ה בש"ך סי' שט"ז סק"י דאפי' זקנה וחולצת אינה פוטרת, וכ"כ מרן זללה"ה צסי' כ' סק"ד, ואפשר דלישנא דר"ע הכי משמע דכל שלא ידוע שצרכה הרי היא בכלל ספק אע"פ שחולצת.

ובעת ראיתי ברי"ט אלגזי שהביא בשם תו"ח דר' יהושע לא ס"ל דחלב פוטר אלא בצירוף הא דרוב בהמות מתעצרות ויולדות בתוך שנתן, ולפ"ז פשוט דר"ע חולק אף בכה"ג, אבל דצריהס ז"ל ז"ע דהא ר' יהושע לא חייש למיעוטא אף בדאיכא רק חד רובא וכמו שתמה הרי"ט אלגזי. כתב בהגהות מרדכי שלהי יצמות צפרק האשה דלכך יש חולצות אע"פ שלא ילדו, משום

ואמנם לו"ד הראשונים ז"ל היה ראוי צאמת לומר דלישנא דר' ישמעאל ודאי לכהן מתפרש גם על חיוב נתינה, וכפשטא דלישנא, וכמו שהוא מתפרש ללישנא דפליגי אי מטנפת חוזרת ויולדת תוך שנתה, וכמש"כ לעיל, ומשום טענת אין הולכין בממון אחר הרוב שפיר י"ל כמ"ש תו' דכיון דקדוש ודאי בצכורה, הרי גם חיוב נתינה בתריה גריד, ומיהו מש"כ תו' דגם צפטר חמור איכא חיוב נתינה דגורו אטו צכור בהמה טהורה, לו"ד ז"ל היה אפשר לומר דאגב חיוב פדיון כייליה זהדי אינך, ואמנם לענין חיוב נתינה פטור צפ"ת, ללישנא דבחוששין לטינוף פליגי, דאין לנו לחדש גזירה אטו צכור לענין חיוב נתינה דגם בצכור אינו מן הדין.

שם מכאן ואילך אמאי ספק הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות מתעצרות ויולדות בתוך שנתן נינהו כו', אפשר לפרש דפריך משום דסתמא קתני מכאן ואילך, ומשמע אפילו בזמן שכבר רובן מתעצרות ויולדות, אבל באם ילדה מיד בתחלת שנה שניה, דאם נימא שזו לידה שניה נמא שנתעצרה מיד בהיותה בת חודש, לא מסתבר דרובן מתעצרות בנות חודש, וניחא הא דמחזיקין לה בספק, אבל מרן זללה"ה צסי' כ' סק"ה כתב דגם צילדה ציוס הראשון של שנה שניה איכא רובא, דהא אם נימא שזו לידה ראשונה, נמא שנתאחרה מלהתעבר עד שהיתה בת שבעה חדשים ורובן אין מתאחרות כל כך.

שם אפילו תימא רבנן כי אזלי בתר רובא ברובא דאיתיה קמן כו', לכאורה לא אשכחן להא דר"מ ורבנן אלא צקטן וקטנה, וכבר דקדקו בזה בתו' יצמות קי"ט א' ד"ה כגון עי"ש.

תוד"ה איש, עי' מש"כ בזה בחו"צ יצמות מ' א'.

כ' ב' אר"ח מסורה חלב פוטר איכא צינייהו כו', יש לעי' לרבא לעיל כ' א' דמחזורתא דר' ישמעאל כר"מ ס"ל, ולפ"ז לרבנן דפליגי אר"מ לא אמרינן דמכאן ואילך ספק, אלא דרוב בהמות מתעצרות ויולדות תוך שנתן, א"כ מה אינטריק לחלב שיפטור ותיפוק ליה דרוב מתעצרות ויולדות תוך שנתן, וע"כ ז"ל דלא אמרינן דמשמלאו לה ששה חדשים רובן יולדות,

בכמה וליכא למיקם עלה דמילתא אלא על פי רועה חכם.

כ"א ב' תניא כוותיה דר"י דאמר חולין אם לא הודיעו הולך ושוחט ואינו נמנע, לדעת הרשב"א והרא"ש חולין פ"ג א' דגם כלוקח מן העכו"ם ד' פרקים הולך ושוחט, א"כ הא דשרי בלא הודיעו אינו כלל משום דאם אימתא הוא מודיע ליה, אלא משום דליכא למיחש שיזדמנו יחד אותו ואם בנו, וא"כ הדבר תימא מה סייעמא מזה לר"י דאמר חולין, הרי כאן כלוקח מן העכו"ם יש לו לחוש שלא זכרה, ומאן לימא לן דסמכין על מה שלא הודיעו ישראל המוכר, דש"מ שכבר זכרה, ואף אם נימא דהיינו דדחי לרצ ושמואל דהתם בזכר תליא מילתא הכא כלוקח תליא מילתא וכמש"פ בתוד"ה התם הכא, אבל רהיטת הגמ' דאיכא סייעמא לר"י אלא דאיכא לתרוצי אליבא דרצ ושמואל, ואילו לפי הרשב"א והרא"ש דגם כלוקח מעכו"ם שרי, אין כלל התחלה לסייעמא לר"י, גם לשון דברייתא אם לא הודיעו הולך ושוחט ואינו נמנע, משמע דמשום שלא הודיעו לכך שרי, מדלא קתני סתמא שרי.

ולכן נראה דברייתא מתפרשא דגם בגוונא שיש לו לחוש מן הדין כגון שידוע שהמוכר מכר היום גם את הבן או את האם, אפ"ה אם לא הודיעו הולך ושוחט ואינו נמנע, דמדלא הודיעו ודאי אין כאן איסור, ומסתמא יודע שהלוקח ראשון אינו שוחט היום, והשתא מייתי שפיר סייעמא מזה לר"י דחזין דסמכין אהא דלא הודיעו, וה"נ הכא מדלא הודיעו שלא זכרה ש"מ שכבר זכרה, והולד חולין, ודחין דמ"מ לא הוא תיובתא לרצ ושמואל, דאיכא למימר דשאי הכא דעל הלוקח לחוש שמא לא זכרה, ואין חובה על המוכר להודיע, משא"כ התם דאין ללוקח לחוש שיזדמן אותו ואת בנו, ולכן גם כשאירע שידוע שנמכרה גם האם, מ"מ על המוכר להודיע, וזה כפי' תו', וצ"ע על הרשב"א והרא"ש בחולין שם שלא הזכירו כלל מסוגיין, וכבר הקשה כן הנז"צ בפירושו לשאלות פ' אהרן, וכתב ג"כ ליישב כמש"כ, וכן בחוט המשולש סי' מ"ד נתקשה בזה. — השאלות שהביא הרא"ש שאוסר בלקח מעכו"ם, היינו ד' פרקים, והתבואות שור בסי' ט"ז ס"ק ט"ו כתב דהיינו צידוע שיש למוכר העכו"ם גם אם או בן, וכתב עוד די"ל דזכה"ג

שטינפו וטינוף אינו פוטר מזכורה, וצ"ל דהכוונה שיש טינוף שאינו פוטר מזכורה, ומ"מ מועיל שיחלוצו, דהא סתם טינוף מצוהר בגמ' כ' א' דפוטר לכו"ע, ולא נחלקו אלא אם חיישין לטינוף, ולכאורה משמע מזה דטינוף הפוטר מזכורה ודאי מועיל שיחלוצו, ומרן זללה"ה בסי' כ' סק"ה כתב דדקה שחולצת תוך ששה חדשים הוא ראה שחולצת אע"פ שלא ילדה דטינוף אינו מועיל שמהא חולצת, ואפשר דיש לקיים הדברים אף לפי מאי דמשמע בהגהמ"ר דטינוף מועיל שמהא חולצת, דמ"מ כיון דמטנפות הוא מיעוטא, ויש שחולצות אע"פ שלא ילדו, הרי ראוי טפי להחזיקה בין החולצות אע"פ שלא ילדו, מלחדש שטינפה.

תוד"ה חלב, עי' מש"כ בזה לקמן כ"ד א'.

שו"ע יו"ד סי' שט"ו ס"ד מזכרת שינאה מליאה וחזרה ריקנית הבאה אחריה זכור מספק כו', כבר תמחו הגרע"א ז"ל והס"ט במה שלא פירש דזה דוקא בשלא שהתה מעת לעת בין יניאמא לחזרתה, וגם לא טינפה עד שלא ינאמא, אבל אם שהתה מעת לעת או שינאה לאחר שטינפה, תו' הו"ל בחזקת שילדה ולד מעליא והבא אחריו הו"ל חולין, כמצוהר ברש"י ותו' ותו' הרא"ש נדה כ"ט א', ולחומר הקושיא נראה דבגמ' שם משמע דבלישנא דברייתא מצוהר דאיירי דלא שהתה ולא טינפה, דלא אמרו בגמ' הצ"ע בשלא טינפה וגם לא שהתה, אלא אמרו סתמא מדלא טינפה איתרע לה רובא, ומצוהר דינאה מליאה ובאה ריקנית מתפרש שינאה וחזרה מיד, וגם כשינאה לא היתה צמנצ של לידה, והלכך שפיר נקטו בלישנא דברייתא, אלא דמ"מ היה ראוי להזכיר מש"כ תו' דבשהתה מעת לעת הבא אחריו פשוט, אלא כיון שהטור לא פירש, הרי גם המחבר לא פירש.

שם ס"ז בהמה דקה שטינפה דהיינו שנימות העובר וינא המיחוי פטורה מהזכורה וזריך להראותו לרועה חכם שיראה אם הוא מיחוי ולד, צ"ע דגם אם יראה שהוא מיחוי ולד, הא לא ידעין בכמה חשיב צורת הולד בבהמה כדאמר כ"א ב' ופסק כן הרמב"ם בפ"ד מה' זכורות הי"ב, וצ"ל דכל שניכר שהוא מיחוי ולד כבר ודאי נגמרה צורתו לפטור מזכורה, וכן מצוהר ברמב"ן ט"ז ב' (מדפי הספר) שכתב דיצירת הולד בבהמה לא איתברר

הטיפה צ"ר ס"ל לאצ"י דא"נה חזרת וניעורה כיון שצ"ר אין מקבל טומאה, אבל כשנתערבה צמים דאפשר לטיפה לטמאות כל המים, הרי גם כשהמים בקרקע ואינם מתטמאים מ"מ גם אינם מצטלים את הטיפה שלא תהא חזרת וניעורה.

שם א"ל אצ"י וכי טומאה שצטלה חזרה וניעורה, לשון זה היה משמע דבא לומר דטומאה לא שייך בה חזר וניעור דמשצטלה פרהה טומאתה, אבל מהא דלקמן כ"ג א' מודה אצ"י דטומאה עוררת טומאה, ע"כ לפרש דלא פריך אלא דא"נה חזרת וניעורה ע"י הוספת המים, ולר' ירמיה דאמרינן דטומאה כמאן דאיתיה דמי, הרי זה לאידך גיסא דאף כשנצטל לענין איסור מ"מ לענין טומאה לא נצטל, ולדעת תו' אין זה אלא מדרבנן, אבל ברא"ש חולין פ"ז סל"ז משמע דהוא מדאורייתא, דלענין טומאה משא חשיב לעולם כאילו האיסור ניכר ולא הועיל הציטול, ע"י מש"כ חולין סי"ד סק"ג. (טהרות ס"א סק"ב).

כ"ב ב' ר"א אומר תירוס כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב תרומות. תרומות פ"ה מ"ב סאה תרומה טמאה שנפלה לתוך מאה חולין טהורין רא"א תירוס וטהור כו' וכת"א תעלה ותאכל נקודים כו', פשטות לשון המשנה מתפרש דחכמים לא איירו אלא בסאה שמרים ואמרו שנתצטלה ומוותרת באכילה, אלא דכיון דנאכלת רק לכהנים בתורת תרומה, צריך לאכלה נקודים שלא יאמרו דתרומה טמאה נאכלת, דכשאוכלה נקודים מוצן הדבר שנתצטלה בחולין הטהורים, וזהו מלמדה, ולא אחי למימר דתרומה טמאה נאכלת, אבל בדין השיריים הנותרים לא איירו חכמים, וסתמא אין בהן הלכות, וכמו שנתערבו חטים טמאות של חולין בטהורות של חולין, דאי צעי אוכלן נקודים ואי צעי אוכלן כדרכן בטומאה, ולפמ"פ דלישנא דחכמים מתפרש אסאה שמרים, וקתני דתאכל נקודים, הרי"ז כמפורש דהותר אינו בדין הזה, והיינו דאמרינן אותן חולין לר"א מה תהא עליהן, דלרבנן מבואר שאין בהם שום הלכות, וכן ראינו לשון הגמ' לקמן כ"ג א' דאליבא דר"א דאמרינן דהותר יאכלו נקודים שילינן מ"ט ופריש עולא משום שמא יציא קב חולין טמאים ממק"א וקב ועוד ממין זה צבר איצטלינהו צרובא, והיינו לר"א דסאה שהרים

מודה הרא"ש שיש לחוש, ולפ"ז לא פליגי, ומסתבר דמקור השאלות הוא מסוגיין.

יש לעי' לדינא צלוקה פרה חולצת מישראל אם יש להקל, דהא טעמא דמחמרינן בחולצת הוא משום דעת ר"ת, וצלוקה מישראל הרי כתבו תו' בשם דה"ג דקיי"ל כר' יוחנן, גם הרמ"א צ"י שט"ז כתב דצדאיכא דל קולא נוסף יש להקל דחלצ פוטר, ולוקח מישראל שפיר איכא דל קולא נוסף מחמת הפוסקים כר' יוחנן והם דה"ג והרמב"ם והרמב"ן, גם בחולצת יש מקום לומר דראוי טפי למוכר לחוש שיפטרנה מן הצורה, ודמי לר' פרוקס דאיצעי ליה לאודועי.

תוד"ה אכילה דאין נשחטין באיטליו כו' ומדאורייתא הוא כו' כדמשמע בפ"ק דתמורה כו', א"ה, עי' מש"כ בזה בחו"ב תמורה שם בקושית תו' בצדחים ע"ה ב' דמשמע התם דהוא מדרבנן, ועי"ש עוד דה"ה ועי' בשיטת רש"י והרמב"ן דהוא מדרבנן.

כ"ב א' אר"י ל"ש אלא לטבול בהן פיתו אבל לקדרה לא מלא מין את מינו וניעור, לכאורה הטעם דכשם שבאיסורין שנתצטלו כשניתוסף איסור אמרינן דהאיסור שנתצטל חזר וניעור, ה"ג צמים שנתצטלו צ"ר כשרצו המים חזרין המים הראשונים וניעורים, כיון דצמזצם עכשיו אינם צטלים, והרי הם בטומאתם ומטמאים את כל המים, וכן במקואות פ"א מ"א בשתה טמא צמי גצאים ושתה טהור טמא, משום דהטיפה שנתצטלה צמי הגצאים חזרת וניעורה צמים שנתלשו, כיון דהמים התלושים מתטמאים ממנה ואינם יכולים לצטלה, וטיפת יין של תרומה טמאה שנפלה לחצית מים הרי המים מותרים בשתייה, לפי שאיסור תרומה נצטל צק"א, אבל כל המים נטמאו דלענין טומאה לא נצטל היין, [אפי' אם היתה תחלת פגישתו ציטול], שהרי צידו לטמאות את כל החצית, ובה נראה דגם אצ"י מודה דהא עד שלא נצטלה הטיפה הרי היא מטמאה את כל המים, ועי' בחדושי הגר"א הנדפסים מכת"י בסוף המשניות פ"ב דטבול"י מ"ו.

ולאביי דפליג וס"ל דטומאה שנתצטלה אינה חזרת וניעורה כשלא ניתוסף טומאה, לכאורה תקשה ליה מתני' דמקואות, וכתב מרן זללה"ה צמכשירין ס"ד סק"ה דדוקא בנתצטלה

ילמדו דהטומאה נתצטלה משא"כ צשאר איסורים דאין טומאתם גורמת את איסורם, לא אחי למימר דטומאתם נתצטלה מחמת שאיסורם נתצטל, והדברים נ"ע דפשטא דמתני' וגמ' דחכמים לא איירו אלא על סאה שעלתה וכמש"כ.

טעמייהו דחכמים נראה דכיון דתיקנו להרים מפני גזל השצט, הרי חזין לכהן כשותף באחד מק"א דתערוצת, וכשם שכל הנשאר יאכל משום שהתרומה טמאה נתצטלה בק"א חולין טהורין, ה"נ דין הוא דגם מה שמרים יאכל, שאין לנו להפסיד לכהן את חלקו, אע"ג דקודם שנפל היה דינו בצריפה, דמ"מ השתא חלקו והשאר שוין, וכיון דלעולם המורס נאכל בתורת תרומה, הרי גם זה יאכל בתורת תרומה, וראוי לשמרו מן הטומאה, ולכך יאכל נקודים, וכאילו מה שהרים הוא מן החולין הטהורים וע"י ההרמה נתקדשו לשם תרומה ויש לשמרם שלא יטמאו ע"י התרומה טמאה, ועי' ר"ש במש"כ מן הירושלמי.

בר"ש שם וכן בתו' בסוגיין פירשו דתחלק לעיסות שלא יהא במקום אחד כביצה, דהיינו שלא יהא בעיסה ק"א ביצים, וכן משמע בירושלמי, ומבואר דאע"ג דאין צילה בחטים לכו"ע, מ"מ מקילין הכא בשיעור התערוצת, משום דמדאורייתא גם הטומאה צטלה, אצל לעיל במ"א כתב הר"ש שצכל עיסה יתן מן התערוצת פחות מכביצה, וכ"ה לשון הרמב"ם בפ"ד הי"ב או ילוש מדומע זה פחות מכביצה כו' או יתחלק מדומע זה פחות מכביצה צכל עיסה, וגם לשון המשנה או תחלק לעיסות כדי שלא יהא במקום אחד כביצה, משמע דהיינו שיתן ממנה לעיסות אחרות, ואם אינו יכול לעשות ממנה עיסות אלא של פחות מכביצה, ניחא דע"כ שיתן ממנה לעיסות אחרות, דעיסה של פחות מכביצה לאו עיסה היא, אצל אם יכול לעשות ממנה עיסות של מאה ביצים, שפיר יכול לשמש זה בפ"ע, ומיהו מתניתין קמייאת הרי איירי בפחות ממאה, וצכל זה גם אם נפלה סאה לסאתיים וזה יצטרך לעשות עיסה פחות מג' ביצים דנמי לאו עיסה היא, ושפיר נקט שתחלק לעיסות, ואגב מ"א נקט נמי האי לישנא במ"ב ג', וצדברי הר"ש אפשר לומר דבמ"א דלא נתפרש צממה נתערכה ניחא ליה למינקט פחות מכביצה מן התערוצת, אצל לקושטא דמילתא גם

נשרפת דאמרינן סאה שנפלה היא סאה שעלתה, צזה יש לחוש שיקצור שהנותר כבר אין צו מהתרומה טמאה כלום, ויצא לצטל צו חולין טמאים, אצל לרצון דהסאה שהרים נאכלת, הרי יודע דלא מחזיקין לה בטמאה וע"כ דנשאר עדיין מן הטמאה בתערוצת ולא אחי לצטל מהם יותר מלפי חשבון.

וכן משמע בירושלמי דקאמר עלה דמתני' חזקיה אמר אפילו חולין ששם לא יאכלו אלא נקודים מפני חלתו, הנה בא לחדש דאע"ג דמתני' לא איירי אלא בצאה שהרים, אצל מ"מ גם החולין יש לאכול נקודים מפני חלתו, ור"ל שכשיפריש חלה הרי החלה תטמא מחמת התרומה טמאה שבתערוצת, וה"ה אם ילוש פחות משיעור חלה נמי שפיר דמי, וכן אם יפריש עליה ממקום אחר צטהרה, הנה מפורש דצלא טעמא דחלתו א"צ לאכלה נקודים לרצון.

וכן משמע ממשנה ג' דתני לה צחדא לישנא כי מתני' תעלה ותאכל נקודים, והתם דאיירי דכל החולין טמאים ורק התרומה טהורה, אין להצריך לאכול צטהרה רק מה שמרים לשם תרומה, אצל הנותר בשם שמתירין אותן לזרים משום שהתרומה נתצטלה, כך יש להחזיר נמי לטמאות, וכן הרמב"ם בפ"ד מה' תרומות הי"ג כייל לתרתי מתני' הללו ציחד צחדא לישנא ותני תעלה צאחד ומאה ותאכל קליות כו' אתרוייהו, וגם לשון תעלה צאחד ומאה מפורש דרק על הסאה שמעלה קאמר, ומבואר דהרמב"ם מפרש כמש"פ.

אבל אין כן דעת רש"י ותו' בסוגיין והר"ש והרא"ש צמתני', דכולם פירשו דחכמים גם על הנותר קאמרי דיאכלו קליות, וטעמא דעולא גם אחכמים קאי, ויהקשו ז"ל דא"כ כל חולין מועטים טמאים שנתערבו צרוצ טהורים יתחייבו לאכלן קליות משום דעולא, ותירצו דשאני הכא דכיון דחזי שהתרומה נתצטלה ומותרת לזרים, צבור הוא לומר דגם הטומאה נתצטלה, ולפ"ז חולין טמאים שנאסרו ע"י צישול משום צשר צחלב או טריפה או שהם מכלאי הכרם, שנתערבו עם חולין טהורים כשיעור ציטולם, יצטרך נמי לאכלן קליות, שהרי חזו דאיסורן נתצטל ואחו למימר דגם טומאתן נתצטלה, ול"מ כן, ושמא יש לחלק צבתרומה יש איסור גם מחמת טומאתן, ומזה

כדדרשין חולין פ"ד א' למעוטי שאר משקין, וצחו' כתבו ומי פירות במקוה שמעלין בנתן סאה ונטל סאה עד רובו אין לתמוה למה בטלין מי פירות ונחשצין כמים דהכי גמירי לה דתנן מי פירות פעמים מעלין פעמים אין מעלין וכה"ג דמעלין הרי הם כמים להעלות וכי איכא רוב חוזרין וניעורין עכ"ל, ולא נתפרשה כונתם דלא משמע שהיתה הלכה למשה מסיני צענין. (עד כאן, וע"ש המשך הדברים).

כ"ג א' ואי אמרת טומאה כמאן דאיתיה דמי נהי דצמגע לא מטמא לטמא צמשא, לפי' תו' דהא דמטמא צמשא אינו אלא מדרבנן, קשה מאי פריך דמנין קים ליה דרצו' לרבנן לגזור צוה, וי"ל דכיון דקים ליה לר"י דצקדרה חוזר וניעור, ס"ל לאצ"י דלפ"ז ראוי לומר שמטמא צמשא, דלענין משא לא גרע מחזור וניעור, [והא דצקדרה חוזר וניעור לר"י נמי אינו אלא מדרבנן].

(טעמות ס"א סק"ב).

תוד"ה נבלה, צרא"ש חולין פ"ז סו"ס ל"ז אמנם צריך לדקדק בההיא דצורות כו' א"כ איסור שנתצטל נמי נימא כו' ולא כולם כאחד כו' וי"ל משום דלא דמי טומאה לאיסור דצטומאה יש שני מיני טומאות כו', מלשון רצו' מצואר דל"ק ליה כשנתערבה נבילה ברוב שחוטא אמאי מותר לאכול כולן כאחד בשעה שמחטמא צמשא, אלא דקשיא ליה כי היכי דלענין טומאה מחלקינן בין מגע למשא, דאע"ג דלענין מגע נתצטלה מ"מ מטמאה צמשא משום דצמשא הכל יחד, א"כ ה"נ נימא דצאיסור שנתצטל נמי יהא אסור לאכול כאחד כדין משא, ורק צוא"ז יהא מותר כדין מגע, וע"ז תירץ דמגע ומשא שני שמות הן ואשכחן דמטמאין צמגע ולא צמשא וצמשא ולא צמגע, ואין סתירה מזה לזה, ושפיר אמרינן דלענין מגע נתצטל אצל לא לענין משא, [ואף לענין איסור להתטמאות כגון בכזית מן המת שנתערב נמי רשאים הכהן והנוזיר לנגוע בהם, ומ"מ מתטמאין צמשא, וע"י צספר מרן זללה"ה לעוקצין ס"א סוף ס"ק י"ד], משא"כ באכילה לא שייך לומר שיהא מותר לאכלן צוא"ז ויהיו אסורין צבת אחת, הלכך כיון דמותרין צוא"ז ע"כ דגם צבת אחת מותרין. — ומשמע לפ"ז דצמגע אף צנוגע צשלשתן צבת אחת נמי טהור, דאל"כ אכתי קשיא צמגע גופה אמאי צטלה לענין

צמ"א חולין לפי חשבון התרומה וכאילו יש צילה, אצל דעת הרמב"ם ע"כ דכיון דאין צילה לא שרינן אלא שלא יהא כביצה מן התערובת בשום מקום.

בר"ש שם וכן צחו' צסוגיין הקשו כיון דאין ההרמה אלא משום גזל השצט, א"כ לר"א דתרום ותרקב הרי אין כאן גזל השצט ולמה צריך להרים ותיירו' דלא פלוג רצנן, וצ"ע דנראה דאם נתערבה סאה תרומה טהורה צמאה סאה חולין ציד כהן דמודה ר"א דא"ש להרים, אם חפץ לאכול הכל צקדושת תרומה, [וכן מצואר צדברי הראצ"ד שהציא צתה"א צית רביעי שער צ'], ואילו צמ"ד צנתערבה תרומה טמאה צתרומה טהורה קאמר ר"א דתירוס ותשרף, אע"ג דהכל ציד כהן, ועוד דלר"א נראה דעד שלא הרים הרי הכל אסור, ויש לפרש דה"נ קאמרי דאע"ג דלעולם חיוצ ההרמה משום גזל השצט ומשום זה אסרו קודם ההרמה, והכא ליכא גזל השצט והיה ראוי להחיר גם קודם ההרמה ולא לחייב הרמה, מ"מ ס"ל לר"א דלא פלוג וכל שיש תערובת איסור אסרו עד שירים, דתקנת ההרמה היתה כאילו לעולם מרים סאה שנפלה, וכיון שיכול להרים סאה שנפלה אין להחיר עד שירים, ומה"ט ס"ד צצבת קמ"צ א' דלר"א רשאי להרים צצבת משום דאין ההרמה כהרמת תרומה, אלא כמוציא האיסור שנתערב, [אצל צ"ע דמייתי שם מתני' דמדומע צפחות ממאה והו"ל לאחוי מתני' דהגציה ונפלה למקום אחר, שוב הראוני צחו' רי"ד שם שצבר הק' כן, עי"ש, וצ"ש צמ"צ וצמ"ה משמע אמנם דהך ר"א מיייתין התם]. (תרומות סימן ו' סק"ו).

תוד"ה יתיב ומי פירות צמקוה כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ צוה צחו"צ מקואות. פ"ז מ"צ היו צו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה הר"ז כשר, יש לעי' הרי ציטול אינו מועיל אלא לצטל חשיבות המתצטל, אצל אינו מקצב חשיבות המצטל, וכמ"ש צח"נ זצחים פ' א' צשם הריצ"א, וכמ"ש צחו"צ פרה ס"ד סק"א וצספר מרן זללה"ה טהרות ס"א סק"י, וא"כ אין המי פירות נחשצים כמים גם לאחר שנתצטלו, ואמאי משלימין לארבעים סאה דמקוה, אטו צג' לוגין מים דניסוך המים מי נכשיר נתן קורטוב מי פירות ונטל קורטוב, הרי פשיטא דצעי ג' לוגין מים ואין מי פירות משלימין, וה"נ צמקוה צעי מים

מותר לאכלן, ולפ"ו לאכלן צבת אחת יש לאסור דמי למשא, אל"כ נימא דגם צנוגע צוילן צבת אחת נמי טהור, וה"ה דשרי לאכלן צבת אחת, ושמא נקטו קמא קמא בטל כדי להחיר לאכלן צבת אחת נמי, אף כשלא נתערבו קודם אכילה כגוש אחד, דמ"מ צשעת אכילה מתערבין וקמא קמא צטיל, [ועי' בתשו' הרשב"א ח"א סי' תש"ל צזה].

ברם בתשו' הרשב"א ח"א סי' ער"ב וסי' רפ"ד מצואר דס"ל דלא יתכן להחיר לאכול אף לא צזה אחר זה, צשעה שמטמא צמשא, וכפי הנראה לפו"ר כונתו ו"ל שם דלרצון דמין צמינו בטל פשיטא דנצלה צטלה צשחוטא ואף אינה מטמאה צמשא, דכשם שמתצטלת לענין איסור אכילה כן מתצטלת נמי לטומאה, [שהשואל שם הקשה דאם מטמאה צמשא כש"כ שאסורה צאכילה, והרשב"א השיבו דצאמת לא אמרו שמטמאה צמשא אלא לר"י דלדידיה חשיבי מין צמינו לענין איסור ואסורין, ומצואר דכשמותרין צאכילה אינן מטמאין צמשא], וכל הנידון הוא רק לר' יהודה דס"ל דמין צמינו לא צטל, ולענין איסור אכילה פשיטא דנצלה וצחוטא חשיבי מין צמינו דתרוייהו צשר נינהו, והלכך אין הנצלה צטלה, ואוסרת הכל, [אח"כ ראיתי שכבר כ"כ ברא"ה צינה ל"ח צ' וכן צחדושים הנדמו"ח ע"ש צן הרמב"ן שם, וזה דלא כדנקטו צתו' מנחות כ"צ צ' דלר"ח גם לענין איסור תלוי ציכול להיות כמוהו], ורק לענין טומאה דיינין אס נמי חשיבי כמין צמינו, וממילא אף לענין טומאה אין הנצלה צטלה, או דלענין טומאה חשיבי כמין צשאנו מינו, וצטלה נצלה צשחוטא ואינה מטמאה צמגע [ומייהו צמשא מטמאה, ואפשר דאינו אלא מדרבנן, דהא כשנתצטלה לענין איסור משמע צרשב"א דאף צמשא אינה מטמאה ואם כן מהני ציטול אף לענין משא, והכי נמי השתא שאינה מטמאה צמגע ע"כ דמדאורייתא צטלה ואין לנו לחלק צציטול לענין משא צין אס נתצטל גם האיסור או שנתצטל רק לענין טומאה] וצזה דיינין אס תלוי צמצטל שיוכל להיות כצטל, או צצטל שיוכל להיות כמצטל, דכשאנו דנין על הלכות טומאה אין ליחס את המין צמינו צצשר, אלא צאם יכולים להיות זה כזה לענין טומאה, וכן יש לפרש צקומץ ושירים דפרכינן מינייהו צמנחות כ"ג צ', דכיון שהנידון לענין קרבן, אין לחשוב מין

צוא"ו ואינה צטלה לענין צבת אחת, וזה יש לדמות לאכילה, ורהיטת דברי רבנו משמע דמדאורייתא קאמר, וכמ"ש להלן, וצריך לחלק צצמגע שצריך התיחסות לנגיעה ויש כאן שלש נגיעות, הרי עלינו לדון על כל נגיעה לחוד, וצפיר מטהרינן משא"כ צמשא, עי' כ"מ ספ"א מאה"ט צשם הרי"ק, וצ"ע, צרם יפה העיר הרי"מ שליט"א דאכתי צמשא גופא איכא לאקשווי אמאי מטהרינן צוא"ו, וכמש"כ צשטמ"ק צתו' כאן, וצבת אחת מטמאין, אצל כונת הרא"ש דטומאה אינו דומה לאיסור אכילה, דצאיסור אכילה הרי הצפנא אסורה ואס ימצא לה היתר צאיזה אופן הר"ו נוגד את עיקר האיסור ולכן לא יתכן צו חילוקים, אצל טומאה יש צזה לעולם חילוקים צאיזה אופן מטמאה כחילוקי מגע ומשא ועוד, ולכן שייך לומר גבי טומאה, דלענין משא, דהוא עדיף אפילו מנגיעה צבת אחת, דלענין זה אין כח הציטול מועיל, ואף שהוא מועיל גם לענין משא צוא"ו, דמשא צבת אחת עדיף טובא, וכשם שיש חילוק צטומאה צין מגע למשא כך גם שייך לחלק צין צבת אחת לצזה אחר זה, ולפ"ו יתכן גם לומר דצמגע נמי יטמא צבת אחת אף שאינו מטמא צוא"ו, אצל מסתבר דמגע צבת אחת דמי לאכילה צבת אחת, ואס מטמא צבת אחת צמגע אין להחיר לאכלן צבת אחת, [ועי' להלן צדברי צתו' צזה], ומייהו מהא דמטמא צמשא צבת אחת ל"ק ליה לרצונו אכילה, דצבת אחת דמשא לא משכחת לה גבי אכילה, ושמא צכלל לא ס"ל לרצונו להקשות מטומאה אכילה, ואף לא מנגע צבת אחת אף אס מטמא, [ולאחמור ע"כ החילוק צין משא למגע הוא מדאורייתא, דאס הא דמטמאין צמשא צבת אחת אינו אלא מדרבנן, למה לא שייך לאסור מדרבנן גם אכילה צבת אחת, וגם כל לשון הרא"ש צחילוקו אינו מתפרש על דרבנן].

אבל צתו' כאן קשיא להו היכי שרינן לאכול צשעה שמטמא צמשא, ותירצו דלענין אכילה כל משהו ומשהו כשנכנס לצית הצליעה קמא קמא צטל צרוב היתר ודמי למגע כשנגע וחזר וגע כו', ולשון קמא קמא צטל היינו לפמש"פ שם דאיידי כשהכל מעורב כגוש אחד אצל ע"כ לתרץ גם כשכל אחד צפ"ע כמשה"ק שם גם צהא דשרינן גיד הנשה שנתערב אי לאו דחשיב צריה, וצ"ל דכונתם דאכילה צזה אחר זה דמי למגע, וכשם שטהור צמגע כך

שנתבשל בקדרה, וזוה הסבירא פשוטה שיש לחלק בין סרוחה מעיקרא דלא חייל עלה שם נבלה בשעה שנתבשלה, וכשנעשית ראויה אח"כ אין כאן נבלה, משא"כ כשנסרחה אח"כ, דכיון דכבר חייל עלה שם נבלה שפיר אמרינן דאע"ג דכשנסרחה היה פטור האוכלה דלא הוי כדרך אכילה אבל כשתיקנה ועירבה כדרך אכילה שפיר עדיין שם נבלה עלה, דלא פקע ממנה שם נבלה, [אע"ג דנפסקה גם לכלב נראה דאינה חוזרת לאיסורה, שאני התם דפנים חדשות באו לכאן].

ודאיתאן עלה יתכן גם לומר דכשנפסקה לגר ועדיין ראויה ע"י הדחק, דיהא גם בזה חילוק בין מעיקרא לבין בסוף לר"מ, דאם בשעה שנתבשלה אינה ראויה אלא ע"י הדחק, י"ל דלא חשיבא ראויה לגר ולא חייל שם נבלה עלה, אבל כשנעשית אח"כ שאינה ראויה אלא ע"י הדחק, י"ל דעדיין חשיב דרך אכילה צדק וכיון דשם נבלה עלה שפיר מיחייב, ומרן זללה"ה באו"ח סי' קט"ז סק"ג כתב דלר"מ כל שראוי לכלב חשיב ראוי לאדם ע"י הדחק ולכך לא ממעט ליה מלגר, ולפ"ז פליגי אם כל הראוי לכלב חשיב ראוי לאדם ע"י הדחק, [ומ"מ בסרוחה מעיקרא מודה ר"מ דאע"ג דחשיב ראוי לאדם ע"י הדחק מ"מ לא חייל שם נבלה עליה], ולכאורה הדבר דחוק לומר דלא משכחת לה שלא יהא ראוי לאדם אפילו ע"י הדחק ויהא ראוי לכלב, דאי משכחת לה הרי שפיר איכא לפרושי קרא בהכי לר"מ כמו לר"ש ולא נריך לאוקמי בסרוחה מעיקרא, ודוחק לומר דבכה"ג לא נריך קרא דשפיר אינךריך קרא לכשתיקנו ע"י תערוצת וכמו לר"ש.

ויש לעי' דר' יוחנן דס"ל צסוגיין נותן טעם לפגם מותר, וא"כ ע"כ דריש כר"ש דשאין ראויה לגר אין קרויה נבלה וא"כ אמאי לענין טומאה ס"ל עד לכלב, ודריש מלגר רק למעוטי סרוחה מעיקרא, והרי חד קרא הוא, וכבר הקשו כן בתו' שם, ואפשר דנפסק רק לאדם מודו כו"ע שאם היה חוזר להיות ראוי בלא שום תערוצת, דהיה חוזר לאיסורו, דאין כאן פנים חדשות ועדיין שם נבלה עליה, ורק משום שאינו חוזר אלא בתערוצת דברים המשציחים, לפיכך ס"ל לר"ש דשרי דעדיין חשיב שאינו ראוי לגר, וכ"ז שייך לענין אכילה, אבל לענין טומאה כל שעדיין שמו עליו ואין כאן פנים

במינו צמה שתרוייהו סולת, אלא צנידון אם יכולים להיות זה כזה לענין הקרבן, וכן לענין כזית מנה שם. — ולפירוש זה ניחא דנשנית פלוגתא דנבלה בשחוטא אליבא דר"י לענין טומאה, דלענין שאר מיילי אין הדבר תלוי באפשר להיות כמוהו, אלא בטעמא או בשמא, [ועי' ירושלמי נויר פ"ו ה"א נבלה שצטלה בשחוטא בטל מגעה ד"ת], וכן החילוק בין מגע למשא, אינו אלא אליבא דר"י דלרבנן כיון שצטלין לענין איסור כש"כ לענין טומאה ואף למשא, ומיהו באפר פרה צכורות שם לכאורה אף לרבנן מחלקינן בין מגע למשא, אלא דשמא התם כתערוצת לא בלא חשיבא, כדין קמח בקמח, עי' מל"מ פ"א ממו"מ הי"ד, ולא קאימנא צעיון צסוגיא צכורות ומנחות שם ורשמתי לפו"ר, ועי' בתו' מנחות כ"ג ב' ד"ה ור"י, מצואר דס"ל דלכל מיילי אזלינן לר"מ אליבא דר"י באפשר להיות כמוהו לחשבנו כמין צמינו.

ולמ"ש"כ נמא דהרשב"א ס"ל דציטול יבש ציבש מהני אף שלא יטמא צמשא, ומ"מ ס"ל דלא שרינן לאכלן כולן כאחד, והרא"ש ס"ל דמטמאין צמשא, ומתיר לאכלן כולן כאחד, ושמא י"ל דגם הרא"ש לא כתב דבריו אלא אליבא דר' יהודה דלענין אכילה חשיבי מין צמינו ואסירי, אבל כשהותרו לאכילה שמא טהורים אף צמשא, וצ"ע.

כ"ג ב' אחת זו ואחת זו עד לכלב כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה צחו"צ ע"ז. ע"ז ס"ח א' שאין ראויה לגר אינה קרויה נבלה כו' ור"ש סרוחה מעיקרא לא נריכא מיעוטא עפרא צעלמא הוא, יש לעי' ל"ל קרא דאין ראויה לגר אינה קרויה נבלה, וגם איך ר"מ פליג בזה, והא אמר ר"י פסחים כ"ד ב' דכל איסורין שצחורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן, וכיון דאינה ראויה לגר לא חשיב דרך אכילתן, ודין זה משמע דמסבירא קאמר ליה וליכא מאן דפליג בהא, ועו"ק מנין קים לגמ' דיש לחלק בין סרוחה מעיקרא לנסרחה לצסוף, הא שפיר י"ל דלא שייך כאן סבירא דשירים וגרדומין, וכל דעכשיו אינו ראוי פקע איסורו כדין סרוחה מעיקרא, ואפשר דכל הנידון כשאח"כ תיקנו או עירצו באופן דחשיב דרך אכילה, וכדאמר חולין ע"ז ב' שעשאו יקי קדרה, וכמו נותן טעם לפגם דקדירה שאינה צת יומא, דשפיר חשיב דרך אכילה כשאכל בתערוצת התבשיל

שם ראצ"י אומר זיר טהור שנפל לתוכו מים כ"ש
טמא, רש"י פירש דר"ל זיר שלקח מעם
הארץ והשיקו ואח"כ נפל לתוכו מים כ"ש טמא,
כי המיעוט מים שצ"ר לא נטהרו בהשקה, אלא
שהיו בטלים בציר, ועכשו עם המים כ"ש נעשו
רוצא או פלגא ושזו אינם בטלים וכדמפרשין בגמ'
שם, אבל קשה דלפ"ז מוכח דהא דראצ"י מימרא
דר"ל משום ר"י נשיאה ומימרא דר"י לעיל כ"ז
א' דמהני השקה לטבול בהן פיתו ולא מהני
לקדרה, וכינ"ד לא סייעו להו בגמ' מזה, ועוד
דתינא בתוספתא פ"א והוצאה דר"ש פ"ז
דמכשירין מ"ג דראצ"י אומר אפי' צור זיר שנפל
לתוכו טיפת מים כ"ש טמא, ומבואר דאף בדליכא
למיחש למחלה מים ס"ל דכ"ש מטמא, ומשמע נמי
דדומיא דר"מ דקאמר ברישא צמי פירות שנפל
לתוכן מים כ"ש טמאין, וע"ז קאמר ראצ"י אפי'
צור זיר כו', ועי"ש דר"ש שכתב להגיה, גם סתם
זיר טהור לא משמע שהיה טמא וטיהרו בהשקה.

ובא"ר מכשירין פ"ו מ"ג כתב דראצ"י ס"ל דלא
צמי רוב מים, דגם כ"ש מים טמא שאין
הציר מבטלו, אבל לא הזכיר ז"ל ליישב סוגיא
דבכורות דאמרינן אהא דראצ"י דזאת אומרת
שנחשדו עמי הארץ לערב מחלה מים בציר, ובספר
חזון נחום כתב לפרש דראצ"י גזר על זיר טהור
אטו זיר דעם הארץ, והיינו דהוכיחו בגמ' דראצ"י
ס"ל דציר דעם הארץ יש לחוש לפלגא מים ונטמא
בכ"ש נוסף, ולכך גזר גם על זיר טהור שיטמא
בכ"ש מים, וכתב כן בדעת הרמב"ם פט"ז מטו"א
ה"ד, ואמנם דבריו ז"ל שם נראה שהם העתק
התוספתא הנ"ל מדכיל שם נמי סיפא דתוספתא
דציין דבש וחלב הולכין אחר הרוב, וכן דינא דר"מ
ברישא שם צמי פירות שנפל לתוכן מים כ"ש טמא,
ומשמע דמפרש לדראצ"י צמחי' כפשוטו ציר
שצידע שהוא טהור דמ"מ מתמא בכ"ש מים,
[ויק"ק דשם דה"ה כתב דזיר של עם הארץ אם
מיעוטו מים אינו מקבל טומאה שהמים בטלו
במיעוטו, ושם זה מעיקר הדין וכדאמרו לעיל כ"ז
א'], ומ"מ גם דברי הכ"מ יתכנו שהרמב"ם העתיק
לשון הגמ' כדרכו, ומתפרש כמו שפרש"י בגמ' דזיר
טהור היינו זיר של עם הארץ שהשיקו, ומ"מ היה
צריך להזכיר שהטעם משום דעד מחלה מערבין

חדשות צדין הוא שלא יטהר מטומאתו, דלענין
טומאה חזינן למה שאינו ראוי כאילו אינו ראוי
מחמת שהוא רותח או חי וכיו"ב, שאין זה גורע
מחשיבותו לענין טומאה, והלכך כל שאם היה חוזר
להיות ראוי היה חוזר לאיסורו, הרי הוא לענין
טומאה כאילו הוא ראוי, אבל בסרוח מעיקרא שפיר
אין שם נבלה עליה גם לא לענין טומאה, ולפ"ז
קרא אשמועינן דשאין ראוייה לגר אינה קרויה
נבלה, ומסביר מוקמינן ליה לענין טומאה בסרוח
מעיקרא דוקא, ולענין אכילה אף בנסרחה אח"כ,
וע"ע מש"כ בחו"ב פסחים ל' ב' סק"ו. (ע"ז ס"ו
ב').

שם ואידך הסריחה מעיקרא ל"ז קרא כו', א"ה,
ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב חולין.
חולין ע"ז ב' בנבלתה ולא צעור ולא בעצמות כו'
לא נזכרה אלא שעשאן זיקי קדירה, פרש"י
דבלא"ה לא צריך למעוטינהו דהא פשיטא דלאו
בשר נינהו, ולא נתפרש היכן כתיב בשר גבי טומאת
נבלות, ולקמן קי"ז ב' דתנן דעצמות ועור אינן
מטמאין בנבלה פרש"י דמהכא נפקא לן, ואפשר
דכיון דנוכר טובא בקרא אכילה גבי נבלה, ש"מ
דנבלה היינו הנאכל בה, [ובבכורות כ"ג ב' אמרינן
דנסרחה עפרא בעלמא הוא, ומשמע דכל חלק מן
הנבלה שאינו נאכל חשיב כעפרא בעלמא],
ובמלצ"ס דהאי דרשא פירש דלא קרי נבלה אלא
מה שמתבלה ע"י המיתה ולא עור ועצמות
שמתקיימין, ולפ"ז י"ל דטובא כתיב נבלה, ואייתר
לה בנבלתה לכשעשאן זיקי קדירה, ואכתי יש לעי'
דאם כשנתבלה הם טהורים, וכי ס"ד שע"י
שליקתן תחזור טומאה עליהן, דאינטריך קרא
למעוטינהו, ושם כשדעתו מתחלה לעשותן זיקי
קדירה הוי ס"ד דיטמאו מיד.

והא דפליגי בסוגיין אם צריך קרא למעט נבלה
שנסרחה מחיים, הוא אם דיינינן לה כעצמות
ועור וא"ל קרא למעוטינהו דעפרא בעלמא נינהו,
[ומלשון זה שצגמ' משמע דכל שאינו נאכל לאו
נבלה הוא אלא כעפרא בעלמא], או דלא ממעטינן
למיחש כעפרא אלא דברים שמתחלתן אינם
עומדים לאכילה, אבל בשר שנסרחה כיון שמתחלתו
היה עומד לאכילה יש מקום לחשבו בכלל נבלה
עד לכלב, ולכך אינטריך קרא.

ונראה דאף לת"ק אית לן לאוקמי זכה"ג, דנהי דאשכחן מאן דקצר דחלז אינו פוטר דחיישין למיעוטא, אבל דהנטרף נמי הא דרובין אין מרחמות על דלאו דידה עכ"פ עד שלא ילדה, כיון דאיכא תרי רובי, תו לית לן לחדש דאיכא דחייש למיעוטא אף זכה"ג. — נראה דמודה ת"ק דרוב אין מרחמות עכ"פ עד שלא ילדו, אלא דס"ל דהוא מיעוט המצוי ויש לחוש לו, דלא מסתבר שיחלקו במציאות.

שם וכן היה רש"ג אומר הנכנס לתוך עדרו כלילה כו', יעוי' בתו' שהקשו למאי נקט האי רישא, ומה שתרצו שדרכן לטעות כלילה שאין מכירין בולדותיהן, לכאורה נראה דהכרתן צריחא ובהצלח ועוד, ואף קומא תכיר בולדה, והרי אם לא ראו כלילה את ולדותיהן, מ"מ מכירין אותן בצקר, וע"כ דלאו ראיתן בשעת לידה גורמת להכרתן, והא דנקט שנכנס כלילה אפשר דבא לומר דאם יולדות ציוס יש לו להשיגה על המזכירות לדעת אם ילדו זכר, ולא לסמוך על מה שיראם תלויים אח"כ, וכן הרמב"ם בפ"ה מה' בכורות ה"ד העתיק צרייתא זו כלשון מי שהיו בעדרו מזכרות ושאין מזכרות וילדו ואין שם אדם. — לכאורה נראה דמודה ת"ק להך דינא, ולא פליג אלא צדין הרישא, והיינו דבמתני' לא קתני וכן היה רש"ג אומר צדין הסיפא, אע"ג דרש"ג אמרו, משום דגם רבנן מודים לו בזה.

שם או"ד דידה מרחמא דלא דידה לא מרחמא ליה למאי נפ"מ למלקא עלה משום אותו ואת בנו כו', יש לעי' לדעת ר"ת לעיל כ' ב' דהא דרש"ג מוכחא דחלז אינו פוטר, א"כ תקשה מנלן דקצר רש"ג דלאו דידה לא מרחמא בודאי, דילמא אינו אלא כעין רובא, ובהדי רובא דאין חולצות אח"כ יולדות פטר לה מזכורה, אבל לחיצא משום אותו ואת בנו לית לן בזה, וע"כ ז"ל דקים לגמ' דרש"ג פטר לה מזכורה גם בידוע שחלצה עד שלא ילדה, ומשום דלא מרחמא ללאו דידה, ותו ליכא ראייה דס"ל חלז אינו פוטר, וכמו שהזכירו תו' שם דחיייה זו.

תוד"ה ראה, דהא דמשמע מדצריהם דדוקא בקלוט קאסר ר"ש צנוולד מן הטהור אבל חזיר שרי, כבר תמה הרי"ט אלגזי סוף סי' א', דאין שום מקור או סברא לחלק צנייהם, דמ"ל אם

מיס, שהרי הדבר עלול להשתנות, וז"ע. (מכשירין ס"ו סק"ג).

מתני' אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו או שמא בנה של זו בא לו אצל זו, יש לדקדק על כפילות הלשון, ונראה דאי הוי קתני רק אין חוששין שמא בנה של זו בא אצל זו, הוי מתפרש שאין לחוש על הנמצאים אצל שאינן מזכירות שמא הם בכורים, ולזה סגי אם ע"פ רוב אין לחוש שמא בנה של זו בא אצל זו, ואוליין בתר רובא, אבל אכתי לא הוי ידעינן אם היונקים מן המזכירות הם ודאי בכורים או רק מכה רוב, ונפ"מ לענין ליתנם לכהן, דאין הולכין בממון אחר הרוב, לזה הדר קתני דאין לחוש על הנמצאים עם המזכירות שמא הם משאינן מזכירות, והיינו דחשיב צירור ודאי, ומה"ט בגמ' כ"ד א' בזכרים תלויות בשאינן מזכירות ונקבות במזכירות לא תני אלא חד זימנא אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו, דהתם לא הו"לך לומר אלא שאין חוששין על הזכרים שמא הם בכורים.

גמ' אמר ר"נ משמיה דרב הלכתא בכוליה פירקין בר מפלוגתא, יש לדקדק ל"ל למימר בר מפלוגתא הרי לא שייך לקבוע הלכתא בפלוגתא אם לא פריש כמאן, וי"ל דבפלוגתא דעקביא וחכמים הוי אמרינן דנתכוין למיקבוע הלכתא כחכמים דרביס מינה, א"נ י"ל דה"ק בר מהני שהזכיר התנא את החולקים ולמימר דדרש"ג שלא הזכיר החולקים במשנה, היינו לקבוע הלכתא כוותיה, וא"ת כיון דבבר אמר הלכה כר"י בן המשולם, ולא נשאר אלא הא דרש"ג, א"כ לימא דהדיא הלכה כרש"ג, וי"ל דלא נתפרש במתני' דהא דנכנס לתוך עדרו וראה את המזכירות, דרש"ג קאמר לה, אע"ג דנראה דהיינו נמי מדברי רש"ג כדאשכחן בגמ' כ"ד א' בצרייתא, לכך קאמר הלכתא בכוליה פירקין דהלכתא ככל סתמי דמתני' דפירקין, א"נ נתכוין לכלול בזה גם הא דר"י בן המשולם, למאן דלא שמיע ליה הא דאמר הלכה כר"י בן המשולם.

כ"ד א' דתניא הלוקח בהמה מניקה מן העכו"ם הבא אחריו בכור מספק מפני שמרחמת אע"פ שאינה יולדת, בתו' לעיל כ' ב' כתבו ד"ל דהא דרש"ג בידוע שחלצה עד שלא ילדה, והלכך צעינן לטעמא דאינה מרחמת, אבל משום חלז לחוד לא פטרה אע"ג דחלז פוטר,

ריצ"ה תולש היינו גוזז וה"ט דשרי דהו"ל דצר שאינו מתכוין כו', ולא אמרינן והכא באינו מתכוין עסקינן, משמע דגם עד השתא מפרשינן לה באינו מתכוין, וכן לשון המשנה עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן, משמע שמפנה את השער לכאן ולכאן ולא שתולשו, דאם תולשו לא הו"ל אלא השוחט את הצבור תולש את השער ועושה מקום לקופיץ, ולא שייך להזכיר מכאן ומכאן, נצרכו הרמב"ם צפ"א מה' מעילה ה"א כתב תולש את השער מכאן ומכאן לעשות מקום לסכין, ולשון הצריכתא לקמן כ"ה א' תולשו ומראה את מומו, נמי מתפרש דומיא דתולש את השער דמתניתין, דהיינו שמושך השער לכאן ולכאן לראות את המום ואם נתלש נתלש, וכמ"ש בשטמ"ק אות ג', והרי לצד דטעמא דריצ"ה משום דצר שאינו מתכוין ע"כ הכי מתפרשא, והא דאר"ל ל"ש אלא ציד אצל בכלי אסור, היינו דגם לפנות השער לכאן ולכאן אסור בכלי וכמ"ש הרמ"א באו"ח סי' תל"ח סי"ב, וכבר תמה דצדרי חמודות על הטור והמחבר דצו"ט לא התירו אלא באינו מתכוין, ואילו בצבור כתבו סתם דמותר לתלוש, וצ"ח"ש וכן צה"י מצואר דגם בצבור לא שרי אלא באין מתכוין, גם ברמזים משמע דמחלק בין יו"ט לצבור צדוד שצ"ח"ש מצואר צהדיא דגם בצבור לא שרי אלא באין מתכוין, וכבר העיר גם בזה צד"ח, וצ"ע.

אמנם יש מקום לומר דלמאי דאמרינן דסבר ריצ"ה דדצר שאין מתכוין אסור, דלפ"ז הדרינן ממה דהוי מפרשינן למתני' באין מתכוין, ומפרשינן דשרי לתלוש במתכוין כיון דתולש לאו היינו גוזז, דאי הוי אסור במתכוין לא הוי שרינן באין מתכוין כיון דדצר שאין מתכוין אסור, ואפשר שזו דעת הרמב"ם שסתם גם לענין יו"ט צפ"ג מה' יו"ט ה"ג, וגם צענין צבור פ"א ממעילה ה"א, דתולש את השער, וכבר כ"כ הצ"ח באו"ח סי' תל"ח הביאו צד"ח שם.

במש"כ הרמב"ן להחיר לתלוש נזות העוף קודם שחיטה משום דעתידי לתולשם אחר שחיטה, ואיסור גוזז שזה מחייב ולאחר שחיטה, והלכך כשם שמוותר לאחר שחיטה ה"נ יש להחיר קודם שחיטה, וחלק עליו הרא"ש דקודם שחיטה אכתי לאו אוכל הוא, והו"ל מכשירין דאסורין כשאפשר מערב יו"ט, וכן המ"מ צפ"ג מה' יו"ט

אינו מפריס פרסה או אם אינו מעלה גרה, וכי היכי דדרשינן גמל גמל איכא למידרש נמי חזיר חזיר אם היה מקום לחלק ציניהם, וגם עיקר דצריהם שם קשים דמה יתרון לגמל, שיש להקדימו לחזיר וגם כבר כתבו דראוי למינקט צדקה לדקה, ונראה דאינו מדברי התו' אלא גליון משוכם שנשתרצב, וכן הרא"ש צס"ה הוכיח מהתם דלא כר"ש, שו"ר צספר מרן זללה"ה סט"ז סק"י שיש צד צריהם. (ס"ז סק"ה).

כ"ד ב' טעמא דריצ"ה מ משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז וצו"ט אסור דהו"ל עוקר דצר מגידולו כו', הרמב"ן והרשב"א והר"ן והריטב"א שצת ק"ז צ' כתבו דבסוגיין משמע דאי תולש לאו היינו גוזז כנגדו צו"ט מותר דלית ציה משום עוקר דצר מגידולו, וכבר תממו הריטב"א והמנח"ח דבפשוטו איפכא מצואר כאן דאף אי תולש לאו היינו גוזז לענין צבור מ"מ צו"ט אסור משום עוקר דצר מגידולו.

אבל הדברים מצוארים ברמב"ן שצת ע"ד צ' וכן בריטב"א שם, דאמנם השתא ס"ד דתולש תולדה דקוצר ומיתסר צו"ט, ולענין קוצר לא חשיבא תלישה כשינוי דכל דצר מגידולו אורחיה נמי לעוקרו בתלישה, אצל למאי דמסקינן לקמן כ"ה א' דהיינו טעמיה דרצ דכנגדו צו"ט שרי משום דתולש לאו היינו גוזז והו"ל עוקר דצר מגידולו כלאחר יד, ס"ל דתולש לאו היינו תולדה דקוצר, דקצירה אורחיה נמי בתלישה ולא הוי כלאחר יד, אלא ליכא תלישה רק בגידולי קרקע, ונטילת השער איסורו משום גוזז, ותולש לאו היינו גוזז, והו"ל כלאחר יד, וכן מצואר ברמב"ן בהלכות דלמסקנא הוי תולש תולדה דגוזז ולא תולדה דקוצר, ומיהו צעוף מסקינן דתלישה אורחיה הוא, והו"ל תולדה דגוזז, וקצת דוחק הוא לומר דצגמ' נסתפקו אם תולש מזהמה תולדה דקוצר, וגם לאחר דס"ד דהוא תולדה דקוצר, לא פירשו דהדרו מזה אלא שיש להבין כן צמה דאמרו דהו"ל עוקר דצר מגידולו כלאחר יד, ויש מקום לטעות בזה לומר דאכתי חיוצו משום קוצר ומ"מ חשיב כלאחר יד.

יעזי' בתוד"ה והיינו, ובאמת דלשון הגמ' משמע דלא נסתפקו כלל בפירושא דמתני' אלא בטעמא דמתני', וכדאמרינן טעמא דריצ"ה משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז כו' או"ד צעלמא סבר

כ"ו א' תוד"ה התולש לפני זריקה כו', עי' חו"צ מעילה י"ז צ"ז.

עד כמה

כ"ו ב' מתני' עד כמה ישראל חייצין ליטפל בצבור כו', צפיה"מ כתב דקראי דמייחין בגמ' אינם אלא אסמכתא, וטעמא משום דבעי למיתב להו דרך גדולה ולא בטורח, ואפשר דאם בא לתת מיד, ולקבל על עצמו לטרוח זהם עד ל' דקה ונ' בגסה דשפיר דמי, וזה ניחא משה"ק לעיל י"ח צ' זהו דאמר התם דבעלים אקנויי מקני לרועה כהן מקום בחצירו שיזכה בצבור מיד בהולדו, ואמאי רשאי לעשות כן הא חייב לטפל בו, ולמש"כ י"ל דמקבל על עצמו לטפל לאחר נתינה, ולכך שרי.

שם אם היה בע"מ כו', א"ה, עי' מש"כ בחו"צ תמורה ח' צ' בפלוגתא רש"י והרמב"ם באיסור מסייע בבית הגרנות אם הוא משום שמפסיד לכהנים אחרים, ע"י שמשתדל שיתנו לו, וכמש"פ רש"י בסוגיין, או משום דמיחזי כמאן דשקיל למתנות בתורת שכירות, כמש"פ רש"י בתמורה שם, וכ"נ דעת הרמב"ם בפ"צ מה' תרומות הי"ח י"ט שהוא משום שאינו נוטל המתנות דרך כבוד, ועי"ש עוד דהא דתנן אם היה בע"מ וא"ל הכהן תן לי שאוכלנו, או תס זומן הבית וא"ל תן לי שאקריבנו, מותר, לכאורה אחי שפיר אם איסור מסייע הוא משום כבוד המתנות, דכה"ג לא שייך לומר שנותנו לכהן בשכרו, אבל אם הטעם משום שיתנו לו המתנות בעתיד, הרי גם בכאן יש לחוש לזה, דסוף סוף נהנה הישראל במה שחוסך לו לטרוח בו ולזוננו, וי"ל דמידע ידיע דכהן לרווחא דנפשיה עבד, ואין הישראל חייב לו טובה זוה. — ועי"ש עוד בכהן שאמר בתוך הזמן תנהו לי, ותן לי גם שכר טרחא ומזוני לזמן ההקדמה, אם שרי, או דחיישין שמא יזיל לו.

שם א"ל הכהן בתוך הזמן תן לי שאוכלנו, ברמב"ם פ"א מה' בכורות ה"ט ויראה לי שהצבור נותן לכל כהן שירצה, היינו לאפוקי שאינו ניתן לאנשי משמר, וכבר כתבו אחרונים ז"ל שהדבר מפורש בגמ' דתנן ערכין כ"ח צ' אומדין כמה אדם רוצה ליתן בצבור זה ליתנו לזן צחו או לזן אחותו, ותנן נמי במכילתין כ"ו צ' אמר לו הכהן

ה"ג כתב דמן הדין יש לאסור כיון דזהמה בחייה בחזקת איסור עומדת לאו אוכל הוא, ויש לעי' אם בא לתלוש הנוטות שלא במקום שחיטה, ומשום דממהר לאכלה, אם גם בזה ס"ל לאיסור, ואח"ל דהא"נ, יש לשאול דאטו אסור להסיק התנור קודם שחיטה בשביל ללכותה אחר שחיטה, ודוחק לחלק משום דתנור יכול לשמש גם לשאר מידי דאכליה, דהא מ"מ אסור להסיקו בשביל לאפות בו לנורך מחה, וז"ל דמ"מ כשמתעסק בעוף חי גרע.

כ"ה א' ותולש לאו היינו גוזז וציו"ט היינו טעמא כו', א"ה, עי' מש"כ לעיל כ"ד צ'.

שם אלא שאני פרה דקדשי דק הבית היא, הא דתנן בפ"ד דשקלים ה"ז דפרה בזה מתרומת הלשכה הוא מעיקר הדין, דתרומת הלשכה היא לכל זרכי המקדש וכמש"כ תו' כתובות ק"ו צ' ד"ה וכו', וכש"כ פרה דאית בה קדושה שהרי מועלין בה, ובעלמא קרינן לה קדשי דק הבית, אבל אינו אלא שם מושאל לאפוקי דאינה קדשי מוצת, אבל היא קדושה בקדושה מיוחדת של פרה, ואינה בזה מקדשי דק הבית, אלא דלענין העמדה והערכה יש לדמותה לבדק הבית, ומסתברא דאם אין מעות בלשכה דגוצין לה בתחלה ונמי כשרה, דלא צעין אלא שתהא משל ליצור, [כדאייתא בילקוט חקת בשם ספרי זוטא], וא"כ אף כשהיא בזה מתרומת הלשכה אפשר לפרש דמשום לז"ז מתנה הוא, ואדרבה נראה דלא קרינן לה קדשי דק הבית אלא משום דכתיב חטאת ודרשין דמועלין בה, וכיון דאין בה קדושת מוצת לכך קרינן לה להאי קדושה קדושת דק הבית, ולכך בזה נמי מתרומת הלשכה אף בלא תנאי צ"ד כיון דאית בה קדושה, ואפשר דהא דקרינן לה קדשי דק הבית הוא נמי לענין דהמועל בה משלם לבדק הבית, ולא דוקא לפרה, דהא הנהנה מבדק הבית צריך לשלם דוקא לבדק הבית כדתיבא מעילה ט' צ', והתם באמת קתני קרבנות דק הבית לבדק הבית, ואפשר דנקט האי לישנא לרבות פרה, ומיהו כל קדשי דק הבית נקראים קרבן כדאמר זבחים קי"ג צ' (כתובות ק"ו מהו"ד).

שם תולשו ומראה את מומו, עי' מש"כ בזה לעיל כ"ד צ'.

דמרצה התם הוא לכללם זהך קרא דמן האש, ונפ"מ לדרשא דדרשינן קדושין נ"ב ב' ו"ע].

ויש לעי' כשהצעלים מקריבין בעצמם את הזכור מי חשיב צעליו לענין שינוי צעלים, ולכאורה שצט הכהנים הם צעליו, לצעלים אין זו אלא טובת הנאה, ואף דלענין תמורה משמע צמתי' תמורה זו' ב' שהצעלים ממירין, אם לא נפרש התם בצכור שולד אצל כהן עי' בשטמ"ק שם, ז"ל דתמורה שאני, ואף ישראל שירש צכור מצית אבי אמו כהן, נמי נראה דאין לו אלא כפרת קופי'א כדין יורשין דעלמא, דהא מצואר צ"ק י"ב ב' דבזמן הצית א"א למכור צכור תם, וירוש'א כמכירה, [ויש מקום עיון בזה דבכל הקרצנות שתחלת הקדשם לצעליהם, שפיר אמרינן דכבר נקבע הקרבן עזורו ולא ממון צעלים הוא למכירה, אצל צכור שמתקדש קדושת הגוף צית ישראל, למה נימא שכשהישראל נתנו לכהן הרי הוא נקבע כשלו, ואין הכהן יכול ליתנו לכהן אחר, והרי בפסח דנמנין עליו גם לאחר שכבר נתקדש קדושת הגוף, הרי צאמת גם מושכין את ידיהם ממנו וחוזרים וממנים אחרים, חזינן דכל שאפשר להתמנות לאחר שכבר קדוש קדושת הגוף, אין מינוי זה קובע שלא יוכל לתמו לאחר, וה"נ בצכור למה נימא שצנתינתו לכהן כבר הוקבע כאלו תחלת הקדשו לכהן זה ואינו יכול לתמו לכהן אחר, ו"ע]. (פ"ו סק"ג).

בזבחים ק"ב ב' פריך רב אחאי לימא ליה תן לי מצכור ואוכל, נריך פירוש, דהא שפיר אפשר ליתן לו את הצכור ככל מתנות כהונה ויאכלנו כשיוכל, ומש"פ רש"י דס"ד שלא יתן צכור אלא לכהן שיכול להקריבו צו ציום, הדברים מחודשים לפרש כן, שהרי הכהן יכול להשהות אצלו את הצכור, ועוד דרש"י פירש כן כדמפרשינן דאיכא קרא להכי את דמס תזרוק וגו' וצטרס יהיה לך, והוי מפרשינן דגזירת הכתוב הוא, אצל הרי תחלת פירכיה דרב אחאי היא שיצקש הטבול יוס שיתנו לו את הצכור לאכלו בערב, ומצואר דהדבר ידוע שאין נותנים לטבול יוס את הצכור או צטר הצכור, ומשמע דקושטא דמילתא הכי היא, וגם משמע קצת דאין זה מגזירת הכתוב, וצחו"צ בכורות נדדנו דאפשר שאם הישראל נתן את הצכור לאנשי משמר להקריבו עד שלא נתנו לכהן כדינו, דאז יזכו צצטרו אנשי משמר כדרך שזוכים צצטר

צתוך הזמן תנהו לי כו', עוד הביא מרן ז"ל מהא דאמרינן י"ח ב' חצר צעל הצית ורועה כהן כו', ומה שכתבו הרמב"ם צלשון יראה לי הוא משום דצירושלמי חלה פ"ד ה"ד והוצא צפיה"מ שם איתא דהצכורות לאנשי משמר, [ומיהו לו"ד ז"ל היה נראה לגרוס שם החרמים צמקום הצכורות, כדיליף שם צתר הכי מקרא], וכן צתוספתא דסוכה פ"ד הי"א נמי חשיב לצכורות צהדי דברים שלאנשי משמר, [ומיהו התם חשיב גם מעשרות, וע"כ דרך אצבודתם צאנשי משמר קאי, ושפיר משכחת לה צצכור שהכהן צעל מוס, או צישראל שירש מצית אבי אמו כהן], וכן צגמ' וצחים ק"ב ב' איתא פריך רב אחאי לימא ליה תן לי מצכור ואוכל, ומשמע שניתן לאנשי משמר, וכבר נדחק בזה רש"י שם וכתב ז"ל מיהו חיפוק לן מינה דלא יתנו צכור אלא למי שהוא ראוי לעבודה צאותה שעה, והדבר מחודש גדול לומר שאסור ליתן צכור לכהן טבול יוס. (א"ה, וע"ע צמש"כ להלן).

ונראה דאם הישראל לא נתן את הצכור לכהן והקריבו צעצמו דודאי עדיין צמנות נתינה קאי, אצל שפיר י"ל דכיון שאין לישראל אלא טובת הנאה הרי המשמר זוכה צו כדרך שזוכה צצטר חטאות ואשמות, דלא גרע צכור מהם, ושפיר מתפרש הירושלמי וכן התוספתא צכה"ג, [ואפשר נמי דילפינן לה מקרא דאיתא צספרי זוטא פ' קרח והוצא צילקוט שם הקדשים לרצות עור הצכור, וצפשוטו אינו מוצן מה נריך לרצות עור הצכור הלא כל הצכור מתנה לכהן, והמג"א צזית רענן שם כתב לפרשו צנמצא טריפה וכר"ע וצחים ק"ג ב', אצל גם זה ז"ע דלענין מתנה לכהן הרי הוא ככל הצכורים ולא פליגי אלא אם דינו צשריפה, ולמש"כ יתכן דצא לומר שאם הצעלים הקריבו את הצכור עד שלא נתנו לכהן הרי הוא לאנשי משמר גם העור, ומיהו רהיטת הספרי שם דמרצי לה לעיקר הדין שעור הצכור לכהן ולא שהוא לאנשי משמר דומיא דמרצה התם עור העולה ועור חטאת ואשם, [דצצטר חטאת ואשם דאסורים לזרים ממילא אין לצעלים אלא טובת הנאה, ושפיר זוכה המשמר בהם, אצל עור ראוי גם לצעלים ושפיר איצטריך קרא דגם העור לכהן], מיהו ז"ע מה נריך לרצות עור העולה הלא צהדיא כתיב, ושמא כל הנך רצוי

הכהנים דאין דינס כמתכפר בעלמא דעושה תמורה, דאס היה להם זכות מתכפר לענין תמורה, היה זה גורם שהישראל לא יוכל להמיר, וגם הרי לר"ע אף הכהן שזכה בו אינו ממיר, [וגם כיון דסתמא ניתן לכהן אחד], הלכך לא חשבינן ליה כקרבן שותפים.

שורש הדבר דהישראל עושה תמורה אף שאינו מתכפר, ובעלמא רק המתכפר עושה תמורה, נראה דהוא משום דענין תמורה שייך לבעל הדורון שהוא בעל דבר להחליפו ולהמירו, ובכל הקרצנות החשיבו את המתכפר כבעל הדורון, והרי המקדיש צעד חצירו, הרי הוא נותן לו גם הזכות להחשז כבעל הדורון, אבל בצכור שקדוש מאליו צמזות התורה, הרי החשיבה תורה את זה שנולד ברשותו שהוא בעל הדורון, והלכך הוא הממיר.

וישראל שירש צכור מצית אבי אמו כהן, אם הצכור נולד ברשות הכהן, שפיר מימר בו הישראל מדין יורש, והרי ירש גם זכותו צמה שיש לו בו ממה שנולד ברשותו, אבל אם הכהן קיבלו מישראל, לא עדיף הישראל מן הכהן שאינו מימר בצכור, ומיהו לריצ"ג דהכהנים ממירין בצכור, אפשר דהישראל יש לו דין יורש גם לענין זה, ול"ע.

עיקר הדבר שכתבנו שהכהן חשיב המתכפר בצכור, יש לסייע מזה שהצכור ניתן לכהן מחיים כדתנן צמתני' שם, וכן צמתני' דצכורות כ"ו ב' עד כמה הישראל חייב לטפל בו, ואם היה לישראל זכות מתכפר, היה ראוי לחייב הישראל להציאו לצית הצחירה להקריבו, והיה אסור לכהן לקבלו מחיים משום כהן המסייע צצית הגרנות, שהרי מוליכו לצית המקדש כדי שיזכה בצכורו, וכיון שהכהן קיבלו מחיים ומקריבו הרי הוא המתכפר, ראוי לומר דאף עד שלא קיבלו, אם הקריבו הישראל דנמי חשיבי הכהנים המתכפרים, דלית לן לחדש בצכור שני מתכפרים אפשריים. (תמורה ז' ב' וע"ש עוד).

בדין שנה בשנה דבכור

שם הצכור נאכל שנה בשנה צין תס צין בעל מוס כו', מזה שקבעה תורה זמן לאכילת בעל מוס, [עי' ריט"א דנקט צדעת הרמב"ם דגם בעל מוס נאכל צתוך שנתו מדאורייתא, ועי' מש"כ לקמן].

ק"ק שמקריבים, וצוה לא יתנו לכהן טבול יום חלק בו כיון שאינו ראוי לאכילה, וכמו שאין נותנים לו צחטאת ואשם, וצוה מסקינן דגם צכה"ג זוכים בו גם הכהנים שאינם מקריבים כמו צכור מחיים, וצלקוטי הלכות ריש פירקין הציא צשם מפרשים דאיידי שהצעלים נתנו את הצכור לאנשי משמר או צית אב, [עי' רש"ש], ול"ע דלפ"ז זוכים בו מחיים בכל כהנים המקבלים צכור מישראל, ואם צאים לדון צטבול יום שציניהם הרי הנידון רק צכונת הישראל שנתן, ולא צהלכות קרצנות, והרי יכולים להשאירו למחר ויקריצוהו אחרים ומ"מ ישאר הצכור שלהם כיון שזכו בו מחיים, ואז שפיר יזכה בו גם זה שהיה אצמול טבול יום, ועדיין ל"ע צכ"ז.

בתמורה ז' ב' צמתני' הכהנים ממירין צשלהן וישראל ממירין צשלהן, נראה דהמתכפר צצכור הוא הכהן, דאין לישראל צצכור אלא טוצת הנאה, וכן פרש"י כאן שאין הישראל מתכפר בו, ואם חשז הכהן צזריקה לשם הישראל דינו כשינוי צעלים, וישראל שהקריב הצכור עד שלא נתנו לכהן, חשיב צצט הכהנים הצעלים, ולפ"ז היה מקום לומר שהישראל לא יוכל להמיר בו אף כשהוא עדיין ברשותו, דחשיב אז כקרבן שותפים, וצטמ"ק שם אות ט"ו כתב דאפשר דאין תמורה צצכור אלא כשנולד ברשות כהן, [ומיהו לאו מטעם שותפים, אלא משום דאין הישראל צעלים], אבל רהיטת הדצרים דתמורת הצכור משכחת לה בכל צכור ואף הנולד ברשות ישראל, וכמש"כ רש"י צמתני' שם, וכן צטמ"ק שם צשם י"מ, ויש לפרש דכיון דכשיתנו לכהן יהא שלו ולא של הצצט, הלכך לא חשיב קרבן שותפים, [ומיהו אם נתנו לשני כהנים, דלא מצינו שיהא חייב ליתנו דוקא לאחד, וכ"מ צירושלמי דמאי פ"ו ה"ב], מסתבר דחשיב קרבן שותפים], אם כי הדבר ל"ע דסו"ס עכשיו עד שלא נתנו הרי קושטא הוא דשייך לכל צצט הכהנים, ואף דאשכחן צקרא דאיכא תמורה צצכור, וכדדרשינן שם ה' ב' כ"א א' הם קריצין ואין תמורתן קריצה, מכלל דעושין תמורה, הא אפשר לאוקמי קרא צצכור שנולד ברשות כהן, ול"ל דכיון דמפרשינן אף תמורה צצית הצעלים לומר שהישראל עושה תמורה אף שאינו מתכפר, ובעלמא רק המתכפר עושה תמורה, הרי ע"כ דחשבינן להישראל צכאן יותר מסתם מקדיש, וכן נגרע זכות

ר"ה שם לדין שנה בשנה, נמי לא תחשב השנה אלא מיום שנפל זה מוס, דהא תמורת זכור חנה קריבה, ודכוותה זכור זזה"ו נמי לא תחשב השנה אלא משנפל זו מוס, אבל אין כן דעת הפוסקים כמ"ש בשו"ע יו"ד סי' ש"ו ס"ז ח' דאף זזה"ו מונין שנה מלידתו, ואפשר דזה"ו שאני דזמנותו קאי אלא דליכא מקדש, אבל זכור בחו"ל או תמורה דליכא זהו מנות הקרבה כלל, אכתי י"ל דאין מונין להם שנה אלא משהוממו, אבל סתימת הפוסקים משמע דאף בחו"ל מונין שנה מלידתו, ואף דקיי"ל דגם אם באו תמימים לא יקרבו כמ"ש פ' הרמז"ס בפ"א מה' זכורות ה"ה, ונראה הטעם דזכור משנולד מנותו להאכל צומו, ומה שאין זו מוס הר"ו כאונס שא"א לקיים מנותו, אבל שפיר עולה זמן זה דין שנה בשנה, והרי אם נולד בע"מ שפיר אפשר לקיים מנותו מיד, ודכוותה זכור הבא מחו"ל יחשב שנתו משנראה להרצאה, שכבר הוא בזמנותו שאם יעלה יקרב [להסוברים כן], ונמסכתא דאם עלה מששלמה שנתו דיהא רשאי לשהותו ל' יום וכדרך שאמרו בצע"מ, אם שנה דבע"מ הוא מדאורייתא, ורק כשממנות הקרבן שא"א להקריבו, כמו עד שלא נראה להרצאה, או נזיר שהפריש קרבנותיו עד שלא שלמו ימיו, באלו לא תחשב השנה אלא משנראה להקריבה.

ובמה שפירשנו דענין שנה בשנה הוא משך זמן של שנה שאפשר היה לקיים מנותו, ניחא הא דאמרינן בר"ה שם דבע"מ מונין לו שנה משנולד, אע"ג דתם אין מונין לו אלא משנראה להרצאה, ולכאורה להסוברים דבע"מ ליכא כלל דין שנה מדאורייתא [עי' בריט"א], א"כ כל מה שתיקנו בצע"מ הוא אטו תם, וא"כ מה ראו לשנות זמנו מבחם, אבל למש"כ דהענין הוא גם בכל הקרבנות ועיקרו משך זה של זמן ניחא, דחכמים תיקנו דגם זכור בע"מ יחשב כקרבן שיהא זו כל תאחר בשהיית שנה, וכשם דבכל הקרבנות מונין השנה משנראה למנותן ה"נ בזכור בע"מ, והיינו משנולד. — ואם הומם בתוך שמונה ימים ללידתו, נראה דמונין משהומם, שו"ר בריט"א ר"ה ו' ב' שלא כ"כ, וי"ע. (ס"ה סק"א).

שם נולד לו מוס בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חודש, לשון זה קשה דהא כבר שמעינן לה

נראה דאכילתו מזה, ואע"ג דקיי"ל כז"ה לקמן ל"ב ב' דשרי להאכילו אפי' לעכו"ם, יש לפרש שזו מזה דרשות ורשאי לצטלה, אבל כשאוכלו יש זה ענין דמזה, ועי' לקמן ל"ג ב' נתפרש מהיכא קים להו לחו"ל כן, וכן משמע דיש זו חיוב דלמשחה כמו בשאר מתנות כהונה, דהא רש"י כתב לקמן כ"ו א' דגם בזכור אין רשאי ישראל לומר לחזירו הא לך סלע זה ותנהו לזן בתי כהן, וזכור בעל מוס קאמר, דבתם מפורש בחוספתא דשרי וכמס"כ לקמן ע"ש, והיינו משום דאחי למיטעי ולומר שנתחללה קדושתו ע"י כאלו מכרו, ולא יאכלנו עלי בחרדל, משמע דמנותו בך, דלענין איסור גזיה ועבודה לא מסתבר דאיכא למיחש, דהא לא מהני פדיון לכהן, אבל לענין למשחה שפיר איכא למיטעי שהרי אינו נוהג אלא בכהן המקביל. — ונראה דה"נ איחא ענין זה דמזה צמער בהמה בעל מוס, דלכל מילי איחא אהדדי, ואף דאינו מתנות כהונה, וגם לא שייך זו למשחה, ועי' מש"כ תמורה ח' א'. (ס"ה סק"א).

שם הזכור נאכל שנה בשנה כו', מהא דילפינן מזכור לכל הקרבנות דשנה בלא רגלים עובר בכל תאחר כדאמר ר"ה ו' ב' ועי"ש בתו', נראה דהענין הוא משך זמן של שנה שכבר אפשר היה לעשות מנותו, ומה"ט נמי מונין רק משנראה להרצאה כדאמר התם, ולכאורה לפ"י זכור הבא מחו"ל למ"ד תמורה כ"א א' דאם באו תמימים יקרבו, יהא זו דין שנה בשנה מיום בואו לארץ, וכמו בכל הקרבנות מיום שהוקדשו, ואם יפול זו מוס יחזרו למנות שנתו מיום שנולד, דלענין מנות בע"מ היה ראוי גם בהיותו בחו"ל, או שמא דאף אם נפל זו מוס בהיותו בחו"ל לא נמנה שנתו מלידתו אלא מיום שנפל זו המוס, דהא בעינן שנה שאפשר לקיים זו מנותו, ודומיא דכל תאחר דרגלים שאם היה חולה ברגל אחד אין רגל זה עולה לו לחשבון כדאמר ר"ה שם, ואף דזשיעור שנה לא נימא שאם היה חולה יום אחד דנוסיף לו יום, דכיון דהוא זמן מרובה שפיר היה אפשר לו לקיים זו מנותו בשאר הימים, מ"מ כשמעולם לא היה יכול לעשות זו מנותו, שמא לא שייך להחשיב זמן זה דזשיעור שנה בשנה, וה"נ הכא שמעולם לא היה יכול לעשות זו מנותו רק לאחר שנפל זו המוס, וכן בתמורת הזכור דמרה לה צירושלמי

התם דרך בקים לן דכלו לו חדשיו מניין לשנתו מיום לידתו, ואם איתא דהוא מדאורייתא לית לן לחלק בין קים לן ללא קים לן דאית לן למיזל בחר רוצא.

ומ"מ גם לפ"ז נראה לקיים מש"כ לעיל דנראין הדברים שיש ענין דמזוה באכילת הצע"מ, דאף דתקנת השנה צע"מ הוא מדרבנן, אבל אינו גזירה אטו תם, דהא חילקו בהתחלת שנתו לחשבזו מלידה ולא מיום השמיני, ואם אינו אלא גזירה אטו תם, מהיכי תיתי לחדש שנה אחרת בחומרא יתירה, אלא דטעם התקנה היינו לחשוב גם את הצע"מ כעין קרבן וממילא גם הוא בכלל הכל תאחר דשנה וכמש"כ לעיל, ואם אין אכילתו ענין דמזוה, מה ראו חכמים לקבוע שיעור לחייתו דצע"מ ולחייב לאכדו עד שנה, אלא ודאי אכילתו גמר מזוה. (ס"ה סק"ד).

נראה דקרא דשנה צע"מ לא קאי אלא אמנות הקרבה כדכתיב תאכלנו, ולא על מזות נתינה לכהן, וכן הא דילפינן מיניה נמי לכל הקרבנות דר"ה ו' ב' דצשנה בלא רגלים עובר בבל תאחר, היינו נמי רק בלא אקריב, ולא בלא אפריש, והרי רישא דמתני' צנתינה, וסיפא נשנית בהקרבה למימרא דליתא צנתינה.

בבבב כ"ז ס"ז קשיא ליה דמתני' דקתני הצבור נאכל שנה צע"מ משמע דלכתחלה כן הוא, ואין יתכן הרי איכא בל תאחר צרגלים, ולדידן כמעט ולא משכח"ל שנה בלא רגלים, וגם צרגל אחד עובר בעשה, ומתוך כך רצה לחדש דצבור ליכא בל תאחר צרגלים אלא על נתינה לכהן ולא על לא אקריב, [ועי' שטמ"ק תמורה ח' א' אות ו' ובמש"כ בזה בחו"צ שם], והדברים מחודשים ופשוטא דגמ' לא משמע הכי, דהא אמרינן התם אחד צבור ואחד כל הקדשים כיון שעברו עליהם שנה בלא רגלים רגלים בלא שנה עובר בבל תאחר, וכשם דשנה בלא רגלים היינו על לא אקריב ה"נ רגלים בלא שנה, ובח"ל שם נקט דגם על מזות נתינה איכא בל תאחר צשנה בלא רגלים, ודחק לפרש דללדדין קתני שנה בלא רגלים בין בלא נתן ובין בלא אקריב ורגלים בלא שנה רק בלא נתן, והדבר דחוק טווא, וכש"כ למש"כ דשנה לא נאמר על נתינה, דודאי כולה צרייתא איירי רק בלא אקריב וע"ז קאמר דצבור עובר צרגלים בלא שנה, ועוד דאם איתא דצבור לא עבר בבל תאחר

מרישא דקתני דצבור בעל מוס נאכל שנה צשנה, והיינו צנולד בעל מוס, וכש"כ צנולד לו מוס אח"כ, דבזה רק היה מקום לומר שגמנה שנתו משנולד לו המוס, ואי הוי קתני אינו רשאי לקיימו אלא עד י"צ חודש היה ניחא, אבל לומר דרשאי לקיימו עד י"צ חודש, קשה פשיטא דהיינו רישא, ושמא ה"נ קאמר דבעל מוס נאכל שנה צשנה כי"ד נפל צו מוס צתוך שנתו רשאי לקיימו עד י"צ חודש ולא יותר, ודוחק, ושמא י"ל דנקט רשאי לקיימו כל י"צ חודש, לומר דמונין לו מהרצאה כיון דצתוך השמונת ימים היה תם, ומתפרש רשאי לקיימו כל י"צ חודש שהוקצבו לו בהיותו תם, וכמ"ש צש"ך ס"ה ס"ק י"ד, ולאפוקי דאין מונין לו משנולד. — מה שנתקשה שם הש"ך בצדרי הטור, בפשוטו נראה דהטור כתב ללידתו לאפוקי שאין מונין משעה שנפל צו המוס, ולא נחית לדקדק בכאן בדין ח' הימים, וכן צרמזים לא נחית לזה וכתב סתם ללידתו, [וכן צרי"ו נ"כ ח"צ כתב סתם משנולד], אבל ודאי הכונה מח' ימים, וכמו שהקדים דרך צנולד צמומו מונין מהולדו אם ידוע שכלו לו חדשיו.

בדבר הנידון אם שנה צע"מ הוא דאורייתא או דרבנן עי' ריט"א שהאריך בזה, נראה עיקר דעת הסוברים שהוא דרבנן, [והגרע"א ז"ל בגליון ס"ה ס"ו הביא שכן הוא ציראים, ומיהו דעת הרמב"ם נקט שהוא דאורייתא, ולו"ד ז"ל י"ל דהרמב"ם ליטנא דמתני' נקט, ומה שהביא סיפא דקרא הוא לאסמכתא בעלמא], וכדייקו צירושלמי פ"ק דר"ה מהא דיהצינן ליה ט"ו יום אחר שנתו דזאת אומרת שאין שנתו של צע"מ מחוורת, והיינו שאינו מה"ת, דאין צורך הזה כדי לעבור על ד"ת, וכן סייעו לזה צירושלמי התם מהא דתניא כ"ח א' דעד שלא נראה להראותו לחכם רשאי להשהותו צ' וג' שנים, ופירשו דע"כ צע"מ איירי דבתם מאי מצי למיעבד וכמו שפירשו בחו', וכיון שהדבר מפורש צירושלמי ואין הכרח דתלמודן פליג, ואדרבה ראיות הירושלמי הם מצרייתות השנויות גם בצבלי, ודאי אית לן למינקט הכי, גם לא מנאנו שיהא צע"מ ציד כהן איסור בל תאחר, ודין דשנה צשנה הוא זמן נוסף לבל תאחר וכמשנ"ת לעיל, וכל דליכא בבל תאחר לית לן למימר דאיתיה צשנה צשנה, עוד הוכיח צטו"א ר"ה ז' א' מהא דאמרין

זו, וצפרט דנשנית גם לענין צע"מ שזה הנוהג בזמן הזה, וזוה באמת ליכא לכל תאחר דרגלים. (ס"ה סק"ה). — א"ה, ע"י מש"כ צח"צ ר"ה ו' ב' להסתפק בכהן שירש צכור מאציו שנולד ברשות אציו אם היורש עובר בצל תאחר, ותיצעי בתם, ותיצעי נמי אם היורש חשיב כבעלים לענין שינוי בעלים, ותיצעי בצעל מוס, אם גם בצעל מוס איכא כל תאחר. — כהן שקיבל צכור תם מישאאל מסתבר דהכהן עובר בצל תאחר, וכן יורשו נמי עובר, וכן נראה דהיורש כבעלים לענין שינוי בעלים, דאף אם מוכר שלמיו לא עשה כלום, צכור שאני, וכשם שאציו זכה בו בקבלתו כן הוא יכול להורישו, ול"ע צוה כעת ורשמתי לפו"ר. — וע"ע צח"צ מנחות ק"ח ב' צסקא צכור אי איכא כל תאחר.

בתו' ר"ה ה' ב' ד"ה מה הקשו אמאי אינטריך קרא התם וצמורה כ"א דאיתקש צכור למעשר דאינו נפסל בעצרה שנתו, וכי מהיכי תיתי נימא דנפסל בהכי, ונראה דאי לאו קרא היה מקום לומר דצכור אינו נקרב אלא בן שנה, ואף זה בכלל שנה בשנה, ודין בן שנה אשכחן דהוא לעיכובא באשם כדתניא מנחות מ"ח ב', ואפשר דחשבינן ליה כדצר עיקרי דלא צעי שנה עליו הכתוב לעכב, וה"נ הוי אמרינן צכור, לכך שפיר אינטריך היקישא להכשירו, ומיהו צחו' שם הקשו כן גם צהא דאמרינן התם ו' א' לפי שנאמר לא תאחר לשלמו שומע אני אף מאחר נדרו בצל ירצה ת"ל אותו כו', והתם בכל הקרצנות דמשעת הקדשן קאי בצל תאחר, ולא שייך לקצוע בהן שנים כמו צכור שקדוש מרחם, וגם התם בצל תאחר דרגלים איירי ולא בשנה, והלכך אף אם נפרש דלא קאי אלא אאפריש ולא אקריב נמי אכתי טעמא צעי מהיכי תיתי למיפסל, ושמא י"ל דהוי ס"ד למידרש והיה בך חטא דהיינו בקרבן חטא, אח"כ ראיתי בשטמ"ק זבחים כ"ט א' שכתב לתרץ גם צוה דהוי ס"ד דהאיחור משוה ליה כצן שמים במקום שצריך בן שנה, וי"ע. (ס"ה סק"ו).

גמ' מפני שנראה ככהן המסייע צבית הגרנות, א"ה, ע"י מש"כ לקמן נ"א ב' דהתו' פירשו דאיסור מסייע צבית הגרנות הוא משום שמפסידין לשאר הכהנים, וכן מצואר צפרש"י כאן, אבל מדברי הרמב"ם צפ"צ מה' תרומות הי"ח י"ט

צרגלים, א"כ ניחא בפשיטות דשנה צלל רגלים, לא מסתבר לפ"ז דהיו מחדשים חו"ל דרשא דכל לרבות שאר קדשים דצדידהו כמעט ולא משכח"ל שנה צלל רגלים, והוי מוקמי כל לדרשא אחרייתא, ועוד דהא אם נימא דצכור ליכא כל תאחר צרגלים צלל אקריב, ע"כ דהוא משום דכתיב צהו שנה בשנה, דבלא טעם זה אין לחלק בין צכור למעשר ושאר קרצנות, וא"כ אם מרבינן שנה צלל רגלים בשאר קרצנות נמי, הרי ראוי גם צדידהו למימר דליכא כל תאחר צרגלים, או שאין לרבות בהם דין דשנה בשנה, וצחו' ר"ה שם הביאו דצירושלמי מפרש דמשכח"ל שנה צלל רגלים צכור שנולד צרגל דהו"ל מחוסר זמן, [וס"ל להירושלמי דמונין מהולדו], ואם איתא דצכור ליכא כל תאחר צרגלים, הרי פשוט דאינטריך לדין שנה בשנה, ורק בשאר קדשים הוא דאית לן למידק היכי משכח"ל, וכבר הביא צח"צ שם דצחו' לקמן כ"ז ב' ד"ה שנה וצר"ה ו' א' ד"ה הא מצואר דפירשו כפשטא דגם צכור איכא כל תאחר צרגלים צלל אקריב, וכן בצרייתא שם ד' א' נקט צכור ומעשר ופסח צהדי לענין כל תאחר ומתפרש צלל אקריב, וכן בקרא דוצאת שמה והצאתם שמה דילפינן מיניה לכל תאחר שם ב' מפורש בכורות צקרכם ולאכנס, ואף דהתם מתפרש גם מלות נתינה כמש"פ רש"י בחומש, מ"מ הקרבה ודאי בכלל.

ולעיקר הקושיא דאיך סתמו דנאכל שנה בשנה, הנה אקרא ודאי ליכא לאקשווי מיד, דשפיר רבי רחמנא איסור נוסף בשנה צלל רגלים, ומשכח"ל צעזרת דפעמים ה' או ו' או ו', ואף דכהיום נהיגינן כאחרים דאין צין עזרת לעזרת אלא ד' ימים, מ"מ לאו הילכתא היא, ושפיר אינטריך קרא, ועוד דהא ודאי אינטריך קרא צהיה חולה צרגלים כמש"כ תו' ר"ה ו' ב', ועוד משכח"ל כשלא היה כהן צעירו דלא מחייבינן להוציא מנה על מנה לתת לו, וכשהכהן קיבלו תוך שנתו לאחר הרגל שפיר חייב להקריבו בתוך שנתו, וכן משכח"ל צכור הצא מחו"ל למ"ד צאו תמימים יקרבו דמונין לו שנתו משנולד כמש"כ לעיל, וצעודו צחו"ל ליכא כל תאחר דהא אינו מחויב להציאו, ואם הביאו לאחר הרגל תוך שנתו הר"ז עובר בצל תאחר אם ישנו לאחר שנתו, וכיון דנתחדשה הלכה בקרא דשנה בשנה, שפיר ראוי לתנא לשנות הלכה

שירצה, לפי מה שהיו נותנים לו אם היה רשאי למכור, שזהו ערך הטובת הנאה שיש לו בו, ושערך זה החרים, דאף שאינו ניתן למכירה מ"מ יש לו ערך כלפי עצמו.

ובירושלמי דמאי פ"ו ה"ב מייטין צרייתא דאומר ישראל לישראל הילך סלע זה ותן בכור זה לבן בתי כהן, ולתירוך קמא שכתבנו דבזמן הבית מודה רש"י דשרי, אפשר לפרש דצרייתא קאי אבזמן הבית, ולג"י השטמ"ק בסוגיין דרשב"א קאמר דבכל מתנות כהונה שרי, י"ל דהירושלמי כותיה סבירא ליה, ובתוספתא פ"ה דמאי איתא להא דרשב"א.

ובתוספתא דמאי שם איתא דצדרי ת"ק דשרי לומר הילך סלע זה ותן תרומה לבן בתי כהן תן בכור לבן בתי כהן, ורשב"א קאמר דבכל מתנות כהונה נמי שרי, ומשמע דבכור מודים חכמים דשרי, ולפרש"י ז"ל דג"ז בזמן הבית, ומש"פ רש"י דלת"ק אסור בכורות הוא בזמן הזה.

דברי הרמב"ם צפ"ב מה' תרומות ה"כ כ"א שהתיר בכל מתנות ליתן טובת הנאה לישראל כדי שיתנס לבן בתי כהן, ונ"מ דה"ל וכו' שחמה הטור צו"ד סי' של"א, ומש"כ ה"י ליישב דסוגיין לא קאי אמתנות אלא אכבוד ואתיא כז"ש, הדבר תימא לדחות סתמא דסוגיא ולאוקמה כז"ש ובכור בלא רמו בגמ', ועוד דהא ודאי קושטא הוא דהא דדייקיין דת"ק קאסר צמתנות, הוא משום דקתני צסיפא דרשב"א שרי בכל המתנות וכו' שהוא צתוספתא, וצגירסת ספרים אחרים שצשטמ"ק מפורש הדבר צסוגיין, והתם צתוספתא קתני דגם ת"ק שרי צבכור, וא"כ ע"כ דהא דמפרשינן צסוגיין דת"ק פליג היינו צשאר מתנות.

גם מה שהרמב"ם לא הזכיר דרך ישראל שרי ליתן הטובת הנאה ולא כהן כמפורש צסוגיין, ז"ע וכו' שרמו הטור גם לזה, ומש"כ ה"י וכן הרדב"ז שהרמב"ם סמך על מש"כ ורשאי ישראל לומר כו', אין צוה כדי יישוב, דהא בגמ' נמי נשנה כלשון זה ואפ"ה הוצרכו לפרש דכהן אסור, ועוד דמש"כ בהכ"א דאם הצעלים אמרו לכהן הא לך חלק זה צטובת הנאה אסור, והיינו שהצעלים לוקח מן הכהן המקבל צעצמו טובת הנאה, משמע מזה

נראה דהאיסור לסייע הוא משום שעליהם לקבל המתנות צבכוד וצגדולה, וכמקריצין להם דורות, וכשהם מסייעים לקבל הר"ז כמקבלים המתנות צשכר פעולתן, והרי זה צזיון, עי"ש.

כ"ז א' אם היה כהן לכהן אסור, פרש"י דכיון דחזיא לדידיה נראה ככהן המסייע, ונראה דיש מקום לומר דמיגרע גרע, דנראה דאף צתרומת חו"ל דלית צה משום כהן המסייע צצית הגרנות, דמ"מ אין הכהן רשאי לתת לישראל את ערך הטובת הנאה שלו, כדי שיתן לו את התרומה, דמתנות כהונה נתינה כתיב צזה וזה כמוכרו לו, והרי אף לזכות מתנות כהונה צחליפין אסרינן צצ"מ י"א צ' משום דהוי דרך מקח וממכר, כש"כ הכא דהוי מקח ממנו, אלא שאין נותן לו אלא כשיעור טובת הנאה, ומה"ט יש לאסור נמי כשכהן נותן לו הטובת הנאה שיתן לכהן אחר, דכיון דמקבל מעות מכהן נראה כמוכר המתנות, ואף שאינו אלא כמוכר לו הטובת הנאה צצמתנות. — ואפשר נמי דישאל שמכר לכהן את הטובת הנאה צצמתנותיו, דכבר ינא ידי נתינה, דכיון דהמתנות עכשיו צרשות כהן שצידו הטובת הנאה, הר"ז כזכה כהן.

שם ותנא מ"ט לא קאמר מתנות כהונה כו', רש"י כלל גם בכור בכלל מתנות כהונה, ולכאורה קשה ממתני' צערכין כ"ח צ' דקתני דמחרימין בכור ופודים אותו צכמה שהיה נותן שיתנוהו לבן בתי כהן, ומצואר דשרי, ואפשר דצדרי רש"י צבכור צעל מוס או צבכור בזמן הזה, ומתניתין דהתם צבכור תם בזמן המקדש, דצבכור תם ליכא למיחש דיאמרו דבר מיתחל קדושתיה אחרצעה זזי, דהא קדושת קרבן עליו, וכו"ע ידעי דאין לקדושת הגוף פדיון, ועדיף מתרומה דשרינן כיון דקדושת הגוף היא, אצל צצעל מוס שפיר יש לחוש דיטעו לומר דהכהן אינו מקבלו צתורת מתנות כהונה שצכר קנאו קרובו הישראל, ולא יקיים צו למשחה, וכו' צזרוע והלחיים כמו שפרש"י, ואע"ג דצרישא דמתני' קתני צין תם צין צעל מוס, מ"מ אומד זה לא קאי אלא אתם לצתר דגזרו חכמים שלא לקבל טובת הנאה צצעל מוס, א"נ אף צצעל מוס קאמר, וכן אף אם גם צבכור תם לא הוי שרינן לשלם לישראל צעד הטובת הנאה שלו, דמ"מ שפיר שמיין את הטובת הנאה שיש לו צפועל שנותנו למי

דאס הנותן הוא כהן שאינו המקבל של המתנות שרי.

והנה דברי הרמב"ם שם הם מן הירושלמי דמאי פ"ו ה"ז וזקופ"ז דקדושין, ומתפרש שם דלר' יוחנן אסור לישראל לקבל שום דבר עבור הטובה הנאה שלו, דכשם שאסור לו ליקח מן הכהן עצמו משהו עבור הטובה הנאה, דלפי זה נמצא שאינו נותן לו כל המתנות אלא פוחת מהם קצת, ה"נ אם מקבל מישראל כדי ליתנו לבן בתו, נמי נמצא שאינו נותן לכהן את הכל, וצריכתא דשריא לישראל ליתן לישראל סלע כדי שיתן מתנותיו לבן בתו, מוקי לה הירושלמי כשיש לישראל שני מכירי כהונה שלהם הוא נותן מתנותיו בחנם, והישראל הזה נותן לו סלע שיזכר האחד על פני חצירו, דבכה"ג לא חשיב שהישראל מקבל תמורה בעד הטובה הנאה שלו, אלא כעין מצריח ארי, וכאילו קיבל הסלע רק כדי שלא יתן לשני, ולא כדי שיתן לחצירו, וכן מתפרשין דברי הרמב"ם, ולפי זה אולי אפשר לומר דס"ל להרמב"ם דסוגיין אולא אליבא דריב"ז צירושלמי שם דשרי ליטול דמים בעד הטובה הנאה, דהא לא מפרשין דאירי בשנים שחפץ לתת להם בחנם כדמפרשין צירושלמי אליבא דר' יוחנן, וזוהי יש מקום לחוש במתנות שלא יקיימו בהם למשחה כיון שניתנו מעות צעזורה, אבל לר' יוחנן דכוותיה פסק ו"ל דלא שרינן ליטול מעות בעד הטובה הנאה אלא בגוונא שנותן להם בחנם ורק לזכר האחד, לפי זה ליכא למיחש, ונמצא דלר' יוחנן ראוי לומר דקיי"ל כרשב"א, ואפשר דגם רהיטת מתני' דערכין כ"ח ב' משמע ליה ו"ל נמי דבכל מתנות שרי, דזכור בעל מוס כשאר מתנות דמי, והו"ל סתם מתני' כרשב"א, וכן מתני' דקדושין נ"ח א' נמי משמע בגמ' התם דלמ"ד טובת הנאה ממון מתפרשא כפשטה בישראל שקידש בטובה הנאה שבמתנותיו, ומשמע דשרי, לכך פסק ו"ל כן, וכן י"ל דלפי זה אף כהן לכהן רשאי, כיון שאינו נותן בעד הטובה הנאה, ועדיין ג"ע, אחרי כותבי ראיתי צריט"א שכבר העיר ממתיני' דערכין ועוד עי"ש. — בקדושין שם דמוקמינן למתני' בישראל שנפלו לו טבליס מצית אבי אמו כהן, לא נתפרש היאך מפרשין למתנות דקתני נמי במתני' התם, דאם צנפלו לו מתנות מצית אבי אמו כהן, פשיטא דהא חולין נינהו וממון

בעלמא, ואם צשחט אבי אמו כהן ועדיין לא הצדיל המתנות, דחשבינן לה כמתנות שלא הורמו בחולין ק"ל ב' ועי"ש בר"ן, הא השוחט לכהן פטור מן המתנות, וההיא חולין לא מיתוקמא אלא צנשחטה לישראל וצאת ליד כהן, ושמה דכוותה הכא יש לפרש בישראל שנפלה לו פרה שחטה מצית אבי אמו כהן שנפלה לו מצית אבי אמו ישראל, וי"ע, ולא משמע שתהא מתני' מוכחת דמתנות כהונה נגזלות, ועי' ברמב"ם פ"ה מה' אישות ה"ה שלא הביא מתנות. (ס"ה סק"ג).

שם תרומת חו"ל אין זה משום כהן המסייע צבית הגרנות, עי' מש"כ בזה לקמן נ"א ב'.

שם אמר שמואל תרומת חו"ל צטילה צרוב רצה מצטלה צרוב ואוכל לה צימי טומאתו כו' אוכל והולך ואח"כ מפריש כו', נראה דקים להו לכל הני אמוראי דתקנת תרומה בחו"ל אינה אלא לזכר למצות תרומה, דמצוה התלויה בצורך אין לחז"ל לתקנה בחו"ל, שזה כנוגד את הדאורייתא, ולכך אף כשתיקנו על הסמוכים לא תיקנו אלא לזכר ולא חייבו להשוותם בכל דיניהם, ולכך ס"ל דסגי אף באוכל והולך ואח"כ מפריש, דלא תיקנו אלא מצות תרומה ולא איסור טבל, וגם בתרומה ליכא דכוותה דדאורייתא, דהא האומר כל גרני תרומה לא עשה כלום עד שישייר מקצת כדחנן ספ"ק דחלה, [ומה שהזכירו כאן בתו' מוקף ג"ע דאין זה נידון של מוקף אלא דבעי שייריה ניכרין], אלא דכיון דאינו אלא זכר לתרומה שפיר סגי בהכי, ומה"ט נמי צטלה צרוב, וגם לכתחלה מצטלה, דכל שמתקיים זכר למצות תרומה, תו אין ענין להשוותה לתרומת הארץ.

ולפ"ז נראה דאין ללמוד מכאן שום סמך לענין לצטל איסור דרבנן, (ומה שהוזכר בדברי הראשונים ו"ל בר"ן צינה ד' ב' וצתה"א היינו כעין סניף להמפרשים צההיא דצינה דשרי לצטל איסור דרבנן).

נראה דאין איסור לכהן לצטל תרומה בק"א על מנת לאכלה בקדושת תרומה, ואע"ג דעי"ז נתצטלה מצות אכילת תרומה, דאסור לצטל איסור לכתחלה מצינו, אבל לא מצינו איסור לצטל מצוה לכתחלה, ומ"מ ממדת חסידות נראה דאיכא, [ועי' ר"ש פ"ה דתרומות מ"ט].

מתצירו עליו הראיה, ועל הצעלים להציא ראה שהיה זו מוס קצוע, ואם לאו לא יטול אלא כאילו לא היה זו מוס, או"ד גם בספק שזהו שייך לשום כמה שזה הספק, וממה שפרש"י זכאן דשמין את הספק, אין ראיה, דשאני הכא שהמזיק מודה שהיה זו מוס קצוע, ותקנת חכמים הוא, אבל בעלמא י"ל דלא שייך אומד של ספק אלא כשהספק בעתיד ולא כשהספק בזה.

לכאורה סוגיין מכרעא דאף לרבנן דרבי יוסי הגלילי זכור בעל מוס ממון צעלים הוא ושור רעהו קרינא ביה והמזיק חייב לשלם, דהא לא מדכרינן בסוגיין פלוגתא דרבי יוסי הגלילי ורבנן, וההיא דשור ושור פסולי המוקדשין שנגמחו ב"ק נ"ג ז' ראוי לאוקמי שזור פסולי המוקדשין שלא נפדה, וכמ"ש המ"מ פי"ז מג"מ הי"ט, והרא"ה בשטמ"ק שם, וכבר נתקשה דריט"א מכהן לשיטת תו' בב"ק י"ז ובתמורה ז' ז' דדוקא לרבי יוסי הגלילי חשיב זכור בעל מוס ממון צעלים, ועכ"פ נראה דלדעת תו' יש להכריע מסוגיין דהלכה כרבי יוסי הגלילי. (ס"ה סק"י).

מתני' דן את הדין כו', יתבאר להלן סק"ב. שם מה שעשה עשוי כו', יתבאר להלן סק"ב ד'. גמ' טימא את הטוהר דאגע זהו שרץ כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בחו"ב גיטין. ע"י תו' מה שהקשו מהא דדן את הדין וטימא את הטוהר ואגע זו שרץ דחייב, ואמאי הא שוגג הוא, ותירו דלא הו"ל להגיע זו שרץ, ולכאורה אם אדם אחר אגע זו שרץ לאחר שהדיין טימאו, נראה דשפיר חשיב שוגג, והרי גם אומר מותר חשיב שוגג כדאמר מנחות מ"ט א', והרי שפיר אומר מותר, אלא י"ל דעיקר ההוראה חשיב כמזיד דשגגת תלמוד עולה זדון, אלא דבלא עשה מעשה הו"ל גרמא, ונראה דיש לפרש גם כונת תו' כן, וכ"מ בדבריהם סנהדרין ל"ג ז', וי"ע. — בתו' כתבו דעיהר את הטמא ועירצן עם פירותיו תקשה דשייך שפיר כדי שיודיעו ואמאי חייב לחזקיה, ובסנהדרין שם כתבו דצדיין בעל הוראה לא שייך כדי שיודיעו, דגם אם יחייבוהו יודיע, וכונתם דצדן את הדין הוא נידון מיוחד ואינו נכלל צדן מטמא בשוגג דעלמא, ולכך שייך לומר דאין זו משום שיודיע, אבל בעלמא גם נדיק גמור שטימא בשוגג פטור, כדי שיודיעו, דלא חילקו חכמים בדבר, אבל

כ"ח א' איבעיא להו היכי קאמר כו' ולאחר שנתו נמי שלשים כו', ללד הזה נראה דיתפרש נפל לו מוס בתוך שנתו דהיינו אחר ל' יום, דזנפל תוך ל' אין סבירא שיתנו לו יותר משנה משעה שנולד זו המוס.

שם ת"ש דתניא זכור בזמן הזה עד שלא נראה להראותו לחכם כו', לפי' תו' ז"ע שלא נתפרש שום שיעור לטרוח שהוא מחויב זו למנא החכם, ואף אם אין חכם בעירו אין נראה לפוטרו בזמן שבתוך מיל או אפי' פרסה אפשר למנא חכם, וגם משמע קצת דלאחר ז' וג' שנים חייב כבר לטרוח יותר, ולכאורה היה מקום לומר דה"ק עד שלא נראה זו מוס גמור להראותו לחכם, כלומר דכל זמן שהדבר מסופק אם זה מוס ונריך הכרעת חכם, בזה ראוי לקיימו ולא מחייבין ליה לטרוח ללכת לחכם מספיקא, כדין כל ספיקא דרבנן, למש"כ לעיל דשנה דבע"מ מדרבנן, ואף שאפשר לזכור לא מחייבין ליה, אבל משנראה זו מוס גמור להראותו לחכם אינו ראוי להשהותו אלא עד יב"ת, וי"ע.

שם א"ד אר"א מניין לזכור שנולד זו מוס כו' שנה בשנה כו', למש"כ לעיל דשנה דבעל מוס דרבנן, נריך לפרש דאסמכתא בעלמא קאמר. (ס"ה סק"ד).

כ"ח ב' תנא כשהוא משלם משלם רביע לדקה כו', יעוי' בתו' דתקנת חכמים היא, ויש לעי' דהא המומחה מודה שהיה זו מוס קצוע, ואם היה זא לחכם היה מתירו, וא"כ למה זה הקילו עליו חכמים לשלם מחנה או רביע, והרי אם לא היה מורה זו היתר אלא שהיה מאבדו ציד הרי דין הוא שישלם כולו, ומש"כ תו' דאימא לא מוזקק ליה חכם, הרי ספק זה אף אם פוחת מערכו הרי אינו פוחת אלא משהו, וי"ל דכיון דהא דאסרינן ליה הוא משום דאמרינן שמא לא היה זו מוס קצוע, הרי הוי תרתי דסתרי אם נחייבו לשלם דמי כולו, וגם אין כאן אלא גרמי, הלכך השוו חכמים מדותיהם בכל המומין, כמש"כ תו', ומ"מ נראה דזה דוקא באינו מומחה שהורה זו, אבל אם לא הורה אלא ששחטו ומודה או שנתברר שהיה זו מוס קצוע הר"ו משלם כל שויו. יש להסתפק בשהיה זו ספק מוס וזא אחד ואיצדו, כינא שמין, מי אמרינן המוציא

שם ל"ג א' א"צ טעה בדבר משנה אינו חוזר
אלמא קם דינא כו' כיון דאילו הואי פרה
דינך לאו דינא כו', וא"ת א"ה אף בטעה בשיקול
הדעת נמי נימא כיון דאילו הואי פרה דינך לאו
דינא ולא כלום עדת השתא נמי לא כלום עדת,
ואמאי אינטריך ליה לר"ע לומר מומחה אהה, וי"ל
דבטעה בשיקול הדעת חיילא שם הוראה, [וכן למאי
דס"ד דרז המנונא אף בטועה בדבר משנה כן],
וכל כמה דלא הדר ביה הרי היא באמת טריפה,
ואילו הואי פרה דינך לאו דינא רק מכאן ולהבא,
משעת חזרה ואילך, והלכך כשהאכלה לכלבים עד
שלא חזר בו, הרי יש לחייב את הדיין, משא"כ
בטועה בדבר משנה דאף בשעה שאסר דיניה לאו
דינא, ואינו אלא גרמא, וזו נראה כונת הראש"ד
והרשב"א שהביא הר"ן ע"ז ו' א' שהוכיחו מסוגיין
דבטעה בשיקול הדעת חיילא הוראתו והוי חתיכה
דאיסורא, ואין לומר דכונתם להוכיח מכאן דאף
כשחזר בו אין בו כח להחיר, וכדנקט הר"ן וי"ל
שם בדעתם, דהא הר"ן עצמו מסיק לנטות
מדבריהם, ולא הזכיר כלל ליישב הוכחתם מסוגיין,
אלא ודאי מסוגיין אין ראיה אלא דחלה הוראתו,
אבל לא שלא יוכל לחזור, [ועי' נדה כ' ב' רבי
ראה דם צלילה וטימא צנפרא וטיהר כו'], ומה
דנקט הר"ן וי"ל בדעתם דאף הוא עצמו אינו יכול
לחזור ולהחיר, נראה דהוא מהא דהביא הראש"ד
[כ"ה בנדרמ"ח] מההיא דיצמות ז"צ א' דזהתירו
ב"ד ואסרו וחזרו והתירו לא שמעינן להו,
[ולפמש"פ שם רש"י והרמב"ן והרשב"א אינו ענין
כלל לנד"ד], דמזה משמע דס"ל דאף הדיין עצמו
אינו יכול לחזור ולהחיר, אבל ברשב"א לא הביא
דברי הראש"ד הללו, וספיר י"ל דמודה הרשב"א
דהוא עצמו יכול לחזור בו, ורק חכם אחר אינו
רשאי להחיר, ובאמת מלשון הגמ' חכם שאסר אין
חזירו רשאי להחיר, משמע דהוא עצמו רשאי, וכן
היטת לשון הרא"ש בע"ז שם מתפרש שהחכם
המורה אינו חוזר בו כשאין הוכחה לשווייה טועה
בדבר משנה, אבל אם היה חוזר בו ספיר רשאי
להחיר, וכן בתו' הרא"ש נדה כ' ב' כתב דחכם
שאסר רשאי לילך לחכם אחר ולומר לו שפלוני אסר,
ואם יראה לחכם שטעה ילך ויחזירו, ומשמע דכל
ענין שיחזירו ספיר דמי ואפילו בשיקול הדעת, וזה
כמו שפסק הרמ"א ביו"ד סי' רמ"ב סל"א, ועי'

כאן לא ניחא להו זזה, דגם דיין שטעה יש לכללו
בשוגג פטור כדי שיודיעו, ולכך תירצו בענין אחר.
שם בשיקול הדעת כו', עי' להלן סק"א.

בסוגיא דדיין שטעה

(א) סנהדרין ו' א' ה"ד בשיקול הדעת אר"פ
כגון תרי תנאי כו' וסוגיין דעלמא
כו', פשטא מתפרש דידע שפיר פלוגתא דתנאי
אלא דלא ידע דסוגיא דעלמא כחד, ואיירי בחכם
שראוי להכריע בפלוגתא דתנאי או אמוראי, דהא
חייב את הזכאי, הרי שדן להוציא ממון דהכרעתו,
ואפשר נמי דראוי היה להכריע נגד סוגיא דעלמא,
דהא משמע דהא דסוגיא דעלמא כחד לא חשיב
כאיתמר הלכתא, אלא דאיירי שהכרעתו לא הייתה
אלימא כולי האי להכריע סוגיא דעלמא, ואילו הוי
ידע לה הוי מקבל להורות כסוגיא דעלמא, והיינו
טעותא.

והנה מהא דאינטריך לסוגיא דעלמא, מבואר דאי
ליכא סוגיא דעלמא, ואיהו מדנפשיה הדר
ציה, דמעיקרא נראין לו דברי המחייב וזתר הכי
דברי המוכה, דהא לא אמרינן דישלם מציתו, דכל
כה"ג לאו טעותא הוא, אלא קושטא הוא דמעיקרא
הוי דינא הכי והשתא דינא הכי, ואין חזרתו קובעת
הלכה אלא מכאן ולהבא.

ודאיתאן עלה נראה דהא דבטעה בשיקול הדעת
אמרינן דמה שעשה עשוי, דהיינו נמי
מהאי טעמא, שהבעל דין יכול לטעון שכבר חל שם
הוראה, דהא סוגיא דעלמא לא חשיב איתמר
הלכתא, ויש רשות לדיין להכריע גם נגד סוגיא
דעלמא, וכמש"כ לעיל, הלכך אף כד הדר ציה
משום סוגיא דעלמא לא חשיבא חזרה אלא מכאן
ולהבא, וזו נראה כונת רש"י ל"ג א' שכתב דמצי
הבעל דין למימר מי יימר דטעמא בתרא דידך
עיקר דילמא טעמא קמא עיקר והשתא הוא
דטעית, ואין הכונה דבאמת מספקא ליה, דהא אילו
מתרמי כהאי דינא השתא ודאי מיחייב האי בעל
דין לקבל הוראת הדיין דהשתא, ולא מצי למימר
ליה אולי טעית, אלא דלענין הוראה קמיתא מצי
הבעל דין למימר שכבר חל שם הוראה כיון דאין
כאן טועה בדבר משנה, ולכך גם חייב הדיין לשלם,
דלא חשיב רק כגרמא, כיון דע"י הכרעתו באמת
חלה הוראתו והוי דינא הכי באותה שעה.

בשיקול הדעת ובהנך גווי דמפרשי, וזוהי נחל הא
דלא מסקינן במיוצחא לר"ח אלא בקשיא, והיינו
משום דמתניתין דמפלגא בין דיני ממונות לדיני
נפשות, מתפרשא שפיר גס אליציה בטועה בדבר
משנה נמי, וגמ' רק דחיק לאוקמי בטועה בשיקול
הדעת ומסקינן בקשיא, והיינו דמחזירין לחובה
בדיני ממונות ולא בדיני נפשות, לא מיתוקמא
אליציה אלא בטועה בדבר משנה, ולא בטועה
בשיקול הדעת, אלא כ נדחוק לזכות שהוא חובה,
ומ"מ ר"ח שפיר אחי לפרושי דאיכא גווי דגס
בטועה בשיקול הדעת איכא לפלוגי בדיני ממונות
דזימנין מחזירין וזימנין אין מחזירין, אח"כ ראינו
כן בחדושים המיוחסים להר"ן, [ואינם להר"ן].

שם מה שעשה עשוי כו', מלשון זה משמע דדוקא
אם כבר נעשה כפי הוראתו זוהי הוא דאמרין
דמה שעשה עשוי, אבל אם חייב את הזכאי ועדיין
לא שילם עד שנודע שטעה אינו משלם, וכמ"ס
הטור סו"ס כ"ה בשם הרמ"ה, [ודברי הטור שם
נע"ג וכמ"ס הש"ך], דאל"ה הול"ל מה שדן דן
א"נ מה שהורה הורה, וכן לפי הטעם שפרש"י
דלכך מה שעשה עשוי לפי דהבעל דין יכול לומר
מאי חזית דהשתא קושטא קאמרת דילמא השתא
טעית ומעיקרא קושטא דיינת, לפ"ז נמי לא שייך
האי טעמא אלא להחזיק ביד המוחזק ולא להוציא,
וא"ת א"כ מאי קשיא דמתניתין אהדדי, הרי בדיני
נפשות דמחזירין היינו כשעדיין לא נעשה מעשה,
ודכוותה בדיני ממונות נמי לעולם מחזירין, וי"ל
בזיכה את החייב חשיב כנעשה מעשה, דכבר
נפטרה, וע"ז קתני מה שעשה עשוי, ומתניתין קתני
דמחזירין בין לזכות בין לחובה, והיינו לחייב זה
שזוכה, דומיא דדיני נפשות, דאין מחזירין, וע"ז
קשיא ליה דהא קתני מה שעשה עשוי.

ג) שם תוד"ה מה והשתא מה שעשה עשוי
שעירצן ברוב כו', נ"ע דלשון מה שעשה
עשוי מתפרש כשאפשר להחזיר מה שהורה ואמרין
דלא מהדרינן אלא מה שעשה עשוי, ומה שהפקיד
ישלם מציתו, וכמו שהוא מתפרש בזיכה את החייב
וחייב את הזכאי, אבל בעירצן עם פירותיו מה שייך
לומר מה שעשה עשוי, הרי מה שהוא עשה אינו
עשוי, והוראתו מתבטלת, אלא דאעפ"כ טהור מכח
תערוכתו, ומה שייך על זה לשון מה שעשה עשוי,
ופשטא היה נראה דלשון מה שעשה עשוי לא קאי

ש"ך חו"מ סי' כ"ה ס"ק י"ד אות י"ז י"ח שהשיג
עליו.

ועיקר הדבר לומר שאין ציד הדיין לחזור בו
מהוראתו לאיסור בשיקול הדעת, נריך
שתהא תקנה מיוחדת מדרבנן זוהי, דהא ודאי שאלה
אחרת כיוצא בזה יש לדיין להחזיר, ואולי אף בחלק
אחר מזהמה זו שציד אחר, וא"כ מה נשתנה זה
שנשאל עליו, ועוד דהא ודאי אין לו לדיין אלא מה
שעיניו רואות וכי היכי דיכול לחזור בו מהוראה
בהלכה ולומר דברים שאמרתי טעות הם בידך, ה"נ
למה לא יוכל לחזור מהוראה למעשה, וכן היכן
מצינו בדאורייתא חילוק בין להחזיר לבין לאסור, וכי
היכי דיכול לחזור ולאסור ה"נ דין הוא שיוכל לחזור
ולהחזיר, ועוד דהא כמה שעשה עשוי פרש"י משום
שיכול המוחזק לומר מאן יימר דמעיקרא טעית
דילמא השתא טעית, משמע דהוא מעין טענה
דקיס לי וכיו"ב, אבל כשהבעל דין חפץ לקבל
הוראה דהשתא ודאי הרשות בידו, והיכן מלאנו
בגמ' שהיתה תקנת חכמים זוהי, ולמה הוצרכו לתקן
כזה, ולא יתכן שכגון דא יזכר בגמ' רק בדיוק
מפירושא דקושא דרב המנוגא דמכיון דבשיקול
הדעת מחייבין משמע שאינו יכול לחזור, וגם מהא
דחכם שאסר אין חזירו רשאי להחזיר, אין ללמוד
דהוא בעצמו אינו יכול לחזור, ולכן דברי הראב"ד
נ"ע, וכן לשון רש"י בכורות כ"ח ב' ד"ה א"נ,
וכן בסוגיין, דמשמע כהראב"ד, ונ"ע.

ב) שם ורמינהו דן את הדין כו', לפי מה שהוכיחו
תו' דכו"ע אית להו שינוי דרב ששת,
והיינו דטעה בדבר משנה לכו"ע חוזר, ושפיר
מיתרנא רומיא דמתניתין בהכי, דהא במתני' דדיני
ממונות מחזירין, לא מיפרשא מידי בזה גוונא
ומיתוקמא שפיר בטועה בדבר משנה, דהא בדיני
נפשות אף בטועה בדבר משנה אין מחזירין לחובה
[אם אין הדוקין מודין בן], א"כ ע"כ שינוי דרב
יוסף ור"נ ור"ח לאו מכח רומיא דמתניתין חידשו
להו, אלא קיס להו הכי מסבא, והלכך מפרשי
למתניתין בהכי, ומיתקומא אף בטעו בשיקול
הדעת.

והפ"ז נראה דגם לר"י ולר"נ ולר"ח מיתוקמא
מתני' גס בטעה בדבר משנה, ומחזירין
בממון בכל גווי אף לחוב, משא"כ בדיני נפשות,
אלא לאוסופי קמוספי דאפשר לאוקמי אף בטעה

שהמוחזק יכול לטעון שמא השתא הוא דטעית, דאיך שייך למיקתם הכי דמה שעשה עשוי, הרי מן הראוי שיקבל חזרת הדיין, דהא ודאי דדין אחר כיו"צ חייב הוא לקבל דעתו כפי שקוצר עכשיו, וגם בלבו יש לו להאמין לדיין שאמנם טעה ועכשיו עומד על האמת, והרי הוא רואה שהדיין משלם מביתו לתקן טעותו, ונהי שאין כח ביד ב"ד לכפות על החזרה, אבל הצעל דין עצמו איך לא יחוש לנפשו, ובתמים דעים סי' ר"ז הביא תשובת ריב"א שהקשה אמאי משלם הדיין מביתו, ולמה לא יוכל ג"כ לטעון שמא מה שהורה מעיקרא היה נכון וכמו שטוען הצעל דין, והשיב דה"נ אלא דהדיין חכם וירא שמים וכשהוא יודע שטעה הרי הוא משלם מעצמו משא"כ הצעל דין אינו חכם ואף אם הוא חכם אינו רוצה להודות, והדבר קשה לשנות הלכה פסוקה מה שעשה עשוי על כגון דא, וכש"כ למאי דס"ד דרצ המנונא לפרושי מתני' אף בטועה בדבר משנה.

ולו לא סתימת הראשונים ז"ל היה אפשר לפרש דקתם דיני ממונות היינו בהכחשת עובדות, והמתחייב מתחייב מחוסר הוכחות או מדין מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם וכיו"צ, אבל אם היו מאמינים לו ודאי היה פטור, ובכגון זה אמרו דמה שעשה עשוי, דכיון דהדיין כבר זיכה, לא מהדרין דינא בשיקול הדעת לחייבו, והצעל דין פוטר עצמו בטענותיו אף לבתר חזרת הדיין, ולכך הדיין שפיר מתחייב שהרי הוא אינו יודע האמת, וכיון שלפי דעתו עכשיו טעה וזיכה את החייב או חייב את הזכאי, הרי הוא חייב לשלם, משא"כ הצעל דין עצמו שלפי טענותיו הוא פטור אף לפי חזרת הדיין, אבל אם היה הנידון באופן שבו לפי חזרת הדיין חייב הצעל דין אף לפי טענותיו, כגון שהיה הנידון אם ש"ש חייב בגניזה ואצדה וכיו"צ, בזה לא אמרינן מה שעשה עשוי, וראוי לו לקבל חזרת הדיין, [אף שצ"ד לא יכפוהו על זה], כמו בטיהר את הטמא וטימא את הטהור, וז"ע.

(ה) שם ל"ג א' אר"י ל"ק כאן דמומחה כאן בשאינו מומחה כו', למאי דמסיק ר"נ דבמומחה שיש גדול ממנו מחזירין, וע"כ לפרושי דלרצ יוסף קאמר לה כמ"ש בצעה"מ, דאל"כ הרי נשארה קושית הגמ' והקמתי אם היה מומחה כו', א"כ כש"כ באינו מומחה ויש מומחה דהיה ראוי

אלא אחייב את הזכאי וזיכה את החייב, וכן מוכח בגמ' דבאוקימתא דר"ח דאירי צנטל ונתן ציד פרכינן בזיכה את החייב היכי משכחת לה, אבל בטימא את הטהור וטיהר את הטמא לא פרכינן, [שו"ר דז"א דאף אי מה שעשה עשוי לא קאי אטימא וטיהר, אבל הרי ישלם מביתו ודאי קאי גם אהא, ואם איתא דלא איירי צנטל ונתן ציד, הרי מני לאהדורי לר"ח וא"כ אמאי חייב, ודוחק לומר דרק לענין חזרה צעי ר"ח נטל ונתן ציד, אבל לענין תשלומין כשאי אפשר להחזיר מחייב אף בלא נטל ונתן ציד, וע"כ ז"ל דהוי ידע גמ' דאיכא לאוקמי באגע צהו שרץ ועירבן עם פירותיו, ורק משכון חידש רבינא, ולפ"ז אין ראייה דמה שעשה עשוי לא קאי אטימא וטיהר], ורק רבינא באוקימתא דידיה הזכיר לפרש גם טימא את הטהור וטיהר את הטמא, וע"כ משום דשפיר אפשר לפרש דמה שעשה עשוי לא קאי אלא אזיכה וחייב, וטיהר וטימא לא נקט אלא משום ישלם מביתו כשאי אפשר להחזיר, וממילא מוכן דהיינו בעירבן או בטימאן, ועוד נראה דגם רבינא לא בא לפרושי לישנא דמה שעשה עשוי בטימא וטיהר, דלא שייך לשון זה אלא בדאפשר לאהדורי, ומה צורך לומר מה שעשה עשוי כשאגע צהו שרץ, אלא רבינא לפרושי אליבא דרבנן דר"מ אתי וכדמיינתין ליה בצכורות כ"ח ב', ואייתוהו הכא לפרושי הא דזיכה את החייב.

והא דשנה התנא דין טימא את הטהור וטיהר את הטמא בהדי חיוב וזיכו דקתני צהו מה שעשה עשוי, הוא משום דחיוב התשלומין בטיהר וטימא [כשנגרם היזק ע"י הוראתו], הוא משום דמה שעשה עשוי וחלה הוראתו, דהא בטועה בדבר משנה פטור משום דכיון דאילו הוי פרה קיימא דינך לאו דינא השתא נמי לאו כלום עבדת, ורק משום דטעה בשיקול הדעת חלה הוראתו, ואין חזרתו מועלת אלא מכאן ולהבא, וכמש"כ סק"א, לכך חשיב כמוזק וחייב, ואפשר לפ"ז לקיים לשון מה שעשה עשוי גם אטימא וטיהר, אלא דקאי אקודם חזרה, והיינו דמה שהורה הורה וחלה הוראתו, ומה שחזר צו עכשיו היינו רק מכאן להבא.

(ד) בעיקר דין דמה שעשה עשוי יש מקום עיון לפי מה שפרש"י דהיינו משום

אף באין גדול הימנו, ודכוותה צדיני נפשות לעולם הנידון כלהויה, ורומיא דמתניתין אהדדי אינו אלא מהא דקתני דצדיני ממונות מחזירין לחובה והיינו להויה, והתם קתני מה שעשה עשוי, וזוה הוא דמחלקין בין יש גדול הימנו לבין גדול הימנו.

שם ואי איתא לימא ליה טועה דדבר משנה אהא כו', הא דלא פרכין מר' טרפון, דבשלמא מומחה י"ל דלא צעי לאחזוקי נפשיה במומחה, אבל טועה דדבר משנה וכי לא ידע דפטור, וזוה גס ליתא לשינויא דמשנינן, ד"ל דר"ט לפניו משורת הדין הוא דאמר הלכה כמורן, אבל אר"ע דאיהדר ליה פטורא דמן הדין, שפיר פרכין דאמאי לא איהדר ליה משום טועה דדבר משנה, והא דמשנינן חדא ועוד קאמר, היינו דטעמא דמומחה עדיף, דמהני אף צטעה צשיקול הדעת וכש"כ צטעה דדבר משנה, והא"נ דצטעה דדבר משנה איכא נמי טעמא דאילו הוי פרה קיימא כו'.

כתב הרמב"ן צמלחמות דהו"מ לשנויי דר"ט נטל ונתן זיד, ולכך חייב אף דהוי טועה דדבר משנה, אלא דלאו אורחיה דר"ט דהכי, ומבואר מדברי הרמב"ן דר"ח נמי לא מוקי להא דר"ט בנטל ונתן זיד, דאם איתא דר"ח מוקי לה דהכי, הרי חזינן שפיר דאיכא למימר דהכי הוי מעשה, ועוד יותר מזה דהא לתרוי הא דר"ע סגי אם נימא דהיה אפשר דר"ט נטל ונתן זיד, דכיון שכן כבר ניחא שפיר דנקט ר"ע טעמא דמומחה ולא נקט טעמא דטועה דדבר משנה, דניחא ליה למינקט טעמא דמהני אף אי ר"ט נטל ונתן זיד, [דהא עובדא דר"ט לא הוי קמיה דר"ע, ולא הוי ידע ר"ע אי נטל ונתן זיד או לא], ומדלא משנינן הכי ש"מ דלא ס"ד כלל בגמ' דר"ט האכילה לכלבים צידים, וע"כ דר"ח נמי לא מוקי לה דהכי, וכן מוכח נמי בסוגיא דבכורות כ"ח ב' דמוקמינן למתני' דדן את הדין כרצון דר"מ ובנטל ונתן זיד, ואפ"ה פרכין עליה דר"ע ותיפ"ל דטועה דדבר משנה הוא, הרי דאע"ג דמוקמינן להא דדן את הדין בנטל ונתן זיד, וכדמוקי לה נמי ר"ח, אפ"ה הא דר"ט לא איירי בנטל ונתן זיד, ור"ע איהדר ליה אליבא דר"מ, א"נ דטעמא דמומחה מהני אף לענין לפניו משורת הדין.

ומכל זה יש לתמוה צמש"כ הש"ך סי' כ"ה סק"א אות ג' דמשמע להדיא צש"ס דר"ח

להחזיר הדין, דהא ידעינן דחזרתו קושטא שהרי המומחה מחזיק דבריו, וע"כ דהא דבאינו מומחה אמרינן דמה שעשה עשוי הוא משום קנס על שדן יחידי, וכמו שהציאו ז"ל מן הירושלמי, דאף דקבלוהו עלייהו כדאמר ו' א', מ"מ לא קיבלוהו אלא למידן דין תורה, וכבר אמרו אל תהי דן יחידי, וא"כ כש"כ צטעה דדבר משנה דראוי לקונסו, דפשע טפי, והא דקיי"ל בעלמא דטעה דדבר משנה חוזר, איכא לאוקמי בתלתא או במומחה שאין גדול ממנו, דזהני ליכא קנסא, וצטעה צשיקול הדעת אינו חוזר דלא ידעינן אי חזרתו קושטא, אבל צטעה דדבר משנה דידעינן דחזרתו קושטא שפיר מחזירין, וצ"ע מנין פשיטא להו צתו' לפרושי הא דרצ יוסף רק צטעה צשיקול הדעת.

ואפשר דבאמת יש לדקדק בהא דקתני מה שעשה עשוי וישלם מצינו, דהא כיון דהטעם הוא רק משום קנסא לדיין, א"כ כשאין לו לדיין לשלם ראוי להחזיר הדין, דלמה זה יפסיד הצעל דין בזמן שידעינן שהדיין טעה, ולשון מה שעשה עשוי ודאי משמע דצכל ענין לא מהדרינן דינא, ולכן אפשר דנקטו צתו' דאין כאן סתם קנסא לדיין לשלם, אלא שקנסוהו שיהא דינו דין כדן מומחה שאין גדול ממנו, והלכך ישלם מצינו, ולא שייך לומר שיהא דינו דין אלא צטעה צשיקול הדעת ולא צטעה דדבר משנה, ודוחק.

שם אר"נ כאן שיש גדול הימנו כו', פרש"י דמתניתין דדיני ממונות מחזירין איירי כשיש גדול הימנו, ויש לעי' הא צדיני נפשות דמחזירין לזכות ודאי מסתבר דאף באין גדול הימנו מחזירין דמספיקא לית לן למיקטליה, וא"כ דכוותה ראוי לפרש הא דצדיני ממונות מחזירין בין לזכות ובין לחובה, דהיינו נמי באין גדול ממנו, וי"ל דהא"נ דאי הוי משכחת לה צדיני ממונות מידי דהוא זכות גרידתא הוי מהדרינן אף באין גדול ממנו, אלא דצדיני ממונות לעולם כל זכות לזה הוא חוב לזה, הלכך לא מהדרינן אלא"כ יש גדול הימנו, וצדיני נפשות אף רוצח חשיב זכות גרידתא ומחזירין אף באין גדול הימנו, א"נ בלשון אחרת דהא דצדיני ממונות אמרינן דבאין גדול הימנו מה שעשה עשוי, היינו להחזיק זיד המוחזק ולא להויה מן המוחזק, וכמ"ש הטור צשם הרמ"ה וכמש"כ סק"ב, אבל אם הנידון להויה הרי גס צדיני ממונות מחזירין

פשיטא דחייב הצעל דין לקבל הכרעת הדיין
דהשתא, וא"כ אין כאן נידון אלא מכח סדרת קס
דינא, ושפיר אמרו חכמים דלא דיינינן קס דינא
אלא אם הדיין עשה מעשה, דצוה זילא טפי מילתא
למיהדר. — ק"ק מנין קיס ליה לר"ח הכי,
ואפשר דמלשון מה שעשה.

בגמרא"י הקשה דכל הני מימרות דפ"ק דלמיפטר
צעי נטילת רשות או קיצלוהו עליהו, דלא
כר"ח, דלר"ח הול"ל דאי צעי למיפטר לא יטול
ותן זיד, ותו לא, וזה לפירוש הרי"ף, דהא דצעי
ר"ח נטל ונתן זיד הוא כדי שיהיה אפשר לחייב
את הדיין, ומצואר דכלא נטל ונתן זיד פטור בכל
ענין, אבל לפי מה שכתב הרמב"ן לפרש דהא דצעי
נטל ונתן זיד הוא כדי למימר דקס דינא, א"כ
י"ל דלר"ח כלא נטל ונתן זיד ואי אפשר להחזיר
דנמי חייב, ולא מוקים לה צנטל ונתן זיד אלא
לקיים מה שעשה עשוי, וכ"מ מהא דר"ט דלא
מיתוקם בפשוטו צנטל ונתן זיד, ואפ"ה אי לאו
דהוי מומחה היה חייב, וכמש"כ לעיל, והלכך שפיר
קאמר דלמיפטר כשאי אפשר יהיה להחזיר צעי
נטילת רשות או קיצלוהו עליה.

(ו) כתב הרא"ש להוכיח דלא קיי"ל כר"ח, מהא
דצכורות לא מוקמינן לה צנטל ונתן
זיד, אלא כדי לאוקמה כרצון דלא דייני דינא
דגרמי, ומשמע דלר"מ לא צריך לאוקמה צנטל ונתן
זיד, ולמש"כ לעיל סק"ג לפרש דמה שעשה עשוי
לא קאי אלא אדן את הדין, א"כ לא איצטרך לר"ח
לאוקמה צנטל ונתן זיד אלא דן את הדין, אבל לא
טיהר וטימא, ואילו לאוקמה כרצון דר"מ צעינן
לפרושי כולה מתני' צנטל ונתן זיד, ולכך התם
צכורות מוקמינן לכולה מתני' צנטל ונתן זיד רק
לאוקמה כרצון דר"מ, ואה"נ דגמ' הו"מ לאוכוחי
דקושטא הוא דאיירי צנטל ונתן זיד מהא דזיכה
וחייב, דלא אמרינן מה שעשה עשוי כלא נטל ונתן
זיד כדס"ל לר"ח, אלא דכיון דאין הכרח להא
דר"ח, לכך לא מיייתין לה להך סיעתא, ועי' בתו'
צ"ק ק' א', דאדרבה נקטו דסוגיא דצכורות כר"ח,
ועי' צרי"ף.

ומיהו רצ יוסף ורצ ששת נראה דלא ס"ל להא
דר"ח, דאם איתא דכלא נטל ונתן זיד לא
קתני מתני' דמה שעשה עשוי, א"כ אין התחלה
לרומיא דמתניתין אהדדי, דמהיכי תיתי נפרש הא

אתי לתרוי קושיא דרצ המנונא דלא צריך למימר
חדא ועוד קאמר אלא דר"ט איירי צנטל ונתן זיד,
ולא נתפרש שום משמעות לזה, ופשיטא דגמ' כמו
שפרש"י דר"ח אתי רק לשנויי רומיא דמתניתין
דמחזירין אמתניתין דדן את הדין, ולא איירי כלל
צוה דר"ט, וכמו שהוכחנו דהא דר"ט לא איירי
צנטל ונתן זיד, ולא ס"ד לאוקמי צהכי, אה"כ
ראיתי שכבר נתקשה צוה מרן זללה"ה צס"ז סק"ו
עי"ש, וכן מנא אתי צתומים שהשיג צוה על הש"ך.

ובמדברי הרמב"ן מצואר דמומחה צנטל ונתן זיד
וטעה צדצר משנה פטור, דהא ר"ע
השיב לר"ט דמומחה אתה ומומחה פטור, ולפי
דברי הרמב"ן היה ניחא אי איירי צנטל ונתן זיד,
וא"ת צשלמא צהוראה ראוי לתת יתרון למומחה
לפטור, אבל צנטל ונתן זיד מאי עדיפותא
דמומחה, וכי הדיין חייב לשאת ולתת זיד, וגם הרי
צטעה צדצר משנה קיימינן דצוה גם אינו מומחה
חוזר, וולר"ח ליכא לאקשווי הכי, דהא לדידה
צטעה צסקול הדעת ולא נטל ונתן זיד ואי אפשר
להחזיר מומחה פטור ואינו מומחה חייב, כדמוכח
מעוצדא דר"ט, ושפיר קיימו כן אף צנטל ונתן
זיד, אבל השתא צטעה צדצר משנה דגם אינו
מומחה פטור כלא נטל ונתן זיד כשאי אפשר
להחזיר כדמוכח מהא דפרכינן דלימא ליה ר"ע
טועה צדצר משנה אתה, א"כ כל החילוק צין
מומחה לאינו מומחה אינו אלא צנטל ונתן זיד,
וי"ל דהא ודאי אם אחר נטל ונתן זיד על סמך
הוראת הדיין, הרי הוא פטור, וא"כ אין החיוב על
נטל ונתן זיד אלא צצירוף ההוראה, וצהוראה הרי
ראוי לחלק צין מומחה לאינו מומחה.

שם ר"ח אמר כאן צנטל ונתן זיד כו', צכר כתב
הרמב"ן צמלחמות וכן צרא"ש דפשטות
הדברים דאף צמומחה דפטור אמרינן מה שעשה
עשוי, ואין הטעם דצעי נטל ונתן זיד כדי שיהיה
אפשר לחייב את הדיין כמ"ש הרי"ף, אלא דלא
אליס למימר קס דינא צדיצורא צעלמא, ולכאורה
צריך פירוש דאם צדיצורא צעלמא לא אמרינן קס
דינא, והרי הצעל דין חייב לצייט לדיינא כפי מה
שאומר עכשיו, ולא מצי למימר דילמא השתא הוא
דטעית ומעיקרא שפיר דיינת, א"כ כי נטל הדיין
ונתן זיד מאי הוי, וצ"ל דצאמת ראוי לקבל חזרת
הדיין, שהרי אי מתרמי שוב דינא כי האי, הרי

דאל"כ הרי שלו קודם ופטור מהשצה, משא"כ הכא דאין השעה דחוקה וכבר ימנא זמן שיוכל להעיד תמורת שטר בטלה לצד, וחייב הוא להעיד ולדון באותו זמן, ובהזאה וקידוש איכא נמי טעמא דיכול למנא אחרים, ואין טעם להקל משום שחפץ צאלו, וגם בזין אפשר למנא דיינים אחרים, ובעדות חמיר איסור השכר טפי דדמי כנוגע.

ולפ"ז ז"ע במש"פ רש"י גם צכאן כדרך שפירש גבי אצדה דשמין כמה אדם רוצה להצטל ממלאכתו ולעסוק במלאכה זו, דנמנא שנוטל קצת שטר על מעשיו, שאם היה צטל לגמרי היה נוטל פחות, דעד כאן לא שייך להחזיר כן אלא גבי אצדה, דאם יש שם צ"ד מתנה בפני צ"ד ליטול כל שכרו, ושפיר הקילו גם כשאין צ"ד לשתף טרחתו בחשבון, אבל הכא אין לנו להקל שיטול שום שכר להעיד ולדון, וכמש"כ בטעמא דמילתא, ונראה דזו דעת הרא"ש שכתב בסוגיין דאינו נוטל אלא כפועל צטל ממש, אע"ג דצ"מ פירש כפרש"י, וצממ"מ נתקשה בזה, ולמש"כ מיושב, ואע"ג דלישנא דאביי שוה בתרוייהו, כבר כתב הרא"ש צ"מ ס"ח א' דמ"מ מתפרש בכל מקום לפי הענין, והרי חזינן דבגמ' לא הקשו והא לא צטיל אלא גבי אצדה, ומזה הוא דדייקו רש"י והרא"ש דנוטל גם בעד טורח ההשצה, וכמש"כ בתו' הרא"ש צ"מ ל"א ב' וכן בתו' שם ס"ח א' וכמש"כ בחו"צ שם ל"א ב' סק"צ, ואע"ג שהרא"ש גם בסוגיין כתב והא לא צטיל נראה דלאו דגריס כן דלא מנאנו גירסא זו כאן, אלא נקיט לישנא דגמ' דגבי אצדה, ולא חש לזה, כיון דמפרש בהדיא דהכא אינו נוטל אלא שכר בטלה ממש, ובתו' שם הזכירו לפרש גם בסוגיין כפרש"י, וכן בתו' הרא"ש ל"א ב', אבל דעת הרא"ש כמש"כ כאן בפסקים דהכא אינו רשאי ליטול אלא כפועל צטל ממש וכמש"כ, אח"כ ראיתי בשטמ"ק צ"מ ל"א צ"ס הר"פ שכתב דהכא מתפרש פועל צטל ממש ודלא כצ"מ, וכתב הטעם דהכא מחויב הוא בחנם לדון אפילו כשעסוק במלאכתו, משא"כ באצדה דמעיקר הדין שלך קודם, ואינו חייב להפקיד כלום, וכש"כ דיכול ליטול טרחת ההשצה, ועפ"ז הם ג"כ דברי הרא"ש, ומדבריהם ג"כ יש ללמוד דהכא לא מהני תנאי, שהרי כתבו דאף כשעוסק במלאכתו הרי הוא מצווה צמה אני בחנם כו', ועי' מש"כ בחו"צ שם סוקס"ח.

דמחזירין צדיני ממונות צנטל ונתן ציד כי היכי דתקשה לך, ועוד דדומיא דדיני נפשות קתני, דעדיין לא נעשה מעשה כלל עי' לעיל סק"צ, ולמה הוצרכו לחלק בין מומחה לאינו מומחה או בין טעה בצד משה לטעה בשיקול הדעת, אלא ודאי לית להו דר"ת, [ויעוי' צנמו"י צ"ס הרא"ה שלא כתב כן], ולפ"ז אין ראוי למיפסק כוותיה כיון דרביס פליגי עליה, וכדעת הצעה"מ והרא"ש, ומה"ט ז"ע צממ"כ הרי"ף דמסקנא דשמעתא כר"ת, דהיכי משמע דזו המסקנא, הרי ראוי היה לשנותו באחרונה, דרב ששת היה גדול מרב חסדא כמ"ס תו' עירובין מ' א', ומשום הלכה כבתראי אין כאן, דרב מאביי ורבא ואילך הוא, ור"ח קדים, ומהא דרבינא מפרש ליה, אין ראיה דכוותיה ס"ל, דטובא אשכחן דאמוראי מפרקי אליבא דמאן דלא ס"ל כוותיה, וגם בצכורות נשנו דברי רבינא לפירושי מתני' אליבא דרבנן דלא דייני דינא דגרמי, ואדרבה כיון דתירווציה דר"ח הוא היותר פשוט, א"כ הני דלא מפרקי כוותיה ע"כ דלא ס"ל הכי, ולעומת זה אין ראיה דר"ח פליג ארב יוסף ור"ש, וראוי למיפסק כוותיה, דגם ר"י ור"ש י"ל דאית להו דהדדי, וכמ"ס צעה"מ, וצרי"ף כתב דכיון דקיי"ל כר"ח אידחי ליה פירוקא דרב יוסף ור"ג, ולפרש"י צדרי"י ור"ג אין שום הכרח לומר דלר"ח מומחה שיש גדול ממנו אין מחזירין, דשפיר מיתוקמא אוקימתא דר"ח באינו מומחה וצמומחה שאין גדול ממנו, אבל מומחה שיש גדול ממנו אף צנטל ונתן ציד י"ל דמחזירין, ומיהו לפירוש הרי"ף דלר"י ור"ג באינו מומחה מחזירין, יש מקום לומר דכיון דפשטא דמתני' בצכורות באינו מומחה, אם איתא דר"ח מוקי לה דוקא צמומחה, היה ראוי לפרש. (פנהדרין ל"ג א').

כ"ט א' מתני' ונתן לו שכרו כפועל, הכא לא נתן אם יש שם צ"ד מתנה בפני צ"ד כדתנן צ"מ ל' ב', ועוד דהכא הרי מתנה עם הצעל דבר וא"צ צ"ד כמ"ס צשו"ע סי' רס"ה, ואם איתא דיכול להתנות, הרי לעולם יכול להתנות, ונראה הטעם דהכא מחזירין טפי, דהכא הוא איסור ליטול שכר ואם יתנה ליטול כל שכרו הרי הוא סו"ס נוטל שכר שהרי מקבל שכרו צפחות טורת, משא"כ באצדה דרב חייב בחנם, ועוד דבאצדה תקינו חכמים משום הפסד הצעלים,

דהיינו כפועל בטל, [ומיהו אפשר דכל שנותן להם האפשרות לשלם רק כפועל בטל, כבר ניכר בזה שאינו חפץ אלא שבר בטלה, והלכך אף אם יעבדו תחתיו שפיר דמי, אבל בגמ' דדר"ה לא נזכר שהסכים לקבל רק שבר בטלה, וע"כ דאין כונת הרמב"ם שצריך שיסכים גם לזה], ונ"ע. (ב"מ ל"א ב' סק"ה).

שם להזות ולקדש מימיו מי מערה כו' ורמינהו המקדש צמי חטאת באפר חטאת הר"ז מקודשת כו', יש לדון אם כונת הגמ' להקשות דההוא והקידוש יהיו פסולין וממילא אין צמא לקדש, וכ"מ צריטצ"א בקדושין, או דהפסיקא תצטל ויהיו הקידוש וההוא כשרים, ולא תתחייב תמורתם כלום, ורש"י כתב דאלמא דמותר ליטול שבר דאל"כ צמא מקדשה, [ועי' מל"מ פכ"ג מה' סנהדרין ה"ה]. (פרה ס"ג סק"ח ממה"ד).

שם מנפח אדם צית הפרס והולך, נראה דהיינו שבדוק כל העפר שיהא ניסב צרגלו בהליכתו, אם אין צו ע"ס כשעורה, וצריך שיצדוק גם עפר שאינו נראה מלמעלה, שגם הוא יהיה ניסב בפסיעתו, והרי הוא מזוי לעליון ומחזירו למקומו, וצריך שיזוי העפר ע"י נפוח, שאל"כ אם ימלא ע"ס כשעורה, כבר נטמא בהסיטו, והבדיקה היינו חיפוש בכל העפר הניסוט, והרי הוא עומד במקום אחד ובדוק מקום לרגליו לפסיעה נוספת, וכן חוזר ובדוק עד שיעבור כל צית הפרס, ולפי שזו צדיקה קשה שאל"כ לכיון לצדוק כל העפר שניסוט, ובפרט ע"י נפוחה, לפיכך לא הקילו בזה אלא לעושי פסח.

כ"ט ב' צית הפרס שנידש טהור, רש"י פי' לפי שאם היה ע"ס כשעורה כבר העבירוהו צרגליהם, ובעירוצין ל' צ' כתב שכבר נידוש לפחות מכשעורה, והוא מגמ' כתובות כ"ח ב' א"א לע"ס כשעורה שלא נידש צרגל, ונ"ע דאטו בצית הפרס ליכא למיחש שיש ע"ס גדולות יותר מכשעורה שאף לאחר שנידשו צרגל עדיין נשאר בהם כשעורה, ואולי אפשר לפרש שכבר נידשו צרגל ונקצעו במקומם ואינם ניסוטים ע"י הליכתו.

שם חנא כפועל בטל כו', צ"מ ל"א ב' מאי כפועל בטל, נראה דלשון פועל בטל משמע שהוא שם דבר כאילו יש דבר שנקרא פועל בטל, דאם הכונה דשמין כמה חפץ להפחית כשהוא בטל

ויש לעי' דכחכות ק"ה א' אמרינן דר"ה כי אחי דינא לקמי' אמר להו הכו לי גברא דדלי לי צחריקאי ואידון לכו דינא, ומשמע דהיינו יותר משכר בטלה, דהא למידן דינא קיל מלמידל דוולא, וראיתי בסמ"ע חו"מ סי' ט' ס"ק י"ד שכתב דהיינו בהתנה מתחלה אבל לאחר שדן אינו נוטל אלא שבר בטלה, ועי' בדבריו צדרישה יו"ד סי' שי"ב, ומשמע דס"ל דאף צמשה דכורות יכול להתנות בפני צ"ד או בפני הצעל דבר, וקשה אמאי שנה התנא דנותן לו שכרו כפועל בטל, והרי סתמא דמילתא לעולם הנידון בפני הצעל דבר, וא"כ יכול לקבל כל שכרו, אם חפץ בכך, ואיך השמיטו התנא ושנה סתם דאין לו אלא כפועל בטל, וגם אחרונים ז"ל חלקו על הסמ"ע דלאחר שדן אף שבר בטלה אינו יכול ליטול, וע"כ הנידון קודם שדן כשצא להתנות וע"ז קתני כפועל בטל, וצ"ל נמי פשטא דמתני' לכתחלה מתפרשא, וע"כ דאף כשצא להתנות אינו רשאי לקבל יותר מפועל בטל, וכמש"כ לעיל טעמא דמילתא, וצריך טעם צה"ה דר"ה, ואפשר דעבודה שאדם עובד בציתו לעצמו, סתמא דמילתא אף אם ימנא פועל צול לא ישכרנו, אלא יעשנה בעצמו, והלכך אם היה ר"ה צריך לשלם מה שנהנה כשיושב בטל, היה מעדיף שלא לשלם ולעבוד בעצמו, וגמלא שאין לו הנאה ממה שיושב ובטל, ושפיר רשאי לצקש גברא צחריקאי, אבל לשון המחבר שם וכ"ה צטור מתפרש דאף אם הוא פועל ומקבל שבר רשאי לצקש מהצעלי דינין כל שכרו, והדבר צריך יישוב, ועי' מש"כ לקמן ב', ואפשר דאיידי שהא מסכים לדונם צחנם צשעה אחרת, ובדרב הונא סתמא כן הוא, ובכה"ג שפיר יש לחשוב כל שכרו כשבר בטלה דהא חזינן שאינו מצקש שבר על הדין, ומתניתין איירי כשאינו פנוי לדון ולהעיד אלא צומן עבודתו, ונ"ע, ובלשון הרמב"ם פכ"ג מה' סנהדרין ה"ה נראה כתיורן קמא שכתבנו שכתב לשון זה אבל אם היה עוסק במלאכתו וצא לפניו שנים לדין ואמר להם תנו לי מי שיעשה תחתי עד שאדון לכם או תנו לי שבר בטלתי הר"ז מותר כו', ומהו שבר בטלה כבר פירש צחר היטיב צפיה"מ דכורות כפירוש הרא"ש שם דהיינו שבר בטלה ממש, הנה משמע שאם יעבד אחר תחתיו אינו צריך לשלם מה שנהנה בצטלתו, אבל אם נוטל שבר אינו נוטל אלא שבר בטלה

היה ראוי למיתני נותן לו שכרו כיושב וצטל, וכדתיא צ"מ ע"ו צ' אינו דומה כו' עושה מלאכה ליושב וצטל, והיינו דפריך מאי כפועל צטל, ומשני אצ"י דה"ק כפועל שמסכים להצטל ממלאכתו כפי מה שהיא, וכאן בצכורות ליכא האי מאי כפועל צטל, ונשנו דצרי אצ"י סתם לפרושי הא דתני כפועל צטל.

ולגירסא צ"מ שם והא לא צטיל פירשו הראשונים ז"ל שם דקשיא ליה דהא טורח הוא בהשגה, וכבר נתקשה צ"ח ס"י רס"ה סק"א דמאי קושיא היא זו, הרי חייב לטרוח טירחא זו בחנם, וגם לפ"ז היה אפשר להקשות קושיא זו גם צ"מ ס"ח א' וצכורות, ולכך פירש הש"ך דס"ד דדיינין כפועל שהוא צטל קודם השגת האצדה, וע"ז פריך דהא עוסק בעבודה שמרויח קלע ואינו צטל, ולפ"ז ניחא דצ"מ ס"ח א' וצכורות ליכא לאקשויי הכי דהתם לא נזכר אם הוא עוסק במלאכה או יושב צטל, וע"י צחו"צ צ"מ ל"א צ' סק"צ דמש"פ רש"י דמחשצין טרחתו בהשגה, הוא ע"פ פי' הראשונים ז"ל לגירסא זו, [וצר"י לפנינו משמע קצת דגריס כג' דידן], ובשטמ"ק צ"מ תו' הר"פ הביא לפרש כפירוש הש"ך, אבל דחה משום דמסבירא ראוי לומר דרשאי ליטול שכר טרחתו, כיון דמדאורייתא פטור לגמרי דש"ך קודם, הלכך ראוי לפרש כפרש"י, ולפ"ז יתכן דאף לגירסא דידן דל"ג והא לא צטיל, נמי היו מפרשים כן, ודלא כמש"כ צחו"צ שם.

ודעת ר"ח נראה דראוי לפרש כל הני תלתא מימרי דאצ"י צח"א גוונא, ולפרש כפרש"י הרי א"א צה"א דצ"מ ס"ח כמש"כ תו' שם מצריכותא דעצדין צגמ', גם לשון כפועל צטל קשה דהא לפ"ז לא מחשצין ליה כאילו היה צטל, אלא מעבודתו צמלאכתו לעבודה זו, וזה לא מיקרי פועל צטל, ולפרש דצח"א משערינן כאילו היה פועל צטל לגמרי, ג"כ קשה דא"כ כד פרכינן ואמאי והא לא צטיל, ור"ל דהא עוסק בהשגה, וכ"ה צר"ח הנדמ"ת, איבעי ליה לשנויי דהשגת אצדה בחנם, והלכך אינו רשאי ליטול שכר על טרחתו, אם איתא דצח"א דיינין ליה כצטל לגמרי וכעין ההיא דצ"מ ע"ו צ', והלכך פירש כפועל צטל דר"ל כמו שנוטל פועל צומן צטלה, דהיינו כשאינו מוצא להשתכר עד כמה הוא מויל, והיינו

דאמר אצ"י כפועל צטל ר"ל כפי שנוטל פועל צשעת צטלתו על אותה מלאכה שעכשיו מתצטל הימנה מחמת האצדה, וע"י צמלאכות צ"מ ס"ח דאפשר שאם טרחת האצדה פחותה מטרחתו בעבודתו, דמשערינן נמי כמה היה פוחת משכרו צשעת צטלה, כדי לעסוק בעבודה קלה זו, וע"י צחו"צ שם ל"א צ' סק"ו.

ושורש הסבירא צה שנתקשו צה תו' צכורות ותו' הר"א צ"מ צ"מ, נראה דהוא משום דגם כשמחזיר אצדה צשעת צטלתו יש צה מניעת ריות, דאם לא היה טרוד צאצדה היתה שעה זו נחשבת כשעת מנוחתו והיה עוצד אח"כ, וכיון שנטרד צה צריך להוסיף שעה אחרת למנוחתו, ואף אם נימא דצומן שזה צח"א צהכרח כן, דנחשצ כאילו מתצטל מסלע, דלאו דוקא כשמלא האצדה צח"א צהכרחי ליה כצטל מסלע, אלא כל גווי שנסתצ ציטול הסלע מחמת האצדה, הר"י צכלל היה צטל מסלע, מ"מ גם צגווי שיכול להשלים עבודתו, אכתי יש מניעת ריות שהיה יכול להוסיף בעבודתו לולא האצדה, אלא דזה צכלל חיוז השגת אצדה, ולא ממעטינן מאפס וגו' דש"ך קודם אלא הפסד ולא מניעת ריות, והלכך פועל העוסק צמלאכה, אם מצטלין אותו ונותנין לו כמה שהיה נוטל תמורת מלאכה זו, צשעת צטלתו כשלא היה מוצא להשתכר, כבר נמנע מהפסד, והמותר נחשצ כמניעת ריות, ולכך דיינין ליה כן, שזהו הראוי צהנהגה, שיש לו להחזיר האצדה ולקבל מניעת הפסד, אבל מ"מ חיוז ליכא דקו"ס ג"ז קרוב להפסד, והלכך אם יש שם צ"ד מתנה צפניהם לקבל כל הסלע, וצ"ע דלפ"ז הדרה קושיין דצחו"צ שם ל"א צ' סק"א לדוכתה, דלמה לא תיקנו חכמים להאמינו אף בלא צ"ד דאינו חפץ להפסיד, ושמא דא"כ היה צטל לגמרי הענין שראוי לקבל רק כפועל צטל, דכל אדם היה חפץ לקבל יותר, [ולא דמי לפרש"י דהתם הדבר תלוי שאם יודע צעצמו שהיה מסכים לפחות משכרו ולהצטל, אינו רשאי ליטול יותר, משא"כ לפיר"ח דהנידון רק צשעה צבא לקבל שכרו, אם חפץ לנהוג כפי הראוי לפניו משורת הדין או לא], וצ"ע.

וגם לפיר"ח נראה דצה"א דצכורות אינו רשאי להתנות לקבל יותר, וכמש"כ לעיל א', ולפירשו ניחא ההיא דר"ה צכחות שנתקשו שם.

ל' א' מתני' החשוד על השביעית כו', וברש"י ואין צריך לעשר אלא דמאי, יתבאר להלן סק"א.

גמ' הא חשיד חשיד, יתבאר להלן סק"ד.

שם א"ר אילעי מתני' כשראינוהו שנוהג בצינעה בתוך ביתו, יתבאר להלן סק"ה.

תוד"ה מתני' משמע דעם הארץ סתמא חשוד אשביעית כו', יתבאר להלן סק"ד.

בגדרי עם הארץ

(א) סוטה כ"ב א' ת"ר איזהו עם הארץ כו', פרש"י שנחשד על הטהרות ועל המעשרות ומוחזק מגעו טמא, ונראה מזה דכל שאין בו מכל אלו הדברים השנויים בצרייתא הר"ז נאמן על הטהרות ועל המעשרות אע"פ שלא קיבל עליו להיות נאמן וחבר, וגם אינו ת"ח, והא דתנן פ"ב דדמאי המקבל עליו להיות נאמן כו' המקבל עליו להיות חבר כו' היינו בזמן שיש בו מן המדות הללו מ"מ אם קיבל עליו צרכים נאמן, אע"פ שעדיין גם עתה טרם שימש ת"ח, [למאי דקיי"ל כאחרים כדאמר ברכות מ"ז ב'], ואפשר דכל שהיה בו מן המדות הללו אף שעתה חזר בו וכבר שימש ת"ח וכן קורא ק"ש בצרכותיה, ומניח תפילין וניצית ומגדל בניו לת"ח, [דאחרים לחומרא איתו כדאמרי אפי', וא"כ כש"כ שצריך שיניח תפילין וניצית ויגדל בניו לת"ח ויקרא ק"ש בצרכותיה, כן דקדק מרן זללה"ה בספר שביעית סימן י' סק"ט], מ"מ כל שלא הגיע למדריגת ת"ח אינו נאמן בלא קבלה, כיון שהיה בכלל עם הארץ, אבל זה שמעודו לא נהג בפחיתות הללו ומתחלתו שימש ת"ח לעולם נאמן אף בלא קבלה ואף שלא הגיע למדריגת ת"ח, דרק עם הארץ בכלל גזרת דמאי וטהרות.

והא דפליגי חכמים ואבא שאלו בכורות ל' ב' אי ת"ח צריך לקבל, היינו ממדת סלסול שנהגו כהנים לאחר החורבן כדאמר שם בגמ', ונקט ת"ח לרבותא דחכמים, אבל לאבא שאלו אף מי שאינו ת"ח כל שאינו עם הארץ היינו שאין בו ממדות הללו לעולם נאמן ואין צריך לקבל, ואגב חכמים נקט אבא שאלו נמי ת"ח, א"נ לאשמועינן דאחרים מקבלין בפניו, [ואילו מי שאינו ת"ח ולא קיבל, אף שאינו עם הארץ ולא נחשד, מ"מ אין אחרים מקבלין בפניו, דאל"ה מאי רבותא דמקבלין בפניו,

ואף שהוא עדיף קצת מעם הארץ שקיבל שהיה אדרבה הוא לא נחשד מעולם ולא הוצרך לקבל, מ"מ זה שקיבל חמור הדבר עליו טפי ואחרים מקבלין בפניו, כ"נ לכאורה, אם לא דנימא דלאבא שאלו בפני ת"ח סגי בחד וא"ל ג', והערוני לזה], א"נ בזה ע"ס הארץ ונעשה ת"ח קמפלגי אבל כל שלא היה עם הארץ אף שלא היה ת"ח א"ל לקבל, ולשון הגמרא שם שאין מוסרין טהרות לכל אדם משמע קצת כן דקודם הנהגת סלסול זו היו מוסרין טהרות לכל אדם שלא קיבל אף שאינו ת"ח, והנהגה זו קבעה שאין מוסרין לכל אדם בלא קבלה אף שהוא ת"ח, דאם איתא שכל ההנהגה לא היתה אלא לת"ח, דאינך מן הדין היו צריכין לקבל, הו"ל למימר דנהגו סלסול דאף ת"ח צריך לקבל.

ומש"כ רש"י בכורות ל' א' דהחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות אלא פירותיו דמאי, היינו בלא קיבל עליו להיות נאמן דפשטא דמתני' בזה כי מיירי שלא ידעו כלל הנהגתו במעשרות, ופשוט ליה לרש"י ז"ל דכל שחשוד לעבור על איסור מן האיסורים הרי הוא צדין עם הארץ, דלא עדיף מקרא ושנה ולא שימש דחשיב עם הארץ אף שלא נחשד בזה, על שום עזירה, וכש"כ זה שהוא חשוד על השביעית, אבל אם קיבל עליו להיות נאמן שפיר י"ל דמהני, דנראין הדברים דמהני קבלה אף במחזיק עדיין במעשים המקנים לו שם עם הארץ, וה"נ בחשוד על איסור מן האיסורים כיון שאינו נחשד על ידו למעשרות.

ונראה להציא ראיה דאף באותו זמן המקנים לו שם עם הארץ מהני לו קבלה, דנראה דמגדל בזה דקה ופרוץ בנדריים ובשחוק הוי בכלל עם הארץ למאי דקיי"ל דאף בקרא ושנה ולא שימש הוי עם הארץ, ואפ"ה קיי"ל כחכמים פ"ב דדמאי מ"ג דפליגי עליה דר"י וס"ל דמהני ליה קבלה שאינם ענין לטהרות וכמש"פ הר"ש שם, ור"ל דאף שהם דברים פחותים ואסורים מ"מ מהני ליה קבלה, ואף ר"י נראה דלאו בכל איסורים קאמר אלא דוקא בזה שהם נחלת הפחותים וכל הרגיל בהם אין ראוי לתת אמון בהצטוותו לשמור מה שמקבל עליו אבל בשאר דברים מודה, [ומיאו אפשר דדוקא בדברים שאינו נחשד מחמתם לטהרות, אבל בדברים שנחשד מחמתם לטהרות לא מהני ליה קבלה, וי"ע בזה], אבל מרן זללה"ה

הוא דתניא, וכדתנן במתני' פ"ב דדמאי, וכן הרמב"ם בפ"י מה' מטמאי מו"מ לא הביא דלריך לקבל לעשר, ואולי מפרש רש"י דהא דתניא במקבל עליו להיות נאמן כש"כ דאיתא במקבל עליו להיות חזר דחזר מוסיף על נאמן ואינו גורע ממנו, והיינו הדבר הרביעי שצריך לקבל עליו, דבתוספתא דמאי שם קתני דלריך לקבל ארבעה דברים וצפרטן אי אתה מוצא אלא שלש, ועי"ש בהגהות הגר"א, ואף לפ"ז נראה שאין להוכיח מזה דכל שמחזיק במעשים המקנים לו שם עם הארץ דלא מהני ליה קבלה, חדא דשאני מעשר דהחשוד על המעשר חשוד על הטהרות וכמס"כ לעיל, ועוד דדוקא מעשר שהוא דבר שתיקנו בו קבלה בזה החמירו חכמים שהבא לקבל עליו להיות חזר יקבל גם להיות נאמן דחזר מוסיף הוא על נאמן, אבל מידי אחריו אף שהוא חמור טפי מטהרות מ"מ י"ל שאינו חייב להיות זהיר בו כדי לקבל חזירות, וכל שקיבל עליו דברי חזירות ולא נחשד בהן הרי הוא נאמן, דחמירא ליה קבלתו, אף שהוא חשוד על חמורים טפי, ומיהו אין לזה הכרע ושפיר י"ל דכל שחשוד על חמור לא מהני קבלתו לקל, [וכבר נסתפקנו בזה לעיל], אי"נ אפשר דכונת רש"י לפרש מילי דחזירות שבהו איירי בסוגיין, אבל באמת הם בשני ענינים דלעשר מה שהוא אוכל ומוכר ולוקח אינו במקבל להיות חזר אלא במקבל להיות נאמן, ומילי דטהרות אינם במקבל להיות נאמן וסמך רש"י על המפורסם וכדתנן פ"ב דדמאי המקבל עליו להיות נאמן והמקבל עליו להיות חזר, אי"נ דרש"י מפרש דנחשד לדבר אחד היינו לטהרות ולא נחשד אלא לאותו דבר היינו למעוטי מעשר, דמשמע דבמילי דחזירות קאמר [ולר' ינאי שפיר מתפרשא הכי עי' תו'], וא"כ ע"כ דברי חזירות דקאמר היינו גם טהרות וגם מעשרות, ולא משמע ליה לפרושי שנחשד לדבר אחד היינו לפרט אחד ממילי דטהרות אלא משמע דעל ענין בכללו קאמר.

ואף אם נימא דהמקבל עליו להיות חזר א"ס לקבל לעשר, מ"מ אם הוא חשוד על המעשרות אפשר שאין מקבלין אותו וכמו שנסתפקנו דכיון דחשוד על המעשרות חשוד על הטהרות אפשר שאין קבלה מועלת לו, אבל בסתמא בשבא לקבל דברי חזירות אמרינן דמסתמא הוא מרוב עם הארץ שמעשרין ולא מנרכינן ליה לקבל אלא מילי

בספר שביעית סימן י' סק"ט כתב דכל שאוחז בידו מעשים המקנים לו שם עם הארץ אין מועיל לו קבלה, ופירש פלוגתא ר"י ורבנן משום שהם דברים שקשה לפרוש מהם ורבים נכשלים בהם, וממילא שמעינן דבשאר איסורים אף חכמים מודו לר"י, אבל בר"ש משמע דטעמא דחכמים הוא משום שהם איסורים אחרים ואינם ענין לטהרות, שכן פירש הא דאמרו לו לא באו אלו לכלל.

כתב שם עוד מרן זללה"ה להוכיח דאין מקבלין עם הארץ להיות חזר בעודו מחזיק בפחיתות שלו, ממש"פ רש"י בכורות ל' ב' בשם תוספתא דדמאי דדברי חזירות היינו שלא יתן תרו"מ לעם הארץ ושלא יעשה טהרות אצל עם הארץ ושיאכל חולין בטהרה ושיעשר את שהוא אוכל ומוכר ולוקח, ומשמע דכל שאינו מעשר אינו נעשה חזר לענין טהרות, אף שאינם ענין זל"ז, אלא ודאי כל שמחזיק עדיין בדבר המקנה לו שם עם הארץ אין קבלתו מועלת, וכיון שאינו מעשר חשיב עם הארץ מחמת זה, [דכש"כ הוא מקרא ושנה ולא שימש, וכמש"פ רש"י בכורות ל' א' בחשוד על השביעית וכמש"כ לעיל], ואין קבלה מועלת לו, וכתב ז"ל שאין לומר דשאני מעשר דחשוד על המעשר חשוד על הטהרות, דהא חמור לאינשי סגי וכיון שקיבל עליו לשמור טהרות הרי טהרות חמורין אצלו וראוי לו להיות נאמן, ודבריו ז"ל זל"ע דנראה דבעינן דוקא חמור לאינשי, אבל מה שהוא קל לאינשי אף שהוא נוהר בו אינו נאמן, דאמרינן דכיון דהוא חשוד על החמור ממנו, עלול הוא לפשוע בקל, ואף שהוא קיבל עליו וטרם ראינוהו פושע בו, מ"מ כיון שאין לו בו חומר לשמרו הרי הוא חשוד עליו, חדע שהרי לר' אילעי בכורות ל' א' החשוד על המעשרות חשוד על הטהרות אף בראינוהו נוהג בצינעא בתוך ביתו ולא אמרינן שיהא נאמן כיון שמשמרו דש"מ שהוא חמור בעיניו, ולא מצינו מאן דפליג עליה בזה, איברא דיש מקום לומר דקבלה עדיף ממשמר בצינעא דע"י קבלה נעשה כחמור ממש, אבל אין לזה הכרח, שו"ר שם בסק"י כבר דן ז"ל בזה עי"ש.

ובאמת יש לעי' בדברי רש"י הללו דבתוספתא דדמאי בפ"ב לא קתני במקבל עליו להיות חזר דלריך לעשר, ובמקבל עליו להיות נאמן

אע"פ שלא קיבל, ומיהו ד"ו ז"ע דאם קודם ששימש היה צדין עם הארץ חו צריך קבלה דכל עם הארץ שחזר צו צריך קבלה וכמש"כ, וא"כ כיצד משכח"ל שלא יהא עם הארץ לעולם, ונראה הדברים דאם מקטנותו הוא קורא ושונה ומשמש ת"ח אינו צדין עם הארץ כלל ואינו צריך קבלה, ויכ"מ דקרא ושנה ולא שימש הוא סוג מיוחד בפחותים שהרי קרי ליה צסוטה שם כותי ומגוש, ולא יתכן זה צמי שקורא ושונה כדרכו ומשמש ת"ח לאחר שקרא ושנה מיד, ומעיקרא דעתו לכך, ובעובדא דרמב"ח ברכות מ"ז ב' ז"ל דחשדו שמונע עצמו משימוש אף לאחר שקרא ושנה], ומיהו ד"ו כמעט לא יתכן דלעולם כה"ג דינו כצני ציתו של חבר, כיון דבסתמא אוכל אלל חבר, וממילא א"צ קבלה, ואם אוכל אלל עם הארץ ודאי צריך קבלה.

עם הארץ שחזר צו ונעשה תלמיד חכם, א"צ קבלה.

מי שצא לקבל להיות חבר או נאמן צריך שלא יהיה חשוד על שום דבר החמור מהם, ואם היה חשוד לחמור אין מקבלין אותו ואפילו אם קיבלוהו ונחשד אח"כ בטלה קבלתו.

הבא לקבל דברי חצירות אם צריך לקבל גם לעשר מה שהוא אוכל ומוכר ולוקח, לא הוכרע בידנו, ורשיטת לשון רש"י ברכות ל' ב' משמע לכאורה דצריך לקבל, וכן מסתבר יותר, [דאם הוא חשוד למעשר ודאי אין מקבלין אותו, וא"כ אם לענין מעשר ישאר עם הארץ אין ראוי להאמינו לטהרות וכדאמר ברכות ל' א' דנאמן לטהרות נאמן לשביעית וכמש"כ לעיל, וע"כ אם נימא דאינו צריך לקבל לעשר ז"ל דבסתמא קבלת חצירות הוי כקבלה להיות נאמן, וזה דוחק קצת דלמה לא יקבל בהדיא להיות נאמן, כעיקר התקנה דלהיות נאמן אחרי שעד עכשו לא היה נאמן צכך, ולכך מסתברא דצריך לקבל וכדנקט מרן זללה"ה בדעת רש"י, אם כי ברמב"ם ל"מ כן, וז"ע].

ב) ודעת הרמב"ם כנראה מדבריו פ"ט ופ"י מה' מעשר ופ"י ממטמאי מו"מ, דכל שאינו ת"ח הרי הוא בכלל עם הארץ צין לענין טומאה וצין לענין מעשר, [שלא הזכיר כלל שם עם הארץ לענין מעשר, אלא כתב סתם שאין סומכין אלא על נאמן, ות"ח לעולם נאמן, ומשמע דכל שאינו ת"ח

דטהרות, אבל ז"ע בזה היאך דינו לענין מעשר, אם נימא שהלוקח ממנו א"צ לעשר היאך הוציאתו מכלל עם הארץ בלא קבלה, ואם אינו נאמן על המעשרות היאך תאמינו על טהרות בזמן שלעולם החשוד על המעשרות חשוד על הטהרות, וה"נ בזמן שהוא בכלל עם הארץ לענין מעשר אין ראוי להאמינו לטהרות, ונראה יותר דאמנם נאמן גם למעשר, וכן מצוה דמאי פ"ו מ"ו דחבר ודאי מעשר, אם לא דנדחוק דהיינו משום דבסתמא כן הוא שאם כבר הגיע למדריגת חבר כש"כ שכבר קדם להיות נאמן, אבל הדבר מצוה בהדיא ברכות ל' א' דנאמן על הטהרות נאמן על השביעית, וה"ה למעשרות, ובשטמ"ק שם גרים בהדיא גם למעשר, ולפ"ז אם נימא שאין חבר צריך לקבל לעשר, ע"כ ז"ל דבכלל קבלת טהרות אף קבלה למעשרות דכש"כ הוא, וא"צ לקבל בהדיא.

ונראה עיקר דהחשוד לדבר החמור אינו יכול להיות חבר או נאמן לדבר הקל אפילו קיבל עליו, וכן נלמד מלשון הרמב"ם פ"י ממטמאי מו"מ ה"ט והי"א, ולפ"ז עם הארץ שצא לקבל להיות חבר או נאמן אם ידוע שחשוד לדבר החמור מהן אין מקבלין אותו, ולפ"ז נראה דזה שאינו מניח תפילין אין מקבלין אותו לטהרות דתפילין חמירי דדאורייתא נינהו, ולפ"ז ע"כ דעם הארץ שחזר צו ממילי דמשוי ליה לעם הארץ עדיין אינו נאמן ולא חבר עד שיקבל עליו, דאי זה שאינו מניח תפילין הוא העם הארץ שדיצרו צו חכמים לחכמים דסברי הכי צסוטה שם, א"כ ע"כ דצין קבלה נאמר עליו, ולמש"כ דבעודו מחזיק בצפשו ואינו מניח תפילין אין מקבלין אותו ע"כ דאף בחזר מזה עדיין צריך קבלה, וה"ה לאינך תנאי דהתם, [ועי' לקמן הוכחנו דזה שאינו מניח תפילין אינו חשוד לטהרות ולפ"ז ליתא לראיה זו, ומ"מ נראה כן].

מסקנת הדברים מהאמור לעיל לפרש"י, למאי דקיי"ל כאחרים כדאמר ברכות מ"ז ב', מי שקרא ושנה ולא שימש ת"ח, הרי הוא צדין עם הארץ לענין מעשר וטהרות, ואם צא לקבל עליו להיות נאמן או להיות חבר מקבלין אותו אע"פ שלא שימש, ואפי' אם שימש צריך קבלה כיון שכבר היה צדין עם הארץ קודם ששימש, אבל מי שקרא ושנה ושימש ת"ח הר"ז בחזקת חבר

זה, מיושב המנהג, ואפשר נמי שסמכו על דעת רש"י לפמש"כ בדעתו ז"ל לעיל דכל ששימש ת"ח [היינו שלמד גמ' כמש"כ רש"י סוטה כ"ב א'] חשיב כחצר וא"כ קבלה [אם מתחלתו נהג כן, לאפוקי אם היה בכלל עם הארץ וחזר, דלר"ך קבלה כל עוד שלא הגיע למדרגת ת"ח].

ועי' בספר מרן זללה"ה לשביעית סימן י' סק"ז ח' ונראה דעתו ז"ל דלכו"ע כל שאין בו פחיתות שבעם הארץ אינו בכלל עם הארץ לענין גזירת דמאי, [אלא דדבריו ז"ל כל הנידון על אותה שעה שגזרו על הדמאי אם היו החצרים שאין ת"ח נריכים לקבל, ונראה שהוא משום דדור השני כבר אין נפקותא בזה שאם הוא בן חצר הרי א"כ קבלה ואם הוא בן עם הארץ לעולם נריך קבלה, ואמנם איכא נפקותא גם לאחר התקנה בבא למקום שאין מכירין אותו והוא ידוע שאין בו מפחיתות שבעם הארץ, דאם נימא שאף הוא הו"ך לקבל א"כ אינו נאמן כל זמן שלא נתברר שקיבל, ולא מחזקין ליה בסתמא לכן חצר עי"ז שאין בו מפחיתות שבעם הארץ, אבל אם אלו הוא הו"רכו לקבל נראה שאין אנו חוששין לו שמה הוא בן עם הארץ ולא קיבל, וגם איכא נפקותא בבא מחו"ל שמעולם לא נהג בחרו"מ ועכשיו מתחיל הנידון בו דין חצר, וכמו שהוא אמנם בזמננו ועי' להלן מש"כ בזה], אבל דן ז"ל לומר דבכלל גזירת דמאי הוא שלא לסמוך על מי שלא קיבל ואפי' הוא ראוי לקבל כל שאינו ת"ח, ר"ל שתיקנו שאף אלו שמוחזקים למעשרים לא יהיו נאמנים אם לא יקבלו, והו"רכו כל המעשרים שאינם ת"ח לקבל בפני ת"ח, בשעה שגזרו על הדמאי, וסיים ז"ל דלא מסתבר כן, אלא כל המעשרים בשעת התקנה לא הו"רכו לקבל, וה"כ בזמננו דכולם לפני קבלה כל המעשר ומוחזק בכך נאמן שהרי אנו כמו בשעת התקנה, ואמנם אלו שיש בהם פחיתות עם הארץ אינם נאמנים, מחמת גזירת דמאי.

והנה כשאנו דנים על עיקר תקנת דמאי אם היתה זו גזירה על העם הארץ שלא יהיו נאמנים, והקילו להאמינם אם יקבלו עליהם, או שהיתה תקנה כללית שלא להאמין לשום אדם על מעשרות אא"כ יקבל עליו, וזוהי ת"ח, ודאי מסתבר כהכרעת מרן זללה"ה שגזרת דמאי היתה רק שלא להאמין לעם הארץ, והקילו להאמינו כשיקבל, אבל זה שאינו

נריך קבלה], ונריך לקבל עליו ואם לא קיבל אינו נאמן, ונראה דמפרש דפלוגתא דתנאי איזהו עם הארץ בסוטה כ"ב ובכורות מ"ז אינו לענין טהרות ומעשרות, דבזה לא הו"יאוהו מן הכלל אלא ת"ח כדאמר בכורות ל' ב' דממדת סלסול אף ת"ח נריך לקבל לטהרות ולאבא שאל ת"ח א"כ לקבל וע"כ לא איפליגו אלא בת"ח אבל כל שאינו ת"ח נריך לקבל, אלא לענין זימון [או לשאר מילי דעם הארץ דאמר בפסחים מ"ט ב'] איירי, וכמבואר ברכות מ"ז ב', ועי' פי"א מה' עדות ה"א ב' ג', ולכך לא הביא ז"ל למיפסק כאחרים, דלענין זימון לית לן נפקותא דהאידינא מומנין עליהם, וכמש"כ הראשונים ז"ל, ולפ"ז הדבר פשוט דתיקנו קבלה לכל אלו שאינם נאמנים בלא קבלה ל"ש אם הוא עם הארץ ל"ש אם אינו עם הארץ, ואין לנו להו"יאו מן הכלל אלא מי שחשוד על דבר החמור מהן, וכמש"כ לעיל לפרש"י. — עם הארץ שנעשה ת"ח א"כ לקבל.

וברמב"ם פ"י ממו"מ לא הזכיר בדברי חצירות שיקבל עליו לעשר, ולעיל דדנו דאפשר דקבלת דברי חצירות לטהרות יש בכללו גם קבלה למעשר וא"כ שיקבל בהדיא, [שהרי חצר נאמן על המעשרות וכמשנ"ת לעיל].

וגדר ת"ח לענין זה לא נתפרש בהדיא, ועי' ברמב"ם בזה' עדות שם, והיה נראה דהתם כל שחורטו קבע, ודאי חשיב ת"ח לענין זה דלא מסתבר לפסול כולי עלמא לעדות, ואפשר נמי דבקרר ושנה ושימש ת"ח סגי אף שחורטו עראי, ויתכן דגם כאן כל שקרא ושנה ושימש ת"ח הוא בכלל ת"ח לענין זה, אף שלא זכה להיות חכם, ואף שחורטו עראי, וכן יידד מרן זללה"ה בספר שביעית סימן י' סק"ח דבגמיר וסביר סגי, ולפמש"פ בדעת הרמב"ם דכל שאינו ת"ח הוא בכלל גזרת דמאי, ודאי מסתבר דת"ח ל"ד דהא בגמ' לעולם הזכירו עם הארץ גבי דמאי, ואיך יתכן לפרש דכל אדם בכלל וזוהי ת"ח ממש.

והנה לדעת הרמב"ם כל שאינו ת"ח הוא בכלל עם הארץ לענין גזירת דמאי, והדין נותן דבזה"ז שאין לנו חצרים שלא יהיו נאמנים אלא ת"ח, [או מי שיקבל עליו להיות נאמן בפני ג' ת"ח], אבל אין נוהגין כן, ולמה שנדדנו דא"כ ת"ח ממש אלא כל שגמיר וסביר חשיב ת"ח לענין

ויש לעי' לפ"ז דר' אילעי סבר בכורות ל' א'
דהחשוד על הטהרות חשוד על השזיעות אם
לא ראינוהו נוהג צניעא בתוך ביתו, וה"ה
למעשרות, דמסתברא דכי הדדי נינהו, ועוד דמתני'
כ"ל תרומתו בחדא דקתני דחשוד על הטהרות
אינו חשוד על שזיעות ומעשרות וכי היכי שזיעות
איירי דוקא בראינוהו נוהג צניעא בתוך ביתו ה"ה
מעשרות, וש"מ דבסתמא חשוד על הטהרות חשוד
על המעשרות, ובשטמ"ק שם גרים בהדיא צברייתא
דדייק מינה ר' אילעי דנאמן על השזיעות ועל
המעשרות, וחשוד על הטהרות פרש"י שם שאינו
אוכל חולין בטהרה, וכיון דסתם עם הארץ חשוד
על הטהרות א"כ חשוד נמי על המעשרות, ואין
מחלקין בין חשוד לעם הארץ וכמש"פ רש"י שם
במשנה דחשוד על השזיעות אינו חשוד על
המעשרות היינו שאינו חשוד אצל הוא בכלל עם
הארץ, וקיי"ל נמי רוב עמי הארץ מעשרין הם,
והרבה קולות מקילין בדמאי, ולא מקילין בחשוד,
ועי' גיטין ס"א א' רוב עמי הארץ מעשרין אצל
בחשוד לא מקילין, ובירושלמי סופ"ה דמעשרות
אמרינן דלוקחין פשתן מ"מ, והיינו אף מעם
הארץ, אצל מחשוד ידוע לא, וכדתנן בכורות כ"ט
ב', ועוד בכמה דוכתי מחלקין בירושלמי בין חשוד
ידוע לסתם עם הארץ, [וכן הוכיחו בתו' שם ד"ה
מתני' דסתם עם הארץ חשוד על שזיעות].

ולמאי דקיי"ל כאחרים ניחא אף אי נימא דסתם
עם הארץ חשוד על הטהרות, דאפשר
לומר דרוב עמי הארץ חשודים על הטהרות ואינם
חשודים על המעשרות, ולכך כשאנו דנין לענין
טהרות הרי דין עם הארץ כדין חשוד אצל כשאנו
דנין לענין מעשרות אין דינו כחשוד, שהרי אפשר
שהוא מהמיעוט שמעשרים טהרות ואף אם אינו
משמר טהרות מ"מ י"ל שהוא מעשר, אצל בחשוד
ידוע לטהרות אמרינן שהוא חשוד גם למעשרות,
ואפשר דרוב החשודים לטהרות חשודים למעשרות,
א"נ חומרא דרבנן היא, וזוהי יש ליישב נמי קושיא
תו' על ר"ת דסבר דאין סתם עם הארץ חשוד על
השזיעות, והקשו הא סתם עם הארץ חשוד על
הטהרות וחשוד על הטהרות הרי חשוד על
השזיעות, וא"כ סתם עם הארץ לר"א ע"כ חשוד
על השזיעות, אצל למש"כ שיש לחלק בין סתם עם
הארץ לחשוד ידוע ניחא, אצל אי עם הארץ הוא

עם הארץ כדקאי קאי, דלמה זה יחמירו על
הנאמנים בגלל העמי הארץ, ולמה זה יחדשו חומר
למעשרות טפי משאר איסורים, [ולמש"כ מנאנו
ענין זה בהנהגת קלסול שנהגו כהנים בטהרות,
והתם כללו אף ת"ח בכלל, אצל לא מן הדין, ולא
למעשרות], אצל בדברי מרן זללה"ה שם משמע
דאמנם לאחר שתיקנו תקנת דמאי, אם היה בא
חבר מחו"ל [שלא היה עם הארץ מעולם, ולא קיבל
מעולם], היה צריך לקבל, אלא בשעה שתיקנו לא
הצריכו לכולם לקבל כיון שכולם שווין, וכעת שכולם
לא קיבלו חזר הדין כבשעת התקנה, (וקבלה א"א
להנהיג כיום), וממילא כל המעשרים נאמנים בלא
קבלה, ולפ"ז ז"ל דאמנם בכלל תקנת דמאי שלא
יהא נאמן אלא מי שקיבל, אלא דלא תיקנו
שהנאמנים בשעת התקנה יטרכו לקבל, וי"ע.

ולמש"כ לעיל בין לדעת רש"י ובין לדעת
הרמב"ם אמנם עיקר התקנה לא
היתה אלא שלא להאמין לעם הארץ, והקילו
להאמינו אם יקבל, ומי שלא היה עם הארץ לא
תקינו בו כלום והרי הוא נאמן לעולם בלא קבלה,
ומש"כ הרמב"ם שאין מאמינים על המעשרות אלא
נאמן, וכדתנן ת"ח לעולם נאמן ולא הזכיר עם הארץ
כלל, היינו דכל שאינו בכלל עם הארץ ת"ח קרי
ליה, וכל שאינו ת"ח הוא בכלל עם הארץ לענין
גזרת דמאי, וזה נלמד מלשונו רפי"א מה' עדות
שכתב דכל עם הארץ לעולם חשוד, וכל ת"ח לעולם
נאמן ולא הזכיר שום מדה צניעה ומסתברא דת"ח
לענין זה אינו ממש ת"ח אלא גמיר וסביר, ובלא
זה הוא בכלל עם הארץ לכל גזירת דמאי.

ג) לפי מה שפרש"י סוטה כ"ב א' דפלוגתא
דתנאי התם צעם הארץ לענין טהרות
הוא, נראה לדקדק דסתם עם הארץ חשוד הוא
על טהרות, דהא חכמים סברי דאיזהו עם הארץ
זה שאינו מניח תפילין, וכיון דהוא חשוד על תפילין
שהם דאורייתא כש"כ דחשוד על טהרות דרבנן,
דהא חשוד לחמור חשוד לקל, ואחרי דלרבנן סתם
עם הארץ חשוד על טהרות נראה דלית לן למשוי
פלוגתא בזה, ואף למאי דקיי"ל כאחרים מ"מ סתם
עם הארץ חשוד הוא לטהרות, [היינו שאינו אוכל
חולין בטהרה], וכן נקטו התו' בפשיטות בבכורות
ל' א' ד"ה מתני'.

לעיל שם, ומיהו עי' להלן נראה דהתו' לא ס"ל כן], אלא ודאי שאני חשוד ידוע לטהרות מעם הארץ סתם, דאף דמחזקינן ליה בחשוד לטהרות מ"מ אינו חשוד למעשרות, וא"כ ה"ה לשביעית, וכמש"כ כ"ז לעיל שם, ועוד דרצא דמוקי לה התם בגיטין צעם הארץ דר"מ וטומאה וטהרה דרבנן עיקרו לומר דעם הארץ שאוכל חולין בטומאה אינו חשוד על המעשרות וה"ה על השביעית, וא"כ ודאי פליג אדר' אילעי, וכ"כ הרא"ש לקמן בפ"ה ס"ח צ"ס ה"ר יונה, גם קשה מש"כ דלרצא איירי בפירות הידועים שהם מתוקנים דהא בצפוטו מתפרש דלרצא בסתמא כן הוא, שאינו חשוד על המעשרות, וכ"כ מדברי הרא"ש הנ"ל, וכן צ"כ צ"כ חולין ו' א', וכן צ"כ שביעית פ"ה מ"ט, ואם ר"ננס לפרש דר' אילעי מני מוקים לה כרצא ובפירות הידועים שהם מתוקנים, א"כ נמי לא מקשו מידי שהרי לפ"ז חזינן דשם עם הארץ אינו קובע שהפירות בחשש טבל אף שסתם עם הארץ חשוד על המעשרות, וא"כ ע"כ למינקט צרישא חשודה על השביעית דאי הו' נקט עם הארץ לא הו' משתמע שיש בפירות חשש שביעית כמו דלא מתפרש בסיפא שיש חשש טבל, ועוד דכיון דעם הארץ דסיפא היינו שידוע שאינו אוכל חולין בטהרה, א"כ הרי התנא מפרש בהדיא דטומאה וטהרה איירי בחשוד על טומאה וטהרה וא"כ שפיר פירש גם צרישא בחשוד על השביעית, שהרי לא שימש צ"ס עם הארץ סתם כלל, [ואולי זו כונת הרשב"א חולין ה' ב' צ"כ דכ"מ שהזכירו עם הארץ משמע דאין לו פסול אחר אלא חשש עם הארץ לצד, אם כי הלשון סתום], שהרי עם הארץ דסיפא אין פירושו סתם עם הארץ שחשוד על טומאה וטהרה, אלא עם הארץ ידוע שחשוד על טומאה וטהרה, ועוד דכיון דעם הארץ דסיפא היינו שמעשר וה"ה שנוהר בשביעית א"כ איך יתכן למיתני צרישא עם הארץ סתם על כונה שהוא חשוד לשביעית.

ומיהו לאצ"י איכא לאוכוחי דסתם עם הארץ אין דינו כחשוד ממש לענין שביעית, מדלא נקט עם הארץ צרישא כדנקט בסיפא, ומיהו אכתי איכא לספוקי אי דינו לענין שביעית כדינו לענין מעשר היינו דרובן נזהרין אצל אין נאמנין מתק"מ, או דאף נאמנין לגמרי.

זה שאינו מניח תפילין ונימא דזה שאינו מניח תפילין חשוד על הטהרות א"כ כל עם הארץ הוא חשוד ממש על הטהרות ולר' אילעי דין הוא שיהא חשוד על המעשרות.

לבך ז"ל דזה שאינו מניח תפילין אינו חשוד על הטהרות, ואפשר הטעם דהם שני איסורים שונים ולא אמרינן דזה דחשוד לחמור חשוד לקל, עי' צ"י ס' קי"ט, א"כ אכילת חולין טמאים חשיב קום ועשה, ותפילין הו' שוא"ת, עי' בספר מרן זללה"ה לשביעית סימן י' סק"י, א"כ אפשר שאין הכונה שאינו מניח תפילין כל עיקר אלא הכונה שאינו מניח תפילין כשאפשר לו להניחם, ואינו מניח אלא לפרקים, ולהאמור ניחא הא דצפוטו משמע דאף עם הארץ שמחזיק בדברים המקנים לו שם עם הארץ, מהני ליה קבלה, דעם הארץ שקיבל שנינו, ומשמע שעודו עם הארץ, ואי זה שאינו מניח תפילין הו' חשוד לטהרות א"כ לחכמים דסברי דעם הארץ הוא זה שאינו מניח תפילין נמנא שאין קבלה מועלת לעם הארץ אם לא חזר ממעשיו המקנים לו שם עם הארץ, [וכמש"כ לעיל דכל שחשוד לחמור לא מהני ליה קבלה לקל].

ד' ל' א' הא חשיד חשיד, יש לעי' דילמא הא חשיד אטהרות הוא צדין עם הארץ לשביעית ואינו נאמן, אצל חשוד ממש לא הו', והיינו דקתני מתני' שאינו חשוד ור"ל חשוד ממש, דומיא דאינו חשוד על המעשרות דפרש"י דמ"מ דמאי הו', ואם היינו אומרים שאין סתם עם הארץ חשוד לשביעית כלל היה ניחא, אצל לדעת הקוצרים שאין עם הארץ נאמן על שביעית קשה, וי"ל דלא משמע ליה לפרושי צרייתא דקתני נאמן על הטהרות נאמן על השביעית, דאחי לאשמועינן דזה שאינו אוכל חולין בטהרה חשיב עם הארץ לענין גזירת דמאי, וה"ה לענין שביעית, דלשון הצרייתא משמע דצדיני חשוד לחמור ולקל איירי, ולא לפרושי מה נקרא עם הארץ בעלמא.

תוד"ה מתני' משמע דעם הארץ סתמא חשוד לשביעית כמו אטהרות ותימא כו' ומדקתני גבי טומאה וטהרה עם הארץ סתם כו', דצריהם ז"ל ז"ע, חדא דהא לר' אילעי חשוד אטהרות חשיד נמי אמעשרות וכמש"נ לעיל סק"ג, וא"כ תיקשי להו דנמנא דעם הארץ סתם הו' חשוד ממש אמעשרות וזה לא יתכן, [וכמש"כ

בין חשוד לסתם עם הארץ, אבל לרצא לא מחלקין וכדמסקו בקוף דצריהם כאן, ולדידיה בכל מה שהחמירו חכמים שלא להאמין לעם הארץ דינו כחשוד ממש, ואליציה קשיא להו למה נקטה מתני' חשוד ולא נקטה סתם עם הארץ.

כתב מרן זללה"ה בספר שביעית סי' י' ס"ק י"א דלענין הלכה קיי"ל דסתם עם הארץ אינו נאמן על השביעית וכדעת רש"ס שו"ג גם דעת רש"י והרמב"ם, וגם הרשב"א חולין ה' ב' חוכך להחמיר, וגראה דמ"מ אין דינו כחשוד ממש, ונפ"מ לענין הא דתנן החשוד על השביעית אין לוקחין ממנו פשתן דליתיה בעם הארץ, וכ"ה בירושלמי סוף מעשרות, ואף דבתו' משמע דלא מחלקין בין עם הארץ לחשוד, וכנראה לדעתם ז"ל אצ"י ורצא בעלמא נמי פליגי, ולפ"ז אין הירושלמי מכריע, דאיכא למימר דהירושלמי כאצ"י ואין קיי"ל כרצא, מ"מ כיון דרש"י פירש לחלק בין חשוד לעם הארץ, וכן לרצא נראה דכל קולות דמאי ליתנהו בחשוד, א"כ לאו כלל הוא לרצא דעם הארץ דינו כחשוד, [אלא דלפר"ת משמע כן בחולין וכמש"כ בסו"ד], והרי לדעת ר"ת סתם עם הארץ אינו חשוד כלל לשביעית, הלכך אית לן למינקט שאין דינו כחשוד, וכמבואר בירושלמי, ובאמת מדברי הירושלמי שם מוכח דסתם עם הארץ חשוד על השביעית דהא קתני לוקחין פשתן מ"מ ואין לוקחין מן החשוד, ומשמע דשאר מילי אף שלא מן החשוד אין נקחין אלא מן החצר, ולשון זה איתיה נמי בירושלמי שביעית פ"ח ה"ב ופ"ט ה"ה, וכבר הקשה כן מרן זללה"ה שם ס"ק י"ב, ובר"ש פ"ד דדמאי מ"ו הביא תוספתא ערוכה דאף להעיד על אחרים אין עם הארץ נאמן בשביעית, [ואף דהתם מבואר דחמור דין עם הארץ לשביעית טפי מלמעשרות, מ"מ נראה שאין דינו כחשוד וכמש"כ].

(ה) ל' א' א"ר חילעי מתני' כשראינוהו שנוהג צניעה בתוך ביתו, נראה דלאחר שנחשד קאמר שראינוהו נוהג צניעה, אבל מה שקודם שנחשד נהג אין בכך כלום דכשנחשד אמרינן דהשתא הוא דאיתרע, וכן מבואר בתו' לקמן ב' שכתבו דלר"א המקבל עליו דברי חזירות ונחשד לאחד מהן נחשד לכולן, ואף דודאי בסתמא קודם שנחשד ידענו צו שנוהג צניעה בתוך ביתו.

והנה מבואר בדצריהם לדעת ר"ת סתם עם הארץ נאמן על שביעית, ולדעת רבנו שמואל דינו לענין שביעית כדינו לענין מעשר אבל חשוד ממש לא הוי, שהרי כתבו דהא דמשני בכתובות רוב עם הארץ מעשרין הוא גם תשובה לענין שביעית, ולפ"ז אף לפר"ש הו"ו מ"ו להקשות מסוגיין למאי דס"ל דסתם עם הארץ חשוד לטירות א"כ לר"א דין הוא שיהא חשוד ממש לשביעית, אבל למש"כ לעיל סק"ג ינחא, דדוקא חשוד ידוע לטירות הוא חשוד לשביעית אבל לא סתם עם הארץ אף דלענין טירות דינו כחשוד, [ועי' להלן דעת תו' משמע דעם הארץ צמידי דאינו נאמן דינו כחשוד].

בא"ד ודוחק להעמיד סתם עם הארץ ככ"מ דלא חשיד לשביעית כשראינוהו נוהג כו', ז"ע היכן מנינו סתם עם הארץ שאינו חשוד על שביעית, ובדצריהם ז"ל לא מצאנו ראיה לפיר"ת אלא זו שכתבו כאן ממתני' דגיטין, והתם הרי לא שנינו עם הארץ סתם אלא שהקשו דליתני עם הארץ סתם ומדלא תני ש"מ שאינו חשוד, ובכתובות כתבו עוד ראיה ממתני' דקתני החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות והחשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית משמע דדוקא חשוד, ולא נתפרשה כונתם בצירור, אך כנראה דעתם ז"ל דחשוד ועם הארץ דין אחד להם צמה שגורו שלא להאמין לעם הארץ, (וקשיא להו למה לא קתני דעם הארץ אינו חשוד על המעשר [דהיינו למכור מע"ש לשם חולין]), אם איתא דסתם עם הארץ חשוד על השביעית, אבל ז"ע דשפיר ינחא ליה לתנא לאשמועינן דאף חשוד ידוע לשביעית אינו חשוד למעשר, ועוד דצעי למיתני סיפא והחשוד על המעשר אינו חשוד על השביעית, ואף בעם הארץ ידוע יש צוה חידוש דבקיבל לשניהם ונחשד אחד לא נחשד לאידך, לר' ינאי, א"נ לר' חילעי צראינוהו משמר צניעה בתוך ביתו, ואם דעתם דהחשוד על המעשרות הוא צדין עם הארץ א"כ בפשוטו הו"מ לאוכוחי דעם הארץ נאמן על השביעית למאי דלא מחלקי בין עם הארץ לחשוד, דהא קתני דהחשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית, וגם דצריהם ככאן מטין כן, ועי' לעיל סק"ג כתבו מה שקשה לפירוש זה, אבל אפשר דמפרשי דהדבר במחלוקת דלאצ"י אמנם מחלקין

ויש להסתפק החשוד לטהרות שצא לקבל דברי חזירות למעשרות אי מקבלין אותו לר' חילעי בשלל ראינוהו צניעה בחוך ביתו, א"נ אף צידענו שלא נהג לעשר בחוך ביתו, ומדברי התו' הנ"ל שכתבו שכשנחשד לטהרות נחשד אף למעשרות אין ראיה דלא מהני ליה קבלה, דשאני התם שהרי קיבל מתחלה הכל ואח"כ נחשד, ולכך אמרינן דבטלה קבלתו, אבל אם לא קיבל כלל ועכשיו צא לקבל למה לא נקבלנו, ובאמת הדבר מבואר בהדיא במתני' פ"ג דמאי דיכול לקבל עליו להיות נאמן אף שלא קיבל להיות חזר, ומשמע אף בלא ראינוהו נוהג בחוך ביתו, ואף צידענו שלא נהג עד עכשיו, ולפ"ז בקיבל לטהרות ולמעשרות ונחשד לטהרות דחשוד אף למעשרות, אפשר דהיינו דוקא בסתמא בלא ראינוהו עכשיו נוהג צניעה בחוך ביתו, אבל אם ראינוהו אפשר דשז לדין חזר, ונ"ע.

ודוקא בטהרות קאמר ר"א דחשוד למעשרות, אבל במידי אחריני מודה דחשוד לקל אינו חשוד לחמור, [ובטהרות היינו טעמא דמילי דחזירות תיקנו חכמים שיהיו אגודים זה בזה כל שלא נחזרר שוהר צניעה בחוך ביתו], שהרי אינו חשוד לכל התורה כולה.

וכתב הרא"ש לקמן פ"ה ס"ח צ"ס ה"ר יונה דסוגיא דגיטין ס"א א' דלא כר"א, ור"ל דרבא קאמר התם דעס הארץ שאינו אוכל חולין בטהרה נאמן על המעשרות, ועי' בתו' צסוגיין, ולעיל סק"ד, והרא"ש כתב כן למיפסק כר' ינאי בזה חשוד לתרתי וקיבל ונחשד לקל דחשוד לחמור, ובאמת אפשר דר"א לא פליג צד"ז, וצרמצי"ן בהלכותיו נמי פסק דיניה דר' ינאי, [ומיהו דוקא בשהיה חשוד ממש לשני הדברים אבל לא בעס הארץ שקיבל כמבואר לקמן ב', כ"כ הרמב"ן בהלכותיו והרא"ש שם].

ומסוגיא דגיטין שם למדנו דזה שאינו אוכל חולין בטהרה אף דין עס הארץ אין לו, ונאמן על המעשרות, ומשמע דזה שלא שימש ת"ח גרע מיניה, וכ"מ סוטה כ"ב א', ואף דמשמע בגמ' דאכלת חולין בטומאה הוא איסור דרבנן ממש.

ויש להסתפק החשוד לטהרות שצא לקבל דברי חזירות למעשרות אי מקבלין אותו לר' חילעי בשלל ראינוהו צניעה בחוך ביתו, א"נ אף צידענו שלא נהג לעשר בחוך ביתו, ומדברי התו' הנ"ל שכתבו שכשנחשד לטהרות נחשד אף למעשרות אין ראיה דלא מהני ליה קבלה, דשאני התם שהרי קיבל מתחלה הכל ואח"כ נחשד, ולכך אמרינן דבטלה קבלתו, אבל אם לא קיבל כלל ועכשיו צא לקבל למה לא נקבלנו, ובאמת הדבר מבואר בהדיא במתני' פ"ג דמאי דיכול לקבל עליו להיות נאמן אף שלא קיבל להיות חזר, ומשמע אף בלא ראינוהו נוהג בחוך ביתו, ואף צידענו שלא נהג עד עכשיו, ולפ"ז בקיבל לטהרות ולמעשרות ונחשד לטהרות דחשוד אף למעשרות, אפשר דהיינו דוקא בסתמא בלא ראינוהו עכשיו נוהג צניעה בחוך ביתו, אבל אם ראינוהו אפשר דשז לדין חזר, ונ"ע.

ודוקא בטהרות קאמר ר"א דחשוד למעשרות, אבל במידי אחריני מודה דחשוד לקל אינו חשוד לחמור, [ובטהרות היינו טעמא דמילי דחזירות תיקנו חכמים שיהיו אגודים זה בזה כל שלא נחזרר שוהר צניעה בחוך ביתו], שהרי אינו חשוד לכל התורה כולה.

וכתב הרא"ש לקמן פ"ה ס"ח צ"ס ה"ר יונה דסוגיא דגיטין ס"א א' דלא כר"א, ור"ל דרבא קאמר התם דעס הארץ שאינו אוכל חולין בטהרה נאמן על המעשרות, ועי' בתו' צסוגיין, ולעיל סק"ד, והרא"ש כתב כן למיפסק כר' ינאי בזה חשוד לתרתי וקיבל ונחשד לקל דחשוד לחמור, ובאמת אפשר דר"א לא פליג צד"ז, וצרמצי"ן בהלכותיו נמי פסק דיניה דר' ינאי, [ומיהו דוקא בשהיה חשוד ממש לשני הדברים אבל לא בעס הארץ שקיבל כמבואר לקמן ב', כ"כ הרמב"ן בהלכותיו והרא"ש שם].

ומסוגיא דגיטין שם למדנו דזה שאינו אוכל חולין בטהרה אף דין עס הארץ אין לו, ונאמן על המעשרות, ומשמע דזה שלא שימש ת"ח גרע מיניה, וכ"מ סוטה כ"ב א', ואף דמשמע בגמ' דאכלת חולין בטומאה הוא איסור דרבנן ממש.

ל' ב' עכו"ם שצא לקבל ד"ת חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, נראה דלאו באינו מודה בדבר אחד איירי, דזה פשיטא דלאו גר הוא, דמה לי כופר בכל מה לי כופר במקצת, וגם לא

שם כל כהן שאינו מודה בזה כו', עי' מש"כ בזה בחו"צ מנחות י"ח ב'.

שם אבא שאול אומר אף ת"ח א"ל לקבל כו', א"ה, עי' מש"כ בזה לעיל א' סק"א.

רש"י ד"ה דברי חזירות מפורש בתוספתא כו', א"ה, עי' מש"כ בזה לעיל א' סק"א.

ל"א א' ת"ר כל הזכורות אדם רואה חוץ משל עצמו ורואה את קדשיו ואת מעשרותיו

משום כך, וכש"כ בכל איסורים דכולם נאמנים ולא נחשדו, ובאמת דכל הני לא דמו לזכור דזכור לאו במאורע עסקינן, אלא כל זכור הרי הכהן יושב ומנפה למומו שלא יטרוך לעלות עמו לירושלים, משא"כ טהרות שהנידון אם אירע ספק טומאה, וכן קדשים ומעשר הוא המקדישם לעצמו, ול"ד לזכור שישראל מציאין לו, ובגמ' הוסיפו עוד טעמים למה לא נחשדו, אבל עיקרא דמילתא שלא נחשדו בשום ענין בקדשים וטהרות ונאמנים בכל גווני.

והנה הו' הזכירו כדבר פשוט דגם בתרומה נאמן הצעלים להורות, וסתימת דצריהם דאין חילוק בין אחזקת איסורא ללא אחזקת, וכן נדדה כ' ז' נקטו בפשיטות דהצעל רואה דמי אשתו, ומסתברא דזה דמי לאחזקת איסורא, דאע"ג דנדה לא חשיב אחזקת איסורא כמ"ש תו' יצמות פ"ח א' גיטין ז' ז' משום דאינה בחזקת שתהא רואה כל שעה, ונאמנת לומר שפסקה מלראות, מ"מ בזמן שהיא נדדה והנידון על מראה אם הוא טמא יש לחשבה כחזקת טמאה, וכן להרא"ש נגעים שם אדם מורה בנגעי עצמו אף לטהרו וכמש"כ לעיל, אף שהוא בחזקת טמא, וגם הר"ש לא הזכיר לחלק בין אחזקת ללא אחזקת אלא בלשון שמא, וגם לפ"ז יש צורך לדחוק דטהרות דסוגיין איירי באחזקת טומאה, דאל"כ אין שום ריוח מחילוק דאחזקת, וכמדומה דעמא דבר דאדם מורה בתוך ביתו באו"ה אף באחזקת איסורא, [שו"ר בשו"מ מהר"ח ח"ז סי' נ"ג שכתב דלא נהוג עלמא כהר"ש, ועיי"ש שהאריך ליישב סוגיא דבכורות], ועי' ט"ז יו"ד סו"ס י"ח, ועי' בספר מרן זללה"ה נגעים ס"ד ס"ק י"א דמשמע דרק באיסור מפורסם יש מקום לדון אם הצעלים נאמן משום דאיתו למחשדיה, וז"ע.

שם קדשיו דאי צעי מיתשיל עליהו, לכאורה בקדשים אף אם מורה שהוא מוס קבוע אין לו ריוח דהא צריך לפדותו, ומה"ת שיהא חשוד על כך, ויש לומר דאם הוא מוס עובר יטרוך להציא אחר כדי שלא יעבור צבל תאחר עד שיתרפא [אף אם לא יהא דחוי], א"נ אם איירי בנדדה מצי פריק ליה כדשמואל שוה מנה על פרוטה, אח"כ ראיתי ברגמ"ה שכתב כדשמואל.

ונשאל על טהרותיו כו' דאי צעי מיתשיל עליהו כו' דהא חזא ליה צימי טומאתו. כבר תמיהו בתו' דאטו תרומה ללא חזיא צימי טומאתו מי לא מהימן, ומיהו מה שהציאו מההיא דעירובין ס"ג דחזא סכינא לעצמו, התם צידו הוא, אבל מהא דחזא טריפה לעצמו כדאמר חולין מ"ד ז' איזהו ת"ח זה הרואה טריפה לעצמו כו' איזהו שוגא מתנות כו' עליו הכתוב אומר יגיע כפיך וגו', מוכח דצידו להכשיר לעצמו, ועוד דאם באלו לדמות איסור והיתר וטהרות לזכורות, הרי זכור אף נקטעה ידו אינו מתיר לעצמו, וא"כ דכוותה צשאר איסורין יטרוך לשכור צציתו הראוי להורות שישב ויורה, והר"ש בפ"ז דנגעים מ"ה כתב דשמא יש לחלק בין אחזקת איסורא ללא אחזקת, ולא נתפרש דטהרות מאי אחזקת איסורא איכא, אדרבה סתמא אחזקת היתירא וספק אם נטמא, ועוד דסברא דאחזקת איסורא מהניא למי שאינו יודע שאין לו להאמין ע"א שצא להוציא מחזקה, אבל כאן שהכל לפניו ויודע להורות מה שיך חומרא דאחזקת איסורא, הרי הוא יודע עכשיו שזה היתר והנידון לו לעצמו, (והרי גם באיסור א"א כשניסת לאחד מעדיה ואומרת צרי לי לא מפקינן לה), וחשש טעות לא מנאלו דזכור החשד הוא על מזיד וכמו שנחשדו להטיל מוס, גם לא מנאלו חשש טעות טפי באחזקת איסורא מבאחזקת היתירא, ואטו נימא דכל הוראות אדם לעצמו ספק נינהו, ועו"ק דהא בבכורות ענין מחודש הוא שמנאלו שכהנים נחשדו על כך, הא בכל התורה כולה אינם חשודים, וא"כ אם אינם רואים זכורות עצמם מהיכי תיתי נחוש לחשדם גם בטהרות.

ונראה דאפשר לפרש דבאמת הך צרייתא אחאי לאשמועינן דנחשדו רק בבכורות ולא על קדשים ומעשרות וטהרות, וכיון דלא נחשדו שפיר נאמנים בכל ענין, ולפי דקרוז היה להשוות קדשים וטהרות לזכור דבתרומתו יש הפסד ממון והם דברים מחודשים כקדשים וטהרות, והיה מקום לומר דהצעלים חשודים גם בזה, לכך אשמועינן בזה אינם חשודים, ופירשו בגמ' הטעם שלא נחשדו בקדשים משום דאי צעי מיתשיל, ובמעשרות משום דאי צעי מטיל מוס בכוליה עדרי', ובטהרות משום דסתם טהרות חזי צימי טומאתו, ואי משום תרומה דבר מועט הוא וזהירין ביה ולא נחשדו

רק באיסור מסירת דמי שביעית לעם הארץ, ושפיר מותר למנוע שלא יהיו דמי שביעית, שאין צדק מצוה, וכל אדם ראוי למכור בהקפה שלא יהיו הדמים נתפסים, עי' מש"כ בחו"צ שביעית ס"ט סק"ו, ועו"ק דאם שרינן הצלעה באיסור דאורייתא, ח"כ אמאי לא שנה תנא דברייתא הך היתירא כשמוכרו חי ומצליעו בטלה דחולין וכיו"צ, ושמא י"ל דבעי לאשמועינן דקגי כשמצליעו בעורו וחלצו, ומחיים ח"א להצליעו בהם דגם הם אסירי במכירה, כדמשמע בהא דרצא דקאמר דדבר שאינו נישום מחיים לא גזרו לאחר שחיטה, מכלל דאיסור מכירה איכא מחיים, וכן בתו' זבחים ט' א' ד"ה למאי מבואר דפשוט להו דליכא למ"ד בסוגיין דלאחר שחיטה דאורייתא, וממוך כך הניחו בתימא סוגיא דהתם, ומכל זה נראה דגם אביי מודה דלאחר שחיטה דרבנן, ואפ"ה ס"ל שלא התירו אלא בהצלעה ורק ליתמי. — מהא דשרי חלצו וגידו אחר שחיטה אין להוכיח דאחר שחיטה מדרבנן, דאף אי דאורייתא סברא הוא דלא אסרה תורה אלא מידי דאכילה, והכא בחלצו וגידים האסורים קאמר, וכמבואר בתו', ומיהו לרצא נדדנו להלן דשמא אף גידין המותרים באכילה כיון שאין נישומים מחיים, אפשר דמותרים במכירה.

ויש להסתפק האומר לחצירו הריני נותן לך את בהמת המעשר במתנה ע"מ שתתן לי מאתים זוז, אם יש כאן איסור מכירה מדאורייתא, ובשביעית נראה דמיתסר מדאורייתא, דהתם סחורה לא כתיב אלא לאכלה כתיב, וכל מידי דלאו לאכלה מיתסר, והאי נמי שנותנם כדי לקבל מתנה אחרת, לאו לאכלה הוא, אצל המעשר בהמה דהאיסור הוא מכירה י"ל דהאי לאו מכירה הוא, והכי מסתברא, ומ"מ לא שרינן הכי אף לאחר שחיטה אלא בהצלעה.

ענין הצלעה נראה דהיינו שמפרש שנותן המעות רק בעד העור והחלצו והגידין והקרניים, ולא בעד הבשר, והבשר מקבל במתנה, ודומיא דשביעית דע"כ מתפרש בהכי כדי שלא יהיו דמי שביעית, וצ"ע בלשון הרמב"ם פ"ו מה' בכורות ה"ח שכתב לשון זה ואם הצליע דמי הבשר בדמי העור והחלצו והגידין ומכר הכל בהצלעה מותר, דלשון זה משמע כעין הצלעה דשכר שבת, שאם מוכר הכל ביחד שרי, וצריך לדחוק דהלשון לאו דוקא והכוונה שפירש

מש"פ רש"י קדשיו שלמים, לכאורה צ"ע דא"כ למה אמרו משום דאי בעי מתשיל, תיפ"ל דהיה יכול שלא להקדישו, וכדאמרין במעשר שהיה יכול להקדיש בע"מ, וטפי ראוי לפרש קדשיו בקרבן חוצה, ושמא טעמא דאי בעי מתשיל עדיף דגם השתא צידו להוציאו לחולין.

כל פסולי המוקדשין

מתני' כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז כו', מדהקדים נמכרין לנשחטין משמע דנמכרין מחיים קאמר, ודכותה חוץ מן הזכור היינו נמי דנמכר חי, אצל חוץ מן המעשר לא מיתוסס אלא אמריה דלאחר שחיטה, וכדמוקמינן בגמ'. — במש"כ תו' דמדאורייתא הוא, עי' בדבריהם זבחים ע"ה צ' דהשאירו בקושיא מסוגיא דהתם, ועי' מש"כ בזה בחו"צ תמורה ח' א', ועי"ש עוד בד"ה ועי' בשיטת רש"י והרמב"ן דהוא מדרבנן.

ל"א ב' אמר אביי ה"ק מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו בהצלעה, היינו לאחר שחיטה, כדקתני צברייתא בהדיא, וקאמ' משמע דאביי ס"ל דאף לאחר שחיטה מיתסרא מכירה מדאורייתא, דהא רצא דפליג קאמר מנא אמרינא לה ודייק מקרא להחיר לאחר שחיטה, ומשמע דלאביי מיתסר גם לאחר שחיטה, וכן משמע נמי מהא דלקמן ל"ב א' קאמר רשב"י מנין למעשר בהמה של יתומים שמוכרין אותו כדרכו שנאמר רק בכל וגו' איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים אלא לאחר שחיטה הוי אומר זה מעשר בהמה, והנה מהך קרא לא מוכח אלא דלאחר שחיטה דרבנן ואכתי י"ל דבעי הצלעה, ומשמע דפשיטא ליה דאי שריא מדאורייתא אין להצריך הצלעה, וא"כ אביי דמצריך הצלעה ע"כ דס"ל דגם לאחר שחיטה מיתסרא מכירה מדאורייתא, אצל הדבר קשה שיתירו חכמים איסור דאורייתא בהערמה בהצלעה משום הפסד יתומים שעל ידי קיום המצוה, דהא בכל אדם עלול להיות הפסד ע"י איסור המכירה, כשאין לו אוכלין כדי כל הטלה, אלא שזו מצותו, ויאכיל למכיריו ולעניים בחנם, וה"נ ביתמי, והרי טעדי דהצלעה לא קילא מלצטל איסורין, ולא מנאנו שיתירו ליתמי לצטל איסורין ברוב, וההיא דאתרוג שאני דהתם הנידון

מניין באמת קים ליה לרצ אשי הכי, עד דמפיק ליה לקרא מפשטייה, וטפי מסתבר לאידך גיסא דפשיטא ליה לרצ אשי דלא שייך למירמי איסור על פדייה שאינה מועלת, אלא צמידי דאית ציה קדושה דשייך צו פדיון, אבל צער מעשר דמותר לעכו"ם ואין צו שום קדושה, וגם נמכר באיטליז מדאורייתא לדעת הרמב"ן ועוד, ואף אי מיתסר מדאורייתא הוא משום דמקרבן קאתי ולא שייך פדיון בזה, פשיטא דאם אמר שפודהו דלאו כלום הוא, ואף בלא היקשא דתמורה הוי ידעינן דשרי, דאינו אלא פטומי מילי בעלמא. (ס"ה סק"ח).

ל"ב א' וציתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא, לעיל אמרינן דמשום השבט אצדה נגעו בזה, וצ"ע דכיון דדגדול נמי שרי בהצלה, א"כ מה זו השבט אצדה להחיר בלא הצלה, וכי מה יפקידו אם ימכרו בהצלה, וי"ל דלא חשיב הצלה אלא ע"י מי שקונה באמת החלב ואינך ומשלם תמורתם כראוי, דצוה שרינן כשמוסיף להצליע, וכדחוינן דנחלקו בעצמות, והלכך א"א למכור הצער אלא למי שחפץ לקנות גם חלב וגידין, ושפיר יש בזה השבט אצדה שיוכלו למכור למי שחפץ רק צער, וכש"כ אם נימא דלא שרינן ע"י הצלה של חפץ אחר.

רהיטת הסוגיא דמעשר צעל מוס מחיים אינו נמכר מדאורייתא וכדאמרינן שאין צו ברכה מחיים, וצבעל מוס איירי, וכן פשטיה דקרא דלא יגאל קאי אתם וצעל מוס דצרישא דקרא כחייב לא יבקר בין טוב לרע וגו', וכבר תמה במנח"ם וכן מרן זללה"ה צסי' כ"צ סק"ד על הרמב"ם פ"ו מצבורות ה"ה ו' דמשמע שאינו אלא מדרבנן ע"ש, וצ"ק י"ג א' אמרינן דצמער אף ריה"ג מודה דאינו ממון צעלים והמזיקו או הכופר צו ונשצב פטור, כיון דאימעיט ממכירה, ולכאורה קשה דהא אף צעל מוס אימעיט ממכירה, ואין סברא לומר דמעשר צעל מוס לא יחשב ממון צעלים, כיון דדינו כלאחר פדיון דנאכל לצעלים כצזי ואיל, וכ"ה בתו' תמורה ח' א' ד"ה וצמאי דלכו"ע מעשר צעל מוס ממון צעלים הוא, וא"כ היכי מוכחינן מאיסור מכירה דממון גבוה הוא, אבל לדעת הרמב"ם דצעל מוס נמכר מדאורייתא ניחא, וצ"ע. (ס"ה סק"ח).

תוד"ה רבא, עי' מש"כ בזה בחו"צ ערכין כ"ח ב'.

שנותן הדמים רק צעד העור והחלב והגידין, ולוקח גם הצער. — לשון הצלה לא מתפרש תנאי, ולפי זה אפשר דלא שרינן אלא כשסומכים זה על זה, אבל אם התנה שאינו נותן הדמים צעד העור ואינך אא"כ יקבל הצער במתנה, י"ל דלא שרינן דדמי טפי למקח, וצ"ע. (ס"ה סק"ח).

שם דבר הנישום מחיים גזור רבנן כו', נראה דמחיים אסור למכור מדאורייתא אפילו און לחוד, ולפי זה יתכן לפרש דעיקר הגזירה דלאחר שחיטה אינה אטו שמה ימכור הבהמה מחיים, דמכירת בהמה צמירת צער לא מיחלף, אלא החשש שימכור הצער מחיים, והשתא ניחא טפי הא דלא גזרו אלא בדבר הנישום מחיים, דאין רגילות כלל למכור החלב או הגידים מחיים, וצוה נמי ניחא מה שהקילו כאן חכמים בהצלה, אף שהוא הערמה גמורה ולא אשכחן דכוותה שיחירו אף לא באיסור דרבנן, אבל אם כל הגזירה לאחר שחיטה אינה אלא שמה ימכור דבר זה קודם שחיטה, ניחא דכיון דאינו יכול למכור אלא בהצלה דגידין וחלב, ממילא כבר לא ימכור קודם שחיטה, שזה דבר שאינו נישום מחיים, ונמ"מ י"ל דאף בהצלה דחלב וגידים דבהמה אחרת נמי שרי, דלא חילקו בהצלה]. — לפי טעמא דדבר שאינו נישום מחיים, י"ל דאף חלב וגידים דבני אכילה נינהו, נמי שרו, כל שאינם נישומים מחיים. (ס"ה סק"ח).

שם אימתי עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים כו', לפי דרשא זו, גם תם לאחר שחיטה נגאל מדאורייתא, דהא קרא דלא יגאל לא איירי אלא בדבר העושה תמורה, וכן מצוה בתו' זבחים ט' א' ד"ה למאי, וכן משמע דאיסור פדיון נמי ליחא לאחר שחיטה, כיון דלא יגאל לא איירי לאחר שחיטה, אבל מרן זללה"ה צסכ"צ סק"ד הקשה ע"ז מהא דרצ אשי לקמן ל"צ ב' דקאמר דא"א לפרש לא יגאל שלא יפדה, דהא משמע דלאחר שחיטה נפדה, והא צעי העמדה והערכה, ומאי קושיא אימא דלאחר שחיטה נמי אינו נפדה אלא דמ"מ איסור לא יגאל ליכא אם עשה מעשה פדיון לאחר שחיטה, ולענין זה הוא דאיתקש לתמורה דרק מחיים מיתסר מעשה פדיון אף שלא הועיל, ולא לאחר שחיטה, אלא ודאי כל שאינו נפדה איכא לאו על מעשה פדיון, אף לאחר שחיטה, ויישב בזה קושית תו' זבחים שם, אבל צ"ע

אכילתו אכילת חולין, והרי לז"ש דאינו נאכל לזרים ודאי דעדיין תורת קדושה עליו, וה"נ לז"ה דשרי לזרים, וכיון דאכילתו במצוה שפיר שרי בלא פדיון, ומקרא דכתיב וכי יהיה זו מוס וגו' לא תזבחנו וגו' בשעריך תאכלנו וגו', הרי דאף לאחר שכבר ידענו דבעל מוס פסול לקרבן, אכתי אינטריך קרא בצכור בעל מוס שלא יקריבנו, והיינו משום דצכור גם צמומו עדיין קדושתו עליו, וכדאמר לעיל י"ד ב' דסד"א כיון דקדוש צמומו דליקרב נמי צמומו, וכן מהא דכתיב בשעריך תאכלנו בלא פדיון נמי מוכח דאכילתו הוא צמנות הקרבן, ובהאי קרא נכלל אף בעל מוס מעיקרו שגם הוא צמנות ז', וכן מסתייע ענין זה מהא דאמרה תורה צמנות מעשר לעשר בעל מוס, וצכור ומעשר בני זיקתא נינהו.

ומבואר בסוגיין דצכור בעל מוס דינו כפסולי המוקדשין קודם פדיון, דהא פסולי המוקדשין לאחר פדיון מסקינן דאין בהם איסור להטיל מוס, והטעם כמש"כ דצכור בעל מוס בקדושתו קאי, ואדרבה יתכן זו חומרא טפי מפסולי המוקדשין קודם פדיון, דפסולי המוקדשין בני פדיון נינהו, ואילו צכור לא שייך זו פדיון, והגרע"א ז"ל בע"ז י"ג ב' נתקשה בהא דאמרו התם בגמ' דה"ט דאסור להטיל מוס בצעל מוס משום דחוי לדמי, והא בצכור נמי אסרינן להטיל מוס בצעל מוס אע"ג דלא חוי לדמי, ולמש"כ אדרבה צכור דלא חוי לדמי הוא משום דקדושתו לא פקעה בפדיון, והרי הוא נשאר בקדושתו כפסולי המוקדשין קודם פדיון, אף דהוא נאכל לצעלים, [וצרי"ט אלגזי הביא פסקי תו' בתמורה פ"ה סט"ז דצכור צומן הזה אסור להטיל זו מוס ובקדשים שרי, וכחז ז"ל לפרש דמדאוריתא קאמר עי"ש].

בא"ד דה"נ מצי למימר דאינטריך לזה"ז כו', לכאורה אם צומן הזה צריך קרא, א"כ מנלן באמת השתא דצומן הזה שרי, כיון דקרא לפסולי המוקדשין שנפדו אחי, וצמנחות נ"ו ב' כתבו דשמה לא צריך קרא להכי, ולכאורה ע"כ כן, דאין סברא לומר דצומן הזה ילפינן מפסולי המוקדשין שנפדו. (פ"ה סק"ט).

ב' ע"ז י"ג ב' ה"מ צומן שצית המקדש קיים דחוי להקריב כו', לכאורה

ל"ג א' מה צבי ואיל מותר לעכו"ם כו', א"ה, ע"י מש"כ בחולין קל"ג ב' אהא דאמרין התם דפסולי המוקדשין אין צריך שירשום אלמא מוכחא מילתא והאנן תנן פסולי המוקדשין נמכרים באיטליז כו', דבש"ך יו"ד סי' ש"ו סק"ח כתב דאסור להאכילם לכלבים, ולפ"ז צריך המוכר להודיע ללוקח שהם פסולי המוקדשין, וכבר מיפרסמא מילתא ולא אחו למיחשדיה שאינו נותן המתנות, ומשמע קצת מכאן כמ"ש מרן זללה"ה בצכורות סי' כ"ג סק"ז דעת ראשונים דכשנשחטו מותרים אף לכלבים ואין בהם שום הלכות.

תוד"ה חד נחשב כצבי וכאיל דהיינו שני מינין כו', א"ה, ע"י מש"כ בזה בחו"ב מכות כ"ב א' דסוף סוף לאו אחד הוא דבהמתך לא תרביע כלאים ואין כאן גופין מוחלקין.

ל"ג ב' הכל מודים צמחמן אחר צמחמן כו', יתבאר להלן סק"ג.

באיסור הטלת מוס

א' תוד"ה בע"מ תימה לימא דצכור אינטריך שיש בו קדושת הגוף ואין לו פדיון וי"ל דניחא לאשכוחי דאינטריך לכל הקדשים כו', מלשונם מבואר דקיימא הכי דצכור שנוול צמומו מותר להטיל זו מוס, אף אי צכור תם ונעשה בעל מוס אסור להטיל זו מוס, והדבר תימא דלא מנאנו שום חילוק בצכור צין תם ונעשה בעל מוס לנוול צמומו, וכדתנן י"ד א' כל הקדשים שקדם מוס קצוץ להקדשן כו' חוץ מן הצכור והמעשר, וע"י מש"כ שם, ואע"ג דבתמורת צכור ומעשר מסקינן תמורה כ"א א' דאין חייבין עליהן משום מטיל מוס, שאני הני דתחלת מצותן שלא להקריבה, אבל צכור דמצותו להקריבה אלא שהמוס מעכבו, אין לחלק צין נולד צמומו לתם ונעשה בעל מוס, אח"כ ראיתי צרי"ט אלגזי שכבר נתקשה בזה עי"ש, וע"י לקמן סק"ג כתבנו ליישב.

ועיקר הדבר דצכור בעל מוס בקדושתו קאי, דחזוין לענין איסור להטיל זו מוס, ואינו כפסולי המוקדשין לאחר פדיון, נראה דקים להו לחז"ל מסברא ומקרא, מסברא דלא אשכחן קדושת הגוף דפקעה בצדי, וכיון דצכור שנעשה בעל מוס נאכל בלא פדיון כדכתיב בקרא וכי יהיה זו מוס וגו' בשעריך תאכלנו, ע"כ דעדיין צמנותו קאי ואין

ההקדש ושפיר גזרו אף כשאינו נהנה, ואי משום דמתפס תמימים לצדק הצית אינם יוצאין מידי מוצח לעולם כדאמר תמורה ל"ג ז', ראוי לאסור להטיל זו מום, הרי אינו אלא מדרבנן, וזמן הזה לא גזרו, אבל בקדושת הגוף ממש כמו זכור ודאי אסור להטיל מום אף זמן הזה עכ"פ מדרבנן, ורצא ס"ל או דאף בצדק הצית גזרו לאסור להטיל מום, או דמשום דמתפס תמימים לצדק הצית אינם יוצאים מידי מוצח חשבינן להו כזר מעכשיו כקדשי מוצח, אלא דמ"מ אינו אלא נראה משום דזמן הזה לא חזי לא לגופיה ולא לדמי. (ס"ה סק"י).

(ג) ל"ג ב' דארכצ"א אר"י הכל מודים במחמץ אחר מחמץ כו' לא נחלקו אלא במטיל מום בצעל מום כו', מהא דכילל למחמץ ומסרס ומטיל מום, נראה דכולם ענין אחד הם, [וכן מצאנו בתו' מנחות נ"ו ז' ד"ה הכל שהקשו במחמץ אחר מחמץ מהא דאמרין ע"ז י"ג במטיל מום בצעל מום דחזי לדמי], ובמחמץ אמרינן במנחות נ"ז א' דמחמץ את הפסולה פטור, וא"כ חידשה תורה דפסול חימוץ לא חשיב פסול לענין איסור חימוץ, וכן במסרס אע"ג דעיקר האיסור הוא גרימת הסירוס, מ"מ מה שכבר נסתרס אינו גורם היתר, והרי לענין איסור סירוס דיינינן כאלו לא נסתרס, ודכוותה במטיל מום גמי אע"ג דמטיל מום בקרבן פסול לא נאסר, מ"מ מטיל מום בצעל מום ס"ל לר"מ דאסור, דלענין איסור מטיל מום חשבינן כלא נפסל ע"י המום הראשון, ולפ"ז רובע וגרע אין זו משום איסור הטלת מום אף לר"מ, ואע"ג דפסולן קיל מצעל מום דהא מתקדשין קדושת הגוף בפסולן כדאמר תמורה כ"ח ז' ובתוספתא שם פ"א דדינן כקדש הקדשן את מומן, מ"מ לענין איסור הטלת מום, כשרים צעינן, והני פסולין ניגהו, ופסול מום שאני דלא חשיב כפסול לענין איסור הטלת מום, ואם הטיל מום ואח"כ נרבע וחזר והטיל זו מום אם חייב על השני, יתכן דהיינו צע"א דר"פ במנחות נ"ז א' בחימנה ויאלת וחזר וחימנה, דשמא פסול יוצא לא אהני כיון שכבר נפסלה בחימונה, ודכוותה הכא י"ל דפסול נרבע לא אהני כיון שכבר נפסלה צמומה, והרי הוא דדין מטיל מום בצעל מום, או דאפ"ה אהני פסול נרבע ופטור, ויש מקום לומר דנרבע גרע מיוצא ואף בצעל מום מהני, דהא נרבע עד שלא הוקדש נמי

נראה דכשנפגם המוצח לא פקע איסור הטלת מום בקדשים, אע"ג דבאותה שעה לא חזו להקדשה והשוחטין בחוץ פטור ע"י זבחים נ"ט ובתו' שם, וכמו דבלילה וזמן שנעולים דלתות ההיכל חייבין על הטלת מום, וי"ל דזמן הזה שאני דאין התיקון צידנו, ומ"מ הרי אשכחן דצדס וצבעלים טעון עיצור צורה, כש"כ זמן הזה שהחזקו נדדי שאין צית, ואף דאשכחן שאמרה תורה דינים על זה"ז כמו לענין גר כריתות ט' א' שאין הקרבן מעכב, מ"מ הכא שהקרבן בקדושתו ולא אשכחן ילפותא להתיר להטיל זו מום, צ"ע מנין הדבר פשוט בסוגיין, [ולא דמי להא דחשבינן לזכור ממון בעלים זמן הזה תמורה ז' ז' דהתם כיון דעומד להמתין למום שפיר יש זו זכות ממון לבעלים, וכמו פטור חמור לציני ציני].

בתו' ר' אלחנן הנדמ"ח הקשה לאצ"י דמשמע דס"ל דמותר להטיל מום בקדשים זמן הזה, א"כ למה נדחקו בכולה מכילתין דבכורות למיזבן לאודנייהו לעכו"ם או להטיל בהן מום עד שלא יצאו לאויר העולם, ואמאי לא הטילו בהם מום כדין זמן הזה, והנה למ"ד דאסור להטיל מום בצע"מ מדאורייתא ואף בזכור כמצואר בסוגיא דבכורות, ניחא צפשיטות דה"נ דין זה איתא אף בזמן הזה, [ועי' לקמן סק"ג], דבכור צע"מ דינו בזמן הזה כדינו זמן הצית, ועי' לעיל סק"א דבכור צעל מום אף דמותר לזרים מ"מ יש זו קדושה, ולכך אסור להטיל זו מום אף דלא חזי לדמי, ודין זה שפיר איתא אף בזמן הזה, וכש"כ כשהוא תם, ואף למ"ד דמדאורייתא שרי להטיל מום בצע"מ מ"מ מדרבנן אסור כמצואר בתו' בכורות ל"ג ז', ואיסור זה ישנו אף בזכור צע"מ, אע"ג דבפסולי המוקדשין שנפדו שרי אף מדרבנן להטיל בהן מום, וע"כ דבכור גרע דחמיר טפי, ותו נמי איכא למימר דאף בזמן הזה איסור זה קיים, דבכור צע"מ אין חילוק בין זמן הצית לזמן הזה.

עוד נראה דמודה אצ"י דאף בזמן הזה אסור להטיל מום בקרבן עכ"פ מדרבנן, ואצ"י לא אחי לתרוצי אלא קדשי צדק הצית דפשטא דברייתא בהכי איירי דומיא דחרמים וערכין, ואפשר דאצ"י ס"ל דלא גזרו לאסור להטיל מום בקדשי צדק הצית, דלא דמי לגיזה ועבודה דציעקרו נהנה מן

מיפסיל, והכי מסתברא, והלכך אין צו משום הטלת מום.

ולאמור יש מקום לומר דאף אם צבור בעל מום אין צו יתרון על פני פסולי המוקדשין שנפדו, דמ"מ שפיר ניחא הא דצבור בעל מום מיתסר הטלת מום ופסולי המוקדשין שנפדו שרי, דצבור בעל מום הרי אי לאו מומו הרי הוא בקדושתו, וכיון דמוס אין צו כדי להקל על איסור הטלת מום, שפיר נשאר באיסורו להטיל צו מום, משא"כ פסולי המוקדשין שנפדו, דמלכד מומם הרי גם נפדו, ונמנא שיש בהם פסול נוסף מלכד המום, ופסול זה גורם שלא יהא בהם איסור הטלת מום.

וראיתאן עלה יתכן ליישב מה דנקטו תו' בסוגיין דצבור שנוול במומו שרי להטיל צו מום אף לר"מ ונתקשינו צוה לעיל סק"א דהיכן מנאנו חילוק בצבור בין נולד במומו לנפל צו מום, אבל למש"כ י"ל דאע"ג דקדושתן שוה, מ"מ לענין איסור להטיל מום יש לחלק ביניהם, דזה שכבר היה צו איסור להטיל צו מום, ואנו באים להחמיר מכה זה שכבר נפל צו מום, שפיר אמרינן דאין צו צו כדי להקל על איסור הטלת מום, אבל זה שנוול במומו שמעולם לא היה עליו איסור הטלת מום, אי אפשר לומר דל מומו והרי הוא באיסור הטלת מום, דמלכד הסרת המום נריך גם שיוול צו מום שלידתו תקדשו, וכיון שנוול במומו הרי לא נתקדש.

וא"ת אם איתא דטעמא דמחייב ר"מ מטיל מום בצעל מום, הוא משום דאין צו מום קמא כדי לגרום קולא, א"כ מאי פרכינן בע"ז י"ג ב' ממטיל מום בצעל מום למטיל מום צומן הזה, וי"ל דמק"ו פריך דהא צומן הזה אין שום ריעותא או קולא בקדושת הקרבן, אלא שאין ציט, והיה ראוי לחייב מטיל מום צומן הזה כמו מטיל מום צומן הצית, אלא דאפשר לומר דבעינן שיהא אפשר להקריב למעשה, וע"ז פריך דהא חזינן דמחייבינן מטיל מום בצעל מום אע"ג שאי אפשר להקריבו, כיון דהחסרון הוא רק מחמת מום, וא"כ כש"כ צומן הזה דאין שום חסרון בקרבן דודאי ראוי לחייב המטיל צו מום, אע"ג שלמעשה אי אפשר להקריבו.

ולפ"ז יש לפרש דהא דמשני החם שאני צעל מום דחוי לדמי, דאין הכונה דקדושת הדמים גורמת איסור להטיל צו מום, דמה ענין קדושת דמים לאיסור הטלת מום, והמקדיש צעל מום בתחלה לדמים פשיטא דאין צו משום הטלת מום, והכא משום דמוס אין צו כדי לגרום היתר באיסור הטלת מום, אלא הכונה דשאני החם דאיכא קרבנות, ובעל מום זה גופיה דמיו יתחללו על קרבן ושפיר קאי בקדושה קמייחא לאיסור הטלת מום, משא"כ צומן הזה דלא שייך קרבן כלל, ונקטו הא דקדוש לדמיו לאפקוי פסולי המוקדשין שנפדו, ולפ"ז ניחא קושית הגרע"א ז"ל דהא ר"מ צבור קאמר דאינו קדוש לדמיו, דלאו משום קדושת דמים קאמר, אלא הכונה דאיכא קרבנות. — ולפ"ז אף צבור לר"מ צומן הזה אין צו איסור הטלת מום מדאורייתא, דלא עדיף מכל הקרבנות, ל"ש חם ל"ש צעל מום.

ולאמור אם צעוף איכא נמי איסור הטלת מום כשעשאו מחוסר אבר, נע"י מש"כ בחו"צ מנחות פ"ה ב' צעינן איסור להקדיש מחוסר אבר, הרי אף איסור מטיל מום בצעל מום יהא צו לר"מ, אע"ג דעוף לאו צר פדיון הוא, דלאו קדושת דמים דפדיון קגרמה, וכמש"כ.

ובתו' מנחות נ"ו ב' ד"ה הכל הקשו דאמאי מחייבינן במחמץ אחר מחמץ, הרי מחימוץ קמא איפסילא ולא חזיא לדמי, ובסוגיא דע"ז אמרינן דה"ט דמטיל מום בצעל מום דחייב משום דחזיא לדמי, ותירצו דצומן הזה יש לפטור יותר, והדברים סתומים, ונראה כונתם כמש"כ דהא דאמרו דחזיא לדמי לאו דוקא ועיקרו דאיכא קרבנות, משא"כ צומן הזה, עוד תירצו דמחמץ חמיר טפי דהא הכל מודים צו ואילו במטיל מום נחלקו, וק"ק דהא דנחלקו הוא משום קרא דתמים, וכיון דמהאי קרא לא מיעטו אלא פסולי המוקדשין שנפדו, הרי לאינך אין לחלק בהן בין מחמץ למטיל מום, וע"י בתו' ה"ר אלחנן לע"ז. (ס"ה ס"ק י"ח).

ל"ד א' מנין שלא יציא דבילה או צלק ויניחה על האוזן כו', ע"י מש"כ צוה בשבת ק"כ ב'.

שם עד השתא לא אשמועינן שמואל דבר שאינו מתכוין מותר, לכאורה קשה דהא בשבת אף

שרינן להטיל זו מוס, [וצפ"ת סי' ש"ג סק"א] הביא כן בשם החת"ס, ואינו תח"י כעת, אבל הדבר מפורש בשו"ע, לחכמים קבעו לנהוג בזה"ו כמו בזמן הבית, ואף בחו"ל משמע דהחמירו בזה"ו אף בספק דהא הטור בחו"ל הו', [וצאמת יש להסתפק בצכור בחו"ל בזמן הבית למאי דקיי"ל כר"ע דאפילו באו תמימים לא יקרבו, אם יש בו איסור להטיל מוס מדאורייתא [ועי' מש"כ לקמן נ"ג א'], ומהא דאיבעיא בתמורה כ"א א' בתמורת בכור ולא איבעיא בצכור בחו"ל משמע קצת בצכור בחו"ל יש בו איסור הטלת מוס, ומיהו י"ל דבתמורה מיבעיא ליה אליבא דכו"ע משא"כ בצכור בחו"ל דהו"ל למיבעיא רק אליבא דר"ע, ונ"ע, אח"כ ראיתי בתשובות הגרע"א ז"ל סי' ס"ד שהביא מהא דשו"ע סי' ש"ד ס"י דספק בכור בעלים נאמנים עליו, ומבואר דאיסור להטיל זו מוס וגם אם הטיל אינו נשחט עליו, והוא בגמ' ל"ה ב' דספק בכור רב חסדא אמר רב קטינא נריך שנים מן השוק להעיד עליו ורנ"א בעלים מעידין עליו, ואמוראי ודאי לענין זה"ו איירו, ונמצא דהדבר מבואר בגמ'.

(ס"ה ס"ק י"ב).

מתני' האורס אוחן בצכור כו', פרש"י וזכהו קמיירי, ונראה דבא' לאפוקי שאם הישראל נרס באינו ואח"כ נתנו לכהן, בזה לא יאמר ר"א דלא ישחט עולמית, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ולמה יפקיד הכהן בזה שעשה הישראל בצכור שאינו שלו שחייב ליתנו, והלכך בזה מודה ר"א לחכמים דכשילול מוס אחר ישחט עליו, אבל על מוס זה ודאי אינו נשחט כיון שעשאו ישראל בכונה, ובספק בכור שציד ישראל או בנפל לו מבית אבי אמו כהן, ודאי מסתברא דבזה דינו ככהן, ולר"א קנסוהו שלא ישחוט עולמית, ורש"י פשטא דמתני' פירש בצכור דעלמא דבזה מתפרש ככהן, וצריט"א האריך בזה.

נראה דכל שהצרימה באיסור קנסין ליה, ואפילו לא נחיון להחירו בצרימה זו, ואפי' היה שוגג כצכור מותר בזמן הזה או ששכח שהוא צכור, או שסבור שמכה זו לא תגרום בו למוס, [וכ"מ לקמן ל"ה א' בצעטו לאחר רדיפה ללישנא קמא], אבל אם הייתה הצרימה בהיתר כגון שהיה פיקור"נ וכיו"ב, הרי אף שידוע שיותר בזה, נמי שרי, דכל דליכא איסור ליכא למקנסיה. (ס"ה ס"ק י"ג).

ר"י מודה דלא מיתסר מדאורייתא, כמ"ש תו' שבת מ"א ב' יומא ל"ד ב', וא"כ שפיר ס"ד דבשבת הוא דפסיק כר"ש דשרי, אבל בכל התורה כולה שמא כר"י ס"ל דמיתסר מדאורייתא, [ועי' תו' שבת ק"י ב' ד"ה ת"ל], אבל למש"כ בחו"ב שבת ס"כ סק"א דכל עיקר פלוגמתן הוא בכל איסורים אי מיתסר מדאורייתא, ניחא, דכיון דפסיק כר"ש בשבת ממילא ידעינן דפסק כוותיה בכל התורה כולה. (שבת ס"כ סק"א מתוה"ד).

שם אלא ר"ש דצרייתא, יעוי' בתו' דהיינו אף כשעושה מתחלה וידוע שיהיה מוס, ומשום דאחיזת הדם נמי כמוס חשיב, ואע"ג דלכתחלה לא שרינן להטיל מוס בצעל מוס וכש"כ בצעל מוס עובר, הכא משום פקידא שרי.

והנה לא שרינן אלא להקיו דם שעוסק בהנלה אף שידוע שעושה מוס, אבל להטיל זו מוס ולשחטו איסור, דלהטיל מוס כדי להחירו לא שרו רבנן בשום גוונא, ורק להטיל מוס להצילו הוא דשרי, דאף אם לא יותר ע"י מוס זה נמי יעשונו כדי להצילו, דאל"כ כל בכור שהזקין וקרוצ הדבר שימות עד שלא יפול זו מוס, נחיר להטיל זו מוס בזמן הזה, דהא משמע דזמן הזה קיל טפי מצעל מוס כדאמר ע"ז י"ג ב', וצרי"ט אלגזי נתקשה בזה דינא שנים צעירי בזמן הזה לקמן ס"א א' דימותו, ואמאי לא שרינן להטיל בזה מוס להציל מן ההפקד כמו באחוז דם, ולמש"כ להטיל מוס כדי להחיר לא החירו לעולם.

ועוד נראה דאע"ג דלענין איסור מטיל מוס דאורייתא, קיל בזמן הזה טפי ממטיל מוס בצעל מוס כמבואר בע"ז שם, מ"מ לענין איסור דרבנן להטיל מוס, חמיר זמן הזה מצעל מוס, דצעל מוס הוא מאורע ויתכן להקל בו, משא"כ זמן הזה, וכן משמע דר"מ אף בזמן הזה לא שרי להקיו במקום שעושה זו מוס, דהא ר"מ לאחר חורבן הו', אף דמודה דבזמן הזה ליכא איסור מטיל מוס מדאורייתא אף בצכור לפמש"כ לעיל ל"ג ב' סק"ג.

ובן לענין ספק לא הקילו בזה"ו כדתנן במתני' י"ז י"ח והשני ירעה עד שיסתאב, והיינו אף בזה"ו, ור"ט ור"ע לאחר חורבן הו', וכן בטו"ש ע"י שט"ו וסי' ש"ח סתמו דספק בכור נריך שהיה עד שיפול זו מוס, ומבואר דאף בזה"ו לא

אין כאן קנס כלל, משא"כ בנגעים דאף עד שיוולד נגע אחר הוא שפיר קנס, ושמא יש לדקדק מזה דאי משכח"ל קצ"ה בנגעי צמים או צגדים, דהתם לא תיסקי לר"א כשיוולד לו נגע אחר, וז"ע.

שם בעי ר"פ יטרה תנן או ויטרה תנן כו', לכאורה מוכח מכאן דקנס חכמים היה דאף אם הכהן יטהרנו מ"מ ישאר טמא מדרבנן דאם איתא שהקנס היה רק אזהרה לכהן שלא יטהרנו, א"כ פשיטא דיטרה תנן, דהא אף אי ויטרה תנן הרי ע"כ שהכהן יטהרנו מיד כשנולד הנגע האחר, דהא אין מחליטין את המוחלט, כדמתן נגעים פ"ג מ"א, וא"כ ע"כ שהכהן יקדים לטהרו מן הראשון כדי שיוכל להחליטו בשני, וכיון שהקנס היה רק שלא יטהרנו, א"כ משטיהרו הרי הוא טהור, א"י בכלל הקנס דאף אם הכהן יטהרנו מ"מ ישאר טמא מדרבנן, וכמש"כ בחו"צ נגעים ס"ה סק"י.

יש לעי' אם גם במתניתין דתולש סימני טומאה בנגעים פ"ז מ"ד קמייציעא ליה אי יטרה תנן או ויטרה, דלכאורה התם קמני מאימתי היא טהרתו רא"א לכשיוולד לו נגע אחר ויטרה ממנו, ואי יטרה תנן לא הול"ל אלא רא"א משיוולד לו נגע אחר, ותו לא, דהא אמאימתי היא טהרתו קאי, ואם ההיא משנה מתפרשת ויטרה, סברא היא דגם במתני' דקצ"ה יש לפרש ויטרה דכי הדדי נינהו, וגם טהורה וקצ"ה לשון נקבה וממנו לשון זכר, ואפשר דאף אי ויטרה תנן מ"מ י"ל דנטרה מן הראשון מיד עם הוולד השני, אלא דכיון דבאופן הרגיל הטומאה של השני חלה מיד, הלכך ניחא ליה לתנא למיתני ויטרה דאז מינכרא טהרתו, ולפ"ז אפשר לפרש הצעיא אי יטרה תנן דלאו בגירסת המשנה מספקא ליה, אלא בכונת המשנה, וניחא הא דבכל הספרים גרסינן במשנתנו ויטרה, ומיהו בסוגיין הגירסא במשנה יטרה, וכן בנקצ"ה הגירסא טהור.

שם למאי נפ"מ לתת כו', לכאורה אי יטרה תנן הרי מטהרינן ליה קודם שמטמאין אותו בנגע החדש, וא"כ הו"מ למימר דנפ"מ כשנולד לו נגע חדש ועד שלא הספיק הכהן להחליטו עליו הלך לו, דאי יטרה תנן כבר נטהר, ואי ויטרה הרי לא נטהר עדיין, וי"ל דאח"כ ועדיפא מינה קאמר בחתן.

ל"ד ב' וחכ"א עד שתפרח זכולו, כבר כתב הגרע"א ז"ל בתוספותיו לנגעים פ"ז מ"ה דלשון זה משמע דחכמים לאחמורי אחו, ומודה ר"א לחכמים ואין חכמים מודים לר"א, אבל מן התוספתא שזר"ש שם ל"מ כן, אלא דר"א סבר דלא מהני פריחה זכולו, והדברים ז"ע דהא בפריחה זכולו בר הסגר הוא כמ"ש הרא"ש שם והרי זה נגע אחר, ודוחק לומר דר"א בעי דוקא נגע אחר שהוחלט בו, [וגם בפרחה זכולו זימנין שהוחלט בפשיון כשפרחה במקומו ואח"כ פרחה זכולו], גם כל דברי התוספתא שחילקו בין קצץ עמה בשר חי למוצאת לא נתחוויר, וכמשה"ק מרן זללה"ה דמה איסור יש בקצ"ה בשר חי לקונסו יותר משום שחטט אחריה כמ"ש הר"ש, גם דברי הגר"א צביאורו לתוספתא קשים מה"ט, וע"ע מש"כ בזה בחו"צ נגעים ס"ה ס"ק י"ב, ומיהו לחכמים ניחא די"ל דלא מטהרי אלא כשצרת זו פרחה זכולו, ולא נגע חדש, וכשנשתייר ממנה א"י אף במוצאת חשבי ליה כאילו פרחה צרת זו, משא"כ בקצץ עמה בשר חי, אבל הא דאמרין דאף ר"א ס"ל דבקצץ עמה בשר חי אין לו תקנה קשה מי גריעא פריחה זכולו מנגע אחר, ושמא י"ל דבפרחה זכולו מטהרינן ליה אפילו לא ראהו הכהן עד לאחר שכבר הלכה הפריחה ונתמעטה מכגריס, דפריחה סימן הוא דחס רחמנא עליה, ובזה הוא דמחלקינן דבנשתייר ממנה משהו או אפילו במוצאת מתיחסת הפריחה אליה ושפיר נטהרת על ידה, אבל בקצץ עמה בשר חי מכל סביבה, תו לא מתיחסין את הפריחה אליה, ולכך אינה מטהרת כל זמן שלא נטמא ע"י הפריחה, אבל פריחה דבת הסגר לא גריעא מנגע אחר לר"א ושפיר מהני, ומיהו לרבנן באמת קיימא הכי דבקצץ עמה בשר חי אין לו תקנה כלל, דחכמים בעו שתפרח הצרת שנקצ"ה ולא סגי להו בפריחה דצרת חדשה, וכן מתפרשים דברי הרמב"ם פ"י ה"ג שהעתיק התוספתא להלכה, ופירש שקצץ עמה בשר חי היינו בכל סביבה ואפי' כחוט השערה, וזה מורה דטעמא דמילתא משום שאין הפריחה מתיחסת לנגע זה וכמש"פ, וז"ע. (נגעים ס"ה ס"ק ט"ו).

שם כי קנים ר"א בממונו בגופו לא קנים כו', ק"ק מה מקום להזכיר ממונו וגופו, לא הול"ל אלא כי קנים ר"א עולמית במתני' דאל"ה

בסי' תקל"ו כגון לתקן כרכי רכיבה וכיו"צ, ואם כוון מלאכתו צמועד אסור, כמש"כ שם ובלבד שלא יכוון מלאכתו צמועד, [ועי' תשו' הרשב"א ח"ו סי' רנ"ד בשם הראב"ד דבכל צורך יו"ט לא קנסו מכיון מלאכתו עי"ש], אבל לפ"ז הא דסיים אם הוא דבר האבד, משמע דבא למעט צורך המועד שאינו דבר האבד, דבזה כיון דליכא פסידא לצרי' קנסו גם אותו, אבל הדבר צריך מקור, ופשוטו אם לא קנסו לבנו לא קנסוהו כלל, וגם יש סברא לומר דצורך המועד עדיף לגבי בנו, דכאילו נתחדש היום צורך המועד דמי, ומ"מ י"ל דכיון דנאסר לאציו לעשות מלאכות אלו צמועד בחפצים אלו, ואין הפסד לבנו אם יקיים איסור זה, לא ראו חכמים להחריג, וז"ע, והגרע"א ז"ל בגליון השו"ע כתב לפרש דר"ל אם אציו עשה מלאכה צמועד שכבר מונעת את האיבוד, מו לא שרינן לבנו לגמור המלאכה, אע"ג דבשלא כוון מלאכתו שרינן לגמור, ואמנם יש לקיים הדין מסברא, אבל קשה להעמיס כן בכונת הטור שלא הזכיר כלל דין אם עשה אציו באיסור, והשו"ע שהזכיר דין עשה באיסור, לא הזכיר דאיידי דדבר האבד רק במה שסיים בלשון זה של הטור אם הוא דבר האבד.

המחבר בסי' תקל"ח ס"ו פתח בלשון הרמב"ם דהמכין מלאכתו למועד ועשה צמועד צ"ד מאצדין אותה ומפקירין אותה, וסיים בלשון הטור ואם מת לא יקנסו בנו אחריו ומותר לו לעשותה כו', וצריך טעם אמאי לא סיים בלשון הרמב"ם דגם בעשה האב וגם בלא עשה לא קנסו לבנו, ואפשר דנתכוון להשמיט דין עשה שלא בדבר האבד אם קנסו לבנו שהציא צ"י בזה דברי הנמו"י והרי"ו, ורישא מתפרש גם שלא בדבר האבד, ואם היה מסיים דממת אין קונסים היה מתפרש גם שלא בדבר האבד, לכך שכל את לשונו ושנה בסיפא לשון הטור דאיידי בלא עשה, [ומיהו מ"מ מתפרש גם בעשה האב וכמש"פ צ"ב דדבר האבד ודאי דינא הכי]. — דברי המ"צ שם ס"ק י"ז אינם מכוונים, שהעתיק דברי שה"ג בשם ריא"ז שפירש מתני' כפרש"י והטור דיאצדו דמתני' היינו שיאצדו מעצמן מחמת שאינו רשאי לעסוק בהללית, אבל אם נתעסק בה ונשארה לאחר המועד אין מאצדין אותה ממנו ורשאי להתעסק בה, והמ"צ העתיק דבריו לדעת הרמב"ם דקונסים אותו ומפקירין אותה דאם

שם כוון מלאכתו צמועד כו', רש"י פירש דר"ל שהם יאצדו מחמת דבר האבד שלהם ולא שרינן ליה להצילם, וכן מצואר צמו"ק י"ב צ' צמוד"ה אם, אבל הרמב"ם פירש צפ"ז מה' יו"ט ה"ג דצ"ד מאצדין אותן ממנו דמפקירין אותן לכל, והיינו כשטרח להצילם צמועד, וכבר הביא צמ"מ שם מחלוקת הגאונים בזה, ויש משמעות בלשון המשנה צמו"ק שם לכאן ולכאן, דלפי' הרמב"ם היה ראוי לומר וכולן אם כוון מלאכתן צמועד ועשה צמועד יאצדו, דמהא דקמני דכוון מלאכתן עדיין לא ידענו שעשה, ואילו לפרש"י היה ראוי לומר וכולן אם כוון מלאכתן צמועד אסורין לעשותה. — ולדעת הרמב"ם מצואר דאף בספק אם היו נאצדים כמו בגניבה, מ"מ אם עשה צמועד מאצדין, ועי' מש"כ בזה צמו"צ צמו"ק שם.

הא דאמרינן הכא וכן בגיטין מ"ד צ' דכוון מלאכתו ומת לא עבד איסורא, פרש"י משום דהא מת קודם המועד, [ועכ"פ קודם שעשה המלאכה צמועד], ולפי' הרמב"ם דמתני' דעצדיה למלאכה צמועד, [דהא ודאי צעיא דר' ירמיה אמתני' קיימא], יש לפרש דלא עבד איסורא משום דעסק בהללה בדבר האבד דשרי, ורק משום שכוון מלאכתו לא היה רשאי, והרי האיסור הוא מה שכוון מלאכתו, וזה לא נקרא עבד איסורא. (מ"ק י"ב צ').

שם בעא מיניה ר"י מר"ו כוון מלאכתו צמועד ומת מהו שיקנסו בניו אחריו כו', לפרש"י הנידון רק אם בניו רשאים להוציא צמועד הפשתן מן המשרה ולהכניס הפירות מפני הגנבים, אבל לפי' הרמב"ם הרי בכלל זה גם לאחר שהאב כבר הכניס הפירות והוציא הפשתן צמועד, אם קנסינן לבניו להפקיר הפירות והפשתן, ומשמע דעד שלא הפקירום צ"ד אינם הפקר, ואם תפסן אדם מוציאין אותם ממנו.

לשון הטור סו"ס תקל"ח המכין מלאכתו צמועד קונסין אותו שלא יעשה אע"פ שהוא דבר האבד ואם מת לא יקנסו בנו אחריו ומותר לו לעשותה אם הוא דבר האבד עכ"ל, והנה מש"כ ברישא אע"פ שהוא דבר האבד דמשמע דגם בדבר שאינו אבד קאמר, מתפרש שפיר צמידי דצורך המועד ואינו צאכל נפש דשרי צמועד כדאיתא

מבואר דגומרינ דינו על קנס גם לאחר שמת, דמוקי התם הא דבא על בתו אין לה קנס משום דקס ליה דדרבה מיניה, ותיפ"ל דקנסה לאציה, דאירי שמת אציה ואח"כ עמדה צדין, ומבואר דגומרינ דינו אחר שמת, ול"ע, ועי' מש"כ בחו"כ צ"ק ל"ג ב'.

מתני' מעשה בזכר של רחלים כו', הקסדור הצין צבירור שאף אם יטילו בו מוס לא ישחט עליו, דאל"כ אמאי לא הטיילו בו מוס עד עכשיו, ולחלק צין ישראל לעכו"ם לא עלה על דעתו, וגם איסור על הטלת מוס לא חידש מדנפשיה, והלכך היה סבור דצבי דוקא שיפול מוס מעצמו, וכמו שפרש"י, ומה שנטל פגיון וזרס באזנו, יתכן שהיה סבור שהצעלים לא ידעו ויחשבו שמעצמו נזרס ויתירוהו ולזה נתכוין, ולא חשיב לדעת כיון שלא חשב שפעולתו מתרת, א"כ שזרס באזנו כמעשה חידודין בעלמא, ולא נתכוין כלל שעי"ז יתירוהו, ולכך שרי, אבל כשראה שמתירין הרי כבר נתכוין להסיר ולכך אסרו, ואע"ג דאין כאן אמירה לנכרי דהא מעצמו עשה, ואין כאן שום חטא מנא הצעלים, אפ"ה כיון שהעכו"ם נתכוין לטווח הישראל, הרי הוא כשלוחו מדין זכין, וחשיב כלדעת ואסור, ועי' ברא"ש פ"ז דצ"מ ס"ו צ"ס הראב"ד שכתב דצבוגיין מבואר דאסרינ אמירה לנכרי אף בזמן הזה שהטלת מוס מדרבנן והוא משום חומרא דקדשים, והרא"ש מסיק התם דצביל איסורין שבתורה לא שרינ אמירה לנכרי, אבל באמת הכא אסרינ אף כשהנכרי עושה מעצמו שלא לדעת ישראל, וע"כ דהכא החמירו טפי. — א"ה, ע"ע מש"כ בזה בחו"כ שבת קנ"ג א' ד"ה ואפשר.

גמ' אר"ח אר"ק ל"ש אלא דאמר ליה אא"כ היה בו מוס כו' אם נעשה כו' אמר רבא מכדי ממילא הוא כו', צריך פירוש מאי קאמר רבא, הרי רב קטינא ס"ל דכשאמרו לו אא"כ נעשה בו מוס כמאן דא"ל זיל עביד ביה מומא דמי, וא"כ אינו ממילא, ונראה דהא פשיטא שאם העכו"ם הצין שאם יעשה בו מוס יתירוהו, דאסור, ל"ש אם אמרו לו אא"כ היה בו מוס ל"ש אם אמרו לו אא"כ נעשה בו מוס, וע"כ דרב קטינא אירי כשהקסדור לא ידע שיתירוהו, אלא דס"ל דמ"מ אם בלשון הישראל היה אפשר להצין שיהא נותר אם יעשו בו מוס, יש לאסור, דאף שהעכו"ם הזה לא הצין כן,

לא זכה בה אדם ונשארה אללו דמותר לו להשתמש בה.

שם מהו לקנוס צנו אחריו כו', נראה דשטפו נהר וזכה בו אחר מן ההפקר, או גר שמת וזכה אחר בצבורו, דפשיטא דשרי, ורק צירוש קמיציעא ליה.

תוד"ה מקמייתא וא"ת והא צבי תגלחת כו', הו"מ למימר דאירי סמוך לרגל וכשיגמור ימי ספורו יהיה רגל ושוב לא יטמאוהו, וכן גמי י"ל דאי טעין דלוחא דעלמא עדיף ליה וניחא ליה להיות צימי ספורו ולא צימי חלוטו דשומעין לו ואין מחליטין אותו.

בא"ד וי"ל שלא היה אלא מזורע מוסגר כו', בנגעים ס"ה סק"י פירשנו דלא תקשה מהא דמבואר נגעים פ"ז מ"ד דצמוסגר לא קנסו.

בא"ד א"כ אפי' מוחלט כו' מ"מ שרי לעשות תגלחת כו', ר"ל דהכהן מטהרו ונטהר מדאוריתא וחייב לעשות תגלחת וזפרים, ולכך מיד שנראה בו נגע אחר הרי הוא נטהר לגמרי שכבר עבר ימי ספורו, ויש לעי' אם צריך ראית כהן לטהרו, או דכל שנולד נגע סגי, דמה ענין לכהן בזמן שהטירה היא דוקא כשיש נגע.

ל"ה א' טימא טהרות ומת לא קנסו צנו אחריו כו', צ"ש"ך חו"מ סי' שפ"ה כתב דבעמד צדין נתחייבו נכסים, ורק בלא עמד צדין אמרינ דלא קנסו צנו אחריו, ואם נימא דצביל קנס כמו כפל ודו"ה אם מת הגנב קודם גמ"ד לא מחייבין ליה מדאוריתא, א"כ אין כאן שום חידוש אלא דהיזק שאינו ניכר לא שמה היזק, וממילא הו"ל קנס ודינו ככל הקנסות, ול"מ כן, אלא דנקטינ חידוש מיוחד צדין זה דלא קנסו צנו אחריו, וי"ל דמטמא ומדמע ומנסך אף דחשבינ להו קנסא מ"מ דינס כדין ממון לכל מילי, והמודה בהן לא מיפטר מדין מודה בקנס, וכן לענין הזמה כי ההיא דמכות ה' א' לא חשבינ ליה כקנס אלא כממון, וכאילו נתחייב משעת המעשה, והלכך שפיר היה מקום לחייב את הנכסים אף צמת קודם גמ"ד, והיינו דאשמועינן אציי דבזה לא קנסו צנו אחריו.

ובעת ראיתי דצירושלמי כתובות פ"ג ה"ג הוצא בתו' כתובות כ"ט א' ד"ה ועל אשת,

שם מתקין לה מר בר רב אשי מ"ש מההוא גברא כו', יש לעי' מאי ס"ד דמבר"א אטו שיין לחשוב עדות זכור כמגו במקום עדים, הרי פשוט שאין כאן אלא ספק אם עשה המוס זכונה, וכן יש לדעת במאי פליגי אציי ורבא בעובדא דנהר פקוד, דהא ודאי מודה רבא דמגו במקום עדים לא אמרינן, ונראה דתקנת חכמים שלא להאמין לכהן, וכן איסור שבזיה זכרות כ"ז א', יש לדון אם עשאוהו כעין ודאי, והרי זה כעין מוחזק בדיני ממונות ועדיף מזה, ולא מהני מגו להוציא, ואף מגו כעין הפה שאסר י"ל דלא מהני, ואף דהאמינו ע"א ואפילו אשה, מ"מ הצעלים י"ל דאף במגו לא מהימן, והיינו דאינטריך לר' אילעא לאשמועינן דבלא ידענו שהוא זכור חשיב כהפה שאסר ומהני, וע"ז פריך מבר"א דחזינן דלא מהני הפה שאסר נגד חזקה דאיכא מיא זכור פקוד, ודכוותה י"ל דתיקון חכמים דאין הכהן נאמן נמי אלים כעין חזקה ההיא, דודאי הא דאיכא מיא זכור פקוד לא אלים כעדים, דהא פשיטא דאם יעידו עדים דליכא מיא לא יחשב כחרי ותרי, אלא דאפ"ה לא מהני הפה שאסר נגד חזקה אלימתא זו, וה"נ שמא תיקנו חכמים נמי בחומר זה, ודחינן דהכא כיון דספיקא הוא שפיר מהני הפה שאסר, ודכוותה בשבזיה. — ולפ"ז במגו בעלמא יש להסתפק אם מהני גבי זכור וגבי שבזיה, דשמא צעין דוקא כעין הפה שאסר.

גבי דמאי תנן בפ"ו דדמאי מ"א דמהני הפה שאסר, ויש להסתפק נמי אם גם מגו בעלמא סגי.

שם אמר ליה אציי מ"ל לשקר במקום עדים לא אמרינן, נראה דאם לא היה המשכיר קמן וצא השוכר ואמר דא"ל המשכיר לא תזיל צאורחא דנהר פקוד דאיכא מיא, ואנא אזילנא צאורחא דנהר פקוד ולא הוי מיא ומית חמרא, דהיה נאמן בהפה שאסר, דמדהימניה רבה ע"כ דאפשר שלא היה בו מים אלא דהוא מילתא דלא שכיחא, ובהפה שאסר ראוי להאמינו, וכ"מ מהא דזכרות כ"ז מדמינן לא נחצאתי ולא נטמאתי להא דאציי, אע"ג דנשציתי וטהורה אני תנן במתני' דנאמנת, וע"כ דהפה שאסר ממש עדיף. — נראה דאם טען שמת עד שלא הגיע למים דשפיר נאמן במגו, דהא ודאי לא חשיב נגד עדים, ואפשר דגם צאיכא עדים

מ"מ אפשר דקצת ספק היה לו שיהא נותר, או דעכ"פ ניהא לישראל זהכי, והלכך יש לאסור, ורבא חשיב דכיון דע"כ איירי שהעכו"ם חשב כמו שהוא במתניתין, אין לנו ענין צמה שהלשון היה בו מקום להצין שהטלת המוס תתיר.

יעורי' צט"ז סי' שי"ג סק"צ וצנקה"כ ואצן העוזר שם מש"כ לחלק בין עובדא דהרא"ש לעובדא דקסדור, והדברים פשוטים דהאומר צמה זו א"א לשחטה אלא צמוס, הר"ז כאומר לו שאם יעשה צו מוס יהא הדבר לרצונו, וצכלל לא עולה על דעתו של השומע לחלק בין אם המוס יעשה מאליו או ע"י אדם, והוא גם חושב שהמנוה בעצמו נמי יכול להטיל צו המוס, והוא רק עושה לחסוך לו הטירחא, וכש"כ צמרתת דמפרשת הדברים כציווי לעשות, משא"כ בקסדור שהצין שאין לו תקנה בעשיית מוס.

שם מהו דתימא נעריה הוא דמדכר קמ"ל, נראה דקושטא הוא דנעריה הוא דמדכר, דאל"ה פשיטא דהוי לדעת, אלא לפי שאין הדבר ראוי, הלכך חשבינן ליה כצועט צו סתם. (פ"ה ס"ק י"ד).

ל"ה ב' ספק זכור שגולד צי ישראל, עי' מש"כ צוה לעיל ל"ד א'.

ל"ו א' והלכתא עד מפי עד כשר לעדות זכור, בפשוטו גם אשה מפי אשה כשרה, דכיון דאשה כשרה להעיד הרי דינה כדין האיש, והגרע"א ז"ל ציו"ד סי' שי"ד ס"ה הציא צס הראנ"ח לדקדק מלשון השו"ע שם שהוא לשון הרמב"ם דאשה אינה נאמנת צעד מפי עד, והדבר קשה לחדש כן על סמך הלשון שם, דהרמב"ם דיניס המצוארים בגמרא הוא שונה, וכיון שלא נזכר בגמ' דין אשה צעד מפי עד, לכך כתב דין האשה [הנלמד מאשחיו כמ"ש צצ"י], כשראתה צעמא, אבל לעולם אימא לך דכיון דאשה כשרה, ה"ה צעד מפי עד.

שם אבל הכא דלא סגי' דלא אמרה דקדשים צחון לא אכיל אימא לא הפה שאסר הוא קמ"ל כו', נראה דר"ל דקמ"ל דחשיב כהפה שאסר ועדיף ממגו דעלמא, ולפי זה יש להסתפק אם מגו דעלמא סגי צכהן צעדות זכור, וקצת משמע מהכא דלא מהני, ועי' להלן.

נטמא כולו, ופלוגתא דר"מ ור"י במשנה שם הוא
אם בדבר שחלוק בהרבה תשמישו הרגיל מאחוריו,
אם חילקו בו חכמים אחורים ותוך, אף שאין לו
תוך ממש. — ולפי פירוש זה נמצא דבכלי זכוכית
לא גזרו טומאת משקין כלל.

והרמב"ם בפכ"ח מה' כלים ה"ג כתב דפשוטי
כלי שטף הטמאים במדרס אין להם
אחורים ותוך ולעולם נטמא כולו, ואלו שאינם
ראויים למדרס אף שהם פשוטים יש להם אחוריים
ותוך, נראה דמפרש דקו' הגמ' היא דאין להחמיר
כ"כ בפשוטי כלי שטף דרבנן לומר שאין להם
אחוריים ותוך, דאף שאין תוכן חלוק כל כך
מאחוריהן מ"מ כיון שטומאתן דרבנן ראוי לקיים
גם בהם אחוריים ותוך, אצל טומאת משקין שפיר
גזרו אף בכלים שמק"ט רק מדרבנן, ומתרינין
בהנך דחזו למדרס, דבאמת רק בהם אין אחורים
ותוך אצל שאינם ראויים למדרס אף שהם פשוטים
יש להם אחורים ותוך, וכבר תמה במל"מ [פ"א
מה"כ ה"ג] מהא דתנן דשולחן ודלפקי וטבלא
שאין לה ליזבז דס"ל לר"מ דאין להם אחורים ותוך,
אף שאינם ראויים למדרס, וא"כ מאי פרכינן כ"כ
בפשיטות ואין לו תוך בכלי שטף דאוריתא כו',
וצריך לדחוק דס"ל להרמב"ם דבאמת צהא פליגי
ר"י ור"מ, שהרי כתב הרמב"ם כגון השולחן כו',
והא דפרכינן בסוגיין היינו דמגלן לפרש עדותו
דחזקיה משום ר"ג הזקן דכנגדו בכלי שטף קאמר
ודלא כר' יהודה דסבר דבטומאה דרבנן אף
בפשוטין מחלקינן בין תוכו לאחוריו, הא שפיר יש
לפרש כנגדו בכלי מתכת וככו"ע, ומשנינן דאף
בכנגדו בכלי שטף אחי ככו"ע ובהנך דחזו למדרס.

ובהשגת הראב"ד שם נראין הדברים כמ"ש
המל"מ שם דשייכא להלכה ג', וס"ל
דקושית הגמ' כפרש"י דלא ליגזור בהו טומאת
משקין כלל, והתירוח מפרש כמ"ש לפי' הרמב"ם
דבאמת רק בראויין למדרס גזרו טומאת משקין,
אצל לפ"ז קמה וגם נצבה קושית המל"מ ממתניתין
דבין לר"מ ובין לר"י גזרו טומאת משקין בשולחן
ודלפקי, ואולי דעתו ז"ל לחלק בין שולחן ודלפקי
לשאר פשוטי כלי שטף שאין ראויין למדרס, אצל
לא נתבאר טעם החילוק ומקור החילוק, וגם היה
לו ז"ל לפרש שהרי הרמב"ם בשולחן קאמר,
ומשמע דאף צהא קאמר דלא גזרו טומאת משקין

שראוהו שהתחיל בדרך נהר פקוד, נמי י"ל דנאמן
בשבעה לומר שמת עד שלא הגיע למים, ואפשר
נמי דרשאי ללכת דרך נהר פקוד על מנת שכשיגיע
למים יחזור, ומה"ט נראה דאם היה ליסטים מזויין
שם דלא חשיב תחלתו בפשיעה וסופו באונס, דאין
כאן פשיעה בהליכה בדרך זו, ואף אם נכנס במים,
אין כאן אונס שצא מחמת הפשיעה, דהפשיעה
במים ולא בדרך. — נראה דגם אם המשכיר לא
אמר לו אלא שלא ילך עמה במים, ולא הזכיר לו
שלא ילך דרך נהר פקוד, דנמי לא היה נאמן לומר
שלא היה שם מים, וכ"מ מהא דמיייתין לה הכא
ובכתובות כ"ז. (ב"מ פ"א ד').

ל"ו ב' אין רואין בכור ישראל כו', ע"י מש"כ
צוה בחו"צ תמורה ח' ד'.

שם לא יבקר בין טוב לרע אמר רחמנא כו', א"ה,
ע"י מש"כ לקמן נ"ג ד' אם עבר וביקר
שיהיה עשירי צעל מוס אם עבר גם על מקדיש
צעל מוס.

על אלו מומין

ל"ז א' מתני' על אלו מומין שוחטין את הבכור
נפגמה אזנו כו', א"ה, ע"י מש"כ לקמן
מ"ג א' דסידרא דמתני' לפי סדר הבהמה מלמעלה
למטה נשנו, ופתח באזנו, (ועי' לעיל ל"ה א' גדיא
באודניה), ובתרי הכי צעינו ובחוטמו ובשפתיו
ואח"כ בחטיו שבפיו, ואח"כ הזוזן והזנב והציצים,
שכל אלו קודמים לרגליו, ובתרי הכי שנה כל
שצרגליו וצידיו.

ל"ח א' ואין לו תוך בכלי שטף דאורייתא בר
קבולי טומאה הוא כו', פרש"י
דאיצטריך רבנן למיגזר בהו משקין, והיינו דפשוט
לגמ' מסבירא דכלים שאין מק"ט אלא מדרבנן לא
גזרו בהו טומאת משקין דהוי כעין גזירה לגזירה,
ולמאי דמשני בהנך דחזו למדרסות, נראה דיש
לפרש דבהנך איכא טומאה דאורייתא, ומשום כך
בבר גזרו על כל פשוטי כלי שטף דליטמאזו במשקין,
ואף אלו שאינן ראויין למדרס, דהא תנן בזהדיא
בפכ"ה דכלים מ"א דאף בשולחן ודלפקי וטבלא
שאין לה ליזבז גזרו טומאת משקין והא פשוט לגמ'
דבהני שאין להם תוך אין לחלק בין תוכו לאחוריו
ואם גזרו בהו משקין אין לו אחורים ותוך ולעולם

מוס הוי, ועיין בלשון הרמב"ם פ"א מפה"מ הכ"ט ולע"ק].

ולהאמור נראה דעוף שנעשה מחוסר אבר קודם הוא תליא בצעיא דר' אבין וצחים ז"צ ב' דאי אוספו וכשר הרי דינו כללית קבלה וכשר, ואי אוספו ופסול דצעי הוא מן העוף, מסתבר דדינו כקודם קבלה, דעדיין צריך העוף לשמש במעשה הזריקה, ולא גריעא זריקה זו מקבלה דעלמא, דכל שצריך לגוף צריך שיהא מה שהיה כבר, דכיון דגלי גלי, ועי' וצחים כ"ו א' דצעיא דר' אבין רק בחטאת העוף ורק אי מיזוי חטאת העוף אינו מעכב, ועי' בתו' מעילה ח' ב' ד"ה אמר ובמש"כ צ"ס מקדש דוד בענין פסול בעל מוס סי' ל"ד סק"צ לפרש בכונתם.

ובעת ראיתי בשטמ"ק שם אות כ"ו דמשמע מיניה דאף בהולכה צריך שיהא הפר חס דהולכה לא תפקא מכלל קבלה, והוא דבר תימא לפרש הא דכל הזכרים שנשתייר מהם כוית דאיירי דוקא לאחר הולכה, וגם בצבא אין נראה כן וכמו שנתבאר, ועוד דא"כ אף במנחה ראוי למילף מדם כדלפינן נשפך על הרצפה, ובמנחות ט' ב' מבואר בהדיא דמנחה שחסרה קודם הולכה מקטיר קומץ עליה, כדאמרינן כיון שהגיע זמנה לפרק כו'. (וצחים כ"ה ב').

שם תרגומא אבן שנה, נתבאר בצחים כ"ה ב'. שם וכמה תהא משולשת צ"א ארבעה כו', הרמב"ם צ"א מהלכות זינית ה"ו פירש דאורך הצינית הגדיל והענף יחד קאמר דצריך שיהא ד' אצבעות, והגדיל והענף מצותן לכתחלה שיהא הגדיל שליש והענף שני שליש, ובדיעבד אם עשה רק חוליא אחת או כרך רובה כשרה כמ"ש שם ה"ח, ורש"י פירש דשיעור הענף קאמר דצריך שיהא ד', ומתפרש דלכתחלה צריך שיהא הגדיל שליש דהיינו ב' אצבעות, ובדיעבד אפילו לא כרך אלא חוליא אחת כדי שיכרוך וישנה וישלש כשרה, כדאמר מנחות ל"ט א', אבל שיעור הענף ד' הוא לעיכובא.

ברם לפיר"ת במנחות מ"א ב' דאגדיל קאי והענף שמונה, ז"ע דהא דנוי תכלת שליש גדיל ושני שליש ענף הוא מימרא דרב מנחות ל"ט א', ואינו לעיכובא, ואיך סתמו ב"ש וב"ה שיעור הגדיל דלא ידעין מזה שיעור הענף, ולומר דשיעור הענף כל שהוא, ושיעור הגדיל ד' הוא לעיכובא, לא יתכן,

כלל, ועי' חו"צ כלים סימן ה' סק"א, ול"ת. — ולענין כלי זכוכית נראה דעת הראב"ד כמ"ש ב' לדעת רש"י דלא גזרו זהו טומאת משקין כלל.

רש"י ד"ה ולא ואי קשיא אמאי לא גזרו בכ"ח טומאת משקין כו', נראה דשפיר י"ל דמסוגיין אין הכרח לכך, אלא דפשיטא ליה לרש"י דהכי קושטא דמילתא, ולכך כד אמרינן הכא דשויה רבנן כטומאה דכלי חרס, ראוי לפרש הטעם דבכלי חרס גופה לא שויה הכי שתקבל טומאת משקין מגבה, ובמל"מ שם נתקשה בזה.

ל"ח ב' ואע"פ שאמרו אין אדם רואה מומין לעצמו כו', א"ה, עי' מש"כ בזה בחו"צ נגעים ס"ב סק"ד, ועי"ש עוד דנראה דעת הרא"ש דאין אדם חשוד להקל על עצמו בהלכות נגעים כמו שאינו חשוד להקל על עצמו בשאר הלכות איסור והיתר וטומאה וטהרה, ושפיר מורה לעצמו, והא דהכא חשבינן ליה כאחר מעשה אף שבה עכשיו להתיר, הוא משום דבכורות אינו נאמן בשל עצמו.

ל"ט ב' הנזרס און הפר ואח"כ קיבל דמו פסול כו', נראה דאם לא היה פסול נשפך על הרצפה לא הוי דרשינן הפר שהיה כבר, דאם נשפך הדם על הרצפה ואוספו אין להצריך שיהא הפר שלם בשעת קבלה טפי מצשעת הולכה, אלא לפי שהצריכה תורה קבלה מן הפר דוקא, ונמצא שהפר משתתף במעשה הקבלה לכך שייך למירמי עליה הלכות לומר שיהא שלם ולא בעל מוס, ואפשר דאם חתכו לחתיכות וקיבל דם הנפש מכל חתיכה וחתיכה דמיפסל משום נשפך דחתיכת פר לאו פר הוא, ואף בלא דרשא דהפר פר שהיה כבר, ואף לאחר דרשא דהפר איכא נפקותא בזה כגון שחתך באופן שאינו נעשה בעל מוס וקיבל הדם של חתיכה זו, או דנפ"מ גם אם יש כאן פסול נשפך או פסול בעל מוס, לענין מלקות על הזריקה, ומיהו בעל מוס דלאחר שחיטה אפשר שאינו צדין בעל מוס, אלא חשיב כאירע בו פסול קודם קבלה, ול"ע בזה כעת, שו"מ שנסתפק בזה מרן זללה"ה במנחות סי' מ"ב סק"כ ו', אלא דאינטריק הך דרשא לומר דאפילו מוס פוסל, אף שכל הפר שלם ושפיר קרינן ביה דם מהפר יקבלנו, ודוקא מוס הפוסל מחיים וכמו שפרש"י דהנזרס

והענף ח', כן יש לפרש כונת תו', [וכעין זה כונת מרן זללה"ה שם, אלא שפירש דהשיעור ד' הוא לעיכובא בענף לפיר"ת, ועי"ש סק"ז].

ולדאמור גם לדעת ר"ת שיעור הציצית לעיכובא הוא ד' אצבעות צין הגדיל והענף יחד, ולכתחלה שיעורן י"צ אצבעות, ומכיון דנוי תכלת שליש גדיל, יש לעשות את הגדיל ד' אצבעות, אבל אין לנו לחדש ענין מיוחד בגדיל שיהא ד' אצבעות, ולכן אם הציצית קצרים יש גם להקטין את הגדיל ולהעמידו על שליש, וכן אם האריך הציצית יש להגדיל גם את הגדיל.

וריותר נראה דלפיר"ת שנה כאן התנא שיעור י"צ גודלים, ומתפרש כמה תהא משולשת כלומר כמה יהא אורך הגדיל שצידוע שהוא שליש, ד' אצבעות, א"נ כמה תהא משולשת כל הציצית, בש"א הגדיל ד', ומתפרש דמזה ידעין שיעור כל הציצית, והיינו לפי צידוע שהגדיל שליש, דלא יתכן שהתנא כשבא לומר שיעור הציצית שישמיע את העיקר של אורך הגדיל והענף יחד, וכן מבואר בזמ"ז עי"ש, וכן ברמזים העתיק הא דר"ת דאורך הציצית י"צ גודלים שליש גדיל ושני שליש ענף, ולפ"ז יתכן גם לפרש דהא דאמרינן שיש להם שיעור למטה דעל שיעור י"צ גודלים קאמר, וכ"ה באגודה, וכדנקט הפמ"ג דהוא לעיכובא כמ"ש בשמו צמ"צ ס"א סק"כ, וכ"מ בא"ר שם דנקט כן בדעת הלבוש, ומיהו שיעור ד' של הגדיל אינו אלא לכתחלה משום נוי, אבל השיעור י"צ גודלין של שניהם יחד אפשר דמעכב, וכן בר"י נ"ט ח"ג כתב דשיעור הציצית לרש"י ו' גודלין ולר"ת י"צ וסיים דלמטה יש להם שיעור שלא יעשו פחות משיעור זה, ומשמע דלר"ת י"צ כמו לרש"י ו', ולרש"י יש לפרש דענף ד' הוא לעיכובא דעל זה אמרינן דלמטה יש לה שיעור, ולפירוש זה מוכח דליכא ענין בגדיל ד' אלא משום נוי תכלת שיהא שליש, דאל"כ אין צדצרי צ"ש זכר לי"צ גודלים של שניהם יחד, וכן צמ"ג עשה כ"ו כתב הא דציצית יש לה שיעור למטה ומהו שיעורה למטה אר"פ כו' ומפרש לה דמשולשת ארבע קאי אגדיל כפיר"ת ואח"כ כתב נמצא אורך כל הציצית י"צ אצבעות שהרי אמרינן התם שמנחת תכלת שליש גדיל ושני שליש ענף כו', ולהסביר דשיעור כדי ענינה בגרדומין הוא בענף, נמי מוכח מסיפא דקפרי דהיינו צרייתא דמיייתין

דהא אמרינן צמנחות שם דאפילו לא כרך אלא חוליא אחת כשרה, ולומר דשיעור ד' הוא רק לכתחלה ל"מ כן דהא מסקינן דיש להם שיעור למטה, וגם לא משתמיט דנתחדשה הלכה לכתחלה שיהא בגדיל ד', ולשון החו' כאן משמע דמפרשי דהידור לכתחלה קאמרי צ"ש שיהא ד' בגדיל, וממילא ח' בענף, וכבר נתקשה בזה מרן זללה"ה באו"ח ס"ג סק"ז עי"ש, גם בספרי שהביאו תו' מסיים זה צד"א בכתחלה אבל בשיריה ובגרדומיה כל שהוא, ומשמע דאכל הציצית קאי ולא רק אגדיל, ומרן זללה"ה שם בסק"צ כתב לפרש דגם לפיר"ת פלוגתא דצ"ש וצ"ה באורך הענף וזה לעיכובא, ומה שהזכירו גדיל ד' הוא לכתחלה וכלשונם כאן, אבל צ"ע דהא באו לחלוק על פרש"י שפירש דעל הענף קאי, ופירשו דעל הגדיל קאמר, וגם אם דברי צ"ש על הענף מהיכן נאמר דנהגו לעשות הגדיל ד', ובשטמ"ק מנחות אות ג' בשם הרגמ"ה כנראה מפרש כמה תהא משולשת כמה יהא שלישה, וכ"נ ברגמ"ה הנדמ"ח כאן, ולפ"ז אולי יתכן לומר שהזכיר כמה יהא שלישה לענין לכתחלה, וזה קאי אגדיל, ומ"מ שיעור זה הוא גם לעיכובא באורך כל הציצית או הענף לחוד, ועדיין צ"ע.

אח"כ ראיתי צר"ש מנחות בהלכות ציצית ס"ז שכתב דר"ת מפרש כמה תהא משולשת שהוא לשון גדול וחצור כמו המשלשל דפנות, ור"ל דהמשלשל דפנות מתפרש שמוריד הדפנות, וכמו ששלשל ידו למטה מג' בשבת ה' א' וכן לזה בשלשול בערוצין פ"ג, ולשון זה מתפרש בעושה פעולה להורדת דבר מלמעלה למטה, ומתפרש יפה על העושה גדיל ציצית שגודלן מלמעלה למטה, והנה מתפרשת הצרייתא כאילו הוי קתני וכמה תהא מגודלת ד' אצבעות, [והיינו יש להם שיעור למטה דמתפרש לעיכובא], ונראה דגם מזה היינו למדין דשיעור הגדיל עם הענף הוא ד' אצבעות, דהא ודאי צריך גם ענף, ומדלא הזכיר התנא שיעורו ע"כ דסגי בענף כל שהוא, ולא מסתבר לומר דגדיל שיעורו ד' לעיכובא וענף שיעורו כל שהוא, והתנא לא הזכירו, לכך ראוי לפרש דבמה ששנה התנא דתהא מגודלת ד' הרי המוצן דשיעור הציצית כולה ד', ויכול להיות רוצו גדיל או רוצו ענף, ומה ששנאו התנא בלשון גדיל הוא משום דלכתחלה ראוי שיהא הגדיל ארבע והוא שליש

אדם, אבל מסתברא דמטמא באודם אם הוא אשה ובלבד אם הוא זכר, דלענין זה לית לן לחשבו כצריה אחריתי, [וכמו שיש לדון באנדרוגינוס], כיון דלא אשכחן קרא למעוטיה, [ועי' בזה לקמן סק"ד] שיש בזה מקום ספק, ור"ח אחי לאשמועינן דאין לחשוב טומטום כסוג מיוחד לשום ענין, ומתוך כך פשיטא ליה דחכמים דמתניתין לא קיימו אלא אאנדרוגינוס, ועל זה פרכינן מכל הני צרייתות דמוכח דשייך לחשוב טומטום נמי כצריה מיוחדת, וממילא יתכן נמי דלענין בכור יהא טומטום נגזז ונעבד ואין הכרע אם חכמים לא פליגי נמי אטומטום.

ונראה דלית לן למיפסק כר"ח כיון דרצא פליג עליה והוא דתרא, ועוד דלר"ח צעינן לסמויי מתני' וצרייתא טובא, וזו דעת הרמב"ם שפסק ככל הני תיובתא דפרכינן עליה דר"ח ולא סמי מינייהו טומטום, ומ"מ לענין הנידון אם לגבי בכור חשיב טומטום כצריה ויהא נגזז ונעבד, אין לנו הכרע מכל הני צרייתות, דאף דטומטום נחשב כצריה מיוחדת לדינים מסויימים, מ"מ אין זה מחייב דגם לענין בכור כן, ופשיטא דמתני' דחכמים לא קיימו אלא אאנדרוגינוס, דהא נשנו דתרא ר' ישמעאל, ור' ישמעאל לא קאי אלא אאנדרוגינוס, דטומטום אמרינן לעיל א' דלא חשיב כבעל מוס, ומשמע דחכמים נמי לא קיימו אלא אאנדרוגינוס, ואף אם חכמים קיימו נמי אטומטום, מ"מ לית לן למיפסק כוותיהו דהא ר' יוחנן תהי לקמן מ"ב ב' מאן שזיק תרי ועבד כחד, ואף ר"א דסבר התם כר"ל לא קאמר אלא דמטיל מים במקום נקבות, אבל מטיל במקום זכרות קדוש, ומבואר דלא ס"ל דטומטום צריה הוא ואינו קדוש בצכורה.

וזו דעת הרמב"ם שפסק בפ"ב מה' בכורות ה"ה דטומטום ספיקא הוה ואנדרוגינוס נגזז ונעבד, ובלח"מ פ"ד מה' אישות הי"א תמה דהא פסק נמי ככל הני תיובתא דמותצין לר"ח, ונדחק הרבה ליישב, ולמש"כ ניחא שפיר דלא מותצין עליה דר"ח אלא דקאמר מסברא דלא יתכן לחשוב טומטום כצריה לענין בכור, ובה דאמת איתותב ולא קיי"ל כוותיה, אבל מ"מ לעיקר הנידון שפיר אית לן למיפסק דטומטום קדוש בצכורה מספק, וכמש"כ.

מנחות ל"ט א' ד"א בתחלתו אבל סופו שיריו וגרדומיו כל שהוא, דנשנה ברישא שיעור אורך גם צענף, וע"ז קאמר ד"א בתחלתו אבל בסופו כו', וכמ"ש תו' מנחות ל"ח ב' ד"ה כדי להוכיח מזה דשיירי גרדומין סגי בגדיל. — א"ה, ע"ע בחו"ב מנחות שם דלענין מעשה ראוי להשתדל שיהיה הגדיל שליש והענף שני שליש צין כשהכל י"ב גודלין וצין כשהן יותר, ועי"ש עוד די"ב גודלין לפיר"ת פשיטא דאינו אלא מדרבנן, ומ"מ אף אם בשאר מנאות יש לקיים הדאורייתא אף אם פסול מדרבנן, הכא צרייתא שאינה מנאה חיוצית שפיר אמרינן ליה שלא ילצש הבגד אם אין לו צרייתא כתיקון חכמים, ומיהו מעיקר הדין אפשר לסמוך על דעת הרמב"ם ורש"י דסגי צענף ד' ודעת מרן זללה"ה דאף לר"ח אין י"ב גודלין לעיכובא, וכלשון התו' כאן דהוא הידור מנאה.

מ' ב' גבי אדם הוא דכתיב איש איש כו', לכאורה משמע מכאן דכל הני שנשנו בפרק מומין אלו אינם אלא באדם ומשום שאינו שוה בזרעו של אהרן, ולמש"כ לעיל טובא איכא התם דחשיבי מוס, וי"ל דמומין דשייכי נמי בצנהמה, ולא כתיבי בקרא גבי אדם, שנאם התנא בפירקין לענין צנהמה, ואח"כ שנה דכל מומין אלו פסלי נמי באדם, והלכך כיון שלא שנה שפה עודפת גבי צנהמה, ע"כ מוכח דלא מיפסיל אלא משום שאינו שוה בזרעו של אהרן, אבל מומין המפורשים בקרא גבי אדם כמו גזן וחרום ומרוח אשך ושבר יד ורגל שפיר שנאם התנא גבי אדם, ואף אלו דשייכי נמי בצנהמה.

ברייני טומטום ואנדרוגינוס

א) מ"א ב' אר"ח מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספיקא כו', נראה דלכו"ע אין לדמות טומטום לאנדרוגינוס לנידון צריה, דטומטום שנקרע אין צינו לצין כל אדם ולא כלום, ואף אם אנו באים לדון כצריה וכדמוכחין מכל הני צרייתות דאינטריך לר"ח לסמויי מינייהו טומטום, היינו דשינוי זה של טומטום ראוי לקובעו כסוג מיוחד ולאוקמי מיעוטי דקראי לגביה לפי הענין, כמו דערכין, וכן צרייה חגיגה ד' א' לאציי דאף כשציליו מבחון מימעט, דסוף סוף אינו שוה לכל

שם דבאפיק במקום זכרות אין כאן ספק, והנה לענין להאכל במומו לבעלים שפיר סגי בספק כל דהו וכמש"כ לעיל, ואף במטיל במקום זכרות אכתי איכא ספק כל דהו, אלא דמלשון רבנו משמע דאף לענין גיזה ועבודה אינו אלא ספק אף במטיל במקום זכרות, ולמש"כ יתכן דמהא דקצעה בגמ' רק לתרומי לדר"ת, משמע ליה ז"ל דאין הדבר פשוט, וסמיכת הדברים ללעולם טומטום ספיקא הוא, ואפשר שזו כונת הכ"מ שם, ועי"ש בלח"מ.

בשור"ע יו"ד סי' שט"ו ס"ב כתב זכור שהוא טומטום הר"ז ספק זכור ויאכל במומו לבעליו, ודוקא במטיל מים במקום נקבות אבל אם מטיל מים במקום זכרות זכור ודאי הוא ונריך ליתנו לכהן, ויש כאן מקום עיון דהא לעולם אחר שחיטה הדבר ידוע אם זכר הוא או נקבה, וא"כ יאכל במומו לבעליו היינו אם יתברר שהוא נקבה, וא"כ גם במטיל מים במקום זכרות למה לא יהא רשאי הבעלים לעכבו עד שיפול בו מום וישחטנו ואם נקבה הוא יעכבו לעצמו, וגם אם יתנו לכהן ויתברר שהיא נקבה יש לחייב לכהן להחזירו, ורק לענין איסור גיזה ועבודה שייך לומר דבמטיל מים במקום זכרות יש לחשבו כודאי זכור, וי"ע.

תוד"ה ואתי עשירי ודאי כו', א"ה, נתבאר לקמן סק"ג, ובחור"ב חגיגה ד' א'.

(ב) מ"ב א' תא שמע הנעבד כו' וטומטום ואנדרוגינוס כולן מטמאין בגדים אצית הבליעה כו', אע"ג דאין תמות וזכרות בעוף, מ"מ כיון דחזינן דמיעטה תורה טומטום ואנדרוגינוס אף בערכין ושלמים דשוין זכר ונקבה, שמעינן דחשבתן תורה כעין צריה בפ"ע, והלכך אף בעוף צעי ריבויא, וז"ל הרמב"ם בפ"ג מא"מ ה"ג הטומטום ואנדרוגינוס אע"פ שאין לך מום גדול מהן הרי הן פסולין למזבח מדרך אחרת לפי שהן ספק זכר ספק נקבה הרי הן כמין אחר ובקרבנות נאמר זכר תמים ונקבה תמימה עד שיהיה זכר ודאי או נקבה ודאית, לפיכך אף העוף שהוא טומטום או אנדרוגינוס פסול למזבח עכ"ל, אבל קשה דלפ"ז היה ראוי שלא יהא טומטום קדוש בצבורה, וכמו אנדרוגינוס, דאם לענין עופות דאין בהן תמות וזכרות נחשבין כמין אחר, כש"כ לענין זכור דכתיב ציה הזכר, ורבנו פסק בפ"ב מזכורות ה"ה דטומטום ספק הוא, וכן לענין מעשר בהמה

ולאמור נראה נמי דלמאי דקיי"ל דאיכא תנאי דממעטי טומטום מטעם צריה, דאית לן לפרושי הא דקאמר רשב"י משום ר"ש מ"ב א' הרי הוא אומר הזכר וכל מקום שנאמר זכר אינו אלא להו"א טומטום ואנדרוגינוס כפשוטו דממעט נמי טומטום מחמת צריה, דודאי ליטנא דצרייתא הכי משמע דטומטום ואנדרוגינוס חד טעמא זהו דממעטי מהזכר, וכי היכי דאנדרוגינוס משום צריה ה"נ טומטום, ורק לר"ח דס"ל דליכא תנא דמחשיב לטומטום כצריה נריכין לדחוקי דפליגי במטיל מים במקום נקבות אי חיישין לנחשפך, וכן מוכח נמי לקמן נ"ז א' דקאמר רשב"י משום ר"ש דטומטום ואנדרוגינוס אין נכנסין לדיר להחשש משום דילף תחת תחת מקדשים, וכבר נתקשו תו' לקמן מ"ב ב' דהא בקדשים אימעטי משום דמטיל מים במקום נקבות חשבינן ליה כנקבה ומה ענין זה למעשר דנוהג גם בנקבה, וכתבו דנריך למסמייה לטומטום, ואמנם כן הדבר לר"ח וכדמסמינן טובא לטומטום, אבל לדידן דלא מסמינן וכמש"כ לעיל, ה"נ לא מסמינן, ורשב"י משום ר"ש לטעמיה אזיל דממעט טומטום משום צריה, ולא דחקין לפרושי דבמטיל מים במקום נקבות פליגי.

והנה רהיטת הדברים דמטיל מים במקום זכרות לכו"ע זכר הוא, וכל הנידון במטיל מים במקום נקבות אם חיישין לנחשפך, ולכאורה אם אמרינן דחיישין הואיל ואשחני דאשחני, הרי יש מקום לחוש גם במטיל מים במקום זכרות דשמא נשתנה, ואף שהיא נקבה איסתתם מקום נקבות ומפיק במקום זכרות, ואף דזה שכיח פחות מנכסף באפיק במקום נקבות, מ"מ מידי ספיקא לא נפיק, ולענין להאכל במומו לבעלים לכאורה סגי בספק כל דהו, דאין הולכין בממון אחר הרוב, ולאחר שישחטנו הרי יתברר הדבר, ואין הנידון אלא אם לדונו לענין איסור גיזה ועבודה כודאי זכור או כספק, וממה שלא הזכירו בגמ' הא דמטיל מים במקום זכרות או נקבות אלא למידחי הא דבעינן למימר כתנאי, משמע קצת שאין זה דבר פשוט לכו"ע.

והרמב"ם בפ"ב מזכורות ה"ה כתב לשון זה נולד טומטום הר"ז ספק זכור ויאכל במומו לבעליו צין שהטיל מים ממקום זכרות צין שהטיל ממקום נקבות, וכבר נתקשו בכ"מ ולח"מ

כזריה, מ"מ מתורת מוס נפיק, ומה שחשבו הרמב"ם בהדי מומין היינו לענין אדם מדין מוס, ולענין בהמה פסולים מדין זריה, א"נ אף לאדם כזריה חשיב, וכדפטרין ליה מראייה חגיגה ד' א' אף צידוע שהוא זכר, וי"ע.

(ג) מ"א ב' תוד"ה ואמי עשירי ודאי כו' וכן בהרת כו', בפשוטו יש לחלק דהני שהאדם צריך להקדיש העשירי, וכן הכהן צריך לטמאות את הנגע, וזה שפיר שייך למעט דבספק אינו יכול להקדיש ולא לטמא, אבל בקדושה או דינים הבאים מאליהם שפיר חיילי מספק בספק, ולא שייך למימר דאמי קרא למעוטי, ואף דאשכחן נמי ממזר ודאי אמר רחמנא ולא ממזר ספק, התם דין הוא כיצד לנהוג בספק, וזה לא שייך לומר דאמי קרא לומר דבעולה שדינה בזכר לא יציא ספק נקבה, דפשיטא שלא יציא, ואם הביא, הרי הוא בספק, והלכך אף בטומטום אם הוא ספק ליכא לאוקמי לקרא דהזכר למעוטיה.

בא"ד ולפי טעם זה אית ליה שפיר לרצ הא דאר"ח בסמוך כו', ז"ע דאף מיתורא אין סבירא למעט טומטום אם הוא ספיקא, מדין הנוהג בזכרים ונקבות, כמו שאין להתירו לחלל שבת, ואית לן לאוקמי לקרא במילי אחריני, ורק אם הוא זריה שייך למעטו, וע"כ דרצ לית ליה דר"ח וכמ"ש"כ שבת קל"ז א'.

נדה כ"ח א' תוד"ה אמר דאי זריה הוא לא יטמא לא בלובן ולא באודם כו', ז"ע דבכורות מ"ב א' ב' מוכחין דלא כר"ח דס"ל דטומטום ספיקא הוי, אלא דגם טומטום זריה הוא, ומצוה דשייך לומר גם בטומטום זריה הוא, ואטו נימא דלפ"ז טומטום לא יטמא לא בלובן ולא באודם, הרי מסתברא דטומטום שהוא זכר יטמא בלובן וטומטום שהוא נקבה יטמא באודם, דכשם שלאחר שיקרע יהיה הדין כן, ה"נ קודם שנקרע, [אח"כ נימא דאין דרך ראייה בכך וכעין רואה בשפופרת], והא דחשבינן ליה זריה, היינו דשייך לחשבו כסוג מיוחד שיתכן שנתנה זו תורה דינים אחרים מזכר ונקבה, והלכך אם אשכחן קרא דזכר בערכין דאמי למעוטי, יתכן לפרש דאמי למעוטי טומטום שלא יהא נערך כלל אף לא נקבה, וכן שלא יהא קדוש בצכורה, וכן שיהא פסול לשלמים אף דגם נקבה כשרה זו, וכן בראייה

סתם צפ"ו מה' בכורות הי"ד דהכל נכנסין לדיר להתעשר ולא הוציא טומטום ואנדרוגיטום מן הכלל, ואם לענין עופות חשיבי כמין אחר כש"כ לענין מעשר בהמה, ואם ראוי לפסוק כת"ק נ"ז א' דטומטום ואנדרוגיטום נכנסים לדיר להתעשר, וכן בצכור רהיטת הסוגיא דטומטום קדוש בצכורה, היה ראוי מזה להכריע דקיי"ל כר"א דאף בעופות טומטום ואנדרוגיטום אין מטמאין בגדים בבית הבליעה, ואפשר דאף כשרין לכתחלה וכמ"ש תו', ושם ס"ל להרמב"ם דאפשר לחלק דבכור ומעשר שאני דנוהגין אף בפסולי הקרבה כגון בע"מ, ושלא להקרבה לית לן למיחשב לטומטום ואנדרוגיטום כמין אחר, דודאי חייבין בכל המתנות וכיו"ב, משא"כ עוף שאין זו אלא קדושת הקרבה, ולענין קרבן חשיבי כזריה, והלכך אפשר לן לקיים למיפסק כת"ק דר"א דטומטום ואנדרוגיטום מטמאין בגדים בבית הבליעה, ולמיפסק כת"ק דרשב"י משום ר"ש נ"ז א' דטומטום ואנדרוגיטום נכנסין לדיר להתעשר, וכן לקיים רהיטת סוגיין דטומטום קדוש בצכורה, וי"ע.

ברם לענין אנדרוגיטום דפסק הרמב"ם כרצון בתראי דאינו בכור וגזו ונעבד, והיינו דחשבינן ליה כזריה, ומ"מ לענין מעשר משמע דנכנס לדיר להתעשר, הדבר קשה דלית לן טעם לחלק בין בכור למעשר, וי"ל דשאני בכור דרק זכר קדוש, ולגבי זכרות חשיב אנדרוגיטום כזריה, משא"כ למעשר בהמה דאף נקבות חייבין, וקיים ליה להרמב"ם כן מהא דבגמ' נ"ז א' השוו טומטום ואנדרוגיטום לת"ק, וי"ע.

מש"כ הרמב"ם דטומטום ואנדרוגיטום אין לך מוס גדול מזה, וכן מנאן בהדי מומין צפ"ו מצ"מ ה"ח, ז"ע דהא במתני' תנן דאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה, וכן בגמ' לעיל מ"א א' אמרו בשלמא טומטום במקדש לא דילמא זכר הוא ולית ביה מומא, ובאנדרוגיטום נמי רק ר' ישמעאל ס"ל דאין לך מוס גדול מזה ורבנן סברי דחרוך במקום אשר לאו מומא, וכן צפ"ב מצכורות ה"ה כתב דטומטום ספק הוא ויאכל במומו לבעליו, ומשמע דבעי מוס, דאל"ה הול"ל ויאכל לבעליו, ושם לאחר דדיינינן להו כזריה תו לא שייך לחשבן כמוס, דזריה זו כך נורתה, והלכך אף דלענין בכור ס"ל דטומטום קדוש ולא חשיב

דס הנוהג גם צהמה וגם צחיה לא יתכן שנלטרך לרצותו זכוי שהוא ספק חיה ספק צהמה, דהא ממה נפשך נוהג זו, וע"כ דצריה הו"א, ונראה מזה דצריה שצין חיה לצהמה חשיב טפי כמין אחר, מצריה שצין זכר לנקבה, דסו"ס מיניה הו"א, והרי פשיטא דאנדרוגינוס חייב בכל לא תעשה שבתורה השוין באיש ואשה, ואף לא תעשה שגופו כגון קריחה ושריטה, ומ"מ לאחר שנתרצה כוי לדם ונבלה, וממילא גם לשחיטה וטומאתו כדאמר התם, וכן נתרצה לאסור חלבו כדאמר יומא שם, שפיר הצינו חכמים דגם צשאר דצרים החלוקים צין חיה לצהמה, יש להשוותו לאחד מהם, אלא שלא הכריעו אם לדמותו לחיה או לצהמה ונשאר הדבר בספק.

ור' ירסי דמוספתא דקאמר אצל טומטוס אינו כן, אפשר לפרש דכרצ חסדא בכורות מ"א ז' ס"ל דטומטוס לא מספקין בצריה כלל, ודינו לכל מילי כספק עד שיתצבר, וכדמסמין התם טומטוס מכל הני שנשתנה דינס מזכר ונקבה, והא דלא אייתו הך צרייתא לסיועיה לר"ת, י"ל דלא מיתנייא צי ר"ת ור"א.

הרמב"ן בקונטרס אחרון שלהי יצמות חלק על התו' וס"ל דצריה ממש קאמר ר"י ולא ספק, דכשם דצריה זכוי ציומא ע"ד מתפרש צריה ממש, ה"נ כולהו צריה מתפרשין צוה לאפוקי מתורת ספק, ומשה"ק תו' מלשון לא הכריעו פירש ז"ל דר"ל שאין זו הכרעה ולפיכך הוי צריה, ומשה"ק דא"כ לא יטמא אף בלוצן ואודם יחד, כתב דאה"נ, ורצ אטומטוס קאמר דשורפין את התרומה, וכן אנדרוגינוס למאן דמשוי ליה ספיקא, אצל איהו כר"י ס"ל דצריה הוי ואין שורפין, וז"ע דאי טומטוס אינו צריה וכו"ל בכורות מ"א ז', הרי הוא כמכוסה בצגד, ואין סברא לאוקמי לקרא דמזכר עד נקבה למעט משילות, וע"כ רצ לית ליה דר"ת וס"ל דטומטוס נמי צריה הו"א, וכמש"כ לעיל, וא"כ אף טומטוס לא יטמא אף בלוצן ואודם יחד, דהא להרמב"ן כולהו צריה צהא מחתא מחתינן, גם עיקר הדבר דרצ נקט אנדרוגינוס שלא אליצא דנפשי' הוא דוחק רב, ואפשר דמהאי קרא גופיה דמזכר עד נקבה דממעט להו רצ משילות, מזה גופיה מוכח דטמאים ודאי נינהו, דרק משילות נתמעטו, וקרא צטומאה הפורשת מן הזכר והנקבה איירי כדאמר נדה כ"ח ז', והרי מודה הרמב"ן

שיהא פטור מראייה אף כשציוו מצחון, ומיהו בכל מאי דלא אשכחן קרא למעוטי, שפיר הו"א נידון בכל אדם אם הוא זכר, וככל אשה אם הוא נקבה, ודכותה ראוי לפרש גם צריה דאנדרוגינוס דהו"א סוג מיוחד דשייך למיתב ליה דינים שלא כזכר ונקבה, ולא יהא נערך, ויהיה פסול לשלמים, ולא יהא קדוש בצבורה, וכן אין חייצין עליו על ציאת מקדש כדאמרינן צסוגיין, אצל לענין שאר הדינים שלא למדנו בהם למעט, ראוי שיהא דינו או כזכר או כנקבה, דאף שהוא סוג מיוחד, מ"מ ראוי להשוותו לשאר אנשים, והיינו דאמרינן דלא הכריעו צו חכמים אם לדנו כזכר ויהא מטמא בלוצן, וכן תהא אשתו אשת איש לכל מילי, או לדנו כאשה ויטמא באודם ולא יהיו קדושי קדושין, והרי הו"א נידון בספק בצצרים אלו, אצל ודאי דינו כאחד מהן, והלכך אם ראה אודם ולוצן הרי הוא טמא צודאי, ומ"מ חשיב שפיר צריה דשייך למעטו מציאת מקדש אף דגם זכר ונקבה חייצין, וכן מערכין ושלמים ועוד, ואף אם היה מקום לחכמים לדנו כצריה ולומר שלא יטמא לא בלוצן ולא באודם, אצל אין קושיא אם חכמים הצינו דלענין זה ראוי להשוותו לאחד מהן, והלכך צראה שניהם טמא ממ"נ, ועי' להלן דאפשר דמקרא ילפינן דמטמא.

ובין צריה דאמרינן גצי כוי ציומא ע"ד וצחולין פ' וצכריות כ"א נמי מתפרש שפיר על דרך זה, דתורת צריה לעצמו עליו, והלכך שפיר אפשר דאף דינים הנוהגים גם צחיה וגם צהמה לא ינהגו צו, ומ"מ לאחר שלמדנו דדינים המשותפים נוהגים צו, תו' יש מקום לדון צדינים שאינם שוים צחיה וצהמה, אם להשוותו לחיה או לצהמה, דראוי להשוותו לאחד מהם, ולא הכריעו צו חכמים, ולפ"ז צריה ציומא וצחולין שוין, אלא דמ"מ אשכחן חילוק צין אנדרוגינוס לכוי, דצאנדרוגינוס צעינן קרא למעוטיה ממילי דאיתנהו גם צזכר וגם צנקבה, כגון ערכין ושלמים וציאת מקדש, ואילו צכוי צעינן קרא לרצויי כדחזינן צדס צכריות שם, דאף דנוהג צצהמה וחיה, איצטריך רצויי לכוי, וכן לנצלתו שם, והיינו דאמרינן יומא שם כוי צריה הו"א דאי לא תימא הכי הא דאמר ראצ"א אף כל כו', ור"ל דאף אם היה שייך לומר דאחי קרא לרצויי ספיקא, היינו צדין שנוהג רק צאחד, אצל

אם היא זכר או נקבה, ונפ"מ אם נושא, ואם נפסל בציהא ועוד, וזה גם אם נפרש צריה ממש לכל דיני התורה, כאלו יש איש ואשה ואנדרוגינוס, ואנדרוגינוס זה אם דינו כזכר או כנקבה יש לדון, ועי' מש"כ לעיל סק"א לענין טומטום לזד דחשיב צריה, ועי' רמב"ם פ"ג מא"מ ה"ג, וצרמז"ן שלהי יצמות.

והנה נידון צריה אינו נידון שזה לכל הדינים, ויש כאן כמה חלוקות אי צריה ממש ולא ספיקא, [ואף שנתחדשו היום צירורים נוספים בהצדלת זכר ונקבה, מ"מ אין זהם כדי לשנות דין אנדרוגינוס, ויש להזהיר הרופאים שלא ינסו לשנות מזכר לנקבה, דמלכד איסור סירוס שצדבר הרי אנדרוגינוס נושא אצל לא נישא].

א. לענין מצוות השוות באיש ואשה כגון כל לא מעשה ומצות עשה שלא הזמן גרמא, אף דשייך לומר גם לענין זה דצריה הוא ואינו בכלל, אצל הדבר פשוט דדינו כישראל לכל דבר והרי הוא חייב בכל המצוות, וגם נראה שיכול להוציא בהן אשה ואיש, וכן פשיטא שאם אין יורש אלא הוא דיורש את הכל, [כדתן ב"ב ק"מ ב' בטומטום ועי' סק"ה], דבנו הוא לכל דבר, ופוטור מן הייצוס, ולענין זה לא חשיב כצריה אחרת.

ב. דברים הנוהגים בזכרים ונקבות בשוה, אצל יש התיחסות למינס, כגון קרבן שלמים הנוהג בזכרים ונקבות, וזוה ממעטינן אנדרוגינוס מטעם צריה כדאמר בכורות מ"ב א', וטומטום נמי אם תורת צריה עליו, כדאמר התם, ומסתברא דאף צביציו מבחון, ובמעשר צהמה ועוף הדבר במחלוקת שם ונ"ז א'.

ג. ובש"כ לענין זכור ועולה דאינו נוהג אלא בזכרים, דמימעט מתורת צריה.

ד. מצוות הנוהגות רק בזכרים כגון מצות עשה שהזמן גרמא וכל תקיף וכל תשחית וכל תטמא, יש מקום לדון דאף אם אנדרוגינוס צריה, אצל אם תורת זכר לצריה זו, יתכן דיש לחייבו בהם, וטומטום שצביציו מבחון נראה דחייב בהם, אף אם תורת צריה עליו, [וממילא גם כשאין צביציו מבחון יש לחייבו מספק], ומאז דאינטריך מיעוטא לראייה חגיגה ד' א' נמי משמע דצשאר מצוות דזכר חייב.

דאף דהוא צריה מ"מ שפיר י"ל דדינו כזכר או כנקבה לטמא בלובן או באודם, וכמו כוי דדינו כצהמה לחלב ומתנות ומ"מ מספקינן לחייבו בריסוי כדין חיה, וכמ"ש הרמב"ן שם, ורק הא דטמא ודאי ושורפין עליו קשיא ליה, ושפיר י"ל דשמעינן מהאי קרא דאמנס כן ומטמאין באחד מהן, אלא דלא ידעינן בה, אצל צראה שניהם ודאי טמא, אף דהוא צריה, דמ"מ לענין זה דינו כאחד מהן, וכמדומה דהדבר מוכרח, ונ"ע שלא פירשו כן הראשונים ז"ל.

ד) יבמות פ"א א' אר"ל מאכילה בתרומה ואין מאכילה בחזה ושוק כו', לכאורה נראה דצין אם אנדרוגינוס ספק וצין אם הוא צריה לא מחייבין ליה להוציא אם נשא, דלית לן לעגנו, וא"כ ראוי שיאכיל בתרומה דרבנן, ולפ"ז י"ל דה"ט דר"ל דס"ל דר' יוסי דצרייתא דלקמן פ"ג א' דקסבר אנדרוגינוס צריה הוא, היינו ר' יוסי דמתני' ולא הדר ציה, ולפיכך לא יתכן שיאכיל בחזה ושוק, וגם לא אשכחן תנא דקסבר אנדרוגינוס זכר הוא לכל מילי, ולית לן לחדש דר"י ור"ש סברי הכי, ובאמת צריך יישוב מאי דוחקיהו דרבי יוחנן ורב לומר דר' יוסי הדר ציה ובמתני' מאכיל אף בתרומה דאורייתא, כיון דאפשר לומר דרק בתרומה דרבנן קאמר, ולא הדר ציה כלל, ואין לומר דס"ל דלעולם ראוי לגזור תרומה דרבנן אטו דאורייתא, דהא בקטנה צת ישראל שהשיאיה אמה ואחיה לכו"ע אכלה רק בתרומה דרבנן כדאמר לק' ז' א', ושמא י"ל דשאני התם דקטנה היא ואין צ"ד מצוין להפרישה, אצל בגדולה גזרינן, ודוחק דהא הנידון צוה"ז דליכא תרומה דאורייתא, וקשה לומר דקיס להו דראוי לגזור אף צוה"ז, ושמא קיס להו דר"י תנא סדר עולם וסבר לה דתרומה צומן הזה דאורייתא, א"נ לשון נושא דמתני' משמע להו דלכתחלה קאמר, וזה לא יתכן אלא אי זכר גמור הוא, ומ"מ ק"ק שלא הזכירו בגמ' דצרייתא דר"י דצריה מסייע לר"ל.

שם פ"ג א' תוד"ה צריה אר"י דהאי צריה לא הוי פירוש כגון צריה כו' אלא צריה דקאמר הכא היינו שהוא ספק כדקאמר לא הכריעו כו' דלר"י דמתני' זכר הוא כו', נ"ע צמה דנקטו ז"ל דצריה, ולא הכריעו, הוא תרתי דסתרי, ולמה לא נקיים שזו צריה חדשה וגם צצריה זו שייך לדון

(וערל זכר), ואפשר דזה גס אס נידונו זכר לענין נשואין, ועי' שבת קל"ו ז' קל"ז א'.

ויש נפקותא בכל זה בפירושא דדברי ר' יוסי בצבורים פ"ד מ"ה דאמר אנדרוגינוס צריה הוא ואחי לאפלוגי את"ק דמשוי ליה ספיקא, ויש לדעת על איזה דינים פליג, ולדעת הרי"ף וכן הרמב"ן בצבורות קיי"ל כהך ר"י, דהוא ר"י דצרייתא דסוגיין, ולדעת הרמב"ן משוי ליה כצריה ולא כספיקא.

מלשון התו' דלר' יוסי דמתני' זכר הוא, משמע דר"ל דמטמא בלובן בודאי, ובאודם טהור, ולפ"ז ראוי לומר לכלל דיני התורה זכר ממש הוא, ויהא נערך כזכר וכשר לעדות, ולפ"ז אין בכלל ענין אנדרוגינוס בתורה, דזכר גמר הוא, ול"ע דלא מלאנו בשום מקום שנשנה דין אנדרוגינוס שיהא תנא החולק ומשוי ליה זכר גמור, ומאה דנושא אין ראיה לכל דיני התורה, ואף אס מאכיל גס בחזה ושוק, די"ל דזר נישואין הוא, ולא גריעא אשתו מקיין כספו, אבל אחתי אינו זכר גמור להיות נערך ולטמא בלובן, ועוד, ולדעת תו' דהלכה כר"י דמתני' וכפרש"י, א"כ ראוי לפסוק להלכה דזכר גמור הוא, ובכולי הש"ס נשתנה דין אנדרוגינוס, ושמה גס התו' לא כתבו כן אלא לענין לטמאות בלובן דמסתבר להו דזה תלוי צדין זכר דנשואין, וכיון דנושא ראוי שיטמא בלובן, אבל אחתי אין בזה כדי לעשותו זכר ודאי לענין מלות עשה שהזמן גרמא ואכילת קדשים ועדות ועוד, ול"ע.

הרא"ש כסופ"ו דצבורות כתב דלפי מה שפסק הרי"ף כר"י דצרייתא, אית לן למיפסק כרבנן בתראי שם דאנדרוגינוס נגזו ונעבד, ומבואר דהרא"ש דעת הרמב"ן קאי דהא דאמר ר' יוסי אנדרוגינוס צריה הוא היינו צריה ממש ולא ספיקא כפי' תו', וכמ"ש במעדני יו"ט שם, ואף שבתו' הרא"ש העתיק פי' תו', מ"מ לנפשיה לא ס"ל, ומיהו בר"ש פ"ד דצבורים מ"ה כתב דיש ליישב הא דממעטין בצבורות שם אנדרוגינוס מהזכר, אף אי לאו צריה הוא, ונראה כונתו ז"ל על דרך שכתבו לעיל סק"א לענין טומטום למאן דפליג אר"ה צבורות מ"א ז', דאף דעיקרו ספק וכשנקרע הרי הוא ככל אדם אס זכר זכר אס נקבה נקבה, מ"מ שייך לאוקמי קראי למעטו גס מתורת זכר וגס מתורת נקבה, כמו בערכין ובשלמים, וה"נ

ה. קדשים הנאכלים לזכרי כהונה, מסתבר דאס הוא צריה יש למעטו, אף אס תורת זכר לצריה זו, וכן טומטום למ"ד צריה, ול"ע צדינו מבחון.

ו. לענין עדות, מסתבר דאס צריה הוא יש למעטו מעדות, אף אס תורת זכר לצריה זו, אבל טומטום שדינו מבחון נראה דכשר לעדות, אף למ"ד צריה.

ז. אם נושא, הדבר תלוי אס תורת זכר לצריה זו, ואס תורת זכר עליו, יתכן שיאכיל אף בחזה ושוק, והבא על אשתו בחנק.

ח. ולענין אס נפסל לכהונה צביאה פסולה, יש מקום לדון אף אס תורת נקבה לצריה זו, דמ"מ כיון דתורת צריה עליו, לא מלאנו שצריה זו נפסלת צביאה, אבל י"ל דמדמיין לה לנקבה, והכי מסתברא. — טומטום אין שייך לדון בו צדין זה וכן צדין ז', דודאי הדבר תלוי אס הוא זכר או נקבה, ותורת צריה לא מעלה ולא מוריד בזה.

ט. מצוות הנוהגות בזכר ונקבה אלא שהם חלוקים בהם, כגון ערכין, או דהאיש מטמא בלובן והאשה באודם, בזה תורת צריה ממעטו משניהם, כמבואר בגמ' לענין ערכין, ובתו' לענין זיבה, דאף צריה שניהם טהור למ"ד צריה, ובערכין גס טומטום נתמעט, למ"ד צריה, אבל לענין זיבה ז"ע, דלאחר שנקרע מסתברא דדינו כפי מה שהוא לענין זיבה, [ושמה גס לענין ערכין ול"ע], ויש מקום לומר דעד שלא נקרע אין זו ראיה רגילה, (והרי נתמעט רואה בשפופרת), ושייך למעטו מתורת צריה למ"ד צריה, והיינו לענין שלא ישרפו עליו תרומה גס צריה לובן ואודם, ולפ"ז א"ל למעטו מציאת מקדש, וא"כ למ"ד צריה לא דרשינן מידי מקרא דמוזכר עד נקבה תשלחו, אבל אס נימא דצריה שניהם שורפין, יתכן לקיים דרשא דממעטא מציאת מקדש בטומטום, ול"ע, [ועי' ברמב"ם פ"א ממטמאי מו"מ ה"ז וצראצ"ד שם], ועי' לעיל סק"ג שנתקשינו למה לא נילף מקרא דממעט משילוח דש"מ דטמאים ודאי אף שהם צריה.

י. לענין מילה נראה דצריה יש להזריך ריבוי, כיון דאינו סתם זכר דכתב צקרא

דבתלמודן ליכא מאן דסבר הכי, הרי אין מקום להשיג על הרמז"ס שהעתיק הברייתא כוונתה, ושמה ס"ל דהרמז"ס זה תרומות שם פסק לחומרא כהירושלמי ע"ש, ועי' להלן מש"כ בדברי הרמז"ס והירושלמי דאין הכונה דהוי חזי איש וחזי אשה.

רמב"ם פ"ז מהלכות תרומות הט"ז, יעוי' בראש"ד ובכ"מ, והנה אנדרוגינוס שהוא ספק נקבה, דין הוא שאם נזעל לפסול שיפסל, בין אם נזעל כדרכה בין שלא כדרכה, וכשנזעל לאנדרוגינוס הפוסל, ראוי לומר שלא יפסל ממ"נ דאין זכר נפסל ואין נקבה פוסלת, ואם אנדרוגינוס זכר אינו דין שיפסל, ואם אנדרוגינוס נקבה אין מי שיפסול, אבל מ"מ כיון שאנדרוגינוס שצא על אשה פוסלה לא רצו להקל גם צא על אנדרוגינוס, אלא דחילקו דדוקא צא דרך נקבותו דצוה כיון שזה שימש בזכותו וזה בנקבותו לא הוי כ"כ תרתי דסתרי, משא"כ דרך זכרותו, ולדעת הראש"ד לא חילקו בכך, וזה תלוי בפירוש הירושלמי, דהרמז"ס מפרש צד נקבותו של זה דר"ל דרך נקבותו, והראש"ד מפרש תורת נקבותו, ונראה דאין זה אלא מדרבנן, ולא מתורת ספק, דמן הדין ודאי אין אנדרוגינוס פוסל אנדרוגינוס ממ"נ, ולהאמור אין צירושלמי זה צד דאנדרוגינוס יחשב כחזי איש וחזי אשה.

(ח) שו"ע אה"ע סי' כ"צ סי"ב אנדרוגינוס אינו מתחיד עם הנשים כו', יעוי' בזהגרא"א, ולכאורה בטומטום אין מקום לאסרו עם נשים כיון שאין יכולים לצא לידי עבירה, אבל עם אנשים שיכולים לצא לידי עבירה בשלא כדרכה שייך לאסור, ולכך לא הזכיר הרמז"ס דין טומטום אלא גבי אנשים.

ורדין אנדרוגינוס כיון דהוא נושא, ודאי יש לאסרו עם הנשים, אבל עם האנשים אין לדבר הכרע, וכנראה בגירסת הרמז"ס והמ"מ וכן הטור לא נזכר איסור עם האנשים, ואע"ג דיחוד דאורייתא הוא, וספיקא דאורייתא לחומרא, י"ל דקים לחז"ל דינרא דזכר עיקר, וכדאמרינן כחובות ס"ד ז' לא ולמד משוק כו' מי שזכר את מי ד"א זה יצרו כו', וכיון דלא נזכר איסור אלא עם הנשים הר"ז כאילו נשנה היתר עם האנשים, וגם קשה הדבר לומר דאסור בכל ייחוד וחייב לישב צד,

י"ל באנדרוגינוס, דעיקרו ספק, ואמנם כלפי שמיא גליא, אבל אף אם הוא זכר, מ"מ שייך למעטו מדינים מסוימים של זכר ולחושבו כצריה, ולפ"ז יתכן לקיים דברי הרא"ש אף לפי תו'.

(ה) ב"ב ק"מ ז' מתני' הניח צנים וצנות כו', נדפס בחו"צ ז"צ.

(ו) טוח"מ סימן ר"פ ס"ג לפיכך מי שמת כו', נדפס שם.

(ז) רמב"ם פ"ב מה' שופר ה"ב אנדרוגינוס מוציא את מינו ואינו מוציא את שאינו מינו, נראה דאית לן לקיים הלכה זו שנסנית סתמא בדוכתה ר"ה כ"ט א' כהלכה פסוקה, וכן הרא"ש והטור העתיקה בסתמא, ומוכח מזה דאף לדעת רש"י ותו' דקיי"ל דאנדרוגינוס נושא ומאכיל אף בחזה ושוק, דהלכה כר"י ור"ש דמתני' ביצמות, מ"מ אינו מוציא לשאינו מינו וכמש"כ לעיל סק"ד, דרך לענין נשואין דינו כזכר, דסו"ס צריה הוא, אלא שדינו כזכר לענין נשואין, דלא משתמיט בשום דוכתא שיהא תנא דס"ל דליכא ענין אנדרוגינוס כלל והרי הוא ככל הזכרים, ובצ"ח סי' תקפ"ט הביא שהמהרש"ל כתב לדעת תו' מוציא אף לאנשים, וז"ע.

דברי הראש"ד צכאן צריכין נגר וצר נגר, דלא אשכחן כלל מאן דס"ל דאנדרוגינוס הוא חזי זכר וחזי נקבה, וצויתר יש לתמוה על המ"מ שכתב שזו מחלוקת תנאים בפרק הערל, ולא מנאנו שם אלא מ"ד דאנדרוגינוס נושא ומאכיל בתרומה דרבנן או אפי' בחזה ושוק, או דהוא צריה ואינו נושא, אבל שיהא חזי איש וחזי אשה לא שמענו, ואין לומר דמאן דמחייב עליו משני מקומות משוי ליה כחזי אשה, דאם הוא חזי אשה הרי אין לחייב על נקבותה, וע"כ דכולו זכר ומקום יתירא איתוסף ציה, ואדרבה אם היה חזי אשה היה ראוי לפטור עליו צד מקומות, ומיהו בחגיגה ד' א' אמרינן בשלמא אנדרוגינוס איצטריך סד"א הואיל ואית ליה צד זכרות ליחייב קמ"ל דצריה צפ"ע הוא, ולשון זה משמע קצת דר"ל דס"ד שיהא דינו כחזי זכר וליחייב, אבל גם לפ"ז אינו אלא דסד"א, ומנאאתי בכפות תמרים שכבר נתקשה צוה ושם הביא שלפי דברי הראש"ד צפ"ז מה' תרומות הט"ז ובכ"מ שם בשם הרי"ק, איכא מ"ד צירושלמי דהוי חזי זכר וחזי נקבה, אבל גם לפ"ז קשה דכיון

דמה"ט שנה התנא בעלי חטוטרות לשון רבים, ולא נקט בעל חטוטרות דומיא דכילון ואיך ששנה להו בלשון יחיד, משום שהדבר כולל כל סוגי חטוטרות, ונ"ע.

ובן סידרא דמתני' דמומין שצבהמה צפירקא דעל אלו מומין נמי לפי סדר הצבהמה מלמעלה למטה נשנו, ופתח באזנו (ועי' לעיל ל"ה א' גדיא באודניה), וצתר הכי צעיניו וצחוטמו וצשפתיו ואח"כ צחטיו שצפיו, ואח"כ הזוכן והזנב והצדיים, שכל אלו קודמים לרגליו, וצתר הכי שנה כל שצרגליו וצדידיו.

ולענין איזה מומין שצאדם הם בכלל מומין לחלל עבודה, ואיזו הם רק משום שאינו שוה צורעו של אהרן, אף שצרמז"ס פ"ו מהלכות ציאת מקדש ה"ו משמע דכל המומין שצפירקין שמיותדים צאדם אין פסולין אלא משום שאינו שוה צורעו של אהרן ואין מחלל עבודה, אבל ע"כ א"א לומר כן כמ"ש בשטמ"ק אות י"ז דהני דמפרשי בקרא ע"כ מחללי עבודה, וכן מהא דצשלהי פירקין חזר התנא ושנה גבי כושי ואיך דפסולין צאדם וכשרים צבהמה, ולא סמך על מה ששנה צחלה יתר עליהן צאדם, משמע נמי דהיינו משום דצאמנע הפרק נשנו גם דצרים הפוסלים גם צבהמה, [דלא משמע דהא דקאמר פסולין צאדם וכשרים צבהמה דאכוליה פירקין קאין, וצאין לו צינים הרי הדבר מפורש צהדיא גם צבהמה, ועי' בספר מרן זללה"ה סכ"ו סק"ד].

והנה מתני' דגבן כיון דמפרש דהיינו גבן דקרא ע"כ מחלל עבודה, וכן מתני' דחרוס, כיון דהיינו פירושא דחרוס הר"ז מחלל עבודה כדין בעל מוס, והא דקתני צמתני' חרוס פסול איזו חרוס כו', ולא קתני הכוחל שמי עיניו כאחת זהו חרוס, כדקתני בגבן, אפשר משום דמתני' לאו ר' יוסי היא, ואף כשאינו כוחל כאחת נמי מיפסל כדאמרו לו בגמ' הפלגת אע"פ שאינו כוחל שמי עיניו כאחת, ולכך הקדים דחרוס פסול, ואח"כ פירש דענין חרוס היינו שהחוטם שצין העיניים אינו צולט, ונקט שכוחל שמי עיניו כאחת לדוגמא בעלמא, וכן נראה דעת הרמז"ס צפ"ח מצ"מ ה"ז שכתב דאע"פ שאינו כוחל כאחת פסול, ועי"ש צכ"מ, וכן שמי עיניו למעלה כו' ואיך דילפינן להו בגמ' מקראי דצעיניו או משאר קראי נמי יש

ומ"מ טומטום לא מסתבר ללמוד מאנדרוגינוס, דשאני אנדרוגינוס שיש לו יצרא דזכר, אבל טומטום אס הוא נקבה למה מותר לזכר להתיחד עמה, ולא נתפרש מקור הרמז"ס צזה.

מומין אלו

מ"ג א' מתני' מומין אלו צין קצועין כו' ויתר עליהן כו', צגמ' פרכיין אהא דיתר עליהן צאדם מנה"מ ומפרשיין משום דאינו שוה צורעו של אהרן, ומצואר דפשיטא לגמ' דכל שפסולו מחמת מוס אין לחלק צין אדם לצבהמה, וכיון דהני פסולין משכחת לה נמי צבהמה שיהא הראש משונה או חיבורו לגוף צשינוי, וקתני צמתני' שהן רק צאדם, ע"כ דאין פסולין מחמת מוס, והיינו דמפרשיין דאמננס אין פסולין אלא מחמת שאינו שוה צורעו של אהרן ואינן מחללין עבודה. ויש לדקדק צסידרא דמתני' דפתח צהני שאינם אלא צאדם ולא מחלי עבודה וצתר הכי תני מומין גמורין דמחלי עבודה, דהא ודאי כל הני דמפרשיין להו צמומין דקרא כמו גבן וחרוס ועוד ודאי מחלי עבודה, וכמ"ש בשטמ"ק אות י"ב, וצתר הכי שוב קתני הני דלא מחלי עבודה כמצואר צגמ' מ"ה צ'.

ונראה דסידרא דמתני' לפי מה שהן צאדם, ופתח צראשו דצצרים הכוללים כל הראש, וצתר הכי צשער צצראש, וצתר הכי צגצינים וצתר הכי צעינים, וצתר הכי צחוטמו ואח"כ צאזניו ואח"כ צפיו, ואח"כ צחזה וצכרס וצטצור, וצתר הכי שנה נכפה, ואפשר דטעמו משום דשם זה הוא ע"י שנכסף כשנופל, והכיפוף צמקוס הטצור, ורוח קצרה היינו נמי סוג נכפה, וצתר הכי צאיצרי הזרע, ואח"כ צרגלים וצידים, ואח"כ דצצרים הכוללים כל האדם, כמו הכושי והשכור, וכן החרש מתיחס לכל האדם שאין המוס צצצר, אלא צאדם שאינו שומע.

ולפי זה נראה לדקדק ממה ששנה התנא בעלי חטוטרות צמשנה קמייחא דאיירי צראשו, דשם חטוטרות הוא כולל צליטה משונה צכל מקום צגוף, ואף אס יש לו חטוטרות צראשו נמי פסלי רצון, אלא דחטוטרות המצויה הוא צגב, אבל כל צליטה [שאנינה מדולדלת] קרויה חטוטרות, וכדאמר מנחות כ"ט צ' דחטרי להו לגגיה דחי"ת, ואפשר

מ"ג ב' מתני' זהו גבן האמור בתורה, א"ה, עי' מש"כ בזה לעיל א' לענין אם מחלל עצודה.

מ"ד א' מתני' התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום, א"ה, עי' מש"כ בזה לעיל מ"ג א' בזה דתנא הכא הרי זה מום ובכל אינך דפירקין לא קתני הרי זה מום, וגם הרי לא מיפסיל רק משום שאינו שוה בזרעו של אהרן.

שם אמר רב משה רבינו עשר אמות היה שנאמר ויפרש כו', משמע דפשטיה דפרשו צעומדו על הקרקע כדרכו בלא קולס או שרפרף.

שם א"ל רש"י לרב א"כ עשיתו למשה רבנו צעל מום כו', יש לתמוה מאי ס"ד דרש"י הרי בהדיא אמר רב דיליף מאורך הקרשים, וע"כ דבאמה של קדש קאמר, וי"ל דהוי קשיא ליה דאם איתא דבאמה של קדש קאמר, ידיו של משה היו כפי ערך של כל אדם, דהיינו כשליש ארכו, א"כ היו ידיו כג' אמות, וא"כ אף אם היה גובהו של משה רק ט' אמות נמי שפיר פרש את האהל על הקרשים, דכשהרים ידיו מעל ראשו כבר הגיעו ליותר מעשר אמות, דיותר משליש יד בולט מעל הראש, ומנ"ל לרב דגובהו של משה היה עשר אמות, וע"כ דידו אינה אלא כידו של כל אדם, והו"ל צעל מום, ורב אהדר ליה דבאמה של קדש קאמר, ומשום דמשמע שפרש האהל בלא טורח מיוחד של הרמת ידיו, מזה דיין דגובהו עשר אמות, ועי' רש"י ברכות נ"ד ב' ד"ה משה שכתב דדרשין שהקים את עצמו לקומת המשכן.

שם פרה שקרניה וטלפיה שחורים יגוד, א"ה, עי' מש"כ בחו"ב פרה ס"א סק"ו אם הוא לעיכובא, ועי"ש עוד בזה דנקט שחורים אם ה"ה לבנים ואורחא דמילתא נקט.

מ"ד ב' היינו כושי כו', משמע דמשנה קדומה היא מתני' דכושי מדפריך מינה לרצ"ב א, והנה מראיו חשוכין מתפרש גם כשהוא הרבה פחות שחור מכושי, ויש לפרש היינו כושי דלמאי תו אינטריך למיתני כושי, ונראה דבכלל קושית היינו כושי נמי דלרצ"ב א' דין הוא שיחלל עצודה דהא מפורש בקרא, ואילו כושי אחשביה

לחשבן כמומין גמורין, [ועי' מ"ד א' תוד"ה עיניו וי"ע], אבל מתני' דעיניו גדולות וכו' נראה דכל הני לא חשיבי מומין ולא מיפסילי אלא משום שאינו שוה בזרעו של אהרן ולא מחלי עצודה, ובשפה עודפת הדבר מפורש בגמ' מ' ב', ויש לדקדק בזה דסיים התנא התחתונה עודפת על העליונה הר"ז מום, ואילו בכל אינך דפירקין לא סיים הר"ז מום, וסמך על זה דכוליה פירקין במומין משמע, וגם הרי לא מיפסיל אלא משום שאינו שוה בזרעו של אהרן ולא מיקרי מום, וכדאמרו מ"ג ב' מאי איכא צין מומא לשאינו שוה בזרעו של אהרן כו', ואולי הוא מעין חסורי מיחסרה וה"ק ואם יש בו עגס הר"ז מום, ובעי למיסתם כר"ג וחכמים דלעיל מ' א', אבל ממה שהקשו בגמ' שם ב' ממתניתין ל"מ כן, וי"ע, וכן מתני' דדדין כו' ובעל גבר, נמי נראה דלא מיפסיל אלא משום שאינו שוה בזרעו של אהרן, אבל מתני' דאין לו צינים הרי בהדיא תנן לה נמי גבי בהמה מ' א', וכן היינו מרוח אשך דקרא, ומחלל עצודה, וכן מתני' דמקיש בקרקוליו וכו' מהא דמרבינן לה בגמ' מקראי דאז משמע דחשיבי מומין, דהני דאין שוין בזרעו של אהרן לא נריכי קראי, ואין נראה לומר דהני קראי אסמכתא, דלא מצינו אסמכתא צמידי דהוא קושטא מדאורייתא מקרא אחרינא, והא ודאי דמשום שאינו שוה בזרעו של אהרן שייך למעטינהו, ולמה זה יבקש התנא אסמכתא ולא יפרש קושטא, אא"כ נימא דהני מדרבנן מחלי עצודה, וע"ז אסמכינהו אקראי למימר דחשיבי מומי, ודוחק, והא דיתר בידי וצרגליו ושולט בשתי ידיו, מסתברא דלא מיפסילי אלא משום שאין שוין בזרעו של אהרן, וכן אינך דשלהי פירקין.

ולבאורה כלל דמילתא דכל שינוי המתחסם לכל האדם, כלומר שזה אדם משונה כמו הכושי והנגס, וכן הכילון והלפתן ואינך דריש פירקין, דהשינוי נחשב באדם בכללותו, [וכמו שנתיחד לו שם בגלגל], לא חשיב מום אלא באדם משונה, ולא מיפסיל אלא משום שאינו שוה בזרעו של אהרן, אבל כשהחסרון מתיחס לאבר מסוים, הרי האדם צעל מום, שחוטמו שקוע או שעיניו למעלה וכיו"ב, וכן כל המומין שצבהמה.

קרצן להמנע מלמסור להם קרצנו, וכן אנשי משמר חייצין למנעם אפילו מלהכנס צין האולם ולמוצח כדין בעלי מומין, וזוה נמי ניחא משה"ק הגרע"א דחיפ"ל משום מתעסק, דנפ"מ גם בכניסה לחוד, [דנראה דאף הפסולין משום שאינם שוין בזרעו של אהרן הם בכלל בעל מום לאיסור הכניסה צין האולם ולמוצח], ועי' בספר מרן זללה"ה בוצחים סי' כ' ב' סק"י י"א שהאריך בכ"ז.

אם נפרש חרש דאף במדבר קאמר, לכאורה היה ראוי לפסול גם אלם, ומדלא חשביה משמע דחרש היינו שאינו שומע ואינו מדבר, אם לא דנימא דחרש גרע דהא אמר צ"ק פ"ה ב' דחירשו נותן לו דמי כולו, א"נ זימנין דחרש מתפרש צין מדבר ואינו שומע וצין שומע ואינו מדבר כדמשמע חגיגה ב' ב', ומהא דקתני במתני' וכשרין בצהמה משמע קצת דאף בחרש המדבר קאמר, דהא בצהמה לא שייך חרשות אלא בשמיעה לחוד, ודכוותה יש לפרש באדם, ועיין בשטמ"ק צ"ק ל"ח א' בשם תו' שאנץ.

גמ' שכור מחיל עבודה צהדי מומי דמחלי עבודה צעי למיחשצ כו', הא דפשיטא לגמ' דמתני' לא איירי בפסולי דמחלי עבודה, אע"ג דבפירקין איכא נמי טובא דמחלי עבודה, נראה דהוא משום דקתני וכשרים בצהמה, וכל מומין דמחלי עבודה באדם דין הוא שיפסלו אף בצהמה, דשם מוס פוסל בשניהם, וגם אפשר דילפי מהדדי עי' לעיל מ"ג א', וכיון דכשרים בצהמה ע"כ דפסולם רק משום שאינם שוים בזרעו של אהרן. — הך שכור היינו בלא הגיע לשכרותו של לוט עי' עירובין ס"ה א', דבהגיע לשכרותו של לוט אינו צר עבודה כלל.

שם ת"ר איטר צין ציד צין צרגל פסול, היינו דמיפסיל משום שאינו שוה בזרעו של אהרן, ואף לעבודות הכשרות בשמאל, ולפ"ז אם עבד צימין ידיה אינו מחלל עבודה, כדין אינו שוה בזרעו של אהרן דכשר צדיעצד, אבל יש מקום לומר דנהי דעבודתו כשירה, אבל אין חשיבות ימין כשהיא בשמאל כל אדם, ומסתמית הדברים משמע דעבודתו כשירה.

ורש"י פירש דאיטר פסול משום שאין לו ימין, ולכאורה כוננו ג"כ שאינו שוה בזרעו של אהרן, אלא שאם לא היה דין דעבודה צימין, לא היה מקום לחשבו כאינו שוה בזרעו של אהרן ע"י

התנא צהדי הני דפסולין רק משום שאינן שוין בזרעו של אהרן, ולפ"ז גם נראה דהו"ל מחלוקת ואח"כ סתם ואין הלכה כרחצ"א, ולכן אין פוסל אלא כושי והקרוצ לו, וגם אינו מחלל עבודה, וז"ע ברע"ב שכתב דהני תנאי לא פליגי וכל חד מודה בדחצריה, ורק בפירושא דקרא פליגי, ואיך יתכן לפ"ז למיתני כושי, הרי גם מראיו חסוכין פחות מכושי נמי פסול, ואפשר גם שמחלל עבודה לפי רחצ"א, והרי צהדיא אמרו בגמ' דרחצ"א לא תני כושי וא"כ תנא דידן דתני כושי ע"כ פליגי ארחצ"א. — במשניות בראשון לציון הביא דבערוך ערך חשך כתב דמרוח לעולם מראיו חסוכים, ומשמע דמפרש דרחצ"א קאמר דשיעור מרוח הוא כשמראהו חשך מחמת זה, אבל הדבר תימא לפ"ז דמאי פרכינן היינו כושי, הלא פשיטא דאין מראהו ככושי מחמת זה, וגם הרי לפ"ז פסולו מחמת המרות, ושפיר אינטריך למיפסל כושי שאינו מרות, וגם אינטריך למיפסל מרוח שסופו להחשיך אך שעדיין לא החשיך, ובערך אשך פירש מתני' כפשטה דלרחצ"א לא איירי צביצים כלל.

מ"ה ב' מתני' והחרש והשוטה כו', הגרע"א ז"ל הביא בשם הנו"צ להסתפק אם חרש זה היינו דוקא צאינו שומע ואינו מדבר או דאף במדבר, דמ"מ אינו שוה בזרעו של אהרן, וכן נתקשה הגרע"א ז"ל בשוטה דראוי שיחלל עבודתו מדין מתעסק, ובגמ' משמע דמתניתין איירי צהדי דלא מחלי עבודה כדפרכינן אשכור, ובאמת אם חרש ושוטה דמתניתין היינו חרש ושוטה דכל הש"ס דפטורין מכל המצוות, לכאורה אין טעם להזכירם אם אינם מחללין עבודתם, דהא איסור עשה לא שייך למירמי עליהו דהא פטורין מכל המצוות, ומיהו י"ל דמשום לא תאכילום [דמשמע דאיכא אף בחרש ושוטה עי' מ"מ פ"כ מהלכות שבת ובפתיחה של הפמ"ג בשם תשובת מהרי"ל] אינטריך לתנא לאשמועינן, ומ"מ טפי עדיף אם נימא דמתני' אף בחרש המדבר איירי דמ"מ אינו שוה בזרעו של אהרן, וכן שוטה איירי אף בשוטה שאינו גמור דחייב בכל המצוות, עי' חגיגה ג' ב', דמ"מ אינו שוה בזרעו של אהרן, ומיהו גם בלא טעמא דלא תאכילום י"ל דלא סגי דלא ליאשמועינן תנא דגם חסרונות אלו חשיבי כאינו שוה בזרעו של אהרן, ואף שאינם מומין ניכרין, ויש לכל בעל

לעבוד צו, אבל אף לשמאל אין יתרון, והלכך מספק נותן על שניהם, או דכיון דשניהם שוין אזלין בחר ימין דעלמא, ודוקא לענין עבודה פסלין ליה דכיון דכחישותא אתחילא צה אין ראוי לעבוד צה, אבל לענין חשיבות ימין ליתן עליה מתן בהונות שפיר חשיבא ימין, ואף למה שנסתפק הרמב"ן בחולין שם דאיטר אין לו ימין כלל ואין לו טהרה עולמית, [כנ"ל], דהא חליצה ממזרע ילפינן, ואם אין לו ימין לענין חליצה ה"ה לענין טהרה מזרע, אבל הדבר תימא לפי זה למה נקטה מתני' בפ"ד דנגעים באין לו צהן ולא נקטה באיטר, ומיהו למש"כ תו' סנהדרין מ"ה ב' והר"ש שם לחלק בין נקטע בהונו עד שלא נזקק לטומאה לנקטע אח"כ ניחא], מ"מ שולט בשתי ידיו י"ל דעדיף, וי"ע.

ובכן לענין תפילין דאמרינן מנחות ל"ז א' דהשולט בשתי ידיו מניח בשמאל דעלמא, יש לעיין לרבי מאי, ומסתברא דמודה רבי צהא, דכיון דשניהם שוים ע"כ למיזל בחר יד כהה דעלמא, וגם אי לא דרשינן יד כהה מ"מ לא מסתבר לחשוב הימין כשמאל בזמן ששניהם שוים, ורק אפשר לומר דהימין לא חשוב כימין ממש כיון שנגרע כחו. (הלכות תפילין ס"ה סק"ג).

יש בכור

מ"ו א' תוד"ה נתגיירה משום דגר שנתגייר כקטן שגולד דמי כו', עי' מש"כ בזה בחו"ב יצמות ז"ח א'.

מ"ו ב' אמר שמואל אין הראש פטור בנפלים כו', עי' מש"כ בזה בחולין ס"ח א'.

מ"ז א' איתמר היו לו צנים צהיותו עכו"ם כו' ואזדו לטעמייהו כו' וצריכא כו', ביצמות ס"ז א' איתציה ר"י לר"ל צעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן בלאדן מלך צבל וגו' ור"ל אהדר ליה צהיותן עכו"ם אית להו חיים נתגיירו לית להו חיים, ולכאורה לפ"ז הא דלא קיים פ"ז לר"ל הוא משום דחשיב כמתו הצנים צשעה שנתגייר וכדמסקינן ביצמות שם דמתו הצנים לא קיים פ"ז, ויש לעי' לפ"ז אמאי ס"ל לר"ל דיש לו צכור לנחלה, הא פשיטא דהיה לו בן ומת דאין הבא אחריו צכור לנחלה, וה"נ הרי צעודו עכו"ם יש לחשוב כהיה לו בן, כדמדמינן להו אהדדי פ"ז

זה שהוא אטר, דמה צכך, אבל כיון דאיכא דין דעבודה צימין לכך פסלינן ליה, וכן צאיטר צרגל דפרש"י משום לעמוד לשרת נמי היינו דמשום כך אינו שזה צורעו של אהרן, דהא ודאי איטר פסול אף לעבודות דלא צעו ימין, וכן כל אדם כשנשען צעיקר על רגל שמאל לא מיפסל משום לעמוד לשרת, אלא דאיטר אינו שזה צורעו של אהרן, והא דלא חנן לאיטר צמתני', יש לפרש דנלמד צק"ו משולט צשתי ידיו, דע"כ לא פליגי רצנן עליה דרבי אלא צשולט צשתי ידיו, אבל איטר ודאי פסול, וי"ע צרמב"ן יצמות ק"ד דנקט צדעת רש"י דאין פסול צאיטר אלא מחמת דחסר ליה ימין, ומה"ט לא נקטוהו צמתני', וי"ע.

שם מר סבר כחישותא אתחלל צימין כו', אין כאן נידון צקושטא דמילתא מה צאמת נשתנה, דא"כ היה ראוי לדנו כספק, אלא הנידון כיצד לדנו, דהא אדם צשתי ידיו הוכחשו לא מיפסל, דחלש לאו פסול הוא, וא"כ הנידון רק משום השמות השמאל והימין, וסברי רצנן דיש לדנו כנוסף צריאות צשמאל, ואין כאן משום שאינו שזה צורעו של אהרן, שלא נאמר אלא על חסרון, ורבי סבר דיש לדנו כאילו יש צו חסרון, שאין יתרון צימין. (ס"ח ס"ק כ"ד). — א"ה, ועי' חו"ב צצת ס"י כ"צ סק"ג לענין עבודה צמקדש דמסתבר צצריך שיעבוד צימין.

שם ת"ר איטר צין ציד צין צרגל פסול, פרש"י דצעי ימין, ונראה דר"ל שאם יעבוד צימין דעלמא אין כאן עבודה צימין שהרי הוא עובד צידו החלשה, ואם יעבוד צשמאל דעלמא הרי אינו שזה צורעו של אהרן, ועיין צרמב"ן ורשב"א חולין ז"ב.

שם השולט צשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירים מר סבר כחישותא אתחלל כו', נראה דאין כאן נידון מהו האמת אם יש לו צשניהם כה ימין או צשניהם כה שמאל, דודאי הוא סוג צפ"ע, ואפשר דצסתמא יש לו צשניהם כה ממוצע, אלא הנידון אם יש לחשוב סוג זה כאדם גרוע וכאילו ימינו חלשה מן הרגיל, או שיש לחשובו כשאר כל אדם וכאילו ניתוסף לו כה צשמאלו, אבל אין שום גריעותא צימינו.

ויש לעי' אי רבי כאיטר גמור חשיב ליה, ולדעת הטור אם הוא מזרע נותן על צהונות שמאל, או"ד דרבי רק קאמר דימין גרוע הוא ואינו רשאי

ללא נתגיירו, ובגמ' מדמינן להו אהדדי, ועי' בצהגר"א אה"ע סי' א' ס"ק י"ז. (ס"ו סק"א).

הרמב"ם בפט"ו מה' אישות ה"ו כתב שנתגיירו גם צניו, וכתב המ"מ טעמו דלא מסתבר שצניס עכו"ם יקיים פ"ו, ולפ"ו נראה דבאידך פלוגתתם צהיו לו צניס בעודו עכו"ם ונתגייר אס יש לו צכור לנחלה, דהתם גם צלל נתגיירו הצניס קאמר ר"י דאין לו צכור לנחלה, דלענין נחלה אין גירות הצניס מוספה כלום, דהא אינן יורשים אותו מדאורייתא, כדאמר קדושין י"ו, [וכן כתב בספר הנדמ"ח צסס ר' אברהם מן ההר], וכן צרמז"ס פ"צ מה' נחלות ה"י לא הזכיר כלל שנתגיירו הצניס, ומ"מ שפיר מנרכינן לפלוגתייהו בסוגיין, דלענין הנידון אס לחשוב את הצניס שהולידם עד שלא נתגייר כצניו, הרי הנידון שזה לענין פ"ו ולענין נחלות, וצצהגר"א אה"ע ס"א ס"ק י"ז נקט דלהרמז"ס גם צפלוגתא דצכור לנחלה יש לפרש שהצניס נתגיירו ונתקשה לפ"ו מסוגיא דצכורות, גם כתב שס דדעת כל הפוסקים דלא כהרמז"ס, ואפשר שזה גם לשיטתו ז"ל דגם לענין צכור לנחלה לא קאמר ר"י דאין לו אלא צנתגיירו צניו, ושס לא נמצא צפוסקים מאן דאמר הכי, אצל למש"כ לחלק שאין דברי הרמז"ס אלא לענין פ"ו, לא מנאנו חולק אלא מהרי"ל צתשובה שהציאו הח"מ והצ"ש שס, והמ"מ והטור ס"ל כהרמז"ס, ומשמע דס"ל דסתמת הרי"ף והרא"ש [לפנינו צרא"ש איתא ונתגיירו, אצל נראה דהוא ט"ס וכ"מ צרמז"ס, אצל ציש"ש הציא שדעת הרא"ש כהרמז"ס] לא מוכחא דלא כהרמז"ס, וגם מתו' אין ראיה. (יבמות ס"ב א').

שם וצריכא דאי אשמועינן צההיא קמייאת צההיא קאמר ר"י משום דמעיקרא נמי צני פ"ו נינהו כו' ואי איתמר צהא צהא קאמר ר"ל כו', משמע דאי הוי אמר ר"י דאין לו צכור לנחלה הוי ידעינן דקיים פ"ו, וצ"ע נהי דלא חשבינן לצנו כראשית אונו לאחר דהוי ליה צכר צניס צגיותו, אצל מהיכי תיתי לומר שקיים פ"ו צצניס דהו"ל צגיותו, צזמן שאינו צר חיובא כלל, וכמשה"ק הטו"א ר"ה כ"ח, ועוד דהצניס גויים, וגם כשנתגיירו כקטן שנוולד דמי, ולמה תועיל גירותו לצכות אציהם צמזות פ"ו, הלא הם מעצמם נתגיירו מרצונם, ואין לומר דכל שקיימים עכשיו תולדותיו

וצכור לנחלה, ואף צצריכותא לא שימשו צגמ' צחילוק זה, ואין לומר דפשיטא לגמ' דכיון דצהיותו עכו"ם לאו צני נחלה נינהו, הלכך לא חשיב כהיה לו צן, דהא חזינן דר"י לית ליה האי צצרא, וגם צצצרא הדצר מחודש דמה צכך דגר אינו יורש אציו, או דלית צעכו"ם דין פי שנים, מ"מ צעודו עכו"ם היה לו צן היורשו, וי"ל דכיון דצעודו עכו"ם ידוע שאס יתגייר לא יהא לו חיים, הרי לגצי הנידון צגרות יש לחשוב כלל היה לו צן מעולם, ואפילו למאי דהוי ס"ל לר"ה ציצמות שס דמתו הצניס קיים פ"ו, מ"מ צנתגייר ס"ל לר"ל דלא קיים, וה"נ לענין צכור לנחלה כשהנידון צנתגייר ראוי לדון כאילו לא היה לו צן מעולם.

שם משום דצהיותו עכו"ם לאו צני נחלה נינהו כו', מש"פ תו' דאין להם דין צכורה, אין כונתם דצהכי סגי, דהא אף נקצה שקדמה לזכר מצטלתו מדין צכור, ואף נקצה שנוולדה קודם שניתן דין פי שנים, אלא כונתם דמלצד צצנתגייר אינן יורשים אותו וכמו שפרש"י, יש להוסיף גם דאף עד שלא נתגיירו לא היה להם דין צכורה, ושפיר יש מקום טפי לומר שיהא דין צכורה צנוולדים לאחר גירות.

מהא דס"ל לר"י דקיים פ"ו, שמעינן דאע"ג דצשעה שנוולדו לא היה צר חיובא, דהא עכו"ם אינן מצויים על פ"ו כדאמר סנהדרין נ"ט צ' אפילו הכי קיים המצוה, ומשמע דצעצם הדצר שחולדותיו קיימין מתקיימת המצוה, והיינו דאיתי ר"י קרא דלא תהו צראה לשצת יצרה, לומר דכל דאיכא צצת, הר"ו מקיים פ"ו, ולפ"ו ה"ה חס"ו שהולידו נמי קיימו פ"ו, ועוד יש צזה חידוש דאע"ג דהשתא אין הצניס מתייחסים אחריו, דהא מודה ר"י דגר שנתגייר כקטן שנוולד דמי, אפ"ה כיון שצשעה שנוולדו נתייחסו אחריו, שפיר מקיים פ"ו, וצצטול היחוס לא דיינינן להו כמתו, וצטעם זה הו"א דפליג ר"ל, ועוד יש צזה חידוש דאף שצניו גויים אפ"ה קיים פ"ו, וגם הרמז"ס שכתב צפט"ו מה"א ה"ו שגם הצניס נתגיירו, מדקדוק לשון המ"מ שס משמע דלאו מעיקר הדין קאמר, [ועי' להלן] אלא דודאי ראוי לחייצו להוליד ישראלים, וגם צצצרא אין נראה שגירות צניו תגרום לו לקיים פ"ו אס עד שלא נתגיירו לא קיים, והרי לענין צכור לנחלה אין צצרא לחלק צין אס נתגיירו צניו

פטור מחמש סלעים, אף אי ישראל שילד מלויה חייב בפדיון, ואמאי הא לאו לוי הוא, דמשפחת אס אינה קרויה משפחה, ולאומי לקושיא הוסיף לדעת הסוברים דגוי הבא על צת ישראל דהבן חלל דחזינן דציאת גוי גורמת פסול, וכש"כ שאין לה לגרום הכשר ללויה, [ואין הכונה דאשכחן פסול חללה בלויה], ותיירך ז"ל דצאמת אין הולד לוי לדיני לוויה, ומ"מ לענין פדיון הבן ס"ל לר"פ דצפטר רחם תלי רחמנא, וכי היכי דס"ל התם למר צריה דר"י משמיה דרבא דגם ישראל הבא על הלויה בנה פטור מפדיון הבן, דצפטר רחם תלי רחמנא, ה"נ הוי ס"ל לר"פ האי טעמא בגוי הבא על הלויה, אע"ג דבישראל הבא על הלויה לא הוי ס"ל לר"פ למיפטריה מהאי טעמא.

מ"ז ב' איתמר כהן שמת והניח בן חלל כו' היכא דמת האב לאחר שלשים כו' כי פליגי היכא דמת האב בתוך שלשים כו', ע"י לעיל ג' ב' כתבנו להוכיח כדעת הרא"ש דאף האב חייב בהפרשה, מהא דלא פטרינן כהנים ג' ב' אלא משום שפטרו במדבר הא לא"ה היו חייבין אף דמעו הפדיון לעצמם, ומ"מ י"ל דאינו מבדק על ההפרשה, דעיקר המצוה היא בצירוף חיוב הנתינה, וכ"מ מלשון הגמ' אין הבן חייב לפדות את עצמו, ואם חייב לצדק על ההפרשה ורק מנתינה מיפטור לא היה ראוי לשמש בלשון הזה, והרי ההפרשה כשלעצמה אינה כלום, דהמפריש מעות לפדיון בנו ראוי להחליפם ולא זכה בהם השבט, שהרי הם באחריותו כדתנן נ"א א', וא"כ אין הענין בההפרשה אלא צומה שע"ז הוא חוזר וזוכה בהן לעצמו למצות פדיון, ונמצא דהעיקר הוא נתינה לעצמו לשם פדיון, ולא מצאנו צרכה על ענין זה, וע"י צרי"ט אלגזי שהביא בשם תו' דאין צריך הפרשה, אבל לדעת הרא"ש כיון דרחמנא קרייה פדייה ע"כ צריך להפריש לשם פדיון. — [ומסתפקנא בכופר למ"ד כופר כפרה, אם יכולים בני הניזק למחול, ואף אם יכולים למחול שמה צריך הפרשה מיהא, דהתם נמי פדיון נפשו כתיב, שו"ר צתו' ב"ק מ"ג א' שכתבו דא"י למחול]. (ס"ו סק"ב).

שם כי פליגי היכא דמת האב בתוך שלשים כו', לכאורה אם איירי דליכא לאב אלא בן זה החלל ניחא, אבל אם יש לו בנים כשרים נמי, הרי

הרי קיים שבת וצכלל זה מצות פ"ו, דהא עכו"ם הבא על צת ישראל ונתגייר לא קיים פ"ו כיון דהולד אינו מתיחס אחריו, והו"ל דומיא דעבד, אע"ג דליכא שבת, וכיון דאנו נריכים שיתייחס אחריו, מה מועיל הא דנתייחס אחריו בהיותו עכו"ם לפטרו מפ"ו לכשיגייר, וי"ל דקים לחז"ל דמצות פ"ו עיקרה דלשבת יורה, ושפיר מתקיימת גם ע"י מי שמכין שלא לשם מצוה וחרש ושוטה, [ואשכחן נמי ייבום דמתקיימת בע"כ וע"י חרש ושוטה], וה"נ מתקיימת ע"י עכו"ם שבניו מתייחסים אחריו, והלכך אף שלא נטוה מ"מ כשבניו קיימים שפיר כבר קיים מצות שבת, ולא אמרינן לענין זה דכקטן שנולד דמי, וזו גם כונת הטורי אבן שם, [וע"י מש"כ בזה לעיל, ד"ה מהא] ומש"כ שם דדעת המ"מ דלאו מדאורייתא קאמר, אין נראה], וע"י צמנא"ח מצוה ש"ו בזה. (יבמות ס"ב א').

שם מאי איריא גיורת ושפחה אפי' צת ישראל נמי, כלומר והא תני ליה רישא ונשא אשה שכבר ילדה, ומאי אחי לאוסופי בשפחה ועכו"ם. שם אלא לאו מגר שהיו לו בנים ונתגייר כו', כלומר ומתני' מתפרשה בעוצדת כוכבים ובעלה שנתגיירו, ובשפחה קושטא הוא דדינא הכי לכו"ע דאף בנשתחררה היא ובעלה נמי הוי זכור לנחלה דהא הכל מודים בעבד דאין לו חיים כדאמר יבמות ס"ב א', ורק בעכו"ם פליגי, ולמאי דמשני דאיירי בנתגיירו הנשים לצד ונישאו לישראל שלא היו לו בנים, הא דנקט שפחה, הוא לאשמעינן דלרבי יוסי הגלילי גם שפחה שנשתחררה הוי זכור לכהן, דשפחה נמי לא חשיב בישראל, אבל בזה דהוי זכור לנחלה, ליכא חידוש בשפחה, דהא אף בנתגייר בעלה עמה נמי הוי זכור לנחלה.

שם ויליף איהו מינה דידה, לכאורה הך ילפותא אינה אלא בהלכות זכור, אבל לענין פ"ו י"ל דקיים פ"ו, ולפי זה הו"מ גמ' לעיל למיעבד צריכותא מזה, דאי הוי אמר דיש לו זכור לנחלה הו"א דכרבי יוסי הגלילי ס"ל, ולעולם קיים פ"ו. (ס"ו סק"ה).

שם אר"א ב"א לוי שילדה בנה פטור מחמש סלעים כו', יעויין בקפר מרן זללה"ה אה"ע סימן ו' סק"ו וסימן ט"ו ס"ק י"ז שהקשה בזה דאמרינן בכורות מ"ז א' דלויה שילדה מגוי בנה

נשים, אלא דקושטא אשמועינן דהכל מנזה אחת, וכל דליכא מנזה על האב ליכא מנזה על הבן, ולפי זה אפשר לחרץ קושית תוד"ה הבן, דבאמת גם לענין עכו"ם וחלל ראוי למידרש כל שאין אחרים חייבין לפדותו אינו חייב לפדות את עצמו, אלא דבחלל באמת אביו חייב לפדותו ופודהו בעצמו, ובעכו"ם נמי אם היה לו אב היה חייב לפדותו, אלא דבעכו"ם לא משכח"ל שיהא לו אב כיון דאין לו חיים, והר"ז לעולם כמת האב, ולא מימעט מכל שאין אחרים חייבין לפדותו, אלא כשהם קיימין ואינם חייבים, והלכך אם היה חיים לעכו"ם באמת היה הבן פטור לפדות את עצמו, משום שאין אחרים חייבים לפדותו, דהיינו אביו העכו"ם.

ומיהו לא יתכן דלפי זה אין כאן ענין דאחיה מכא גברא דלא מצינא לאישתעויי דינא בהדיה, אלא דכל שאין אחרים מצווין לפדותו אינו חייב לפדות את עצמו, ובגמ' לא הזכירו כלל הך דרשא ורק משום דאחי מכא גברא כו' הוא דפרכינן, והוא מילי דסברא כדמשמשינן בה נמי לעיל י"א ז' לענין תרו"מ, ונאפשר דמזה פשוט לתו' דמכא דרשא דכל שאין אחרים כו' ליכא למעוטי נחגיירה מעוברת, מדלא דיינינן בסוגיין אלא מכא אחינא מכא גברא כו', ולכך פירשו דמכל שאין אחרים כו' לא ממעטינן אלא כשהחסרון בנפדה ולא בפודה, ודוחק לומר דאה"נ דהו"מ לשנויי דאף אי עכו"ם אית ליה חיים נמי לא שייך אחינא מכא גברא כו', כיון דלאו בר חיובא הוא, והרי תחלת החיוב על הבן, אלא דעדיפא וקושטא קמשינא דלית ליה חיים, וכליתא אב דמי, דכל כה"ג אין התחלה לקושית הגמ'.

ועו"ק צעיקר הסברא דאחינא מכא גברא כו' דבשלמא בתרו"מ שהיה ציד העכו"ם לאכול הפירות ולכלותו, שפיר חזינן להו כאילו כבר ניטלו מן השצט וכהנים אסוחי מסחי דעתייהו מייניה, והלכך אף הצא מכתן אין לחייבו כיון דאחי מכא גברא דלא מצי לאשתעויי דינא בהדיה, אצל בפדיון הבן דלעולם הבן קיים, מה צריך שאביו העכו"ם אינו במצות פדיון, מ"מ הבן כשיגדל שפיר שייך לחייבו בפדיון.

ולכך נראה דחיוב הפדיון יש לו לחול עם תחלת לידת הבכור, והענין כאילו הבכור שייך לכהנים והאב פודה מהם, וכדאמרין במאי צעית

אם אדם אחר היה נותן לו מעות לפדיון בנו בתוך ל' ואח"כ מת [המקבל], תוך ל', צדין הוא שיועיל הפדיון עכ"פ צשיעור המגיע לצנים הכשרים, לרצ לקמן מ"ט א' דמהני אפי' צנתאכלו המעות, דכל כהן המקבל מעות לפדיון תוך ל' ומת, מסתברא דהיורשים פודים וכמש"כ לקמן מ"ח ז' כשירשו קרקע עי"ש, וא"כ ה"נ נימא דזכה אביו בפדיונו כאילו נתן לעצמו, ושמה לא חשבינן ליה כנתן לעצמו כל זמן שלא נתחייב בפדיונו, וצ"ע. (ס"ו ס"ק י"ד).

שם דא"ל אחינא מכא גברא כו', לכאורה מצות הפדיון איננה אלא צמישלם ל', ואז האב איננו, וחל החיוב על הבן, ומה שייך כאן אחינא מכא גברא וכו' הרי האב לא נתחייב מעולם, והבן החיוב עליו מנז עצמו, הא למה זה דומה לקונה שדה מעכו"ם עד שלא הביאה שליט והביאה שליט ציד ישראל הלוקח, דלא שייך לומר אחינא מכא גברא וכו', ואף אם היינו אומרים גם בכה"ג אחינא מכא גברא וכו' למיפטר מנחינת התרו"מ, היינו משום דכהנים אסוחי מסחי דעתייהו מן השדה שזרע עכו"ם, וניחא להו שיגאלנהו ישראל וימכור להם התרו"מ ממה ששתקע ציד העכו"ם, אצל כאן שהאב מת והמנזה על הבן למה יש לפוטרו מנחינה, ואף אם נימא דגם הזמן שעד ל' הוא שותף בגרם חיוב המנזה אף שלא נשלם החיוב עד ל', והלכך כל שבתוך הזמן היה סיבת פטור, הר"ז מישך שייך גם צמישלם ל', אצל הרי גם בנחגיירה מעוברת פרכינן דלימא אחינא מכא גברא כו' והתם הרי תחלת החיוב על הבן, דהאב לאו בר חיובא, ואפ"ה משמע בגמ' דאם היה לו חיים, היה שייך לפוטרו משום דאחי מכא גברא דלא מצי לאשתעויי דינא בהדיה.

ונראה מזה דעיקר חיוב הפדיון הוא לעולם על האב, ומה דהבן חייב לפדות את עצמו אם האב לא פדהו, הוא מעין תשלומין למצות האב, אצל כל שאין האב מחויב לפדותו אין הבן חייב לפדות את עצמו, והלכך אם היה חיים לעכו"ם, היה הבן פטור לפדות את עצמו, כיון שיש לו אב והאב פטור, ואפשר דקים להו לחז"ל כן מדרשא דתפדה תפדה דדרשינן בקדושין כ"ט א' דכל שאין אחרים מצווין לפדותו אינו חייב לפדות את עצמו, ולא מפרשינן דזה גילוי מילתא בעלמא למיפטר

במשנה, והלא מתניתין קתני יש זכור לכהן ואינו זכור לנחלה, ומתפרש ודאי דעל אותו זכור קאמר, דומיא דמי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה. (ס"ו סק"ג).

שם לא הוכרו כו' אין כותבין הרשאה זה לזה, פירש רש"ס ב"ב קכ"ז א' בשתי נשים של איש אחד, והיינו דנתמעטו מקרא דהזכור דכל שלא הוכר אין לו פי שנים בתורת ודאי ולכך לא מהני הרשאה, ויש לתמוה ברש"י כאן דפירש הא דר' ינאי בשתי נשים של שני אנשים ולענין חלק פשוט, והדבר תימא דלענין פשוט לא אשכחן שום מיעוטא ושפיר כותבין הרשאה זל"ו, וכ"ה בשטמ"ק ב"ב שם בשם הרא"ם, וכ"ה ב"ב ס' רע"ז ס' א', וכ"ה ב"ב שם בשם רי"ו וסיים ופשוט הוא, וז"ל, ועי' ברי"ט אלגזי.

יש לעי' בהוכרו ולבסוף נתערבו ולא כתבו הרשאה זל"ו, אם ראשם היורשים לחלק ביניהם גם חלק הזכורה, [עי' בחו"ב ב"ב שם דדדנו לפרש דרבא פירש דרשא דזכור ולא ספק לענין זה], ובפשוט שנתערב נראה דחייבים היורשים להשאיר חלקו כדין הלך למדינת הים, ומנאמי בנתה"מ ס' רע"ח סק"ט שכתב דהיורשים יכולים לעכב לעצמם חלק הזכורה עד שיכתבו הרשאה, דהם לכל אחד מהמסופקים צדין איני יודע אם נתחייבתי, ומה שדקדק כן מלשון השו"ע ס' רע"ז ס' א' דלריבם לכתוב הרשאה דמשמע דכלא הרשאה הוא בחזקת היורשים, אין מזה ראיה דשפיר שנו דין הגמ' דכותבין הרשאה, ומשום דכלא הרשאה אין נזקקין להם, אבל שפיר י"ל דמ"מ היורשים אינם יכולים ליטול החלק לעצמם, דסו"ס אינו שלהם, והכי מסתברא. (ב"ב קכ"ז א').

מ"ח א' מתני' מי שלא זכרה אשתו וילדה שני זכרים נותן ה' סלעים לכהן, יש לעי' אמאי לא דייקין הכא דמתני' דלא כרבי יוסי הגלילי כדדייקין לעיל ט' א' וזשלמא לפירוש תו' והרא"ש שם דהדיוק הוא מהא דלא קתני נמי דמפריש טלה לעצמו, דכלא ידעין אם ינאו ראשיתן כאחת או לא, ניחא דהכא ליכא ענין הפרשה לעצמו, אבל לפמ"ש פ' בשטמ"ק שם דדייקין מהא דלא קתני במתני' דצינאו שני ראשיתם כאחד שניהם קדושים, א"כ ה"נ הכא איכא למידק מדלא

טפי וכו', וכן פשטיה דקרא דקרח כל פטר רחם לכל זכר וגו' באדם ובהמה יהיה לך אך פדה חפדה וגו', והיינו דהזכורים לכהנים אלא שננטו לפדותם, [ומפני זה גם לא מהני אם יתן הזכור לכהן], ולכן אם בלידת הזכור לא שייך לחייב לבעליו לפדותו, הרי תו לא שייך לחייבו בפדיון, שכבר זכה בו בעליו, והלכך אם אית ליה חיים לעכו"ם, ומנא פדייה לא שייך למירמי עליה, הרי תו לא שייך לחייב את הזכור עצמו בפדיון, דכבר קנאו אצלו, והיינו דאמרין דאית מכה גברא דלא מנא לאשתעויי דינא בהדיה, כלומר והוא כבר קנאו מן השבט, אבל אי לית ליה חיים הרי אין לקטן בעלים, והרי הוא של השבט, עד שיגדל ויפדה את עצמו.

ובזה נמי ניחא הא דבבב"ב ס"ל לרבה בר ר"ה דאפילו מת האב תוך ל' אין הבן חייב לפדות עצמו, ואע"ג דעדיין לא חלה מנא הפדיון, דכל שהזכור היה ציד מי שיכול ליטול מן השבט בלא פדיון, שפיר י"ל שכבר זכה בו אף קודם שחל חיוב הפדיון, וכבר נטלו מן השבט, והיינו דאמרין דאית מכה גברא דלא מנא לאשתעויי דינא בהדיה, כלומר שיכול ליטול מן השבט בלא פדיון.

ובן ניחא נמי דרשא דכל שאין אחרים חייבים לפדותו אינו חייב לפדות עצמו, דכיון דהענין הוא לפדות מן השבט, הרי ראוי לחייב בזה את האב בהיות הזכור קטן, וכל שלא חייבוהו ש"מ שאין זכור זה צריך פדיון, וממילא גם הוא עצמו אינו חייב בפדיון, ומ"מ בלא קרא לא הוי ידעין לה, דהיה מקום לומר דבנקבות לא חייב הכתוב לפדותן אלא משגדלו, ולכך הן חייבות ולא האב. (ס"ו סק"ג).

שם אר"י לא נזכר אלא לזא אחריו וה"ק זכור לכהן והבא אחריו אין זכור לנחלה כו' לא הוכרו כו', לכאורה נראה דלמאי דמסיק דאין כותבין הרשאה זל"ו משום דליכא תורת זכור בלא הוכרו, א"כ ראוי לפרש מתניתין דלאו אבא אחריו קאי, אלא על הספק עצמו, ואשמועינן דאף אם יכתוב הרשאה לזא אחריו לא יועיל, דאף אם קושטא הוא שהוא בנו של זה, מ"מ אינו זכור לנחלה כיון שלא נודע, והיינו דקתני זכור לכהן ואינו זכור לנחלה אף לזה שהוא זכור, ונראה דיש לפרש דר' ירמיה נמי ה"ק והבא אחריו יחד איתו אינם זכור לנחלה, ונמא דדינו דר' ינאי מבואר

הר"ז מנזות ענמס דחייבים לפדות ענמס, לכך קתני
אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורין ואין
להם תקנה בנתינה.

ויש לעי' הוקרו הנכסים לאחר חלוקה עד דמחלה
דירושה כבר שוה ה' סלעים, אם חוזרין
להתחייב, או"ד כיון דצשעה שחלקו לא היה שוה
ה' סלעים כבר פקע חיוב האב, כיון דחמש ולא
חצי חמש, ותו אינו חוזר להתחייב, ואת"ל דחוזר
להתחייב, א"כ לעולם יוכלו הצנים לומר דמעלין
להו כדי לזכות לאציהם מנזות הפדיון, וה"נ שייד
לדון בזמן שצשעת מיתה כל הנכסים לא היו שוין
ה' סלעים, ואח"כ הוקרו ועדיין קודם חלוקה,
דנמלא דצשעת מיתה כבר נפטרו, ולא שע"י
החלוקה נפטרו.

ובראיה דאף אם נימא דבהוקרו חוזר חיוב האב
למקומו, מ"מ בלא הוקרו ובא אחד מן
האחין לתת לכהן ב' סלעים ומחלה משלו כדי שיוכל
לגבות הב' סלעים ומחלה דירושה שיהא כבר חמש,
דלאו כל כמיניה, דאינו יכול לתת הב' סלעים
ומחלה בשביל האב, אלא בשביל עצמו, וממילא ליכא
לחיוב האב, דלדידיה הו"ל חצי חמש.

גמ' אר"י זאת אומרת שני יוסף בן שמעון שהיו
בעיר אחת ולקחו שדה בשותפות כו', אע"ג
דאיירי הכא דגם המלוה וגם הלווה טוענים שמה,
ולאחר שהמלוה יטרוף חצי השדה, ע"כ השני יוסף
בן שמעון יתחלקו בנותר, והרי בודאי שהוא מפסיד
בטריפתו גם לזה שלא לוה ממנו, מ"מ כיון שע"י
שטרו הרי מגיע לו בודאי חצי השדה, ואילו השני
יוסף בן שמעון כל אחד מהם הוא בספק, הלכך
דינא הוא שיגבה והם יתחלקו ביניהם.

שם אמר רבא מכדי נכסי דבר איניש אינון ערצין
בזה כו', לכאורה בערצ הרי אשכחן נמי ערצ
קבלן, וא"כ הא דסתם ערצ אין נפרעין ממנו
תחלה הוא משום דסתמא אדעתא דהכי הוא
דנשתעבד, וא"כ אין ללמוד מזה הכרח לענין
ערצות דנכסים, ולכאורה שרש הסברא בזה הוא
כמ"ש הרא"ש בפ"ט דכתובות ס"י בשם ר"ת
דשעבוד נכסים הוא תוצאה של שעבוד הגוף, והיינו
שהם ערצין לשעבוד הגוף, והלכך כל דא"א לחייב
את שעבוד הגוף א"א לחייב שעבוד נכסים.

כתב הרמב"ן בה' בכורות צמתני' מ"ח א' דקיי"ל
כר"י דנתחייבו נכסים דהא קיי"ל יורשים

קתני בינאו שני ראשיהם כאחד דנותן י' סלעים
לכהן, ואפשר דסמכו בגמ' אהא דפירשו בקמייתא.

ויתכן עוד דגם רבי יוסי הגלילי מודה דאף כשאנו
מנמנמים שינאו שניהם כאחד, דמ"מ אין
הדבר יוצא מידי ספק, דאיך יתכן לשער בדיוק
בהיקף הראש של שניהם שהוא שוה ושינאו ממש
כאחד, והר"ז דומה לכלי חרס דאיכא גומות דאמר
י"ז ב' דא"א לנמנמס, אלא דכך ניתנה תורה לפי
מה שעינינו רואות, ובה נתחדשה הלכה דשניהם
קדושים, וא"כ אפשר דזה רק לדיני איסור וקדושה,
דבהו אזלינן נמי בחר רוצא, ושפיר קדשו בכה"ג,
ואף דפטור חמור אית ליה פדיון והר"ז כהלכות
ממון דאין הולכין אחר הרוב, מ"מ כיון דאית ביה
איסור הנאה, הרי מנזות פדיון בחר איסורו גריד,
אבל בפדיון הבן שאינו אלא דין ממון מודה רבי
יוסי הגלילי דא"א לחייבו י' סלעים, דסו"ס מידי
ספק לא נפקא, והלכך אף בינאו שני ראשיהם
כאחד אינו נותן אלא ה' סלעים, ואפשר נמי דמהאי
טעמא אף רבי יוסי הגלילי לא יליף לפדיון הבן
מקדושת הגוף דכחור בהמה טהורה וטמאה, והלכך
אף אם קושטא דמילתא דינאו כאחת נמי לא
מייחייב אלא ה' סלעים, והרי לענין בכור לנחלה
ודאי לא מסתבר דשייך שיהיו שנים אף לרבי יוסי
הגלילי. — ואפשר עוד דבקרא כתיב כל פטר
רחם הזכרים וכל בכור בני וגו', ומדכתיב בכור
לשון יחיד גבי הזכרים, שמה משמע מזה דפדיון
הבן לא מרבינן שנים. (ס"ג סק"ד).

מתני' רמ"א אם נתנו עד שלא חלקו נתנו כו',
יש לדקדק אמאי לא קתני עד שלא חלקו
חייבין, ולאוקימתא דר' ירמיה ניחא דבאמת גם עד
שלא חלקו אינם חייבים, דכל חד פטור מספק,
אלא דאם בא לגבות מן הנכסים, הרי הוא גובה
כדין שני יוסף בן שמעון שקנו שדה בשותפות, וגם
הכא הוי ממון שאין לו תוצעים ולא משכח"ל
שיגבה, והלכך רק אם נתנו נתנו, אבל למסקנא
דאיירי צמת לאחר ל' הרי באמת חייבין עד שלא
חלקו, אפשר דבא לרמוז רק דהוי ממון שאין לו
תוצעים, א"נ אי הוי קתני עד שלא חלקו חייבין
ומשחלקו פטורין, היה משמע דמ"מ אם רצו לתת
משחלקו תבא עליהם ברכה ומיקיימא מנזות האב,
ואין הדבר כן, דכיון דחלקו ואינם חייבים הרי תו
א"א להם לתת בשביל אציהם דהא מת, ואם יתנו

דתשלומין נינהו כמש"כ תו' לענין ד' וה', [ואף
דהתם תחלת החיוב לא חל אלא על חמשה חזאי
בקר, ודכוותה מיבעיא לן בצ"ק מ' א' לענין כופר,
ולא דמי כ"כ לנידון דידן דחייב חמש], דכל שיש
ניזק בענין, אין סבירא להפסיד לו המקנה שיכול
לקבל, ואף דהתם נמי פדיון כתיב, ועי' צ"ק מ'
א' וכתו' שם, וי"ע.

שם חייב גזר מיעבי ליה, נראה דר"ל דנתחייבו
נכסים מתפרש דע"י החלוקה לא פקע
שעבודם, ואם איתא דבאמת ממחזיתם פקע
השעבוד, לא יתכן למיתני נתחייבו נכסים.

לקמן צ' אמרינן דאיכא דמתני לה אסיפא ואר"י
ז"א שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת
ולקח אחד מהן שדה מחזירו כו', והנה אין כאן
תרי לישני דפליגי אהדדי, דהא ל"ק מפרש טעמיה
דר"מ ול"צ מפרש טעמיה דר"י, וע"כ לפרושי
טעמא דתרווייהו למאי דהו"ס ל' ירמיה
דמתניתין צמת תוך ל' מיתוקמא, וגם משמע דר'
יהודה מודה לר"מ דעד שלא חלקו שפיר גובה
מדין שני יוסף בן שמעון שלקחו שדה בשותפות,
ורק ר"י מוסיף דאף לאחר חלוקה כבר נתחייבו
נכסים.

בבר הקשה הגרע"א ז"ל מאי מהני הא דשני יוסף
בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקח אחד מהן
שדה מחזירו דבע"ח גובה הימנה ממ"מ, דהא הכא
איכא ספק יורשין, דהא דאחין שחלקו לקוחות הן
אינו אלא מספק, וא"כ לימא ליה כל חד אנא לאו
זכור אנא וגם לא לקחתי מיד אחי מאומה, וסיים
ז"ל אא"כ נימא דבס"ס מוציאין ממון, ונראה
דלשון נתחייבו נכסים, משמע דחיוב דמעיקרא
קיים, ואם מכח ספק ספיקא אחינן עלה, הרי רק
עכשיו נעשה ספק ספיקא המחייב, וגם רהיטת
המשנה דמודה ר"י לר"מ דעד שלא חלקו עדיף
לחייבם, אלא דמ"מ מחייב ר"י אף משחלקו, וגם
עיקר הדבר להוציא ממון בספק ספיקא כי האי
ז"ע, [ועי' בזה להלן], גם יש לדקדק במאי פליגי
ר"מ ור"י, דמשמע דבזאת אומרת דר' ירמיה
תרווייהו מודו הן צרישא והן צסיפא, וכש"כ דלית
לן למימר דפליגי אס ספק ספיקא מהני להוציא
ממון.

ואפשר דבאמת היה מקום לומר דכיון דעד שלא
חלקו היה הדין דבע"ח גובה מהם,

הו, והקשה הרי"ט אלגזי בשם היש"ש דהא קי"ל
אין צריכה ולקוחות הו' ולענין צא בע"ח ונטל
חלקו של אחד מהם ס"ל דבטלה מחלוקת דלענין
זה כיורשים הו' שעל דעת כן חלקו, אבל לענין
שיוכל הכהן לגבות משום דמלוה ע"פ גובה מן
היורשים בזה בענין שיהיו יורשים ממש וכמש"כ
תו' גיטין מ"ח א', והביא הריט"א ז"ל שהרמב"ן
עצמו בצ"צ ק"ז א' י"ש קושיא זו דכיון שאם צא
בע"ח וטרף בטלה מחלוקת נמצא שלענין בע"ח
הם כלא חלקו, ולפיכך גובה מהן, אף אי אין
צריכה, ולפ"ז יש לפרש דרב אסי דמספקא ליה
היינו אי כיורשין הו' לענין בע"ח או לא, אבל
לעולם לקוחות הן ומחזירין זל"ז ציובל דאין צריכה,
וכתב הריט"א לפרש כונתו ז"ל דמסתמא רוצים
הם לפרוע חוב צדיהם והלכך אית לן למימר שלא
היו רוצים בחלוקה קודם פרעון, והדברים תמוהים
דאדרבה סתמא הם יודעים את הדין ויודעים שאם
לא יחלקו יטערכו לתת לכהן, וכשחלקו רוצים הם
בזה כדי שלא יגבה, אבל כונת הרמב"ן ז"ל דבאמת
לעולם היה מן הראוי לגבות מן היורשים אף לאחר
חלוקה אף אי לקוחות הן, דטעמא דלית ליה קלא
לא שייך גביהו, אלא דלא פלוג חכמים בין לוקח
ללוקח, אבל אי בטלה מחלוקת הרי נמצא שאם
יקצעו החכמים שחייבים לשלם ישלמו כל היורשים
יחד וכאילו הם עדיין בתפוסת הצית, א"כ נמצא
שהם עדיין כיורשים ממש לענין גבייה מהם, הלכך
אין כאן משום לא פלוג והרי הם כיורשים אף אחר
חלוקה. (דמאי ס"י ס"ק כ"ג, ועי"ש עוד בס"ק י"ג).

שם מלוה הכתובה בתורה כו', א"ה, נתבאר
בחו"צ ערכין כ"ב.

מ"ח ב' והכא בחמש ולא בחצי חמש קמייפליגי
כו', נראה דלא דיינינן אלא צמת, דלא
יתכן להשלים לו, אבל חי שיש לו צ' סלעים שפיר
אפשר לחייבו לתתם לכהן, ואח"כ ישלים וכמש"כ
תו', ויש לעי' לזד דחמש ואפי' חצי חמש, מי יקיים
מזות הפדיון, הרי החצי השני ישלים הבן למזות
עצמו, ומשמע דהוה שייך דחצי הפדיון יקיים האב
וחצי יקיים הבן, ומיהו י"ל דכיון דהאב מת לאחר
ל', שפיר יכול הבן לפרוע חובו, ותהיה כל המזוה
של האב.

נראה דכופר חייב אף בחצי כופר, כגון אם מת
ולא הניח נכסים אלא כשיעור חצי כופר,

וכזאת אומרת דר' ירמיה מרישא, הרי לא תועיל חלוקתם להפקיע שעבוד זה, דהר"ז כאלו כבר נעשה שותף אתם, דכבר חל שעבודו באתה שעה, וס"ל לר' יהודה דנהי דלא אמרינן כן, ופטרינן להו משחלקו, דמ"מ אם אחין שחלקו מספקינן להו לקוחות נינהו, דלפי זה ע"י חלוקתם נוסף חיוב צנכסים ממ"ג, למאי דס"ל דיוסף בן שמעון שלקח שדה מחצירו בע"ח גובה הימנה, הרי אהני סברא זו לומר דהשעבוד שחל בעודם שותפים לא פקע ע"י חלוקתם ונתחייבו הנכסים, וצברא זו הוא דפליג ר"מ וס"ל דלא אמרינן כן, וכיון שחלקו פטורין, ולפי זה גם ר"מ וגם ר"י ס"ל דלא מפקינן ממון מכה ספק ספיקא.

עוד נראה לדקדק מלשון נתחייבו נכסים, דגובה מתרוייהו, ולא אמרינן דרצה מזה גובה רצה מזה גובה, אלא כשם שאם בא לגבות עד שלא חלקו הרי ההפסד על שניהם, ה"נ לאחר שחלקו.

עוד נראה לדקדק מלשון זה, דאם לא היה אלא קרקע בחמש סלעים, דכשם שאם בא לגבות עד שלא חלקו, הרי אינו גובה אלא צ' ומחצה, [אם חמש ואפי' חצי חמש], דהא אינו תובע אלא חלקו של אחד מהן, ה"נ כשצא לגבות משחלקו נמי אינו גובה אלו צ' ומחצה, אע"ג דלגבי כל חד מהן אית ליה ספק ספיקא, דנתחייבו נכסים קאמר, ולא יותר מזה, וגם מזה מוכח דצ"ס לא מפקינן ממונא, ולמש"כ דגובה משניהם, הרי גובה מזה סלע ורביע ומזה סלע ורביע, ומיהו יפה העיר בני מאיר נ"י דו"ל דנקט לשון נתחייבו נכסים משום דלא מצי למיתני חייבים, דהא א"א לחיובי לגברי, ורק בצירוף חיוב הנכסים מחייבינן להו לתרוייהו כחדא דשמה לקוחות נינהו, ומ"מ נראה דעכ"פ משמע דר"י לא מחייב לאחר חלוקה טפי מר"מ קודם חלוקה, ואם ליכא אלא חמש, אינו גובה אלא צ' ומחצה, ולפי זה הו"מ למיפרך עליה דר' ירמיה נמי מצרייתא דר' יהודה דעשרה זוז לזה דמשמע דגובה כל החמש, אף דליכא אחד מנייהו אלא צ' ומחצה.

ולפמש"כ אפשר נמי ליישב מה דקשה בדאיכא ה' סלעים לזה וה' סלעים לזה, דבפשוטו צהכי מיירי, דהא משמע דעד שלא חלקו גובה כל החמש, וע"כ דצאיכא חמש לכל חד איירי, דהא עד שלא חלקו אינו יכול לגבות אלא חלקו

של אחד מהן, והשתא מאי מהני ליה הא דאחים שלקחו לקוחות הן, אצל הרי אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין, ולימא ליה אנא לאו ככור אנא, ואם משום שמה לקחתי שדה מאחי, הרי הנחתי לך מקום לגבות הימנה, ומנאמי שכבר הקשה בן צספר מים חיים, ומה שתירץ דכיון דלפי זה המלוה יפסיד לא אמרינן כן, אין הדברים נראין, דכיון דפסידא דמלוה הוא משום שאין חובו מצורה, אין סברא שהלוקח יפסיד עי"ז, ומיהו יתכן לומר דאיירי שירשו צה' סלעים קרקע וצה' סלעים מטלטלין, ולקח אחד מטלטלין וכבר כלו, ועכשיו בא לגבות מצעל הקרקע, א"נ שירשו בעשר סלעים קרקע ושטף נהר חלקו של אחד מהן, אצל כ"ז דוחק, אצל למש"כ דהכא מחייבינן להו צדינא דהיו חייבין עד שלא חלקו, ובר' ירמיה קמייאתא, שפיר י"ל דאף צאיכא צנ"ח דיינינן להו כן, דכיון דע"י חלוקתם יתכן שנוסף צהן חיוב, שפיר ס"ל לר"י דדיינינן להו דנתחייבו נכסים, ולא פטרינן להו מחמת חלוקתם.

ברם עיקר הדברים מחודשים דמה ענין לזרף הא דיש מקום לגבות עד שלא חלקו, עם הספק ספיקא שמשחלקו, הרי כיון דמשחלקו אודא ליה סברא דר' ירמיה קמייאתא, תו לא שייך לזרפה, ואם ספק ספיקא לא סגי להוציא ממון אחאי קאמר ר"י דנתחייבו נכסים.

ואפשר דצאמת הרי כל מצות עשה חייבין לקיימה מספק מדרבנן, וכדתנן פ"צ דצכורים לענין כיסוי דם כוי, ושם צפ"ד לענין אנדרוגינוס, וכמש"כ לעיל ט' צ', ורק צמאות דמתנות כהונה אשכחן דפטרו מספק, וכדאמר חולין קל"ד א' ארבעה לפטור, והטעם נראה משום דציד הכהן להחזיר, וכיון דגם הכהן אין לו לקבל אם אין כאן חיוב, הלכך אם צאנו לחייב לקיים מספק, ה"נ ראוי לומר לכהן שלא יקבל מספק, דשונא מתנות יחיה, והלכך לא חייבו חכמים צספק, אצל צומן שיש צנכסים ספק ספיקא לחיוב י"ל דשפיר חייבו חכמים, כיון דיד הכהן יפה מיד הישראל, ואם יקבל אין לחייבו להחזיר, ולכך אף אי צעלמא אין מוציאין ממון צספק ספיקא, מ"מ צמורה דמתנות כהונה שפיר מחייבינן ליה צספק ספיקא, והכא עוד עדיף דהא יש כאן חיוב ודאי לכהן, ולמש"כ דגובה משניהם, הרי הם נותנים כל אחד בעד

הלוה ולא את הנכסים, ואף דאיכא ממ"נ, אצל בשני יוסף בן שמעון שלקח אחד שדה מחצירו, והוא יודע שהוא לא לוה, וממילא יודע שחצירו לוה, והוא קנה את השדה ממנו ויודע שהיא משועבדת לבע"ח, מהו היושר שלא יחזיר את השדה לבע"ח שמן הדין שייכת לו, באמתלא שילך לתבוע את היוסף בן שמעון, שהוא כופר בו בשקר, ועוד דגם טענת נכסוהי דבר איניש אינון ערצין ביה ולא יתבע מן הערב תחלה, נמי אינו דדין שתועיל כאן, לפמש"פ צשו"ע חו"מ סי' קכ"ט ס"ח בהגה"ה דכשהלוה כופר והערב יודע שזה שקר, חייב הערב לשלם, וה"נ דכוותה הרי היוסף בן שמעון שלא לוה יודע שחצירו כופר בשקר, ודין הוא שישלם כיון שנכסיו בידי והם ערצין בו, וזוה כזר העירו האחרונים ז"ל שם, ע"י שם צפ"ת סק"י.

ואפשר דכיון דכדי להוציא מן היוסף בן שמעון המחזיק, אנו נריכים לשמש דדין משועבדים, דהא היינו דאמרין דאם לא לית הרי לוה השני, וקנית ממנו שדה שהיא משועבדת וא"כ החזירה למלוה, ואין תורת שטר לגבות מן המשועבדים בזמן שאינו מוכח מתוכו, ואנו נריכים לידיעת היוסף בן שמעון הלו כדי לגבות מחצירו, והרי אף כשעדים מעידים שזה היוסף בן שמעון, נמי אינו גובה ממשועבדים כמ"ש בחו"מ סמ"ט ס"ז, וכבר כתב בן הנתה"מ שם ס"ק כ"א, ומה"ט גם ניחא מהא דערב חייב כשהלוה כופר, דהיינו כשהערב צא לשלם, ולא כשצא לשלם ממשועבדים, ומיהו כ"ז למאי דמסיק רבא דהתציעה היא כלפי הצעלים וזוה אין השטר מוכיח והו"ל מלוה ע"פ, אצל למאי דהוי ס"ל לר' ירמיה דאפשר להקדים לתבוע מן הנכסים, שפיר הוי חשיב מלוה בשטר, דלגבי קרקע זו הרי השטר מוכיח.

ברם צש"ך שם ס"ק י"ט כ' מצואר דאף מצני חורין אין גוצין בכה"ג, כגון שיוסף בן שמעון ירש מיוסף בן שמעון השני או שערב לו, אפילו הכי אין גוצין ממנו, ועי"ש בנה"מ מה שהציא שנתקשו אחרונים ז"ל בזה, שהרי הוא יודע שאם הוא לא לוה הרי ע"כ שמורישו או זה שערב לו לוה, ואיך יתכן לפוטרו, ונראה דעת הש"ך דאית לן לנקוטי גמ' כפשטה, דלא יתכן חיוב צ"ד אלא אגבירי ולא אנכסי, וכיון דאם נשתטה או שאינו זוכר

המחוייב, ונמצא שהכהן יזכה בממון בודאי, ואף דבחיוז גברא אין כאן ספק ספיקא, וגם הוי ממון שאין לו תוצעים, מ"מ כיון שיש נכסים שאם היה לחוב תוצעים היה זוכה בהן, שפיר חייבוהו חכמים גם השתא.

וגם לפי זה יש ליישב משה"ק דהא איירי בדאיכא בנ"ח ואמאי גובה ממשועבדים, די"ל דגם בכה"ג חייבו חכמים במלות פדיון מספק, דכיון דבעיקר החיוב יש ספק ספיקא לחיוב, לא משגיחין בתקנתא דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בנ"ח, לצטל עי"ז החיוב בקיום המלוה מספק, וגם לפי זה נראה דגובה משניהם ולא אמרינן דרלה מזה גובה רלה מזה גובה, דכיון דהענין דמחייבין בקיום המלוה מספק, ותרוייהו שוין בספק הזה, הרי ע"כ לחייב שניהם, ופלוגתא דר"מ ור"י מתפרש לפי זה בפשוטו אם בכה"ג חייבו חכמים מכח ספק ספיקא, מיהו מש"כ דצליכא אלא ה' סלעים בין שניהם אינו גובה אלא ב' ומחלה [אי חמש ואפי' חצי חמש], כמו שהיה גובה קודם שלקחו, אין הדברים נראין לפי טעם זה, דסור"ס יש כאן ספק ספיקא לחיוב וראוי לחייב לשניהם, ומה שדקדקנו דלא משמע דר"י אחי לאוסופי חיוב על חיובא דר"מ קודם חלוקה, אה"נ דלפי מה דמתפרשא מתני' בדאיכא נכסים טובא, הרי אמנם כן, אצל דצליכא אלא ה' סלעים י"ל דלר' יהודה עדיפא מלר"מ, וגובה הכל, ומתני' לא איירי בהכי להך אוקימתא, [דהא משמע דעד שלא חלקו גובה כל החמש סלעים].

ולאמור נמצינו למידין דבכל מתנות כהונה דפטרין מספק, דמ"מ בספק ספיקא חייבין, אף אי בעלמא אין מוציאין ממון בספק ספיקא. (ס"ו סק"ד).

שם אמר רבא מכדי נכסוהי דבר איניש אינון ערצין ביה כו', פשטא משמע דרבא מותיב בין אדינא דמתני' דנתחייבו נכסים, ובין אואת אומרת דר' ירמיה דשני יוסף בן שמעון שלקח אחד שדה מחצירו כו', ויש לעי' בשלמא בגוונא דמתניתין שגם הלווים אינם יודעים, ואם ננקוט נתחייבו נכסים הרי יפסידו שני היושרים כל אחד מחלה, וכמש"כ לעיל א' דגובה משניהם, וזה ודאי אינו אמת דהא רק חד מינייהו זכור, שפיר יש מקום לומר דנוקמי אדינא דיש לתבוע תחלה את

לשאל ללוא צמה הוא חפץ לפרוע, וגם מהא דאמר רבא מאן חכים כו', משמע שיש כאן דבר מחודש, וכעין ההיא דבכורות, ולאו כו"ע חכימי צהא, ועוד דגם לית לן לשדושי לההוא דיינא כולי האי, ועוד דהא צריך הכרזה ושומא ימים רבים, ואיך איחר כולי האי מלתצעה ללוא, ואיך הלוא לא שמע לשומא ואכרזתא דנכסי דיליה, ואפשר דלא אחתיה לנכסי אלא על תנאי אם יתצבר צפני הלוא דבאמת חייב לו, וגם יתצבר דליכא ללוא נכסי אחריני, או דשווייה אפותיקי, או שהלוא יסכים שיגבה מנכסים אלו, וגם לפי השער שיתצבר כדין, ואחתיה לנכסי ומיד תצעה ללוא, וכ"מ הלשון דאחתיה כו' מקמי דלתצעה כו', כלומר שהקדים זל"ז אצל מיד עמד לתוצעו, ואפשר שהיה המלוא חפץ בזה משום שעתידין הנכסים להתיקר, ורצה לזכות בהן לפי זולא דהשתא, או שאר סיבות, ואי לאו דאין לתצוע לערב תחלה, היה הדין עם המלוא, שהרי הגיע זמנו ונכסיו משועבדים, ואילו היו זחי צדיה היו זצין כזולא דהשתא. (ס"ו סק"ו).

שם ואיכא דמתני לה אסיפא כו', יש לדעת ואמאי לא מתנו לה ארישא דקדים, ולכאורה משמע מזה דצרישא הוי פשוט לכו טפי דאף צמת תוך ל' חייבין, ולפי זה ראוי לקיים כן לדינא, דהא בעלמא קיי"ל כלישנא צתרא, ולפי זה ניתן לקיים מה שהציא הרי"ט אלגזי צסם מהריק"ו לפרש צדעת הרמב"ם פיי"א מצבורים ה"כ דמש"כ צין שלא חלקו צין שחלקו קאי רק אמת אחר ל', אצל מת תוך ל' אינם חייבין אלא עד שלא חלקו, והיינו משום דלהך איכא דמתני לה אסיפא משמע דצרישא ניחא, אצל הדבר קשה צסצרא דטפי מסתבר לחייב ציוסף צן שמעון שקנה שדה מיוסף צן שמעון, מצשני יוסף צן שמעון שהם שותפין, דצקנה הרי יש תחת ידו שדה שצידוע שמשועצדת למלוא, משא"כ צקנו צשותפות דאם צא לתצוע מן הצעלים הרי אינו יכול, ומיהו למש"כ לעיל דשטר כזה אינו צדין שיגבה ממשועבדים, תו י"ל דצקנה מיוסף צן שמעון יותר קרוב לפטור, דאי אזלינן צתר גצרי אין כאן ממ"נ כיון שאינו גובה ממשועבדים, ולפי זה נצטרך לומר דבאמת שני יוסף צן שמעון שקנו שדה צשותפות צע"ח גובה ממנה למסקנא דהאי ליצנא, ול"מ כן, וצ"ע, ויותר נראה דהני ליצני לא פליגי אהדדי אלא צעוצדא

אם הוא לוא או לא, הרי א"א לצ"ד לגמור את הדין על אחד מהן, אלא לומר דאחד משניהם חייב ממ"נ, וזה לא חשיב גמ"ד, והלכך אף כשהוא קמן ואומר שהוא לא לוא, נמי א"א לצ"ד על סמך זה לחייב את הצירו, וא"א לצ"ד לגמור את הדין, ואף שיש נכסים שיש צהם שעצוד ממ"נ, מ"מ ליכא גמר דין על נכסים, דאין לתצוע לערב תחלה, ואין צוה עול צמשפט, דכשם שאין נוקקין לנכסי קטנים, ה"נ אין צ"ד נוקקין לנכסים שא"א לחייב לצעליהם, וגם תחלת שטר על יוסף צן שמעון צדאיכא שנים אין צו כ"כ כח שטר, שהרי המלוא והלוא יודעים שיוכל להשתמט, ואין לתת לו יתרון ע"י שנודמנו נכסים שיש צהם כח ממ"נ, וכיון דצלא הנכסים א"א לתצוע צו, הרי גם מן הנכסים אין לתצוע, והרי כל הוכחות שמוציאין ממון על פיהם נמי אינם מוכרעין, דזימנין דפורע ומשאיר השטר, או שמאמינו עד שלא לוא, ועוד, אלא שצהיות העולם נוהג ע"פ התורה, הרי השגחתו יתצרך להנהיג הדברים כפי הראוי, ושפיר אפשר לקצוע שאין צ"ד מודקקין אלא לחיובי גצרי, ויסתצב המשפט צעולם על פי הנהגה זו, ונראה דכ"ז מהלכות צ"ד, אצל האדם עצמו אם יודע צודאי שהנכסים שתחת ידו משועבדים למלוא, הרי צחייב להגצותם לו, אף אם לא הוא צעצמו הלוא, ואם יאמר כן צפני צ"ד, יחייצוהו מדין הודאת צעל דין, מיהו כשאינו יודע צעצמו אלא על פי השטר, דהיינו שכיון שידוע שהוא לא לוא, הרי ע"כ לומר מחמת השטר שמורישו או זה שערב לו לוא, צוה מן הדין הוא פטור, אצל לפנים משורת הדין אפשר דחייב, ואפשר דהצבר תלוי אם הענין מתאמת צלצו. (ס"ו סק"ו).

בגמ' צ"צ קע"ד א' ההוא דיינא דאחתיה למלוא לנכסי ללוא מקמי דלתצעה ללוא סלקיה כו' מאן חכים כו' וקיי"ל לא יתצע ערב תחלה, יש לעי' מאי איריא משום דנכסי דצר איניש אינון ערצין ולא יתצע ערב תחלה, ותיפ"ל משום דאין דנין את האדם שלא צפניו, ואף למאי דהוי סצר ר' ירמיה צבכורות מ"ח א' צ' דגוצין מנכסים אף צגוונא דא"א לחייב צעליהם, מ"מ צריך לקבל עדות צפני צע"ד, ועוד דהא ודאי ציד הלוא לצרור מנכסיו צמה לשלם, וכדכתיב והאיש אשר אתה נושה צו יוציא אליך וגו', ואיך אחתיה לנכסי מצלי

לשני כהנים אינו יכול להוציא מידם, והיינו אף כשצא להוציא מידם תוך ל' ואף אם יחזור צו מאחד מהן וישראל הפדיון ע"י השני, דמ"מ גם הראשון זכה זכות צמעות שאינו חייב להחזירם אלא לפדותם תמורתם, לצד דתחלת הנתינה לו היתה בשביל החי, ואפשר דאם יש לצעלים צבור נוסף דשפיר כופס לפדותו צין שניהם, ונמסכצרא דינטרכו להחזיר המעות ולחזור ולזכות צהן, דמעות ראשונות לאו לפדיון זה ניתנו, והו"ל הלוואה, דכל מה שזכו היינו שאינם חייבים להחזיר המעות אלא פדיון, אבל לאו דוקא פדיון זה, ומיהו נראה דהו"ל שני יוסף צן שמעון, שאינו יכול לתבוע מהם, דנראה דהנותן חמש סלעים לכהן תוך ל' לפדיון צנו, וחזר צו ופדהו אלל אחר, דאין הראשון חייב להחזיר לו כלום, אף לא פדיון צן אחר, וכמו בקדושין בחזר הוא דמעות מתנה, וא"כ כל מה שאפשר לתבוע צכאן, הוא משום שיש כאן אחד שצריך להחזיר, והו"ל שפיר שני יוסף צן שמעון.

יש לעי' אמאי לא חשיב הכהן כאינו יודע אם פרעתיך, שהרי קיבל מעות ונתחייב להחזירם בפדיון צנו, וספק אם החזירם, ואף דליכא טענת צרי, הא אף צשמא ושמא צא"י אם פרעתיך חייב צצא לצאת ידי שמים כמצואר צ"ק קי"ח א', והכא משמע דפטורין אף לצאת ידי שמים, וי"ל דצין דצסתמא עמיד היה החוב ליפקע צלא שום מעשה, אין כאן חזקת חיוב, ולכאורה יש לדמות לזה הלואה מעות צתנאי שאם ירדו גשמים מחר יהא אז חובו מחול, דלא נידון א"י אם פרעתיך צספק אם ירדו גשמים, ומיהו י"ל דצשמא טוב פטור אף לצאת ידי שמים צשמא ושמא, וצ"ע.

יש לעי' מת הכהן תוך ל' ולא השאיר כל נכסים אם הצן פדוי, [לרצ מ"ט א' דמהני אף צנתעכלו המעות], דהיכא דהשאיר נכסים הרי אם לא יחפון יורשו לפדותו, ינטרך להחזיר המעות, ושפיר נפדה צקר, אבל כשלא השאיר כלום, דאף אם יורשו לא יסכים לפדותו נמי לא יתחייב צכלום, א"כ אף כשחפון לפדותו אין כאן צמה, או"ד דצזה שמורישו אינו נשאר חייב סגי, והרי הוא כפורע חובו, וממה שפירש הרמב"ן גיטין ל' א' וצמלחמות וכן צרצצ"א שם דצמלוה מעות ומת הכהן ולא השאיר קרקע דאין היורשין רשאין לומר למלוה שיזכה להם המתנות ויקחם לעצמו, יש ללמוד דה"נ

היכי הוי אם דצרי צצא נאמרו צומן שר' ירמיה דייק מר' יהודה או כשדקדק מר"מ, ותרוייהו מודו דר' ירמיה דייק צין מרישא וצין מסיפא, וכ"מ צרמצ"ן, ודצרי הרמצ"ס לא נתפרשו. (ס"ו סק"ח).

שם א"ר ירמיה זאת אומרת כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ צזה צחו"צ יצמות ל"ו צ' מתוה"ד שם. גם מה שכתב הש"ך דר' ירמיה לשיטתיה צצכורות מ"ח צ' דס"ל דיוסף צן שמעון סלקה שדה מיוסף צן שמעון צע"ח גוצה הימנו, ולמאי דדחי צצא התם דנכסי ערצין נינהו ואין גוצין מן הערב כשא"א לתבוע מן הלואה, קי"ל כר' אבא, צ"ע דהתם טעמיה דרצא פשוט שהרי אם הצע"ח יגצה מיוסף צן שמעון זה הוא לא יוכל לתבוע מן היוסף צן שמעון שמכר לו, דיאמר לו שלא לזה כלל, ולא יתכן לגבות מנכסי יוסף צן שמעון שציד הלוקח כשא"א לתבוע מיוסף צן שמעון עצמו, כדאמרין התם דנכסי ערצין נינהו ואין גוצין מן הערב תחלה, שלא נשתעבדו נכסיו צכה"ג, ומה ענין זה לכאן כשיש טענת ממ"נ, וגם לכאורה צגמ' צכורות שם מסקו דצרי צצא כתיוצתא לר"י, ויש לפרש דר"י נמי הדר ציה, ומודה התם לרצא. (עד כאן).

מתני' ואם לשני כהנים נתן אינו יכול להוציא מידם, נראה דאז הפודה תוך ל' הרי צידו לחזור צו מן הפדיון, כל זמן שלא הגיע ל', דהא אף בקדושין קי"ל כר"י קדושין נ"ט דחזורת, וכש"כ הכא דמצוה היא, ואין אדם מקיים מצוה צע"כ, [וכן הכהן יכול לחזור צו], אלא דמ"מ אין הכהן חייב להחזיר לו המעות, וכמ"ש הר"ן בקדושין שם שאם הצעל חזר צו אין האשה חייבת להחזיר מעות הקדושין, והוכיח כן מהא דלא חשצינן למעות כמלוה, ואם כשהצעל חזר צו חייבת להחזיר, נמצא שלא זכתה צמעות אלא כהלואה, ונראה דאף לשמואל לקמן מ"ט א' דצנתעכלו המעות אין צנו פדוי, מ"מ כשהאצ חזר צו אין הכהן חייב להחזיר המעות, דהא דכשחזר צו אינו חייב להחזיר המעות היינו דסתמא דמילתא על דעת כן נתנו, מצלי שידע אם צריך שיהיו המעות קיימין או דאף צנתעכלו, והלכך אין לחלק צזה צין רצ לשמואל, והטעם משום שכבר זכה צהן זכות שאינו חייב להחזירם אלא לפדות צהן, [אא"כ מת הצן דאדעתא דהכי לא נתן האצ], והיינו דצנתן

והראב"ד פ"א מצבורים הכ"ד כ"ט מפרש"י, אע"ג דמסתברא דלענין דינא מודו לרש"י, וזוה אולא סוגיא שפיר, מ"מ לשון הגמ' משמע להו דקאי אהיכא דאיתא צמתני' הא דזכר ונקבה אין כאן לכהן כלום דהיינו צאחת ציכרה ואחת לא ציכרה, ומשום כך הוצרכו לחדש זוה חילוק בין איש אחד לשני אנשים, [ויעוי' צב"ח דשינה הגירסא כפי הראוי לפרש"י].

ובטעמיה דהרמב"ם אולי אפשר לומר דהנהא אס' היו היולדות שפחות שהיו שייכות אחת לראובן ואחת לשמעון והיה הנדון על היולדות למי, לכאורה זוה היה ראוי ליתן זכר לכל אחד, דכיון דיש כאן שני זכרים אית לן למיזל צתר רוצא, ואית לן למימר דשפחת ראובן ילדה זכר, וכן שפחת שמעון, ועל הנקבה יצטרכו לחלוק בדלא קיימא צרשותא דחד, ודכוותה לענין פדיון הבן נמי צמתי נשים של שני אנשים, ראוי להחזיק דכל אשה ילדה זכר, וסגי בהכי לחייב לזה שלא ציכרה אשתו, אע"ג שיש גם ספק שילדה נקבה תחלה, מפני שגד החיוב מרובה כמש"כ הרמב"ם דשמא ילדה זכר לבד, ואפי' ילדה נקבה שמא ילדה זכר תחלה, אבל בששניהם של איש אחד והנידון מי ילדה הנקבה, לא שייך לתת עדיפות לזו שציכרה, והרי ע"כ אחת מהן ילדה נקבה, והנידון אולי זו שלא ציכרה ואולי היתה תחלה, והלכך א"ל לחייב, [ועי' צמל"מ שם דלדעת הרמב"ם יש לתקן הגירסא כיון דצמתי אנשים לא משכחת לה צאיא אחד ושתי נשים הוא דמשכחת לה], ועדיין נ"ע.

ודעת הראב"ד דכיון דמן הדין אף כשגד החיוב מרובה ראוי לפטור, דאין הולכין צממון אחר הרוב, אלא דמ"מ ראו חכמים להחמיר, ולענין זה טפי יש להחמיר כשכל היולדות צרשותו, דאחת מנשיו ודאי ילדה זכר תחלה, ואולי שתיהן. (ס"ג סק"ח).

מתני' רע"א אס נתן לא יטול כו', צמו' לעיל מ"ח ב' ד"ה ואס כתבו הטעם צמת הבן ציום ל' דלא הוי תקפו כהן דמוציאין מידו, משום דנטל צרשות, וכ"כ הרמב"ן בשלהי פ"ק, ויש לעי' הרי שהתנה צהדיא צשעת נתינת המעות לכהן שאינו נותן אלא צתנאי שיגיע הבן ליום ל"א, הרי מסתברא דלא חשיב כתפס צרשות, וא"כ השתא נמי הרי אנו סהדי שלא נתן לו אלא על דעת

אין היורש יכול לפדותו אלא"כ ירש קרקע, ומיהו יש מקום לומר דלגבי היורש אין כאן אלא מלוה ולא מהני, דמה שהמוריש קיבל צתחלה לשם פדיון, ענין זה לא שייך להורישו, ונ"ע, (ומהא דצחלל לא זכה אציו צפדיונו תוך ל' אין ראיה, דהתם לא קיבל כלום עי' מש"כ לעיל מ"ז צ'), ומיהו אס יורשו חלל אינו פדוי.

נראה דאס שני צניו לא נולדו ציום אחד, דראוי צסתמא ליחס את דמי הפדיון שנתן לכהן הראשון לבן הראשון, דאין שום סברא שיקדים המצוה המאוחרת, ויאתר המוקדמת, וא"כ יש להוכיח צמתני' דלא סגי צכ"ט י"צ תשצ"ג וכדעת המג"א ס' של"ט סק"ח, דצסתמא לא נולדו צרגע אחד, וידוע מי נולד קודם, וגם ידוע לחיזה כהן הקדים, והיה ראוי ליחס הכהן הראשון לנולד ראשון, אבל לדעת המג"א שפיר נגמר ל' צום דשניהם צצוה, ומיהו י"ל דרישא צמתני' נמי איירי צאין ידוע לחיזה קודם דומיא דסיפא, וכ"מ צרש"י, אבל סתימת הפוסקים משמע אף צידוע. (ס"ו סק"י).

תוד"ה ואס וי"ל כיון דמתחלה נותן לו צתורת מת"כ כו', עי' מש"כ צוה לקמן מ"ט א'.

תוד"ה אס צריץ שום צריכותא כו', אפשר דאי מקמייתא הו"א דעד כאן לא קאמר ר"י דנתחייצו נכסים אלא צצירוף הספק דכל חד הוא הצבור, ואפשר דמספקא ליה אי יורשין הוו או לקוחות, ואי לקוחות לא גבי, ומכא ספק ספיקא ספק שהוא הצבור וספק יורשים ס"ל דנתחייצו נכסים, והלכך צסיפא דאחת ציכרה ואיכא עוד אח, שמא לא ס"ל דנתחייצו נכסים, דמחלקו א"א לגבות דהוא לאו ספק צבור, לכך איצטריך סיפא דאף צדאיכא אח שלישי נמי ס"ל לר"י דנתחייצו נכסים. (ס"ו סק"ה).

מ"ט א' צצא צהרשאה כו', א"ה, עי' מש"כ צוה צחו"צ צ"מ צ' צ' סק"ט.

שם זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום תנא ר"ה שני זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום כו', פסקא דזכר ונקבה אין כאן לכהן כלום, ליתא צמתני' צשתי נשים שלא ציכרו, כמש"פ רש"י דע"ז קאי הא דר"ה, ונראה דצמתת זה נטו הרמב"ם

והציאו הגרע"א ז"ל בגליון השו"ע סי' ש"ה סי"ג דבפדיון הבן לא מהני תפיסה לכו"ע, אבל נראה דכיון דבכור זהמה טהורה הרי כל תפיסה היא שלא ברשות, דכל שהספק קדם לנתינה הר"ז נתינה בטעות ולא חשיבא תפיסה ברשות וכמ"ש הרמ"א סי' שט"ו ס"א, הלכך שפיר מוכיח מזה דתקפו כהן אין מוציאין מידו. (ס"ו ס"ק י"ג).

גמ' אמר רב אשי הכל מודים לענין אצלות דיום שלשים כלפניו דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באצל, יש לעי' אי אצלות דרבנן תיפ"ל דהו"ל ספיקא דרבנן ולקולא, וי"ל דבאמת איכא למיזל בתר רובא דאגוס נפלים וכמ"ש"כ התו' בכמה דוכתי אלא דהחמירו חכמים לחוש למיעוט מפילות, אבל להקל מחמת מיעוט מפילות לא אמרו, ולא חשיב כספק אבל משום דהלכה כדברי המיקל באצל חזינן שהקילו כאן חכמים טפי הלכך הקילו אף מחמת מיעוט המפילות, א"נ אף בספק השקול אפשר דכה"ג ראוי להחמיר שהרי לר"ע הדבר ספק אם נחזרר לנו שאינו נפל או שעדיין הדבר ספק ונמצא שיש כאן טפי ז' לחיובא, והלכך לא מקילינן אלא מטעם הלכה כדברי המיקל באצל.

ולפ"ם פשטא דמילתא משמע דלולא טעמא דהלכה כדברי המיקל באצל היינו מחמירים אף במילתא דרבנן לדעת הסוברים דאצלות דרבנן, [אף דיום ראשון], ולפ"ז לענין קריעה דלא קיי"ל הלכה כדברי המיקל בהא כדאמר מו"ק כ"ו ב', א"כ לר"ע דיום ל' חייב לקרוע, ולפ"ם תירוצא קמא שכתבנו אף לרבנן אף תוך ל' חייב לקרוע, דמן הדין אית לן למיזל בתר רובא דאגוס מפילות, והרמב"ן בתה"א בשער הקריעה הציא אמנם שיש סוברים כן והוא ז"ל דחה דבריהם דנהי דלא אמרינן בקריעה הלכה כדברי המיקל ביחיד נגד רבים אבל סו"ס קריעה אינה אלא מדרבנן וספיקא לקולא, אבל למש"כ אין זה מספיק דהא בגמ' סמכו משום דהלכה כדברי המיקל באצל, ומשמע דבאלא האי טעמא אין ראוי למיזל לקולא, והכי נמי מסתברא דלא אמרינן אלא לחוש לחומרא למיעוט מפילות אבל לא להקל מחמת האי מיעוט, [היינו באכלו ארי או בנפל מן הגג דבפיהק ומת דאף רבנן מודו דמת הוא, אפשר דאמנם רובא דהני נפלים נינהו, ולפ"ז למאי דס"ד שבת קל"ו א' דבפיהק ומת פליגי הו"מ למיפרך מאי טעמייהו

שיגיע לחיוב, וי"ל דהה"נ דאם היה מתנה שאף אם מגיע חיוב הפדיון דיום ל', מ"מ כיון שהוא ספק הרי שלא יפדה עד יום ל"א, אמנם היה הדין כן דבמת דיום ל' לא הוי חשיב כחפס ברשות, אבל סתמא דמילתא דעתו שאם האמת שדיום ל' הוא כבר בר פדיון, הרי שיפדה מיד דיום ל', והלכך בספק הרי זה כאילו היה לן ספק אם מת דיום ל"א, דבזה שפיר חשיב כחפס ברשות שהרי לך קיבל, וה"נ אם דיום ל' הוא בר פדיון הרי קיבל המעות שיפדנו דיום ל'.

ויש להסתפק הרי שנעשה הבן ספק טריפה בתוך ל', אם כה"ג נמי חשיב הכהן כחפס ברשות, דסו"ס הממון ברשות אחי לידיה ולא בתפיסה, אר"ד לא דמי למת דיום ל', דהתם עד שלא נתחדש דבר כבר זכה הכהן מספק בממון, דהיינו בתחלת יום ל', [וכן צבא באמצע החודש, ובכור צל], משא"כ כאן שבתוך ל' כבר נעשה ספק, ואנן סהדי שאם היה האב יודע שיהיה ספק טריפה לא היה פודהו, ואין להציא ראיה ממ"ש הרמ"א סי' שט"ו ס"א דבנתן ספק בכור לכהן מחמת טענה וכסבור שחייבים ליתנו, דחשיב כחפס כהן ומוציאין מידו, כיון דנתינה בטעות הוא, אלמא דאף שצא ליד הכהן ברשות מ"מ כיון שהוא בטעות לא מהני, דלא דמי דהתם הטעות בלשעבר ושפיר אמרינן דלא חשיבא נתינה כיון שהיא בטעות, אבל הכא בשעת נתינה אין כאן טעות, ושפיר י"ל דכה"ג חשיב תפיסה ברשות, ובריט"א פ"ק סי"ז לא נחית לחילוק זה ונתקשה כדברי הרמ"א עי"ש, והדעת נוטה דגם כה"ג חשיבא תפיסה ברשות שאין העמיד עושה טעות למפרע.

עוד הקשה בריט"א שם דאם תפיסה ברשות עדיפא, א"כ מאי מייתי רב המנונא בצ"מ ו' דתקפו כהן אין מוציאין מידו מהא דקתני ספק בכורות אחד בכור אדם ואחד בכור בהמה כו' המוציא מחזירו עליו הראיה, ומשמע דאף אם תקפו כהן הרי על צעל הצית להציא ראיה, והא אפשר לאוקמי בתפס ברשות, ועדיפא איכא לאקשווי דבספק בכור אדם ע"כ לא מיתוקמא אלא בתפס ברשות, דבתפס סתם מעות ודאי חייב להחזיר, דהא אינו יכול לפדותו בע"כ של האב, והרי המעות גזל בידו, שהרי ציד האב לפדותו אלל כהן אחר, וכ"כ במח"א ה' זכיה ומתנה ס"ח

דעוודא צמת הוי למדנו דרצנן אף צמת פליג, והא ליכא למימר דזאכלו ארי מודה רש"ג שהרי דחו לה בגמ' התם בפשיטות מההיא עוודא דאי אתרחיטו עד לאורתא כו', וש"מ דאף זאכלו ארי פליג רש"ג, וכיון דאמר הלכה כרש"ג היינו בפשוטו זכל מאי דפליג אדרצנן, וא"כ נמצינו למידן דאכלו ארי תוך ל' אין מתאכלין עליו, אף דזאשת כהן אינה חוללת כה"ג, וא"כ ה"ה ציוס ל' נמי שהרי לא למדנו לחלק ביניהם. (מ"ק ה' קריעה ס"ק מ"ג).

שם מת האז בתוך שלשים צחוקת שלא נפדה עד שיציא ראייה שנפדה, מצוה דאי מיימי ראייה שהאז פדהו הרי הוא פדוי, ואע"ג דמזות האז פקעה עם מיתתו, ז"ל דהאז דעתו נמי על מזות הצן שצפדין, ואף תחלת נתינתו לכהן הוא גם על דעת מזות הצן, דל"כ ליהוי מלוה לגבי מזות הצן, ובגמ' לא מוקמינן לה צמעות קיימין אלא לשמואל ולא לרב, ולכאורה מוכח מזה דאפשר לפדות הקטן ע"י ש"ך סי' ש"ה ס"ק י"א וסק"ה, דאם א"א לפדותו, א"כ יש לפרש דנתינת האז היא גם על דעת שהפדיון יחול רק כשיגדיל, ומאן לימא לן דאפשר לתת מדיון זכין לקטן לכשיגדיל, הרי בפשוטו הו"ל דבר שלא זא לעולם, וכש"כ דאין לומר דכבר לא חשיב מלוה דמעיקרא אדעתא דהכי יהיב, דהא הקטן יכול למחות לכשיגדיל, ואף אם לא ימחה יחשב דדבר זוכות רק צאותה שעה, ואמאי לא יחשב כמלוה, ועוד דלשמואל דנריך שיהיו המעות קיימין, אטו לכך נתכוין האז והכהן שהמעות יהיו קיימין עד שיגדיל, ומי ליכא למיחש שמה יאצדו ושמה ימות, והרי ודאי היה ראוי לומר דאדעתא דהכי לא יהיב האז, ויהא על הכהן להחזיר, אלא ודאי נתינת האז מועילה לפדות הצן כשיגיע ל', אף אם ימות האז תוך ל', ואם נתינת האז מועילה לצן, ה"נ נתינת ז"ד או אחר, וז"ע לדעת הפוסקים דא"א לפדות קטן שמת אציו עד שיגדיל. (פ"ו סק"ט).

שם רב אמר זנו פדוי כו', נראה דצקדושין לאחר ל' אם תזרה זה והמעות צעין, דרשאיית להשתמש בהן, דמתחלה ניתנו אף אם תחזור בה, והרי הם כמלוה זידה, ומיד עם קבלתה זכתה בהן זודאי, ואף כשחזרה זה לא נשתנה זכיייתה.

דרצנן אלא דזלא"ה דחי לה], וא"כ צקריעה דלא קיי"ל זהא דצברי המיקל אית לן למימר דחייב לקרוע אף דקריעה דרצנן.

איברא הרמז"ן בשער האצלות פירש לדעת הסוברים אצלות יום ראשון דאורייתא דהא דמקילין צמת תוך ל' הוא משום שאין מרירות זלב אלא זודאי זר קיימא, וממילא ליכא דין אצלות זזה, ומה"ט אמנם יש למעט נמי קריעה, והא דאינטריך לרב אשי לטעמא דהלכה דצברי המיקל י"ל כחירון שני שכתזנו לעיל דדוקא לר"ע ציוס ל' אינטריך להאי טעמא, ולפ"ז למאי דקיי"ל כרצנן לעולם זל דליכא אצלות ליכא נמי קריעה, א"נ לרווחא דמילתא קאמר דזאצלות מקילין טוזא, [וצאמת זע"ק לפי הרמז"ן מה שייך להזכיר הלכה דצברי המיקל, כיון שעיקר הטעם הוא שאין אצלות אלא זודאי זר קיימא], אצל עדיין לא נחיישב מה שדחה הרמז"ן משום דקריעה דרצנן ומשמע דאין כונתו לסברא הנזכרת למ"ד אצלות יום ראשון דאורייתא, וא"כ תקשה מה זכך דקריעה דרצנן מ"מ ראוי למיזיל בתר רובא, ואפשר דפשוט ליה ז"ל דאי קריעה דרצנן ודאי לא חילקו לומר דלענין קריעה דינו זכר קיימא ולא לענין אצלות דנראה כזוכא, ודוקא צדינים פרטיים זהלכות קריעה אמרינן דלא אזלינן לקולא ציחיד נגד רבים, אצל זל שהנידון כללי אי צמת זה איכא אצלות ודאי אין סברא לחלק דקריעה איכא ואצלות לא [עי' מ"ק כ' ז' קריעה זלא שצעה מי איכא], והלכך לא דקדק ז"ל אלא לפרש שאין קריעה דאורייתא.

בתו' זידדו אי הא דפטרינן מחליצה זאשת כהן הוא דוקא זאכלו ארי ציוס שלשים א"כ אפשר דאף לענין אצלות כה"ג חשיב כחי, ודוקא צפיהק ומת ציוס ל' חשיב כמת לענין אצלות, ומיהו אכן לא קיי"ל כן אלא אף זאכלו ארי תוך ל' אינה זריכה חליצה זאשת כהן וכמ"ש זאה"ע סי' קס"ד ס"ז עי"ש צפ"ת סק"ז, וזזה ודאי אין מתאכלין עליו כדאמר שזת קל"ו א' רב אשי איקלע כו' איתרע זיה מילתא כו' הלכה כרש"ג כו', ומצוה דהוי צפלוגתא דרש"ג ורצנן ואי קיי"ל כזביי היינו זאכלו ארי דצפיהק ומת אף רצנן מודו, ואפשר דהיינו לישנא דאיתרע זיה מילתא ולא נקט שזיב דננקט צעוודא קמיימת התם, ואי נימא

תוד"ה כיום הספיקות אונגין כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב יצמות. יצמות ל"ו ב' תוד"ה הא הכל מודים לענין אצלות כו' הספיקות כו', בצכורות שם אמרינן דאף ר"ע דס"ל דמת כיום שלשים ספיקא הוי לענין פדיון ואם נתן לא יכול, מ"מ מודה שאין מתאצלין דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באצל, וחזינן מזה דבספיקות לא מתאצלין וקשיא אהיה דשמחות, ולפינו בשמחות פ"ד ה"ב והי"ח מפורש שנו שם ספק שהוא אחי ספק ספק שהוא בנו דמתאצל עליו, ונראה דהיינו גם בדליכא אלא קרובים של הבן ט' או הבן ז', דמש"כ שגנאי הדבר שלא יתאצלו לא זה ולא זה, ר"ל דהלכך תיקנו שיתאצלו בספק כי אחי, דהא במס' שמחות לא הזכירו אלא ספק לאחד, והרמב"ן בזה"א העתיקה להלכה, (בנדמ"ח ספ"א), וכעת ראיתי בגליון הגרע"א ז"ל יו"ד סי' שע"ד ס"ח שהביא שצספר תיבת גומא כתב ד"ל דדוקא בששניהם קיימים, ומדמינן לה לשני שבלין ובאו לישראל בצ"א, וי"ע. — ומשמע התם דהא דהלכה כדברי המיקל באצל, הוא משום דכל ספיקות לקולא, דלא משמע לפרושי דר"ל דיש לו לר"ע להקל באצל משום דרבנן פליגי עליה והלכה כדברי המיקל, דלא נאמר כן על בר פלוגתיה. (עד כאן).

מ"ט ב' ת"ר הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו, בגמ' מפרשין טעמא משום דמנא דגופיה עדיפא, ואפשר לפרש דכיון דבקרר פדיון כתיב ה"ו כבא לפדות עצמו ופדיון עצמו קודם לפדיון אחרים, אצל אי הוי כתיב בקרר לשון נתינה אפשר דלא הוי אמרינן דמנא דגופיה עדיפא, ויש לעי' מאי איריא משום דמנא דגופיה עדיפא ותיפ"ל דחיוז ידיה קדים כמו דאשכחן בצע"ח דגם אי שעבודא לאו דאורייתא ופריעת צע"ח מנא דמ"מ הקודם קודם, וי"ל דשאני הכא שאין כאן מלוה ופדיון ידיה ופדיון בנו למקום אחד הכל הולך, וגם הוי ממון שאין לו תובעים, עוד יש לשאול בזמן שאציו קיים כיון דמנא פדייתו מוטלת גם על האב גם לאחר שהגדיל כדחזינן בגמ' דגובין ממסועצדים ידיה וכמש"כ בקדושין כ"ט (נדפס לקמן כ"ב ב') מתשו' הרשב"א, א"כ ראוי להקדים מנא שאין אחרים מנזוים בזה וא"א שתעשה ע"י אחרים, דהיינו פדיון דבנו, וחזינן מזה

ומיהו בפדיון הבן לרב ומת הבן תוך ל' והמעות עדיין בעין, יש מקום להסתפק אם הכהן רשאי להשתמש בהן, דהא השתא איגלאי מילתא דנתינה בטעות הוא, ומיהו אם לא יהא רשאי להשתמש בהן אף לא יהא חייב באונסין, ושם טפי ניחא להו לבעלים שיתחייב באונסין ויהא רשאי להשתמש בהן, והכי מסתברא דכיון דתחלת נתינתו הוא שישתמש בהן, לית לן למימר דהדר ביה אף כשנתחדש שא"ל פדיון.

שם לאחר שלשים יום ואיתנהו למעות ודאי בנו פדוי, נראה דר"ל דמתחלה התנו שיהיו המעות קיימין עד לאחר ל', אצל אם סברו כרב ונתנו המעות ע"מ לעכלן, אף אם אירע שהם קיימין אחר ל', לא הוי פדוי לשמואל, דכנתעכלו דמי, כיון דהכהן כבר נעשה לוה עליהם, ואם נתנו סתמא, הדבר תלוי בפלוגתא דרב ושמואל, דודאי נתכונו באופן שיהא הבן פדוי, וממילא לשמואל נתכונו שיהיו המעות קיימין.

יש להסתפק אם עד שלא נולד הבן נמי שפיר דמי לרב.

לכאורה הא דלא חשיב מלוה לענין קדושין לכו"ע, ולענין פדיון הבן לרב, הוא משום דבמלוה הרי הזכות להשתמש במעות וזתה בזה בתורת מתנה ולא התחייבה תמורת זה כלום, ולא נשאר לקדושין אלא מה שלא תצטרך להחזיר, והנאה זו פחותה היא ולא מהני לקנין, משא"כ במקדש לאחר ל' דגם זכות השימוש במעות לא קיבלה אלא לשם קדושין, והר"ז דומה כמלוה לה מעות בתחלה לשם קדושין דשפיר דמי כמו ארוות לה זימנא קדושין ו' ב', ולפ"ז משמע דשחוק לפני רקוד לפני יועיל לענין פדיון הבן, ודלא כמו שצדדנו לקמן נ"א א', דהא הכא בשעה שיש לפדיון לחול אין כאן אלא מלוה, ומ"מ כיון דתחלת שעבודו לפדיון מהני, ומיהו י"ל דסו"ס הכא עדיף שהרי קושטא הוא דכולו ניתן לקדושין או לפדיון הבן, וי"ע.

מהא דמהני לרב צפה"ב, יש ללמוד דכל הקנין נעשה לאחר ל', דבפדיון הבן לא שייך כלום קודם ל'.

יש להסתפק לשמואל מה דין המעות תוך ל', אם הכהן שומר שכר עליהם, או כשואל דכל הנאה שלו, ואם ציד האב להקדישן. (פ"ו ס"ק ט"ו).

הארוך דיו"ד סי' ס"א דלטעמא דאמרינן חולין ק"ל ב' דמזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם משום דהו"ל ממון שאין לו תוצעים, הרי במכירי כהונה חייב, ולכאורה י"ל כשהלקוחות מסכימים ליתן לפלוני כהן, א"נ שמא אם הוא בוחר את הכהן, שהטובת הנאה שלו, ע"כ על הלקוחות לשלם לו. (חולין ק"ל ב' מתה"ד וע"ש).

נ' א' דתניא עשרים גרה השקל למדנו לשקל שהוא עשרים גרה, לכאורה נראה דגרה היתה מטבע של חול ידועה [וכ"ד הרשב"א קדושין י"א, וכן דעת הרמב"ן שם וזר"פ שזעמא הדיינין], ופירש הכתוב דשקל הקדש משקלו עשרים גרה, ואפשר דדבר הלמד מענינו הוא, שיש לעשות מטבע של שקל במשקל הזה, אבל בשיעורי התורה לשקל סגי במשקל עשרים גרה נסכא, אע"פ שאין עליו תורת מטבע, דמזה שהורך הכתוב לצאר משקל השקל במטבע גרה, מוכח דלא היה שקל מטבע קבוע במשקלו, שהרי הכתוב צא לקצו, וזה ניחא שאנו מקובלים שיעור פדיון הבן במשקל הכסף כפי משקל השקל, ולא הוסיפו שום יתרון מחמת חריפות המטבע, ומרן זללה"ה בחו"מ סט"ז סק"י נתקשה בזה ע"ש, [ומיהו למ"ש תו' לקמן ב' דגרה לאו מטבע היא אלא משקל, תו' י"ל דכבר היה השקל מטבע ידועה, וצא הכתוב לחייב שיהא משקלו עשרים גרה, ולפ"ז יש לשאול שיהא שיעור פה"צ במטבע, ולא יהא סגי במשקל הכסף לחוד, אבל] גם בלא"ה י"ל דיתרון החריפות הוא דבר שאין לו קצבה דיש שהוא מרובה ויש שהוא מועט, וכיון שכפל הכתוב ושילש במשקל השקל עשרים גרה, יש לדקדק מזה שלא הקפיד הכתוב אלא על משקלו, [ועוד דצמער שני שהקפיד הכתוב על כסף צורה נפרש הדבר בקרא, ומשמע דכל שלא נפרש סגי במשקלו, ומיהו התם הרי לא סגי בלא צורה כלל], גם הא דילפינן שיש רשות להוסיף ולא לגרוע, לא מתפרש שחייבים לעשות מטבע לפי מה שיראו להוסיף, אלא שרשאים לחשבו כפי מה שמוסיפים, ומשמע נמי דסגי במשקל.

שם ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף כו', נראה דהיינו אם יראו חכמים בזמן מן הזמנים שירד ערך הכסף, או שהעשירו, ואין ערך השקלים כלפי האנשים כערכן בזמן מתן תורה, הרי הם רשאים להוסיף ולחשוב משקל השקל יותר מעשרים

דיתרון דמלוא דגופיה עדיפא שקול גם כנגד יתרון זה, א"נ בשאין אציו קיים וא"א למלוא שתעשה אלא על ידו, ועי' להלן. (קדושין כ"ט).

שם ר"י אומר בנו קודמו שזה מלואו על אציו וזה מלואו בנו עליו, פשוטן של דברים מתפרשים דכיון דמלוא פדיון דגופיה חלה על אציו תחלה וגם עכשיו הוא חייב זה ורק משום שלא פדה חלה מלואו עליו, הלכך מלוא פדיון בנו קודמת שהיא רק עליו, ועי' להלן דגם למסקנא הכי מתפרשא.

שם כי פליגי היכא דאיכא חמש משועבדים וחמש בני חורין ר"י סבר מלוא הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא כו', בתו' הרא"ש קדושין כ"ט ב' כתב ליישב פרש"י ממה שהקשו עליו תו' שם דאיידי דאיכא חמש משועבדים קרקע וחמש בני"ח מטלטלין, ולפ"ז ניחא נמי מה שנתקשו טובא בתו' בסוגיין ד"ה ודידיה, ופרש"י דקאמר ר"י דרשאי לתת המטלטלין בשביל פדיון בנו אע"ג דעי"ז יגבו מן הלקוחות לפדיון עממו משום דמלואו בנו עליו יותר ממלואו, ונראה מזה דאם היה מלוא דגופיה קודמת היה צריך לתת המטלטלין לפדיון עממו ולא להפסיד ללקוחות אע"פ שע"ז היה מפסיד פדיון בנו, ויש לפרש לפ"ז דבאמת מבחינת המלואות מלוא בנו קודמת כדקאמר ר"י שזו מלואו עליו וזה מלואו על אציו, אלא דכיון שזו מלוא פדיון יש בזה ענין מעין חייך קודמין להקדים פדיון עממו, וזה זכות פרטי שלו וצידו לוותר עליו ואינו בחשיבות המלוא, והיינו דקאמר ר"י דכיון דמבחינת המלואות מלוא בנו קודמת שפיר נותן המטלטלין לפדיון בנו והכהן יגבה המשועבדים לפדיון עממו, וגם רבנן היו מודים לזה אילו היו סברי דמלוא הכתובה בתורה ככתובה בשטר, אבל כיון דסברי דלאו ככתובה בשטר דמיא ממילא אם יתן לפדיון בנו יפסיד פדיון עממו הרי מלוא דגופיה עדיפא, ולפ"ז בשיש לו בשביל שני הפדיונות והנידון איזה להקדים י"ל דגם לרבנן מלוא בנו קודמת, אבל הרמב"ם צפי"א מצבורים ה"ג כתב יפדה עממו תחילה ואח"כ יפדה בנו, ונ"ע, אח"כ ראיתי שכבר העיר בזה צ"ש"ש. (קדושין כ"ט).

יעוי' בריב"ז א' בקדושין כ"ט דהא דאמרינן דגבי ממשעבדי היינו במכירי כהונה, וכ"כ בש"ך

כחיצ זה יתנו עשר גרה כסף, ולא סגי בנסכא במשקל עשר גרה, דהא חריפותא דמטבע מוסיף בערכה, והכתוב הנריך ערך של חצי שקל שהוא מטבע, ואף אם יוסיף מעט נסכא כנגד היתרון של מטבע, לא סגי בהכי, דבעי שישקול מטבע בחריפותה.

והנה הכתוב שייחס מחצית השקל לשקל היינו קרא דזה יתנו דמתפרש בשקלי הקרצנות כמש"כ בחו"כ שקלים ס"א סק"א, דזהאי קרא כחיצ עשרים גרה השקל וגו', אבל באידך קרא דכל העבר על הפקדים מנן עשרים וגו' דאירי בתרומת האדנים, לא נזכר שקל, רק דהא דכחיצ העשיר לא ירצה וגו' ממחצית השקל, ולמש"כ בחו"כ שקלים ס"א סק"א דבשעה שננטו על זה לא היתה עדיין מטבע של מחצית השקל, ורק דזה יתנו נטו לעשותה, הרי אפשר דבתרומת האדנים היה אפשר להם לתת נסכא, והכי מסתברא כיון דלנקת קיימא, ואפשר דגם שקלי הקרצנות באותה שעה היו רשאים להקדים עד שלא עשו מטבע של מחצית, ורק לדורות נטו במטבע.

אבל הדברים מחודשים לומר דמדאוריתא בעי דוקא מטבע, אף דכל היכא דכחיצ שקלים בקרא לא בעינן מטבע, כמו בפדיון הבן וכיו"כ וטפי עדיף לומר דאינו אלא מדרבנן, אח"כ ראינו שכן מצוה צירושלמי שקלים רפ"ב דהא דאין שוקלין שיה כסף הוא משום שמה יוולו ע"ש.

שם והראיון תני ר"י שלא יציא סיגה לעזרה, נראה דר"ל דכשאתה תורה מעה כסף או שתי כסף לראייה, ואפשר דהוא מדאוריתא, ע"י תו' חגיגה ו' א' בשם ירושלמי, יש לפרש דהכונה מטבעות לא נסכא, שהרי הם לצורך קניית הקרצנות, ואטו יציא נסכא בעזרה למוכרה ולקבל תמורתה ולקנות בה קרבן, הרי פשיטא דלא זו כונת התורה, וע"כ דמטבע קאמר רחמנא. (שקלים ס"א סק"א).

מתני' כתב לכהן שאני חייב לך חמש סלעים חייב ליתן לו חמש סלעים וזנו אינו פדוי כו', יש לעי' הא דלבו וכלל כל אדם שלא נתכוין להתחייב אלא בשביל פדיון בנו, וכמ"ש תו' כתובות ק"ב א' ד"ה אמאי, וא"כ כיון שזנו אינו פדוי ראוי שלא יהא חייב ליתן לו, וי"ל דגם אם יקבעו חכמים שאינו חייב ליתן לו, מ"מ הרי סתמא

גרה, אבל אינם רשאים לפחות אם יתיקר הכסף או שיהיו עניים, ומסתבר דאם העשירו והוסיפו וחזרו והענו דרשאים להפחיתו ולהעמידו על עשרים גרה, שלא הקפיד הכתוב אלא שלא לפחות מעשרים גרה, ולא שלא יפחתוהו לעולם.

ולמ"ד דהבא טיבעא וכספא פירי מצוה צ"מ מ"ד ב' דמשערין שיעור פה"ב דזהב ושיעורו ד' חומשי דינר זהב, [עי"ש בראשונים בשטמ"ק], והיינו דאמרין דמה שפירש הכתוב שיעורו במשקל הכסף, הוא שלפי שיעור זה יקבע בשל זהב, כפי מה שהיה בשעת מתן תורה, ולפ"ו מוסיפין על ד' חומשי דינר זהב ואין פוחתין ממנו, ואין קיי"ל כספא טבעא ולפ"ו שיעורו קצוב בקרא משקל עשרים גרה.

תוד"ה דינרא כמו הדר הודרנא, נ"ב, שבת ע"ז ב'.

נ' ב' המוקע לחצירו כו', נמצא צ"ק נ'.

נ"א א' שקלים דתנן מרפין שקלים לדרכונות, פרש"י דדייק מדלל מרפין אלא לדרכונות ולא לנסכא ולא למרגלית, והטעם משום הפסד הקדש, וקשה דא"כ מייתי סיעתא ממשנה למשנה ומאי עדיפותא הא מהא דמייתין לה כמקור לדבר, ועו"ק דהתם השקלים ברשות הקדש משעה ששקלו, ואף אם בני העיר חייבין באחריותן עד שלא נתרמה התרומה, מ"מ הם כבר דהקדש, [ואפשר דרק אחריות גניבה ואצדה על השוקלים ולא אחריות זולא, אם זולא יפסיד מהם דין שקל], ואם הקדש יחליפם בנסכא או במרגלית אינו דין שהשוקלים יפסידו מנותן אם הנסכא או המרגלית תזול, ובכל אופן זו הנהגת הקדש, והרי קיי"ל כספא טבעא ודהבא פירי, וא"כ אם יוולו הדרכונות, יש לחייב את השוקלים להוסיף אם עדיין השקלים באחריותם, ולא משמע כן כלל, אלא ודאי זה ענין של ההקדש בהנהגתו, ומה ראייה מזה לדין אם אפשר לתת שו"כ לשקלים, ולו"ד רש"י ז"ל היה אפשר לפרש דמלשון מרפין מייתי ראייה דהשקלים ששוקלים הם מטבעות ולא נסכא, דאם מחליפין נסכא בדרכונות הרי זו מכירת נסכא וקניית דרכונות, ולשון מרפין מוכיח שהשקלים הם טבעא, והיינו דמייתין דסתם שקלים הם מטבע, ולפ"ו נראה דהוא מדאוריתא, דמנות מחצית השקל מתפרשת על מטבע, מדיחסה הכתוב לשקל, ולא

השטר, ואי לאו דמיעטיה קרא, הוי ס"ד שיש צו אונאה לפי שער הפסיקה, אף שהמקח נחלט רק בשעת הגזייה, ואפשר דמשום הני טעמי מיאנו התו' בזה, דס"ל דראוי לקצוץ הכל בשעה שהמקח נחלט, וכן י"ל כשהלוה מתרצה לכתוב שטר על שם הלוקח ולקרוץ השטר הראשון, דכה"ג ג"כ בכלל קנייה ומכירה הוא, אף שהשטר נחשב כאילו נתחייב הלוה חיוב חדש כלפי הלוקח, דמ"מ שורש הדבר במכירת החוב ע"י המלוה.

ונראה דהתו' מיאנו בזה משום שיש לן לפרש מיעוט שטרות מאונאה דומיא דמיעוטן משמירה ומכפל דגזי הדדי תנינהו במתניתין ד"מ נ"ו א', והתם הנידון על השטר ולא על החוב, וכן לשון הגמ' שם נ"ו ב' דמיעוט שטרות מאונאה יאנו שטרות שאין גופן מכור ואין גופן קנוי ואין עומדין אלא לראיה שבהם, ולשון זה על אונאה שבשטר מתפרש ולא על אונאה שבמכירת החוב, דהא אי מכירת שטרות דאורייתא הרי החוב מכור וקנוי, וה"נ אי מכירת שטרות דרבנן מ"מ לשון זה על השטר יש לפרשו ולא על החוב. — ועי' תו' כתובות פ"ה ב' ד"ה המוכר, ונראה כוונתם כמש"כ בד"מ נ"ו ב' דניחא ללוה שיהפך למלוה על פה, ואיירי שאדם קנה את השטר מן המלוה וימכרנו ללוה כדי שיהיה מלוה על פה תחת מלוה בשטר, וירויח דלא זילי נכסיה כיון שלא יוכלו לגבות מן המשועבדים.

ובתירוץ התו' מתיישב נמי הא דממעטין מקרא שאין פודין בכור בשטרות, ודרשא גמורה היא, דהא לרבי דדריש ריבוי ומיעוט לא ממעט אלא שטרות, ולתירוץ הרמב"ן לא מתיישב התם, דלאחר שהכהן קיבל המעות מן הלוה למה לא יחא הבן פדוי, שהרי בשליחות המלוה אבי הבן הוא נותן לו, אצל לפי' תו' ניחא שנותן לכהן שהוא המלוה את השטר לפדיון בנו, ולא איירי בפודה בחוב עצמו, אלא בשטר, דומיא דשומרים וכפל, ועי' תו' שבעות ד' ב' ד"ה יאנו ונראה דכונתם לדצריהם דהכא, ומיהו קושטא הוא דאי מכירת שטרות דאורייתא, דאימעט נמי מלפדות גם בחוב, דג"ז אין גופו ממון, וכן למה שצידד בד"י אה"ע סי' כ"ח דאף אי מעמד שלשתן דרבנן מ"מ מהני לקדש בו מדאורייתא, דהפקר ד"ד הפקר, נמי אימעט מפדיון הבן, דאף דעיקר

דמילתא יתן לו ואכתי אחי למימר דפודין בשטרות, ולומר שאם כתב לכהן שיתן לו חמש סלעים הר"ז אסור לפדותו אללו, אין הדבר הגון להפסידו, ועוד דכיון דמדאורייתא בנו פדוי לכשיתן, הרי ראוי לקיים ההתחייבות, ולכן לא מצאו חכמים תקנה אלא לקיים את התחייבותו ולחזור ולפדותו, ומ"מ ראוי לכהן להחזיר לו את הפדיון כי סו"ס לא נתכוין להתחייב ולפדות פעמיים, והיינו דמסיים התנא במתני' לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי, ור"ל שראוי לעשות כן לכתחלה, [טפי מכלל פדה"ב דעלמא כדאמרינן בגמ'], וכההיא דברכות ל"ד א' ואם הצטחתו שנושא את כפיו וחזור לתפלתו רשאי, דר"ל שכן ראוי לו לעשות, ולפי זה היה ראוי לפוסקים להזכיר הדבר וז"ע.

ולשון רש"י לפיכך דאמרן חייב ליתן לו ה' סלעים אם רצה הכהן לתנם ולהחזירם לו במתנה רשאי אצל תקנתא אחריתי ליכא עכ"ל, ואפשר דכונתו כמש"פ דבאמת היה ראוי לבטל את ההתחייבות כיון שלא נתכוין להתחייב אם לא יועיל לפדיון, אצל א"א כמש"כ דאחי למימר פודין בשטרות, הלכך אמרו שרשאי להחזיר כלומר שכן ראוי לו לעשות, אצל תקנתא אחריתי ליכא. (ב"ב קמ"ט א' סק"ד).

שם המפריש פדיון בנו ואצד חייב באחריותו שנאמר כו', א"ה, עי' מש"כ בחולין קל"ו ב' דמדאיצטריך קרא דחייב באחריותו משמע דחילא הפרשתו, ואם הפריש שמה אינו יכול לחזור בו.

גמ' דתניא רבי אומר בכל פודין בכור אדם כו', א"ה, עי' מש"כ בשבועות מ"ב ב' בזה לא דממעט רבי רק שטרות.

שם חוץ מן השטרות כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב ב"ב ע"ו ב' בדברי התו' שם ד"ה קני שכתבו בפרק מי שמת משמע דמכירת שטר לא הוי אלא מדרבנן כו' והאי דאיצטריך בפרק הזהב למעט שטרות מאונאה היינו שמצא שטר לאחר יאוש כו', באמת לענין אונאה י"ל בפשוטו כמש"כ הרמב"ן דלאחר שהלוקח גבה החוב מן הלוה ודאי הוחלט המקח מדאורייתא, ושפיר הוי שייך צו אונאה אי לאו דמיעטיה קרא, [ואע"ג שהמקח נחלט בשעה שזוכה במעות בעין, מ"מ אין צו אונאה כיון שהפסיקה היתה על

נ"א ב' אמר עולא ד"ת פדוי לכשיתן כו', יש לעי' מחי יצרך על הפדיון, שאם יתן תחלה לחובת השטר, הרי אין כאן פדיון אלא מדאורייתא ומדרבנן נשאר בחיובו, ונתינה השניה גם לא יוכל לזכך כיון שכבר נפדה מדאורייתא, ולכאורה ראוי שיתן תחלה לשם פדיון ולא לשם החוב מחמת השטר, וייעיל לפדיון גם מדאורייתא וגם מדרבנן ושפיר יוכל לזכך, ואח"כ ישלם את החוב, ואף שיכול להקדים פרעון החוב ולהתנות שלא יועיל לפדיון גם לא מדאורייתא ואז יוכל לזכך על הפדיון אח"כ, מ"מ טפי עדיף להקדים הפדיון שהרי בסתמא לאחר ל' איירי וכבר עומד בחיובו.

ודאיתאן עלה אולי אפשר לפרש שזו כונת הב"ג שהביא הטור יו"ד בס' ש"ה שכתב כתב לכהן שחייב ליתן לו חמש סלעים חייב ליתן לו ה' סלעים אבל אין צנו פדוי עד שיאמר לו הילך בפדיון בני, דר"ל שכן ראוי לו לעשות לפרש שנותן לפדיון צנו ולא לתשלום החוב, שאם יתן בסתמא יתפרש לתשלום החוב ולא יהא צנו פדוי, ואמנם החוב ישאר עליו וינטרך לשלמו, אבל עם אמירתו שנותן לפדיון צנו הרי יהא צנו פדוי, והטור נקט בכונתו שעי' נתינתו לפדיון צנו יפטר גם ממה שנתחייב, ועי' כתב שאין כן דעת הרא"ש.

ומיהו מקמימא לשון המחבר שם בס"ד כתב לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים לפדיון צנו חייב ליתנם לו וצנו אינו פדוי, משמע דגם אם קדם לתת לחובו יכול אח"כ לזכך על הפדיון, דלשון וצנו אינו פדוי משמע דגם מדאורייתא אינו פדוי, דכיון דמדרבנן צריך לחזור ולפדותו, הרי לכתחלה אין דעתו שנתנתו תגרום פדיון. — לשון הט"ז שם סק"ג דמה"ת פדוי צמה שמחייב עצמו בשטר לכהן בשביל הפדיון, ר"ל לכשיתן וכלשון הגמ', וכבר כ"כ צנתי"מ סי' ק"ו סק"א.

בכתובות ק"צ א' א"ה צנו אמאי אינו פדוי, לפיר"ת מתפרש דבשלמא לר"י דנתחייב ע"י השטר, שפיר אמרינן דכשנותן לכהן החמש סלעים הוא לחוב שנתחייב ע"י השטר, ואכתי לא נתן לפדיון, אלא לר"ל דכל החיוב חל רק מחמת מצות הפדיון, א"כ דין הוא שכשנותן החמש סלעים יהא צנו פדוי, ומיהו לקושטא דמילתא גם לפי ר"י איכא לאקשווי אמאי אין צנו פדוי, דהא אף שהשטר מחייבו אבל פשיטא שלא

הדרשא מתפרש לענין לפדות בשטר ולא בחוב, וכגונוי שכתבו תו', מ"מ גם החוב אין גופו ממון, וראוי למעטו.

ואפשר דגם בשחוק לפני רקוד לפני א"א לפדות, ולא מיבעיא לרבנן דדרשי בכלל ופרט דלא הוי כעין הפרט, אלא אף לרבי דדריש צריצוי ומיעט נמי י"ל דלא עדיף משטרות וג"ו נתמעט, ושפיר אינטריך קרא להכי אי מכירת שטרות דרבנן, וגמ' נקט שטרות שזה דבר השכיח טפי, וכן נראה ממה שבהקדש אינטריך קרא צתמורה ל"א צ' דנותנין קדשי צדק הבית לאומנין בשכרן, מועשו לי משלי, הא לאו האי קרא אין הקדש מתחלל על המלכא, [והשתא נמי דפליגי צהא ר"ע וצ"ע צפ"ד דשקלים, דדרבנן פליגי, אבל מדאורייתא לכו"ע מתחלל, עי' תו' שזעזעו י' צ' ובספר מרן זללה"ה למנחות סי' כ"ח], ובפדיון הצן דליכא קרא צאמת אין נפדה צמלכא, ואף שיש לומר דשאני הקדש שאין הקדש מתחייב בשכירות פועל, דלא שייך חיוב אלא על אנשים המחוייבים צמנוות ודינים, ולכן אינטריך קרא, אבל כהן השוכר פועל שפיר מתחייב ושמא סגי בהכי לפדה"ב, אין נראה כן, ועי' צנתי"מ סי' שצ"ב שלא כ"כ, (ועי' צתשו' חת"ס יו"ד סי' קל"א הוצא צפ"ת יו"ד סי' ש"ה סק"ז ובספר מרן זללה"ה חו"מ סי' ט"ז סק"כ כ"ו). — א"ה, עי' מש"כ צה לעיל מ"ט צ', ולעיל י"ב קוע"א.

בתומים ונתיבות ר"ס ק"ו כתבו ליישב קושיא הראשונים צהא דאינטריך למעוטי שטרות מאונאה ומפדיון הצן אי מכירת שטרות דרבנן, דאינטריך למעוטי מכירת שטר שכתוב צו שמתחייב לכל המוציאו דמכירתו מן התורה, ונראה דאין צה כדי ליישב, דאם צאנו לומר דמכירתו מן התורה היינו משום דאיגלאי מילתא דתחלת השעבוד של הלואה ללוקח, וא"כ אין זה מכירת שטרות, והרי זה כאילו קרע שטרו של המוכר וכתב שטר חדש על שם הלוקח, דאין זה ענין למכירת שטרות אלא שהמוכר השתדל להשיג ללוקח התחייבות ממשהו, וכאילו צכלל לא היה כאן מלוא, אלא שראובן אומר לשמעון תן לי מנה ואשתדל שלי יתן לך התחייבות על ק"ג, דחיובו דראובן הוא כעין פועל וכיו"ב, ולא כמוכר חוב. (צ"צ ע"ו א', ועי' מש"כ צה לקמן צ').

בנתה"מ סי' ס"ו סק"א כתב ליישב הא דאינטריק למעוטי שטרות צפה"צ אי מכירת שטרות דרצנן, בשכתב האב לכהן שהוא חייב לו ה' סלעים, דמבואר בגמ' דאין בנו פדוי דרק לכשיתן בנו פדוי מדאורייתא, וצכה"ג זכה הכהן בשטר מדאורייתא, והנה לפמ"ש"כ לעיל מדברי הרמב"ן והרשב"א משמע דכה"ג אף אם לא נתמעטו שטרות לא היה בנו פדוי, כמו דלא מהני בקדושין, ודוחק לחלק בין קדושין לפה"צ.

שם נתנו לעשרה כהנים כו', לא נתפרש בגמ' מנלן דלשני כהנים שפיר דמי ואפשר שהוא פשוט מסבא, ובני אי"ש נ"י העיר דמכסף הפדויים שניתן מחלה לאהרן ומחלה לבניו כדאמר במ"ר פ' במדבר, מוכח דאפשר לשני כהנים, דהא מחלית הכסף הוא מחלית מרע"ג צורים.

שם נתנו לעשרה כהנים צבת אחת י"א צוה אחר זה י"א, פרש"י צבת אחת שהניח לפנייהם, והנה בהנחה לחוד עדיין באחריותו קאי ובנו אינו פדוי, ויש לפרש שנטלן אחד מהן אח"כ בשביל כולן, וא"כ ה"ה צויכה להן ע"י אחר, ולו"ד רש"י ז"ל היה אפשר לפרש דצבת אחת קרי כל היכא שהמעות הראשונות קיימין בשעה שנותן האחרונות, וצוה אחר זה היינו שנתאכלו אצל הראשון עד שלא נתן לשני, ונמצא שמעולם לא היו ה' סלעים ביחד, אפי"ה שפיר דמי, ולא זו אף זו קתני, ואפי"ה לשמואל לעיל מ"ט א' דבתוך ל' אין בנו פדוי צנתאכלו, מ"מ לאחר ל' שפיר דמי, דהא טעמיה דשמואל משום דאין צידו לפדותו מעכשיו, והכא צידו.

ובזה ניחא הא דחלקן לשתי צבות ולא קתני בין צבת אחת בין צוה אחר זה כמו שדקדק צוה צרי"ט אלגזי, דאי הוי קתני הכי, הוי מתפרש דקאי רק אעשרה כהנים, והוי מפרשין צוה אחר זה בקיימים הראשונים, ואשמועינן דאף צכה"ג בעשרה כהנים שפיר דמי, לכך קתני לה צבא צפ"ע ומתפרש אף צכהן אחד [וכמו שפרש"י, ועי' בשטמ"ק], והיינו צנתאכלו הראשונים, דמונה והולך צכהן אחד פשיטא דשפיר דמי ולא אינטריק לאשמועינן.

ובין בגול הגר דאמר צ"ק ק"י א' דהחזירו לחלאין לא י"א, נמי נראה דאם מונה והולך שפיר דמי, ולא מיקרי חלאין אלא צנתאכלו הראשונים עד

נתכוין להתחייב אלא למנות פדיון, וכמו שפירשו תו' דלכך הא דעולא אינטריק גם לר' יוחנן.

בתו' כתבו דהא דאין הבן פדוי ע"י השטר ניחא כיון דאין לו על ידו אלא שעבוד בעלמא, נראה מלשונם ז"ל שלא הזכירו כלל דאין פודין בשטרות, דגם אם היה הדין פודין בשטרות נמי לא היה מועיל שטר זה לפדיון שאינו אלא שעבוד בעלמא, וכי אינטריק קרא למעוטי שטרות היינו שטר חוב דאחרים.

ובין נראה מדברי הרשב"א קדושין ה' א' שכתב דמהא דאמרין בסוגיין דבר תורה בנו פדוי לכשיתן ומבואר דעד שלא יתן אין בנו פדוי, איכא למישמע דה"נ בקדושין אם נתחייב לה מנה ונתן לה שטר על זה דאינה מקודשת, ואם איחא דהכא טעמא משום שאין פודין בשטרות, היכי מוכח מזה לקדושין דאשה מתקדשת בשטר חוב דאחרים צדליכא למיחש למחילה, אלא ודאי הכא גם אם היו פודין בשטרות אין בנו פדוי בשטר זה, [ומיהו ק"ק דאם הדבר נריך ראייה, מה ראייה היא זו כשאפשר לפרש טעמא דאין בנו פדוי משום שאין פודין בשטרות].

ובין מבואר ברמב"ן קדושין ח' ב' שכתב וז"ל מ"מ דוקא צמלוה דאחרים דהא נפיק שעבודא מיניה דמקדש לידה דמתקדשת אצל שעבוד ידיה כגון חייב אני לך מנה בשטר או צקנין אין אשה מתקדשת בכך דומיא דמלוה דהכא לא מטי לידה כלום והכא לא נפיק מיניה כלום דשעבודא צרשות ליה הוא וכולי ממונא גביה וכיון דאגיד ציה לאו קדושין נינהו כדפרישית כנ"ל עכ"ל, הנה ציאר ז"ל דשטר של עצמו גרע משטר חוב דאחרים ודומה למלוה ולא מטי לידה דמקבל כלום, ואף דצבריו ז"ל לענין קדושין אין לחלק בין קדושין למו"מ, והעתיק דצבריו צר"ן שם, ועי' צקה"ח סי' ק"צ סק"ו, וצמחנ"א צקנין מעות ס"ה, ועי' קדושין ט"ז א' אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף וצרב"א וריטצ"א שם וצמ"ש"כ צחו"צ שם, וצרב"א צ"ב י"ג א', [ולשון הגמ' שם כופין את רצו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו, משמע דאין כופין אותו לקבל את השטר צתורת כסף וישתחרר צוה], וצריטצ"א צ"מ ע"ז א' וצכתוצות צ"צ א' וצטמ"ק שם.

שלא נתן השניים, [ואפשר דבנתן לו רשות לעכלם נמי כנתעכלו דמי].

שם נטלו והחזירו לו יצא, נראה דהחידוש הוא דאף שזשעת נטילתו כבר היה זדעתו להחזירו אפ"ה יצא, דאל"כ פשיטא, וכי לאחר שיצא שייך לבטל מצותו. — והנה צכאן לשון יצא מתפרש אף לכתחלה כדמסיק דר"ט עזיד הכי, ודכוותה לעשרה כהנים וצוה אחר זה נמי אף לכתחלה הוא, וכ"כ בפ"ת סי' ש"ה סק"י בשם החכ"א. (ס"ו ס"ק י"ב).

שם אלא קיים זה אף הלכה זו, משמע דכן ראוי לנהוג דהא קרי לה הלכה, ומשמע דמתנות כהונה ניתנו מחמת הצורך לפי שלא נחלו, והלכך מי שאין לו צורך ראוי לו שיחזיר, אבל הרמב"ם בפ"א מצבורים ה"ח כתב רק שאם רצה להחזיר מחזיר, ולא הזכיר שיש צוה מן הראוי, עכ"פ למי שאפשר לו, ואפשר משום שאין ראוי להנהיג כן, דיש לחוש שמהא תחלת הנתינה לקבל בחזרה, וכהוא דעבד מידעם ביש. — ונראה דכל זה בקדשי הגבול, דניתנין לכל כהן, אבל הניתנין לאנשי משמר אין ראוי להחזיר דמשולחן גבוה קצו, [ולא מצאונו אלא שהננועין מושכין את ידיהם מחמת הגררנים כדאמר חולין קל"ג א'], ואף גזל הגר ושדה אחוזה.

שם וכי איתמר דר"ל ארישא איתמר מת לאחר שלשים יום אע"פ שלא נתן יתן מנא לן כו', נראה דבפדיון הבן אינטריך קרא צין צמת הבן וצין צמת האב, דאם היה הענין פדיון ממש, לא הוי שייך צמת הבן שאין את מי לפדות, ולא צמת האב דלא שייך שהאב יהיה הפודה, ובפטר חמור אף אי לא הוי מצות עריפה, נמי נראה דלא הוי שייך פדיון צמת החמור, להחזיר עורו, דאין את מי לפדות, וכן צמת הצעלים לא הוי שייך לשמש צנכסיו לפדותו דמת לאו בר מיפדה הוא, ובערכין צמת המעריך לא אינטריך קרא לחייב יורשיו, דהר"ז ככל חוב דעלמא דגוצה מן היורשים, ולא גרע חוב להקדש מחוב להדיוט, ורק צמת הנערך אינטריך קרא לומר דבר מיערך הוא וכמ"ש רש"י, ועי' מש"כ בערכין כ' א', והשתא ילפינן פדיון הבן מערכין דפדיון הבן נמי כחוב לכהנים הוא, וממילא חייבים היורשים צמת האב, וכן חייב האב צמת הבן, [ואפשר דמזה ילפינן נמי דפדיון הבן

לאו כמנזות עשה דאינו חייב אלא בשיעור חומש, עי' או"ח סי' תרנ"ו וצמ"צ וצבה"ל שם, וצמ"כ צמ"צ כחצות נ' א', דהכא חוב הוא ככל חצות], וכן לאידך ילפותא ילפינן מעולת רחיה דירשין חייבין אף צמת האב והבן וכמו שפרש"י, והוא משום דבעולת רחיה כשמת החייב, יש לדמותו לפדיון הבן כשמתו שניהם, א"נ למת הבן משהגדיל, דקרבן נריך בעלים.

והא דמהני מתנה ע"מ להחזיר בפדיון הבן כדאמר קדושין ו' ב', אע"ג דהוי כחוב, י"ל דבחוב נמי מהני מתנה ע"מ להחזיר, אלא שהמלוה רשאי שלא לקבל צמנאי זה, וה"נ הכהן, אבל כשהסכים שפיר חשיבא נתינה גמורה, וכאילו היה הצמנאי בדבר אחר, ובערכין והקדש לא שייך ע"מ להחזיר, דהקדש לאו בר אהדורי הוא, ולא בר קבלת תנאי הוא.

בפ"ת יו"ד סי' ש"ה ס"ק י"ד כתב בשם תשובה מאהבה שאם נתן לכהן ה' סלעים ע"מ להחזיר ה' סלעים אחרים דאין צנו פדוי, דזה גרע מסתם ע"מ להחזיר, דהו"ל הלואה, ואין הספר תח"י, ובפשוטו כשהתנאי בדבר אחר עדיף טפי, וכל הנידון הוא צמנאי ע"מ להחזיר אותו הדבר, שזה מגרע ענין המתנה, וגם צוה מסקינן בקדושין שם דהוי מתנה, ועי' צבהגר"א ס"ק י"ד דג"כ מצוה דתנאי בדבר אחר עדיף, ומה שדימה הדבר להלואה, לא דמי, דההלואה הרי הוא מתחייב תמורת ההלואה, ואין זו נתינה, אלא כמכר, משא"כ נתינה על תנאי אינו מתחייב תמורת קבלתו שום דבר, אלא שקיבל הדבר צמתנה על תנאי, והמלוה לחצירו אחריו יוצא צו יד"ח אף אם לא יחזיר לו אחר, כמו קנה בהקפה, ואילו אם נתן לו אחריו ע"מ שיתן לו אחר, ולא נתן, לא יצא יד"ח, ולזה אחריו ומת ולא השאיר אלא מטלטלין, הרי מטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי, ואילו קיבל אחריו ע"מ להחזיר אחריו אחר ומת, הרי האחריו של הנותן, דכיון שלא החזיר, לא זכה צו כלל. (ס"ו ס"ק י"א).

תוד"ה הלכך וי"ל שאין הנותן יודע בשעה שנותן לו אם יחזירו לו כו', לכאורה גם מספק יעדיף למת לו, ואכתי הו"ל מסייע, והרי כל מסייע אינו בטוח שיתן לו, אלא שמשדל צכך, וה"נ

נחפרש טעמא דמילתא מה מקום לחלק ביניהם, וכש"כ לפמש"פ דעת הרמב"ם דהאיסור הוא משום דבעי נתינה בכבוד, דודאי ראוי להשוות פדיון הבן לשאר מתנות כהונה, ועי' בספר מרן זללה"ה מעשרות סו"ס ח' שג"כ נתקשה בזה מסוגיא דתמורה ח' ב' דגם בכבוד איכא איסור מסייע, ולמש"כ עיקר המקור לחילוק זה קשה, כיון דהרמב"ם לעולם אינו מעתיק אלא המפורש בגמ', ובגמ' לא נזכר איסור ע"מ להחזיר משום מסייע אלא גבי תרומה, גם דברי הרשב"א בתשובה סי' קצ"ח ותשנ"ח מתפרשים בהלכות פדיון הבן, ולא בהלכות הכהן, ושפיר י"ל דאמנם מצד הכהן אין ראוי שיסכים לקבל ע"מ להחזיר, ומיהו אם נפרש דהחשש במסייע הוא משום שמפסיד לכהנים אחרים, ונפרש כלשון רש"י בקדושין דהחשש הוא משום שיתנו לו גם צעתיד, יש מקום לומר דבפדיון הבן לא חיישינן להכי דהדבר רחוק שיהיה לו אשה נוספת ושגם היא תלד בכוה, ומשום תרו"מ הרי בחו"ל ליכא, וגם בדאיכא, לית בה משום מסייע כדאמר כ"ז א', ומשום כך לא הזכיר הרשב"א ענין מסייע בצית הגרנות. (ס"ו ס"ק י"ג).

נ"ב א' דכתיב בכל אשר ימצא לו כו', א"ה, עי' צ"צ קכ"ד א' סק"א.

שם אף יצם נמי אין לו קודם חלוקה, ביצמות מ' א' הכונס את יצמתו זכה בנכסים של אחיו, יש להסתפק אם זוכה בהן למפרע משעת מיתת האב, או שאינו זוכה אלא משעת ייבום, ואף דקיי"ל יש לזכור קודם חלוקה כדאמר צ"צ קכ"ז ב', והכא זכור קרייה רחמנא, יש לחלק דשאני זכור דאינו מחוסר מעשה, משא"כ כאן דמי יימר דמייבם, ונפ"מ בלזה אחר מיתת אחיו קודם שייבם ולא כתב דאיכני, אם יכול המלוה לגבות מנכסים הללו, ומהא דאמרין דשבת לית ליה עד חלוקה, משמע דגוף הנכסים קנה משעת מיתה, וכן מה שלא היה בשעת מיתה חשיב ראוי אף שהיה בשעת ייבום, ועי' בר"ן כתובות פ"א ב' גבי אנה פליגנא לך דהקשה איך יכול להקנות והא אין לו עדיין כלום, ומשמע דזוכה רק משעת ייבום ולהלן, וי"ע. (בימות מ' א').

נ"ב ב' והמתנה דברי ר"מ כו' וזכ"א כו', עי' חו"צ קדושין י"ד ב'.

בחזירתן יש בזה גורם שיעדיפו לתת להם, ובגמ' משמע שיש להם שבה במה שהיו מחזירין.

והנה כל מאי דקשיא להו ז"ל הוא לפי מה שפירשו דאיסור מסייע בצית הגרנות הוא משום שמפסידין לשאר הכהנים, וכן מצאנו בפרש"י לעיל כ"ו ב', אבל מדברי הרמב"ם בפי"ב מה' תרומות הי"ח י"ט נראה דהאיסור לסייע הוא משום שעליהם לקבל המתנות בכבוד ובגדולה, וכמקריבין להם דורון, וכשהם מסייעים לקבל הר"ו כמקבלים המתנות בשכר פעולתן, והרי זה בזיון, ואפילו לשאול חלקן צפיהן אסור כדאמר חולין קל"ג א', וכן משמע בפרש"י תמורה ח' ב' ערכין כ"ח ב', ולפי טעם זה אין לאסור להחזיר אף כשהו יגרום שיתנו להם ולא לאחרים, דאין החזרה בלא תנאי השתדלות לקבל, והרי הם מקבלים חלקם בכבוד הראוי.

ורקצת יש לסייע לזה מהא דאמרין לעיל כ"ז א' דתרומת חו"ל אין זה משום מסייע בצית הגרנות, ומשמע דשרי לתתה במתנה ע"מ להחזיר, ואם הטעם משום שמפסיד לכהנים אחרים במתנות אחרות, ואסרינן לקבל במתנה ע"מ להחזיר משום שע"ז יתנו לו צעתיד, כמו שפרש"י קדושין ו' ב', א"כ אף ע"י הסיוע בתרומת חו"ל יש לחוש שיתנו לו גם תרומה דאוריתא ויפסיד לאחרים, דהנותנין לא יצדילו בין אם הסיוע הוא בשל חו"ל או בשל הארץ, אבל אם הטעם משום שתרומה זו אינו מקבל בכבוד, בזה שפיר שייך להקל בתרומת חו"ל, ובאמת דגם במתנה ע"מ להחזיר אפשר לפרש דהסיוע הוא בתרומה זו גופא דע"י שמסכים לקבל ע"מ להחזיר יתנוה לו ולא לאחרים, ולפ"ז ניחא דשרי בתרומת חו"ל, ושמה דברי רש"י בקדושין דהחשש הוא שיתנו לו שאר תרומותיו, הם לרווחא דמילתא, ועיקר החשש הוא בהך נתינה גופא, וי"ע.

הרמב"ם העתיק איסור הסיוע בצית הגרנות במתנה ע"מ להחזיר לענין תרומה, כמו שהוא בגמ' קדושין ו' ב', ולא הזכירו גבי פדיון הבן בפי"א מזכורים ה"ח לפי שלא נזכר בגמ', וי"ע מאי קשיא ליה להב"מ שם, ובזהגר"א יו"ד סי' ש"ה ס"ק י"ג נקט דעת הרמב"ם [ושם כתב דגם דעת רש"י ק, ואולי הוא ט"ס וז"ל הרשב"א] לחלק בין פדיון הבן לתרומה, ולא

יוצל, י"ל דלעולם יחזיר מיד, אלא דמתניתין אחי לאשמועינן דע"י החזרה תשאר השדה ציד המשפחה גם לאחר היוצל, ולכך נשנה גבי יוצל, וזו תקנת חכמים משום פגם משפחה שלא תחזור ציוצל, ולפי זה אין צריך לחדש דליכא משום פגם משפחה אלא ציוצל.

ליקוט בעניני פדיון הבן

(א) קדושין ח' א' לדידי חזי לי חמש סלעים, נראה דהיינו שבאמת היה משלם עבורו ה' סלעים, וכיון דענין השיווי אינו אלא הסכמת בני אדם, ממילא מהני כששוה לזה ה' סלעים כאילו הוא עיקר שויו, ולפ"ו אפשר דלא שייך לדידי חזי לי אלא בחפץ שאינו מזוי, אבל על חטים וכיו"צ שמצויין בשוק ושוויים פחות, לא שייך שלדידיה שוים יותר כיון דבזקל מוצא כיו"צ בזול, ואף אם מחמת שחוסך טורח הקני' שוים לו ה' סלעים, יש להסתפק אי מהני, דאפשר דלא חשיב דמי המקח אלא שכל טרחתו, ועגל זה בחמש סלעים, הוא נמי כמו חפץ, שאין כל העגלים שוים, ויש שמוצא חן בעיני הקונה ומוסיף עליו, דלאו בשופטני עסקינן, אלא כשהדבר אמת שעל שווייתם בעיני הכהן הוא ה' סלעים, וכן דברי הר"ן י"ב א' בקידשה בתמרה, אפשר דמידי דראוי מיד לאכילה שאני ויש שמרבה במחירם כי תאז להם.

ונראה דאף בפחות מכדי אונאה אינטריק למימר לדידי חזי לי, ואי לא אמר וקיצלו בחשבו שהוא שוה ה' סלעים וגמלא שאינו שוה כ"א ד' ומחאה, אין בנו פדיו, ולא דמי למקח דאמרין בפחות מכדי אונאה הוי מחילה, דהכא לאו מקח הוא ולא נתכוין למחול.

כתב הדרישה צו"ד סימן ש"ה דאף לדעת ר"ת דלענין קדושין אצנים טובות ומרגליות צריכין שומא, מ"מ לענין פה"צ אין צריכין שומא דאפשר בע"כ של כהן וא"צ דעתו, ולא הזכיר ז"ל כלל כיצד יתפרש מנא אמינא לה דר"י קדושין ז' ב' דמייתי מפה"ב, וכבר תמה צוה באצני מלואים סי' ל"א, וכבר נתבאר בחו"צ קדושין ז' ב' סק"צ דזה יתכן אם נפרש דהא דבעי קין לל"צ הוא משום דבעי ש"כ חשוב ואינו ענין לסמיכות דעת, ולפ"ו יתכן לפרש מנא אמינא לה דר"י לל"צ דמייתי דש"כ דלא קין נתמעט לענין פה"צ, אבל לא מנאנו מי שיפרש כן בהדיא, וגם התו' וכן בתו' הרא"ש

שם מקיש חלק בכורה לחלק פשוט כו', א"ה, עי' מש"כ בצ"צ קכ"ד א' סק"א.

שם וכגון שהורישתו אשתו בית הקצרות משום פגם משפחה אמור רבנן לישקול דמי וליהדר כו', היינו ציוצל כמש"כ תו', וז"ל דאהני הדמים שגם ציוצל השני ישאר הבית הקצרות צידי המשפחה, דלא מסתבר דבכל יוצל ינטרכו לשון ולקנות ממנו.

ויש לעיין דהא משמע דמשום פגם משפחה אינו רשאי לקבור שם שלא ממשפחת אשתו, וא"כ מה הערך שלו, וי"ל דגם ממשפחת אשתו ינטרכו לשלם לו כערך קבר, וגם יכול לשמש בשטח למשטח ציה פירי ושאר שימושים, ולכאורה הוא ירש גם את הקצרים שכבר קבורים בהם, וגם להם יש גנאי אם ישארו קבורים בקבר שאינו שלהם, עי' בצ"צ קי"ב א', וא"כ ינטרכו לשלם לו גם בשצילם, אלא דר"ל דדבר מועט הוא, דהא הקצרים אסורים בהנאה עי' קנה"ח סימן קי"ז סק"ב, ועי' בספר מרן זללה"ה סימן ע"ד ס"ק ט"ו, ועכ"פ אינם ראויים לשום שימוש.

ונראה דאם הוצרכו לקבור שם מת קודם היוצל, דהיו צריכים לקנות מן הבעל את המקום הקבר, וציוצל ינו דמי קבר הזה שכבר שילמו בעדו, דומיא דאשתו, וכן אם רצו לקנות ממנו הכל קודם יוצל נמי רשות בידם, והוא חייב להחזירה להם.

שם כדתינא המוכר קצרו ודרך קצרו כו' וקוצרין אותו בע"כ משום פגם משפחה, יש לעי' בשציל מה הלוקח קונה, הרי אינו רשאי לקבור שם אחרים, וגם לא משמע שאם יוקר דמי הקבר שיריות, דבשו"ע יו"ד סימן שס"ו ס"א איתא דמחזירין לו דמיו, ושמא לא בא לאפוקי אלא שאינו חייב להחזיר בפחות מדמיו, אבל אם הוקר יקבל יותר, ודוחק, ושמא יש לו שימושים בשטח עד שיקצרו בו, וא"ת ליהוי כרצית צבתי ערי חומה ערכין ל"א א', ושמא גם לאחר שיקצר עדיין יוכל לשמש בשאר השימושים, ובטוש"ע חו"מ סימן רי"ז כתב שמשלמין לו דמי הקבר, ולפי זה י"ל שאם הוקר משלמין לו יותר ממה ששילם, א"נ דמשלמין לו רק דמי הקבר ושאר השטח נשאר שלו.

במה שהקשו תו' דמאי איריא ציוצל ולמה לא יחזיר מיד, ובכורות נשנית משנה זו גבי

וכדחזינן שאינו מעכצו בפסח כמ"ש ברמז"ס פ"ה מק"פ ה"ה, ועי' בירושלמי ריש הערל, וחיוז האב מסתברא דפקע כשהגדיל, דשזב אינו בידו, אבל חיוז ב"ד מסתבר דבמקומו עומד. — ויש להסתפק בפדיון הבן דליכא אב כגון שמת עד שלא נולד, או צעכו"ס ועצד הבא על בת ישראל, אם יכולים לפדותו בעודו קטן, כיון דליכא מי שמחוייב בדבר, ואף הוא עצמו כשיש בו דעת, יש מקום לדון, וכבר דנו בזה בש"ך יו"ד סי' ש"ה סוס"ק י"א עי"ש, ונ"ע.

שם ת"ר הוא לפדות וצנו לפדות הוא קודם לצנו, בגמ' מפרשין טעמא משום דמנא דגופי' עדיפא, ואפשר לפרש דכיון דבקרר פדיון כתיב ה"ז כבא לפדות עצמו ופדיון עצמו קודם לפדיון אחרים, אבל אי הוי כתיב בקרר לשון נמינה אפשר דלא הוי אמרינן דמנא דגופי' עדיפא, ויש לעי' מאי איריא משום דמנא דגופי' עדיפא ותיפ"ל דחיוז ידי' קדים כמו דאשכחן צבע"ח דגם אי שעבודא לאו דאורייתא ופריעת צע"ח מנא דמ"מ הקודם קודם, וי"ל דשאני הכא שאין כאן מלוא ופדיון ידי' ופדיון צנו למקום אחד הכל הולך, וגם הוי ממון שאין לו תוצעים, עוד יש לשאול בזמן שאציו קיים כיון דמנא פדייתו מוטלת גם על האב גם לאחר שהגדיל כדחזינן בגמ' דגובין ממשועבדים ידי' וכמס"כ לעיל מתשו' הרשב"א, א"כ ראוי להקדים מנא שאין אחרים מנא צה וא"א שתעשה ע"י אחרים, דהיינו פדיון דצנו, וחזינן מזה דיתרון דמנא דגופי' עדיפא שקול גם כנגד יתרון זה, א"נ בשאין אציו קיים וא"א למנא שתעשה אלא על ידו, ועי' מש"כ לעיל מ"ט ב'.

שם ב' ת"ר לפדות את צנו ולעלות לרגל פודה את צנו ואח"כ עולה לרגל, הנידון כשא"א לו לעשות אלא אחת מהן כמבואר ברמז"ס שם ה"ד, ויש לדקדק דא"ה הו"ל למיתני לפדות את צנו קודם דקתני לעיל הוא קודם לצנו, וי"ל דנקט האי לישנא לאשמעינן נמי דצשאפשר לקיים שניהם נמי יש להקדים פדיון צנו, דקרא דילפי מיני' רבנן מתפרש נמי לענין לקדם, ולר' יהודה נמי גם צשאפשר לקיים שניהם מנא עוברת קודמת כדאמר בצרכות כ"ח א' לענין מנחה ומוסף, משא"כ לעיל צהוא לפדות וצנו לפדות צשאפשר לקיים שניהם לכו"ע צנו קודם כמס"כ לעיל, מיהו לדעת

פירשו דלל"ק מיימי רא"י, ומבואר דעתם ו"ל דפה"צ נמי תלוי בדעת הכהן, וחשיב כאמר חמשין, ולפ"ז אין לפדות צאצנים טובות ומרגליות צלא שומא לפר"ת, ואם נהגו לפדות צהן כמ"ש הדרישה, אפשר דהיינו צאצנים טובות ומרגליות ששוין הרצה יותר מה' סלעים שאינם נריכים שומא לשווי ה' סלעים, וזה שפיר דמי לצ' הלשונות, וכמס"כ שם סק"א דאמר חמשין ושוה אלף שפיר דמי לל"ק, ואף דלל"צ כתצנו שם דנריך שומא היינו דוקא בקדושין דתלוי בדעתה שיווי הקדושין ולכך אמרינן דאין דעתה להתקדש אלא בחפץ זה כפי שיוי צעיניה, אבל צפה"צ שאין צאפשרות הכהן לצקש יותר מה' סלעים (וכל מה שנותנים לו יותר מזה אינו אלא מתנה) שפיר סמכה דעת' כל שחמש סלעים ודאי שוה, ואפשר גם דהא דנהגו היינו שאומרים לכהן שיזכה צאצנים טובות שיעור ה' סלעים וזה ודאי שפיר דמי אף לל"צ וכמס"כ שם סק"א. — א"ה, עי' מש"כ בקדושין שם להוכיח דנריך ריזוי הכהן לפדות הבן בקבלתו, ועי"ש עוד בסק"צ במס"כ צפ"ת יו"ד סימן ס"א סק"א צשם הפר"ת.

ב) ברמב"ם פ"א מצבורים ה"י כתב דפדיון הבן לא יהצין לכהנת דאהרן וצניו כתובין צפרשה, ונ"ע צתו' קדושין ח' א', ונראה דהתו' ס"ל דהאי קרא איצטריך למימר דמתחלה לאהרן ומחלה לצניו כדאמר צמ"ר פ' צמדצב, ולאו למעוטי נשים אחי. (חולין קל"ב א' מתוה"ד).

ג) קדושין כ"ט א' והיכא דלא מהליה צ"ד מיחייב איהו למימהל נפשיה דכתיב וערל זכר כו', נראה דאף בעודו קטן אם יש בו דעת חייב להשתדל להיות נימול, ואף דעדיין לאו בחיוז מנאות הוא, וצמאכלות אסורות וטומאה דאשכחן להזהיר גדולים על הקטנים, ודאי קטן שיש בו דעת נריך להזהר, וה"נ כיון דאיכא כרת לא גרע מינייהו, ועי' מש"כ צסנהדרין נ"ב ב', ויש להסתפק כשהגדיל, אם עדיין חיוז צ"ד צמקומו עומד, ולענין פה"צ כתב הרשב"א צתשובה והוצאה צצ"י צצד"ה יו"ד סי' ש"ה דגם כשהגדיל עדיין חיוז האב צמקומו עומד, אבל הזכיר שם משום שנשתעבדו נכסים, וטעם זה לא שייך צמילה, [וע"ע שם צצ"י צשם תשו' ריב"ש סי' קל"א דמשמע דמשהגדיל א"א לעשותה אלא ע"י עצמו],

ול"ע צוה, שו"ר בתשובות הרשב"א סי' של"ח שנשאל למה לא יצרכו שניהם, ותיירך דכל דאיתא בשנים אין מצרך אלא אחד, ועי"ש שכתב עוד דהא דמסקינן דאזי הבן מצרך הוא משום דלכהן הו"ל כשאר מתנות כהונה. — ויש לעי' בפדיון פטר חמור לר"א בכורות י"ג ז' דחייב באחריותו מאי, אם ה"נ הפודה מצרך.

(ה) בשו"ג שלח פ"ג דר"ה כתב בשם רי"ז דאין אחר יכול להוציא את האב בצרכת להכניסו או בצרכת פדיון הבן, דהו"ל אינו מחוייב בדבר, ובפשוטו הדבר קשה דמ"ש מכל המצוות דינא מו"יא, ולמש"כ בחו"כ צרכות כ' ז', יתכן דס"ל כהרמב"ן דכה"ג הו"ל כאינו מחוייב בדבר, אבל קשה דאם למצרך יש בן, הרי הוא ממש ינא מו"יא, ולא משמע דדוקא באין לו בן קאמר, א"נ כשהבן הגדיל דכבר נתחייב בעצמו ופקע חיוב האב, ומ"מ נראה דלא קיי"ל כהרמב"ג צוה, דהרי אף בצדקה"ז קיי"ל כדעת תו', והרי נהגו להוציא בצרכת נשואין דדמי להא. (בכרות ב' ב').

(ו) יו"ד סי' ש"ה בהגר"א סק"כ כמו במילה, אפשר דר"ל דנהי דראוי למיסר פדיון בשבת דדמי למו"מ, אבל אכתי מנלן שהעמידו חכמים דצריהם לבטל מצות פדיון בזמנה, לזה כתב כמו במילה דהעמידו דצריהם צמכשירין כדלעיל סי' רס"ו ס"ב, וכן בחל שמיני ציה"מ של יו"ט ראשון אין מלין אותו אפילו ציו"ט שני.

מעשר בהמה

נ"ג א' מחני' מעשר בהמה נוהג בארץ ובחו"ל כו', למאי דמוקמינן למחני' כר"ע, נמצא דלא חיישינן לתקלה, דהא מפרישין מעשר בהמה בחו"ל אע"ג שאין מקריבין אותו, ואף לר' ישמעאל תמורה כ"א א' דאם באו תמימים יקרבו, מ"מ מודה דלכתחלה אין מציאין, וא"כ אין להם תקנה עד שיפול בהם מום, וחזינן דלא חיישינן לתקלה, וא"כ בזמן הזה נמי, וי"ל דלא רצו חכמים לעקור לגמרי מצות מעשר בהמה בחו"ל, כיון דנוהג מדאורייתא, אבל בזמן הזה לחוד שפיר ציטלוה חכמים, וכיון שציטלו בארץ כש"כ בחו"ל. ונראה דליכא כל תאחר צמער בחו"ל, דהא אינו קרב והרי הוא כצעל מום, וצבעל מום

הרמב"ם שכתבנו לעיל הו"מ למיתני נמי לעיל פודה את עצמו ואח"כ פודה את בנו. — ובמאירי וכן הביא בשיטה לא נודע למי לפרש דהנידון רק בשאפשר לעשות שניהם, והנידון מה להקדים, אבל בשא"א שניהם מודים חכמים לר"י דעולה לרגל שזו מצוה עוברת, וכנראה דקדקו כן מלשון ואח"כ עולה לרגל. — ועי' במג"א סי' תרנ"ו סק"ט דלפדות את בנו ולקנות אתרוג, אתרוג קודם שזו מצוה עוברת.

בכל חובות דעלמא כשהגיע זמנן לפרעון נראה דלכו"ע פרעון חוב קודם, והכא משום דמצוה היא ולא חסרי' לכהן מידי ס"ל לר"י דעלייה לרגל קודם, ולאו משום דאין לו תוצעין, דגם חוב שאין לו תוצעין כגון שלוח מאחד מחמשה נמי קודם לעלייה לרגל.

שם אלא רבנן מ"ט דא"ק כל צבור צניך תפדה והדר ולא יראו פני ריקס, ומ"מ נראה דאם כבר הפריש עולת ראייה ואין צידו לפדות הבן, דמ"מ עולה, דלא גלי קרא אלא להקדים, אבל כשא"א לו להקדים שפיר עולה. — מהא דמיייתין קרא דולא יראו פני ריקס משמע דהנידון בעולת ראייה וחיוז זה הוא ככל ל"ת דחייב לתת כל ממונו, ואינו ענין לחומש, וכן הזכיר מרן זללה"ה, אלא שכתב ז"ל דלעלות לרגל לא משמע עולת ראייה, וכתב עוד דגם חיוב פדיון הבן כיון שנכסיו משתעבדים אינו תלוי בחומש, ועי' צה"ל סי' תרנ"ו צוה, ובמש"כ בכתובות נ' א'.

(ד) פסחים קב"א ב' כהן מצרך או אזי הבן מצרך כו', לשון הגמ' משמע דפשיטא ליה דרק אחד מצרך, ולכאורה לפי הטעמים דמסיק שפיר י"ל דשניהם מצרכים, ובעיקר הספק יש לדעת דהא כל כהן המקבל מתנות כהונה אינו מצרך שהחיינו, וי"ל דשאני מתנות כהונה דעם הפרשתם הו"ל דשצט, משא"כ פדיון הבן דחייב באחריותו כדתנן בכורות נ"א א', וצריך דעת הכהן בפדיון, עי' תשובות הרי"ב"ש סי' קל"א, ואפשר דהוי ידעי מן המנהג דרק אחד מצרך ומציעא להו מי, אף שלפי הטעם אפשר גם דשניהם יצרכו, ויתכן דמצוה המשותפת לשנים אם יתקנו להם צרכת שהחיינו דלעולם יהא מצרך אחד בשציל שניהם, [כגון אם היו מצרכין שהחיינו על קדושין היה מצרך האיש או האשה ולא שניהם],

נראה דלית ביה זל תאחר כמ"ש לקמן נ"ו ז', ונראה דגם ג' גרנות ליכא בחו"ל, דהא לחד טעמא בירושלמי שקלים פ"ג ה"א תקנת הגרנות משום זל תאחר הוא, וכיון דליכא זל תאחר ליכא גרנות, ואף לאידך טעמא דהוא כדי שמהא בהמה מצוי לעולי רגלים, נמי י"ל דלא שייך בחו"ל שאין רגילין להוליך בהמות מחו"ל לארץ, ומיהו בסוגיין נ"ז ז' אמרו רק דבחירת הזמן היה משום שמהא בהמה מצויה לעולי רגלים, אבל עיקר תקנת גרנות משמע דמחמת המצוה היא, ולפי זה גם דברי הירושלמי אפשר לפרש כן, וגם לטעמא דזל תאחר, ולפי זה שפיר י"ל דגם בחו"ל ליכא תקנת גרנות מחמת המצוה, אלא דכיון דליכא חשש תקלה לא מסתבר שחכמים יתקנו להקדים ההפרשה, אם מדאורייתא ליכא זל תאחר, וכן נוטה דעת מרן זללה"ה בסכ"ז סק"ג.

נראה דנידון מעשר חו"ל תלוי במקום שמעשרן, ולא במקום שנולדו ולא במקום הצעלים, דקרא דר"ע דריש מיניה ממעט להו מהבאה, והלכך אף שנולדו בארץ והצעלים בארץ כל שהוציאן לחו"ל ושלח לעשרן שם הרי הם צדין מעשר חו"ל, ואם נולדו בחו"ל והוא בחו"ל והוציאן לארץ ומעשרן שם ע"י שליח הרי הם צדין מעשר ארץ ישראל, ומרן זללה"ה שם נסתפק דשמא תלוי במקום שנולדו, וז"ע, [ובצכור שמתקדש בלידתו, תלוי במקום שנולד], ויש להסתפק אם היה הדין דחמש בארץ ישראל וחמש בחו"ל מנטרפין, [עי' בספר מרן זללה"ה סכ"ז סק"ד], ומנאם כמות שהם והיה העשירי בארץ אם מתקדש להקריב, די"ל דכל דליכא עשרה בחיוב ארץ ישראל אינו מתקדש להקריב, או"ד הכל חדא מצוה, ודין מיוחד הוא שאין מציאין מחו"ל, אבל כל שזה שנתקדש בעשירי הוא בארץ ישראל שפיר מתקדש, ומיהו אם היה העשירי זה שבחו"ל נראה דמתקדש שפיר כדין מעשר חו"ל, דהחמור מנטרף אל הקל, כמו בכל התורה כולה.

נראה דנידון מעשר חו"ל תלוי במקום שמעשרן, ולא במקום שנולדו ולא במקום הצעלים, דקרא דר"ע דריש מיניה ממעט להו מהבאה, והלכך אף שנולדו בארץ והצעלים בארץ כל שהוציאן לחו"ל ושלח לעשרן שם הרי הם צדין מעשר חו"ל, ואם נולדו בחו"ל והוא בחו"ל והוציאן לארץ ומעשרן שם ע"י שליח הרי הם צדין מעשר ארץ ישראל, ומרן זללה"ה שם נסתפק דשמא תלוי במקום שנולדו, וז"ע, [ובצכור שמתקדש בלידתו, תלוי במקום שנולד], ויש להסתפק אם היה הדין דחמש בארץ ישראל וחמש בחו"ל מנטרפין, [עי' בספר מרן זללה"ה סכ"ז סק"ד], ומנאם כמות שהם והיה העשירי בארץ אם מתקדש להקריב, די"ל דכל דליכא עשרה בחיוב ארץ ישראל אינו מתקדש להקריב, או"ד הכל חדא מצוה, ודין מיוחד הוא שאין מציאין מחו"ל, אבל כל שזה שנתקדש בעשירי הוא בארץ ישראל שפיר מתקדש, ומיהו אם היה העשירי זה שבחו"ל נראה דמתקדש שפיר כדין מעשר חו"ל, דהחמור מנטרף אל הקל, כמו בכל התורה כולה.

נראה דנידון מעשר חו"ל תלוי במקום שמעשרן, ולא במקום שנולדו ולא במקום הצעלים, דקרא דר"ע דריש מיניה ממעט להו מהבאה, והלכך אף שנולדו בארץ והצעלים בארץ כל שהוציאן לחו"ל ושלח לעשרן שם הרי הם צדין מעשר חו"ל, ואם נולדו בחו"ל והוא בחו"ל והוציאן לארץ ומעשרן שם ע"י שליח הרי הם צדין מעשר ארץ ישראל, ומרן זללה"ה שם נסתפק דשמא תלוי במקום שנולדו, וז"ע, [ובצכור שמתקדש בלידתו, תלוי במקום שנולד], ויש להסתפק אם היה הדין דחמש בארץ ישראל וחמש בחו"ל מנטרפין, [עי' בספר מרן זללה"ה סכ"ז סק"ד], ומנאם כמות שהם והיה העשירי בארץ אם מתקדש להקריב, די"ל דכל דליכא עשרה בחיוב ארץ ישראל אינו מתקדש להקריב, או"ד הכל חדא מצוה, ודין מיוחד הוא שאין מציאין מחו"ל, אבל כל שזה שנתקדש בעשירי הוא בארץ ישראל שפיר מתקדש, ומיהו אם היה העשירי זה שבחו"ל נראה דמתקדש שפיר כדין מעשר חו"ל, דהחמור מנטרף אל הקל, כמו בכל התורה כולה.

נראה דנידון מעשר חו"ל תלוי במקום שמעשרן, ולא במקום שנולדו ולא במקום הצעלים, דקרא דר"ע דריש מיניה ממעט להו מהבאה, והלכך אף שנולדו בארץ והצעלים בארץ כל שהוציאן לחו"ל ושלח לעשרן שם הרי הם צדין מעשר חו"ל, ואם נולדו בחו"ל והוא בחו"ל והוציאן לארץ ומעשרן שם ע"י שליח הרי הם צדין מעשר ארץ ישראל, ומרן זללה"ה שם נסתפק דשמא תלוי במקום שנולדו, וז"ע, [ובצכור שמתקדש בלידתו, תלוי במקום שנולד], ויש להסתפק אם היה הדין דחמש בארץ ישראל וחמש בחו"ל מנטרפין, [עי' בספר מרן זללה"ה סכ"ז סק"ד], ומנאם כמות שהם והיה העשירי בארץ אם מתקדש להקריב, די"ל דכל דליכא עשרה בחיוב ארץ ישראל אינו מתקדש להקריב, או"ד הכל חדא מצוה, ודין מיוחד הוא שאין מציאין מחו"ל, אבל כל שזה שנתקדש בעשירי הוא בארץ ישראל שפיר מתקדש, ומיהו אם היה העשירי זה שבחו"ל נראה דמתקדש שפיר כדין מעשר חו"ל, דהחמור מנטרף אל הקל, כמו בכל התורה כולה.

נראה דנידון מעשר חו"ל תלוי במקום שמעשרן, ולא במקום שנולדו ולא במקום הצעלים, דקרא דר"ע דריש מיניה ממעט להו מהבאה, והלכך אף שנולדו בארץ והצעלים בארץ כל שהוציאן לחו"ל ושלח לעשרן שם הרי הם צדין מעשר חו"ל, ואם נולדו בחו"ל והוא בחו"ל והוציאן לארץ ומעשרן שם ע"י שליח הרי הם צדין מעשר ארץ ישראל, ומרן זללה"ה שם נסתפק דשמא תלוי במקום שנולדו, וז"ע, [ובצכור שמתקדש בלידתו, תלוי במקום שנולד], ויש להסתפק אם היה הדין דחמש בארץ ישראל וחמש בחו"ל מנטרפין, [עי' בספר מרן זללה"ה סכ"ז סק"ד], ומנאם כמות שהם והיה העשירי בארץ אם מתקדש להקריב, די"ל דכל דליכא עשרה בחיוב ארץ ישראל אינו מתקדש להקריב, או"ד הכל חדא מצוה, ודין מיוחד הוא שאין מציאין מחו"ל, אבל כל שזה שנתקדש בעשירי הוא בארץ ישראל שפיר מתקדש, ומיהו אם היה העשירי זה שבחו"ל נראה דמתקדש שפיר כדין מעשר חו"ל, דהחמור מנטרף אל הקל, כמו בכל התורה כולה.

נראה דנידון מעשר חו"ל תלוי במקום שמעשרן, ולא במקום שנולדו ולא במקום הצעלים, דקרא דר"ע דריש מיניה ממעט להו מהבאה, והלכך אף שנולדו בארץ והצעלים בארץ כל שהוציאן לחו"ל ושלח לעשרן שם הרי הם צדין מעשר חו"ל, ואם נולדו בחו"ל והוא בחו"ל והוציאן לארץ ומעשרן שם ע"י שליח הרי הם צדין מעשר ארץ ישראל, ומרן זללה"ה שם נסתפק דשמא תלוי במקום שנולדו, וז"ע, [ובצכור שמתקדש בלידתו, תלוי במקום שנולד], ויש להסתפק אם היה הדין דחמש בארץ ישראל וחמש בחו"ל מנטרפין, [עי' בספר מרן זללה"ה סכ"ז סק"ד], ומנאם כמות שהם והיה העשירי בארץ אם מתקדש להקריב, די"ל דכל דליכא עשרה בחיוב ארץ ישראל אינו מתקדש להקריב, או"ד הכל חדא מצוה, ודין מיוחד הוא שאין מציאין מחו"ל, אבל כל שזה שנתקדש בעשירי הוא בארץ ישראל שפיר מתקדש, ומיהו אם היה העשירי זה שבחו"ל נראה דמתקדש שפיר כדין מעשר חו"ל, דהחמור מנטרף אל הקל, כמו בכל התורה כולה.

בינייהו אם אפיק לטלה מיוחד בעשירי, דאיכא זזה
לאו דלא יבקר, דלא ציי חיל עליה שם מעשר, כיון
דאי עבד מהני, ולרבא לא חיל, ואפשר דגם לרבא
אימקש לתמורה דחיל.

ירושלמי ר"ה פ"א ה"א רבי זון בר חייה בעא
קומי ר' זעירא כתיב לא יבקר בין טוב
לרע עבר וזיקר מהו שיעבור א"ל כל דבר שבה
להתיר אינו עובר מה בא להתיר כאן התורה התירה
להקדיש בעל מוס, יעוי' בק"ע וצפ"מ, ואין
הדברים מובנים, דודאי אם עבר וזיקר דעבר על
לא יבקר, בין אם בחר בטוב ובין אם בחר ברע,
אבל אפשר דה"ק אם עבר וזיקר שיהא העשירי
בעל מוס, ועבר על לא יבקר, מהו שיעבור גם
משום מקדיש בעל מוס, שהרי גרס שיוקדש בעל
מוס, ופשיט ליה דכיון דגם בעל מוס צמנות
מעשר, והרי קיים מצות מעשר ע"י הקדשתו, הלכך
אין כאן איסור מקדיש בעל מוס, שהרי התורה
התירה כאן להקדיש בעל מוס אם יצא בעשירי,
וה"ה כשזיקר שיהא בעשירי, ולא עבר אלא משום
לא יבקר. (ס"ו סק"ט). — א"ה, וע"ע לקמן נ"ח
ב' דיש להסתפק בלאו דלא יבקר אם אינו עובר
אח"כ בירר העשירי ממש, אבל אם בירר שמונה
והקדים להוציאם והשאיר שנים שמהם יתברר
העשירי מעצמן, אינו עובר, או דאפילו אם בירר
אחד והקדים להוציאו והשאיר תשע שמהם יתברר
העשירי נמי עובר, דהרי זיקר שזה האחד לא יהיה
עשירי.

שם תנן התם אין תורמין ממין על שאינו מינו
כו', בתמורה ה' א' מצואר דס"ל להש"ס
שאין זה תנאי בעיקר המצוה כמו חדש וישן וכמו
מן הפטור על החיוב, אלא הוא כעין מצות מן
היפה, ולכך אין זה מעכב אח"כ אי עבד לא מהני,
והיה אפשר לומר דדוקא בתרומה גדולה אמרינן
הכי דכיון דאין לה שיעור שפיר ס"ד דראשית דגן
תירושך ויזהרך מתפרש שיתן מראשיתם ואף ממין
אחד מהם סגי בדיעבד, וכעין מצות בכורים, [אע"ג
דתרומה גדולה טובלת], אבל מעשר ותרומת מעשר
כיון שהקפידה תורה בשיעורם אף במינס הקפידה,
דעשירית מאותו המין צעיק, ולא שייך עשירית יין
על דגן, [ואע"ג דבסוגיין דיינין במעשר בהמה
ממין על שאינו מינו ולקמן נ"ז ב' ילפינן ממעשר
דגן, י"ל דבעלי חיים שאני והענין להקריב קרבן

לכהנים, שאם יפול בהם מוס ויפדו המעות ילכו
ליס המלת, הלכך שפיר כונסין לכיפה, ואין ענין
לגרום שתהא בהמה בעלת מוס צמנות פסולי
המוקדשין.

נ"ג ב' וכ"ת אפשר דשדי ביה מומא כולי
עדריה מהרה יצנה בית המקדש כו',
משמע דאי לאו משום דבעינן בהמה להקרבה,
באמת הוי מורין ליה למישדי מומא כולי עדריה
ולעשרן, וחזינן דאע"ג דלא מעשרין תמימים משום
תקלה, מ"מ בעל מוס מעשרין, ולכאורה לפי זה
אם אירע בזמן הזה שיש עשרה בע"מ ראוי לעשרן,
ול"מ כן, וגררר דגם זזה איכא למימר מהרה יצנה
בית המקדש ובעינן בהמה להקרבה, דאף אם לא
נחייב להטיל מוס, מ"מ אם ינהג מעשר בצעל
מוס, כבר ימלאו רבים שיטילו מומין כדי לזכות
במצות מעשר, ומרן זללה"ה כתב דמיחזי כחוכא
לעשר רק בעל מוס, ור"ל דצשלמא אם היינו
מחייבים לכולם למישדי מומא ולא היו תמימים
ברשות ישראל, שפיר היו מעשרין הצעל מוס ולא
מיחזי כחוכא כיון דליכא תמימים, אבל השתא דלא
שדינן מומין ואיכא תמימים ולא מעשרינן להו,
מיחזי כחוכא אם יעשרו הצעל מוס, ומ"מ לו"ד
ז"ל היה נראה דכיון דטעמא משום תקלה אין כאן
חוכא דהכל יודעין דבתמימים איכא למיחש לתקלה
ולא בצעל מוס, ולמה לבטל מצוה דאורייתא,
ולמש"כ ניחא דגם זזה איכא למיחש דמהרה יצנה
בית המקדש ובעינן בהמה להקרבה וליכא. (ס"ו
סק"ב).

שם ה"ג בצכור בהמה מהרה יצנה בית המקדש
כו', לא נקטיה אלא לאסוקי דאפשר בפשוטין
וה"ג אפשר בלקוחין, אבל בצכור ליכא הפסד
לבהמות להקרבה, דהא א"נ לא שדי ביה מומא
הו"ל צכור, וחתני רד"ח הכהן נ"י העיר דאפשר
דנקטיה משום דשדי מומי גם בנקבות, דעד שלא
ינא לאויר העולם אינו יכול להצחין בין זכר לנקבה.
(ס"א סק"ט). — א"ה, וע"י מש"כ בתמורה ז' ב'
דמשמע מכאן דצכור שגולד בזה"ו אפשר להקריבו
כשיצנה ביהמ"ק, וגם לא חשיב דחוי.

שם לא יבקר כו', א"ה, ע"י מש"כ בחו"ב תמורה
ו' א' בפלוגתא דאציי ורבא בכל מילתא דאמר
רחמנא לא תעבד אי עבד מהני דאמרינן התם
אציי ורבא במאי פליגי כו', דיש לעי' דנימא דאיכא

מה' כלאים וכ"ה צרשצ"א חולין פ"ב צ"ב צ"ג
הרצ"ד, וכ"ה צשטמ"ק ס"פ הפרה צ"ג חו'
שאנך, וזו כונת חו' חולין ס' א' ור"ש פ"ק מ"ז
שכתבו נמי הך תירוץ שכתבו שאנך שם, ועי' חו"ב
כלאים ס"א סק"ט, ובספר מרן זללה"ה ס' ב'
סק"י, ומיהו שיעור קירובם זל"ז לא נתפרש כאן
ללא מסתבר שיהיו נריכים לנגוע זל"ז במקום
שנפלו, וכבר הוכיח מרן זללה"ה בסי' א' סק"ז דאף
במרוחקים איכא חיוב דאורייתא לר' יאשי' עי"ש.

בלח"מ פ"י ממ"א כתב לפרש הא דפריך בסוגיין
ולר"י כו' דמדגן ודגן פריך ומשום דר'
יאשי' אף בכלאי זרעים זע"י כלאים זר משדך
וכדסבר ר' יהודה ספ"ק דכלאים, ונ"ע דהא בתרי
חטי אחד שעורה מודה ר' יהודה דהוי כלאים
כדקאמר בהדיא, ושפיר אימא לק"ו ומה בכך דזעי
עוד אחת, סו"ס שני מינים אסורים באיסור כלאים,
וגם לא יתכן לפרש כן תירוצ הגמ', דלשון ע"י
ד"א לא מתפרש כן. (כלאים ס"א, ועי"ש בארוך).

נ"ד ב' מחני' מעשר צהמה מצטרף כמלא רגל
צהמה רועה כו', נראה דאם נצטרפו
שעה אחת כבר נקבעו בחיוב, ואפילו חזרו ונתרחקו
בחיובם קיימי, ולא לענין דין גרנות דרבנן לצד
דאסור למכרן ולשחטן אלא אף לענין דאורייתא,
דאם מנאם רבוצים או עומדים בריחוקן נמי נתקדש
העשירי, דלא מנאנו שבשעת עישורם נריכים להיות
מאורפים.

ומיהו אם לא נצטרפו יחד, אע"ג שהם מחוייבים
כגון שהיו לו עשר בכפר חנוניה ועשר
בכפר עותני, אפשר דאינו יכול למנות חמש מאלו
וחמש מאלו ולקדש עשירי, כיון שמעולם לא
נצטרפו.

ואף את"ל דכל שהם בני חיוב לא צעין שיצטרפו
יחד, ואם מנה חמש מן העשרה שבכפר
חנוניה וחמש מן העשרה שבכפר עותני שפיר
נתקדש העשירי, מ"מ אם מת אחד מן העשרה,
פקע חיובם של התשעה וכאילו לא נצטרפו מעולם,
דלא מנאנו ענין הוטבלו צמער צהמה, ואע"ג
דלענין גרנות פרש"י ס' א' ונתבאר לקמן שם
דחמש מט"ו שנשארו צדיר הוקצו למעשר ואסור
למוכרן ולשחטן, כ"ז לענין גרנות דרבנן, אכל
לענין דאורייתא לא מנאנו ענין טבל צמער צהמה,
ולא מנאנו חיוב להמתין, וכיון דהשתא לאו בני

אחד מעשרה וצוה שפיר י"ל דכל הראויים לקרבן
מצטרפין, אכל רהיטת הדברים ל"מ כן, אלא דכל
מנות תרומות ומעשרות היא כללית על זרע השדה
וחלוקת המינים אינה חשובה לחלק אי לאו דרבי
רחמנא כל חלב יתהר וגו', ועי' להלן נ"ד ב'
דאפשר דלצטרף דילפינן מראשיתם חשיב תנאי
בעיקר המנחה.

נ"ד א' ולר' יאשיה דאמר עד שיזרע חטה
ושעורה וחרצן במפ"י כו', בקדושין
ל"ט א' מה צהמתך צהרצעה אף שדך צהרצעה
כו', נראה דעיקרא דקרא מתפרש צוריעת כלאים
אלא דמסתמי' רחמנא לצהמתך לא תרציע כו'
שמעינן דאף זה בכלל שדך לא תזרע כלאים, וסתם
זריעה צהדה צהצואה וירק מתפרש ולא צהילנות,
אלא דאיסור הרכבה דנלמד מהאי קרא לא מסתבר
לחלק צו צין ירקות צהילנות, ודומיא דצהמתך יש
לפרשו בכל מין צשאנו מינו, וכן גם חו"ל בכלל
איסור זה דדומיא דהרצעה וכדאמר בגמ', ולישנא
דקרא דשדך לא תזרע למידרש צפשטי' דקרא
דאיירי צוריעת כלאים קאמי, וצוה מפרשין לה
שדך למעוטי חו"ל, וכן אימעטו צילנות וכן ירק
צאילן וכדתינא צתוספתא, ופסקה הרמב"ם פ"א
מה' כלאים ה"ו, ואפשר נמי דמדאסר רחמנא
כלאים צכרם משמע דשאר צילנות שרו.

וקרא דלא תזרע צרמך כלאים אחי למיסר תצואה
צכרם, ולר' יאשי' כלאי תצואה צכרם, והנה
לר' יאשי' אשמועינן תרתי חדא דדוקא כלאים צהדי
כרם הוא דמיתסרי אכל חטה וחרצן או שעורה
וחרצן לא, וצוה פליג עלי' ר' יונתן הוצא צר"ש
פ"ח דכלאים מ"א וסבר דאף צחטה וחרצן מייחייב
וה"נ אמרינן חולין פ"ב ב', ועוד אשמועינן דלא
מייחייב אלא צשזרע כולן צפעולה אחת, וצוה לא
אשכחן מאן דפליג עלי', לפמש"כ הראשונים ז"ל
דמודה ר' יאשי' דהפירות נאסרין אף בלא מ"י,
אכל צסוגיין מצואר דאף צזה פליגי רבנן עלי', למאי
דגרסינן דזרע חטי ושערי ציני גופני ותלי טעם
ההיתר משום דר' יאשי', מצואר דלרבנן אף
כשהכרם נטוע יש כאן איסור דאורייתא כשזרע צו
חטים, וכ"ה צר"ן דרבנן פליגי עלי' אף צזה, ועי'
כלאים סק"ב, ונראה דהכי משמע ל' קרא דלא
תזרע כלאים דכולהו מיזרעי צהדי הדדי, ולפ"ז אף
בכלאי זרעים צענין צמפולת יד, וכ"כ צכ"מ סופ"ד

וגם בעיקר הדבר יש מקום לדון אם צכה"ג איתיה לדינא דרבא דנריך להכניס כולם, כיון דהחמש הנוספים לא נטרפו אלא עם חמש ולא עם י', [ועי' להלן דממה ששנה התנא מציא ומעשרן באמצע על הכונה דמטרפין הזדדיים, משמע דכלא נטרפו א"ל להציאן יחד], וגם כבר כתבנו דלא משמע דרב ושמואל פליגי בפירושא דמתני' דמציא ומעשרן באמצע. (ס"ז סק"ד).

שם היו לו באמצע מציא ומעשרן באמצע, פרש"י דלאו מציא ממם קאמר, לכאורה נראה דר"ל דלשון מציא משמע דעדיין לא נטרפו וחייב להציאן ולטרפן, וזה לא דוקא דגם עד שלא הציאן כבר נטרפו, אבל הלשון לאו מציא ממם אינו מיושב, דהא קושטא הוא דכיון דנטרפו נריך להציאן ולעשרן, והו"ל למימר דמציא ומעשרן כיון שכבר נטרפו ונתחייבו עד שלא הציאן, וי"ע.

כבר כתבנו לעיל דמתניתין אשמועינן דע"י האמצעים נטרפו הזדדין ז"ל, וכמו שפרש"י, ולשמואל ודאי כן דהא כליו של רועה באמצע נמי מטרפן, ואף לרב הוכחנו שם דהכונה שהזדדיים מטרפין ז"ל, ואם מנאן רבוצים חמש מנאן זה וחמש מנאן זה נחקדשו, וכן אם מתו האמצעים נשאר הזדדיים בחיובם, ויש לעי' לרב דאיידי בחמש מכאן וחמש מכאן וחמש באמצע, מה היה ראוי להיות דינם אם אין הזדדיים מטרפים, הרי מ"מ האמצעים ודאי נתחייבו גם עם אלו וגם עם אלו שהרי הם בתוך ט"ו, וא"כ אם בא לעשר האמצעים דין הוא שיצא שני הזדדיים כדין היו לו ט"ו טלחים לקמן נ"ט ב' דחייב לכווס כולן לדיר, וא"כ הרי הדין דמציא ומעשרן באמצע הוא אמת אף אם אין הזדדיים מטרפין, ואיך שנה התנא לשון זה על הכונה דהזדדיים מטרפין, ונראה מזה דאם אין הזדדיים מטרפין דאין נריך להציא כולן, והרי מנאן האמצעים עם אחד מן הזדדיים ומעשרן, דאע"ג דהאמצעים מטרפים עם שניהם, מ"מ כיון דאין הזדדיים מטרפים, הרי כל ד' לגבי חצירו כפטור חשיב, וכמו אילו לא היו מטרפים גם אחר שהציאן באמצע, דאז ודאי לא היה יכול לכווס יחד, שאם היו יוצאים בעשרה אחד מנאן זה ואחד מנאן זה הרי נמנא שלא יצא עשרה שיכולים לפטור זא"ל, וה"נ אף שמטרפין כשמציאן יחד, מ"מ עד שלא נטרפו לית לן לחיצו לזרפם.

עישורי נינהו פקע חיוצן, ודלא כמו שנסתפקנו צוה לק' נ"ט ב'.

שם היו לו באמצע מציא ומעשרן באמצע, לשמואל הזדדיים מטרפים אף כלל האמצעים שהרי כליו של רועה נמי מטרפן, [דצאמת היה מקום לומר דשיעור הצירוף הוא ל"ב מיל דהרועה שלטא ביה עינא ט"ו לכאן וט"ו לכאן, אלא דלא אמרינן הכי אלא בשיש טלחים או כליו של רועה באמצע], ואם מנה רבוצים או עומדים לזדדיים לצד נתקדש העשירי, וכן אם מתו האמצעים הרי הזדדיים בחיובם קיימי, ולפ"ז מתפרשא מתני' מציא ומעשרן באמצע דהזדדיים נטרפו, וכן מבואר בלשון רש"י, והא דלא קתני היו לו באמצע מטרפין, אפשר משום דהיה מקום לטעות ולפרש דשיעור הצירוף הוא ט"ו מיל בין טלה לטלה, ואם יהיו מפוזרים בקל"ה מיל, טלה אחד כל ט"ו מיל ינטרפו, לכך קתני מציא ומעשרן באמצע לומר דרק צכה"ג מטרפין הזדדיים.

ונראה דלית לן למישוי פלוגתא בין רב לשמואל בפירושא דמתני' דמציא ומעשרן באמצע, וכי היכי דלשמואל מתפרש שהזדדיים נטרפו ע"י האמצעים, ה"נ יש לפרש לרב, וכן לשון הגמ' ושמואל אמר אפי' חמש מכאן כו', משמע דלשמואל שוין חמש מכאן וחמש מכאן ואחד באמצע כמו לרב בחמש באמצע, ולא דעדיפי לשמואל טפי מלרב, וכן לשון הצרייתא היו לו חמש בכפר חנניה וחמש בכפר עותני אין מטרפין עד שיהא לו אחת בצפורי, משמע דכשיש לו אחת בצפורי הרי אלו מטרפין, והיינו שהחמש והחמש מטרפין, וכן מבואר בירושלמי חלה פ"ד ה"ב דמיבעיא ליה כשהחמש האמצעים פטורין, וגם בפשוטו ע"כ יש לפרש כן גם לרב, דאם לומר דרק עם האמצעי נטרפו, אבל הזדדיים זה עם זה לא נטרפו, א"כ פשיטא דהיינו רישא דמטרפין כמלא רגל בהמה רועה שהרי אין ציניהן ט"ו מיל, ודוחק לומר דאחי לאשמועינן דבשזיל לעשר האמצעים חייב להציא שני הזדדיים, שהאמצעים נטרפו עם שניהם, והרי דינם כהיו לו ט"ו טלחים דנריך להכניס כולם לדיר כדאמר רבא לקמן נ"ט ב', ולעולם אימא לך דהזדדיים לא נטרפו זה עם זה אלא עם האמצעים, דא"כ אמאי לא סייעוהו לרבא ממתינתין אליבא דרב, כיון שזהו עיקר דין המסנה,

נראה דעדר אחד כדרך העדרים אפי' ארכו יותר מל"ב מילין הרי כולם מטרפין, ואף הנאן שבקצוות שיש ביניהן יותר מל"ב מילין, וכן שני עדרים שיש ביניהן פחות מט"ז מילין הרי כל הטלאים שבעדרים מטרפין, אף החיוניים שיש ביניהן יותר מט"ז מילין, ללא מפלגין באמצע עדר לחלקו, והלכות הצירוף נאמרו בין עדר לעדר, ול"ע. (ס"ז ס"ק ט"ז).

גמ' דהנך חמש חזיא להכא וחזיא להכא, לפמש"פ דגם לרצ מטרפין שני הצדדיים זע"ז, ז"ל דהך סברא מהניא גם לענין לנרף הצדדיים. — ומ"מ נראה ללא מהניא אלא פעם אחת, אבל אם נוסף לכל נד עוד חמש בפחות מט"ז לא ינטרפו עם הרביעי וכש"כ עם החמישי. (ס"ז ס"ק ד).

שם וכמה אמר רב חמש מכאן כו' דהני חמש חזיא להכא וחזיא להכא, צירושלמי חלה פ"ד ה"ב מיבעיא ליה אם היו חמש האמצעיים מעושרין אם גם מצרפין, וכדרך שאמרו גבי חלה דעיסה שניטלה חלתה מצרפת, וע"כ אליבא דרב קמיבעיא ליה דלשמואל לא גרע מעושרין מכליו של רועה, וכן מוכח מהא דנקט התם חמש באמצע, ויש לפרש דמיבעיא ליה אם צעין דוקא שיהיו מצורפין בפועל למנות מעשר עם האמצעיים, דמנות מעשר היא הגורמת לצרפן, דכיון דשניהם מצורפין עם האמצעיים הרי הם גם מצורפים זה עם זה, או דכל שהם עשרה דראויים למנות מעשר הרי הם כעדר אחד, ואפילו אם כבר נפטרו, והיינו ללא מיבעיא ליה אלא בחמש פטור באמצע, אבל צ"ר מחמש פשיטא ללא מהני, דהא אף באינם מעושרים לא מהני צ"ר מחמש לרב, ולפי זה שפיר אחיא הירושלמי כסוגיא דידן, ודלא כמש"כ בחו"ב חלה ס"א ס"ק י"ג, ולפי זה נראה דאם הצדדיים הם לאן צריך שגם האמצעיים יהיו לאן, אף אם סגי בפטורים, אבל אם האמצעיים הם בקר פשיטא דאינם מטרפים, אבל אם האמצעיים חדש והצדדיים ישן אפשר דהיינו צעיא, דגם בחלה חדש באמצע מצרף.

נראה דעשר מכאן ועשר מכאן ואחד באמצע א"נ עשר באמצע, הרי הצדדיים מטרפין אף לרב, ואף אי פטורין באמצע אינם מצרפין, ואע"ג דהצדדיים אינם צריכים לאמצעי לצרפן, דמ"מ עכשיו הצדדיים מצורפים עם האמצעיים.

שם ושמואל אמר אפי' כו' ואחד באמצע חזין לרועה כמאן דקאי הכא וקריין ביה מונה, נראה דר"ל דבאמת היה מקום לומר דלעולם ינטרפו כל"ב מילין, דהא שפיר יכול רועה אחד להעבירן במנין אם יעמוד באמצע, ונהי ללא חמירין הכי כשאין ביניהן כלום, דצעין שהרועה יכול למנאן כשהוא עם הנאן ביחד, אבל כשיש לאן באמצע שפיר חזין לרועה כמאן דקאי הכא וקריין ביה מונה, ונראה דזה נקבע כשיעור צירוף, ואף כשאין להן רועה, או שהם מחולקים צרועים, וכן מצוה מהא דסגי אחת ציפורי וחמש בכפר חנניה וחמש בכפר עותני, אף דסתמא הם צרועים נפרדים.

ומיהו הא דרועה מצרפן, נראה דהיינו דוקא כשהוא אמנם הרועה של שני העדרים, אבל בלא"ה לא, ואפילו הבעל הבית נראה דאינו מצרפן, וכ"מ מדלא קתני צרייתא רבותא טפי עד שידור ציפורי. (ס"ז ס"ק ט"ז).

תוד"ה אמר, בתמורה ה' ב' אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא ראשיתם כו', כבר הקשו בתו' מצוה דאינטריך ראשיתם לדגן ודגן ללא נימא דודגן משמע כל דגן אחד, ומה שחירצו דהך דהתם מראשית ז"ע דהתם נמי מתפרש ראשית לזה וראשית לזה, ואי הוי כתיב ראשית מנא הוי ידעין דלאו כל דגן אחד, ובכורות פירשו משום דסמך ראשיתם לדגן דרשינן לחלק צדגן וקאי נמי אכולהו דכתיב בקרא ומהא ילפינן לעיכובא, וגם לפי זה קשה מה שהביאו בסוגיין הא דר' אילעא דבפשוטו הא דר' אליעא אסוגיא דבכורות איתנייא דהקשו בגמ' דנימא ודגן כל דגן אחד וע"ז תירץ אביי וכן ר' אילעא דראשיתם כתיב, [ולכאורה ר' אילעא כרצא ס"ל מדמנריך קרא לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה, אם לא דנימא דאחי לאשמועינן שאין זה תנאי עיקרי במנות הפרשה כמו חדש וישן וכיו"צ], ומה מקום להזכיר לדר' אילעא הכא, דהא אדרבה אי לא דרשינן כדר' אילעא דאדגן קאי כש"כ דאיכא למימר דלעיכובא הוא, דהו"ל מופנה להך דרשא, והשתא ז"ל דתיתי ש"מ, וז"ל ללא מיייתי לדר' אילעא אלא לומר דראשיתם מידרש ראשית לזה וראשית לזה, ולכאורה דרשא פשוטה היא, ואפשר דאי הוי כתיב ראשית דגן וראשית תירושך וראשית יצהרך הוי פשיטא

בהלכות כלאים, וממילא אפשר דתירוש ויזהר חלוקים טפי מתירוש ודגן או מדגן ודגן והיינו דמנכרין ראשיתם לרצא, ופליגא אסוגיא דבכורות דדריש ק"ו, וזה ניחא דדוקא דדיעבד הוי ס"ד דשפיר דמי אצל לכתחלה פשיטא דכיון דחזין דקפיד רחמנא אחרי מיני, דאית לן להפריש מאותו המין ממש, ומיהו לבתר דדרשין ראשיתם שפיר קים להו לחז"ל לתלות הדבר בכלאים כדמנן פ"ג דתרומות מ"ו, ומסביר הכריעו כן, חדע דהא בחולין שם איכא תנא דפליג.

נ"ה א' תרגמה שמואל אליצא דרצ כגון שהיו תשע מכאן כו', והא דלא קתני לה בתשע מכאן ותשע מכאן, משום דאז היה מקום לטעות דאין הנדדיים מנטרפין זע"ו, רק כל אחד עם האמצעי, והא דלא קתני עד שיהא לו חמש בטיפורי, הוא לרבותא דסגי באתחא, א"נ שמא גם היה מקום לטעות שאין הנדדיין מנטרפין אלא עם האמצעי. (ס"ו סק"ד).

שם מיתבי היו לו בשני עצרי הירדן אילך ואילך, הא דנקט אילך ואילך נראה דלרבותא הוא, דלא מיבעיא אם יש לו צירדן עצמו דודאי אין מנטרפין, דהא הירדן גבול צפ"ע דדרשין בסמוך, אלא אף שיש לו אילך ואילך, אע"ג דשניהם ארץ ישראל, אפ"ה הירדן מפסיק.

שם או בשני אצטילאות, נראה דאירי דמקפידין קצת שלא להוציא מזו לזו, דאל"ה לא מסתבר שיפסיקו, ויש לעי' אם זה נמי דוקא ר"מ קאמר לה, או דצוה אף חכמים מודים.

שם ואז"ל חו"ל וארץ, לכאורה הני חלוקים צדיים כדאמר תמורה כ"א דאין מציאין מעשר בהמה מחו"ל לארץ, וצדין הוא שלא ינטרפו אף לרבנן, והא דפריך והא חו"ל וארץ כמקום שיש גשר דמי, היינו דאם איתא דרישא דעה"י משום דליכא גשר, ולאז משום שתי מדינות, א"כ מה שייך להזכיר כאן חו"ל וארץ.

שם כתנאי כו' ולא הירדן כו', צפוטו מתפרש כתנאי אפלוגתת רב אחי ורחצ"א משמיה דר"י, והיינו דרב אחי מוקים לר"מ אף כרשב"י דאין הירדן גבול צפ"ע וע"כ טעמיה משום דלא מקרבן, ורחצ"א אר"י מוקים לר"מ כריצ"צ ומשום שהוא גבול צפ"ע, וחכמים דפליגי אר"מ ס"ל

לן דלעיכובא הוא אף צל קרא דכל חלב וראשיתם, דהוי מתפרש כן עיקר המנהג, וכמו חז"ל ופטור וחדש וישן, אלא משום דכתיב חד ראשית ס"ד שזו מנהג כללית על תבואת זרעך וחילוק המינים אינו חשוב לחלק, וממילא השתא דדרשין מקרא דראשיתם ראשית לזה וראשית לזה הוי גילוי מילתא שזה תנאי בעיקר המנהג ותו לא אינטריך קראי לעיכובא, ולכך אפי' דרשין לקרא רק לכדר' אילעא דהיינו לדגן, נמי ממילא שמעינן מינה דלעיכובא הוא בכולהו, דגילוי מילתא הוא דראשית אכולהו לחוד קאי, והא דאינטריך כל חלב לבתר דכתיב ראשיתם [ולרצא לכו"ע יש לשאול כן], כבר פירשו חו' בבכורות שם דאי לאו כל חלב לא הוי מפרשין ראשיתם מתירוש ויזהר כיון שאינם כלאים זה בזה.

בתו' כתבו דלרצא לא אינטריך ראשיתם אלא משום דמילתא דאחיא בק"ו טרח וכתב לה קרא, ולפ"ז צריך לפרש דהא דאמרין הכא דס"ד דכיון דכתיב חד חלב שפיר דמי היינו אי לא הוי דרשין ק"ו, ולו"ד ז"ל אפשר לפרש דה"ק דס"ד דכל חלב תירוש ודגן לערוצי תירוש צדגן אחי ולומר דבחד חלב סגי להו ולאפוקי מק"ו קאחא, וכעין דבעינן למימר בסוגיין צבקר וצאן, ולמאי דגרסינן בסוגיין תרי לישני וצ"ק אמרינן דס"ד דדיעבד מהני צדגן ודגן וצ"ב אמרינן דאף לכתחלה שפיר דמי, אפשר לומר אולי דמילתא דאחיא בק"ו לא אמרינן צה אי עביד לא מהני, והיינו דאמרין צ"ק דצדגן ותירוש ודגן ודגן דאחיא בק"ו כדאמרין ס"ד דדיעבד שפיר דמי, [וצ"ב אמרינן דס"ד דאף לכתחלה שרי והיינו כמו שפירשנו דהוי מפרשין דלערצ תירוש צדגן אחי], ולפי זה ניחא נמי הא דבעי ראשיתם לרצא, אצל ל"מ כן דמילתא דאחיא בק"ו נמי אמר רחמנא דלא ליעבד ודין הוא דלא ליהני, ואפשר דק"ו דאמרין אינו מוכרח די"ל דשינוי המינים לענין מעשר אינו תלוי בשינויים לענין כלאים, חדע דהא איכא למ"ד דאף שחורות ולבנות ב' מינים הם כדתיבא חולין קל"ו ב', אע"ג שהם מין אחד לענין כלאים, ומתירוש ויזהר נמי ליכא למילף דהם ב' מינים לענין הרכבה, אלא דמסבירא קים ליה להאי תנא דאכל שינוי קפיד רחמנא, וה"נ איכא למימר דסוגיא דתמורה סברה דאיכא למימר דהשינויים לענין תרומה הם צסוג האוכל ואינם תלויים

דהמים העולים מן התהום אינם מגיעים למעלה, דרך מי התהום עולין לקראת המים טפחיים, והיינו שמתרומם קלת, וכשהתהום גבוה יש יותר מים בעולם כמצואר סוכה נ"ג ז', ונמצא שרביית הפרת נעשה גם ע"י כח התהום ושפיר הוא צדין מעיין.

מתני' הלוקח או שניתן לו צמתנה כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב ב"ק. ב"ק ק"י ז' אלא כי קמיבעיא לן כגון שנפלו לו עשר צהמות בגזל הגר כו', ע"כ לפרש שגזל מן הגר עשר צהמות והם קיימין ועכשיו הוא מחזירם לכהנים, דאם לא גזל צהמות או שגזל ואינן קיימין והוא מחזיר משלו, פשיטא דכמקצלי מתנות נינהו דלא עדיפי מן הגר עצמו שאם היה מקבלם היה פטור, ומצואר מזה דכשהגזילה צעין הרי הוא חייב להחזירה לכהנים צעירה.

ומשמע מסוגיין דאי יורשים נינהו חייבין צמעשר בהמה, אע"ג דקנאו השם ונתנן לכהנים ומשולחן גבוה קזכו, וכמש"כ בשטמ"ק וצחו' מנחות ע"ג הוצא בחו"ב ב"ק ק"ט ז' ד"ה הא, ונראה ללמוד מזה דישאל שהיו לו עשר צהמות בעלי מומין ממעות מעשר שני [דאין לוקחין תמימה ממעות מעשר שני אלא לשלמים] ומת, דכשיפדום הצנים יהיו חייבין לעשר, אלא די"ל דהפדיון כמקח והלקוח פטור, ולפ"ז גם כשאציהם חילל מעות מעשר שני עליהם נמי כבר נפטרו. (עד כאן).

נ"ו א' אם אינו ענין לצבור כו' תנהו ענין למעשר בהמה, א"ה, עי' מש"כ חולין קל"ז ז' ד"ה שם וליקף.

נ"ו ב' מתני' שחייבין בקלצון, יעוי' ברש"י כאן ובחולין כ"ה ז' ביצה ל"ט ז' צענין קלצון, ודעתו ז"ל דכל השוקל מחצית השקל חייב להוסיף קלצון, והטעם משום דהבא להחליף שני חזאי שקלים בשקל שלם יצטרך לתת פרוטרוט לשולחני, ונמצא דשני חזאין אינם מהוים שקל שלם, וכשאמרה תורה מחצית השקל ראוי שיוכלו שני החזאים להצטרף לשקל, ואף דמדאורייתא מתפרש שיתן כל אחד רק מחצית השקל, מ"מ ראו חכמים לנכון לחייב להוסיף קלצון כדי שיהיו שני חזאים צורך של שקל שלם, ואף דרש"י צבכורות צלשון ראשון הזכיר רק דהוא משום הכרע, מ"מ כיון

כר"ש, ומיהו לצתר דאשכחן דריצ"ב ס"ל דהירדן גבול צפ"ע, יש לשאול א"כ מנ"ל לרצ אמי דר"מ דעה שליטת, דילמא ר"מ נמי כריצ"ב ס"ל, ואפשר דבאמת רצ אמי לא שמיע ליה הך דרייתא. — והנה פלוגתא מה דין הירדן עצמו, ומשמע דלענין מצוות התלויות בארץ פליגי, ועי' בירושלמי חלה פ"ד ה"ד דמייתי פלוגתא אם הירדן ארץ ישראל או חו"ל או גבול צפ"ע, ובאמת ק"ק כיון דמשני עברי הירדן הוי ארץ ישראל, מה סברא לומר דהירדן עצמו יהא חו"ל, ועי' בספר מרן זללה"ה שציעת ס"ג ס"ק ל"ב, וצבכורות סכ"ז סק"ד, ומהא דפרכינן בסמוך אהא דאר"י אין ירדן אלא מצית יריחו ולמטה, למאי הילכתא, ומסקינן למעשר בהמה, והיינו אליבא דר"מ, ולא מפרשינן לענין שאר מצוות התלויות בארץ ובפלוגתא דריצ"ב ורש"י, היה נראה דתלמודן מפרש דגם ריצ"ב ורש"י לא פליגי אלא לענין מעשר בהמה, וצ"ע.

שם ארצ"ב אר"י אין ירדן אלא מצית יריחו ולמטה, לכאורה כל היכא דאם יעלה למעלה מצית יריחו ויעבור הירדן ויגיע לטלאים שבעבר הירדן צפחות מט"ז מיל מהטלאים שצד הזר, דין הוא שיצטרפו, דמה צריך שלמטה מצית יריחו הירדן מפסיק, אבל סו"ס אפשר להגיע אליהם צלא הפסק הירדן וצפחות מט"ז מיל, ואם צית יריחו היינו מה שקורין יריחו כהיום, א"כ אין אורך הירדן אלא מעט מצית יריחו עד ימה של סדום, וגם הירדן כהיום רחבו מועט, ואם רק הירדן יפסיק ציניהם, לעולם יהיה אפשר להגיע מזה לזה צפחות מט"ז מיל, אלא שיצטרך לעלות למעלה מצית יריחו ושם לעבור את הירדן, וא"כ צריך שכלצד הפסק הירדן עוד יהיה ציניהם כצרת ארץ, וצ"ע. (ס"ז ס"ק ט"ו).

נ"ה ב' דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיצרך, יש לעי' במאי פליגי, והא לא מסתבר דפליגי במציאות, ואפשר דלכו"ע אין הגשמים מגיעים לפרת צדק וחילה על פני הקרקע, דהא חזינן שאין נחלים הולכים מארץ ישראל לפרת, אלא המים נצבעים בקרקע ומשם זוחלים לפרת, וס"ל לשמואל דכשהם מגיעים לכיפיה דפרת הם גורמים לחזק את החו, ואינן מצטלן את כח המעיין שצפרת, ורצ ס"ל דכיון דקושטא הוא דהמים הללו ממי גשמים הם שפיר חשיבי נוטפים לצטל שם מעיין צרבייתם, ואף צכונת תו' אפשר לפרש כן

מסכת שקלים כתב דג"ז דצרי ר"מ, וכמו שהוא בתוספתא, ושם גם כתב דהמחליף סלע בשני חצאי שקל נותן שני קולבנות, אבל הרמב"ם כתב דהמחליף סלע בשני חצאים אלל השולחני נותן קלבון אחד, וכן שנים ששקלו ביחד סלע נותנים קלבון אחד, ומ"מ כתב שם דה"ו לדינא דמתני' דהנותן סלע ונוטל שקל חייב שני קולבנות, משמע דנקט כפשטא דמתני' גם אליבא דחכמים איתנייא, וקצת משמע בלשון הרמב"ם שם דהטעם דחזיין ליה כשקל סלע שלם דחייב בקלבון, ומה שקיבל מהקדש מחצית השקל, חזיין ליה כדבר נוסף של חילוף סלע בשקל דחייב בקלבון.

ובן דעת הרמב"ן צפי' התורה צפ' כי תשא דהשוקל מחצית השקל א"ל לתת קלבון, שכתב דאפשר דעשו מטבע של מחצית השקל בצית שני שלא יטעו לקלבון, והיינו דגם בשוקל צ' דינרין צריך קלבון דמתניא בתוספתא, ולא רק בשוקל סלע, ואדרבא בפרוטרוט טפי יש להצריך קולבון.

גמ' אין אומרים זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה, מבואר דאף ספיקא לא הוי שמא זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה, וטעמא דמילתא דאי אין צריה חשבינן להו צמאיאותן העכשיות כמוחלטת ולא מפני שאנו מסופקין ולא יתברר הדבר, אלא מפני שאין העתיד מצרר למפרע, וממילא מציאותן עכשיו זהו העיקר והרי הם שותפין ואם חלקו הם לקוחות, ואפילו אם בעלמא היה נחשב אין צריה כספק, [אלל אין הדבר כן וכמש"כ בחו"צ דמאי ס"י סק"ז], נמי הכא היו חשבינן כלקוחות בודאי, דכל שאין העתיד מצרר הרי הן בשותפות מוחלטת, וכן נמי אמרינן גיטין מ"ח א' דאין מציאין זיכורים אי לקוחות הם, ומבואר דלא מספקינן כלל אלא כודאי לקוחות חשיבי, ועי' חו"צ דמאי ס"י ס"ק י"ב נחבאר. (דמאי ס"י ס"ק י"א).

נ"ז א' מיתיבי וכן השותפין שחלקו אחד נטל עשרה כו', רש"י פירש דגדיים כנגד תיישים וט' כנגד י' דין אחד להם, ולפי זה לכולהו אמוראי בגדיים כנגד תיישים אין צריה, וקשה א"כ מאי פריך הכא ואי אמרת יש צריה כו' הא ליכא מאן דסבר הכי, ואי דידע הש"ס דאיכא מאן דסבר יש צריה אף בחלקו גדיים כנגד תיישים, הו"ל לאתוייה וצתר הכי למיפריך, ואם היינו אומרים דלר"א צט' כנגד ט' יש צריה אף בגדיים כנגד

דבשקל שלם אין מוסיפין להכרע, כגון בתפוסת הצית או בשוקל על יד עני ושכנו, [למאי דלא גרסינן צרש"י שני עי' בשטמ"ק], הרי ע"כ דמשום דחצי שקל גרע הוא, עי' רש"י צינה שם, והא דבשוקל על ידו ועל יד חצירו חייב בקלבון כדתנן שקלים פ"א ה"ד, וכן צנתן סלע ונטל שקל, הוא משום דלאחר שחיקנו שכל השוקל צריך להוסיף קלבון, נקבע הדבר כאילו מצות שקלים היא מחצית השקל וקלבון, והנותן סלע נידון כעושה טעדיק להפטר מן הקלבון, פרט לתפוסת הצית או על ידו ועל יד עני, ומיהו אם רבנן נמי מחייבי צ' קולבנות צנתן סלע ונטל שקל, קשה אמאי לא סגי בקולבון אחד, ועי' צירושלמי דאפשר דר"מ היא. — ואשכחנן נמי קלבון בפודה שדה אחוזה בסלע ופונדיון לשנה כדאמר לעיל נ' א', והיינו נמי משום שנתן פונדיונין, ולפ"ז צנתן חמשים סלע אינו מוסיף פונדיון, וכ"כ צחו' שם, וכ"נ ברמב"ם פ"ד מה' ערכין ה"ג, אבל בשטמ"ק ערכין כ"ה א' כתב בשם הרא"ש ד"ל דאף צנתן חמשים סלעים מוסיף פונדיון לקלבון עי"ש, ואפשר דהוא מעין לא פלוג כיון דסתמא נותן סלע ופונדיון לשנה.

ובתוספתא שקלים פ"ק נחלקו ר"מ וחכמים בשוקל שקל אם צריך קלבון, דר"מ מחייב וחכמים פוטרינן, וכן צירושלמי שקלים פ"א ה"ד אמרו דר"מ ס"ל דשוקל שקל חייב בקלבון, ונמא דרש"י שנה משנתו כר"מ. — ובמנחות ק"ח א' אר"מ דקלבון נופל לשקלים ור"א פליג, וסבר דאזיל לנדבה, ואפשר דר"מ לטעמיה דכל יחיד מציא קלבון ושפיר ראוי לזרפו לשקלים שהרי לכך הם ניתנים, אבל לרבנן דרק במאורע ששוקלים ביחד נותנים קלבון, אין ראוי שילך לשקלים, דעי"ז נמא לא תהא יד כולן שוה בשקלים.

ודעת הרמב"ם צפ"ג מה' שקלים דרק בשוקל שקל שלם חייב בקלבון, ומשום דהבא להחליף אלל השולחני שקל שלם בשני חצאים צריך לתת לו קלבון, והלכך כששוקל להקדש שקל שלם נמי צריך לתת את הקלבון להקדש, ולפ"ז יש לפרש דר"מ דמחייב שני קולבנות לטעמיה אזיל דגם השוקל מחצית השקל חייב בקלבון, והלכך כששקל את השקל על שנים הרי שניהם חייבים בקלבון, והא דתנן שקלים שם דהנותן סלע ונוטל שקל חייב שתי קולבנות, צנדפס מכת"י הגר"א ז"ל בתחלת

לחפוסת הצית, ואם באו לחלוק חולקין כאילו לא חלקו מעולם, שחלוקתם הראשונה נתבטלה ע"י מה שחזרו ונשתתפו. — ועי' להלן דאפשר דמה"ט פריך רק דנצור חדא דכל"ז אמנם אין צריכה.

שם ואי אמרת יש צריכה ליצור חד מינייהו לצהדי כלב כו', יש לעי' אי יש צריכה הלא אין כאן מחיר כלב כלל, דאיגלאי מילתא דהכלב שייך לבעל הט', וכדאמרין בישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות גיטין מ"ז ב' דאי יש צריכה של ישראל חייב ושל עכו"ם פטור, וכן בעם הארץ שאמר לחבר קח לי אגודה של ירק א"ל לעשר כדאמר עירובין ל"ז ב', וכן בסוגיין אמרינן זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה ולא הוא לקוח, וכן בשנים שלקחו חצית בשותפות בינה ל"ז ב', ושמא משום דאה"נ דהכא הוא כגדיים נגד תישים, לכך אין צריכה בסתמא אצל פריך דליהני לצורוי חד, (דצוה לא שייך חילוק דגדיים כנגד תישים), ועי' להלן נתיישב, ועו"ק כמשה"ק תו' שאם לא נמצא בשעת חלוקה איך יועיל מה שמצור עכשיו, ולתירוץ דחשיב כהתנו שיוכלו לצרר קשה דא"כ כי שוה הך כלבא חד ומשהו נמי, ואין לומר דהו"ל כחלקו ט' כנגד י' דאין צריכה דכי היכי דמהני הא דחשיב כהתנו לצרר אחד מן העשרה שהוא כנגד הכלב אע"ג דחשבינן להו כמחיר כלב בשעת חלוקה שהרי כלב צרירת חד כולוהו אקורין, ה"נ ליהני לצורוי הך משהו טפי באיזה גדי הוא, דסברא דט' לגבי י' אהני למימר שלעולם לא היו שותפין, אצל אם יש כאן מחיר כלב דלא חשבינן להו כמבוררין חלק כל אחד ואחד תו שוה צריכה דט' לגבי י' כמו ט' לגבי ט', ואפשר אולי לפרש דבאמת אי יש צריכה אין כאן מחיר כלב כלל אלא דמדרבנן מיהא יש לאסור דדמי למחיר כלב, ואהא פריך דליהני אי נצור חד לצהדי כלב ונישרינהו לאינך, ומשני דאה"נ דהיה ראוי לעשות כן אם היו שווים אצל כיון דהכלב שוי טפי משהו תו דמי למחיר כלב, ואף אם יצור שנים עדיין מיחזי כמחיר כלב דיאמרו דלא שקל הך שכנגדו, דכיון שאינם שווים מייכרח ההערמה.

ברשב"א קדושין י"ז ב' הקשה צהא דפריך תמורה ל' א' ונצור חד כו' הא צני מינים אין צריכה ותיירך דשמא הך סוגיא דתמורה פליגא, ותימא דהא בסוגיין מיייתין לה אהא

תישים היה ניחא, אצל לא מסתבר כן, גם לא מסתבר למימר דצדד כלב שאני כיון שאינם יכולים לחלקו ביניהם וע"כ דאחד יטלנו תו הוי כגדיים נגד גדיים, דמ"מ כיון שהן שני מינים נחתי לשומא, ולמש"כ מרן זללה"ה בשביעית ס"ד ס"ק י"ט ובכורות ס' כ"ז ס"ק ט' דדוקא לענין מעשר צהמה מחלקין צהדי ניחא, דפריך דהא בעלמא אף כגדיים כנגד תישים יש צריכה, אצל ק"ק דלא נזכר צמ' לחלק בכך אלא בצריכותא דר"י, וכן ברשב"א קידושין י"ז ב' וברש"י ותו' חגיגה כ"ה ב' משמע דלעולם דינא הכי דצב' מינים אין צריכה, וז"ע.

והנה רש"י פירש דצחורו ונשתתפו אחר חלוקה פליגי, וכן הוא משמעות הסוגיא דרז ענן אמתי קאי, וע"כ צא לומר דצחלקו גדיים כנגד גדיים אף צחורו ונשתתפו חייבין צמעשר, אצל הדבר קשה שהרי כשחלקו צב' הוצרר חלקם, וכי חזרו ונשתתפו כשאר שותפין דעלמא נינהו, והיאך חזרו לתפוסת הצית, ואפשר דלענין זה הוא שחלקו צמ' בין חלקו גדיים כנגד תישים לחלקו גדיים כנגד גדיים, דצחלקו גדיים כנגד גדיים וחזרו ונשתתפו יש לחשוב חלוקתם כעראי, לצורך תשמישם, ולא חשיבא כחלוקה גמורה וכשחזרו ונשתתפו חזרו לתפוסת הצית, אצל צחלקו גדיים כנגד תישים צב' חשיבא חלוקתם חלוקה גמורה, אף דאמנם יורשים הם ואיגלאי מילתא דכל חד זכי צחלקו, אצל חלוקתם אינה ניתנת להצטל ע"י מה שחזרו ונשתתפו, כיון דנחתו לשומא, ואי אין צריכה אף צחלקו גדיים כנגד גדיים אין חלוקתם ניתנת להצטל, אצל צלא חזרו ונשתתפו אף צחלקו גדיים כנגד תישים יש צריכה, למ"ד דצבגדיים כנגד גדיים יש צריכה, והיינו דפרכין מהא דמחיר כלב, וכן מוכח דלא מנאנו צשום דוכתא דנידון אחים שחלקו אי יורשים הוו יהא תלוי באיזה נכסים חלקו אם כולם צעידית או שזה צעידית וזה צצינונית וכבר רמז לזה מרן זללה"ה שם, אצל לשון הגמ' אצל חלקו גדיים כנגד גדיים אומר זה חלקו המגיעו משעה ראשונה, מוכח דנידון לענין צריכה ולא לענין חזרו ונשתתפו, וז"ע. — ונראה דאף אי יש צריכה ואף צחלקו גדיים כנגד גדיים וחזרו ונשתתפו אם התנו שלא תצטל חלוקתם, הרי הם כשותפים ממש ולא חזרו לתפוסת הצית, אצל צסתמא מחזקין להו כהדרו מחלוקתם וחזרו

וכמש"כ תו' בכורות שם טעם הדבר. (דמאי ס"י ס"ק י"ג ועי"ש).

מתני' ואיזהו יתום כל שמתה אמו או שנשחטה ואח"כ ילדה כו', א"ה, עי' מש"כ בזה לעיל י"ז א' דמצואר מזה דלא חשיב יולד דופן, ועי"ש עוד דהא דקחני או שנשחטה הוא למיסתם כר"מ דנשחטה ואח"כ ילדה הולד טעון שחיטה דרק משום יתום אינו נכנס לדיר להחמיר.

שם וטו"א כולן נכנסין לדיר להחמיר כו', א"ה, עי' מש"כ בזה לעיל מ"ז א'.

שם מעשר נמי גמר תחת תחת מקדשים, א"ה, עי' מש"כ בזה לעיל מ"א א'.

נ"ז ב' מתני' שעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט כו', בתו"כ שהי בחקותי ילפינן מקראי דמעשר מצוה חיוצית, ומשמע דדרשא גמורה היא, וכן לשון חייצין ופטורין שנשנו במתני' גבי מעשר בהמה, משמע דלאו רשות ניהו, ולא משמע דמשום חיוצא דרצנן בגרנות הוא, וכן מוני המצוות מנו חיוצ לעשר, וכן דיני הירדן להפסקה לעיל נ"ה א' לא משמע דהוא נידון רק דדרצנן, ואם מצוה מעשר רשות אין לנו ענין בהלכות צירוף, דכשצא לעשרן ממילא מרפן, ועי' בספר מרן זללה"ה סכ"ז סק"ג עוד ראיות דהוא מצוה חיוצית, ודלא כמו שנידד בספר אהל משה ח"צ ס' ס"ט עי"ש, ויש להצין א"כ אמאי רשאי למכור ולשחוט ולא חשיב כמצטל המצוה.

ובראה דכשם שאם מתו הטלאים לא שייך לחשבו כציטל מצוה באונס, דכיון דעד שלא מתו לא ציטל המצוה, ואינו אלא כמאחר, הרי צמיחתן לא נחחדש מלידו דבר, ומה שעכשיו אודא לה המצוה ממנו, זה ענין אחר, והלכך אף צמח או שחט הרי אינו אלא גורס שמעתה לא תהא המצוה עליו, וצנוגע לעבר אין כאן אלא כמי שאיחר ומתו, ודכוותה הקונה עצד כנעני או שנוולד לו יליד בית ומכרו צו ציוס [אם מתחלה זמנו כל היום], עד שלא מלו, לא חשיב כציטל מצוה מילה, דכיון דעד שלא מכרו לא עבר, הרי צמיחתו לא הוסיף בחטאו, וכן המוכר טבל דשרי לצורך כדתן פ"ה דדמאי, לא חשיב כמצטל מצוה תרומות ומעשרות [אף אם תרומות ומעשרות מצוה חיוצית כמש"כ

דגדיים כנגד תישים אין צריירה, ועוד דסצרה דשני מיינים שייך בחלוקתם, אבל בגמ' לא פרכינן שאין כאן מחיר כלל כלל אלא שיהי לצרורי ומשום דחשיב כהתנה כמש"כ תו', ולזה אין שייך לחלק בין מין אחד לשני מיינים. (דמאי ס"י ס"ק י"א).

בגיטין מ"ז ב' רש"ז"ג אומר של נכרי פטור ושל ישראל חייב, פשטא משמע שאינם חולקים אלא הפירות ולא הקרקע, ויש לעי' והא לכשיחלקו הקרקע נימא צריירה למפרע שזה חלקו והא לא תחלים הצריירה ההיא עם הפירות שאנו אומרים שהם שלו מכה צריירה, וי"ל שכשהם שותפים לחלוק בפירות חשיבא חלוקת הפירות כחלוקת הקרקע, ואמרינן הוצר הדבר למפרע שניקת פירות אלו משל ישראל ושל פירות אלו משל עכו"ם ואפי' שניהם עולים בשבולת אחת, וכשיחלקו בקרקע לא תחבטל חלוקה זו, אלא מכאן ולהבא תחשב חלוקתם החדשה, אבל בזמן גידול הפירות חשיבא חלוקתם בפירות כחלוקה בקרקע.

ועוד יותר שצומן שהסכימו להשתתף בקרקע ע"מ לחלוק בפירות הרי שיתופן בקרקע צמוחלט ולא שייך לצטלו ע"י צריירה שתצטרך כשתצטל שותפותן ויחלקו ציניהם, שאין צריירה אלא דבר ספק כגון אחים שחלקו שאין מציאותם לפני החלוקה מציאות מוסכמת מציניהם, אלא הנכסים בספק עד שיחלקו וזה אמרינן צריירה, וכן צניס שלקחו חצית, וכן בע"ה שאומר לחבר קח לי אגודה של ירק, משעת לקיחה עומדים לחלוק, אבל ראובן ושמעון שנשתתפו בשתי פרות לחלוק צחלבן וצוולדותיהם לא שייך לומר שעכשיו ספק איזה פרה של זה ואיזה של זה ולכשיחלקו יתצטרך, אלא שותפותן מוחלטת ע"מ לחלוק בפירות.

ולא אמור מצואר הא דתנן תמורה ל' א' בכורות נ"ז א' שכנגד הכלב אסורין, ובגמ' פרכינן דאי יש צריירה נצורר חד, ונתקשינו לעיל ל"ל צריירת חד הא אי יש צריירה אין כאן מחיר כלל כלל, אבל למש"כ ניחא דהתם שהיו משותפים וחלקו צרוותיהם לא שייך לצטל מציאות זו, ואין חלוקתם עכשיו מצררת שלא היו שותפים, וממילא ע"כ יש כאן מחיר כלל, שצעת שותפותן חלקו צריות שצא מחמת הכלב ג"כ, והיה לכל אחד זכות גם בכלב, ולא פרכינן אלא דליהני צריירת חד

חיישין צמה שמצטל מצות מעשר, וי"ל דמהא דלא
טבולא ש"מ דלא קפיד רחמנא אס' ישחוט או ימכור,
משא"כ בטבול דטבולא, הלכך אף בשימושים שלא
נאסרו כמו איבוד וכיו"צ מ"מ סברא הוא דלא
ניחא לרחמנא בהכי, וולא דמי מעשר בהמה
לראשית הגז דודאי אינו ראוי להשתמש בכל הגיזה
לעצמו, דהתם לא מיחסרה אלא נתינה, משא"כ
במעשר בהמה דלריך עדיין לעשר, ועוד דמעשר
לעצמו הוא, משא"כ בטבול דהמתנות לאחרני סברא
הוא דלא ניחא לרחמנא לאפקעינהו מינייהו, ותו
אף בכהן צולה כן דלא פלוג במצוה.

שם ואם שחט פטור, א"ה, עי' מש"כ לקמן ס'
א' ליישב למה לא קמני מותר.

נ"ח א' במאי קמיפלגי ר"ע וצ"ע כו', א"ה,
ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"צ
שקלים. שקלים פ"ג ה"א בשלשה פרקים בשנה
תורמין את הלשכה בפרוס הפסח כו' בן עזאי
אומר בעשרים ותשעה באדר כו', בצבורות מפרשין
פלוגתייהו דר"ע ובן עזאי אי אדר הסמוך לניסן
לעולם חסר, או דזימנין שהוא מלא, דבן עזאי סבר
לעולם חסר הלכך קציע ליה זמן כ"ט באדר,
ור"ע סבר דזימנין שהוא מלא, והלכך זימנין שהוא
ככ"ט זימנין שהוא בל', ולפ"ז מבואר דלר"ע נמי
תורמין את הלשכה ביום האחרון של אדר וזימנין
הוא כ"ט וזימנין שהוא ל', וצ"ע ברמב"ם פ"ג
מה' שקלים ה"ה דפסק כר"ע וכתב דתורמין
באחד בניסן, ובה' בכורות פ"ז ה"ח כתב דהגורן
הוא ביום אחרון של אדר, וכ"כ שם דהגורן של
תשרי הוא ביום האחרון של אלול, ובה' שקלים שם
כתב דזמן התרומה הוא בר"ח תשרי קודם יו"ט
או אחריו, ובאמת כיון דבניסן כבר נריכים שיהיו
כל הקרבנות מן החדש, הרי ראוי הי' להקדים
ולתרום ביום אחרון של אדר, שכבר יהיו השקלים
מזומנים למנותן, וכ"מ קצת לשון המשנה בפ"ד
ה"ג אס' בא החדש צומנו לוקחין אותה מן החדשה,
ופירש בטו"א ר"ה ז' על פי הירושלמי רפ"ג
דר"ה דר"ל אס' נתקדש יום ל', ומשמע דהחדשה
כבר קיימת, מדלא קמני דתורמין ולוקחין אותה
מן החדשה, וכן במתניתין לא קמני דהקדימו לכ"ט
באלול משום דאחד בתשרי הוא יו"ט אלא לר"א
ור"ש דאמרי שתי שבתות כדאמרינן בצבורות שם
דלדידהו הוי זמנו ציו"ט, משמע דלר"ע זמנו קודם

מין וללה"ה דמאי ס"ד ס"ק ב' דהכי מוכח
ממנות כל תאחר וציעור] אף אס' לקוח לאחר
מירוח פטור, ונמצא שהפקיעם מן החיוב, דכיון
דעד שלא מכרם לא עבר, הרי מכירתו אינה ביטול
העשה, אלא כגורם שלא תהיה המצוה, ועדיין צ"ע
בזה.

ואם נימא דאיכא כל תאחר במעשר אף בלא
אפריש, ניחא טפי, דלפי זה לאחר שעבר
בכל תאחר י"ל דתו אינו ראוי למכור ולשחוט
מדאורייתא, שכבר הוחלט חיובו לעשר, וואף דכל
תאחר כבר עבר ולא ניתן לתיקון, מ"מ עיקר חיוב
המעשר בעיניה, ושפיר מתקיים הא דמעשר מצוה
חיובית, וכ"כ מין וללה"ה שם, ולפי זה בגרנות
אף דהנולדים אחר הגורן אינם באיסור למכור
ולשחוט, מ"מ אס' יש לו מהם עשרה שהם ראויים
למעשר לפני הרגל, הרי הוא חייב לעשרם לפני
הרגל משום כל תאחר, ואס' אחר הרי הם אסורים
למכור ולשחוט מדאורייתא, וכ"כ ז"ל שם, וצירושלמי
שקלים פ"ג ה"א איכא מ"ד דלכך תיקנו חכמים
הג' גרנות כדי שלא יבא לידי כל תאחר, ומייתי
שם נמי דהמשהה טבולו עובר בכל תאחר, ומשמע
דאיכא כל תאחר במעשר אף בלא אפריש, דהא
עיקר תקנת גרנות בלא אפריש היא, והיינו נמי
דמדמי לה למשהה טבולו ולא למשהה תרומותיו
וקרבנותיו, וזה דלא כהטו"א ר"ה ה'.

ובמעשר בעל מוס נראה דליכא כל תאחר, דלא
מצינו שמהא אכילתו מצוה [עי' מש"כ
לעיל כ"ו ב'], ובפשוטו נאכל אף לעכו"ם למאי
דקיי"ל ל"צ ב' כצ"ה בצבור בעל מוס, דמעשר
ובכור כי הדדי נינהו, ולפי זה מסתבר דגם בלא
אפריש ליכא כל תאחר בצעל מוס, אע"ג דהפרשתו
מצוה כדכתיב לא יבקר בין טוב לרע, מ"מ לא
מסתבר שמהא תחלתו חמור מסופו, ויש להסתפק
הרי שיש לו תשע תמימים ואחד בעל מוס אס'
איכא כל תאחר בלא אפריש, מי אמרינן מסתמא
יפוק תם בעשירי וראוי שיהא כל תאחר, או"ד כיון
דליכא עשרה תמימים ליכא כל תאחר. (ס"ז סק"א).

— א"ה, עי' מש"כ בחו"צ דמאי ס"א סק"א
בגידון אי הפרשת תרומות ומעשרות היא מצוה
חיובית, ונתבאר שם ליישב אס' איתא דאסור לשרוף
טבול משום ביטול מצוה ההפרשה, א"כ אמאי שרינן
גבי מעשר בהמה לשחוט ולמכור כדתנן הכא, ולא

יו"ט, אח"כ ראייתי בתוי"ט שכבר הקשה על סתירת דברי הרמב"ם הנ"ל.

הא דאמרינן בריש שקלים דמשמיעין על השקלים באחד צניסן, כדי שמתרם התרומה החדשה באחד צניסן, אפשר דנקטו כר"א ור"ש, [דמסתברא דגם לענין תרומה סברי צא' צניסן, כיון דלית להו כלל ענין פרוס, דהא סברי שואלין ודורשין ב' שצמות כדאמר בצכורות שם], ויותר נראה דלפי דמין הדין צריך להציא מן התרומה החדשה באחד צניסן לפיכך מיחסים התרומה לאחד צניסן אע"ג שמקדימין אותה שכבר תהיה התרומה מורמת באחד צניסן, [וכן הא דתניא ר"ה ז' א' דאחד צניסן ר"ה לתרומת שקלים, היינו נמי דצריך להציא מן החדש, חדע דהא לא חשיב פרוס עזרת וחג], וכן מה שאמרו שם דציוס שהוקס המשכן נתרמה התרומה, י"ל דאכתי לא תיקנו הא דצפרוס הפסת, דתקנה מאוחרת הואי, ולכך לא תרמו אלא באחד צניסן שכבר הוצרכו להציא הקרבנות מן החדש.

מה שפסק הרמב"ם כר"ע, אע"ג דר"א ור"ש פליגי עליה, הוא משום דטעמייהו לפי דס"ל דשואלין ודורשין צהלכות החג שתי שצמות קודם החג, ואנן קי"ל דשואלין ודורשין ל' יום קודם החג, צרם צהא דפסק צה' צכורות שם גם דקודם עזרת הגורן הוא ט"ו יום לפניו, צזה יש מקום לדון דהא זהו נידון לעצמו כדי שיהיו צהמות מצויין לעולי רגלים כדאמר צכורות שם, וצזה שוין צן עזאי ור"א ור"ש, דזמנו צא' צסיון ואין הלכה כר"ע מחציריו, ואי פליגי נמי לענין זמן התרומה, הרי גם צזה ראוי למיפסק כוותייהו, ואמנם צתו' קדושין נ"ד א' כתצו דפרוס עזרת היינו א' צסיון, אם כי דצריהם צ"ע דלכו"ע פרוס עזרת היינו ט"ו יום קודם לעזרת, והני דסברי א' סיון לית להו פרוס כמ"ש רש"י צכורות שם, גם צעיקר הדבר לא מצאנו טעם לאחר התרומה של עזרת עד א' צסיון, דטעם שאמרו צכורות שם הוא רק לענין מעשר צהמה, שיהיו צהמות מצויין לעולי רגלים, אצל לענין התרומה לעולם הענין צסמוך לרגלים, ויש להשוות כל הרגלים צזה, ומה שנשנו הדברים צמתני' דשקלים, הוא אגב דאר"ע והם גרנות של מעשר צהמה, חדע דהא צעשרים ותשעה צאצ דקאמר צן עזאי ודאי לא קאי אתרומה.

מש"כ הרמב"ם לפי שיטתו דזמן תרומה שלישית היא צא' תשרי שאם רצו מאחרין לאחר יו"ט הוא מסצרא דאין צזה ענין דוקא להקדים, דכל הג' תרומות הם לעשות פומצי לדבר כדאמר פ"א ה"א, ולדעת תו' והרא"ש י"ל דהוא גם כדי לתרום משל המאחרים עי"ש צירושלמי, והסמיכות לרגלים צצנ"א מצויין צירושלים, וצכל אופן אין חייצין להתחיל מיד להשתמש מן התרומה השלישית, ומה דלענין מעשר צהמה חנן צמתני' שהיו מקדימין יפה העיר צני יוסף נ"י דהוא משום דצהגיע א' תשרי הרי נאסרו לשחוט עד שיעשרו דזהו ענין הגורן, ושפיר הקדימו כדי שצרה צבר יוכלו להשתמש צצהמות, משא"כ לענין התרומה שפיר אפשר גם לאחר, וצתוספתא פ"א דמגילה והוצאה צרי"ף וצרה"ש שם איתא דתרומת שקלים מקדימין ולא מאחרין, ומתפרש כשאירע זמן התרומה צצצת, ואפשר דרק צניסן קאמר ומשום דצריך להציא מן החדש, א"נ אף צאינן אם אירע צצצת, אצל ר"ה לדעת הרמב"ם שזהו עיקר זמנו שפיר י"ל דאפשר מיד אחר יו"ט ויחשצ זמנו. (שקלים ס"ד סק"א).

שם נולדו לו ה' צאצ וה' צאלול אין מצטרפין ה' צאלול וה' צתשרי אין מצטרפין, הכא לא מדצרינן טעמא דעשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, דלא שייך טעם זה הכא, שכולם חייבים ודאים צמלוה זו, והספק רק צצירופס וכמ"ש להלן, וגם לא צריכין להאי טעמא אלא צגווני דאיכא עשרה שהם ודאי חייצין ואפ"ה לא מעשרינן להו משום שהעשירי יהיה ספק, כההיא דקפץ אחד מן המצויין לתוכן, א"נ צההיא דאצי צ"מ ו' צ' דאית ליה תשעה וחד פדיון ספק פטר חמור, דצד הפטור הוא שאין העשירי שלו, ולכך שפיר ראוי לחייצו כיון שאינו מפסיד משלו כלום, דאם הם שלו הרי הוא חייב, אצל צספק כי הך דהכא דהנידון אם דאצ ודאלול מצטרפין, שפיר פטרינן מספק, דמדאורייתא כל ספק מצות עשה פטור וכמס"כ לעיל ט' צ', ועי"ש שאין כן דעת הרמב"ם ורק מדצנן מצייצין לאנדרוגינות צמלוות האיש, וכיסוי דם כוי וכיו"צ, והכא כיון דרשאי למכור ולשחוט עד שלא יעשר לא תיקנו חכמים תקנת גרנות לאסור צספק, ועוד דהא מספק לא יוכל לקיים המצוה כתיקונה להקריצ המעשר, ויהא

והיינו דקאמר דהאלולין מתעשרין לעצמן אף לקולא דלא מתרפין להו, אף בליכא בשל חלול לחוד עשרה, ואי לאו דמפרשין לה היה מקום לומר דב"ע רק לחומרא אמר דאלולין מתעשרין לעצמן והיינו בשיש בהן עשרה, ולא לקולא, וזוה נמי ניחא הא דאמר רבא דהיו לו ה' דאז וה' דאלול וה' דתשרי דכונסן לדיר להתעשר ונוטל אחד מן האלולין, ולא גזרינן שמה יטול דאז או דתשרי, ומהיכי תיתי נגזור למיפטור ממעשר משום שמה יטעה, דאיטריך לרבא לאשמועינן דלא גזרינן, אבל למש"כ דעיקר דינא דבן עזאי הוא דגזרינן שלא יחמירו משום דלא לייתי לידי תקלה מתי ר"ה, וכמש"כ לעיל, ניחא דהיה מקום לומר דהא דאמר ב"ע האלוליים מתעשרין בפ"ע אחי גם לאפוקי ה' דאז וה' דאלול וה' דתשרי, לכך אשמועינן רבא דדוקא בספק גזר, אבל בדאיכא ה' דאלול דחייבין צודאי ממ"נ, לא גזר, וגם כיון דמזרף שלשתן מידע ידיע דספיקא הוא, וליכא למיחש לטעות.

והטעם דהכא לא שייך למעוטי משום עשירי ספק, הוא משום שאין כאן טלה שהוא ספק פטור, אלא הנידון לענין צירוף, והגע עצמך הרי שלקח עשרה טלאים מחוסרי זמן, ונסתפקנו אם יש צוה משום לקוח או לא, כדנחלקו ג' א', האם שייך לפטור צוה משום עשירי ספק, הרי אם נחליט ההלכה לחיוב שפיר יש כאן עשירי ודאי, וה"נ כשנסתפק בהלכה אם אז ואלול מתרפין, הרי אם ירפס ויעשר אין כאן חסרון עשירי ספק, דהא כל טלה מהם חייב צמער צודאי אם יצטרף לעשרה, ואם תתצרר ההלכה שפיר יש כאן עשירי ודאי, ולא נאמרה ההלכה דעשירי ספק אלא כשאירע ספק במציאות כגון שנתערב אחד מן המנויין או לקוח וכיו"ב, ויש נפקותא אם טעם הפטור משום עשירי ספק או משום דלא מחייבין מספק, לענין דיעבד אם עישרן דאם טעם הפטור משום עשירי ספק נראה דאף דיעבד לא חל, וכן מבואר בתו' חולין כ"ב ב' שכתבו דלכך איצטריך קרא למעוטי ספיקא שיהא פטור צמורת ודאי, [והיינו שיהיו מותרין בגיזה ועבודה, ואף אם ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא אכתי נפ"מ כשנתצרר אח"כ שהיו חייבין אם צריך לחזור ולעשרן], אבל אם רק לא מחייבין ליה, הרי אם עישרן שפיר חיל.

דינו דירעה, ויש צוה גם חשש תקלה קצת, הלכך לא חייבו חכמים בספק, וגם בספק נמצא שיפסיד יותר מצודאי, צודאי כשהוא תם מקריצו, והבשר לצעלים, ואילו בספק צריך להמתין שיפול צו מוס וזימנין שמת או נטרף עד שלא יפול צו מוס.

ברם מההיא דאצי משמע דליתא לכל הני טעמי, דהא התם נמי מותר למכור ולשחוט, וגם לא יוכל להקריצו, וגם מפסיד יותר מצודאי, ומה שהפסד הוא רק לצד שאינו שלו, אין צוה כדי להקל, דהא סו"ס דינא הוא שמספק הממון נשאר צידו, ואין לנו להפסידו, וחזינן דאפ"ה ס"ל לאצי דאי לאו עשירי ודאי ולא עשירי ספק הוי מחייבין ליה לעשורי, ולכן נראה דהיינו טעמא דבספק צירוף פטרינן, משום דחומרא דאחי לידי קולא הוא, דאם נימא להחמיר דאז ואלול מתרפין, יאמרו דר"ה צמשרי ויערצבו האלולין עם של כל השנה, ויעשרו משנה על חצירתה, ועוד דאם חלול מצטרף עם אז הרי אינו מצטרף עם תשרי, ואם נימא להחמיר שיצטרף עם אז, יאמרו שהוא כן מן הדין, ואם ירפס עם תשרי ויעשרו לא יחשו לו, וגם י"ל דכיון שאם צאנו להחמיר מספק הרי עלינו להחמיר גם עם אז וגם עם תשרי, [לא שיצטרף עם שניהם, דכל שצירפו ועישרו עם אחד תו הו"ל עשירי ספק, אלא שאם צאו שנים לשאול זה על צירוף עם אז וזה על צירוף עם תשרי הרי נצטרך להחמיר בשניהם] והרי אחד נפסד צודאי שלא מן הדין, הלכך לא החמירו חכמים בספק, בצירוף טעמי דלעיל.

וגראה דהיינו דאמר בן עזאי לעיל הואיל והללו אומרים כך והללו אומרים כך האלולין מתעשרין לעצמן, ולכאורה מאי אחי לאשמועינן דמספקא ליה, נימא ב"ע אומר ספיקא הוי, וממילא ידעין דיתעשרו האלולין לעצמן, אבל למש"כ יש לפרש דאחי לאשמועינן דאף להקל האלולין מתעשרין לעצמן ולא נחמיר לצרף דאז או דתשרי עם האלולין, והיינו צרייתא דידן דקתני באיזה נד אמר ב"ע האלולין מתעשרין לעצמן נולדו לו ה' ב' דאז וה' באלול אין מתרפין ה' באלול וה' בתשרי אין מתרפין, ולכאורה מה הוצרך לפרש כיצד האלולין מתעשרין לעצמן, וכי אין הדבר מובן, [והא דמקשינן פשיטא ומתרגינן לא קאי אלא אסיפא דתשרי ואז מצטרפין], אלא ה"ק דב"ע חידש דנחמיר לצרף דאז ואלול או דאלול ותשרי,

מאלול וט' מאז וט' מתשרי דנמי עושה מעשר את האלולין, ונראה כונתם שלא נאמר איסור זה אלא כשמרצונו צוחר את העשירי, אבל מי ששכח תלמודו ועי"ז נסתבב שאינו יכול לעשות מעשר אלא אחד שמטורף ממה נפשך, אין ע"ז איסור לא יבקר, שההלכה מצקרתו.

מש"ב רש"י שלא יכוין שיצא האלול בעשירי דהא כתיב לא יבקר אלא כמדומה כגון שמנאן רבוצין או עומדים, לא נתפרש דמהיכי תימי יהא חילוק בלאו דלא יבקר אם מעשרין בשבט בפתח הדיר, או שמנאן רבוצין או עומדין, לעולם אסרה תורה שיכוין מי שיהיה בעשירי, ובמנאן רבוצין או עומדין נמי צריך שימנה כפי המזדמן ושלל יכוין מי יצא בעשירי, וכן צהיו לו עשרה ונטל אחד לריצ"י נמי מיירי שנטל כפי המזדמן וכמ"ש להלן.

יש להסתפק בלאו דלא יבקר אם אינו עובר אלא"כ צירר העשירי ממש, אבל אם צירר שמונה והקדים להוציאם והשאר שנים שמהם יתצרך העשירי מעצמן, אינו עובר, או דאפילו אם צירר אחד והקדים להוציאו והשאר תשע שמהם יתצרך העשירי נמי עובר, דהרי ציקר שזה האחד לא יהיה עשירי, ולכאורה פשטיה דקרא שלא יבקר צין טוב לרע כלומר שלא ישתדל שהטוב או הרע יצאו בעשירי, וא"כ אם היה לו טוב אחד או רע אחד והקדים להוציאו, הרי כבר ציקר צין טוב לרע, ועי' נ"ג צ' וכ"ת אפשר דשדי ציה מומא צכולי עדריה כו', וצ"ע. (ס"ז ס"ק י"א).

מתני' ולא מנאן בשבט, נראה דהיינו שלא מנאן בפיו כלל, דהא צרישא לא נזכר אלא שמנאן בשבט, וממילא לא מנאן בשבט מתפרש שלא מנאן כלל, רק נתן לצו למספר היוצאין וכשהגיע העשירי נחזין שיתקדש, ואשמועינן דסגי בהכי, ונראה דאף אם נימא דמנאן רבוצים או עומדים במחשבה לא נתקדש העשירי, מ"מ הכא שיוצאין דרך הפתח עדיף, שיציאה זו כמנין חשיב, וכדאמר נ"ט א' דאיצטר ליה עשירי, ועי' בספר מרן זללה"ה סכ"ז סק"ח ט' דאף מנאן רבוצין במחשבה סגי, וצ"ע בזה.

שם היו לו מאה ונטל עשרה כו' אין זה מעשר ריצ"י אומר מעשר, יש לעי' אמאי אין כאן משום לא יבקר שהרי צוחר את העשירי וכדאמר

והא דלקמן צ' אמרינן דצנטל אחד מן האלולים הרי דתשרי דאז אין מטורפין לגורן אחר משום דהו"ל עשירי ספק, אע"ג דהספק מקורו בהלכה אם אז ואלול מטורפין או תשרי ואלול, שאני התם דמעשה המעשר הוא הגורם לספק, והרי אירע צהן מעשה המספקן צפטור, והרי הם ספק מעושירין, וגם הספק נפל עד שלא צאנו לנידון דלירופס עכשיו, וכבר נקצעו כספיקות, וגם חד מינייהו ודאי מעושר, והו"ל כאיקצע הפטור [כמו חתיכה אחת משתי חתיכות], משא"כ במחלת הנידון אם אז ואלול מטורפין, שלא אירע שום דבר צהן, והם ודאי לא נתעשרו, והנידון עכשיו עם מי לצרפן, והרי כל אחד מהן ודאי שלא נתעשר, ושפיר קרינא צהו עשירי ודאי אם דינס להטורף, ומיהו עיקר החילוק הוא דהתם הם ספק מעושרים, תהיה סבת הספק מה שמהיה, ואילו כאן הם ודאי צמנות מעשר וודאי אינם מעושרים, והספק כיצד לעשרן, ולפי זה נראה דאם היו לו עשרה ונטל אחד ונחזיק כספק אם הלכה כריצ"י או כרבנן, הרי יהיו פטורין מדין עשירי ספק, כיון שהם ספק נתעשרו, אע"פ שהספק בהלכה. (ס"ז ס"ק י"ד).

נ"ח ב' ונטל אחד מן האלולין כו', פרש"י שמונאם רבוצים, ונראה דמונה מחלה חמש דאז וחמש דתשרי ומתנה מחלה שאם אז ואלול מטורפין הרי הוא מונה חמשה דאז לשם מנין, וחמשה דתשרי שלא לשם מנין, [ואפשר דאף בלא התנאה כן הוא, כיון דחמשה דתשרי פטורין], ואם אלול ותשרי מטורפין הרי הוא מונה חמש דתשרי לשם מנין, וחמשה דאז לא יחשב מנין כלום, ואח"כ מונה חמשה דאלול ומקדש עשירי ממ"ג, אבל אינו יכול למנות דאז ואלול ואח"כ תשרי ואלול דכיון דכבר מנה של אלול י"ל דתו הו"ל עשירי ספק, ועי' להלן. (ס"ז סק"ה).

שם ונטל אחד מן האלולין כו', היינו שהחמש אלולין יצאו באחרונה ויטורפו או עם התשריים או עם האציים שקדמו לזאת, [עי' לעיל], וכתבו צהו דאין שייך כאן משום לא יבקר צמה שמשתדל שהאלולין יצאו באחרונה, [ואף אם נימא דאין משום לא יבקר אלא"כ צוחר העשירי, ולא אם הניח שנים צסוף שאחד מהם יצא עשירי, עי' צזה להלן, מ"מ הרי קושטא הוא דאף צאיכא אחד

למנין, ואף אם מנאן ואח"כ נתברר שהיו חייבין, נמי צריך לחזור ולעשר, ודוקא באלולין לכן עזאי דהאזיין והתשריים הם צמנות מעשר אם יטרפו, ולא אירע בהן שום ספק פטור, וזה אפשר לשמש בהן למנין שיתקדשו האלולין, אבל בקפץ אחד מן המנויים לתוכן הרי כולן פטורין בודאי, ואינם עולין למנין, וכמו בנתבטלו צרוב, וכמש"כ, ונתבאר עוד לעיל נ"ח א'. (ס"ו ס"ק י"ג).

בב"מ ר' ב' תוד"ה לפטור תימה דהכא לא שייך מנין הראוי כו', נראה כונתם דאם יצא הראשון זה המנוי שקפץ לתוכן, אין לפטור את התשעה הבאים אחריו משום מנין הראוי, דאין פטור מנין הראוי אלא כשעומד לעשרו, אבל כאן הרי כבר ידעין שעתיד לקדש את התשיעי ולא את העשירי, שהרי הפטור ציניהן שאינו מן המנין, והוא יחשבו במנין ויקדש העשירי, ורק אם יקדש גם את הי"א, אז שייך לומר שנפטרו במנין הראוי, אלא דאז אין צריך לדון מנין הראוי דהא באמת עישרן ממש, ובדצריהם נקטו דכיון דיש להשלים ואין דעתו להשלים אין כאן מנין הראוי, ולמה באמת לא ישלים ויקדש גם את הי"א, ומיהו גם בזה עדיין לא נתקנו כולי גווני, דאם אין ציניהם הפטור, נמצא שהי"א לא נתעשר, אלא דמ"מ הכי עדיף דכמעט כולם נתקנו.

והנהגה אין קושיהם אלא דאצ"י הכי איבעיא ליה לדיוקי דאם ספיקא צעי עישורי לעשר תרתי ממ"נ, ולכאורה שפיר י"ל דלא צעי לדיוקי הכי, דאיכא למימר דכיון דלר"ך להפסיד תרי מכל עשרה לא מחייבין ליה בזה, אבל היכא דסגי ליה בחד שפיר ספיקא צר עישורי הוא.

ולעיקר קושיהם נראה דהא באמת כבר דקדק במהר"ם שיף דאמאי צריך הכא לממ"נ, הרי גם אי ליכא ממ"נ שייך לאקשווי דאמאי פטרינן ליה לגמרי, ניחא צידיה לעשר אחד מעשרה, ויהיו כולם מעושרין חוץ מעשרה שהיה הקופץ בתוכן, וכן הקשה הראב"ד בשטמ"ק ע"ש, וז"ל דהה"נ אלא דניחא לגמ' לפרושי כל מאי דמרווחין במעשר הזה, ולפ"ז יתכן לפרש דהא דקאמר ואי לאו צר חיובא הוא, קאי על העשירי, שאם נודמן שהעשירי הוא זה שקפץ, אכתי הרוחנו שהתשעה נפטרו במנין הראוי, שהרי היה אפשר שיצא העשירי מאלו שאינם מעושרים, ואה"נ שאם היה

לעיל נ"ג ב' דאי מפיק ליה צריש עשרה קעבר משום לא יבקר, וי"ל דהכא איירי שאינו משים לבו מי שנוטל, ובאילו אמר שזה שיצא ראשון יוקדש למעשר, דאין צוה משום לא יבקר, וה"נ קאמר על זה שעלה צידו ראשון, וכן יש לפרש במנאן רבואים או עומדים, ועי' רש"י נ"ח רע"ב וז"ע, ועי' מש"כ לעיל. (ס"ו סק"ח).

שם קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין, צ"מ ז' א' מפרשין טעמא משום דעשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, ומשמע מסתימת המשנה דאף אם עתיד להיות לו גורן אחר נמי פטורין, והקשה הרי"מ שליט"א דאם לא קפץ אלא לפחות מעשרה אמאי לא נחייבו ליטול אחד מן הגורן האחר ולכוין שהוא יצא בעשירי, דהשתא יש כאן עשירי ודאי, [כגון שקפץ לתוך תשעה, הרי יש כאן תשעה חייבין ואחד פטור, וישלים אחד מן הגורן האחר, שהוא יצא באחרונה ויהיה עשירי ודאי, דקדמוהו תשעה חייבין], ואין לומר דלר"ך גם שהתשעה יהיו ודאין, דהא באלולין לכן עזאי עבד הכי, וכדאמר נ"ח ב', אלמא דמהני מנין מספק, עי' מש"כ לעיל, וי"ל דלא דמי דהתם דתשירי ודאב לא מיקרי ספק פטורין דהא לא נולד בהן שום ספק, והם ודאי לא נתעשרו, ושפיר מקרי תשיעי ודאי ועשירי ודאי, וכמש"כ לעיל נ"ח א', משא"כ הכא דהמסופקים הם ספיקות ושפיר נתמעטו. (ס"ו ס"ק י"ג).

[והנהגה צהיו ששה מנויין וארבעה שאינם מנויין מעורבין, נראה דאף אם יש לו ששה חייבין בגורן אחר, אי אפשר לו לזרפן ולעשר שיצא אחד מן הששה החייבין בעשירי, דכיון דמדאורייתא הרי הארבעה שאינם מנויין בטלין צרוב, עי' תו' צ"מ ו' ב' ד"ה קפץ, הרי הם פטורין במוחלט, ואף אם עישר לא חייל, ואינו אלא ככל דבר שיש לו מתירין דמדאורייתא צרובא בטיל, וה"נ כשהמנויין מועטים, מ"מ לאחר שנתחדשה הלכה דעשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, ואפילו רובן חייבין נמי פטורין, עי' בשטמ"ק צ"מ שם בשם הרא"ש [ויש להסתפק אם גם לענין ממזר ספק הדין כן], הרי כבר נקבע הדין דאף כשהמנויים מועטים נמי נפטרו כולן בהחלט, והלכך אף שיכול ליקח מגורן אחר ולעשות עשירי ודאי, מ"מ פטורין, דהני שנתערבו א"א לשמש בהן

הגמ' סבר לה כאלאז"ג, משמע שזוה מוצן טעמיה דריב"ר, ואילו לפי זה עיקר הטעם משום דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן וזה אף לרבנן, וריב"ר רק הוסיף דאף באינס שוין כן.

ובדעת רש"י נקטו בתו' דמשום דס"ל כאלאז"ג דסגי במחשבה לכך סגי בנטל אחד מעשרה, וכן מפורש ברש"י כת"י הגדמ"ת, ונראה דהיינו משום דבמחשבה שפיר שייך למיקרי עשירי אף בנטל אחד מעשרה, אבל לפי זה היה ראוי למיפסק כריב"ר דהא קי"ל דתרומה ניטלת במחשבה וכמ"ש תו', ואפשר דנהי דאשכחן היקישא דמעשר בהמה למעשר דגן, מ"מ י"ל דעשירי גלי לן דלא הוקשו לענין מחשבה בלא מנין, דסו"ס פשטא דעשירי מתפרש ע"י מנין, וגם לא לכל מילי איתקוש, ע"י תוד"ה איתקש, ומתפרשא סוגיין הכי דריב"ר ס"ל כאלאז"ג, וס"ל נמי דגם לענין זה איתקש מעשר בהמה למעשר דגן, אבל רבנן נהי דס"ל כאלאז"ג אבל לא ס"ל דלענין זה איתקש מעשר בהמה למעשר דגן. (ס"ז סק"ח). — וע"ע מש"כ בזה בחו"צ תרומות ס"א ס"ק י"ח.

נ"ט א' אף תרומת מעשר נטלת באומד ובמחשבה, א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"צ תרומות. פ"א מ"ז אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין כו', יעוי' בר"ש, ונראה מסקנתו ז"ל דלרבנן אין תורמין תרומת מעשר מאומד ואף דדיעבד לא חייל, וכמו שהוכיח מסוגיא דביצה י"ג ז' דאסור, ובלא"ה נמי ילפותא דמה תרומה ניטלת באומד אף תרומת מעשר ניטלת באומד לא מתפרשא לענין היתר, דאי מעשר מתפרש אף באומד מהיכי תיתי שיהא אסור לעשות כן, אלא ודאי מעשר בסתמא לא מתפרש באומד וממילא לרבנן אף דדיעבד לא חייל מאומד, דהא לית להו היקישא להכי, כדמוכח בכורות נ"ח ז', [ועוד דע"כ בהיקישא דבאומד פליגי למש"כ תו' גיטין ל"א א' דבמחשבה מודו ליה], ורק לאאז"ג דילין מהיקישא מרבינן דאפשר להפריש מאומד, ולפ"ז מוכח דלאאז"ג נמי המונה משוזה מן התורם מאומד, דלר"ה דמוקי הכי למתני' דלקמן פ"ד מ"ו דמשוזה מן התורם מאומד קאמר ע"כ כאלאז"ג מוקי לה, ומ"מ שרי לכתחלה להפריש

המנוי מן הראשונים, ולא העשירי, דהבאים אחריו לא נפטרו במנין הראוי, ולזה לית לן תקנה, אבל פריך דאכתי היה ראוי לחייב לעשר, כדי לתקן את העשיריים שלא יהיה המנוי בהם, וגם את העשירי שיהיה בהם אם הוא יאלץ באחרונה, והיינו ממ"נ דפריך רבי. — יעוי' במהדו"צ להמהרש"א, ודבריו ז"ע דהא למסקנא דגמ' בבכורות ודאי מתפרש דאחד מן המנויין היינו שנפטר במנין הראוי.

מש"כ בשטמ"ק בשם הרא"ש בשם הר"מ והוצא גם בריטב"א דהמנוי ביניאיתו מפסיק המנין ויש לחזור ולהתחיל מן הראשון, לא זכינו לטעמו, דהרי אם היה יודע שהוא המנוי האם שייך לאסור להוציאו מן הדיר דרך הפתח, ואם הוציאו שיפסיד מנינו, וה"נ כשאני יודע, מהיכי תיתי ישתנה דינו, גם מש"כ דיש כאן מנין הראוי לפטור גם אלו שיצאו אחר המנוי, אף שלא חזר להתחיל המנין מתחלה כיון שהיה יכול להתחיל המנין מתחלה, לא נתפרש, דענין מנין הראוי היינו שכן הוא סדר המזוה שיקח הצעלים ט' ויקדש העשירי, ולכך כל אחד שהצעלים לוקח ממנינו הרי הוא גמר מזוהו, אבל כשצריך להתחיל המנין מתחלתו והוא מונה אותו במספר חמישי או ששי וכדומה, הרי אינו עומד לעשרן כלל שהרי עומד לקדש הששי או החמישי, אם כן מה מנין הראוי שייך כאן, וזה בכלל קו' תו' כמש"כ לעיל, והדברים ז"ת. (ס"ז ס"ק י"ב).

גמ' מ"ט דריב"ר סבר לה כאלאז"ג אלעזר בן גומל כו', דמעשר דגן לכו"ע ליכא ענין של מנין, ויכול לומר עשירית שצדקו או בצפון יהא מעשר ראשון או תרומת מעשר, וא"כ אם באנו להשוות מעשר בהמה למעשר דגן דלא ליבעי מנין, א"ל להזכיר הא דאלאז"ג, ופירשו בתו' דבאמת אף בלא הא דאלאז"ג ילפינן מעשר בהמה ממעשר דגן דיכול ליטול אחד מעשרה, אלא דבכה"ג הוי קפדינן שיהא באמת עשירית כמו במעשר, והיינו בשכל העשרה שוין, אבל בשאינס שוין צריך מנין והיינו עשירי דכתיב במעשר בהמה, אבל לאאז"ג דגם במעשר סגי באומד, שפיר ילפינן למעשר בהמה דאף באינס שוין חשיב מעשר בנטל אחד מעשרה, ועשירי אינו אלא למזוה, ולפי זה בשוין אף לרבנן הוי מעשר בנטל אחד מעשר, ול"מ כן, וגם סתימת

מאומד וכדקתני צהיהא דצינה מחשב כו' ורק המונה משוכה.

מהך היקישא דאף בלא מנין שפיר דמי ומנין אינו אלא לכתחלה להידור מצוה, ועי' צתו' בכורות שם.

והנה נידד הר"ש דלאאצ"ג אף מרבה במתכוין שפיר דמי, ודקדק ז"ל כן מהא דשרינן מנחות נ"ד ב' תאנים על גרורות במנין, ולו"ד ז"ל היה נראה דודאי שם מעשר הוא לעיכוזא ולא מלאנו למילף מהיקישא אלא דבאומד שפיר דמי, ובעין יפה שפיר דמי כדיליף במנחות שם, ותאנים על גרורות במנין חשיב שם מעשר אף למאי דלא ידע התם טעמא דיכול לשולקן, דמ"מ כי הדדי נינהו ועידי אינשי דעבדי מתאנים גרורות, ואין כאן אלא עין יפה כיון דעכשיו הם תאנים עדיין, אבל לרבות במתכוין מהיכי תיתי שיוכל, הא מעשר כתיב, גם מה שנייד הר"ש דצמער שני ומעשר עני צאמת יהיה אסור להוסיף אף לאאצ"ג דלא איקרו תרומה ולא הוקשו לתרומה, קשה דצפשוטו שם מעשר חד, ולא מלאנו להנריך קראי לשום ילפותא צמער שני ומ"ע מה שנשנה צמער סתם, וע"כ שם מעשר כולל כולן וממילא איתקשו אהדדי, ועוד דצקוגיין מקשינן מעשר צהמה למעשר דגן דניטלת באומד, ועי"ש צתו' דיתכן דההיקש הוא מקרא דמעשרותיכם והוא קרא צמער שני כתיב, הרי צהדיא דמעשר שני ניטל באומד, ואף אי היקישא הוא מקרא דעשר תעשר נמי כל המעשרות בכלל, ואם איתא שיש צהן שאינו ניטל מאומד א"כ מנ"ל להקיש מעשר צהמה למעשר ראשון דילמא למעשר שני ומעשר עני איתקשו, וצתו' בכורות שם כתבו סתם דלית ליה לאאצ"ג מרבה צמערות ולא הזכירו לחלק בין מעשר ראשון למעשר שני.

סוגיא דבכורות אפשר לפרש דלרצנן פשיטא דסדר ההפרשה שפירשה תורה הוא לעיכוזא, ולכן צמער דגן דפשוטו לא מתפרש באומד צאמת א"ל להפריש באומד, וה"נ צמער צהמה שפירשה תורה קדר ההפרשה כל אשר יעבור תחת השבט הרי זה לעיכוזא, ולא שייך ללמוד ממעשר דגן דאף בלא מנין קדוש דהא צפירוש פירשה תורה כל אשר יעבור, אבל לאאצ"ג דאשכחן דאע"ג דסתם מעשר לא מתפרש באומד מ"מ מרצנן מהיקישא דאף באומד שפיר דמי, ומדה ומשקל אינו אלא לשבח והידור מצוה, ה"נ צמער צהמה ניליף

ולענין הלכה פסק הרמב"ם צפ"ג מהלכות תרומות ה"י דתרומת מעשר אינה ניטלת באומד ודלא כאאצ"ג, ואע"ג דלר"ה צירושלמי סתם מתני' דפ"ד מ"ו כותיה דלאאצ"ג איתא, וכן מתני' דלקמן פ"י מ"ו נמי מוקמינן לה דצינה י"ג א' למ"ד איסורייא לא טבלא, כאאצ"ג, ותנן נמי שלהי פ"ק דאבות רג"א אל תרבה לעשר אומדות משמע דאם הפריש מאומד חייל, [ורצנן דריצ"י לעיל נ"ח ב' י"ל נמי דכאאצ"ג סברי אלא דלא מקשי מעשר צהמה למעשר דגן לענין זה כיון דצהדיא כתיב בקרא כל אשר יעבור וגו' העשירי וגו'], ז"ל דכל הני אין צהן הכרע דמתני' דפ"ד מ"ו י"ל דאפשר לשנות משוכה אפילו אין למטה ממנו, והיינו דר"ח מפרש צשלשתן, ואם איתא דרישא ע"כ כר"ה למה לא נפרש סיפא נמי משלשתן כדקתני, וכן מתני' פ"י מ"ו איכא לאוקמי צת"ג ואיסורייא טבלא, ור"ג יחיד הוא, וכיון דנשנה צקוגיין אאצ"ג בכל הני משמע דיחיד הוא ופליגי רצנן עליה וקיי"ל כרצנן.

ברם ז"ע דדדין דשראל יכול להפריש תרומת מעשר פסק הרמב"ם שם ה"ב כאאצ"ג, [ועי"ש צרדצ"ז], וכתב ציש"ש סופ"ג דגיטין משום דסוגיא דהתם הכי אולא דמפרשינן סתמא דצרייתא כותיה, וגם רצנן לא פליגי צזה כי היכי דלא פליגי צמחצבה כמש"כ תו' שם, ומיהו לשון הגמ' שם וכי יש לו רשות לצעה"צ לתרום תרומת מעשר אין אאצ"ג היא כו', משמע דרצנן פליגי, ולפ"ו אם סוגיא דגיטין מכרעא להלכה די' לו רשות לצעה"צ לתרום תרומת מעשר אית לן למידק מזה דהלכה כאאצ"ג ואף לענין אומד, דלא מלאנו מאן דמחלק צזה. (תרומות ס"א ס"ק י"ח).

נ"ט ב' ואמר רבא היו לו י"ד טלאים והכניסן לדיר ויצאו ששה צפתח זה וארבעה צפתח זה כו', לכאורה צהיו לו עשרה טלאים והכניסן לדיר שיש לו שני פתחים, ראוי לו למנות כולם גם היוצאים צפתח האחר, וכמו ציצאו שנים כאחת צפתח אחד דמונה אותן שנים, ה"נ ציצאו שנים צשני פתחים יש למנאן צשנים ולהמשיך המנין, וכש"כ ציצאו צזה אחר זה צשני הפתחים,

הששה שיצאו בראשונה, שהרי עם יציאתם מפתח האחר כבר הוחלטו שיציאה זו לא תגרום להם להטעם, ויש לחשוב יציאתם כאילו ברחו מן הדיר בצאמנע המנין, דשפיר מחזירם לדיר וממשיך בעישורם, והרי הוקצו עס הששה למנין אחד, ומה שהוא מנאן למנין צפ"ע של שמונה, אין צדק כלום, דיש לחשוב כמנה שלא לשם מעשר, שהרי צידוע שמונה אין צדק כהם כדי מעשר, ואם נימא דצמנה שמונה יכול אח"כ להביא שנים מדיר אחר שצתוך ט"ז מיל ולהשלים המנין, [אם כי יש לאסור משום לא יבקר, שהרי מבקר שהשמונה לא יהיו מעשר ושאלה מן השנים יהיה מעשר, אבל יתכן דהכא שכל אחד כבר היה צמצם שהיה יכול להיות מעשר, עדיף, וליכא משום לא יבקר, ומיהו אפילו אם איכא, מ"מ אם צעזר והשלים שנים נתקדש העשירי, חו סגי בהכי לנתקם מן הששה שכבר לא יוכלו להשלים עליהם], ניחא דע"ז שוב אינם יכולים להשלים על הששה, שכבר נקצו צמנין אחד, ואפשר נמי דאף בלא מנאם צמנין אחד, אלא כל שבצאמנע מנינו נמלך מלעשר וחפץ להשאיר הנותרים לגורן אחר, כבר נחצטל מנינו, ושוב אינו יכול להשלים על הראשונים שיצאו ונפטרו צמנין הראוי, ורק צעוד דעתו להמשיך המנין, בזה אף שיצאו צפתח אחר שפיר מחזירם וממשיך צמנינו, וצ"ע.

שם אם אותן ששה יצאו צפתח אחד כו' ואם לאו כו', פרש"י אם לאו שיצאו צפתח שלישי או נשתיירו צדיר, וכונתו מבוארת דא"ל לפרש ואם לאו דהיינו שהששה יצאו צמנין הפתחים הללו, דאכתי הראשון מן הששה שיצא ראוי שיפטר צמנין הראוי, דהא אם החמשה הנותרים היו יוצאים ג"כ באותו פתח הרי מיפטר, וצ"ע בלח"מ פ"ח מה' בכורות ה"י שכתב דדצרי הרמז"ס שכתב ואם יצאו הששה צמנין הפתחים מכיון יותר מפרש"י, וכינא יתכן, ואפשר דכל שעד שלא יצא הראשון ראשו ורובו צפתח זה כבר התחיל זה שאחריו להוציא ראשו צפתח השני, דכה"ג לא מיפטר הראשון צמנין הראוי, דהא כבר חזין שלא יושלמו העשרה באותו פתח, וצכה"ג משכח"ל דכל הששה מצטרפין לגורן אחר, וכן בשטמ"ק הנדמ"ח כתב שיצאו צפתח אחד, ויש לפרש נמי כמש"כ, דצפתח אחת ממם הרי קיי"ל דא"ל לצמנא.

ואין הפתח קוצע כי עיקר המנין הוא על היוצאים מן הדיר, ואם צעזר טלחים הדין כן, הרי אף צי"ד טלחים נמי ראוי שיהא הדין כן לחשוב כל היוצאים מן הדיר, ואף שיוצאים דרך שני פתחים, ולפי זה ע"כ לפרש דה"נ שאם רצה למנות היוצאים משני הפתחים צמנין אחד שפיר מונה ומקדש עשירי, והרי גם מנאם רצוים מתקדשים, אלא הכא כשלא רצה לכלול צמעשו את היוצאים צמנין הפתחים לחשבן צמנין אחד, אלא חשב למנות כל פתח מנין צפ"ע, וצנמלך אף צפתח אחד אין מתקדשין אלו שיוצאים לאחר שנמלך, וכדחזין לקמן ס' א' דצמנא עשירי קרי חד מרישא אמרינן דאפ"ה נתקדש משום דעשירי מאליו קדוש, ומשמע דאם כד מנא שני פתח חד מרישא לא יתקדש החמישי, והיינו צנמלך ואינו חפץ להמשיך המנין וכמש"כ לקמן שם, וה"נ הכא צמצם למנות כל פתח מנין צפ"ע, הרי יציאתם מן הפתח השני אינתקו מן המנין של הפתח הראשון.

ולפי זה בתחלת כניסתם לדיר הרי הדבר ספק אם יתעשרו, שהרי יתכן שיצאו דרך שני פתחים ואז לא יתעשרו, ואפ"ה חשבינן ליוצאים הראשונים כמנין הראוי לפיטורם, וכדמסקין דהיינו חידושא דרבא דחשבינן ליה למנין הראוי אע"ג דחזי להכא ולהכא, ור"ל דהיה מקום לומר דכה"ג לא חשיב כלל מנין הראוי כיון דכל חד הוא ספק, וקמ"ל דאפ"ה חשיב מנין הראוי, ויש להסתפק אם ר"ל דתרוייהו חשיבי ודאי מנין הראוי, או דרק חד חשיב מנין הראוי, ואידך מיפטר מכא ספק. — ונראה דהמכניס טלחים לדיר על מנת שבצאמנע מנינם יחליט אם להמשיך ולעשר או לא, דכה"ג לא יחשבו הראשונים כמנין הראוי, דהא אינו אלא ספק, ויהא דינם להמתין שאם ימשיך ויעשר הרי נפטרו צמנין הראוי, ואם ימלך לא יפטר, ורק הכא שהטלחים הם הגורמים להתעשר או לא, ע"י יציאתם צפתח אחד או צמנין פתחים, בזה חשבינן ליוצאים הראשונים כמנין הראוי, [ויתכן דבכל מעשר יש ספק רחוק שמה אחדים לא ירצו לצאת מן הדיר, ואפ"ה חשבינן ליוצאים כמנין הראוי], וצ"ע.

שם וארבעה ארבעה מצטרפין לגורן אחר, יש לעי' אמאי לא יחזירם לגורן זה וימשיך מנינם עם

ונראה דהיו לו עשרה טלאים ומת אחד מהן, נמי
הרי התשעה אסורים למכרם ולשחוטם
לפרש"י, דאין לחלק בין מת אחד לעשרה,
ולקמן ס' א' נתפרשה כונת רש"י צ"ל.

לד"ד רש"י ז"ל היה מקום לפרש דהשאר
מנטרפין לגורן אחר, היינו אם יארע
שיהיו לו עוד חמש תוך ט"ז מיל, ובא לומר דלא
נפטרו כמו העשרה, אף שכל אחד מאלו היה יכול
להיות עשירי, וגם כבר היו פעם אחת דדין גורן
והותרו, אבל כ"ז שלא נטרפו עם עוד חמש, י"ל
דמותר לשחטן ולמכרן, דלא מצינו חיוב להמתין
שמה ינטרפו, וצ"ע, ועי' לקמן ס' א' נתפרש. (ס"ז)

סק"ה).

ס' א' לא יאמר אצור עשרה כו', יעוי'
צפרש"י ונראה כונתו ז"ל דאם באמת
צירר עשרה ונטל אחד, הרי מותר למכור ולשחוט
את החמשה הנותרים, ואפי' היו הט"ו בשעת
הגורן, שאין הגורן קובע אלא בראיין למעשר
דלא שריין ליה למכור ולשחוט עד שיעשר, אבל
אם נשאר רק חמשה שאינו יכול לעשרן הרי הוא
רשאי למכרן ולשחוטן, והיינו דקמני לא יאמר
אצור עשרה כו' והשאר פטורין, דבאמת אם היה
מצבר היו השאר פטורין מלהמתין לצירוף, וכן
אם היו לו עשרה בשעת הגורן ומת אחד מהן
הרי הוא רשאי למכור ולשחוט את הנשארים, כיון
שאינו יכול לעשרן, ולא מחייבין ליה להמתין
לצרפם לגורן הבא, אבל לאחר דמחייבין ליה
להכניס כולן לדיר, הרי הכנסה זו קובעת למעשר,
ואפי' לא היו כלל בשעת הגורן, דכיון דהיו כולן
בשעה שמתעשרין וכל אחד היה יכול להיות
המעשר או מן המעשרין, הרי דבר זה קובע
למעשר, ואסורין לימכר ולשחוט עד שינטרפו
ויתעשרו בגורן הבא, וזהו פירוש מנטרפין לגורן
אחר, שחייבין להנטרף, וכן כל הני מנטרפין לגורן
אחר האמורים לעיל נ"ט צ' נמי כך פירושן,
שע"י שהיו צדיר בשעת המעשר, הוקצו למעשר,
וחייבין להמתין עד שינטרפו לגורן הבא ויתעשרו,
ויש להסתפק אם היה הגורן צפרוס החג שכבר
עבר ר"ה למעשר בהמה ולא נולדו לו נוספים,
שכבר צחלט שלא יוכל לעשרן, אם נשאריין
באיסורן, או שחורים להיות מותרים, ואף אם

מש"כ רש"י או נשתיירו צדיר, ר"ל שאירע שכבר
נמלך הצעל הצית מלהמשיך עישורן, אבל
מבחינת הזמן לא מנאנו שיעור צדיר, דהא אם
חשכה ליל שבת שפיר ממשיך מנינו אחר השבת
כמ"ס הרמב"ם פ"ח מה' בכורות ה"ג. (ס"ז סק"ו).

שם ואמר רבא היו לו ט"ו טלאים לא יאמר
אצור עשרה כו' והשאר פטורין כו', מלשון
זה משמע קצת דהא דס"ד דהשאר פטורין הוא
משום דס"ד שיכול לצרור עשרה, וכן משמע
צברייתא דנקט כלישנא דרבא, ונראה לפרש דלא
יאמר אצור עשרה כו' היינו שלא יאמר שיש כאן
עשר חיוב וחמש פטור וצידו לצרור את החייבים,
והיינו דס"ד נמי דהשאר פטורין, כלומר דאינם
צדין גורן, דכאילו יש לו רק חמש דיינין לגבי
דידהו, ורשאי למכרן ולשחטן, אלא כולם חייבים
בדואן, וממילא צריך להכניס כולם לדיר, ומה"ט
נמי הנשארים מנטרפים לגורן אחר, דאכתי בחיובם
קיימי.

ופרש"י דהני חמש נקצו צדין הגיע הגורן
דאסור למכרם ולשחוטם, ואע"ג
דמסתבר דאם הגיע ר"ה ולא נולדו לו טלאים
נוספים, דהותרו גם הללו, דכיון דהו"א א"א לעשרם
אין סבירא לעשרם, מ"מ עד שלא הגיע ר"ה הרי
הם באיסורם, ולכאורה אין צ"ל נפקותא אלא
לענין דין גורן דרבנן, ולא לענין דאורייתא, אבל
אפשר דאם נימא דכשיש לאדם עשרה טלאים צכפר
חגיגה ועשרה צכפר עותני, דאם מנאם רבוצים או
עומדים חמש מאלו וחמש מאלו דנתקדש העשירי,
כיון ששניהם בני חיובא, א"כ נפ"מ נמי צכאן שאם
מנה חמש הללו עם עוד חמש שנשארו מט"ו
אחרים צרחוק ט"ז מיל, דנתקדש העשירי, כיון
ששניהם בני חיובא, וזה מדאורייתא, וצ"ע צדין זה,
ועי' מש"כ לעיל נ"ד צ' דכה"ג פקע חיובם של
החמש, ועי' מש"כ לקמן ס' א' בעיקר הסוגיא.

ונראה דמ"מ הא דצריך להכניס כולם לדיר, הוא
אף בגוונא שצידוע שהחמש הנותרים כבר
לא יוכלו להנטרף לגורן אחר, כגון שכבר עבר ר"ה
למעשר בהמה, דהשתא כולן חייבין, ומנאמן שיוכל
כל טלה להיות עשירי, ומ"מ אם עבר והכניס
עשרה ועישרן, מסתברא דהותרו החמש, כיון
דהשתא תו לא יתכן לעשרם.

לעיל, דאין לתת הדברים לשיעורין לחלק בין יש לו עוד כאן ובקר או לא], והא דלא יאמר אצור עשרה ואטול מהן אחד והשאר פטורים, היינו שהשאר יהיו פטורין מלהכניסם לדיר, ולא איירי בשעת הגורן, ורשאי למכור ולשחוט כל הט"ו, א"נ דאף בשעת הגורן יהיה רשאי להבדיל חמשה ולמכרן ולשחטן, ומסקינן דאינו כן אלא דכשצא לקיים מצות מעשר אמרינן דיש לו להכניס כולם במנוה זו, אף שיאצרו חמשה שלא יתעשרו, וכיון דחייבו להכניס כולן, הוצרך לפרש דמ"מ הנשארים צדיר לא נפטרו, ואם יתקיימו עד הגורן האחר ינטרפו עמהם, וכן בכל הני מצטרפין לגורן אחר שצטוגיא נ"ט ז' הכונה שהיותם צדיר בשעת המעשר אף שמצותן צדק, לא גרס להם פטור כשאירע שא"א לעשרן באותה שעה, אבל שפיר מותר למכרן ולשחטן עד שלא ננטרפו בשעת הגורן צדיר לאו גורן הוא.

ולפ"ז לא למדנו כלום צדיר גורן, אם היו לו ט"ו בשעת הגורן ועישרן אם חמשה הנשארים צדיר מותרין לשחוט ולמכור, ומסתברא דשרי, דדיר גורן אינו אלא שיקדים לעשר, אבל כשא"א לעשר לא צא הגורן לאסור, והרי כשכבר א"א יהיה לצרפן ודאי דיש להתירן, ולא ניתנו הדברים לשיעורין, ומתפרש שפיר לשון פטור שצמסנה נ"ו ז' כמש"כ לעיל. (ס"ז ס"ק י"ג).

שם תרגמה רב הונא ז"ל קמיה דרבא צריגלא צדיר שיש לו שני פתחים כו', יש לעי' אי שרי למיעבד הכי לכתחלה וכדמשמע רהיטת לשון הצרייתא אלא כונסן לדיר כו' דכיון דהשתא אין באפשרותו לעשר את התשעה הנותרים, לא איכפת לן אי פטר להו צמנין הראוי, או דלישנא לאו דוקא, ורק אם אירע כן פטורין, אבל לכתחלה יש לו לכנסם צדיר שיש לו פתח אחד והכי מסתברא, ועי' לקמן ד"ה שם ולישני. (ס"ז ס"ק ה').

שם ולישני ליה כגון שמנה תשעה וכי מטא עשרה קרי חד מרישא כו', נראה דר"ל דכד מטא עשרה נמלך וקרי חד מרישא, אבל עד השתא היה צדעתו להשלים העשירי, דאל"ה אין כאן מנין הראוי, ומשני דלאו כל כמיניה למיהדר ועשירי מאליו קדוש, ולפי זה נראה דהוי מפרשין לצרייתא דר"ל דמשכח"ל גוונא דכולן פטורין, והוי ס"ד לפרושי צמלך, אבל באופן הרגיל באמת אין

נימא דחזירין להיות מותרין, דהכי מסתברא, מ"מ מסתברא דמנוה עליו להשתדל שינטרפו ויתעשרו, כיון שהוקצבו צדיר בשעת המעשר, ואפילו נחבטל עישרון מחמת שמת אחד משאינס מנויים כדתינא לעיל נ"ט ז', נמי מחייבין ליה להשתדל ולהמתין שינטרפו צגורן הצא, ואפילו לא היו בשעת הגורן, ומיהו צקציעת הגורן צלא דיר כגון שהיו עשרה בשעת הגורן ומת אחד מהן, הרי רשאי מיד למכור ולשחוט את הנשארים ואינו חייב להמתין לצרפן לגורן הצא.

ואין נראה לפרש כונת רש"י דהגורן קוצע לחייב את הנשארים להמתין ולצרפן לגורן אחר, [ואין דין מחודש של צירוף צדיר], חדא דאין רמז צגמ' דאיירי שהיו הט"ו הללו צומן הגורן, ועוד דמה ראו חכמים על ככה, הרי כל ענין הגורן הוא שיקדימו לעשר, אבל כשאין אפשרות לעשר למה יעכבו חכמים מלמכור ולשחוט, ועוד דא"כ צגורן דחג שא"א לצרף משנה לצדירתה, או מי שאין לו יותר צהמות יהא מותר, וחצירו אסור, ונתת צצריך לשיעורין, [אבל צצירוף צדיר שהוא מאורע מחודש [אף דחייב לנהוג כן בכל גורן כשמעשר], מחמת שכבר התחילו צמנות מעשר אין תימא אם חייבו חכמים להשתדל לעשרן כ"ז שיכול].

ולמש"כ מיושב לשון המשנה נ"ז ז' דקתני הגיע הגורן לא ישחוט ואם שחט פטור, ובפשוטו היה ראוי לומר ואם שחט מותר שזו עיקר הכונה דלא קנסוהו חכמים, עי' צפיה"מ, וכן צרמז"ס פ"ז מה' צכורות ה"ח כתב מותר, אבל למש"כ ניחא דנכלל צזה תרתי חדא שאם היו עשרה ושחט אחד פטור ורשאי לשחוט כל הנשארים, ועוד דגם צהיו לו י"א מותר לו לאכול את זה ששחט והוא פטור מלהמתין עד שיעשר את העשרה הנותרים, אע"ג דמעשר זה היה מתיר גם את השחוט אם היה חי [ולא היה צדיר], והיה מקום לומר דימתין מלאכלו עד שיעשרם, קמ"ל.

ולד"ד רש"י ז"ל היה נראה דאין לנו לחדש גורן נוסף ע"י כניסה לדיר, ועוד צחומרא יתירא, ולשון מצטרפין לגורן אחר כפשוטו שאם יפגשו צגורן אחר ינטרפו דעדיין לא נפטרו, [וכעין דאמרו נ"ח ז' מאי אמרת לצרפו לגורן אחר], אבל לא שחייבין להמתין עד שינטרפו, [ורק אם כבר יוצרר שא"א יהיה לצרפן, אז יהיו מותרין כמש"כ

הראשונים ילאו כאחת הרי הוא מונה זוגות ויקדש זוג עשירי, אבל הדבר קשה להתייחס למ"ד למנין שלו הוא קדוש, אבל למ"ד למנין זהמות הוא קדוש, אם כן ליכא כלל מנין זוגות, וכיון דלדידיה אין זו כונת המשנה, לית לן לחדש דפליגי בפירושא דמתני', ועו"ק דאף למ"ד למנין שלו הוא קדוש, למה יש לחייבו למנות זוגות, ומה בכך שילאו כאחד, והרי כל האחרים סתמא אינם עתידים ללכת כאחד, ובשטמ"ק ל"ג אלא מונה אותם שנים, ומתפרש כפשוטו שצריך לחשבם כשנים והבא אחריהם הוא שלישי, ואף ביאלו הרביעי והחמישי כאחד נמי איירי מתני', דמונה אותם כשנים והיינו רביעי וחמישי.

שם מנאן אחד תשיעי ועשירי מקולקלן, כבר נתקשו רש"י ותו' אמאי מקולקלן, הרי ראוי לומר להתשיעי מעשר ועשירי קרב שלמים, ודוחק לומר דלזה קרי מקולקלן, והנה אם ידע שיש למנותם שנים ואעפ"כ מנאן אחד, לכאורה אינו ענין לטעה, ואף לא לנתכיון לקדש האחד עשר למ"ד נזיר ל"ב דטעונו וכש"כ כוונתו, אלא כנמלך ופתח חד מרישא, ואם לא היו השנים הראשונים, אלא השלישי והרביעי, יש לדנוי כחפץ להוציא אחד שלא לשם מנין, [ויצרפנו אח"כ עם אחרים], דכה"ג י"ל דמה שעשה עשוי ויתקדש העשירי למנין שלו, והתשיעי למנינו יהא חולין, עי' מש"כ לעיל נ"ט ב' ועי' להלן, ולפי זה יתכן דאף בטעה וכסבור דדינא הוא למנותן אחד, דאין להחליטו דדין טעה וקרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי, כיון שאין כאן טעות במנין אלא בהלכה, ושמא טעותו דצריך להוציא אחד מן המנין ולמנות רק אחד, וכה"ג מה שעשה עשוי, וכמו צידע שצריך למנותם שנים ומנאן אחד, ומכא ספק זה יתכן לומר דתשיעי ועשירי מקולקלן, ויאכלו צמומן לאחר שיפדה העשירי מפני ספק שלמים, וכ"ה ברמב"ם שם ה"י ששניהם מוקדשים ויאכלו צמומן, ולא הזכיר פדיון, לפי שסמך על מה שסיים שזה שקראו עשירי הרי הוא קדוש כדין הקורא לאחד עשר עשירי כמו שביארנו, ושם בה"ב ביאר שדינו כשלמים, וממילא מובן דכיון דנאכל צמומו דצריך פדיון.

שם שלשתן מקודשין, בגמ' ילפינן לה מדכתיב וכל מעשר בקר ולאן וגו', ונראה דמידריש כאילו לא היו כתיב העשירי, ומתפרש וכל מעשר בקר

נפטרינן כולם, ולפי זה גם שני פתחים ז"ל דלא שרי לכתחלה וכמו שצדדנו לעיל, דאל"כ הרי ודאי ניחא טפי לאוקמי בשני פתחים, מלאוקמי צנמלך, אף אי הוי מהני נמלך. — נמלך בששי וקרי חד מרישא משמע דמהני דהא ליכא למימר בזה עשירי מחליו קדוש, ועי' מש"כ לעיל נ"ט ב'.

שם ולישני ליה צגורין ומנאן זוגות זוגות כו', אי אפשר לפרש שמנאן זוגות ע"מ להקדיש זוג עשירי, דהא אין לו אלא י"ט, ומשום כך פירש מרן זללה"ה צסי' כ"ז סק"ז דכל מונה זוגות היינו שמונה ב' פעמים י', וכל זוג ראשון הרי כל אחד מהם אחד למנין שלו, וכן זוג השני כל אחד הוא שני למנין שלו, והלכך הו"ל כמנה ב' פעמים ט', והי"ט חזי לכאן ולכאן וכמו בשני פתחים, אבל קשה דא"כ מ"ט דמ"ד למנין זהמות הוא קדוש, אטו אינו ראוי למנאן רבוצים בשני מנינים, הגע עצמך שהיו בשני דירים, ומנה אחד מדיר זה ואח"כ אחד מדיר זה, ואח"כ שוב שני מדיר זה ושני מדיר זה, עד שהשלים בכל דיר את העשירי שלו, מי שיך לומר שלא יוקדשו למנין שלו אלא למנין זהמות, וה"נ צדיר אחד ומנאם צב' מנינים, ובפשוטו כשמנאם זוגות אינו מיוחד שום אחד למנין צפ"ע, אלא שניהם כאחד משמשים לשני המנינים, ובה נחלקו אם שיך מנין זוגות, דלא שיך לחשבם כשני מנינים נפרדים, ועוד דאם זוגות היינו ממש כשני פתחים, א"כ מאי עדיפותא לאוקמי צוגות מלאוקמי בשני פתחים, וסוגיין יתכן לפרש דצאמת עשה שלא כהוגן כשמנה זוגות כיון דלית ליה אלא י"ט, וחשבינן ליה כאילו אחת מן הזוגות נמנית, ואחת אינה נמנית, ולא ידעין הי מינייהו, ונפטרינן כולן כדין קפץ אחד מן המנויין לתוכן, והו"מ נמי לשנויי דצדליכא אלא י"ט לכו"ע למנין זהמות קדוש, כיון דלמנין שלו לא שיך, ושמא לא פסיקא לגמ' דין זה דאפשר דלמ"ד למנין שלו הוא קדוש, לעולם לא מקדשינן נגד מנין ידיה, ואף כשמנינו אי אפשר לקיים, וצ"ע. — ומזה נמי משמע דצרייתא לא מתפרשא לענין לכתחלה וכמש"כ לעיל. (ס"ז סק"ו).

מתני' ילאו שנים כאחת מונה אותם שנים שנים, לפי גירסא זו פירש הרמב"ם צפיה"מ וכן צפ"ח מהלכות בכורות ה"ה דר"ל שאם שנים

ו"ע אם אפשר לפרש דתמורת שמו דקאמר היינו במה שנתחדש דתורת שלמים עליו, וזה אינו חל אלא על דבר הראוי, אבל אם היה הי"א צעל מוס לא חל עליו תורת שלמים כדרך שחל בתמורת שלמים, אבל תורת מעשר לעולם חייל גם על צעל מוס, דאין חילוק בין תשיעי לאחד עשר להלכות מעשר, [ולפי זה אין חילוק בין תמורת שמו לתמורת גופו לענין דינא בצעל מוס, ורק אמרינן דמה שנתחדש בתמורת שמו שקרב שלמים, זה ליחא בצעל מוס, אבל פשטא משמע דאיכא בינייהו חילוק דדין והיינו דאף קדושת מעשר ליכא בי"א אם הוא צעל מוס, ו"ע], וכן הא דתמורת שמו נגאלת היינו כשהיה תמים והומם, ואפשר דזוהי פקע מיניה תורת מעשר לגמרי, ודינו כשלמים לכל מילי כיון שכבר נקבע כשלמים, ומיהו רהיטת הגמ' שם משמע טפי שאין הי"א מתקדש כלל אם הוא צעל מוס, ו"ע.

שו"ר באור שמח פ"ח מה' בכורות ה"ב שכתב לפרש דראוי ואינו ראוי דקאמר היינו ראוי למנות מעשר, ולאפוקי שכבר נתעשר או לקוח וכיו"ב, וזוהי אמרינן דתמורת שמו אינה חלה אלא על הראוי למעשר, משא"כ תמורת גופו, אבל על צעל מוס גם תמורת שמו שפיר חלה, ודפח"ת, אבל רש"י לא פירש כן, ו"ע.

שם ועושה תמורה, לכאורה משמע דדינה כתמורת שלמים וקריבה, וכ"מ ס"א א', ומשמע דפקע ממנו תורת מעשר, דהא תמורת מעשר אינה קריבה, אם לא דנימא דהא דתמורת מעשר אינה קריבה הוא משום דלא אליס למיתפסיה בקדושת הקרבה, אבל אין צו פסול להקרבה, והלכך הכא שניתוסף כח שלמים שפיר קרב. (ס"ו סק"י).

גמ' רב כהנא אמר למנין בהמות הוא קדוש, נראה דלפי זה אם לא שייך שיוקדש למנין בהמות, כגון שהיו לו י' דירין של מאה, ומנה כל דיר ודיר, ולא מנה כלל האלף שצדיר, דלא קדוש כלל, דלא מלאנו מנין אלא של בהמות, ואע"ג שיכול למנות האלף אחד אחד צדיר ולקיים כל העשיריים צדיר העשירי ואז יוקדש כל הדיר העשירי, שאני התם שכל עשירי יש לו התיחסות לתשעה מיוחדים שנמנו לפניו, אבל עכשיו שכולם מעורבים אין כאן מנין בהמות אלא מנין עדריים, וס"ל לר"כ דלא מלאנו מנין כזה.

ואין כל אשר יעצר תחת השבט יהיה קדש, וזוהי לרבות כל שקראו עשירי, ומיהו סברא הוא דרין בסמוך לו וכדטעו אינשי, ולבסוף שנתחדש קדושה בטעות תו ס"ל לר"ח ולרצ"א צנזיר ל"ב א' דאף צנוה אפשר לקדשם.

והא דתשיעי אינו קרב אמרינן תמורה כ"א א' העשירי להוציא התשיעי, ונראה דהיינו דמשמעויה דקרא שיש חילוק בין קדושת העשירי, לקדושת הטעות, והלכך יהצין ליה דין תמורה, ואין לומר דקרב שלמים, דמשמעויה דקרא הוא להקל ולא להחמיר, א"נ מדרבי רחמנא מן הבקר ד"א קרב שלמים, מכלל דמדין מעשר אינו קרב, וכש"כ תשיעי, דהא לאחריו מקדש טפי כדאמר ס"א א'.

ונראה דהתשיעי מתקדש אף כשהוא צעל מוס, דזהני שנכנסים לדיר להתעשר אמרה תורה שיוקדשו אם קרא לתשיעי עשירי וכיון דצעל מוס נכנס לדיר להתעשר, הרי הוא צדין וכל מעשר וגו' יהיה קדש, וכן הוא צדין לא יגאל, כדין מעשר, ואינו נשחט באיטליו ונשקל בליטרא, ומיהו לענין תמורה דעת מרן זללה"ה צסכ"ז ס"ק י"ג דדינו כתמורה ואינו עושה תמורה וכדאמרינן לקמן ב' לראצ"ש דאין מימר וחוזר ומימר אלמא דתורת תמורה עליה, ומיהו אפשר דלא אמרו כן אלא לר' יהודה דס"ל טעות מעשר בי"א תמורה הוי, וה"ה בתשיעי, אבל לר"מ אפשר דאף תשיעי לאו תמורה הוא, ו"ע.

רמיהו בי"א דגלי רחמנא דקרב שלמים, יש מקום לדון אם זוהי אפקיה רחמנא לגמרי מהלכות מעשר והרי דינו כשלמים לכל דבר, או דתורת מעשר עליו לכל חומרי דמעשר אלא דנוסף צו הלכה דקרב שלמים, ונפ"מ לענין לא יגאל, ואם חל על צעל מוס, ולכאורה היה נראה דתשיעי ו"א כי הדדי נינהו, ותרוייהו איתרבו בהלכות מעשר, וכדילפינן להו לקמן ב' מוכל מעשר וגו' וכיון דהתשיעי חומרי מעשר עליו וכמש"כ, ה"ה הי"א, ומן הבקר אחי לרצויי דהי"א שנתקדש בקדושת מעשר קרב שלמים, ולא אחי לגרועי מהלכות מעשר שעליו, אלא לאוסופי קדושת שלמים, אבל בתמורה י"ג ב' אמרינן דתמורת שמו נגאלת ואינה חלה אלא על דבר הראוי, ופרש"י למעוטי צעל מוס, ואי"א קאי דהא קאמר נמי תמורת שמו קריבה,

נאמרה הלכה בטעות צמער.

שם ח"ש מגאן למפרע כו', היינו שמגאן לשם מעשר, אלא שצחר לשון ערומים למנות למפרע, ומסקינ דג"ז חשיב מגינ, ולא איכפת לן בשם עשירי, ואף אי למגין שלו הוא קדוש נמי שפיר דמי, והא דקאמר הואיל ואיתיה צמנינא דפרסאה, נראה דר"ל דפרסאה לחשיבות מספר העשר קרו ליה אחד, אף דגם לאחד קרו אחד, וה"נ כשמונה למפרע וקרי לעשירי אחד חשיב נמי כמנאו בעשירי, ואפשר דפרסאה נמי זימנין דמנו למפרע, ומ"מ נראה דלרווחא דמילתא קאמר לה רבא, ואף בלא פרסאה נמי שייך שם מגין כשמונה למפרע.

ס' ב' אין מימר וחוזר ומימר, עי' מש"כ בחו"צ תמורה ט' א'.

והנה מתקדשין למגין בהמות, אע"ג שהוא אינו חפץ לקדשן, דהא מתכוין לקדש זוגות או קינטרן, ונראה דהיינו משום שהוא מונה אותם למנות מעשר, והלכך מתקדשים כדינם אף נגד רצונו, ויתכן נמי דצסתמא מחזקינן דאי הוי ידע דא"ל לקדש למגין שלו, דהוי ניחא ליה שיתקדשו כדינם, [אם כי עכשיו הרי אינו מסמנם, ונמצא שיתערבו בכל הנאן, וסתמא ודאי לא ניחא ליה בהכי], אבל אם חפץ למנאם שלא למעשר, אין מתקדש העשירי, דלא משתמיט לומר דאסור למנות הנאן עד שלא בא לעשרם, וזה דלא כמ"ש בזהל משה ח"צ סי' ס"ט ע"ש.

שם היכא דאיכוין לאפוקי זוגות זוגות היכא דנפק ממילא לא, ר"ל שכשמונה למעשר ואינו חפץ שיוקדש העשירי הרי העשירי קדוש גם נגד רצונו, אבל כשחפץ לקדש העשירי אלא שטעה צמנין, כבר

ברוך רחמנא דסייען

חדושים ובאורים

בכורות

סימן א

(א) ב' א' מתני' שנאמר בישראל אצל לא באחרים, עי' תו', ואין לומר דהאי קרא אחי למעט אס וולד דעכו"ס, דאי לאו בישראל הו"א דגם צבהמת עכו"ס קדשי זכורים דקדושה הצאה מאליה נינהו, ואינה ענין לצעלים המחוייב, וכמו ערלה וכיו"צ דנהגי בשל עכו"ס, אצל שותפות עכו"ס דהיינו שיהא חלק ישראל פטור מחמת שותפות העכו"ס ליכא למילף מהאי קרא, דחלק הישראל שפיר קרינא ציה בישראל, ולהכי אינטריך קראי דבקרן ומקנך וכל, דהא בשמות בקרא דקדש לי כל זכור כתיב בישראל למעט עכו"ס.

ונראה דר' אלעאי חולין קל"ה קל"ו דממעט שותפות ישראל מן הזכורה ומן המתנות וראשית הגז, דהיינו דוקא כשהם שותפים בכל הבהמה, אצל כשכל הבהמה לאחד ואזנה לשני, לא מיקרי צהמת השותפין, וחייבין בכל, ודכוותה לדין אי ממעטינן מבקרן שותפות עכו"ס, [וכן שאר מילי בחולין שם דממעטינן שותפות עכו"ס מדגן ומציתך ומשדך], היינו נמי שהעכו"ס שותף בכל, אצל און דעכו"ס אס דאס או דעוצר לא מימעט מהאי קרא, והיינו דאינטריך לקמן ג' א' קרא דכל למעט שותפות מסוימת דעכו"ס, ואינטריך כל זכור לשותפות כזו דעוצר, וכל מקנך לשותפות כזו צאס, ונ"ע צחו' שלא פירשו הדברים, וכ"כ מרן זללה"ה בסט"ז סק"א.

ובמסקינן לקמן ג' א' דאפילו שותפות עכו"ס בדבר שעושה מוס, פוטר מן הזכורה, ומינה דדבר שאינו עושה מוס אינו פוטר, וכ"ה

ברמב"ן, ומשמע דהולד קדוש בקדושת זכורה ונקרב ונאכל, אע"פ שיש צו חלק חולין, ועי' תמורה י"א צ' והא קמיימי צהמה מחוסרת אצר כו', ושם היא שלמים וולדה חולין כו', ולכאורה יש ללמוד מזה דאפשר להקריב צהמה שהטחול שלה מחיר כלב, דלא יהא אלא חולין, [אי חסרון מצפנים לא שמה חסרון עי' לקמן ל"ט א'], אצל לא אס אזנה מחיר כלב, ועי' תמורה ל' א', וצמס"כ לקמן ג' צ' ונ"ע.

נראה דר' יהודה דמחייב שותפות עכו"ס, ומשמע דאפילו רוצא דעכו"ס, כדאמר לקמן ג' א' א' כחצ רחמנא כל דאפילו כל דהוא, דמ"מ היינו דוקא כשהישראל שותף בכל הבהמה, אצל כשיש לישראל חלק מסוים לא מיקרי שותפות וכמס"כ לעיל, ופטור, ולא מיציעא כשהישראל שותף באון האס דלא שייך להקדיש מחמת זה הולד שאין לישראל חלק צו, אלא אפילו כשכל האס של הישראל והישראל שותף צרגל הולד, נמי אין הולד קדוש כלל, דכל שאינו שותף בכל חיותיה דולד לא קרינא ציה כל דהוא זכור.

(ב) ג' א' מתקיף לה ר"נ ולימא ליה שקיל אונך חיל, פרש"י דא"נ הוי זכור צעל מוס ניתן לכהן, משמע דר"ל דלר"נ קדוש כדין זכור צעל מוס, ומינה דה"ה לר"ח ורצא אס העכו"ס שותף בדבר שעושהו צעל מוס ואינו עושהו טריפה או נבלה, הרי דינו כצעל מוס, ויש לעי' דלקמן ט' צ' אמרינן דלר"ש דשותפות עכו"ס פטורה מן הזכורה לא אינטריך קרא דלאנך למישרי שותפות עכו"ס בגיזה ועבודה, ואמאי לא נוקים קרא להתיר גיזה ועבודה בשותפות עכו"ס בדבר שעושה צו

ולא כפי מה שצריך לשער מתי יפול צו מוס, והרי בסיפא דקתני כל דמיו, ודאי כל דמיו הרגילין, ודכוותה חזי דמיו, וגם לא מסתבר שזכור הטעון מוס להשחט יהא מותר בגזיה ועבודה, ועכ"פ מדרבנן היה ראוי לאסור, ופשטא משמע דלר"י שרי, וכ"ז דלא כהשטמ"ק בתמורה המוצא לקמן ג' א'.

ויש להסתפק בפטר חמור בשותפות עכו"ם לר"י אי מיתסר בהנאה, די"ל דלא חמיר מבכור בהמה טהורה דשרי בגזיה ועבודה, ועי' מש"כ לקמן ג' א'.

ובכן יש להסתפק אם אפשר לפדותו בחצי שיה או רק בשויו, ומיהו בשה ודאי שפיר דמי, וחזי שיה נראה דלא אשכח.

הא דנותן דמיו ולא השותפות בבהמה עצמה, פ"י חו' דהוא לטובת הכהן דלא ניחא ליה בשותפות עכו"ם, ויש לעי' אצל למה נחייב כן למקבל, ואפשר דאם יתנו לכהן, חשיב הכהן כמשתתף עם העכו"ם דאסור כדאמרין לקמן ב', ורק המקבל עצמו קיל כמ"ש חו' שם דמקבל עדיף ממשתתף, וגם י"ל דהעכו"ם עדיין חפץ שיגדלם הישראל, ואינו מסכים למכרו, ואין ציד שותף למכור חלקו לאחר בלא הסכמת השותף, ומאן יימר דהעכו"ם יסכים.

ובראיה דכיון דנקבע הדין דנותן דמיו, הרי הוא מיד באחריות הישראל, ואף אם מת נותן חזי דמיו לכהן, ואף למש"כ מרן זללה"ה דנריך לזכות הבהמה לכהן ואח"כ לתת לו דמיו, [אם כי לו"ד ז"ל יש מקום לדון בזה, ובפרט למש"כ שיש בזה איסור משתתף, ומשום מצות נתינה י"ל דכיון דניחא להו לכל השבט בהכי שפיר דמי, עי' מש"כ בחו"ב ב"מ כ"א ב' סק"ט, ורק במאורע של יחיד צריך לזכות], מ"מ הוא באחריות הישראל מיד כדין אלא ברזל, ובזה נמי יש ליישב משה"ק חו' בסיפא דנותן כל דמיו אמאי אינו נותן הבכור עצמו, והרי סתמא דמילתא כשנותן עד עשרה בדמיו כבר יחזירנו העכו"ם, אצל למש"כ י"ל דאשמועינן בזה דהוא באחריות הישראל, ולעולם כשהבהמה קיימת שפיר נותנו בעצמו.

(ג) ג' א' אמו נמי צעין כל מקנה תזכר וליכא כו', אע"ג דזיל בחר טעמא, ובאם אין יתרון בדבר שעושה מוס לדבר שאין עושה מוס,

מוס ואינו עושהו טריפה, ודוחק לומר דההיא סוגיא דלא כר"נ ור"ח ור"ב, וי"ל דכיון דשותפות עכו"ם פטורה, א"כ שותפות עכו"ם בדבר העושה מוס דחייב, ע"כ משום דלא חשבינן ליה כשותפות, ונהי דאינו קדוש ליקרב דסו"ס חלק זה של העכו"ם אינו בדין שיוקדש והו"ל כבעל מוס, אצל מהלכות זכור בעל מוס אין סברא לגרעו, והלכך לא מסתבר למידרש קרא להחירו בגזיה ועבודה.

ובמיהו לר' יהודה דמחייב שותפות עכו"ם בצכורה, ודריש ללאנך להחירו בגזיה ועבודה, יש מקום להסתפק בשותפות בדבר העושה צו מוס לר"נ ור"ח ור"ב אי שרי בגזיה ועבודה, דכיון דנתחדש בתורה דין מיוחד בצכור בשותפות עכו"ם, יש מקום לומר דאין לנו לחלק בסוג השותפות, וכל שותפות המונע קדושת הגוף, קרינא ביה אצל אתה גוון בשלך ושל אחרים, ומ"מ אין לדבר הכרע ושפיר י"ל דגם לר"י לא חשיב שותפות עכו"ם בכה"ג, והרי הוא ככל זכור בעל מוס.

ויש מקום לומר דלר"נ ור"ח ור"ב בשותפות בדבר שעושה צו מוס, דאינו נשחט עד שיפול צו מוס, דאף שאינו קדוש ליקרב, מ"מ אינו בעל מוס, אם מדאוריתא או מדרבנן, ועי' בשטמ"ק תמורה י"א ב' דאף לר' יהודה בשותפות ממש דעכו"ם צעי מוס להיות נשחט עליו, ועי' מש"כ לעיל ב' א' דאליבא דר"י בשותפות ממש הדברים מחודשים, אצל בשותפות בדבר העושה צו מוס, שפיר יש לזה מקום.

ב' א' ת"ש רי"א המקבל בהמה מן העכו"ם וילדה מעלין אותו בשויו ונותן חזי דמיו לכהן כו', נראה דאם לא היה דין זכור בעל מוס דגם הוא קדוש ומתנה לכהן, דלא הוי דריש ר"י כל זכור לרבות כל דהו, דכיון דלא שייך להקריבו אין סברא לרבות לאיסורים גרידא, ורק לפי דגם זכור בעל מוס במצות זכור קאי, הלכך ס"ל לר"י דגם שותפות עכו"ם שפיר נתרצה לדין זכור בעל מוס, וקיל מיניה דשרי בגזיה ועבודה כדדריש לקמן ט' ב', ולפי זה נראה דהוא נשחט שלא במוס, וכן רהיטת לשון רש"י ותו' דאינו קדוש קדושת הגוף כלל, והו"ל בדין זכור בעל מוס, וכן משמע מהא דנותן חזי דמיו לכהן, ואם צריך להמתין שיפול צו מוס, אינו בדין לחייב את המקבל לתת שויו מיד, וגם שויו משמע כפי שויו בשוק

ואין סברא לתלות דוקא בשיעור זה, וכש"כ בפטר חמור, מ"מ סברא הוא דיש לפרש תרתי כל אחד גוונא, וכל דלא קרינא ביה כל זכור לא קרינא ביה כל מקנא, וזה נמי ניחא דהא לעיל דייקין משום זכור מקצת זכור משמע או רוצא משמע, ובמקנא לא מדכרינן דה"נ מקצת או רוצא משמע, דלזמיר דכזר ידענו פירושא דכל זכור סברא הוא לפרש דכוותה כל מקנא.

ובתבוי הטור ושו"ע יו"ד סי' שכ"א דה"ה שותפות כהנים ולויים פוטרינן בפטר חמור, ומשמע אפילו באזנה דומיא דעכו"ם, וטעמא דקרא דכל גלי דאין חל חיוז אלא כשכולו בחיוז, וממילא ליכא נפקותא אם המקצת פטור מחמת עכו"ם או מחמת כהן ולוי.

ולפי זה נראה דלפי מאי דאיתא בתוספתא פ"ז דזהמא המדכר וגר שמת פטורה מן הזכורה, [והוצאה בריט"א, ועי' בגליון הגרע"א ז"ל יו"ד סי' שכ"א ס"ו], דה"ה שותפות הפקר נמי פטור מן הזכורה, דסו"ס אין כולה בחיוז, והא דלא נהגו כן, אפשר משום דבזקל יזכה זה אחר, דחזרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, ותהיה זהמא השותפין, וגם עלול לזא לדידי גזל.

לענין ד' וה' איכא מ"ד צ"ק ע"ח ז' דאפילו שייך גיזות לא קרינא ביה ומכרו כולו, ואילו הכא דכזר שאין עושה בו מום ליכא למ"ד דיפטור, יש לחלק דהתם כל דיד מוכר שייכא ביה עדיין לא חשיב ומכרו כולו, דהא גזו הגיזות ומכר הרחל חשיב ומכרו כולו, דרק בקטעה איבעיא ליה לר"פ התם, [אם כי אין לזה הכרח, די"ל דר"פ כי ההוא תנא ס"ל ולכך צעי אליציה], ואפשר דה"ה הפקיר הגיזות [אם צידו להפקיר], ואח"כ מכרה כולה נמי חשיב ומכרו כולו, כיון דנפקא מתחת ידו דמוכר לגמרי, ורק בשייר לעצמו לא חשיב ומכרו כולו, אצל לענין כל זכור, כל דליכא ציד עכו"ם דזר המונעו מלהקרב שפיר קרינא ביה כל זכור.

מזהא דאמרינן אצ"ע דכו"ע זכור רוצא משמע, מוצא דלר"י מרבינן שותפות ישראל אף במיעוט, דלא משמע דאחי לרצוי רק מחצה, ויש להסתפק בפטר חמור כשרק מיעוטו דאשרא, אי מיתסר בהנאה לר"י, דאפשר דמדאוריתא זכורא

בטיל, ולא נחחדש אלא חיוז פדיון, דצממון לא שייך בטיול, והא דצעי קרא בצכור זהמה טהורה להחיר גיזה ועבודה לקמן ט' ז', י"ל דהיינו כשרוצא דאשרא, א"נ גיזה ועבודה דמיתסר אף בצכור בעל מום שמוחר בהנאה, י"ל דגריר בתר מנזות נחיתה, ודיינינן ליה כדין ממון דלא שייך ביה בטיול, אצל איסור הנאה דפטר חמור לכאורה יש לדנו ככל איסורי הנאה דמדאוריתא זכורא בטיל, אם לא דנימא דכיון דרציה קרא יש לפרש דלכל מילתיה רציה ואף לאיסור הנאה, וצ"ע, ועי' במרדכי שלהי חולין הוצא צמל"מ פ"א ממטמאי מו"מ.

פשטא נראה דפטר חמור אינו נפדה לחאין, ואם נתן חצי שויו לכהן לא עשה כלום, ויש להסתפק אם ה"ה שותפות עכו"ם לר"י דאין קדוש אלא חלקו של ישראל, אם גם זה אינו נפדה לחאין, ואם נימא דמדאוריתא שרי בהנאה, יש יותר מקום להסתפק בזה, והרי בשני ישראלים ועכו"ם שהם שותפין לא מסתבר שלא יוכל ישראל אחד לפדות חלקו לזד, וצ"ע.

ד' תמורה י"א א' ב' והא קמייתי זהמה מחוסרת אבר כו', משמע דפשיטא ליה דמיקרב קרבה, ויש לעי' נהי דעולה בזה שותפות, היינו כששותפים בכל הקרבן, ואף שאין חלק כל אחד שוה, אצל הכא שלאחד יש רק רגל היכן אשכחן קרבן כי האי, ואטו יהא במנזות סמיכה, ומה דינו לענין שלא לשמה, וכן מהא דמסיק כגון דאמר הרי עלי עולה בחייה, משמע דכל העולה שלו, דאל"כ הול"ל כגון דאמר הרי עלי עולה שותפות, וגם נראה דאמר הרי עלי עולה בחייה, לא ילא ידי חובתו אם יציא שותפות, ומכל זה היה נראה לומר דבעל הקרבן חשיב רק זה שכולה שלו, ולא חשיב קרבן שותפין, והמקדיש רגל לעולה הרי תחלת הקדשו שהרגל תשמש לעולה לבעל הזהמה שיקדישנה כולה, [ועי' תו' ערכין ד' א'], והא דפרכינן דמייתי מחוסר אבר, היינו משום דהאומר הרי עלי עולה מתחייב גם שיהא הוא המקדיש את כל העולה, וכאן על הרגל חשיב זכות מקדיש לזה שהקדישה, ורק בקרבן חובה אפשר שאחר יקדיש בשבילו, והא דלא מוקמינן דימכר לזרכי עולת חובה, י"ל דסתם מקדיש רגל לעולת נדבה קמקדיש, ודוחק, אצל רש"י פירש דרגל זה

קרב לחובתו של המוכר, וי"ל דקיס לגמ' דכל סוגי שותפות נתרצו, ואף שותף באבר מקוים, וי"ע.

מהא דמצואר זכאים ק"ג א' דמתפיק עולתו לבדק הבית, או מקדיש נכסיו למ"ד דהזכרים יקרבו עולות, אין עורותיהם לכהנים, אין ללמוד דאפשר להקדיש עולה ללא עורה, כגון שעורה שייך לאחר ללא שייך פשטה, דשאיני בדק הבית שהוא זכות נוספת למקדיש שמוסיף בהקדשו, תדע שהרי גם במתפיק עולתו אמרו כן, והתם הרי כבר קדמה קדושת העולה על כל הבהמה, ואפ"ה יכול להתפיק העור לבדק הבית כדאמרין התם, וה"נ במקדיש נכסיו בתחלה, הרי"ו כהקדיש הזכרים לעולות והתפיק עורם לבדק הבית, ומסבירא נראה דאי אפשר להקדיש קרבן כשהעור נשאר חולין, דהא דבר העושה טריפה הוא, דגלודה מ"ח טריפות, וגם דבר העושה מוס נראה דמעבד בהקדשו, וכדאמרין לגבי בכור בשותפות עכו"ם דאפי' מוס קל מעבד, וזה דלא כמש"כ בחו"ב זכאים שם.

(ה) ט' ב' והא ר"נ בריה דר"י פריך ליה בשילקי בשויו כו', לכאורה כיון דחידשה תורה פדיון בשה בפחות משויו, ובמידי אחריני בשויו, ע"כ דלא מהני במידי אחרינא בפחות משויו, ויש לעי' והא בהקדש ומעשר שני קיי"ל דאין אונאה ואם חיללו שוה מנה על שוה פרוטה מחולל, וא"כ ה"נ בפטר חמור לרבנן י"ב ב' דלמעשר שני מדמינן ליה אמאי יהא זו דין אונאה, וי"ל דמתנות כהונה שאני דיש אונאה לכהנים, ועוד דהכא כיון דאין שויו נתפס בקדושתו לאו חילול ומקח וממכר הוא, אלא חידוש במזות נתינה, ולא שייך בזה דין אין אונאה.

י"ב ב' מתני' המפריש פדיון פטר חמור ומת רא"ה חייבין באחריותו כחמש סלעים של בן כו', אשכחן פדיון בהקדש ומעשר שני שהוא חילול, ואשכחן פדיון נפשו בכופר שאינו אלא מזות נתינה, ופדיון הבן מדמינן לכופר, כיון שאין שום דינים בן, וכדילפינן מקרא נ"א א', אבל בפטר חמור שהוא אסור בהנאה, [ואף לר"ש דמותר בהנאה, מ"מ כיון דלאחר עריפה אסור, לא דמי לפדיון הבן, ואף אי ר"ש גם לאחר עריפה שרי, מ"מ כיון שהקפידה עליו תורה בשה לא דמי לפדיון הבן וכופר], שפיר יש לדון אם לדמותו

לפדיון הבן או למעשר שני, וכדמפרשין טעמייהו בגמ', ויש לעי' בהא דאמרין בגמ' דמודה ר"א בספק פטר חמור דניתר בהפרשה, והא כיון דלפדיון הבן מדמינן ליה, היכן מצונו ענין בהפרשה, וכבר נתקשה בזה בריט"א, ונראה מזה דפטר חמור גם לר"א למעשר שני מדמינן ליה, אלא דנתחדש גזירת הכתוב דנתינה מעבדת, והלכך בספק דליכא מזות נתינה שפיר ניתר בהפרשה, ואפשר גם דבכל פטר חמור לאחר נתינה ניתר למפרע משעת הפרשה, וקל"ת משמע כן מהא דקתני מת פטר חמור רא"ה יקבר ומותר בהנאתו של טלה, דמשמע דעד שלא מת הפטר חמור היה אסור בהנאתו, ואם בהפרשה לחוד לא נעשה דבר, למה אסור בהנאתו, אבל אם משנתנו לכהן הותר למפרע משעת הפרשה, שפיר היה אסור בהנאתו, אבל כשמת, דכבר אי אפשר עכשיו ליתנו ושיותר למפרע, דבעינן נתינה בשעת חיוב, ולאחר שמת פקעה מזותו, לכך הותר בהנאתו, [שו"ר בריט"א פ"ח סי' ס"ו שכתב כן עי"ש].

ובעת ראיתי בירושלמי תרומות פ"ו ה"א דנחלקו רבי וראב"ז ש בתשלומי תרומה אם קדושים בהפרשה או בנתינה, ואמרין התם דאף אם קדושים בנתינה מ"מ ישראל שאכל תרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן, שפיר מתקדש בהפרשה, מידי דהוי אפטר חמור שנפל לישראל מבית אבי אמו כהן דאף לר"א מפריש טלה עליו והוא שלו, וזה הדבר מובן, דכיון דאין כאן מזות נתינה במוחלט, הרי ישראל הזה שלוחו של אבי אמו כהן הוא, והר"ז כאילו זוכה לשבט ומן השבט לעצמו, אבל בגמ' דידן דאמרו דמודה ר"א בספק פטר חמור דניתר בהפרשה, בזה עדיין נריכין לטעמא, דהא אם קושטא הוא שהוא פטר חמור, הרי לא הועילה ההפרשה כלום, ונמצא דהפטר חמור הוא עדיין ספק איסורי הנאה, ואיך ניתר, ואף בספק שאינו עתיד להתברר, דבדאי לא יהא זו מזות נתינה, נמי קשה, דמ"מ הפרשה מה זו עושה, הרי אם הוא פטר חמור לא הועילה ההפרשה כלום, ואם אינו פטר חמור א"כ הפרשה, ואין צידנו ליישב אלא על דרך שכתבנו לעיל דאף לר"א יש ענין בהפרשה ואפשר דניתר למפרע, [ואשכחן בצכורים דקדושים בהפרשה וחייב באחריותו], וזה נמי ניחא שלא שנה התנא פלוגתת ר"א וחכמים

גזיה תמורה זהדיא גזי צעל מוס דכתיב לא יצקר וגו' ואם המר וגו' וזכור איתקש למעשר ועי' להלן], ואם מתו יקצרו, אבל השוחטין בחוץ אף בדוקין שבעין לר"ע פטור דאף לכתחלה נשחט בחוץ וכמש"כ מרן זללה"ה צסי' ל"ט סק"א.

ויש לעי' בשלמא צמעשר כתיב לא יצקר בין טוב לרע, ומצואר דאף צעל מוס מעיקרו צקדושת מעשר קאי, ואיכא למירמי עליה כל חומרות דאשכחן צצעל מוס שקדם הקדשו, וגם תמורה זהדיא כתיב ציה, אבל זכור מנלן דנולד צעל מוס נמי אית ציה כל הני מילי, ורש"י פירש משום דרחם מקדשו, והניחא דלא דמי לכל הני דקדם מומן להקדשו, דלא שייך להקדישן אלא קדושת דמים, אבל אחי מנלן דהרחם מקדש צעל מוס, הא לא אשכחן קרא אלא לענין נתינה לכהן לקמן כ"ח א', ואפשר דלא אינטריך קרא לחייב ליתן לכהן אלא צנולד צעל מוס, דצנולד חס והומם פשיטא שלא ילא מיד הכהן, וצני מאיר נ"י העיר די"ל דילפינן לה משגר צהמה לעיל ג' א' דגם נפלים קדשי, ואפשר עוד דיליף העברה העברה ממעשר, ואפשר עוד דקרא דלא תעבד צכר שורך וגו' מתפרש אף צצעל מוס מעיקרו, דצתר הכי כתיב וכי יהיה צו מוס וגו' לא תזבחנו וגו' צשעריך תאכלנו וגו', ומתפרש דרק מציחיה לקרבן אימעט, וכן היתר אכילה לטמא, הא לענין איסור גזיה ועבודה צמילתיה קאי, ולפי זה לענין צכור צעל מוס לא אינטריך לקרא דתזבח ולא גזיה דמיניה ילפינן לאסור גזיה ועבודה צקדם הקדשן למומן, ומשום דאהדריה לאיסורא קמא אית ציה מלקות כמ"ש תו' חולין צ"ט א', דהכא צכור מתפרש קרא אף צצעל מוס, ועי' זבחים ע"ה צ' תוד"ה הפדו.

זבחים ע"ה צ' ארמז"ח צכור לצ"ש אין מאכילין לנדות תמורתו מהו צכור אינו נפדה תמורתו מהו כו', לכאורה נראה דצתמורת צכור חס לא קמיצעיא ליה, דאע"ג דאינו קרב כדאמר זבחים ל"ז צ', מ"מ לענין שאר דיני צכור הרי הוא כיו"צ, דלא ממעטינן ליה אלא מהקדשה הא לענין שאר דינים הרי הוא צכור, כדין כל תמורה דהיא כיו"צ, והיינו נמי דתנן תמורה כ"א א' דכל הקדשים יש להם פדיון ולתמורותיהן פדיון חוץ מן הצכור והמעשר, ומתפרש דאף תמורת הצכור

צשהפטר חמור והשה קיימים, אם הותר הפטר חמור עם ההפרשה, ונ"ע, ועי' צתו' כתובות ל' צ', וצתוספות הגרע"א ז"ל פ"ג דחלה.

(ו) י"ב ב' איצעיא להו מהו לפדות צזהמת צציעית שציעית ודאי לא תיבעי לך כו', נראה דפדיון הצן נמי אסור לפדות צזהמת שציעית דהו"ל פורע חובו מדמי שציעית, וכן פטר חמור ודאי לר"ש נמי אסור לפדותו צזהמת שציעית, דהו"ל נמי כפורע חובו או קונה חמור מדמי שציעית, ומהא דלא קמיצעיא לן צפטר חמור ודאי וצכהן שנפל לו מצית אבי אמו ישראל, א"נ צישראל שנפל לו מצית אבי אמו כהן שנפל לו מצית אבי אמו ישראל, היה אפשר לומר דזה פשיטא ליה דאסור, דאע"ג דמפריש טלה והוא לעצמו, מ"מ הרי הוא מפריש הטלה לשצט וחוזר וזוכה צו מן השצט, והר"ו כסחורה, דלא קרינא ציה לאכלה, ולפ"ז אפשר דאף לר"ש אסור, דמ"מ פורע חובו מדמי שציעית, והיינו דלא אשכחן צעיא אליצא דר"ש, ורק צספק דמיפטר מנתינה לגמרי, צזה ליכא משום פורע חובו, דספק חוב מותר לפורע מדמי שציעית, דכיון דפטור מן הדין דהמוציא מחבירו עליו הראיה, הר"ז כנותן מתנה, ורק משום דמהני לאפקועי איסוריה קמיצעיא ליה דדמי לסחורה, אבל י"ל לאידך גיסא דכל שצודאי הוא לעצמו פשיטא דשרי, דאף שמקיים צזה מנות פדיון מ"מ לא חשיב סחורה, אליצא דר"ש, ואף אליצא דר"י למסקנא, [ושמא אף לס"ד, דרק צצירוף דיש כאן ספק חייב נתינה, הוי מספקינן למיחשב צסחורה הא דמישתרי צהנאה], והכי מסתברא טפי, ונ"ע.

ובמשמע דמדאורייתא קמיצעיא ליה, ולכאורה מוכח מזה דספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא, דאל"כ הרי שרי מדאורייתא גם קודם הפדיון, ומיהו יש מקום לומר דאף דמיסתק מדרבנן מ"מ חשיב כסחורה מדאורייתא, דסו"ס אהני ליה פדיוניה שיוכל לשמש צו למעשה.

(ז) י"ד א' מתני' חוץ מן הצכור ומן המעשר, היינו שדינן כדין קדם הקדשן את מומן, שהם פטורין מן הצכורה ומן המתנות ואסורין צגזיה ועבודה וולדן נאכל צמומו וחלצן אסור ועושין תמורה [ואע"ג דדרשינן לקמן צ' רע מעיקרו אין עושה תמורה, שאני מעשר דכתיב

קודם פדיון, אבל תמורת פסולי המוקדשין אחר פדיון מתה כדאמר לקמן ט"ז א'.

(ח) ג' ב' הכא אפי' מקדושת כהן קא מפקע ליה, נראה דאין ר"ל מלות נתינה לחוד, דהא יהצינהו לכהן, אלא מקדושת זכור בעל מוס קאמר, דהרצה הלכות נאמרו זו כדתנן י"ד א' ועוד וכמש"כ לקמן שם, ואפשר דאף אי לעלמא אמרינן להקנות אודנייהו לעכו"ם וכדלקמן נ"ג א', דקשה להיות בטוח דיוכל למיעבד כרצ יהודה, דאטו יאחזנה עמו בכל עת, וגם אם תלד בשבת מאי איכא למיעבד, וגם זימנין דלא סיפק בידו, וגם איכא חשש שיעשה באיסור כדאמר תמורה כ"ד ב', וחשש דתקלה בגיזה ועבודה ועוד הוא חשש קרוב, מ"מ רב מרי היה ראוי לו להשתדל שלא לבטל מלות זכורה דזכור בעל מוס, והיה הדבר עולה בידו למיעבד כר"י, ואפשר דגם בלא חשש תקלה ראוי למיעבד כר"י לטובת הכהנים, וגם שתתקיים מלות זכור כפי האפשר בזמן הזה, ואף אם לא היה עולה בידו להטיל מוס קודם שינא לאויר העולם, היה עולה בידו לנעול דלת בעדו ולכלכלו ושלל ידי תקלה עד שיפול זו מוס, ולפי מעלתו היה גם כן דררא דטנדקי, ונ"ע למה נידדו בתו' לחלק בין סוגי ההקנאה, וגם אם איכא הקנאה דעדיפא, למה באמת לא עשאה רב מרי, ולמה אין מוכח מרב מרי דאין לחלק בין הקנאת און האם לאון העובר.

שם ואצ"ל רב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור וחזי ליה איניש אחרינא ואזיל ועבד כו', לכאורה נראה דר"ל דעובדא הכי הוי דכשעשה רב מרי הקנין היה באופן דמאן דחזי היה לו מקום לטעות דמילתא הוא דעבד, ואפשר דבאמת בא לידי תקלה מחמת זה, וע"ז נענש, ולפי זה אין צריך לחדש שיש קנינים המועילים ויש לחוש בהם לתקלה, אף אם יעשום בנחת ובצירור כראוי, אבל רש"י ותו' לא פירשו כן, ונ"ע.

שם ואצ"ל רב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור כו', יתכן לפרש דהקנאת און עובר מיחזי לאינשי כהערמה בעלמא, שאין אדם עשוי לקנות כה"ג, אבל אזני האם לא מיחזי כל כך כהערמה, כיון שהדבר ניכר וגראה לעינים, ורב מרי לא רצה להקנות און האם כמש"כ לעיל טעמא דמילתא.

והמעשר אין להם פדיון אם המיר בזכור תם ואח"כ הוממה התמורה, וא"כ לדחוק כמש"כ תו' דמיבעיא ליה דשמא לא קאי אתמורתו, ורק בתמורת זכור בעל מוס קמיבעיא ליה, וכדחזינן מצרייתא דפשיט ליה, וטעמא דקמיבעיא ליה דשמא כי היכי דחזינן דתמורת זכור תם אינה כיו"ב, דהא אינה נקרבת, אלא נאכל לבעלים במוס, ולדעת תו' בסוגיין אף אינה ניתנת לכהן, [אבל אין כן דעת הרמב"ם בפ"ג מה' תמורה ה"ב, ומפרש לבעלים היינו כל חד לבעלים ידיה, תמורת הזכור לכהן ותמורת המעשר לבעלים, אבל ק"ק דהא הכהנים אינם ממירים בזכור, וא"כ הממיר הוא הבעלים, וא"כ ראוי לפרש לבעלים היינו לישראל הממיר], א"כ שמא ה"נ תמורת זכור בעל מוס אינה כיו"ב, ויתכן לפרש דמיבעיא ליה שיועיל פדיון להחיר בגיזה ועבודה, ומש"כ תו' דהא אף פסולי המוקדשין שנפדו אסורין בגיזה ועבודה, י"ל דשאני פסולי המוקדשין דעד שלא נפל בהם מוס היו ראויין להקרבה, וכן תמורתו, ושפיר קיימו במילתיהו אף כשהוממו ונפדו, וכן תמורתו, אבל תמורת הזכור בעל מוס, שאף תמורת זכור תם אינו קרב, שפיר י"ל דקיל טפי ויהא מותר בגיזה ועבודה כשהומם ונפדה, וכש"כ אם המיר בזכור בעל מוס מעיקרו, עי' תוד"ה הפדו, והיינו דקמיבעיא ליה, ופשיט ליה מצרייתא דתמורתו כיו"ב, ונ"ע למה לא פירשו כן בתו'.

לישנא דמתני' תמורה כ"א א' ויש להן פדיון ולתמורותיהן פדיון חוץ מן הזכור והמעשר, משמע דחומרא דזכור ומעשר אשמועינן, ולא קולא שאין דמיהן נתפסין, [עי' רש"י תמורה ה' ב' דמשמע דפירש דקולא אשמועינן שאין תופסין דמיהן, ונ"ע], ומתפרש לענין שאין נמכרין ונשחטין באיטליז ואין נשקלין בליטרא, ואע"ג דכבר שנה דין זה במתני' שם, מ"מ הדבר פירש דמשום דאין נפדין הוא, א"כ משום תמורותיהן, א"כ שאין מועיל פדיון שלא יטורח לתת הזכור לכהן אלא דמיו, משא"כ בשאר פסולי המוקדשין שנותן דמיהן להקדש, א"כ לענין איסור מכירה במעשר, או הטלת מוס, ועוד, עי' בספר מרן זללה"ה בזכורות סכ"ב סק"ד. — הא דקתני ולתמורותיהן פדיון היינו כשהמיר בהם בעודן תמים, ואח"כ נפל מוס בתמורה, א"כ אפי' המיר בהן כשהן בעל מוס

דמשמע מכאן דזכור שנולד בזה"ו אפשר להקריבו כשיצנה בית המקדש, וגם לא חשיב דחוי.

(ט) ט' ב' ור"ש סבר שותפות עכו"ם פטורה כו' כי איננו ריב קרא לפטר חמור, לא פירשו בגמ' לדין דלית דחש להא דר"י בשותפות עכו"ם כדאמר לעיל ג' ב', וקיי"ל כר"י דפטר חמור אסור בהנאה, האי לאנך מאי דרשינן ביה, ושמא שני שותפים שהקדיש אחד מהן חלקו לקרבן, ואח"כ נפל בו מום ונפדה, איכא למעוטיה דשרי בגיזה ועבודה דהו"ל שלך ושל אחרים, והאי קרא בכל קדשים ופסולי המוקדשין קאי, [ושמא אף עד שלא נפדה], ואע"ג דאיבעיא לן תמורה י"א ב' בהקדיש חד אבר אי שרי בגיזה, ובעינן למיפשט מהא דדרשינן אצל אתה גוזז שלך ושל אחרים, ודחינן דהתם לא נחתא ליה קדושה כלל, התם ר"ל דר"י דריש שפיר דבזהמת שותפות לא אמרה חורה איסור גיזה, דבקדושה כו' ליתא לאיסור זה, אצל חד אבר הרי הוא בקדושתו ככל קרבן ושפיר אפשר שיש בו איסור גיזה, אצל בזהמת שותפות דרק חזיה קדוש, שפיר אפשר דג"ו שייך למעט מלאכה, דה"נ י"ל דלא נחתא ליה קדושה לאסור גיזה, ומיהו יותר נראה דהתם ה"ק דאף לר"י אע"ג דמחייב שותפות עכו"ם בצכורה, מ"מ אין קדושתן שלימה, וחידשה תורה דקדושה זו מותרת בגיזה, וכמו דלרבנן לא נחתא לה קדושה כלל, ה"נ לר"י לא נחתא לה קדושה למיסר גיזה ועבודה, אצל בשותפות ישראל, אין כאן אלא חסרון בכמות, ולא שייך למעט בקדושת החזי, ולית לן להחיר בגיזה, ואף בישראל ועכו"ם שותפין בזהמה והקדיש הישראל חלקו נמי הרי הוא בקדושתו, ואף כשהניזו אחנן או מחיר, מ"מ כיון שאם הקדישו קדוש כבעל מום עובר כמ"ש הרמב"ם פ"ג מאיסורי מוצח ה"י, שפיר הרי החזי בקדושתו, [ללישנא דאמרינן בתמורה שם דהכא צידו להקדישו, בשני שותפין אין צידו להקדישו, ושפיר שייך למעוטיה].

ושמא ולד בזהמת השותפין שהקדיש אחד חלקו, שייך למעט, דחשיב שלך ושל אחרים בעיקר הויתו דומיא דזכור, ונ"ע.

עוד נראה דאף אי פטר חמור אסור בהנאה אכתי אין בו איסור גיזה על מנת שלא ליהנות מן הגיזה, וכן עבודה לריק שאינו נהנה ממנה, והיה מקום ללמוד בזהמה טמאה מזהמה טהורה כדאמר

ב"ג א' תוד"ה ואי יש לחלק בין זכור כו', ר"ל דזכור אם יכנסוהו לכיפה, ולא ימחינו שיפול בו מום, מפסידין מלות זכור בעל מום שנוהג בזמן הזה, ויש בו גם ריוח לכהנים, וכדאמרינן דרב מרי נענש על שהפקיע מלואו זו, אצל בשאר קדשים אין זהם שום מלוא בזמן הזה, ולא תועלת לכהנים, שאם יפול זהם מום ויפדו המעות ילכו לים המלח, הלכך שפיר כונסין לכיפה, ואין ענין לגרום שיהא בזהמה בעלת מום במלות פסולי המוקדשין.

שם ב' וכו"ת אפשר דשדי ביה מומא זכולי עדריה מהרה יצנה בית המקדש כו', משמע דאי לאו משום דבעינן בזהמה להקריבה, באמת הוי מורינן ליה למישדי מומא זכולי עדריה ולעשרן, וחזינן דאע"ג דלא מעשרין תמימים משום תקלה, מ"מ בעל מום מעשרין, ולכאורה לפי זה אם אירע בזמן הזה שיש עשרה בע"מ ראוי לעשרן, ול"מ כן, ונראה דגם בזה איכא למימר מהרה יצנה בית המקדש ובעינן בזהמה להקריבה, דאף אם לא נחייב להטיל מום, מ"מ אם ינהג מעשר בצעל מום, כבר ימלאו רבים שיטילו מומין כדי לזכות במלות מעשר, ומרן וזללה"ה כתב דמיחזי כחוכא לעשר רק בעל מום, ור"ל דבשלמא אם היינו מחייבים לכולם למישדי מומא ולא היו תמימין ברשות ישראל, שפיר היו מעשרין הצעל מום ולא מיחזי כחוכא כיון דליכא תמימין, אצל השתא דלא שדינן מומין ואיכא תמימין ולא מעשרינן להו, מיחזי כחוכא אם יעשרו הצעל מום, ומ"מ לו"ד ז"ל היה נראה דכיון דטעמא משום תקלה אין כאן חוכא דהכל יודעין דבתמימים איכא למיחש לתקלה ולא בצעל מום, ולמה לצטל מלוא דאורייתא, ולמש"כ ניחא דגם בזה איכא למיחש דמהרה יצנה בית המקדש ובעינן בזהמה להקריבה וליכא.

שם ה"ג בצכור בזהמה מהרה יצנה בית המקדש כו', לא נקטיה אלא לאסוקי דאפשר בפשוטין וה"נ אפשר בלקוחין, אצל בצכור ליכא הפסד לזהמות להקריבה, דהא א"נ לא שדי ביה מומא הו"ל זכור, וחתני רד"ח הכהן נ"י העיר דאפשר דנקטיה משום דשדי מומי גם בנקבות, דעד שלא ינא לאויר העולם אינו יכול להבחין בין זכר לנקבה. (פ"א סק"מ). — א"ה, ועי' מש"כ בתמורה ז' ב'

עכו"ם פטורה, אכתי אייתר לן זאנך, אלל די"ל דאנן כאצע"א קיי"ל דאף אי פטר חמור אסור בהנאה אכתי אינטריך קרא דלית ביה איסור גיזה ועבודה, ולהך אצע"א באמת לר"י אית ביה נמי איסור גיזה ועבודה שלא להנאה, ובאמת דאס נפרש סוגיא דלקמן באיסור הנאה ולא באיסור גיזה ועבודה, הדבר קשה מה מקום לחלק בין הנאה גופו להנאת דמיו, אח"כ ראיתי שכבר כל הדברים מבוארים בספר מרן זללה"ה סי"ז סק"ג וסק"ז עיי"ש, ועי' מש"כ לקמן י' ב' וז"ע.

(י' ב' רישא בהנאת דמיו, ברמז"ס פי"ב מה' בכורים ה"ד כתב דדמיו אסורים, והראצ"ד תמה בזה דלא מאלנו דפטר חמור תופס דמיו, והכ"מ כתב דעל הגמ' הו"ל לאקשו, ונראה דהראצ"ד מפרש בהנאת דמיו דאסור למוכרו או להשכירו כדי ליהנות מדמיו, אבל אם עבר ומכר וקיבל הדמים, אין הדמים אסורים, ומתני' היא קדושין ג' ד' דמכרן וקידש צדמיהן מקודשת, וקאי נמי אפטר חמור דקתני ברישא, ולר"י איירי אף מחיים כדאמרינן בסוגיין, וכבר נתקשה בנוצ"י קמא יו"ד סי' פ"ד ובתשו' הגרע"א ז"ל סימן ק"ס לדעת הרמז"ס מזה.

ורש"י שכתב אם השכירו לאחרים, נמי אפשר לפרש דר"ל דאסור לקבל דמיו, ואיירי שעדיין לא קיבל, ומש"כ רש"י שהשכירו ולא כתב שמכרו, הוא משום דמכר לא פסיקא ליה דאס מכרו בשביל הך דיניי דיניי שפיר דמיו מותרין, וגם בסתם הרי מה שכנגד דיניי דיניי יש להתיר, לכך כתב שהשכירו, ואפשר נמי משום דמפרש שעדיין לא קיבל הדמים, וזה בשכירות שהוא שאינו משתלם אלל לצסוף, משא"כ במכר, [ועי' שטמ"ק שהוסיף גם מכר צרש"י].

וא"ת בשלמא אם נפרש הנאת דמיו שהדמים אסורים וכדעת הרמז"ס, ניחא הא דאמרינן דאי תני הנאת גופו לא הוי ידעין הנאת דמיו, דבאמת חידוש הוא דהא כל איסורי הנאה אין תופסין דמיהם, אבל אם איסור למכרו קאמר הרי זה פשוט בכל איסורי הנאה, ואיך הוי ס"ד להתיר אם הוי ידעין דגופו אסור בהנאה, וכבר נתקשנו בזה לעיל ט' ב', וי"ל דהא איסוריה דפטר חמור לא מיפרש בקרא, אלל דילפינן ליה מהא דהאריכה תורה לפדותו בשה וכדלעיל ט' ב', וזה

ט' א' וליגמר מיניה, לאיסור גיזה ועבודה, ואפשר נמי דהוקשו זל"ז בקרא דכל זכור, לכך אינטריך זאנך למעוטי פטר חמור מאיסור גיזה ועבודה, כשאנו נהנה.

והדבר מוכח מהא דאמרינן ואצע"א ר"י ור"ש בזהאי קרא קמיפלגי כו', ולכאורה תמוה מה שייך לומר ואצע"א כאילו ניתן לקיים ג"כ תירוץ קמא דר"ש יליף מהא דפדיונו מותר, ור"י יליף מהא דהקפידה עליו תורה בשה, וכי"ז יתכן הלא בהדיא דר"ש בעי קרא להתיר בזכור אדם ופטר חמור, וע"כ דמהא דפדיונו שרי אין ראיה, והו"ל לגמ' למימר מיתיבי או ת"ש למיפרך לעולא, אבל למש"כ ניחא דאכתי אפשר לקיים לעולא דר"ש מסבירא דיש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור קאמר דפטר חמור שרי בהנאה, ואפ"ה אינטריך קרא להתיר גיזה ועבודה, דאף בדבר המותר בהנאה יש מקום לאסור גיזה ועבודה וכמו בפסולי המוקדשין דמותר לשחטן ולאכלן ואסורין בגיזה ועבודה, ומ"מ יש מקום נמי לומר דמשירותא דגיזה ועבודה יליף נמי דשרי בהנאה, אע"ג שאין לזה הכרח דאף אי אסור בהנאה אכתי אינטריך להתיר גיזה ועבודה, כשאנו נהנה, וכמש"כ.

ולפי זה לר' יהודה יש מקום לומר דפטר חמור יש בו איסור גיזה ועבודה אף כשאנו נהנה, דהא לא אייתר ליה זאנך למעוטיה, ויתפרש כפשוטו הא דתניא לקמן י' ב' ואסור בגיזה ועבודה דר"י, אבל לשון הגמ' שם הנאת גופו והנאת דמיו משמע דגם גיזה ועבודה משום איסור הנאה הוא ולא משום כבוד, וכ"ה ברא"ש סי"א דשרי לגזוז שלא לשם שימוש, דרק משום הנאה הוא דאסור, ומשמע שם דאף לר"י קאמר, ולל"ק יתכן לומר דרק אי פטר חמור שרי בהנאה הוי ס"ד למילף ביה איסור גיזה ועבודה מזכור בהמה טהורה, ואינטריך קרא דשרי, אבל אי פטר חמור אסור בהנאה הרי ממילא לא יבא לידי גיזה ועבודה ולית לן לרצויי ביה לאו יתירא לגיזה ועבודה, וגם איסורי הנאה י"ל דלא שייך בהו ענין כבוד לאסור גיזה ועבודה, והלכך לר' יהודה אין פטר חמור אסור בגיזה ועבודה אלל מחמת הנאה, ואזלא סוגיא דלקמן כל"ק דהכא, אבל לפי זה לדידן דקיי"ל דפטר חמור אסור בהנאה וקיי"ל דשותפות

בסתמא דניחא ליה לבעלים, לא מיבעיא אם הפודה זוכה בכל הפטר חמור ואף צהך דציני ציני, דודאי לא ניחא ליה לבעלים צהכי, אלא אף אם נימא דאין הפודה זוכה אלא בשיווי הפטר חמור מלכד הציני ציני, עי' להלן, נמי אין להחזיק הדבר כזכות, דמאן יימר דניחא ליה שותפות בחמור, ושותפות שיש לה תובעים, וע"כ דאף כשהבעלים מוחה נמי מהני דלהקדש מדמינן, [ועי' תו' צ"ק ס"ח ב', ובסוגיין, ויתבאר דצריהם להלן], ולכאורה אף למאי דמסקינן דפדיונו פדוי לבעלים, מ"מ הא דחזינן לפוס צעין דאף בפודה נגד דעת הבעלים פדיונו פדוי, אית לן לקיים אף למסקנא, דהא לא איבעיא לן מה נקרא שלא מדעתו, רק איבעיא לן פדיונו למי.

אבל העומד לנגדנו מש"כ הרמב"ן והרשב"א והריטב"א קדושין כ"ג ב' דבעיא דגמ' נדרים ל"ו ב' בתורם משלו על של חצירו אם צריך דעת בעלים, יש לפשוט מסוגיין דאפשר לפדות פטר חמור שלא מדעת בעלים, ואם איתא דפטר חמור אפשר לפדות אף בע"כ דבעלים, א"כ ע"כ דין מיוחד הוא בפטר חמור דלהקדש מדמינן ליה, ומה זה ענין לתרומה דפשיטא דבעי שלוחם לדעתכם, ואין הנידון אלא משום זכין אי לא אמרינן דניחא ליה לאיגש למיעבד מזה בגופיה ובממוניה, אלא ודאי ס"ל ז"ל דגם בפטר חמור אין הטעם אלא משום זכין, וגם בזה ראוי לדון דניחא ליה לאיגש למיעבד מזה בממוניה וכיון דמסקינן דהפודה פטר חמור של חצירו פדיונו פדוי, ש"מ דלא חיישינן להא דניחא ליה למיעבד מזה בדנפשיה, וא"כ ה"ה בתרומה, וע"כ מוכח דס"ל דלמאי דמסקינן דפדיונו לבעלים תו לא מדמינן לה להקדש, ובע"כ דבעלים ודאי לא מהני, ואין הנידון אלא בסתמא ומשום זכין, ולא הוצרכו בגמ' לפרש, משום דפשיטא הוא דכיון דאין פדיונו לפודה, ע"כ נחשז הבעלים כפודה.

ובין משמע רהיטת הגמ' דלכד דפדיונו לבעלים הרי שוין בזה ר"י ור"ש, ולר"ש ודאי אין לומר שיהא רשות לפדות הפטר חמור בע"כ של הבעלים, כיון דהוא ממונו לכל דבר, ומזה פדייה עליה רמיא, וא"כ דכוותה לר' יהודה, למאי דמסקינן דפדיונו לבעלים, ועי' להלן בדעת תו' בזה.

שפיר מתיישב גם אם אין צו איסורי הנאה, אלא איסור שימוש בגופו, דשפיר אמרה תורה לפדותו להתיר איסור זה, והלכך לא הוי ידעין דהוא איסורי הנאה ממש והוי שרינן למוכרו וליהנות מדמיו, ואדרבה לדעת הרמב"ם קשה היאך אפשר למידק מהא דקמני ואסור בהנאה, דתופס דמיו, בשעה שכל איסורי הנאה אין תופסין דמיהן.

וליישב דעת הרמב"ם אולי אפשר לומר דהנה בכל איסורי הנאה שמכרן אם עדיין לא קיבל דמיהן, לא נשלם איסורו, דהא לא נהנה, ואין דינו אלא כמזקש ליהנות, אבל משקיבל דמיהם נשלם איסורו, ואפילו יטיל הדמים לים המלח, לא יתקן איסורו, שכבר נהנה עם קבלת הדמים, והלכך אין הדמים נאסרים ליהנות בהם, אבל בפטר חמור דאפשר לפדותו, יש מקום לומר דאף שכבר קיבל הדמים, מ"מ כיון שיכול להפריש הדמים הללו או שה לפדיון הפטר חמור ויותר בהנאה, [וכמ"ש הראב"ד שם דלמה לא נחייבו לעשות כן], עדיין לא נשלם איסורו, דחשיב ככידו לתקן, והלכך עדיין באיסורו קאי ליהנות מן הדמים, וכמו שאסור לו לקבל הדמים, [וזה י"ל דקים לגמ' מסבא, והלכך ל"ק משה"ק מנ"ל לגמ' דגם הדמים אסורים], אבל לא שהדמים נתפסין באיסור, דלא מצינו איסורי הנאה שתופסין דמיהן מלכד שציעית וע"י, וכל זה להשתמש בדמים, אבל אם נשתמש בהן ודאי זכה בזה שקנה, דהדמים עצמם אינם אסורים, והלכך אם קידש בדמיהן מקודשת.

ובמחנה אפרים על הרמב"ם כתב לפרש דמש"כ הרמב"ם דמיו אסורים אין ר"ל שנתפסו באיסור, אלא ר"ל שאסור למוכר להשתמש בהן מדרבנן, ככל איסורי הנאה דיוליך הנאה לים המלח, אבל אם עבר וקידש בהן מקודשת כדתנן בקדושין, וכן אם הגיעו המעות ליד אחר הרי הם מותרים.

יא) י"א א' אמר ר"ש אמר ר"ה הפודה פטר חמור של חצירו פדיונו פדוי, יש לדעת אם דוקא בסתמא קאמר דהיינו שחצירו אינו יודע, ומשום דמחזקינן הדבר כזכות, וכעין דמיבעיא לן נדרים ל"ו ב' בתורם משלו על של חצירו, אבל אם חצירו מוחה לא, או"ד אף כשהחצירו מוחה, ולכאורה מהא דמיבעיא לן אי פדיונו לפודה ולהקדש מדמינן לה, מוכח דאף נגד רצון הבעלים מהני, דהא אם פדיונו לפודה, פשיטא דאין להחזיק

פטר חמור משלם כפל לזעלים מסייע לר"א דיכול לקדש במאי דביני ביני.

ואפשר דאם לא היה אחר יכול לפדות שלא מדעתו, דהיה יכול לקדש במאי דביני ביני, אף אם נאמר דאין לו צו קנין מחיים כלל, דנראה דהאומר לאשה התקדשי לי במה שאראך מציאה או נכסי הגר ותוכלי לזכות בהם, דמקודשת, ללא גרע משחוק לפני, ומדבר עליה לשלטון, וכמש"כ תו' קדושין נ"ז ב' דצמקדש בחלקו אם היה ראוי ליטול שכר עבור זה היתה מקודשת אף אם ממון גבוה הוא עי"ש, וה"נ דכוותה, ורק לפי שהיא יכולה לפדות הפטר חמור בלא דעתו ויהיה שלה לכך אינה מקודשת, ואיירי שידעת שזה פטר חמור, ולפי"ו פודה שלא מדעת זעלים היינו שפודה לעצמו.

ודאיתאן עלה יתכן להשוות סוגיין עם הירושלמי ונפרש דלדד דלהקדש מדמינן ליה, באמת לא יוכל לקדש במאי דביני ביני וכל"ק, והא דאמרינן או"ד כיון דקני להו צביני ביני לא דמי להקדש, ר"ל דכיון דיש כאן זכות דביני ביני לא דמי להקדש ויש לזעלים קנין ציה, ויכול לקדש צו, וממילא אין אחר יכול לפדות, ולפי"ו מתפרשא סוגיין כפשטה דאי פדיונו לפודה היינו אף מאי דביני ביני, אבל הלשון קצת דחוק, דכיון דקני להו צביני ביני, משמע דזה קושטא אף ללד דלהקדש מדמינן ליה, ומשמע דאף כשיכול לקדש במאי דביני ביני, אכתי אפשר דאחר יכול לפדותו לעצמו, וצ"ע. — א"ה, עי' מש"כ בעי"א סק"א סק"ו לחלק צין זכות דביני ביני דפטר חמור שהוא קנין ממון אף בעודו איסורי הנאה לצין זכות שיש לזעלים באיסורי הנאה באפרן, שהוא רק לאחר שריפתו, ועי"ש בס"ח סק"ג דמסתבר דאם צא למכור פטר חמור ביותר משווי דביני ביני, דהדבר תלוי בדעת הלוקח שאם משלם ציוקר בעד הביני ביני שפיר דמי, אבל אם משלם יותר משום שדעתו להשתמש באיסור, הרי זה דמי איסורי הנאה.

התו' רי"ד דקדושין נ"ז ב' פירש למתני' דמקדש בפטר חמור אינה מקודשת אליבא דר"י ומחיים, ומשום דכיון דאיסורי הנאה הוא אין לו צו קנין למאי דביני ביני, והוא כל"ק דסוגיין, וכמו שהוא צירושלמי לר' יוחנן, וטעמיה דבסוגיא דקדושין לא הזכירו איכא דאמרי כלל, וצרי"ט אלגזי

שם כי תיבעי אליבא דר"י דאמר אסור בהנאה להקדש מדמי ליה ורחמנא אמר ונתן הכסף כו', לכאורה משמע דלפי"ו יזכה הפודה בכל הפטר חמור ואף בהך דביני ביני, דסתמא אמרינן דפדיונו לפודה, אבל הדבר צ"ע דכיון דהך דביני ביני ממונו דזעלים הוא ורשאי לקדש צו את האשה וכדאמרינן לעיל י' ב', איך יתכן שיהא אפשרות להפקיע ממנו ממונו ע"י פדיון, והלא אף בהקדש לא אשכחן דע"י הפדיון יופקע זכות הזעלים אם היה לו בעודו הקדש, [כגון המקדיש דבר לדמי עולמו, דגם אחר הפודה אותו, יוקדשו הדמים לדמי עולמו של המקדיש], ויתכן לפרש דפדיונו לפודה היינו רק מה ששוא כנגד השם, ומ"מ גם צוה סגי למיחשציה כצית הקדש, דכיון דהשתא הוא איסורי הנאה, וכשאינו שוה אלא כנגד השם הרי כל אדם ראוי לפדותו לעצמו, תו לא מיקרי צית האיש, ואף כששוא הרבה, הרי זכות הממון כיש לו לאחר מכאן, והשתא דהקדש הוא, דהא איסורי הנאה הוא, ואפשר דהפודה זוכה צו בכולו, ואינו חייב לזעלים אלא דמי מאי דביני ביני, ואין לזעלים זכות בגופו, והלכך שפיר חשיב צית הקדש עד שלא נפדה, וצ"ע.

ובירושלמי פ"ב דקדושין ה"ח ראיתי שנחלקו ר"א ור' יוחנן אם מקדש בפטר חמור מקודשת, והיינו לר' יהודה ומחיים ובמאי דביני ביני, והיינו פלוגתא דתרי לישני בסוגיין י' ב', דל"ק מוקי למתני' דקדושין דמקדש בפטר חמור אינה מקודשת כר' יהודה ואפי' איכא צביני ביני, ואיכא דאמרי מוקי לה דוקא בדליכא צביני ביני, וסוגיא דקדושין נ"ז ב' כל"ק, ומבואר דיש מקום לומר דא"א לקדש במאי דביני ביני, דהשתא איסורי הנאה הוא, ואין לו צו עכשיו כלום, ושם צירושלמי אמרינן דאיכא צביניהו דר"א ור"י אם אחר יכול לפדות שלא מדעת הזעלים, דאם יכול לקדש במאי דביני ביני אין אחר יכול לפדות שלא מדעתו, דכשלו חשיב, אבל אם אינו יכול לקדש, דהשתא איסורי הנאה הוא, שפיר יכול אחר לפדות שלא מדעתו, ונלא נתפרש אם ר"ל שיפדנו לעצמו, או לזעלים, דגם לפדות לזעלים שלא מדעתם אינו יכול אם ציד הזעלים לקדש במאי דביני ביני, ומיהו יותר נראה דר"ל שיפדנו לעצמו, והיינו כבעיא דסוגיין, וכמ"ש להלן], ופשיט דצרייתא דהגונז

ב' כתבו דמהא דמסקינן דפדיונו לפודה מוכח דאף שלא מדעתו יכול לפדות, ור"ל אף נגד דעתו, דודאי בסתמא אין להחזיק שחפץ שאחר יפדה לעצמו, דהא מפסיד דביני ביני, ומצוה דס"ל דאף למאי דמסקינן דפדיונו לבעלים, מ"מ הא דחזינן לפוס בעיין דפודה פטר חמור של חצירו היינו אף נגד דעתו של הבעלים, נשאר למסקנא, דלא איבעיא לן מה נקרא פודה של חצירו, אלא פדיונו למי, וטעמא משום דלענין זה ודאי להקדש מדמינן ליה דהכל זכאין לפדותו, וזה דלא כדעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א קדושין כ"ג ב' שהצאנו לעיל דס"ל דאי פדיונו לבעלים בעי שליחות ורק מדין זכין קאמר ר"ה דאחר יכול לפדות, וכ"מ צירושלמי דקדושין הנ"ל דלמאי דקיי"ל דיכול לקדש צניי צניי דפטר חמור, אין אחר יכול לפדותו שלא מדעתו, ועו"ק דהא בסוגיין מצוה דאף לר"ש איחא למימרא דר"ה דהפודה פטר חמור של חצירו פדיונו פדוי, ולדידיה ע"כ למיתי מדין זכין, ודוחק לומר דאף לר"ש יכול כל אדם לפדות, עי' בהגר"א סי' ש"ה ס"ק י"ז לענין פדיון הבן, וכבר נתקשה בדבריו מרן זללה"ה צאה"ע סי' קמ"ח לדף כ"ט.

יב) נראה דלר"ש המוכר פטר חמור לחצירו, חלה מצות הפדיון על הלוקח, וכמו מוכר טבל לחצירו חלה מצות הפרשה על הלוקח, אבל לר' יהודה יש מקום לדון במוכר פטר חמור לחצירו להך דצניי צניי, אם מצות הפדיון נשארה על המוכר, דאיסורי הנאה לאו צניי מכירה נינהו, והא דהלוקח יכול לפדות הוא מכח שליחות דמוכר, [לדעת הסוברים דבעי שליחות בפדיון פטר חמור], או דכי היכי דזכה בהך דצניי צניי זכה נמי במצות הפדיון.

ומהא דתנן י"ב א' נתנו לכהן אין הכהן ראשי לקיימו כו' וכן בגמ' שם ב' זאת אומרת נחשדו כהנים כו' משמע דמצות הפדייה היא על הכהן, ומשמע דמהני נתינה לזה, ואין נראה לחלק בין כהן לישראל, [ועי' תה"ד פסקים סי' רל"ה ובספר מרן זללה"ה סי' סק"ו], ובטור וצרמ"א סי' שכ"א ס"י לא רצה לפדותו ולא ליתנו לכהן כו', משמע דנתינה לכהן מיפטר הוא מן המצוה, ומשמע נמי דעדיף שיתנו לכהן ממה שיערפנו, ואם ננתינה לכהן אין הוא מקיים המצוה, אלא נפטר ממנה, ואילו אם יערפנו יקיים מצות עריפה

הרצה לתמוה עליו מאיכא דאמר, ואין כאן מקום לתמוה, דשפיר פירש כסוגיא דקדושין, ברם נראה דהני ליכא לא פליגי, דהא רב נחמן הוא דמשני בל"ק לאחר עריפה וד"ה, ואיהו הוא דפשט בסוגיין מהא דהגונז פטר חמור דמשלם כפל לבעלים, וזה כאיכא דאמר, וכמו שהוא צירושלמי, וע"כ דתרי שינויי נינהו, ואף ל"ק מודה דגם לר' יהודה לא מיתוקמא בדאיכא צניי צניי, אלא דכיון דלדידיה משכחת לה בדליכא צניי צניי לכך הקשו לימא מתני' דלא כר"ש, ולפ"ז צאמת לא הו"ל להחזיק רי"ד למיסתם כל"ק.

ירושלמי קדושין פ"ב ה"ח רל"א מקדשין זו כו', נתפרש לעיל.

שם מתניתא מסייעה לר' לעזר ופליגא עליה כו', ר"ל צרייתא דהגונז פטר חמור מסייע ליה, ומתני' דאין מקדשין זו פליגא עליה, ותיבות וסופא פליגא עליה מיותרין.

שם פטר חמור אין מקדשין זו את האשה ור"ש מתיר כו', ר"ל דזה קשה ממ"נ אם מחיים מ"ט דת"ק הא לר"ל מקדשין צניי צניי, ואם לאחר מיתה מ"ט דר"ש, ומשני בפטר חמור שמת קאמר דלית ליה פדייה ולר' יהודה אין מקדשין זו, אבל לר"ש מקדשין זו, דרק עריפה אסרתו. שם ערפו אסור צהנייה עריפה עריפה כו', הוא צרייתא דמייחין י' ב' ומוקמינן לה אפי' כר"י ואשמועינן דלא נימא דעריפה במקום פדייה עומדת, וה"נ הכא פריך לר' יוחנן אליבא דר' יהודה, ומשני כדמשני בסוגיין.

שם מצינו דבר שהרמתו יוצא לחולין ואסור צהנייה, הוא מאי דאמר עולא בסוגיין ט' ב' יש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור, ומשני דאיכא טבול למעשר עני דבהפרשה הכל נותר, ועד שלא הפריש הו"ל צמיחה, והדר פריך מצינו דבר טעון פדיון ומותר צהנייה והוא נמי מימרא דעולא בסוגיין יש לך דבר שפריך פדייה ומותר, ודאי מצבור אדם כמו שהוא בסוגיין.

י"א א' תוד"ה הפודה אבל הכא לא כתיב בעלים, נראה כונתם דהכא להקדש מדמינן לה ואין צריך שליחות כלל, אלא כל אדם יכול לפדות, ולא דמי לתרומה דצריך שליחות והנידון אם בסתמא חשיב כזכות ונעשה שלוחו, [ול"ק משה"ק המל"מ פ"ד מה' תרומות ה"ב], וכן בצ"ק ס"ח

בעצמו, לכאורה היה ראוי טפי שיערפנו, ומשמע קצת דאם הכהן יפדנו יהא גם הישראל שותף במזות הפדייה, ומשמע דעדיין לא נפטר מן המזוה בנתינתו, אבל יותר נראה דכיון דרצון התורה בפדייה יותר מצעריפה, הרי ראוי להשתדל לפדיון אף אם יקיימנה אחר, ולפי זה יש לקיים דבנתינה לאחר מיפטר הנותן, והחיוז על המקבל, וכ"מ בשטמ"ק י"ב א' אות א' שהכהן עובר. — ואם מכרו או נתנו לעכו"ם, כיון דלאו בר חיוזא הוא, אפשר דלא פקע חיוזיה דמוכר, וז"ע.

ג) י"ב א' איצטא להו מהו לפדות בפסולי המוקדשין כו', יש לעי' מהו לפדות הקדש בפסולי המוקדשין, ונראה דפודין, דמסבירא אין לנו לחדש הלכות בפסולי המוקדשין, ואין איסור חל על איסור לא שייך כאן, דהא חולין נינהו ושפיר הקדש מתחלל עליהם, ומה שהזכירו לענין פטר חמור סבירא דאין איסור חל על איסור, הוא שם מושאל לומר דשמא מה שחידשה תורה פדיון בשה אינו אלא בשה חולין, והיינו לפי דפדיון בשה אינו כחילול דעלמא, אלא הוא דין מחודש, ולפי זה אם בא לפדות פטר חמור בפסולי המוקדשין בשויו שפיר פודה כדין חילול הקדש, וזוהי נוחא הא דפשיט רב מרי זריה דר"כ מקרא דכנצי וכאיל דמה צבי ואיל אין פודין בהן אף פסולי המוקדשין אין פודין בהן, ואם אימא דאף לענין לפדות בפסולי המוקדשין בשויון מיצטא לן, א"כ אכתי לא פשיט מידי, דנהי דבתורת שה אי אפשר לפדות בהן דכנצי וכאיל נינהו, אבל אכתי נשארה בעיין לענין לפדות בהן בשויון, [ומצאמי בטו"א בהקדמה שהקשה כן], אלא ודאי בשויון לא קמיצטא לן, וכל הנידון רק בתורת שה, ומקרא דכנצי וכאיל נמי איכא למישמע דמה צבי ואיל פודין בהן בשויון אף פסולי המוקדשין כן, והרי אם שחטן וצא לפדות בצשרן בשויון ודאי ראוי לומר דפודה, דכבר אולא קדושתיהו, וה"נ מחיים למה לא יפדה לפי שויתן לצשר.

ובן בפדיון הבן נמי נראה דיכול לפדות בפסולי המוקדשין.

נראה דאי אפשר לחלל הקדש על ביני ביני דפטר חמור, דאיסורי הנאה הוא ולא חשיב גופו ממון, והרי אם בא לפדותו בשויו חייב לפדות כולו גם הך דביני ביני, וא"כ אין זה אלא אפשרות לזכות בהך דביני ביני, ושפיר מהני בקדושי אשה, דלא גרע משחוק לפני וכיו"ב, ועוד עדיף דשייך

נראה דראובן הפודה פטר חמור שלו על שה של שמעון בהסכמתו של שמעון דחשיבא כל מזות הפדייה של ראובן, ושמעון אינו אלא כנותן מתנה לראובן שה למזות פדיון שלו, [ואף אם צריך שליחות של שמעון לכך, ונימא דאי אפשר לפדות בשה של עכו"ם], גם נראה דכה"ג טובת הנאה דשה הוי של ראובן בקתמא, ואף אם התנו שיהא הטובת הנאה של שמעון י"ל דהיינו כאילו ראובן מוכר לו את הטובת הנאה שלו.

אבל ראובן המפריש תרומה על טבולו מטבולו של שמעון בשליחותו, הרי מזות ההפרשה עיקרה של שמעון, וראובן רק שותף בה קצת, וטובת הנאה של שמעון כדין מפריש משלו על של חצירו, והטעם פשוט דגם טבולו של שמעון במזות ההפרשה כמו טבולו של ראובן, ונמצא ששניהם שותפים בחיוז, וכיון דההפרשה נעשית משל שמעון הרי זכה בעיקר המזוה, משא"כ בפטר חמור שהשה אינו במזוה כלל, הלכך לא שייך ליחס המזוה לצעל השה.

וראיתאן עלה יש לתמוה במה שכתבו הרמב"ן והרשב"א והריטב"א קדושין כ"ג ב', דבעיא דגמ' נדרים ל"ו ב' בתורם משלו על של חצירו אם צריך דעת, נפשטה מהא דהפודה פטר חמור של חצירו פדיונו פדוי, והרי כל האיצטא היא משום דמזוה דיליה היא וניחא ליה למיעצדיה, וזה שייך בתרומה, שאם אחר תורם על שלו, הרי הפסיד המזוה וכמשנ"ת, אבל בפטר חמור אף שאחר פודה בשליחותו מ"מ עיקר המזוה נשארה שלו, והאחר אינו אלא כנותן לו שה במתנה למזות פדיון, [ואף אם כהאי גוונא נימא דטובת הנאה הוי של הפודה בקתמא], וכיון שאינו מפסיד המזוה שפיר חשיב זכות מה שמרויח השה, וי"ל דגם

דשאר פדיון דקרא, וכסם דהקדש ופדיון הבן אינו נפדה בהם ה"נ פטר חמור, והלא כל הפדיון בשויו ילפינן משום דלא יהא חמור מן ההקדש.

שם ולא אמרה תורה בשה להחמיר עליו כו', מזה משמע דאף לכתחלה פודהו בשויו, וכ"מ מהא דר"נ בריה דר"י פריך ליה בשילקי בשויו, ואדרבה יתכן ויש יתרון בשויו משום רווחא דכהן, וזה דלא כמו שצידד צ"י בסי' שכ"א בדעת הרמב"ם, וכבר חלק עליו בדברי חמודות, וק"ק לפי זה למה נחשדו הכהנים על פטר חמור, הלא לית להו שום טורח, דכל כהן יש לו מטלטלין ששוין כפטר חמור, ויכולים לומר שהפטר חמור יהא מחולל עליהם, ונ"ל שהם טועים בהלכה וסבורים שהם פטורים.

יש להסתפק כשהפריש לפדיונו יותר משויו אם נתפסה גם התוספת וחייב ליתנה לכהן, ובשה לא קמיעיאל לי, דאף כששוה יותר מהפטר חמור נמי נתפס כולו לפדיון, אבל כשפודהו בדמים בשויו י"ל דיותר מכדי אונאה לא נתפס, ומסתברא דגם בדמים כל שידוע וחפץ להוסיף הר"ו כמוזיל וזכה הכהן בכל, וכ"מ י' ב' דלר"י ברי' פודהו בשקל אף כשפודהו בשויו ושוה פחות משקל, וכ"ה ברמב"ם והוצא בשו"ע סי' שכ"א ס"ה דבשוה פחות מג' זוזים פודהו בג', אבל בטעה י"ל דדינו כמקח, ונ"ע.

יש להסתפק עכ"ס שניה פטר חמור לר"ש, או אפי' לר"י וקנאו לציני ציני, אם בישראל כה"ג מנזות הפדייה על הלוקח, עי' מש"כ לקמן ד"ה נראה דלר"ש, מהו שיוכל העכו"ם לפדותו, ואף אם עכו"ם יכול לפדות מיד הקדש, מ"מ היכא שאין הפדיון נכנס תחתיו ואפקועי איסורא בעלמא הוא, י"ל דליתיה אלא צמי שהוא צמיוה זו, ואם אין העכו"ם יכול לפדותו, גם ישראל לא יוכל לפדותו בשליחותו, וינטרך למוכרו לישראל כדי שיהא אפשר לפדותו.

(יד) י"א א' ר"י נשיאה הוה ליה פטר חמור שדריה לקמיה דר"ט א"ל כמה צעניא למיתב לכהן כו', משמע דשדריה לפטר חמור עצמו, ומשמע דהיה כחוש ביותר ולא היה שוה כדי שה, וכן משמע מהא דשאל כמה צעניא למיתב לכהן, ואם הוא פטר חמור רגיל הרי קרא כתיב בשה ולהקל עליו, ולא מסתבר שצא לשאלו איזה שה היותר כחוש שיכול לפדות בו, דהרי בשה

זכייה בגוף החמור ליתרון זה, אבל לפדות עליו לא שייך, ואע"ג דלענין כפל חשבינן ליה י"א א' כגופו ממון, שאני התם דסגי במה שיש לו לאחר מכאן, ושייך זכייה בגויה, אבל לענין לפדות הקדש צענין שיהא לו עכשיו, והרי אף לענין קדושין ס"ל לל"ק י' ב' וחד מ"ד צירושלמי פ"ב דקדושין ה"ח דאינו יכול לקדש בהך דציני ציני, ונהי דקיי"ל דיכול לקדש, אבל לפדות הקדש עליו אין לנו, שהרי קרינן ביה אין לו עכשיו.

ובן נראה דאי אפשר לתת פטר חמור לכהן שיפדה ציני ציני שלו פטר חמור אחר בשויו, דפדיון בשויו ילפינן מהקדש כדאמר י"א א' לא יהא חמור מן ההקדש, וכי היכי דאין פודין בו הקדש ה"נ אין פודין בו פטר חמור, ונ"ע בספר מרן זללה"ה סי"ז סק"ו עי"ש שלא כ"כ, ואף אם הקדש מתחלל על המלאכה עי' מש"כ בזה שבעות י', מ"מ ציני ציני דפטר חמור גרע, דהשתא איסורי הגאה הוא.

ובן נראה דאי אפשר לתת פטר חמור לפדיון הבן בהך דציני ציני, דלא מנאנו שיהא אפשר לפדות פדיון הבן בשחוק לפני, וגם הכא גרע וכמש"כ.

י"א א' אר"י אר"ל מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה לפדותו פודהו בשויו כו' אלא לר"ש, יש לעי' לר"ש נמי כיון דקרא כתיב בשה מנלן לרבות כל דבר בשויו, והרי בפדיון הבן צענין קרא לקמן נ"א א' לרבות שוה כסף, וי"ל כיון דכתיב פדיון בקרא סברא הוא דבשויו שפיר דמי, ככל פדיון, ובפדיון הבן שאני דשוה כסף גריע מכסף ושפיר אינטריך לרצוי, אבל הכא שויו עדיף משה, ואכתי יש לשאל מנלן דסגי בשויו כשהוא פחות משה, דפשטא משמע דכל בשויו שפיר דמי, והרי גם חזינן דלא מהני נתינת הפטר חמור לכהן כדתנן י"ב א', ואף לר"ש הוא, וא"כ אינו ממש כקונה מן הכהן, ולמה לא נפרש דהקפידה תורה שלא יפדה בפחות משה, וי"ל דלא משכחת לה דכי היכי דמשכחת לה פטר חמור ששויו מועט ה"נ משכחת לה שה כיו"ב, וא"כ לעולם כשפודהו בשויו פודהו ביתר משה, כיון דבסתמא חמור שוה יותר משה.

נראה דגם כשפודהו בשויו, אינו פודהו בעצמים ושטרות וקרקעות, דאית לן למילף דומיא

גגמ' ל"ק כאן בשה כאן בשויו, אבל הדבר קשה
לחדש גירסא שלא מנאנוה בשום מקום, ואפשר
דקים לגמ' דתפדה כל שהוא ודאי משמע דסגי
בשויו בכל גווני, דלדרכה בא לרבות פחות משויו
בשה פטרוחא, אבל דלא ליסגי בשויו זה לא יתכן,
והלכך משניין קושטא דמילתא דדיעבד אמנם אף
בפחות משקל שפיר דמי בשויו, ושיעורין הללו בבא
לימלך, ומה שהרמב"ם לא הזכיר דדיעבד אף
בפחות משקל שפיר דמי, י"ל דממה ששנאו בעין
רעה, ממילא מובן שאינו לעיכובא אף אם פחת
מעין רעה, דאל"ה היה ראוי לשנות ובלבד שלא
יפחות משקל.

סימן ב

א) ה' ב' מתני' ומה הם באכילה בהמה טהורה
שילדה כמין בהמה טמאה מותר
באכילה כו' שהיוצא מן הטמא כו', נראה דבעופות
שלא נתפרשו סימניהן בתורה כדתן חולין נ"ט א',
הרי הדבר פשוט שהיוצא מן הטמא טמא ומן
הטהור טהור, דכיון דאין לנו סימנים, ורק ידענו
שמינים אלו טמאין ואלו טהורין ממילא היוצא מהן
כמותן, [אלא שיש נידון אחר בעופות דכיון שאינם
מולדין אלא מטילין ביצים וציהה הוא עפרא בעלמא
כדאמר תמורה ל"א א', שמא לא קרינא בהו היוצא
מן הטמא וכמו שדנו בזה בחו' נדה ג' ב', ומיהו
בחולין ס"ב ב' נקטו בפשיטות דאין לחלק בין
הנוול בצטן לנוול מציהה, וזו נראה גם מסקנתם
בגדה שם], דלא שייך לדון בענין אחר, כיון שלא
למדנו שסימניהם גורמים לטהרין או לטמאין, ואפשר
דאף ר"ש דילף לאסור קלוט הנוול מן הפרה,
דהיינו דוקא בבהמה שלמדנו שהסימנים גורמים
היתרים והלכך אפשר לאסור קלוט אף שנוול מן
הפרה, כיון שאין לו סימני טהרה, אבל בעופות
יודה דהיוצא מן הטהור טהור, דלא מנאנו בהן
שהסימנים גורמים, ונ"ע בזה.

ולפי זה בעופות הרי היוצא מן הטמא יש לו כל
הדינים שיש לאמו, וכן היוצא מן הטהור
הרי הוא כאמו ממש לכל הדינים ולא רק לאכילה,
אלא גם לכל י"ג דברים דתנן ריש טהרות צנזלת
העוף הטהור, וכן לכל מילי.

ודאיתאן עלה נראה דגם בבהמה למאי דס"ל
דהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן

סתם כבר הקילה תורה עליו, ולמה יצקש להקל
יותר, אלא ודאי פטר חמור כחוש הוא ולא היה צו
כדי שה רגיל, ושאל איזה מה כחוש יכול לתת,
והשיבו דלא יפחות מג' זוזי לצינוני, אע"ג שהפטר
חמור שזה פחות, א"נ בא לפדותו בשויו ושאל אם
יש שיעור למטה, או אם הלכתא כריצ"י, והשיבו
דרבנן נתנו שיעור, [אלא דממה שקבעו בגמ'
מימרא דר"ל דפודה בשויו בחר הכי, משמע קצת
דהבא לאו בפודה בשויו איירי], וזו דעת הרמב"ם
והובא בשו"ע סי' שכ"א ס"ה שפירש סוגיין בפטר
חמור שזה פחות מג' זוזים ובא לפדותו בשויו,
וע"ז אמרו דעין יפה בסלע וצינוני בג' זוזים,
ועין רעה שקל, והיינו כשזה פחות משקל,
בפחות משויו פשיטא שאינו יכול לפדותו, אבל
הטור העתיק דינא דסוגיין בסתם פטר חמור שאין
לפדותו בשה פחות מג' זוזים, ולא פירש דהיינו
בפטר חמור שזה פחות משה, כיון דבגמ' סתמו,
ואפשר דאף דעובדא דר"י נשיאה הוא בפטר חמור
כחוש, מ"מ מה שאמרו הרי אמרו עין יפה כו'
בכל פטר חמור איירי, ומתפרש דסלע הוא שויו
של סתם שה דלא מסתבר לקרא עין יפה לזה
שנותן פחות מסתם שה.

שם ל"ק כאן בבא לימלך כאן בעושה מעצמו,
בעלמא כה"ג אמרינן כאן לכתחלה כאן
דדיעבד, דאטו מי ששנה פרקו ולא בא לימלך מי
לא בעי למיעבד לכתחלה כצינוני, ואפשר דבא לומר
דאין שיעורין הללו במצות פדיון פטר חמור, אלא
הוא מכבוד הכהנים, והלכך בבא לימלך מורינן ליה
להוסיף לכבודם אף שמצחינת המצוה אין לזה ענין,
שהרי הפטר חמור קדוש מעצמו ואין לחייב לתת
יותר משויו, [לדעת הרמב"ם דבהכי איירי], ונפ"מ
כשכהן מפריש לעצמו או ישראל שירש מאבי אמו
כהן או בספק, דבכל הני ליתא לשיעורים הללו,
ואינו צריך להפריש יותר משויו, ואפשר דגם לדעת
הטור דבכל פטר חמור איירי, נמי עיקר שיעורו
אף בפטרוחא בר דנקא, ורק לטובת הכהנים אמרו
השיעורים הללו, ולא לכבוד המצוה, והלכך בפודה
לעצמו שפיר דמי בכל שה.

לדעת הרמב"ם דבפודה בשה לא נאמרו
השיעורים הללו, אלא בפודה בשויו, קשה
אמאי לא משניין הכי דתפדה כל שהוא בשה איירי,
ובצהגר"א ס"ק י"א כתב דהרמב"ם אמנם גרס

קלוטות וצמה שאינו מעלה גרה, אבל טהור הנולד מן הטמא כיון שיש לו סימני טהרה שפיר אפשר לטהרו, ולכך איצטריך קרא דאך את זה וגו', ומהא דילפינן לאסור טהור הנולד מן הטמא אפשר דאיכא למילף נמי להחיר טמא הנולד מן הטהור, אלא דאיצטריך גמל הוא לומר דלא נדרוש מאך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה דה"ק לא תאכלו הבא ממעלי הגרה והיינו לאסור טמא הבא מן הטהור, כדאמרינן בגמ' ו' ז', ואדרבה ממה ששאלו כן בגמ' או אינו אלא טמא הנולד מן הטהור ומאי ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה ה"ק כו', ולא שאלו סתם אשכחן טהור הנולד מן הטמא דאסור, טמא הנולד מן הטהור מנלן דשרי, משמע קצת כמש"כ דמדין טהור הנולד מן הטמא דאסור שפיר איכא למילף דטמא הנולד מן הטהור שרי, אלא דפריך דנימא דקרא אחי למיסר טמא הנולד מן הטהור, ולא טהור הנולד מן הטמא, ומיהו י"ל דעדיפא פריך.

ובראה דאף לר"ש טהור הנולד מן הטמא הרי הוא כטמא לכל מילי, דהיטת הצריכתא דצטהור הנולד מן הטמא לא פליגי ר"ש ורבנן, ואע"ג דחזינן דלר"ש סימני טהרה מילתא נינהו, דהא קאסר גמל הנולד מן הפרה משום שאין לו סימנים, וא"כ פרה הנולדה מן הגמלה כיון דאית לה סימנים, לא דמי לטמאה, ואף דמיתסרא, שמא איסור מחודש הוא, אין נראה כן, אלא ר"ש תרמי צעי שיהא נולד מן הטהור ושיהא לו סימנים, [או שיהא דומה ראשו ורובו לאמו אע"פ שפרסותיו קלוטות (דראשו ורובו לאו פרסותיו בכלל)], אבל נולד מן הטמא הרי הוא כטמא, וכן גמל הנולד מן הפרה נמי משמע דכל דין צהמה טמאה עליו לר"ש וכדקאמר אחד גמל הנולד מן הגמלה ואחד גמל הנולד מן הפרה ומשמע דשוין נינהו, וכן רהיטת הדברים דטמאים דפ' ראה וטמאים דפ' שמיני שוין צטומאחם, [וכן איעבר מקלוט לר"ש חשבינן ליה ז' א' עיבורו מן הטמא], ומזה נמי משמע דטהור הנולד מן הטמא אף לר"ש כל דיני טמא עליו, דאל"כ נמצא דלר"ש חמיר טפי טמא הנולד מן הטהור, מטהור הנולד מן הטמא, וזה איפכא מרבנן, ולמעוטי צפלוגתא עדיף.

בדברי התו' כ"ד א' ד"ה ראה דמשמע דדוקא בקלוט קאסר ר"ש צנולד מן הטהור אבל

הטהור טהור, וילפינן לה מקראי, דהיינו נמי שדינן שוה, וכאילו לא היו הסימני טהרה גורמים לטהרה, ולא נאמרו אלא לסימנא צעלמא על המינים, והלכך טהורה שנולדה מן הטמאה, אין שחיטתה מטהרתה ואין חייבין על חלצה כרת, ואין צה משום אבר מן החי, ופסולה לכתוב עליה ס"ת ותפילין, [ועי' צפ"ת יו"ד סי' ע"ט סק"צ שהציא צשם ספר יד אליהו (ואינו תח"י) שנסתפק בזה], וכן טמאה שנולדה מן הטהורה הרי היא בכל הדינים כטהורה, [ואם נימא דזה פשיטא, א"כ גם מזה יש להוכיח כמש"כ, דפשטא משמע דכי הדדי נינהו ואם היוצא מן הטהורה כטהורה לכל מילי, ה"נ היוצא מן הטמאה כטמאה לכל מילי].

ובראה דהדבר מצויר בגמ' ו' א' דאמרינן ל"ל למיתני שהיוצא סימנא צעלמא הוא דלא תיחלף לך כו', ואם נימא דיש כאן איסור מחודש ציוצא מן הטמא וצדינים מחודשים, הרי שפיר הוצרך התנא לפרש שאיסורו משום יוצא מן הטמא, ולא סימנא צעלמא דלא תחליף, אלא עיקר הדין שהוא צהמה טהורה שאיסורה משום שיצאה מן הטמאה, אלא ודאי פשיטא לגמ' שאין כאן שום איסורים מחודשים, אלא דסימני הטהרה נאמרו להכרת המינים, ולאחר שהוכרו הרי צאלציהם כמותם שלא נשתנה מינס צשינוי לורתם, והיינו דפרכינן ל"ל למיתני שהיוצא, שהרי אין זה גורם כלום, אלא דאמרינן שזה מין הטמא והרי הוא ואמו שוין, ומשני דלא נאמר אלא שלא תחליף.

ורא"ת לפמש"פ דדיינינן כאילו סימני טהרה לא נאמרו אלא לגלויי על המינים הטהורים והטמאים, ולאחר שהכרנום, אין לנו ענין צסימנים, אלא לעולם הולד כאמו, א"כ ל"ל תרי קראי חד אף את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגו' לאסור טהור הבא מן הטמאה, וחד גמל הוא להחיר טמא הבא מן הטהורה, ואמאי לא קגי צחד, דכבר נשמע מייניה דאית לן למיזל צחר המינים, ולא צחר הסימנים, וי"ל דמהא דשרינן טמא הבא מן הטהורה ליכא למישמע לטהור הבא מן הטמאה, דהא ודאי צהמה שנולדה מן הטהורה צלא פרסות וצלא המסס נמי דין הוא שמהא טהורה אף שאינה מעלה גרה ולא מפרסת פרסה, [עי' תו' חולין ס"ט א' ד"ה אלמה], וה"נ טמא הנולד מן הטהורה דיינינן ליה כצעל מוס צמה שפרסותיו

דהא תנא דמתני' נקט דרשא דפטר פטר לפרה, ונתיישב מה שדקדקו בתוד"ה והא.

שם וחמור שילדה כמין סוס כו', זכאן אשמועינן עיקר הדין דנדמה פטור מפטר חמור, ומרישא דפרה שילדה כמין חמור ליכא למישמע לה, די"ל דשאני קדושת הגוף דשפיר מיעטה זה תורה נדמה, אבל קדושת דמים אימא דאף נדמה חייב, עי' שטמ"ק אות א', ועוד דהא עיקר קרא בפטר חמור כתיב, ורישא דפרה אגב דיליף לה מפטר חמור נקטה וכמ"כ לעיל, והא דלא קתני חמור שילדה כמין שור, דהוי רבותא טפי דאף ששניהם קדושים בצבורה, אפ"ה פטורה, משום דטפי ראוי לאשמועינן דבשינוי קל חשיב נדמה, ולא אמרינן דחמור אדום בעלמא הוא, שזה חידוש בעיקר דין נדמה, וגם יש מקום לומר איפכא דשור וחמור כיון שזה קדושת הגוף וזה קדושת דמים הלכך לא קדשי, אבל סוס דהוי בהמה טמאה דכוותיה אימא יוקדש, ואף דלענין מקצת סימנים משמשינן בצבא דתרווייהו קדשי בצבורה עדיף, אה"נ דאיכא נמי סבא לאידך גיסא, וגם הדבר יותר בזה, דטמאה מטמאה מיעברה, ובגמ' חזינן נמי דהא דלא אמרינן חמור אדום בעלמא הוא, זהו החידוש הראוי לאשמועינן טפי מחמור שילדה כמין שור, והלכך נראית גירסתנו עיקר, ודלא כגירסא שהציא הרא"ש וחמור שילדה כמין פרה, ועי' להלן מש"פ בהא דפרכינן ו' א' השתא ומה פרה שילדה מין חמור כו', וזה דלא כמ"ש הגרע"א ז"ל לסייע לגירסת הרא"ש מזה.

ו' א' אבל חמור שילדה מין סוס למאי קתני לה לפטורא פשיטא השתא ומה פרה כו' אמרת אם יש צו מקצת סימנין כו', נראה דהא ל"ק ליה דנילף דין חמור שילדה כמין סוס מדין פרה שילדה כמין חמור, דאם פטרה תורה נדמה בצבור בהמה טהורה ליכא למילף מזה למיפטר נדמה בצבור בהמה טמאה, אלא דקשיא ליה דאם אימא דהא דאם יש צו מקצת סימנין חייבת בצבורה לא קאי אלא אפרה שילדה כמין חמור, ולא אחמור שילדה כמין סוס א"כ הרי התנא זכאן מייחס חשיבות לזה שתרוייהו בני מיקדש בצבורה נינהו, וא"כ היה ראוי למיתני חמור שילדה כמין שור לרבותא, ואמאי נקט כמין סוס דלא קדוש בצבורה, והיינו שהזכירו בגמ' אמרת אם יש צו מקצת

חזיר שרי, כבר תמה הרי"ט אלגזי סוף סי' א', דאין שום מקור או סבא לחלק ביניהם, דמ"ל אם אינו מפריס פרסה או אם אינו מעלה גרה, וכי היכי דדרשינן גמל גמל איכא למידרש נמי חזיר חזיר אם היה מקום לחלק ביניהם, ועי' מש"כ בזה לקמן שם.

ו' א' ל"ל למיתני שהיוצא כו', כבר כתבנו לעיל דר"ל דהיוצא מן הטמא הוא עצמו טמא כמו זה שיצא ממנו, דעל מין זה נאמרה הלכה, והולד הוא המשך המין, ולא שייך צו טעם שיוצא מן הטמא, ונראה עוד דאף אם היינו צריכים לדון משום יוצא מן הטמא דלא שייך ענין זה בזולד, דנחשב כיצירה עצמית מחודשת, מדע דהא מ"ר של טריפה כמ"ר של חמור, כמ"ש ביו"ד ספ"א ס"א, ורב ששת פשיט לקמן ו' א' לאיסורא מהא דקתני מתני' שהיוצא מן הטמא טמא, ואילו ולד טריפה קיי"ל דשרי אף לגבול כרבנן תמורה ל' צ' חולין נ"ח א', אלמא דולד טריפה לא שייך ביה איסור יוצא מן הטריפה, וכדאמר תמורה ל"א א' דמאורא קא רביא.

צ' ה' ב' מתני' פרה שילדה כמין חמור כו', לענין קדושת פטר חמור פשיטא דאין שייך שיוקדש הנוול מן הפרה, דפטרי חמור אמרה תורה ולא פטרי פרה, ואע"ג דפטרי סוסים וגמלים צריכים כלל ופרט למעוטינהו כדאמר ו' א', ואילו פרה ליכא למעוטי מהאי כלל ופרט, דהא שור ושה כתיב, היינו דוקא סוסים וגמלים משום דס"ד לרצוייהו מקרא דואת זכור הבהמה הטמאה תפדה דמשמע כל בהמה טמאה, אבל בהמה טהורה לא שייך שיוקדש פטר חמור לקדושת פטר חמור, ועוד דכיון דהיוצא מן הטהור טהור, לא שייך לקראו חמור, דשור הוא צדמות חמור, וע"כ מתני' אחי לאשמועינן שאין החמור קדוש בקדושת זכור בהמה טהורה, ויש לשאול דאין זה מענינא דפירקין דאיידי בהלכות פטר חמור, ועוד דבענין זכור בהמה טהורה באמת תני לה באידך פירקין ברחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל, וע"כ משום דס"ל לתנא דמתני' דמדרשא דפטר חמור פטר חמור דשמעינן דלריך שיהא היולד חמור והנוול חמור, שמעינן נמי לענין זכור בהמה טהורה דלריך שיהא הוא שור וזכורו שור, ולכך נקט לה הכא, והיינו דפרכינן עליה דרב יהודה

שם וגמר קדושת דמים מקדושת הגוף, ולא צעי למימר דריה"ג דריש נמי פטר חמור פטר חמור לקדושת דמים, ולא יליף קדושת דמים מקדושת הגוף, משום דקדושת הגוף מקדושת דמים סברא הוא למילף, וכמ"ש בשטמ"ק אות א', וא"כ לא הוי צריך לדרשא דזכור שור עד שיהא הוא שור וזכורו שור, [אף אי זכור כשז וזכור עז אינצריך לרחל שילדה כמין עז], דמפטר חמור איכא למילף, ועוד דבהדיא תניא דריה"ג דריש פטר חמור לדרשא אחריתי כדמיינתין בסמוך.

ג) ט"ז ב' מתני' רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הזכורה ואם יש בו מקצת סימנין חייב, ר"ל דעז שנוול מרחל שלא זיכרה אינו זכור וכן רחל זכר שנוול מעז שלא זיכרה נמי אינו זכור, ואם יש בהן מקצת סימנים, הרי הם צדין זכור, אלא דחשיבי בעל מוס כדלעיל ג' ז', ויש לדקדק דהו"ל למיתני אינן זכור כדתנן באנדרוגיטוס לקמן מ"א א', ולשון פטורה מן הזכורה מתפרש על מה שעתידין לילד שלא יהא קדוש, וכדתנן כ"א ז' בהמה גסה ששפעה כו' ופטורה מן הזכורה, וכן כ"ד א' חזיר שכרוך אחר רחל פטורה מן הזכורה, ולמאי דמבאר לקמן י"ז א' דגם בן נדמה אינו זכור לרבנן, וכדאמרינן ברחל בת רחל בת עז וברחל בת עז בת רחל, י"ל דנקט לשון זה לאשמועינן דגם אם היו נקבות הרי הן פטורין מן הזכורה, דמה שזילידו אינו קדוש.

י"ז א' אלא לעולם לזכורה והצ"ע ברחל בת רחל בת עז כו' זיל בתר אימיה דאימיה כו', ר"ל רחל בן רחל, דזכר איירי והנידון אם קדוש בזכורה, וכמו שפרש"י לאצב"א ברחל בת עז והנידון הוא אם רחל בת עז חשבינן לה כרחל או כעז, דכיון דהיא בת עז י"ל דחשובה כעז שנשתנתה, דהיולא מן העז כעז, והלכך אם ילדה עכשו רחל הרי היא נדמה, והיינו דאמרינן זיל בתר אימיה דאימיה והאי נדמה הוא, ולפי זה אם תלד עז נימא דחזר עז למקומו ויהיה חייב, וגמלא לפי זה דהני לישי פליגי, דאי אפשר לומר דר"מ מחייב בשניהם דהיינו גם ברחל בת רחל בת עז, וגם ברחל בת עז בת רחל, דאם מחייבין ברחל בת רחל בת עז, ע"כ דנקטינן ברחל בת עז שם רחל עלה, וא"כ עז בת רחל שם עז עלה, ויש לפטור רחל בת עז בת רחל, וכן איפכא.

סימנים כו', ולא אמרו סתם אמרת פטורה חמור שילדה כמין סוס מיבעיא, דהיינו להדגיש שלענין מקצת סימנים הרי ייחס התנא חשיבות זכאן לבני מייקדש בזכורה, וגם לרמוז דאם הוי קתני חמור שילדה כמין שור, שפיר הוי קאי הא דאם יש בו מקצת סימנין אחרוייהו, כפשטה דלישנא דברייתא ומסקינן דאפ"ה חידושא דלא נימא חמור אדום הוא חשיב ליה לתנא טפי, וכש"כ לפ"ז דבמתניתין הוי ראוי למיתני חמור שילדה כמין סוס וכמו שהוא בגירסתנו.

ה' ב' תנן התם רחל שילדה מין עז כו' מנה"מ כו', כבר כתבו תו' דמהא דפריך מנה"מ מוכח דממתניתין לא שמעינן לה וע"כ דרחל ועז שאני כיון ששניהם קדושים באותה קדושה, ולא דמי לחמור שילדה כמין סוס, והא דפריך והא תנא פטר פטר קנסיו לה לפרה, היינו דממתניתין מוכח דלא ס"ל לתנא הך דרשא דזכור שור, דא"כ לא הוי יליף פרה שילדה כמין חמור מקרא דפטר חמור, ומשני דאפ"ה דפלוגתא היא ור"י דאמר כריה"ג, ומ"מ רהיטת הדברים דתנא דמתניתין נמי מודה לדינא דרחל שילדה כמין עז פטורה, וכן פרכינן בפשיטות לקמן י"ז א' ולית ליה לר"מ אף זכור שור עד שיהא הוא שור וכו', והיינו על רחל בת עז, ומבאר דפשוט לגמ' דליכא דפליג בהא, וע"כ ז"ל דס"ל לתנא מסברא דאין לחלק בנדמה אם קדוש בזכורה המין שנשתנה לו או לא, דסו"ס נדמה הוא ואינו ולד ככל הולדות, א"נ הרי גם לרבנן אייתר להו זכור דכשז וזכור דעז, ולבתר דכבר ידעינן פטור נדמה מפטר חמור שפיר איכא לפרושי עד שיהא הוא כשז וזכורו כשז, ובגמ' לא חשו לפרש, והא דרב יהודה מוקי למתני' כריה"ג ולא כתנא דמתני', הוא משום דמשמע ליה מהא דנקט לה ברחל שילדה כמין עז, דצוה עיקר הילפותא, והיינו כריה"ג, וגם כריה"ג אשכחן קרא למקצת סימנין דתנן לה בהך מתניתין, ותנא דמתניתין אפשר נמי דדריש לה מאך דהשתא קושטא הוא דזכור שור מתפרש שהוא שור וזכורו שור ושפיר איכא למידרש מאך למעט דדאיכא מקצת סימנין, א"נ קים ליה מסברא דבמקצת סימנין נפיק מתורת נדמה, ועי' בשטמ"ק אות ז' השייך לתוד"ה תלמוד.

דככל נדמה שוינהו רחמנא ואף לענין צבורה ואחי שפיר הא דאיכפלו כל הני אמוראי לאשמועינן אליצא דר"מ דבאמת אף לרבנן אינטריכו להני קראי, ומיהו הא דכלאים ותכלת ונגעים, בלא"ה אינטריך לאשמועינן אף אליצא דרבנן, דלא למדנו כלל למיפסל צהו נדמה, והיינו דנקטו לשון הכל מודים ולא נקטו מודה ר"מ כדנקט ר"י, ולא נכרכא אלא לדרשא דאחד.

ברם לפי זה דאמרינן דבכל קרבנות מודה ר"מ דלא אמרינן חזרה שיית למקומה, ואינו קרב, ורק לענין קדושת צבור ס"ל דקדוש וכדין בעל מוס, א"כ קשה אמאי שבקיה ר' יוחנן לצבור דאירי ציה ר"מ, ונקט שער ר"ת, ואמאי לא אמר בצבור גופיה דמודה ר"מ שאינו קרב, (ונתעוררתי לזה ע"י בני משה נ"י), וזה מכריע לפרש הנריכותא דאף למסקנא לא משוינן חובה ונדבה, ומתפרש דאי מאו עו לא הוי ידעין למיפסל בנחת לדרי אף לא בחובות, ומאחד לא הוי שמעינן למיפסל בנדבה אף לא סתם נדמה, ולכך צריכי תרוייהו וכל חד כמשמעותיה דבנדבה לא מיפסל אלא סתם נדמה ולא בנחת לדרי, ובחובות מיפסיל אף בנחת לדרי, ובצבור כנדבה דמי וכשר גם להקדשה, [ו"ע למה פרש"י ליתנו לכהן, ואפשר דהפשוט יותר נקט, כלומר דלענין זה ודאי דמחייב].

ולמה שדדנו דרבנן נמי דרשי מאחד המיוחד מששת ימי בראשית אלא דסברי דלגלוי אחי דג"ז נדמה אף לענין צבור, י"ל דנקטו בגמ' הך ליטנא דמשמע קצת דגם בכל הקרבנות צעין מיוחד מששת ימי בראשית משום דלרבנן כן הוא, אבל קשה א"כ מנ"ל לר"י דר"מ מכשיר בקרבנות נדבה בחזרה שיית למקומה, הלא למעוטי בפלוגתא עדיף, ואית לן למימר דר"מ לא פליג אלא לענין צבור ליתנו לכהן ולא להקריבו, וגם לענין זה כבר אשכחן דקיל טפי מקרבן ציש צו מקצת סימנים כדאמר י"צ א', אבל צין קרבנות חובה לקרבנות נדבה לא אשכחן חילוק, ונראה מזה דרבנן לא דרשי אחד המיוחד, ומסבירא קים להו דכל שאינו מיוחד מששת ימי בראשית חשיב נדמה, ושפיר ס"ל לר"י דכל מאי דנפק"ל מאחד ליכא למילף לקרבן נדבה והלכך לר"מ כשר בחזרה שיית למקומה צשאר קרבנות, אבל הדבר ק"ק בסבירא לומר דמדרשא

ומיהו רבנן פטרי בתרוייהו, דלא פליגי לישי אלא צהי גוונא ר"מ מחייב, אבל רבנן בכל ענין פטרי, וכן מבאר ברמב"ן ורא"ש שהעתיקו צ' הלשונות וסיימו דהלכתא כרבנן, והיינו דפטור בכל גווי ומשמע נמי דלרבנן גם רחל צת רחל צת עו צת רחל פטורה, וכמו לענין שער ר"ת, ואפשר דגם יתכן לומר דר"מ מחייב בתרוייהו, דכיון דפתיכי צאם גם ממין הצן לא חשיב נדמה, ולפי זה היה אפשר לפרש הצרייתא דה"ק רחל צת עו ועו צת רחל שילדו צין רחל צין עו ר"מ מחייב וחכמים פוטרינן, אלא דלפי זה לא נזכר בצרייתא מה ילדו, וזה לא יתכן וכמ"ש להלן דכיון שזה עיקר הנידון מה דין הילוד לא יתכן שלא להזכירו, ולהוסיף צין עו צין רחל צריך להגיה הצרייתא, ולכך לא פירשו כן בגמ'.

מלשון הגמ' מבאר דמוספינן בצרייתא רחל צת רחל צת עו, ולא מפרשינן דה"ק רחל צת עו ר"מ מחייב בצבורה אם תלד רחל, דודאי ראוי לפרש את הנוול שעליו דנים, שזהו עיקר הנידון ולא שייך למיתני סתם ר"מ מחייב אם תלד, ולא לפרש מה תלד וכן לאצבע"א המפרש בצרייתא הולד שעליו דנים דהיינו רחל צת עו צת רחל, וכן לאוקימתא דרב אשי.

שם ואי מהכא הו"א ה"מ לגבי קרבן חובה אבל נדבה לא צריכא, פשטא משמע דהשתא משוינן חובה ונדבה וממעטינן מאו עו נדמה אפי' רחל צת רחל צת עו, או רחל צת עו צת רחל, דאחד גילוי מילתא הוא דג"ז בכלל נדמה, ולפ"ז הא דלענין צבור ר"מ מחייב, היינו רק ליתנו לכהן, וכן פרש"י, אבל לא להקדשה, והוא משום דמדמי ליה למקצת סימנין דחייב בצבורה ופסול לקרבן כדאמר לעיל י"צ א', ומ"מ נראה דלר"מ עדיף ליה רחל צת רחל צת עו א"נ רחל צת עו צת רחל ממקצת סימנין, דהא במקצת סימנין לא אשכחן דאינטריך קרא למיפסל לקרבן, אלא כיון דקרא דאך ליכא אלא בצבור, הרי מסבירא אמרינן דלענין קרבן לא מהני מקצת סימנין ואילו הכא צעין קרא דאחד לר"מ למיפסלינהו לענין קרבן, [ועי' תו' צ"ק ע"ח א' ד"ה עד].

ואפשר עוד דאף רבנן דפליגי עליה דר"מ ופטרי, דהיינו רק לצטר דאיכא קרא למיפסלינהו לקרבן ולכלאים ולתכלת ולנגעים, מזה מסתבר להו

בקרצן פסח], צוה שפיר איכא למידן ברחל צת רחל צת עו, אס יש צה עדיפותא מחמת שדומה לאמה, [ומיהו צעו צת עו צת רחל צת עו שפיר שיך לדון אף לל"ק לענין שער דר"ח].

ולענין הלכה למאי דקיי"ל כרצן, צעינ מיוחד מששת ימי בראשית צין בקרצנות חוצה, וצין בנדבה, וצין בצכור לענין ליתנו לכהן, ונראה דה"ה בפטר חמור, דראוי להשוות דיני הצכור, ורצ אשי לית לן למימר דפליג אדיני דנפקי מהני תרי לישני, וכ"כ מרן זללה"ה ס"ט סק"ט ע"ש.

(ד) י"ב א' קמ"ל תחת תחת מקדשים גמר, פרש"י דבקדשים לא קרב כדאמר

לעיל ג' צ' דמוס קצוע הוא לשחוט עליו, וי"ע דאס אימא דבקדשים נמי קדוש אלא דהוי בעל מוס, א"כ צמעשר דגס בעל מוס חייב צמעשר כדכתיב לא יבקר וגו', הרי אף אס נילף מקדשים נמי דין הוא שיהא חייב צמעשר, אבל צתו צ"ק ע"ח א' כחצו דכל עיקר או עו דאחי למעט נדמה בקדשים, אע"ג דאפשר למילף תחת תחת ממעשר ומעשר העצרה העצרה מצכור, משום דא"כ הוי מרצין מקצת סימנין לקדשים כמו בצכור, וא"כ עיקר או עו אחי למעוטי דלא מהני מקצת סימנין, וצריך לדחוק דכונת רש"י דכיון דהוא בעל מוס ולא שיך להקריבו, א"כ סברא הוא דאו עו ממעט גס צמקצת סימנים, ואע"ג דאיכא נפקותא אס פסולו משום בעל מוס או משום נדמה, כמ"ש תו' תמורה כ"ד צ', ומרן זללה"ה צסי"ט סק"ז הוסיף דנפ"מ נמי לדורותיו כמבואר י"ז א', מ"מ כיון דעיקר מצות הקרבן הקרבה, הרי סברא הוא דכד ממעטינן נדמה דאף נדמה צמקצת סימנין בכלל.

ויש לעי' למה צאמת ילפינן מקדשים ולא מצכור, הרי לחומרא מקשינן, וגס מעשר דמי טפי לצכור שהרי נוהג צבעל מוס, ונראה מזה דכיון דבכל הקרצנות ממעטינן נדמה אפי' יש צו מקצת סימנין, חזינן מזה דמקצת סימנים לא הועילו לאפוקיה מתורת נדמה, וא"כ דין מחודש הוא בצכור דרצייה רחמנא לנתינה לכהן, ולית לן לחדש כן צמעשר שהוא לצעלים, וגס י"ל דלדמות מעשר לכל הקרצנות חשיב כחומרא, דמקולת צכור הוא שנחחדש צו חיוצ צמקצת סימנים.

ויתכן עוד לומר דדין נדמה לית לן למילף מצכור לכל הקרצנות, די"ל דלא קידשה תורה אלא

דעד שיהא הוא שור וצכורו שור קיס להו לרצנן דצעי מיוחד מששת ימי בראשית, דהא שפיר קרינא ציה הוא שור וצכורו שור אף צהפסיקו דור אחד מששת ימי בראשית, דאכתי הוא שור וצכורו שור, וכן לענין פטר חמור וא"כ מן הראוי לאוקמי נמי מיעוטא דאו עו פטר לנדמה דומיא דמאי דמיעט רחמנא גצי צכור, ולא לחדש דמיעט רחמנא כל שאינו מיוחד מששת ימי בראשית, והא דלא ילפינן מצכור צכר כחצו תו' צ"ק ע"ח א' דאחי למעוטי ציש צו מקצת סימנים, וכמבואר לעיל י"צ א' דצוה חלוק קדשים מצכור, וגס עדיף לומר דדרשא דאחד לא אחי ר"י לחדשה רק אליצא דר"מ, וזה מספק לן למידחק צדר"י דנקט שער ר"ח דציה כתיב קרא, אבל ה"ה דצכור נמי לא קרב לר"מ, ודרשא דאחד אף אליצא דרצנן היא, וצריכותא דגמ' כפשטה דצת דגלי אחד דצעי מיוחד מששת ימי בראשית, מפרשינן נמי מיעוטא דאו עו למי שאינו מיוחד מששת ימי בראשית, וזה מסתייע מפרש"י שכתב ליתנו לכהן, וי"ע.

נראה דיש צו מקצת סימנין נמי פסול לכלאים ותכלת ונגעים דגס לענין זה איכא למידרש מה פשתן שלא נשתנה, ואפשר דרצ אשי מפרש להנך מימרי דאמוראי גס אליציה דמוקי פלוגתתן צמקצת סימנין, וגס לר"מ הרי רחל צת רחל צת עו עדיפא ממקצת סימנין וכמש"כ לעיל.

הא דאמרינן אבל נדבה לא, היינו דהוי מכשרינן כל נדמה, ואפילו רחל צת עו, ואפילו צאמר הרי עלי עו, נמי הוי מכשרינן רחל צת עו, דעו שנשתנה הוא, דהמין נקצט ע"י האס והאב, ולא ע"י נורתו, ואע"ג דצכור ממעטינן נדמה, הוי מפרשינן דהוא דין צהלכות צכור.

רש"י פירש הא דמודה ר"מ צשער של ר"ח לענין חזרה שיות למקומה, והא דנחית לדרי פירש צרחל צת רחל צת עו כל"ק, וטעמו ז"ל דצשער ר"ח שדינו צשער עזים ליכא מעליותא צרחל צת רחל צת עו, דאדרבה מה שקרובה יותר לרחל יש לפסול, ואס היא עו צת עו צת רחל ודאי פסולה, דעיקר המין מתיחס לשרשו וכיון דמרחל קאחו לאו עו נינהו, והלכך ליכא לפרושי אלא צעו צת רחל צת עו, ולענין חזרה שיות למקומה, אבל צנחת לדרי דאיירי גס צקרצנות שכשרים מן הרחלים ומן העזים, [ומשכחת לה נמי צחוצה

דאינו אלא כבעל מוס בעלמא, וכן לענין לפדות
 זו, ואם נימא דאף בראשו ורובו דומה לאמו חשיב
 נדמה לענין קרבן, יש לשאול מנין קים להו לרבנן
 למידרש מאך לחייב בצכורה במקצת סימנין, דילמא
 דוקא בראשו ורובו, ולכאורה מהא דס"ל לר"ש ו'
 ב' דאינו חייב בצכורה אלא"כ ראשו ורובו דומה
 לאמו, יש להוכיח דאכתי חשיב נדמה לענין קרבן,
 דאל"כ או עז ל"ל, נילף תחת תחת והעברה
 העברה מזכור, וכמש"כ תו' צ"ק ע"ה א' דכל
 עיקר קרא דאז עז אחי למעוטי נדמה שיש בו
 מקצת סימנין דאע"ג דאיתרבי לצכורה, אפ"ה
 פסול לקרבן, וא"כ לר"ש היינו בראשו ורובו דומה
 לאמו, ונ"ל דרבנן מסתבר להו למידרש מאך דאף
 במקצת סימנין קדוש בצכורה, אף דהו"מ נמי
 לאוקמיה בראשו ורובו, ועי' מש"כ לעיל ו' ב'.

מש"פ הרמב"ם פי"ב מזכורים ה"ט והובא
 בשו"ע סי' שכ"א ס"ג דדיעבד אם
 פדה בנדמה הוי פדוי, לא נתפרש, דהא ספיקא
 דאורייתא הוא, וגם איכא חוקת איסור, ובהדיא
 תניא צ"מ ו' ב' דאסורים בגיזה ועבודה, ואפי'
 בספק אם נתחייבו בפדיון, ועוד דהא כיון שיכול
 עכשיו להפריש שם לעצמו, הרי יש לחשבו כדבר
 שיש לו מתירין, וכמ"ש תו' והרא"ש ט' א' דאף
 בתר רובא לא אזלינן הכא לפטרו, כיון דיכול לתקן,
 [ומיהו אין כן דעת הרמב"ם שם, עי' מש"כ לעיל
 ט' א'], וכבר העתיקו הרמב"ם שם דעת הרא"ש
 והטור דספיקא הוי, ועי' ברי"ט אלגזי שהביא
 דצירושלמי פ"ב דזכורים מפורש לענין כוי דחייב
 לחזור ולפדות.

(ה) ו' ב' רש"א עד שיהא ראשו ורובו דומה
 לאמו איצטיל להו לאכילה כו', נראה
 דלאכילה הנידון בצכרה צמה שחידשה תורה לאסור
 גמל הנולד מן הפרה אם דוקא כשכולו דומה
 לגמל, אבל אם אשתני במקצת לא, או"ד כל שראשו
 ורובו דומה לגמל אסור, ואילו לגבי זכור הרי
 הנידון בדרשא דאך, אם לרבות מקצת או ראשו
 ורובו, וגראה דאם לאכילה נמי צעי ר"ש ראשו
 ורובו, יש לפרש דר"ש לטעמיה דכיון דחידשה
 תורה איסור בגמל הנולד מן הפרה וזוה לא
 מסתבר להחיר במקצת סימנים, הלכך גם לענין
 זכור דילפינן מאך לרצוי, לית לן לרבות מקצת
 סימנים, כיון דאף לענין היתר לא גריר בתר אימיה

זכור מובחר, וכמו שלא קידשה אלא זכר, ולא שני,
 ונתחדשו דינים אלו גם בפטר חמור שהוא בהמה
 טמאה, והלכך אי לאו אז עז לא הוי ילפינן מזכור
 למעט נדמה בכל הקרצנות, ואף לא צמעשר, ולא
 הוי מוקמינן גז"ש להכי וכיון דכל פסול נדמה
 צמעשר ע"כ למילף מכל הקרצנות, ממילא גם
 לענין מקצת סימנין דינו ככל הקרצנות, וכן זכור
 י"ל דלא הוי ילפינן מכל הקרצנות, דהא נוהג גם
 צבעל מוס, והלכך גם השתא שנתמעט נדמה
 בתריוהו, לא ילפינן להו מהדדי לענין מקצת
 סימנין, ומיהו צ"ק ע"ה א' ילפינן לענין כלאים
 בזכור העברה העברה ממעשר ומעשר תחת תחת
 מקדשים.

בשטמ"ק אות ב' וא"ת תיפ"ל דהוי מומא כו',
 ר"ל במקצת סימנין דומה לאמו, וסמך
 אמש"כ בתר הכי דעיקר קרא למעט במקצת
 סימנין אחי, וכן מתפרשא כונתם בתמורה כ"ד ב',
 אבל סתם נדמה לא מנאנו שהוא צע"מ.

לשון הגמ' דשויה רבנן ככלאים, היינו שאמרו
 שדינו ככלאים אבל הוא מדאורייתא, דלמה
 זה יצאו רבנן לפטרו ממעשר אם היה חייב
 מדאורייתא. — עיקר מה ששימשו ככאן צדמיון
 לכלאים הוא משום דבמתני' נ"ז א' תנן דכלאים
 פטורים ממעשר, וע"ז אחי צרייתא לפרושי איזהו
 כלאים, ועי"ש בתו' דנדמה בכלל כלאים.

נראה דללישני י"ז א' דר"מ פליג ברחל בת רחל
 בת עז או ברחל בת עז בת רחל, דבזה נמי
 משוינן מעשר לשאר קרצנות, אם לר"מ חלוקין גם
 קרצנות נדבה מזכור, עי' מש"כ לקמן שם, וכמו
 לאוקימתא דר"א שם, דהיינו סוגיין.

נראה דאף נדמה שיש בו מקצת סימנים בכלל
 צעיין אי פודין צו דבעיקר חסרון נדמה
 ליכא מעליותא בסימנין וכמש"כ לעיל, וכמ"ק מהא
 דלא משנינן דלכך תני פרה שילדה מין עז אין
 פודין, לדיוקי דהא רחל שילדה מין עז פודין
 בדאיכא מקצת סימנין, ומיהו י"ל דא"ה אדמפליג
 בין פרה שילדה מין עז לרחל שילדה מין עז, ליפלוג
 ולייתי ברחל שילדה כמין עז גופה בין איכא מקצת
 סימנים לליכא, ומיהו י"ל דנקטה לדיוקי דאף צעו
 שילדה מין פרה פודין בדאיכא מקצת סימנים.

יש להסתפק בנדמה שראשו ורובו דומה לאמו,
 אם עדיין תורת נדמה עליו לענין קרבן, או

זוה, וחשיב כזריה לעצמו להאסר, אבל אם לאכילה
סגי במקנת סימנין, הרי פלוגתתן לא שייכא
בפלוגתא דגמל הנולד מן הפרה, אלא פלוגתא
אחרתא היא עד כמה לרבות מקרא דאך, דר"ש
ס"ל דאין לרבות אלא ראשו ורובו דאכתי מיקרי
הוא שור וזכורו שור.

שם גמרא לענין זכורה כתיב אך זכור שור כו',
ר"ל והלכך אף דדרשינן אך חלק, מ"מ לא
מרבין אלא ראשו ורובו, דגם זוה אפשר למיקרי
זיה הוא שור וזכורו שור, ומ"מ נריך ריבוי,
וכדאמרינן לקמן ז' א' דזכור שור משמע עד
דאיכא כוליה דומה לאמו, ושפיר אינטריין אך
לרבווי ראשו ורובו.

ז' א' האי תנא סבר ליה כוותיה בחדא ופליג
עליה בחדא, יעויין בתו', ואכתי נריך יישוב
דאטו צעין כינא ס"ל לר"ש, הרי עיקר הנידון
למאן דאסר טמא הנולד מן הטמא אם מחירו
במקנת סימנים, וכיון דאשכחן דר"י ור"א אסרי
טמא הנולד מן הטמא ומחירין במקנת סימנים,
מהיכי תיתי נימא דר"ש פליג, ונראה דהני תנאי
מזו סברי דאף לענין זכור סגי במקנת סימנים,
וכסתמא דמתניתין, ואנן מספקין אליבא דר"ש
משום דאשכחן דפליג בהדיא לענין זכור דצעי
ראשו ורובו, ומיצעיא לן דאפשר ללאכילה נמי צעי
ראשו ורובו, והלכך ליכא למיפשט מיניהו לר"ש,
ואפשר גם דהני תנאי מסתברא להו למידרש אך
להתיר גם מקנת סימנין, וילפי מזה גם לאכילה.

(ו) ו' ב' אינטריין סד"א הואיל דבהמה טהורה
נמי חידוש הוא דאמר מר דם נעכר
ונעשה חלב כו', הדבר קשה לומר דהוי אסרינן
לחלב באיסור דם, דודאי חלב לאו דם הוא, ולא
שייך לכללו באיסור דם שאמרה תורה, אף אי מדם
קאחי, ואף אם דם שאינו אדום נמי יהא שייך ציה
תורת דם, דסו"ס זה חלב הוא ולא דם, וכמו שאין
שייך לשמש צו לזריקה, (ומיהו התם צעי דם
הנפש), ועוד דאם איתא דתורת דם עליו, א"כ
בדין הוא דלישתרי צבישול, כדין דם, דאם צישלו
אינו עובר עליו כדאמר מנחות כ"א א', וא"כ היכי
מוכחינן מקראי דחלב שרי, אימא דכל הני קראי
איירי ע"י צישול, [ומיהו י"ל דמשמע לגמ'
דרחמנא שרייה כמות שהוא], ולכן נראה דהשתא
נמי לא אחינן לאסור החלב אלא משום דאחי מחי,

אלא דלפי דאשכחן דאחי מחי ושרי כגון צינים
ודבש וגם מ"ר דקוסים וגמלים לל"ק ז' א', הלכך
היה מקום לדון גם בחלב דשמא דמי להני, ולכן
אמרינן דלמ"ד דם נעכר ונעשה חלב ודאי אין
לדמותו לצינים ודבש ומ"ר, והרי הוא כזכור מן
החי ממש ופשיטא דאסור, ובתרי הכי מסקינן דאף
אם אינו זא מן הדם נמי אין להחירו כיון דאחי
מחי, ולהאמור אין מקום לקושיא הנו"צ דאין
אפשר לאסור החלב משום דם, הרי לא גרע מדם
שצישלו, דהא לאו מתורת דם צעינן לאסורו
וכמש"כ, ומיהו פשטות הגמ' משמע דהשתא לא
אחינן מטעמא דליכא דאחי מחי ושרי, וע"כ י"ל
דהוי מרבין ליה מכל דם או מדרשא אחרת, או
דהיה ראוי שיצא כתוב לאסורו, ושפיר קשיא קושיא
הנו"צ, אלא שכבר כתב מרן זללה"ה דשינוי הטבעי
אינו בדין שיחשב שינוי להחירו, אבל מ"מ עדיין
קשה דהא בטעמא דדם שצישלו אינו עובר עליו
פרש"י מנחות שם משום שאינו ראוי לזריקה, וא"כ
חלב נמי הא פשיטא שאינו ראוי לזריקה, ואמאי
פשיטא לגמ' דראוי היה לאסורו, וי"ל דדוקא דם
שמחמת שינוי אינו ראוי לזריקה אינו עובר עליו,
אבל דם האיצרים אף שאינו ראוי לזריקה אכתי
הוא זבלו, ודכוותה חלב נמי אם דם נעכר ונעשה
חלב, ואפשר גם דאם היה חלב אסור, דלא הוי
מהני ליה צישול להחירו, דדם שצישלו י"ל דחשיב
שינוי טפי מחלב שצישלו.

ולבאורא נראה דמהיתר החלב אין ללמוד היתר
למ"ר דטהורה, דשאני חלב דחידוש
הוא, לא מיצעיא למ"ד דם נעכר ונעשה חלב, אלא
אפי' למ"ד איצריה מתפרקין כו', דאם איתא
דהיתר החלב אשמועינן דדבר היוצא בטבעו אין צו
משום איסור מחמת דאחי מחי, וה"ה למ"ר וש"ו,
ואשר לכאורה אם ילפינן לה מקראי דנציאים
וכתובים, הרי ראוי לומר כן דהכי הוי קים להו
לנציאים מסבירא למישרי חלב, וע"כ משום דלית
בהו משום איסור דמן החי, אם לא דנימא דהוי
הלכה למשה מסיני, וא"כ תקשי אמאי אינטריין
קרא למיסר חלב טמאה, הא לא שייך למילף
שריותא בחלב טמאה מהא דאשכחן חידוש צשריותא
דחלב טהורה, דהא טעמא דטהורה שריא משום
דציוצא בטבעו ליכא משום אצר מן החי, אבל
בטמאה דלית בה כלל משום אצר מן החי, ואנו

מידי, ולא אשכח אלא מ"ר דחמור, דשייך לספוקי
 זהו, ואפשר שהם צבוג ממוצע דראוי לדון זהו
 אי חשבינן להו כמיא עול ומיא נפוק, או כמקצלות
 גם תועלת מן הגוף. — ולכאורה מתפרש דמטמא
 משמע שיש צו חלק מן הטמא, אבל היוצא מן
 הטמא מתפרש גם דבר שהיה צבוג של הטמא
 ויוצא ממנו אף כשלא קיבל הימנו כלום, ולפ"ז
 ראוי לגרוס והני נמי מינייה דטמא הוא, כלומר
 דנפקי מינייה, אבל רש"י פירש דהוא מינו של
 הטמא, וז"ע דלשון היוצא מן הטמא לא מתפרש
 כן, וגם לא שייך לקרא למ"ר מינו של הטמא, ועי'
 רמב"ן דנראה כמ"כ.

ולאיכא דאמרי דמספקין לאסור גם דדידין
 דמיא עול ומיא נפוק, לא נריכין לדיוקי
 דמשמע דמתני' אחי לרצויי מידי מקוים כמו בל"ק,
 והלכך לא אמרינן מטמא לא קאמר, ומפרשין
 כפשוטה דהיוצא מן הטמא היינו כל היוצא ממנו
 אפי' שלא נטל מגופו כלום, דהני נמי מטמא
 קאחור, כלומר דנפקי מינייה, והרי הראיה ממש כמו
 בל"ק, ומרבינן אף כל מידי דמיא עול ומיא נפוק.

שם ב' ואיכא דאמרי דסוקים וגמלים לא קא
 מיבעיא להו כו', ר"ל דגמ' מפרש
 טעמא דשאלו על מ"ר דחמור ולא שאלו על
 דסוקים וגמלים, משום שלזה הוצרכו למעשה דמעלו
 לירקונא, ואה"נ דה"ה דמיבעיא להו נמי אדסוקים
 וגמלים, אבל השואלים לא הזכירו כלל אדסוקים
 וגמלים, ולפי זה פשיטא לגמ' דגם דחמור מיא
 עול ומיא נפוק, ואפ"ה מיבעיא להו.

שם מיתבי מפני מה אמרו דצב דבורים מותר
 מפני שמכניסות אותו לגופן ואין ממנות
 אותו מגופן, שריותא דצב נלמד מיהונתן ושמשון,
 ואפשר נמי דמקרא דויניקהו דצב מסלע משמע
 דצב שרי, [ובצב דבורים משמע כמ"ש הר"ש
 בפ"ו דמכשירין מ"ד מתוספתא דמהאי קרא ילפינן
 דצב חשיב משקה], והאי תנא מפרש טעמיה דלא
 חשיב יוצא מן הטמא, ומשמע דלל"ב הוא דפרכין
 דמשמע דאף דסוקים וגמלים קאסר אע"ג דודאי
 לא מימנצי מגופן, אבל לל"ק י"ל דחמור מימנצי
 מגופיה ולכך אסור, אבל דצב לא מימנצי מגופיה,
 ואפי' אם חל שינוי בצב, היינו משום דמיץ
 הפירות שינקו הדבורים משתנה צשהייתו צבוגן

צאים לאסור משום יוצא מן הטמא, מהיכי תיתי
 להחיר, ובשלמא למ"ד דם נעכר ונעשה חלב, שפיר
 איכא חידוש נוסף צשריותא דחלב טהורה, והוי
 ס"ד להחיר גם חלב טמאה מה"ט, אבל למ"ד
 איצריה מתפרקין כו' היכי הוי ס"ד למישרי
 צטמאה, אבל אי מ"ר וש"ז אסורין אף צטהורה,
 וחלב חידוש הוא, שפיר י"ל דס"ד למישרי אף
 צטמאה, אלא דמהא דמיבעיא לן צמ"ר דחמור
 משמע דצטהורה שרי, וכמ"פ הטור והמחבר צסי'
 פ"א, ולכן יש לפרש דאף אי שרינן גם חלב וגם
 מ"ר דטהורה נמי איכא למילף מזה היתר גם
 צטמאה, דטעמא דלא חשבינן להו כאצב מן החי,
 הוא משום דחזין להו כדצב נפרד ולא כחלק מן
 הצהמה, וא"כ מה"ט גם צטמאה שייך להחיר,
 והיינו דאיטריך קרא לאסור חלב טמאה.

ובטור שם הביא דעת הר"א לאסור מי חלב
 דטהורה, ולכאורה לפי זה כמ"כ מ"ר
 דטהורה, [דהא מי חלב היה מותר עד שלא פירש],
 ונריך יישוב הא דצבגמ' מיבעיא לן צחמור, ושמא
 יש לדחוק דלענין איסור אצב מן החי לא מהני
 טעמא דמיא עול מיא נפיק, דמ"מ כצב היה זמן
 שהמים נבלעו צבוג והיו לצב אחד, ותו הו"ל
 כאצב מן החי, משא"כ צטמאה דליכא משום אצב
 מן החי, ואנו צאים לאסור משום יוצא מן הטמא
 צזה ס"ד דבעינן לטעמא דמגופיה קא מימנצי כדי
 לאסור, ואי מיא עול ומיא נפיק שרי, אף שכצב
 היו צלועים צבוג, וז"ע, ועו"ק מחלי דיחמורתא
 עי' מש"כ להלן ז' צ'.

ז' ז' א' מיא עול מיא נפוק כו', ר"ל שאין
 מיתוסף דבר מהגוף למ"ר, אלא
 אדרבה הגוף נוטל חלקים מן המים וגם משנה
 אותם, והוא כעין דאמרינן לקמן לענין דצב
 דמכניסות אותו לגופן ואין ממנות אותו מגופן.

שם א"ל ר"ש תניתיה כו' מטמא לא קאמר אלא
 מן הטמא כו', לכאורה נריך פירוש דהא כי
 היכי דלא ילפינן מהא דקתני מן הטמא לאסור
 דסוקים וגמלים, ה"נ דחמור לצד דגם צחמור מיא
 עול מיא נפוק והאי דעכירי הצלא דצישרא הוא,
 והא ודאי לא משמע דר"ש פשיט להו לאסור גם
 דסוקים וגמלים, דהא לא קאי אלא למיפשט מאי
 דאיבעיא להו, וז"ל דר"ש דייק מלישנא דמתני'
 דקתני מן הטמא ולא קתני מטמא, דאחי לאחיי

לדבש, וז"ע צפי' הרגמ"ה הנדמ"ח שכתב דאף לל"ק פרכינן, אח"כ ראיתי צרא"ש כמס"כ.

ויש לעי' היכי פשיט ר"ש ממחני' דכל היוצא מן הטמא טמא, ואמאי לא נימא דבש יוכיח שהוא יוצא מן הטמא וטהור, וע"כ דמן הטמא מתפרש דוקא בממזין מגופן, וי"ל דאי דבש גזירת הכתוב הוא, שפיר י"ל דלא חש התנא לזה, דדבר ידוע דבש שרי, אבל אי שריותא דבש משום שאין ממזנות אותו מגופן, לפ"ז נראה דבאמת ע"כ לומר דמחני' לא חסרה אלא היוצא מטמא דהיינו שממזנות אותו מגופן.

לענין הלכה נחלקו הראשונים ז"ל אי קיי"ל כרז ששת ככל אמורא המכריע במחלוקת תנאים, או דכיון דסתם מחני' במכשירין דלא כוותיה, וכן בגמ' אמרו הוא דאמר כר' יעקב ומשמע דרזנן פליגי עליה, לא קיי"ל כוותיה, ודעת ר"ת והרמב"ם להקל ושרי דבש גזין וזרעין, ודעת הרמב"ן והרא"ש להחמיר, ומיהו לענין מ"ר דחמור, יש מקום לומר דאי לית לן למיפסק כרז ששת לפי ליטנא בתרא, תו אית לן למיפסק כוותיה בל"ק, דלל"ק לא אשכחן מאן דפליג עליה, וזו נראה דעת הראב"ד שצפ"ד ממ"א ה"כ השיג על הרמב"ם במה שהתיר מ"ר דחמור, ואילו צפ"ג שם ה"ג במה שהתיר דבש זרעין לא השיג, ודעת הרמב"ם דכיון דלא"ד לא מחלקינן בין מ"ר דסוקים וגמלים למ"ר דחמור, ובעלמא קיי"ל כא"ד, הרי צוה נמי קיי"ל כא"ד דגם מ"ר דחמור מיא עול ומיא נפוק, וממילא אי שרינן דבש משום שאין ממזנות אותו מגופן, ה"ה דיש להתיר מ"ר דחמור, אבל ז"ע דהרמב"ם צפ"ד שם כתב הטעם דשרי משום דהוי כפרש כמו שאמרו בגמ' בעור הצא כנגד פניו של חמור, וטעם זה לא מצאנוהו בגמ' לענין מ"ר, ואדרבה מדדנו ציה משמע דמ"ר לאו פרש נינהו, דמה שהם מאוסים לא מפיק להו מחורת אוכל, והרי הם ראויים למי שאינו יודע שהם מ"ר או בתערובת.

וב"ז לענין מ"ר דחמור, אבל מ"ר דסוקים וגמלים, לכאורה יש להשוותם עם דבש גזין וזרעין, דהא לל"ק שרו, ולל"ב תלינן להו בפלוגתא דבש גזין וזרעין, ויש לתמוה שהטור ציו"ד סי' פ"א סתם לאיסור במ"ר דסוקים וגמלים, [שכ"כ שם ל"ש דחמור ל"ש דשאר צהמה וחיה הטמאים,

והיינו סוקים וגמלים שהזכירו בגמ'], ואילו דבש גזין וזרעין שם בסוף הסימן הביא דר"ת והרמב"ם מתירין והרא"ש מחמיר, וכן המחבר שם בס"א במ"ר סתם לאיסור וכתב ויש מי שמחיר, ואילו דבש גזין וזרעין שם ס"ט סתם להיתר וכתב ויש מי שאוסר, והדברים יתכנו על פי מש"כ המ"מ צפ"ג שם לפרש דרז ששת ס"ל דמחני' דמכשירין נמי מצי סברה דבש רחמנא שרייה, ולאו משום דאין ממזנות אותו מגופן, אלא דלא ס"ל למעט דבש שיש לו שם לווי, דלפי זה כל מ"ר חסורין כר"ש, ומ"מ דבש גזין וזרעין נמי שרי.

מה שהדברים מינרים חומר נוסף שקורין לו היום מזון מלכות, [אם אינו נפסל מאכילה], אין לנו מקור להתירו אף להמתירין דבש גזין וזרעין, דמאן לימא לן דחומר זה אין ממזנות אותו מגופן, וכש"כ להפוסקים כר"ש דשריותא דבש מגזירת הכתוב, דודאי אין החומר הזה בכלל דבש שהתירה תורה.

שם גמ' חלי דיחמורתא כו', צפוטו מתפרש דס"ד שהם כמו ציגים שהיחמורתא מטלת, ויש בהם משום בשר מן החי, ואמר להו ר"ס דהוא זרע האיל, והוא מותר כמו מ"ר דטהורה, דדברים הנפרשים בטבעם דמו לחלב דלא מיתקרי משום דאחו מחי, עי' מש"כ לעיל ו' ב', אבל אי ציעי נינהו אף דנתרי מ"מ חסורים כמו נפלים וכיו"ב, וז"ע צצ"י סי' פ"א שכתב דה"ט דשרי משום דהוי כפרש, והדבר תימא דאם הוא כפרש מאי נפ"מ אם הוא ציעי או זרע. — ועי' לעיל שם שנתקשינו מזה לדעת ה"ר אליעזר שהביא הטור שם דאסר מי חלב, דמ"ש מזרעא דאילא, ושמא משום זה נדחק הצ"י לפרש טעם דפירשא בעלמא, אבל הדברים ז"ע.

שם אר"ה עור הצא כנגד פניו כו' פירשא בעלמא כו', לפי שאין הגבול ידוע בדיוק מאי חשיב כנפסל, לכך איצטריך לר"ה לאשמועינן, ומשמע דקים לגמ' דדאדם וחמור שוין, וכן לענין אכילה וטומאה, והיינו דמיייתי מעור הצא כנגד פניו של אדם, לענין עור הצא כנגד פניו של חמור, ועי' בתוד"ה דג שכתבו לחלק בין אכילה לטומאה לענין עיכול.

(ח) ז' ב' מחני' דג טמא שצלב דג טהור מותר באכילה, נראה דאשמועינן נמי דלא

שנבלעין בגוף וחורין ומתמנין, אבל דג שרי וכמש"כ תו', ולכך נקט דרך הריעי כלומר דאף שכבר נגמר עיכולו ויש לדנו כיצד לחוך אפ"ה שרי. — הא דפרכינן דנימא האי איעכלא והאי אשראי אשריץ, היינו משום דס"ד דאיירי אף בלא ידעין אם נמלא ציית הצליעה או ציית הרחם.

(ט) מנחות ס"ט א' אלא למנחות פשיטא דלא הקריצוהו נא לפחתך כו', מדלא פסיל אלא משום הקריצוהו נא לפחתך, משמע דכל תורת חיטים עליהו, כגון לענין חלה וזרחת המזון וחמץ ומצה, [ומשמע נמי דהקריצוהו נא לפחתך פוסל בדיעבד ומדאורייתא, דאל"ה אכתי תיבצי למנחות לענין דיעבד מדאורייתא], ולכאורה מזה מוכח דאין להתיר חמץ שנמלאו בתרנגולת בפסח וכמש"כ בתוד"ה דבלע, דאיך יתכן שחמץ שראויין למנחות שלא יאכל בהן איסור חמץ, ועי' בר"ש ורא"ש פ"א דאהלות שרמזו לזה, ואם נבא להשוות איסור וטומאה, ע"כ צריך לחלק בין חמץ לבשר, או בין בליעה ואכילה, ונפרש בליעה דואצים לאו דוקא וכמ"ש תו', או בין צהמה לבצלי חיים אחרים.

מש"כ תו' בשם רב האי לחלק בין איסור לטומאה, נקט בזווע ציהודה קמא יו"ד סכ"ו דמדרבנן קאמר דהחמירו לענין אכילה, ואין הדברים נראין, דפשטא דמתניתין בזכרות ז' ב' דדג טהור שבלע דג טמא אסור באכילה לפי שאינו גידול, מתפרש מדאורייתא, ובתו"כ מסמין לה אקרא כמו שהביאו תו' בצכורות שם, וסברת החילוק בין איסור לטומאה נראה דהוא משום דלענין טומאה צעי חשיבות, וכדחזינן דפחות מכזית מן המת אינו מטמא, וה"נ בעיכול נתבטלה חשיבותו, ועי' נדה נ"ה לענין יבש, משא"כ איסורי אכילה כל שראוי לאכילה הרי הוא באיסורו, והנה כזית מן המת שנתנוהו בדבש ונהפך לדבש, [כדברי הראשונים ז"ל עי' רא"ש פ"ו דזכרות סל"ה ובת"י שם], פשיטא שאינו מטמא, וזכר לדבר נדה ע' ב' ג' דברי זכרות כו' מת מטמא ואין נאצי מלח מטמא, ואילו לענין היתר אכילה הדבר צריך ראיה להתיר [כמ"ש הרא"ש שם], ועוד דלענין טומאה כל שפנים חדשות באו לכאן אינו צדין שיטמא, משא"כ לענין איסור אכילה כל שיוצא מן הטמא הרי הוא אסור, אף שהוא פנים חדשות, וכן ביצה שנטמאה הרי פשיטא שהולד הנוצר ממנה

מיחסר מחמת שמא בלע טעם מן הטמא בעיכולו, והיינו דקתני מותר באכילה, ולא קתני סתם מותר, דהוי מתפרש שהטהור בטהרתו ולעולם אפשר דצעי קפילא למיטעמיה אם אין בו טעם טמא, ואפשר דכללא הוא דע"י עיכול אין נבלע טעם, א"נ הטעם הנבלע חשיב כעפרא דעיכול עושה פירשא.

ועוד שמעינן ממתני' דדג טמא שהשריץ דג טהור אסור, ואע"ג שיש לו סנפיר וקשקשת, ולא אשכחן בקרא שמות דגים אסורים כמו בצהמות וחיות, מ"מ ע"י סימני הטהרה נקבעים המינים, וכאילו נתפרשו המינים הטמאים, והיוצא מהן כמותן, והסימנים כדלדולים ואינם מטהרים.

ולר"ש ור"פ ור"נ אשמועינן נמי מתני' דדוקא בידוע שבלעו והיינו שנמלא בדרך האוכלין או שנמלא שלם, הא בלא ידעין היכן נמלא, אסור מספק, ואע"ג דודאי קושטא הוא דרובא צמינן משריץין ואיכא למיתלי טפי שבלע טהור וכדר"א, ז"ל דמ"מ החמירו חכמים דכאן נמלא כאן היה, ומיהו הא דמשמע בגמ' דאף בדחויייה דבלע נמי חיישינן דהאי איעכלא והאי אשראי אשריץ, צריך טעם למה נחוש כ"כ, ואפשר דהיינו דוקא בשהיה כדי שיעור עיכול, אבל למש"כ תו' דאיירי בלא שהיה ז"ע.

שם וטהור שבלע דג טמא אסור באכילה כו', הכא לכו"ע אף בדלא חזיניה דבלע, ואף בלא חזינן שנמלא ציית הצליעה נמי אסור, דהא ליכא למיתלי אלא בצליעה דהא דג טהור אינו משריץ, וכמי שבלע בפניו דמי, ונקט האי ליטנא אגב רישא, ולרב אשי מתפרשא רישא דומיא דסיפא, וחידושא דמתני' דלא משני עיכול להתירו וכמ"ש תו', ועי' במנחות ס"ט א' ובתו' שם, א"נ אשמועינן דכל שניכר עדיין לא חשיב כמעוכל.

שם גמ' ר"פ אמר כגון שמלאו דרך ציית הצליעה, צריך לדעת מה בא להוסיף על רב ששת דאוקמה שמלא דרך הריעי, ואף אם נדחוק דר"פ לא שמיע ליה הא דר"ש, אבל אכתי למה קבע רב אשי דברי שניהם, ועוד יש לדקדק דלכאורה היה ראוי למינקט כר"פ דרך ציית הצליעה, גם משום שהוא תחלה, וגם משום שהוא שם כולל לכל הדרך, וגם משום לשון נקיה, ואפשר דר"ש לטעמיה דאסר ביוצא מן הטמא גם צמיא עול מיא נפוק לא"ד, ולכך ניחא ליה לאשמועינן דזה דוקא צמים ומשום

טהור דלאו צר קבולי טומאה הוא, ואילו לענין היתר אכילה בעינן בתמורה ל"א א' לטעמא דאימת גדלה לבי מסרחה כו'.

ובן פלוגתא דר"ש ורי"ב צפי"א דאהלות מ"ו בעופות וצדגים אם בעי מעת לעת או כדי שתפול לאור ותשרף, לא מסתבר לפרש דפליגי במציאות במהירות העיכול, אלא יש לפרש דפליגי בשיעור העיכול, דהיינו באיזה שיעור חשיב כנשתנה, ולענין אכילה לא מסתבר שיהיו נחלקים בהפלגה גדולה כזו, כיון דהעיקר ראוי להיות תלוי אם נפסל מאכילה, או עד כמה שנשתנה לפניו חדשות, אבל לענין טומאה שפיר י"ל דר"ש ס"ל דבשינוי מקוים כבר נפיק מתורת בשר המת, ורי"ב צ"ע עיכול גמור, ומיהו שמא י"ל דלכו"ע על פי רוב מתעכל בשיעור שתפול לאור ותשרף, אלא דרי"ב צ"ע חייש למיעוטא דזמנין ששוהה עד לעיכול, ור"ש לא חייש, אבל לפ"ו רי"ב צ"ע מטמא מספק, ולכאורה ל"מ כן, ומיהו גם לאידך גיסא לא מסתבר לומר דשיעור מעת לעת וג' ימים בכלל נקבעו בתורת ודאי כמדות חכמים, ובמשהו צ"ר מזה חשיב כודאי לא נתעכל, ועי' בתו' בכורות ז' ב' דאין זמן העיכול שוה לעולם, וצ"ע.

שם תוד"ה דבלע ומתוך הסברא היה נראה צין לענין איסור צין לענין טומאה דכל דבר שהוא שלם כו', עיקר הדין דעיכול עושה פירשא, הוא דבר הפשוט מסברא, דודאי נזאת תרנגולים לא שייך לקרואה בשר המת אף שלא אכלה אלא בשר המת, וכן נזאת כלבים או שאר בעלי חיים, והמשנה באהלות לא דנה אלא מתי נעשה פירשא כשהוא עדיין בתוך הגוף, ולעומת זה מצינו דעצמות המת אף שיצאו עם הגללים עדיין תורת מת עליהם, דלא נתעכלו, ובכפיפה מזרית מיציעא לן אי חשיב עיכול, וחטין שצגללי בקר נמי מצוהר דלא נתבטלו מתורת חטין, וכמש"כ לעיל, וע"כ דאין כל הדברים שוין, ואם מצינו דג טמא בתוך דג טהור, הרי חזינן שלא נתעכל להיות פירשא, וודאי כל דיני דג טמא עליו, ואי קשיא לן מהא דג שאכל בשר המת דמחזיקין ליה כנתעכל בשיעור שתפול לאור ותשרף ע"כ לחלק צין בשר דגים לבשר המת, או צין דג שלם לחתיכת בשר, או צין בליעה ללעיסה, או דע"כ היה כאן קיצה שמנעה העיכול, ושמא הדג הטהור היה לקוי

בעיכולו, או שאר סיבות, ושפיר י"ל דכהאי גוונא דחזינן ליה בשלימותו, דאף לענין טומאה לא חשיב עיכול, ותו אין לנו מקור לחלק צין איסור אכילה לטומאה, ולפ"ו לעולם כשהצלו עדיין ניכר צורתו ועדיין ראוי הוא לשימוש הקודם, הרי חזינן שלא נתעכל, והרי הוא כמתלתו צין לענין טומאה וצין לענין איסור, [ובכפיפה מזרית נראה שחל שינוי בחזק ההוצין ובאורך קיומן, ומיציעא לן אי סגי בהכי למיהב להו דין כלי גללים], והלכך חטים שבזפק התרנגולת הרי הם באיסורם לענין חדש, וכן אם היו טמאים לא נטהרו, ולא דמי לבשר המת שמתעכל בשיעור שיפול לאור וישרף, ולפ"ו לעולם ראוי לקבוע דין עיכול בדבר שהוא קמון, לפי ראות עינינו, אם עדיין שמו עליו, ועי' דר"ש וברא"ש פ"א דאהלות, ובשטמ"ק כאן אות י"ד.

נראה דאם עשו כפיפה מזרית מדבר שהוא רך כבשר, ובלעה פיל והקיא, דחשיב שינוי מעשה, כיון שהחומר נהפך מבשר לגללים ממש, ורק בהוצין שהעיכול אינו עושה בהם אלא שינוי קל, בזה פשיטא לגמ' דלא חשיב שינוי מעשה, אף אם מעכשיו דינו כגללים, ובה נחא מש"כ תו' דטבעת כעצמות ולא הוי עיכול כלל, ולא כתבו משום שאין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה, כמשה"ק הגרע"א ז"ל, דודאי ראוי לפרש עיקר הדין שאין בטבעת עיכול כלל, ולא לתלות הדבר בשינוי מעשה, דיהא משמע דשייך עיכול בטבעת, ואם בלע נכבא ועצדה טבעת יהא תלוי בצעיא דבלע הוצין ועצדינהו כפיפה, וכש"כ למש"כ דעיכול גמור מהני אף למיחש בשינוי מעשה, דלפ"ו ודאי יש להזכיר רק שאין צו עיכול, שהוא שורש הדין.

(י) נראה דאשתו של לוט מותרת בהנאה, דאע"ג דהנקצרים אפרן אסור כדאמר תמורה ל"ד א', הכא לאו כאפרן חשיב, כיון דאין סופו של בשר להעשות מלח, ותדע דאם היה אסור בהנאה, א"כ אמאי חשבינן לה נדה ע' ב' דברי בורות הא דמספקא להו אי מטמא, משום דמת מטמא ואין נציב מלח מטמא, והרי רמה הבאה ממת נמי ס"ל לר"א צפ"ב דאהלות דמטמא, וה"נ רקב, ולמה ליכא לספוקי באשתו של לוט, אלא ודאי אשתו של לוט חשבינן לה כפנים חדשות וכאילו אינה באה מן המת.

נהפך לדבש כבר נסרת, וכדרך שאמרו באפרוח מצינח טריפה תמורה ל"א א', ולפ"ז הדבר מפורש בגמ' להתיר איסור שנתערב בדבש ונהפך לדבש, וזהו דלא חיישינן התם בדבש של עכו"ם שמא עדיין לא נהפך האיסור לדבש, ו"ל דאז היה ניכר אם צמחא אס בטעם, דליכא מידי דאיסורא דטעמו כדבש, ולכך לא חיישינן ליה, ולפ"ז מצואר בגמ' דהמתערב בדבש נהפך לדבש, אבל ז"ע דגם במישחא כבישא אמרו כי האי ליטנא דע"ז ל"ח ב' אי משום איערוצי מיקרא קרי, ואטו נימא דגם מישחא כבישא מחזיר כל המתערב בו למישחא, ומיקרא קרי מעיקרא, ועוד דהתם שפיר איכא מישחא דאיסורא שלא יהא ניכר בטעמו צמחא ונאמרי שרינן, הלא איכא למישחא שעדיין לא נסרת, וע"כ לפרש התם כפרש"י שאין מערבין שלא יסרת, וא"כ דכוותה איכא לפרושי הכא דצמד ליטנא אמרינן להו, ועוד דלפירוש זה נמצא מפורש בגמ' דאם היה האיסור נהפך לדבש עד שלא נסרת, הרי הוא אסור, וא"כ איך אפשר להתיר המוש"ק שזהו עיקר הנידון, דמאן לימא לן דהוא נסרת עד שלא נעשה צושם, והרי הרא"ש קיים על דברי הר"י דגם ראיתו מדבש נריכא ראיא, אלמא דלא פירש כן בסוגיא דע"ז, ונקט דדברי הר"י הם מסבירא.

סימן ג

(א) ט' ב' וכיון דלעצמו הוא ל"ל לאפרושי כו', בפשוטו ר"ש ס"ל כחכמים לקמן י"ב ב' דהמפריש פדיון פטר חמור ומת אינו חייב באחריותו, ונפ"מ שאינו חייב לחזור ולפדותו, ואם ערפו מותר בהנאה, דלית לן למימר דסבר כר"א, ופליג נמי אעדותן של ר' יהושע ור' זדוק, וכיון שכן שפיר יש מקום גם לר"ש לחייב להפריש טלה לעצמו, לקיים מצות פדיון אף דמיפטר מנתינה, וחזינן מסוגיין דפשיטא לגמ' דלא חייבו חכמים להפריש, וז"ל הטעם דבאמת כל ספק מצות עשה פטור מן התורה, כדאמר חגיגה ד' א' אינטריך קרא למעוטי ספיקא, [ועי' מש"כ בחו"ב שם], ואפי' למ"ד ספק איסורא מן התורה לחומרא, היינו רק בספק איסור, דאשכחן חיוב אשם תלו, ומשום דראוי להזהר גם מספק איסור, אבל לחייב במצוה מספק לא מנאנו, ורק מדרבנן חייבו בספיקות כדתנן פ"ד דבכורים באנדורוגינוס ושם

ומייהו רמה הצאה מן המת יש להסתפק אי מיתסר בהנאה, ולכאורה יש להוכיח דאסורין, מהא דאמרינן תמורה ל"ד א' דבשר המת שנפרך טהור ואסור בהנאה, ומשמע דאף ר"א מודה דנפרך טהור, וא"כ משמע דרמה חשיבא טפי מדמטמא ר"א, וא"כ אם נפרך אסור רמה לא כש"כ, וכן יש להסתפק צבשר המינוקות דחשבינן להו כמעוכלין לענין טומאה צמנחות ס"ט ב' אם ה"ה לענין איסור הנאה, או דלענין איסור הנאה לא גריעי מאפר הנקצרין דאסור, וז"ע.

רא"ש פ"ו דצרכות קל"ה שהרי הדבש אם נפל בו חתיכה של איסור ואע"ג שהאיסור נימוח צמוך הדבש כיון שדרך הדבש להחזיר הדבר הנופל לתוכו דבש כמו דבש דיינינן ליה ומותר כו', וצמ"א סי' רט"ז סק"ב הקשה מהא דדס נעכר ונעשה חלב וחשבינן ליה חידוש אלמא צמר מעיקרא אזלינן, וכן מהא דאפרוח צינח טריפה שרינן בתמורה ל"א א' משום דגביל לצמר דמסרת, הא לא"ה הוי אסור אלמא צמר מעיקרא אזלינן, [לכאורה אין מפורש שם בגמ' דהוי אסור אף להדיא], ונראה דיש לחלק בין דבר שצטבעו להשתנות דאין לחשוב השינוי כאילו כלה הראשון ופנים חדשות באו לכאן, דהא אדרבה הפנים חדשות הם המשך הראשון, ואטו יין שנעשה חומץ שיך לחשבו כפנים חדשות, ועוד דאף אי הוי פנים חדשות אכתי יש לאסרו מדין יואל מן הטמא, וה"נ דס הנעשה חלב צטבעו או צינח הנהפכת לאפרוח, ושינוי הוורה אינה כלום, וכמו חלב הנעשה גבינה, ה"נ הצינח נעשית צמר, אבל שינוי מחודש הנעשה ע"י הדבש, שיך לחשבו כאילו נתעכל האיסור ונאצד מן העולם ופנים חדשות באו לכאן, שהדבש עושה עיכול, והרי לענין טומאה כגון שנתנו נבלה בדבש ונהפכה לדבש, [עי' תשו' הרא"ש כלל כ"ד ס"ו], ודאי מסתבר דאינו מטמא, דנבלה מטמאה ואין דבש מטמא, וי"ל דה"ה לענין איסור, וכמו שדנו צמו' מנחות ס"ט א' ולקמן ז' ב' לענין עיכול להתיר באכילה אם יש ללמדו מעיכול לטהרה, והכא עדיף כיון שאין ניכר כלל ונהפך לדבש.

ובבהגר"א שם וכן צפמ"ג הציאו דברי הר"ן ע"ז ל"ט ב' שהציא מפרשים שפירשו הא דאמרינן התם דלא חיישינן שמא עירצו דבר אסור בדבש משום דמיקרא קרי, דר"ל דעד שלא

הפרישו כל אחד טלה לעצמו, מאי תקנתיה דההוא גברא, דאף אם יתן לכהן דמי שה לכאורה לא הועיל, דהא אם יבא אליהו ויאמר על אחת מן הטלאים שזו היא פדיון הבכור, הרי ינטרף לתת לכהן, ונמצא דחלק הכהנים נשאר באחת הטלאים, ומתנה בעלמא הוא מאי דיהיב לכהן דמי שה, ונראה דאין לו תקנה אלא כ"כ יזכה לכהן את הטלאים שיזכה בזו שהיא באמת פדיון פטר חמור, ואח"כ יתן לו דמיה ויחזיר הטלה לצעליו, ומיהו מן הדין אם ע"י מכירתו עבר חיוב הפדיון ללוקח, [עי' לקמן י"א א' שנסתפקנו בזה], נראה דאין לחייבו בכלום דהו"ל כמוזיק מתנות כהונה בגרמא.

שם זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן, פרש"י וגם מפריש טלה לעצמו, ולכאורה אותו טלה שנותן לכהן יכול לפדות בו תחלה את הספק, ויהיה לעצמו, ואח"כ יחזור ויתנוה לכהן בעד הודאי, וכמ"ש תו' לעיל ד' ב' ד"ה ופודה, דזה שהפריש לעצמו יכול לחזור ולפדות בו פטר חמור ודאי, ואף דהכא שניהם בספק וממ"נ יש כאן חיוב ודאי, מ"מ לא גרע מחמת זה, שהרי כשמפריש טלה תחת אחד מהן, הרי אותו אחד נותר מיד בהנאה, ואת השא"א לחייבו ליטנו לכהן, דהא ספק הוא, וא"כ שפיר חוזר ופודה את השני באותו שה, וא"כ ראוי לפרש דמתני' נמי הכי קאמר דנותן טלה אחד לכהן לפטור בו את כל החיובים.

ובזה מתפרש נמי שפיר הא דקתני בחר הכי שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום, דר"ל דאף בעד שני הספיקות אין לכהן כלום, ומינה הא לעצמו צריך להפריש בעד שני הספיקות, ומיהו באחד סגי, דפודה בו וחוזר ופודה בו, וינחא ללא קתני מפריש טלה אחד לעצמו, דאז היה צריך לפרש דבשני זכרים צריך לפדות בו פעמים, ובשתי נקבות וזכר פעם אחת, אבל השתא דקתני אין כאן לכהן כלום לשון כלום בא לרמוז דאף בגוונא שהיו לכהן ב' ספיקות נמי אין לו כלום, ומינה דלעצמו צריך להפריש בשביל שתי הספיקות, בגוונא שישנן, ולפי זה א"צ לחדש דאיכא ספיקות שבהן א"צ להפריש לעצמו כמו שדייק כנראה הרמב"ם ממשנתנו עי' פ"ב מצבורים הכ"א, דאדרבה ליגנא דמתני' אחי שפיר טפי אם מפריש לעצמו בכל גוונא, ואף דאשכחן ליגנא דאין כאן לכהן

פ"ב זכר, ובמאות מתנות יהיו להו רבנן דין ממון והמוציא מחזירו עליו הראיה כדתנן חולין קל"ד א', והכא כיון דעיקר המצוה הוא ממתנות כהונה, ומנתינה ראוי לפטור בספק, הלכך אף במאות הפרשה לא חייבו מספק.

וזו גם כונת תו' שכתבו דמשום מצות עריפה נמי ליכא בספק, דמדאורייתא הרי כל מצות עשה אין לחייבה מספק, ומדרבנן דנו במאות פדיון ועריפה דפטר חמור, כדין מתנות כהונה דמספק אמרינן דהמוציא מחזירו עליו הראיה, דעיקר המצוה היא הנתינה.

שעבוד נכסים ליכא בפדיון פטר חמור, אע"ג בפדיון הבן איכא כדאמר לקמן מ"ט ב', דהא בפטר חמור אי צעי עריף ליה, ומה"ט נמי אם מת הפטר חמור אינו חייב לפדותו אח"כ, ומיהו בזה גם בפדיון הבן אינטריך קרא לחייב כדאמר נ"א ב', ומ"מ נפ"מ לר"א י"ב ב' דמקיש פטר חמור לפדיון הבן, דמ"מ לענין לחייב לאחר מיתה לא מקיש להו, כיון דהכא אי צעי עריף ליה וכמס"כ בשטמ"ק שם, ואף דליכא שעבוד נכסים, אבל כופין אותו לפדות או לערוף כדרך שכופין בכל מצות עשה כדאמר כתובות פ"ו א', שזו מצוה חיובית כמו פדיון הבן, והרי לר"ש דמותר בהנאה, ע"כ שזו מצוה חיובית, וה"נ לר"י אף שאסור בהנאה, מ"מ בעיקר המצוה לא נחלקו, וחייב לפדותו אף אם אין דעתו ליהנות ממנו.

ומינהו בספק דאמרינן לר"י דמפריש טלה לעצמו לאפקועי איסוריה, יש להסתפק אם הוא משום דניחא ליה בזה כדי שיוכל ליהנות ממנו, אבל לענין עיקר החיוב מחמת המצוה, ה"נ בחר נתינה גריר ולא חייבו חכמים מספק, וכמו לר"ש, או"ד כיון דהפדיון מהני לאפקועי איסוריה, הרי ראוי לדון מצות הפרשה כמצוה לעצמה, וחייב לעשותה מספק כמו כל מצות עשה דמחייב מדרבנן בספק או יערפנו, ולכאורה מסתברא דלענין חיוב המצוה לית לן למישוי פלוגתא בין ר"ש ור"י, והלכך אף לר"י בספק, אם אין דעתו ליהנות ממנו אינו מחוייב לפדותו או לערפו, ועי' בספר מרן זללה"ה סי"ז סק"ד בזה.

ב' ט' א' מתני' חמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן, יש לעי' הרי שמתכרן לשני בני אדם עד שלא פדאן, והם

לעצמו, ולכן נריך לפרש כמש"כ בשטמ"ק דדייק מדלל קמני וינאו שני ראשיהם כאחד נותן שני טלאים לכהן, ויש להוסיף דלרבי יוסי הגלילי שנתחדש גזירת הכתוב מיוחד דצינאו שני ראשיהם כאחד שניהם קדושים, לא יתכן למיתני סתם וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן, דאדרבה תחלה ראוי להקדים את המיוחד דאיכא צילדה שני זכרים כאחד דשניהם קדושים, וצמר הכי למיתני דבלא ראינו לא חיישינן להכי ונותן טלה אחד, וכש"כ לצמר דחזינן דגבי צכור צהמה טהורה לקמן י"ז א' שנה התנא כן, דודאי אם גם מתני' רבי יוסי הגלילי היא דהכא נמי הו"ל למיתני הכי. — א"ה, ע"י מש"כ לקמן מ"ח א' צמתני' לענין פדיון הצן אי מודה רבי יוסי הגלילי דאי אפשר לחייבו עשר סלעים.

שם אמר אביי אפילו תימא רבי יוסי הגלילי שאני התם דכתיב הזכרים כו', לכאורה משמע דלפי זה צפטר חמור שינאו שני ראשיהם כאחד לרבי יוסי הגלילי נותן טלה אחד לכהן, ומשמע דחד מינייהו קדוש, והדבר קשה דהא ודאי צכור לא משמע ואפילו צכורים, וא"כ דין הוא דתרוייהו לא ליקדשו, וכדאמר לקמן י"ח א' דאי קרובה ולא קרובות אפילו חדא לא ליתני, ועוד דהי מינייהו ליקדוש, ולא משמע לחדש דשייך קדושת צכור צכח של ארבעים מתוך שמונים, ולכן היה משמע דצאמת לרבי יוסי הגלילי לאביי צינאו שני ראשיהם כאחת שניהם אינם קדושים, ומתני' דקמני נותן טלה אחד לכהן משום דצתתמא לא חיישינן לשמא ינאו כאחד שהוא חשש רחוק מאד, והלכך אף ליתן לכהן מחייבינן ליה, והיינו דלא קמני מתני' וינאו שני ראשיהן כאחד, דלאו צהכי איירי, ותירואא דאביי הוא דלא הו"ל לתנא לשנות כאן דין ינאו שני ראשיהם כאחד, לפי דגם לרבי יוסי הגלילי צפטר חמור ליתא להאי חידוש דשניהם קדושים, וכמו שפירש בשטמ"ק דכל עיקר דיוקא דמתני' דלא כרבי יוסי הגלילי הוא ממה שלא שנה ד"ז צכאן.

וגם לפירוש תו' והרא"ש דהא דדייקינן דלא כרבי יוסי הגלילי הוא מדלל קמני נמי דמפריש טלה לעצמו, מחמת חששא דשמא ינאו שני ראשיהן כאחד, נמי ניחא דכיון דאין שניהם קדושים הלכך לא נריך להפריש לעצמו, והא דנותן טלה אחד לכהן, הוא משום דלית לן למיחש שמא ינאו כאחד,

כלום צכור צהמה טהורה וצפדיון הצן, והתם לא שייך לפרש דאין לכהן הא להפריש נריך, שאני התם דלא שייך צהו הפרשה, אבל הכא דצכר נשנה דין מפריש לעצמו, שפיר מתפרש אין כאן לכהן כלום, שהכהן הוא המוציא מחזירו ועליו הראיה, הא לעצמו מפריש, וגם אפשר דנקט התם האי ליננא אגב הכא, וכן לקמן י"ט ב', וצכר הצינאו אחרונים ז"ל דצתוספתא ספ"ק קמני צהדיא אין כאן לכהן כלום אלא מפריש טלה אחד ופודה צו כאו"א לעצמו, [ר"ל והוא לעצמו].

דברי הרמב"ם לא נתפרשו וכמ"ש צמל"מ, דריצוי הספיקות הם להחמיר ולא להקל, וכמו שהאריך צמרכצת המשנה, ולא יתכן להחירס צהנאה צלא פדיון, וצכלל אין עלינו לדון אלא על כל זכר אם יש ספק שהוא צכור, ואין לנו ענין צאמהות כלל, וצספק זה הרי הדבר יותר קרוב לחיוב, וצפיי"א הכ"ט כתב הרמב"ם לענין פדיון הצן דכשיש יותר צדדים לחיוב מחייבינן ליה, אף דהתם הוא רק נידון ממון, כש"כ כאן שיש סרך איסור. — מש"כ צכ"מ צשני זכרים ונקצה דגם מפריש טלה לעצמו, יתכן דכונתו דכיון דתחלת הנידון הוא עד שלא ניתן שה לכהן, ואז שניהם אסורים צהנאה, הלכך אין לנו לעשות מעשה ועי"ז לגרום שיהא השני נותר מכח ספק, אלא ראוי להשתדל שגם השני יהיה מותר צודאי.

ג) י"ז א' מתני' רחל שלא ציברה וילדה שני זכרים וינאו שני ראשיהן כאחת רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר הזכרים לה', מצואר דאינטריך קרא להכי, וכן צדין דכל ענין צכור הוא שאין דומה לו, וכששניהם צכורים ה"ז כאילו לכל חד קדש חד, וראוי להיות ששניהם אינם קדושים, ואפילו למ"ד קרובה ואפילו קרובות, מ"מ צצכור שענינו שהוא קדש לכולם, לא שייך למיהב יחוס זה לשנים, ולכך אינטריך קרא.

ט' א' מאן תנא אר"י דלא כרבי יוסי הגלילי כו', מה שפירשו תו' דהו"ל למיתני צמתני' דגם מפריש טלה לעצמו, צכר נתקשה צזה בשטמ"ק דהא גם צתר הכי צשני זכרים ונקצה נריך להפריש גם טלה לעצמו, ואפ"ה לא קמני לה צמתני', [ועי' מש"כ לעיל טעמא דמילתא], גם מנין ההכרח לומר דחיישינן למיעוטא כי האי דינאין שני ראשיהן כאחד, ואף כשהנידון להפריש

ואז אין שניהם קדושים, שהוא חשש רחוק, ולכן חייב לתת טלה אחד לכהן.

אבל מהא דהקשו בסוגיין לאציי דליתני וינאז שני ראשיהן כאחד, מבואר דלרצי יוסי הגלילי אף צידוע שינאז שני ראשיהן כאחד, נמי נותן טלה אחד לכהן, וכן נקטו בתוד"ה אמר דלאציי אלינא דרצי יוסי הגלילי קדוש אחד מן השנים אע"ג דאיכא למימר הי מינייהו אייתית והי מינייהו מפקת, [אלא דקשיא להו דנימא כל שאינו צוה אחר זה אפי' צבת אחת אינו], ואף לרבנן צידדו כן, אף שכתבו דבגמ' ל"מ כן, והדבר קשה איך יתכן שיהא דין צבור צכה ארבעים מתוך שמונים.

וגם מש"כ תו' דהכא לא אמרינן כל שאינו צוה אחר זה אפי' צבת אחת אינו, דלא אמרינן כן אלא במידי דחלי במעשה, ולא בקדושה הבאה מאליה, זה ניחא במידי דהסכרון הוא רק צוה אחר זה אבל לא צבת אחת, כגון מקדש שמי אחיות דבזה אחר זה איכא איסור אחות אשה משא"כ צבת אחת דאכתי ליכא איסור אחות אשה, וצוה אמרינן דמ"מ כל שאינו צוה אחר זה אפי' צבת אחת אינו, וצוה חידשו דצנעסה מאיליו שפיר דמי צבת אחת, אבל הכא בצבור אי לא קרא דהזכרים, אין הסכרון רק צוה אחר זה, דגם צבת אחת א"א שיהיו שני צבורים, דצבור אמר רחמנא ולא צבורים, וצוה לא מהני טעמא דקדושה הבאה מאליה, דמ"מ כל ענין צבור הוא האחד המיוחד ולא שייך למיתב זכות זה לשנים, וכמש"כ תו' בזכר ונקבה דאין הזכר קדוש לרצי יוסי הגלילי אף בלא טעמא דחציצה, משום דהנקבה היא ג"כ פטר רחם, וה"ל בזכר אי לא מרבינן מהזכרים, וכן נמי בצבור לנחלה לא שייך שיהיו שנים, [ומיהו התם י"ל דהיינו טעמא משום דצבור לנחלה באז תלי רחמנא, ותלוי בתחלת יצירתו ולא בהולדו, עיין רש"י בחומש פ' תולדות לענין יעקב ועשו], וצוה י"ל דלא משכחת לה שנים כאחד כלל, וכשנולדו שנים תלינן דזה שנולד ראשון נוצר ראשון].

ולבן נראה דלאציי אלינא דרצי יוסי הגלילי דחידשה תורה בצבור בהמה טהורה דשייך שיהיו שנים הקדושים בקדושת צבורה כשנולדו כאחד, והיה ראוי למילף מזה גם לפטר חמור, אלא דמיעט רחמנא הזכרים כדאמרינן בסוגיין, צוה אמרינן דעיקר הדבר שלמדנו מהזכרים דגם

שנים שנולדו יחד מיקרי כל חד פטר רחם, שפיר אית לן לקיים אף בצטר חמור, דענין פטר רחם גילוי מילתא בעלמא הוא מאי נקרא פטר רחם, ומיעוטא דהזכרים אית לן לאוקמי דלא חשיבי לשני פטרי חמורים אלא כחד, וכאילו היו גוף אחד דיינינן להו, ונפ"מ דסגי בטלה אחד לשניהם, אבל לענין איסור הנאה ומנאות עריפה הרי שניהם בודאי צדין פטר חמור לענין זה, ולא שאחד מהם הוא פטר חמור ולא ידעין הי מינייהו, דאין לחדש קדושת פטר חמור צכה של ארבעים מתוך שמונים, דלא שייך למיקרי לזה צבור, ואפשר נמי דאם צא לפדותם בשוים דלא יוכל לפדות את האחד לצדו כמו שא"א לפדות חצי פטר חמור, [אם אי אפשר, עי' מש"כ לעיל ג' א'], דתרייהו כחד נינהו, ונ"ע צוה, [וגם לגי' השטמ"ק ואע"ג דמנמנמי חד הוא דקדוש, נמי מתפרש כן דחד הוא דקדוש לענין פדיון דלא צעי שני טלאים], ומיהו לשון התו' ל"מ כן.

וב"ז לרצי יוסי הגלילי דחידשה תורה דין צבור שנים, אבל לרבנן דלא דרשי הזכרים, הרי בפשוטו דצבור אמר רחמנא ולא צבורים, וכל דאיכא שנים אין על אחד מהם שום דיני צבורים, וכמש"כ תו' דהכי משמע בסוגיין צוה דאמרינן לרבנן נהי דא"א לנמנא חציצה מיהא איכא, דמשמע דאם אפשר לנמנא לא היה צדין שיקדשו כלל, ואף דלא שייך הכא כל שאינו צוה אחר זה אפי' צבת אחת אינו, כמש"כ תו', דהכא גם צבת אחת דין הוא דלא שייך שני צבורים, (וכד פריך לאציי דליתני וינאז שני ראשיהם כאחד לא הו"מ לשנויי דלא צעי למיתבם דלא כרבנן, דלרבנן לא צעי למיתב מידי לכהן, דאין הדבר כן דהא לקושטא דמילתא סברי רבנן דא"א לנמנא ונותן טלה אחד לכהן, ואין דברנו אלא אי הוי סברי רבנן דאפשר לנמנא).

(ד) מ"ח א' מתני' מי שלא צברה אשתו וילדה שני זכרים נותן ה' סלעים לכהן, יש לעי' אמאי לא דייקין הכא דמתני' דלא כרצי יוסי הגלילי כדדייקין לעיל ט' א' ובשלמא לפירוש תו' והרא"ש שם דהדיוק הוא מהא דלא קתני נמי דמפריש טלה לעצמו, דלא ידעין אם ינאז ראשיהן כאחת או לא, ניחא דהכא ליכא ענין הפרשה לעצמו, אבל לפמ"ש פ' בשטמ"ק שם דדייקין מהא דלא קתני במתני' דצינאז שני ראשיהם כאחד

שיצאו שני ראשיהם כאחד, נמי אין שניהם קדושים, ונראה דבכה"ג שניהם אינם קדושים וכמש"כ לעיל, דכל ענין זכור היינו שהוא המיוחד ולא שייך שיהיה ענין זה בשנים בלא גזירת הכתוב, וכן מבואר בתו' וברא"ש לעיל ט' א' שפירשו דהא דאמרינן דמתני' דלא כרבי יוסי הגלילי, היינו משום דלרבי יוסי הגלילי אף שהוא חשש רחוק שיצאו כאחד, מ"מ יש להפריש טלה לעצמו כיון שאין הפסד בדבר, ומבואר דלרבנן א"צ להפריש לעצמו, ובשיעור השכיחות שיצאו שני ראשיהם כאחד לא פליגי רבי יוסי הגלילי ורבנן, דלא נחלקו אלא אם איכא למיקם עלה דמילתא או לא, ואם איכא דלקושטא דמילתא שיצאו שני ראשיהם כאחד מודים רבנן דשניהם קדושים, א"כ אף כרבנן לא אחיא מתני', אלא ודאי לרבנן אף שיצאו שני ראשיהם כאחד אין שניהם קדושים.

והגרע"א ז"ל בתשובות סימן קס"ו נקט דגם רבנן דרשי מהזכרים דביצאו כאחד שניהם קדושים, אלא דס"ל דליכא למיקם עלה דמילתא, והלכך קשיא ליה ז"ל לפירוש תו' והרא"ש ט' א' דהא דאמרינן דמתני' דלא כרבי יוסי הגלילי הוא משום דראוי להפריש טלה לעצמו לזאת מידי חשש שיצאו כאחד, דא"כ אף כרבנן לא אחיא, ולמש"כ ניחא דרבנן לא דרשי הזכרים כלל.

ובן משמע דפרש"י ט' א' ד"ה אלא משום שנאמר הזכרים בזכור בהמה טהורה דשמעינן מינה דאפשר לזמנא כו', וא"כ רבנן דס"ל א"א לזמנא ע"כ דלא דרשי הזכרים, ובעיקר כונת רש"י נראה דאין ר"ל דבסברא לא פליגי כלל רבי יוסי הגלילי ורבנן אם אפשר לזמנא או לא, ורק בקרא פליגי, דא"כ היה ראוי לפרש בגמ' ורבנן האי הזכרים מאי עבדי ליה, וגם בפשוטו נידון אפשר לזמנא או לא ראוי לקצו בסברא, אלא כונת רש"י דרבי יוסי הגלילי ס"ל מסברא ד"ל דאפשר לזמנא ומוקי לה לקרא בהכי והרי קרא כמסייעו לזה, ואפשר נמי דאף דס"ל לרבי יוסי הגלילי דאפשר לזמנא מ"מ אינו ודאי גמור, ובעינן לקרא למימר דרחמנא אמר דניעצד כהאי גוונא וניחא ליה צמנא דידן, והיינו דאשמעינן קרא דאפשר לזמנא, ורבנן קים להו מסברא דא"א לזמנא ולא צעו לאוקמי לקרא בהכי, וכן בתו' ט' א' ד"ה אמר כתבו דרבנן לא דרשי הזכרים כיון דס"ל דא"א לזמנא.

שניהם קדושים, א"כ ה"נ הכא איכא למידק מדלא קמני ביצאו שני ראשיהם כאחד דנותן י' סלעים לכהן, ואפשר דסמכו בגמ' אהא דפירשו בקמייתא.

ויתכן עוד דגם רבי יוסי הגלילי מודה דאף כשאנו מנמנמים שיצאו שניהם כאחד, דמ"מ אין הדבר יוצא מידי ספק, דאין יתכן לשער דדיוק בהיקף הראש של שניהם שהוא שוה ושיצאו ממש כאחד, והר"ז דומה לכלי חרס דאיכא גומות דאמר י"ז ב' דא"א לזמנא, אלא דכך ניתנה תורה לפי מה שעיינו רואות, ובה נתחדשה הלכה דשניהם קדושים, וא"כ אפשר דזה רק לדיני איסור וקדושה, דבהו אזלינן נמי בתר רובא, ושפיר קדשו בכה"ג, ואף דפטור חמור אית ליה פדיון והר"ז כהלכות ממון דאין הולכין אחר הרוב, מ"מ כיון דאית ציה איסור הנאה, הרי מנאות פדיון בתר איסורו גריד, אבל בפדיון הבן שאינו אלא דין ממון מודה רבי יוסי הגלילי דא"א לחייבו י' סלעים, דסו"ס מידי ספק לא נפקא, והלכך אף ביצאו שני ראשיהם כאחד אינו נותן אלא ה' סלעים, ואפשר נמי דמהאי טעמא אף רבי יוסי הגלילי לא יליף לפדיון הבן מקדושת הגוף דזכור בהמה טהורה וטמאה, והלכך אף אם קושטא דמילתא דיצאו כאחת נמי לא מייחזב אלא ה' סלעים, והרי לענין זכור לנחלה ודאי לא מסתבר דשייך שיהיו שנים אף לרבי יוסי הגלילי. — ואפשר עוד דבקרא כתיב כל פטר רחם הזכרים וכל זכור בני וגו', ומדכתיב זכור לשון יחיד גבי הזכרים, שם משמע מזה דפדיון הבן מרבינן שנים.

(ה) י"ז א' וכת"א א"א לזמנא אלא אחד לו ואחד לכהן, נראה דלא יתכן לומר שהוא דבר שאי אפשר שיצאו כאחת, דלא מצאנו שהתנה הקצ"ה במעשה בראשית על כך, וא"כ שפיר יתכן שצמיאות יצאו שני ראשיהן כאחת, אלא דחכמים ס"ל דאין צידי אדם להחליט שכן אירע, דא"א לזמנא כל כך שיהיו הצער והעצמות של רוב ראשו של כל אחד שוה ביציאתן כאחד, והלכך לעולם יש לדון הדבר כספק.

ונראה דמה"ט ס"ל לחכמים דלית לן למידרש מהזכרים שביצאו כאחד יהיו שניהם קדושים, כיון שהדבר לא יוכל לשמש צעולם המעשה, והלכך אף כשאמנת כלפי שמיא גליא

ספק זכור, וע"כ דאפילו אם הזכר קדם מ"מ הנקבה חולצת, וש"מ דכוליה רחם מקדש, וש"מ דאחותו חולצת, וצחולין שם סלקא בתיקו, וז"ל דלא קים לגמ' דיש להשוות רבי יוסי הגלילי ורצנן דדין זכר ונקבה, דשפיר סגי אם לשיניהם אין כאן לכהן כלום, וגם י"ל דהתנא שנה לשון זה דמתפרש גם בשלא יאלו שני ראשיהם כאחד, דומיא דמתני' דפטר חמור ופדיון הבן, וזוהי אף לרבי יוסי הגלילי הו' דדין ספק.

לפי' תו' לעיל א' דצביא דרצא בצרכתו אחותו הוא משום דאחותו גריעא מאחיו, לכאורה יש להוכיח דרצא ס"ל דמקצת רחם מקדש, מדלא קמיצביא ליה אלא בצרכתו דהיינו ברובו, משמע הא דמיעוטו פשיטא ליה דלא הו' חצינה, ואין לומר דצביא לאשמועינן דאף בצרכתו ברובו מספקא ליה דשמה הו' זכור, דזה שמעינן מצביא דכרכו בקצו דלא הו' מינו ואפ"ה מספקא ליה (וכרכו היינו אפי' רובו), וכן מוכח לפ"ז דכרכו אחיו אפי' ברובו נמי מין צמינו אינו חוץ, ולא מיעביא ליה אלא באחותו.

והרמב"ן בפ"ג פירש דרצא הכי קמיצביא ליה, אי טעמייהו דרצנן הכא משום דמין צמינו אינו חוץ וא"כ אפי' כרכתו ברובו נמי, ואין חילוק בין אחותו לאחיו, [ונקט אחותו שיהא ברור שהנידון רק על זה שנכרך, ועי' בתו' חולין שם, ובמה שפירש דצריהם מרן זללה"ה צו"ד סימן ק"ט ס"ק י"א ליישב משה"ק בשטמ"ק לעיל א' אות כ"ה], או טעמייהו משום דמקצת רחם מקדש, אבל כרכתו ברובו לא, ולפ"ז לא נפשט אי כוליה רחם מקדש או דסגי ברובו, [היינו מקצתו דצגמ' כמש"כ לעיל].

ותו' לעיל א' בתירוק קמא פירשו דפשיטא ליה דכוליה רחם מקדש, ומיעביא ליה אם דוקא צמיעוט אמרינן דמין צמינו אינו חוץ, או דאף ברובו אינו חוץ, ואין חילוק בין אחיו לאחותו.

ולענין דינא כתב הרמב"ן דכרכתו אחותו ספיקא הו', ואע"ג דבעלמא קיי"ל מין צמינו אינו חוץ, וכדאמר רצא סוכה ל"ז ב' לענין טרפי דהושענא, ז"ל דלאו כולהו בחדא מחתא מחחינהו, ולענין פטר רחם י"ל דצבי נגיעה ברחם ממש, והרי אף בנפתחו כותלי בית הרחם מיעביא לן צחולין שם, ומיהו דוקא כרכתו ברובו, אבל

(ו) ט' ב' ורצנן לימא קסברי רצנן מקצת רחם מקדיש כו', האזי מקצת נראה דלאו דוקא הו', דלא מסתבר לומר דאמנם חצינה פוסלת אבל דוקא צחולו, ואם נשאר כל שהוא צלח חצינה כבר יתקדש, דלעולם רובו צחולו, ועוד דכה"ג ראוי לחשבו כאילו רובו איכא צלח חצינה, דהא מג' רוחות ליכא חצינה אלא מרוח אחת, ומשמע דאף חצינה צמיעוט הו' חצינה, אי כוליה רחם מקדש, וכן מבואר בלשון הרא"ש צמתני', [ואפשר דלכך נקט לשון מקצת רחם מקדיש, משום דצדליכא אלא אחד הרי כל הרחם מקיפו, והשתא דאיכא שנים סתמא דמילתא כל אחד מוקף צמיעוט רחם, דמשהו רחם איכא ציניהם שאינו נוגע ציניהם, וכש"כ אם אחד גדול מחצירו דאז השני מוקף צמיעוט רחם, ואף דלפ"ז יתכן לומר דלא קפדינן אצחצינה צמיעוט, ולא פרכינן דהו' חצינה אלא משום דאינו נוגע אלא צמיעוט הרחם, אין נראה כן, דמשמע דפריך צפשיטות דלעולם הו' חצינה, ואף לעצמו לא יטריך להפריש, ואם נריך דוקא חצינה ברובו, מאן לימא לן דצחכי איירי, הלא זימנין דחד מינייהו מוקף ברוב רחם, וכן בלשון הרא"ש צמתני' מבואר דאף חצינה צמתני' הו' חצינה], ויש לעי' דהכא פשיטא לגמ' דחצינה פוסלת, ואילו צחולין ע' א' מיעביא לרצא כרכו בקצו ועוד וסלקא בתיקו, ושמה ה"נ קאמר חצינה מיהא איכא, ומדלא פשיט רצא מהכא דאין חצינה פוסלת, ש"מ דמקצת רחם מקדיש, ורצא צחוליה הו' דקמיצביא ליה, ומיהו זה יתכן אי גרסינן אמר רב אשי מין צמינו אינו חוץ, אבל אי גרסינן רב, קשה דלית לן למימר דרצ נמי מספקא ליה, ושמה רב כי אמרה לאו אהך קושיא אמרה, וגמ' הו' דמיייתי לה הכא.

והנה משמע דלא איפשיט אי לרצנן מקצת רחם מקדיש או כולו, ויש לעי' אמאי לא פשטינן לה ממתני' דלקמן י"ז ב' זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום, ופירשו תו' צסוגיין והתם דקאי אינאז שני ראשיהם כאחד דרישא, ומתפרש דצוה שוין רבי יוסי הגלילי ורצנן, ולרבי יוסי הגלילי אין כאן ספק זכור כמש"כ תו' שם ושם, דכיון דהנקבה ג"כ צמנצ שאלם היתה זכר היתה צדין זכור, הרי היא מצטלת פטר רחם של הזכר צודאי, וא"כ דכוותה ראוי לפרש דגם לרצנן אין כאן אפילו

ברא"ש חולין רפ"ו, והכא בספק ספיקא עדיף דהוי כעין רובא, אבל בפדיון הבן דדיינין כדן ממון וכל ספק אמרינן דהמוציא מחזירו עליו הראיה, ואף ברובא אין הולכין בממון אחר הרוב, ממילא א"א לחייבו לפדות, וכיון דא"א לחייבו, ברכה מנין. שו"ע יו"ד סי' שי"ט ש"ך ס"ק י"ב אלא שחזיו הנשאר יאל דרך דופן, נ"ב, ע"י בגליון הגרע"א לעיל סי' ש"ה בט"ז סק"כ, ואולי ס"ל כן להש"ך גם לענין זכור בהמה.

ז) רא"ש פ"א ס"י אפ"ה כיון דאפשר ליה בתקנתא דהפרשת טלה כו' לית ליה למיסמך אהיתירא דתרי ספיקי כו' דאשכחן נמי דעל רובא לא סמכינן כו', נראה דהוא כדן דבר שיש לו מתירין דמחמירין, ויש כאן איסור דרבנן על הנאה בפטר חמור עד שיפדנו, וממה שהביא רבינו מהא דמוקמינן למתני' דלא כרבי יוסי הגלילי יש לדקדק דאף מחמת ספק רחוק מאד החמירו, אבל לפירוש השטמ"ק בזה דמתני' דלא כרבי יוסי הגלילי, נראה דלית לן לחדש למיחש לחשש רחוק כ"כ.

ובבכור בהמה טהורה אשכחן נמי דלא סמכינן ארובא כי האי דמחלה נקזת, ומיעוט חיי"י, וכמש"כ רבנו בפ"ב ס"ד דזכר ונקבה ירעה הזכר עד שיתאזז ויאכל צמומו לצעלים, והוא בתוספתא פ"ב ה"ה, ויש לפרש דמשום קדושת קרבן החמירו, וגם אפשר דבקדושה הצאה מאליה אע"ג שהנידון אם חלה הקדושה מ"מ יהצינן להקדש דין מוחזק, וכל שא"א להוציא ממוחזק, הרי הוא קדוש מספק, וגם יש כאן חשש כרת משום שחוטאי חוץ, וגם ספק של חסרון ידיעה גרע, וע"י בתשובת הגרע"א ז"ל סי' קס"ז בזה, ולמש"כ מיושב.

ח) מ"ט א' זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום תנא ר"ה שני זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום כו', פסקא דזכר ונקבה אין כאן לכהן כלום, ליתא במתני' בשתי נשים שלא זיכרו, כמש"פ רש"י דע"ז קאי הא דר"ה, ונראה דמחמת זה נטו הרמב"ם והראב"ד פ"א מצבורים הכ"ד כ"ט מפרש"י, אע"ג דמסתברא דלענין דינא מודו לרש"י, וזוה אולא סוגיא שפיר, מ"מ לשון הגמ' משמע להו דקאי אהיכא דאיתא במתני' הא דזכר ונקבה אין כאן לכהן כלום דהיינו באתת זיכרה

במיעוטו קדוש, אי משום דמקצת רחם מקדש אם משום דמין צמינו אינו חוץ, דהא לדעת הרמב"ן אחרתו ואחיו כי הדדי נינהו, וא"כ מתני' דרבנן ס"ל אחד לו ואחד לכהן מוכחא דקדוש זה שהקדים, וגם לפי תו' הא לתירוץ קמא במיעוט לכו"ע אמרינן דמין צמינו אינו חוץ, ואף לפי מה שחילקו דאחרתו שאני וכן נקט הרא"ש, מ"מ מדנקט רבא כרכתו ע"כ דבמיעוט קדוש, וש"מ דסבר מקצת רחם מקדש, וכמש"כ לעיל.

ובמ"מ דדין מקצת רחם אי מקדש נראה דקיי"ל דספיקא הוי, דהא כן הוא לדעת הרמב"ן, וכן לתירוץ קמא בתו' נמי טעמא דקדוש במקצת משום דמין צמינו אינו חוץ, הא מין צמינו מינו אף במקצת חוץ, ואף דלתירוץ שחילקו בין אחיו לאחרתו מוכח מדרכא דמקצת רחם מקדש כמש"כ לעיל מדלא מיבעיא ליה סתם אי אחרתו חייבא, ומיבעיא ליה דוקא ברכתו, מ"מ מידי פלוגתא לא נפקא וסוגיין בדוכתא מסקינן דליכא הוכחה מרבנן דמקצת מקדש, וגם ר"ת בתו' חולין שם לא ס"ל לחלק בין אחיו לאחרתו.

בפשוטו דין זכור בהמה טהורה ופטר חמור ופדיון הבן שוין לענין הנך צע"י דחולין שם, ולפי זה בחציצה אף במקצת יש לפדות בלא ברכה, [והדבר נפגש כמה שקורין לידת מלקחיים, ולפעמים זה גם יכול לגרום שרוב הרחם לא יגע, וגם יש בזה משום שמוציאין אותו בהם, ע"י בתירוץ ג' שבתו' ט' א' ד"ה אמר], אלא שיש לדון מכה ספק ספיקא, ספק דאין חציצה פוסלת כדמיבעיא לן בחולין שם אף בסיב, ואף אם חציצה פוסלת שמה מקצת רחם מקדש, [וגם הוי ספק ספיקא המתהפך דאפשר לדון דמקצת רחם מקדש ואף אם כוליה רחם מקדש, שמה גם עם חציצה מיקרי כוליה, ולא נתמעט אלא אם ניטל או נפרץ מקצתו, ולא קאימנא בעיון בהלכות ספק ספיקא], אבל נראה דאף דאשכחן לפעמים שמצרכים מחמת ספק ספיקא, כגון בספירת העומר בספר ציום, דסופר אח"כ בצרכה מכה ספק ספיקא, דשמה ספירת יום הוי ספירה, ואף אם אינה ספירה שמה לא בעינן תמימות, מ"מ אין מזה ראיה לנד"ד, דהתם הנידון אם הוא חייב בספירה ושפיר מחייבינן ליה מכה ספק ספיקא, ותו כיון דחייב שפיר אפשר לו לצרך, וכעין דס"ל לה"ר יונה בביסוי דם כוי וכיו"צ הוצא

ואפשר דמזה למד הרא"ש לקמן בפ"ח ס"ג דבבן חלל שמת אביו לאחר ל', דחייב להפריש ה' סלעים והם לעצמו, כדחזינן בסוגיין דשייך לחייב לכהנים בפדיון הבן, והאי חלל הרי הוא חייב בפדיון, אח"כ ראיתי בתו' הרא"ש כת"י המוצא בריט"א פ"ח ס"י ס"ז שסמך באמת אסוגיין דמבואר דאף כהנים היו חייבים בפדיון הבן אי לאו דילפינן שפטרו אחרים, והלכך חלל חייב.

וברי"ט חלגוי שם בסוף הסימן הקשה דא"כ גם בספק היה ראוי לחייב להפריש ולעכב לעצמו, ואילו בחולין קל"ד א' אמרו בגר דספק פדיון הבן לקולא, ומשמע דאף להפריש אינו חייב, ולאו קושיא היא דגדולה מזו אמרינן לקמן ט' ב' דאף בפטר חמור לר"ש אין חייב להפריש שה מספק, ואף דהתם איכא נמי מלות עריפה בספק, וטעמא כמס"כ לקמן שם, דכל ספק מלוה אין חיובה אלא מדרבנן, ובספק מלוה דממון פטרו חכמים, וה"נ מלות ההפרכה בפטר חמור גרירא בתר מלות הנתינה ולא חייבה חכמים מספק, עי"ש, וכס"כ בפדיון הבן שאין זה אלא מלות מתנות כהונה.

שם במשנה אס פטרו את של ישראל במדבר דין הוא שיפטרו את של עצמן, לרבא ר"ל דין הוא דבכורי הלויים במדבר לא היו צריכין לפדות עצמן, דהלוי שבהן הוא תחת הבכור, וכדאמרינן באמת לקמן ה' א' דבכורות הלויים הפקיעו את עצמן, ונראה דרישא דמתני' כהנים ולויים פטורין מק"ו קאי נמי אפטר חמור, דבהכי איירי פירקין, אלא דק"ו דקאמר קאי אפדיון הבן ורק אמדבר, ובתר הכי ילפינן לדורות מוהיו לי הלויים, וילפינן פטר חמור מהיקישא דאך פדה תפדה כו' כל שיטתו בצבור אדם ישנו בצבור בהמה טמאה כו'.

ד' א' אמר אב"י ה"ק כהנים ולויים פטורין בהמתם מק"ו אס הפקיעה בהמתם של לויים בהמה של ישראל כו', ז"ע דבשלמא אס היה חמור של לויים מפקיע פטר חמור של ישראל, היה שייך ללמוד דאיכא קדושה בחמור של לויים, ואס יש בו כח להפקיע קדושת בכור של חמור של ישראל, דין הוא שקדושת החמור של הלוי תפקיע קדושת הבכור שבו בעצמו, שלא יטריך פדיון, אכל הרי לקמן ב' מוכיחין דהך בהמתם של לויים היינו שה, ושה גם של ישראל פודה פטר חמור, וא"כ

ואחת לא זיכרה, ומשום כך הוצרכו לחדש בזה חילוק בין איש אחד לשני אנשים, [ויעוי' בב"ח דשינה הגירסא כפי הראוי לפרש"י].

ובטעמיה דהרמב"ם אולי אפשר לומר דהנה אס היו היולדות שפחות שהיו שייכות אחת לראובן ואחת לשמעון והיה הגדון על היולדות למי, לכאורה בזה היה ראוי ליתן זכר לכל אחד, דכיון דיש כאן שני זכרים אית לן למיזל בתר רובא, ואית לן למימר דשפחת ראובן ילדה זכר, וכן שפחת שמעון, ועל הנקבה יטרכו לחלוק בדלא קיימא ברשותא דחד, ודכוותה לענין פדיון הבן נמי בשתי נשים של שני אנשים, ראוי להחזיק דכל אשה ילדה זכר, וסגי בהכי לחייב לזה שלא זיכרה אשתו, אע"ג שיש גם ספק שילדה נקבה תחלה, מפני שזד החיוב מרובה כמס"כ הרמב"ם דשמא ילדה זכר לבד, ואפי' ילדה נקבה שמא ילדה זכר תחלה, אכל בששניהם של איש אחד והנידון מי ילדה הנקבה, לא שייך לתת עדיפות לזו שזיכרה, והרי ע"כ אחת מהן ילדה נקבה, והנידון אולי זו שלא זיכרה ואולי היתה תחלה, והלכך א"א לחייב, [ועי' במל"מ שם דלדעת הרמב"ם יש לתקן הגירסא כיון דבשני אנשים לא משכחת לה באיש אחד ושתי נשים הוא דמשכחת לה], ועדיין ז"ע.

ודעת הראב"ד דכיון דמן הדין אף כשזד החיוב מרובה ראוי לפטור, דאין הולכין בממון אחר הרוב, אלא דמ"מ ראו חכמים להחמיר, ולענין זה טפי יש להחמיר כשכל היולדות ברשותו, דאחת מנשיו ודאי ילדה זכר תחלה, ואולי שתייהן.

ט) ג' ב' מתני' כהנים ולויים פטורין מק"ו כו', לרבא איירי מתני' בפדיון הבן, ויש לעי' בשלמא לויים איצטריך למעטינהו מפדיון, דהא מעות הפדיון ניתנים לכהנים, אכל כהנים תיפ"ל דכיון דמעות הפדיון לעצמם פשיטא דפטורין, והא בכל מתנות כהונה כמו ראשית הגז וכיו"צ לא אשכחן דבעי קרא למיפטר כהנים, וטעמא משום דפשיטא הוא שאין לחייבם לתת לעצמם, ואדרבה במתנות עניים איצטריך קרא להזהיר עני על שלו, וא"כ פדיון הבן נמי, ונראה מזה דפדיון הבן כיון דכתיב ביה פדיון לא דמי לשאר מתנות כהונה, ושפיר שייך לחייב גם לכהנים לפדות את בכוריהם, אע"ג דכסף הפדיון יהא לעצמם.

דהעודפים נפדו כמנותן לדורות, ואפשר לפרש דגם הפטרי חמורים נפדו בזה כמנותן לדורות, הרי ראוי לפרש כן, ולא לחדש פדיון אחר מה שלא נזכר, ואל יוכיחו זכורי אדם שנתפרש בהן פדיון ע"י הלויים.

שם אר"ח שה אחד של בן לוי פטר כמה פ"ח מישראל כו', נראה דלמעשה קושטא הוי דפשוטים דלויים לא הוו קיימי לבהדי זכורי ישראל, והיינו דכתיב ואת בהמת הלויים תחת בהמתם, דהא פשטא דקרא דהרבה בהמות דלויים פדאו בהמות ישראל, וע"כ דרך מה שהיה חסר נפדו הרבה בזה אחד, אבל כל כמה דהוה ספיק פדה אחד לאחד.

שם אמר רבא אף אן נמי תנינא ופודה זו פעמים הרבה ור"ח כו', לרבא לשיטתיה לעיל דפדיון הבהמות במדבר היה כמנותן לדורות בזה, ולא נחחדש אלא שהלויים הוורכו לתת שיהיו לכהן, ע"י תו' לעיל א' ד"ה אס, ניחא שפיר דמהא דאשכחן במדבר דשה אחד פטר כמה פטרי חמורים, איכא למילף דגם לדורות כן, אבל לאבי דפדיון הבהמות דמדבר ענין אחר הוא, דכאילו עברה קדושת הפטר חמור על השה, וקדושת הלויים מפקעת, והיינו דלמד מזה לדורות דלויים פטורין מפטר חמור וכמש"כ לעיל, לכאורה אין מזה ראייה דאם במדבר פדה שה אחד כמה פטרי חמורים, דיהא גם לדורות כן, ואפשר דלאבי ידעינן כן מסבא, דכיון דלא חלה שום קדושה על השה, למה לא יוכל לחזור לפדותו, ואפשר דמ"מ גם מסתייע הך סבא מהא דאשכחן במדבר.

מלשון המשנה ט' א' ופודה זו פעמים הרבה, משמע דלריך לפדות ולחזור ולפדות, אבל צבת אחת א"א לפדות הרבה, וכ"ה צבה"ג, אף דבספק איירי לפירוש תו', וליכא מנות נמינה, ונראה דה"ה צבהן שנפלו לו עשרה פטרי חמורים מבית אבי אמו ישראל, דנמי לריך לפדות ולחזור ולפדות, דלא מנאנו ששה אחד יפטור צבת אחת יותר מפטר חמור אחד, ואע"ג דבמדבר משמע מלשון הגמ' דחד פטר טובא דאפילו צבת אחת קאמר, שאני התם דכאילו לא היתה מנות נמינה נפדו, ומ"מ שפיר שמעינן מהתם דאין לריך שיהא שה אחד תחת כל פטר חמור.

לא נחחדש כאן אלא שהלויים נתחייבו לפדות בשייהן את הפטרי חמורים של ישראל, ומה שייך ללמוד מזה שפטרי חמורים של לויים אינם קדושים, וכנראה דהיינו טעמא דרבא ע"י תוד"ה אס, ואם משום שלא מצינו שהלויים פדאו את פטרי חמוריהם במדבר, ונימא דפשטא משמע דבהא דנלקחו בהמת הלויים כבר נפטרו כל הפטרי חמורים, הרי שפיר איכא למימר דהשיין של הלויים פטרו נמי את פטרי חמוריהן של הלויים, וז"ל דכיון דבעלמא פדיון פטר חמור ניתן לכהנים, וכאן מנאנו דנפטרו בשייהן של הלויים, ע"כ ענין אחר הוא, וכמו שזכורי אדם נפדו ע"י הלויים, והיינו שקדושת הזכור נפדתה על הלויים, וה"נ קדושת הפטר חמור עברה על השה של הלויים, ומ"מ פטורין מפדיון דקדושת הלויים פוטרתן, וא"כ דכוותה פטר חמור של הלויים נמי א"ל פדיון דמה שהוא שייך ללוי מוסיף זו קדושה ופוטרו.

וראיתאן עלה שפיר אפשר לקיים מש"כ רש"י צ"י החומש דאת בהמת הלויים תחת בהמתם, היינו רק תחת פטרי חמורים ולא תחת זכור בהמה טהורה, והא דפריך רבא אס איחא אפילו מזכור בהמה טהורה נפטרו, לאו משום דבמדבר נפטרו, אלא דפריך לאבי דאם מהא דשייהן של לויים פטרו פטר חמור של ישראל, קילפת דפטר חמור של לוי אינו קדוש, והיינו משום דחזינן דבעלות הלוי מפקעת הקדושה שראויה היתה לחול על השה של הפדיון, א"כ נילף מזה נמי דבעלות הלוי תפקיע קדושת השה שהוא זכור בעצמו, וקצת משמע כן בצרש"י שכתב דהא בהמה טהורה דידהו הפקיע בהמת ישראל, ולא כתב בהמה טהורה דאשרא, ואף ד"ל דקדושת פטר חמור שעברה על השה קילא מקדושת זכור של השה, מ"מ רבא לא ס"ל לחלק בכהן, וע"י צטמ"ק אות ג' צס תו' כת"י דנראה כונתם כמש"כ, וע"ע שם באות ד' ה'.

נראה דגם לאבי אינטריך דרשא דהיו לי הלויים לדורות.

שם ב' מה זכור אדם לא חלקת בין לדורות בין לאותה שעה בצסק כו', ק"ק דהא חלקת בזכור אדם דנפדו ע"י הלויים בלא כסף ורק העודפים הוורכו לכסף, וא"כ שמא נמי פטרי החמורים נפדו בחמורים של הלויים, וי"ל דכיון

בחרה, אבל משנודע אמרינן איגלאי מילתא למפרע, וכמו בכל הספיקות דמוקמינן אחזקה, דמ"מ כשנודע אמרינן איגלאי מילתא למפרע דטעותא הוי, אבל א"ל לומר כן, דהא תו' והר"ש צווגיין הוכיחו דכל דסגי צמפריש טלה לעזמו, מחייבין ליה לעשות כן, אף נגד רובא, דכיון דאין לו הפסד בדבר לית לן למיסמך ארובא, וא"כ אם איתא דטעמא דפודה צו פעמים רבות הוא משום דמוקמינן אחזקה, אמאי שרינן ליה לעשות כן, הא רובא וחזקה רובא עדיף, ואם ארובא לא סמכינן, כש"כ אחזקה, אלא ודאי דכיון דדיינינן המוציא מחזירו עליו הראיה הרי הממונן כודאי שלו והפ"ח פדוי צודאי.

ועוד יש להוכיח כן מהא דחשבינן ליה עשירי ודאי, וברא"ש וריטב"א צטמ"ק צ"מ ו' צ' כתבו דלכך צקפן אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין ולא אמרינן דצטל צרובא מדאורייתא, משום דמ"מ לא חשיב עשירי ודאי, ואם אציטול צרוב ואכל דפריש לא סמכינן למיחשביה עשירי ודאי, כש"כ דמחמת חזקה ליכא למיחשביה עשירי ודאי, וע"כ דהכא חשיב השה כודאי שלו.

ועוד מוכח לעיל ד' צ' דאם צמדצר לא היה אחד פודה כמה פ"ח, דלא היו יכולים לפדות צשה אחד כמה ספיקות, דהא ר"ח קאמר דלכך חנן דפודה צו פעמים רבות, והיינו ספיקות לפי תו', משום דאשכחן צמדצר דשה אחד פטר כמה פ"ח, ואם איתא דסגי בחזקה, א"כ גם כשפדה ספק אחד אכתי אית לן לאוקמיה לשה אחזקתו דעדיין כשר לפדייה, אף אם א"ל לפדות צשה אלא פ"ח, אלא ודאי לא סגי צהא דמוקמינן ליה אחזקתו, לענין לחזור ולפדות צו, דכיון דאפשר לתקן בלא הפסד לא סמכינן אחזקה, וא"כ הא דפודה צו פעמים רבות ע"כ משום דהא דדיינינן המוציא מחזירו עליו הראיה מחשיב ליה כממונו ודאי.

ובאמת הדברים נראין דראוי שיזכה צשה צודאי גם לאחר שפדה צו את הספק, דכיון דמנ"ד הדין אנו דנין המוציא מחזירו עליו הראיה ואינו חייב צנתינה, הרי לא גרע ממקום דליכא כהן דאמר חולין קל"ד צ' דאוכלן ומעלה אותן צדמים, והלכך אף אם היה צאמת פטר חמור והיה חייב צפדיון, מ"מ שפיר זוכה צשה צודאי, ומסתברא דצמתנתא חולין שם לאחר שהעלן צדמים,

(י' ט' א' מתני' פודה צו פעמים הרבה, צתו' לעיל ד' צ' פירשו דהיינו שפודה צו ספיקות הרבה, דכיון דפטור מנתינה שפיר חוזר ופודה צו, ונראה מזה דאפילו אם התצרר אח"כ שכולן היו חייבים צפדיון, נמי הרי הם מותרים, דאל"כ הרי כולם ספק אסורים גם עד שלא נודע, וטעמא דכה"ג דיינינן כאילו מתנות כהונה נגזלין, דכיון דהדצר ספק הרי ישראל זוכה צשה צודאי, ושפיר חוזר ופודה צו, וכן צהיו עשרה ונכנסו לדיר להחשער הרי העשירי קדוש צודאי, ואפילו נודע עכשיו שהיו פ"ח ודאין, וכדקרינן ליה עשירי ודאי צצ"מ ז' א'.

ומיהו צפדה פ"ח ספק אחד, והשה קמן, ונודע שהיה ודאי, הרי השה לכהן, דאכתי לא נגזל מן השצט, וצומן שהיה ספק היה שלו, אבל כשנודע הרי זה חוזר לשצט, ואם עד שלא נודע חזר ופדה צו ספק פ"ח שני, ואח"כ נודע לו, נמי השה לכהן מחמת השני, אבל מחמת הראשון הרי דיינינן כאילו נגזל מן השצט לפדיון השני, והאוכל מתנות כהונה פטור, ומיהו צאשתרשי ליה משלם מה שנהנה.

ודאיתאן עלה יתכן לייצב מה שנתקשו תו' צצ"מ ז' א' צהא דאמרינן לקמן י"א א' צישראל שהיו לו עשרה ספק פ"ח שמפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו, דמאי אחי למימר צהך והן שלו, עי"ש שהניחו צקושיא, ולמש"כ יש לפרש דעד שלא עשרן אם נודע שהיו ודאי הרי השיין לכהן, אבל לאחר שעשרן כיון שהיה צריך לשמש צהן צתורת ודאי שלו לענין מעשר, הרי הם נגזלו צזה מן השצט, ואפילו אם יודע עכשיו שכולן היו ודאי, הרי הן שלו, ומיהו גם צישראל שירש פ"ח מצית אצי אמו כהן אמרו לשון זה, וכן צצבליס, לקמן שם, ונראה דיש לפרש כאילו אמר מפריש עליהן עשרה שיין והן שלו ומעשרן, גם לומר שהשימוש למעשר חשיב כגזילה, הוא דצר רחוק, וגם בלא שינוי רשות, אפשר דלכו"ע אינן נגזלות.

ויש מקום לדון דשמא צאמת כשנודע שהיו ודאי פ"ח, אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דלאחר פדיון הראשון היה השה של השצט, ואינך לא נפדו, והא דשרינן לפדות צו פעמים רבות, הוא משום דחזקת ממון לא גריעא משאר חזקות ואולינן

הלוקח, ולא מהני נחית בתורת גולנותא כמבואר
ב"ק שם לענין עבד אי כמקרקעי דמי, [ולפ"ז גם
אם היה אפשר לפדות פטר חמור בשויו בקרקע
[עי' מש"כ לקמן י"א א'] נמי אי אפשר היה
לפדות זו כמה ספיקות בזה אחר זה, דאינה נגזלת
ובחזקת בעליה קיימא, וי"ע].

ובזה ניחא הא דמבואר ב"ב פ"א ב' דבקה שני
אילנות דמספקא לן אי קנה קרקע דמביא
ואינו קורא, אע"ג דמספיקא הרי קרקע בחזקת
המוכר קיימא ואמאי מביא, והעיר בזה בחמדת
שלמה ס"א, וכן מרן זללה"ה באה"ע סי' ל"ט
סק"ג, ולמש"כ ניחא, דאם יתבאר שקנה קרקע,
הרי הקרקע שלו דאינה נגזלת ויקבל אגרא, ושפיר
יש לו להביא מספק, ומרן ז"ל שם כתב ליישב בזה
במה שדן הגרע"א ז"ל בכל קדושי ספק שעי' כסף
אמאי הוי ספק קדושין, הרי צריכה להחזיר המעות
מספק, וכתב ז"ל דמ"מ אם תפשי הקדושין הרי
המעות היו שלה אלא שלקחוס הימנה, וכדמוכח
מהא דמביא בכורים מספק, ולמש"כ יש לחלק בין
קרקע למטלטלין, דקרקע אינה נגזלת והרי היא
גם עכשיו של הקונה אם באמת זכה בה, משא"כ
מטלטלין דמכח ספק זוכה בה המוכר בודאי אם
כלוקח אם כלוה ולא יטרח להחזיר גוף החפץ
וכמש"כ לעיל, ומ"מ עיקר הדברים דחשבינן כאילו
זכה הלוקח בחפץ לנד שהמקח קיים, ואח"כ החזירו
למוכר, שפיר אפשר לקיים אף במטלטלין, וכדחזינן
נמי מזה שהפטר חמור נפדה, וכמש"כ מרן ז"ל
בבכורות סי' י"ז סק"ח, ושפיר סגי בזה לקדושין,
(דהא אף במתנה ע"מ להחזיר הוי סגי בקדושין
אי לא משום דדמי לחליפין כדאמר קדושין ו'),
אלא שיש לדון אם היה דעתה להתקדש בכה"ג
וכמו שהעיר בזה מרן ז"ל באה"ע שם, ומה
שקשה בזה הוא הא דלא חשבינן ליה כספק לקוח
למעשר בהמה, וכבר כתבנו בזה לעיל, וי"ע.

נראה דשה ההולך לאיבוד, כגון שזרקו מראש הגג,
אינו פודה בו פטר חמור, אף כשהפדיון
לעצמו, כגון כספק או בכה"ג, [ואף כשלא נעשה
הפקר, וגם בסתמא כן שהנבלה לבעלים].

ט' א' מחני' נכנס לדיר להתעשר, בתר
דאשמועינן דפודה בו פעמים הרבה,
והיינו דחשיב ממנו ודאי גם לאחר שכבר פדה בו
ספק לפירוש תו', הדר אשמועינן דאף לא חשיב

הרי הם צרשותו לחיוב אונסין כאילו קנאם מן
השצט, ואף אם בא כהן, יכול לתת לו דמים, ואם
הזלו נותן לו דמים כפי שהיו שוין בשעה שהעלן,
ואם הוקרו הוי רווחא דידיה, והכא כספק דלא
מנאנו חיוב להעלותו בדמים, הרי עם הפרשתו הוא
צרשותו של המפריש, והוא חייב באונסין, והלכך
אף אם נודע שהיה ודאי, נמי אינו חייב לתת את
השה לכהן, אלא דמיו, והלכך צפדה וחזר ופדה
באותו שה ונודע שכולן היו חייבין נמי כולן מותרין,
והוא ישלם דמי השה שצכל פדיון ופדיון לכהן,
ואף דמסתבר דאם אינו חפץ לזכות בשה מספק
אינו זוכה בו ואינו מתחייב באונסין, מ"מ בסתמא
דדעתו לשמש בו, הרי הוא זוכה בו, והוי ממנו
ודאי.

ובין ככל ספק ממון בשמא ושמא דדיינינן המוציא
מחזירו עליו הראיה, הרי חשיב ממנו של
המוחזק בודאי, ואינו חייב אלא דמים אם יתבאר
שהיה של חזירו, והלכך חשיב ממנו לקדושי אשה
ולפדיון פ"ח ולאחריו ולכל דיני התורה.

ברם מה שאכתי צריך יישוב הוא מאי דמחייבין
ליה במעשר י"א א' ולא דיינינן ליה כספק
לקוח, דהא אם האמת שהיה פ"ח, הרי השה נעשה
של השצט, אלא שחזר וקנאו מהם, והיה ראוי לדנו
כספק לקוח, ולא הוי עשירי ודאי, וע"כ צ"ל דכיון
דסו"ס לא נסתלקה למעשה בעלותו מן השה, אף
שיחכן שנעשה של השצט, אין זה לקוח שפטר
חורה, והרי לענין מעשר דעת תו' ב"מ פ"ח א'
דאם מכר וחזר ולקח לא מיפטר משום לקוח, ונהי
דלענין מעשר בהמה אף זה צכלל לקוח כמש"פ
רש"י י"א א', מ"מ בכה"ג שלא קרה שליטתו
מעליו לא חשיב למיפטר משום לקוח, והלכך אף
אם יתבאר שבאמת היה פ"ח, ונמנא שהשה היה
שעה אחת צרשות השצט, מ"מ לא נפטר משום
לקוח, וי"ע.

נראה דמכר ספינתו לחזירו כספק, דנשארה
הספינה בחזקת המוכר, ואח"כ נודע שהיה
מכר גמור, דאין המוכר משלם אגרא, דינן לדנו
כנחית אדעתא דגולנותא ב"ק ז"א א', דהא מספק
החזיקו את הספינה כשלו לגמרי, ולא נחית אדעתא
דאגרא, אבל בקרקע שמכרה כספק ונשארה בחזקת
בעליה, ואח"כ נודע שהיתה מכירה גמורה, נראה
דמשלם אגרא, דקרקע אינה נגזלת והרי היא של

מופרשי וקיימי, באמת לא אשכחן זוכה זהו שצט
בהפרשה בעלמא, כמו רה"ג ופדיון הבן, אלא
דהכא הרי לצד דאינו חייב באחריותו דיינינו,
משא"כ פדיון הבן, וי"ע. — נראה דלשון נהנים
דמתני' משמע דאכהנים קאמר מדנקט לשון רבים.
— לכאורה היה ראוי לשנות ואם מת נצלתו לכהן,
ואם היה מקום לומר דע"י המיתה דחשיב שינוי
פקע טובת הנאה מן הצעלים, היה מתיישב, אבל
אין הדבר מסתבר, וי"ע.

לשון המשנה י"ב ז' על פדיון פטר חמור שמת,
שאין כאן לכהן כלום, ז"ע דהול"ל שהנצלה
לכהן, וי"ל דאפטר חמור קאי שאין לכהן זו כלום,
ובעדות הגירסא שאין זו לכהן כלום, [ואם אשה
קאי הו"ל למינקט זה לשון נקבה, דלאחר שמת
הו"ל נצלה שהיא לשון נקבה], ולא איירי כלל דדין
השה דפשיטא שנצלתו לכהן.

(א) י"א א' ואר"נ ארצ"א ישראל שהיו לו עשרה
פטרי חמורים ודאין בתוך ביתו
שנפלו מצית אבי אמו כהן כו', נראה דכהן הפודה
פטר חמור הרי השה נעשה של השצט והוא זוכה
זו מן השצט או שהוא נעשה שלוחו של השצט
לזכות זו, ודכוותה ישראל שירש מכהן נמי מפריש
לשצט וחוזר וזוכה זו מן השצט, דלא מסתבר לומר
שהשה תחלת הפרשתו לישראל ושיעשה פדיון,
ונראה דכה"ג ליכא גבי ישראל מצות נתינה, שכבר
קדם הכהן וזכה זה, ואין לישראל אלא מצות
הפדיון והיינו ההפרשה, ואף לר"ש דשרי בהנאה,
מ"מ איכא מצות פדיון, ואם לא יפדה חייב
בעריפה, ולא דמי לספק דפטור לר"ש מהפרשה
כמצואר ט' ז', עי' מש"כ שם, דהתם בספק לא
חייבו חכמים, אבל הכא דהוא ודאי, הרי אף לר"ש
איכא מצות פדייה אף צדליכא מצות נתינה, דהא
קרא כתיב ופטור חמור תפדה וגו' וערפתו, ואף
לכהנים נאמרה מצוה זו, וי"ע בספר מרן זללה"ה
סי' ק"ק י"א.

נראה דכהן שקנה פטר חמור מישראל ומכרו
לישראל אחר, נמי כן דינו, דמפריש טלה
לעצמו, דכל שמצות הפדייה היתה על הכהן, הרי
זכה הכהן צפדינו, ועי' מש"כ לעיל דהלוקח פטר
חמור מתחייב צפדינו, ולכאורה ציד הכהן לומר
שאינו מוכר זכותו צפדינו, ויזטרך לתת לו את

כלקות, כיון שלא נפקה שליטתו עליו וכמש"כ
לעיל, וזוהי נחל משה"ק הריט"א דמשכחת לה נמי
בזדאי פטר חמור וצכהן הפודה פטר חמור של
ישראל, דמ"מ שפיר קים לגמ' דמתני' עיקרה דדין
ספק איירי.

שם ואם מת נהנים זו, בגמ' י"א ז' מפרשין
דמת זי צעלים ונהנה זו כהן וקמ"ל
דמעידנא דאפרשיה צרשתייה דכהן קאי, ומשמע
דצשה שפדה זו ודאי פטר חמור קאמר, דהא
בספק השה לצעלים, וקשה דא"כ מתני' היא י"ב
ז' דמפריש פדיון פטר חמור ואצד אינו חייב
באחריותו, וגם אמאי לא נקט ואם מת אינו חייב
באחריותו כלישנא דהתם, ועוד דלקמן שם תנן
העיד ר"י ור"ז על פדיון פטר חמור שמת שאין
כאן לכהן כלום, והיינו שא"צ לחזור ולפדותו,
ופשיטא שהנצלה דכהן, והו"ל הכא נמי למיתני
בהאי לישנא, דהא ודאי שורש הנידון אם חל
הפדיון בהפרשה לחוד, ועוד דפשיטא משמע דהא
דינכס לדיר להתעשר קאמר שאם מת נהנין זו,
והיינו בספק כדמוקמינן לה בגמ', ובדוחק אולי
אפשר לפרש דבאמת אספק קאי, וה"ק ואם מת
השה ונודע שהיה פטר חמור ודאי, צין שנודע
קודם שמת צין שנודע לאחר שמת, הרי הכהנים
נהנים זו, ואשמועינן דאפילו לר"א דחייבין
באחריותו, הדין כן, כדאמרינן לקמן י"ב ז' דמודה
ר"א בספק שניתר בהפרשה, [עי' מש"כ לקמן
שם], והלכך אף כשנודע שהוא ודאי מ"מ כבר זכה
זו השצט, ואינו חייב באחריותו, וגם יש בזה חידוש
דלא אמרינן שכבר זכה הישראל צשה ונתחייב דמיו
לשצט אם יתברר שהיה ודאי, אלא כל זמן שלא
נשתמש הישראל צשה, הרי הוא של השצט, אם
האמת שהיה פטר חמור ודאי, וכבר דנו זה לעיל,
וי"ע.

ואם היה אפשר לפרש דהא דאמרינן בגמ' קד"א
כל כמה דלא מטא לידיה לא זכה ציה, דהיינו
רק לפוטרו מנתינה כשמת, [כעין לא הספיק ליתנו
לו עד שצבעו אם היה דין הפרשה צראשית הגז
עי' תו' ז"ק ק"ו א'], אבל מצות הפדיון כבר
נתקיימה בהפרשה, היה מתיישב הכל, אבל ג"ו
קשה דלמה הוי ק"ד למימר הכי, אם כי לא דמי
לשאר מתנות כהונה, דחלה קדושה עליהן, משא"כ
הכא דהשה חולין, ומתנות כהונה שהם חולין ולא

אבל גם לא ילפינן דענין חשש נפל לחוד הוא לעיכובא, ועו"ל דהכא כיון דאיכא גם מנות עריפה לא דמי כולי האי לפדיון הבן, והלכך כיון דלענין עריפה לא מסתבר למילף דלא ליהני תוך ל', אע"ג דתלי בואם לא תפדה, ה"ה לענין פדיון לענין דיעבד, א"נ תפדה תפדה ריבה כדלעיל י' ב' ואהני לענין דיעבד.

ויש לעי' צהא דיליף רש"ג צשצת קל"ה ב' מופדיו מנן חדש תפדה דכל ששהה ל' יום באדם אינו נפל, ופי' הרש"ג צ"ק י"א ב' דהיינו משום דלא מסתבר שהתורה תחייב פדיון בעודו ספק נפל, [דשיעור חודש לאו לאפוקיה מחשש נפל הוא, דהא אף בקים לן דכלו לו חדשיו אין פודין אותו בפחות מנן חדש, ועי' מל"מ פ"ג מאיסורי מוצא ה"ח], והשתא תיקשי דנימא פדיון פטר חמור יוכיח דהוא לאלתר אף שעדיין הוא ספק נפל, ושמא י"ל דפטר חמור כיון דהוא אסור בהנאה, שפיר אמרה תורה לפדותו מיד כדי להחירו, ולפי זה רש"ג לא מצי סבר כר"ש דפטר חמור שרי בהנאה, דלר"ש הרי חזינן דחייבה תורה לפדות אף כשעדיין לא ינא מספק נפל, וא"כ ליכא ראייה דכל ששהה ל' יום באדם אינו נפל.

י"ג א' רב ששת אמר לומר שאינו עובר עליו, צשטמ"ק פירש דרבנן יהבו ליה שיעור זה, וכדאשכחן בעלמא דזמן צ"ד ל' יום עי' צ"מ קי"ח א', וא"ת א"כ בפדיון הבן נמי נתיב ליה שלשים יום מאחר שנעשה בן חדש, ולא מצינו שאמרו כן, וי"ל דשאני פדיון הבן שכבר יודע שלשים יום קודם שעמיד להתחייב בפדיונו בהיותו בן חדש.

שם מתיב רמב"ח מלותו כל שלשים יום כו', ולרצא הך צרייתא ר"א היא, ומשמע מלשון מלותו דגם לר"א אם פדהו בתוך ל' הרי הוא פדוי ורק למנוה צעינן ל' יום, וי"ל דתפדה ריבה כדלעיל י' ב', דאל"כ הרי לר"א מקשינן לפדיון הבן לגמרי והיה ראוי גם ללמוד עיכובא מפדיון הבן, ומיהו בגמ' לעיל שם מפרשינן לצרייתא אליבא דרבנן דאף לכתחלה פודה מיד. — וק"ק לשון כל שלשים דהול"ל מלותו אחר שלשים יום.

שם א"ה מכאן ואילך או פודהו או עובר עליו מיצעי ליה, לשון זה ק"ק שהרי כבר עבר

השה, ולא מחמת מלות נתינה, אלא שזה שייר במקחו, וי"ע.

נראה דגר שמת והניח פטר חמור שאינו שוה אלא שקל, דאף לריצ"י י' ב' דנריך שה שוה שקל, דמ"מ כל הקודם צו זכה במנות הפדייה, דאי לא תימא הכי לא יהא צר פדייה, וזה לא מסתבר.

ויש להסתפק בגר שמת והניח מע"ש ונ"ר, למאי דקיי"ל ממון גבוה הוא, אם הזוכה בהן יכול לפדותו, וכן אם צא אחר ונטלן ממנו אם חייב לשלם, דכיון דממון גבוה הוא י"ל דלא שייך צוה זכייה ורק רשאי לאכלן משולחן גבוה, כמו חלקו בקדשי קדשים, ועי' תו' צ"ק ס"ט א' ד"ה והלנועין, דמשמע דאי שציעית נוהג צנטע רבעי יכולים הזוכים בהם לחללן, ולא הצעלים כשאינו צרשותן, אלא דהתם דרחמנא אפקריה, הרי גם זכות הצעלים משולחן גבוה פקע, ומיהו מסתברא דגם צמת פקע וזכותו, ועי' קדושין כ"ד א' וצראצ"ד ור"ש צתו"כ צחקותי.

י"ב ב' פדיון פטר חמור לאלתר, נראה דהיינו לומר דאף שמונה ימים לא צעי, ואע"ג דאכתי לא נפיק מספק נפל, [דמסתבר דחיה בכלל בהמה לענין שיעור זה דח' ימים, אם כי לא מצאתי הדבר מצויר], דאזלינן בתר רובא ולא חיישינן לנפל, ואפי' אם אח"כ מת תוך ח', נמי נראה דהשה לכהן, דרוב המתים תוך ח' נמי לאו נפלים נינהו, (בגמרו שערו ואפרניו), וכן אם צא לעורפו שפיר עורפו אפי' תוך ח'.

שם אמר ר"נ לומר שאם פדאו פדוי, צשטמ"ק פירש דהא דלכתחלה נריך להמתין, יליף מפדיון הבן, ונריך טעם היכי ילפינן מפדיון הבן לענין לכתחילה ולא לענין דיעבד, ואם נימא דבפדיון הבן היינו טעמא דגם דיעבד אינו פדוי משום דהוי ספק נפל, א"כ דין הוא דבפטר חמור תוך ח' לא יהא פדוי, והיכי אמרינן דבדיעבד לאלתר אם פדאו פדוי, ועוד דהא בפדיון הבן אף בידעינן שכלו לו חדשיו אינו פדוי תוך ל', כמ"ש תו' צ"ק י"א ב', וי"ל דכיון דעיקר טעמא דל' יום אינו לאפוקי מחשש נפל, דהא אף צכלו לו חדשיו לא מהני פדיון תוך ל', הלכך שפיר ילפינן ענין ל' יום גם לפ"ח, ומ"מ לא ילפינן עיכובא, כיון דסו"ס באדם יש גם ענין דנפיק מתורת נפל,

ומן פדיונו, וזכרונות הגירסא או עורפו או עובר עליו מיצעי ליה, וזה יותר נאות.

שם הא רבנן דלא מקשי, היינו לפרטי הפדיון, אבל למיפטר כהנים שפיר מקשו להו לעיל ד' א', והיינו נמי דאינטריך תפדה לרצוי לעיל י' ז', ובאמת דיתכן דאף לר"א אהני תפדה לרצוי מיד, אלא דכיון דאיכא ברייתא דלאחר ל', סברא הוא לאוקמה כר"א, ועי' לעיל דאפשר דגם ר"א דריש תפדה מיד לענין דיעבד.

י' ב' דתניא תפדה תפדה תפדה מיד תפדה כ"ש כו', רש"י פירש דדריש מדכתיב פעמיים צא וכי תשא, ולו"ד ז"ל נראה דהכא מקרא דקרח קדריש, דכתיב אך פדה תפדה את זכור האדם ואת זכור הצהמה הטמאה תפדה, והנה תפדה בתרא צא לנתקו מן ההיקש לזכור האדם, והיינו דדרשינן שאינו דומה לזכור האדם בשלשים ובחמש, אח"כ ראיתי דבאמת בספרי קרח נשנית ברייתא זו, שוב ראיתי בריט"א שכבר פירש דמקרא דקרח קאמר והציא הסיפרי, אבל פירש דמיתורא דתפדה קאמר, ולמש"כ לאו מיתור לחוד הוא, אלא דהך תפדה צא לנתקו מן ההיקש, דאי לאו תפדה בתרא הרי נכללו ביחד פדיון האדם והצהמה, והך תפדה צא להבדיל ביניהם וליחס פדיון לכל חד לחודיה. — הא דדרשינן י"ז א' תפדה תפדה ריבה לנקבה ובעל מוס, נראה דהיינו מקראי דצא וכי תשא.

סימן ד

נדפס בהערות ע"ס המסכת.

סימן ה

נדפס בהערות ע"ס המסכת.

סימן ו

א) מ"ז א' איתמר היו לו בנים צהירות עכו"ם כו' ואזדו לטעמייהו כו' וזריכא כו', ביצמות ס"ז א' איתביה ר"י לר"ל בעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן בלאדן מלך צבל וגו' ור"ל אהדר ליה צהירות עכו"ם אית להו חיים נתגירו לית להו חיים, ולכאורה לפ"ו הא דלא קיים פ"ו לר"ל הוא משום דחשיב כמותו הצנים בשעה

שנתגייר וכדמסקינן ביצמות שם דמותו הצנים לא קיים פ"ו, ויש לעי' לפ"ו אמאי ס"ל לר"ל דיש לו זכור לנחלה, הא פשיטא דהיה לו בן ומת דאין הבא אחריו זכור לנחלה, וה"נ הרי צעודו עכו"ם יש לחשוב כהיה לו בן, כדמדינן להו אהדדי פ"ו וזכור לנחלה, ואף בצריכותא לא שימשו בגמ' בחילוק זה, ואין לומר דפשיטא לגמ' דכיון דצהירות עכו"ם לאו בני נחלה נינהו, הלכך לא חשיב כהיה לו בן, דהא חזינן דר"י לית ליה האי סברא, וגם בסברא הדבר מחודש דמה זכך דגר אינו יורש אציו, או דלית צעודו"ם דין פי שנים, מ"מ צעודו עכו"ם היה לו בן היורשו, וי"ל דכיון דצעודו עכו"ם ידוע שאם יתגייר לא יהא לו חיים, הרי לגבי הנידון בגרות יש לחשוב כלא היה לו בן מעולם, ואפילו למאי דהוי ס"ל לר"א ביצמות שם דמותו הצנים קיים פ"ו, מ"מ צנתגייר ס"ל לר"ל דלא קיים, וה"נ לענין זכור לנחלה כשהנידון צנתגייר ראוי לדון כאילו לא היה לו בן מעולם.

שם משום דצהירות עכו"ם לאו בני נחלה נינהו כו', מש"פ תו' דאין להם דין זכורה, אין כונתם דזהכי סגי, דהא אף נקבה שקדמה לזכר מצטלתו מדין זכור, ואף נקבה שולדה קודם שניתן דין פי שנים, אלא כונתם דמלכד צנתגייר אינם יורשים אותו וכמו שפרש"י, יש להוסיף גם דאף עד שלא נתגירו לא היה להם דין זכורה, ושפיר יש מקום טפי לומר שיהא דין זכורה צנולדים לאחר גירות.

מהא דס"ל לר"י דקיים פ"ו, שמעינן דאע"ג דבשעה שולדו לא היה זר חיובא, דהא עכו"ם אינם מנזרים על פ"ו כדאמר סנהדרין נ"ט ז' אפילו הכי קיים המלוה, ומשמע דצע"ס הדבר שתולדותיו קיימין מתקיימת המלוה, והיינו דאיתי ר"י קרא דלא תהו צראה לשבת יצרה, לומר דכל דאיכא שבת, הר"ו מקיים פ"ו, ולפ"ו ה"ה חש"ו שהולידו נמי קיימו פ"ו, ועוד יש בזה חידוש דאע"ג דהשתא אין הצנים מתייחסים אחריו, דהא מודה ר"י דגר שנתגייר כקטן שולד דמי, אפ"ה כיון שבשעה שולדו נתייחסו אחריו, שפיר מקיים פ"ו, ובציטול היחוס לא דיינינן להו כמותו, ובטעם זה הוא דפליג ר"ל, ועוד יש בזה חידוש דאף שבניו גויים אפ"ה קיים פ"ו, וגם הרמב"ם שכתב בפט"ו מה"א ה"ו שגם הצנים נתגירו, מדקדוק לשון

לעצמו למנות פדיון, ונמצא דהעיקר הוא נתינה לעצמו לשם פדיון, ולא נמצאנו זכרה על ענין זה, ועי' ברי"ט אלגזי שהביא בשם תו' דאין נריך הפרשה, אבל לדעת הרא"ש כיון דרחמנא קרייה פדייה ע"כ נריך להפריש לשם פדיון. — [ומסתפקנא בכופר למ"ד כופרא כפרה, אם יכולים בני הניזק למחול, ואף אם יכולים למחול שמה נריך הפרשה מיהא, דהתם נמי פדיון נפשו כתיב, שו"ר בתו' ב"ק מ"ג א' שכתבו דא"י למחול].

שם דא"ל אחינא מכח גברא כו', לכאורה מנות הפדיון איננה אלא צמישלם ל', ואז האב איננו, וחל החיוב על הבן, ומה שיך כאן אחינא מכח גברא וכו' הרי האב לא נתחייב מעולם, והבן החיוב עליו מצד עצמו, הא למה זה דומה לקונה שדה מעכו"ם עד שלא הביאה שליש והביאה שליש ביד ישראל הלוקח, דלא שיך לומר אחינא מכח גברא וכו', ואף אם היינו אומרים גם ככה"ג אחינא מכח גברא וכו' למיפטר מנתינת התרו"מ, היינו משום דכהנים אסוחי מסחי דעמיהו מן השדה שזרע עכו"ם, וניחא להו שיגאלנה ישראל וימכור להם התרו"מ ממה שתתקע ביד העכו"ם, אבל כאן שהאב מת והמזוה על הבן למה יש לפוטרו מנתינה, ואף אם נימא דגם הזמן שעד ל' הוא שותף בגרם חיוב המזוה אף שלא נשלם החיוב עד ל', והלכך כל שבתוך הזמן היה סיצת פטור, הרי"ז מישך שיך גם צמישלם ל', אבל הרי גם צנתגיירה מעוברת פרכינן דלימא אחינא מכח גברא כו' והתם הרי תחלת החיוב על הבן, דהאב לאו צר חיובא, ואפ"ה משמע בגמ' דאם היה לו חיים, היה שיך לפוטרו משום דאחי מכח גברא דלא מצי לאישתעויי דינא בהדיה.

ונראה מזה דעיקר חיוב הפדיון הוא לעולם על האב, ומה דהבן חייב לפדות את עצמו אם האב לא פדהו, הוא מעין תשלומין למנות האב, אבל כל שאין האב מחויב לפדותו אין הבן חייב לפדות את עצמו, והלכך אם היה חיים לעכו"ם, היה הבן פטור לפדות את עצמו, כיון שיש לו אב והאב פטור, ואפשר דקים להו לחז"ל כן מדרשא דתפדה תפדה דדרשינן בקדושין כ"ט א' דכל שאין אחרים מצוין לפדותו אינו חייב לפדות את עצמו, ולא מפרשינן דזה גילוי מילתא בעלמא למיפטר

המ"מ שם משמע דלאו מעיקר הדין קאמר, אלא דודאי ראוי לחייבו להוליד ישראלים, וגם בצבא אין נראה שגירות בניו תגרום לו לקיים פ"ו אם עד שלא נתגיירו לא קיים, והרי לענין זכור לנחלה אין צבא לחלק בין אם נתגיירו בניו ללא נתגיירו, ובגמ' מדמינן להו אהדדי, ועי' צבהגר"א אה"ע ס' א' ס"ק י"ז.

שם מאי איריא גירות ושפחה אפי' בת ישראל נמי, כלומר והא תני ליה רישא ונשא אשה שכבר ילדה, ומאי אחי לאוסופי צשפחה ועכו"ם.

שם אלא לאו מגר שהיו לו בנים ונתגייר כו', כלומר ומתני' מתפרשה בעובדת כוכבים ובעלה שנתגיירו, וצשפחה קושטא הוא דדינא הכי לכו"ע דאף צנשתחררה היא ובעלה נמי הוי זכור לנחלה דהא הכל מודים בעד דאין לו חיים כדאמר יצמות ס"ז א', ורק בעכו"ם פליגי, ולמאי דמשני דאירי צנתגיירו הנשים לצד ונישאו לישראל שלא היו לו בנים, הא דנקט שפחה, הוא לאשמעינן דלרצי יוסי הגלילי גם שפחה שנתחררה הוי זכור לכהן, דשפחה נמי לא חשיב בישראל, אבל זהא דהוי זכור לנחלה, ליכא חידוש צשפחה, דהא אף צנתגייר בעלה עמה נמי הוי זכור לנחלה.

שם ויליף איהו מינה ידיה, לכאורה הך ילפותא אינה אלא בהלכות זכור, אבל לענין פ"ו י"ל דקיים פ"ו, ולפי זה הו"מ גמ' לעיל למיעבד צריכותא מזה, דאי הוי אמר דיש לו זכור לנחלה הו"א דכרצי יוסי הגלילי ס"ל, ולעולם קיים פ"ו.

צ' ב"ז ב' איתמר כהן שמת והניח בן חלל כו' היכא דמת האב לאחר שלשים כו' כי פליגי היכא דמת האב בתוך שלשים כו', עי' לעיל ג' צ' כתבנו להוכיח כדעת הרא"ש דאף האב חייב בהפרשה, מהא דלא פטרינן כהנים ג' צ' אלא משום שפטרו צמדצר הא לא"ה היו חייבין אף דמעו הפדיון לעצמם, ומ"מ י"ל דאינו מצריך על ההפרשה, דעיקר המזוה היא צצירוף חיוב הנתינה, וכ"מ מלשון הגמ' אין הבן חייב לפדות את עצמו, ואם חייב לצרך על ההפרשה ורק מנתינה מיפטר לא היה ראוי לשמש בלשון הזה, והרי ההפרשה כשלעצמה אינה כלום, דהמפריש מעות לפדיון צנו רשאי להחליפם ולא זכה בהם השצט, שהרי הם באחריותו כדתנן נ"א א', וא"כ אין הענין בהפרשה אלא צמה שעי"ז הוא חוזר וזוכה צהן

טפי וכו', וכן פשטיה דקרא בקרח כל פטר רחם לכל בשר וגו' באדם וצנהמה יהיה לך אך פדה תפדה וגו', והיינו דהצבורים לכהנים אלא שננטו לפדותם, [ומפני זה גם לא מהני אם יתן הצבור לכהן], ולכן אם בלידת הצבור לא שייך לחייב לצעליו לפדותו, הרי תו לא שייך לחייבו בפדיון, שכבר זכה צו צעליו, והלכך אם אית ליה חייס לעכו"ם, ומנאת פדייה לא שייך למירמי עליה, הרי תו לא שייך לחייב את הצבור עצמו בפדיון, דכבר קנאו אציו, והיינו דאמרינן דאחי מכח גברא דלא מנאת לאשתעווי דינא בהדיה, כלומר והוא כבר קנאו מן השצט, אבל אי לית ליה חייס הרי אין לקטן צעלים, והרי הוא של השצט, עד שיגדל ויפדה את עצמו.

ובזה נמי ניחא הא דחלל ס"ל לרבה בר ר"ה דאפילו מת האב תוך ל' אין הבן חייב לפדות עצמו, ואע"ג דעדיין לא חלה מנאת הפדיון, דכל שהצבור היה ציד מי שיכול ליטלו מן השצט בלא פדיון, שפיר י"ל שכבר זכה צו אף קודם שחל חיוב הפדיון, וכבר נטלו מן השצט, והיינו דאמרינן דאחי מכח גברא דלא מנאת לאשתעווי דינא בהדיה, כלומר שיכול ליטלו מן השצט בלא פדיון.

ובן ניחא נמי דרשא דכל שאין אחרים חייבים לפדותו אינו חייב לפדות עצמו, דכיון דהענין הוא לפדות מן השצט, הרי ראוי לחייב בזה את האב בהיות הצבור קטן, וכל שלא חייבוהו ש"מ שאין צבור זה צריך פדיון, וממילא גם הוא עצמו אינו חייב בפדיון, ומ"מ בלא קרא לא הוי ידעינן לה, דהיה מקום לומר דצנקות לא חייב הכתוב לפדותן אלא משגדלו, ולכך הן חייבות ולא האב.

ג) שם גמ' אר"י לא נזכר אלא לבא אחריו וה"ק צבור לכהן והבא אחריו אין צבור לנחלה כו' לא הוכרו כו', לכאורה נראה דלמאי דמסיק דאין כותצין הרשאה זל"ז משום דליכא תורת צבור בלא הוכרו, א"כ ראוי לפרש מתניתין דלאו אבא אחריו קאי, אלא על הספק עצמו, ואשמועינן דאף אם יכתוב הרשאה לבא אחריו לא יועיל, דאף אם קושטא הוא שהוא בנו של זה, מ"מ אינו צבור לנחלה כיון שלא נודע, והיינו דקמתי צבור לכהן ואינו צבור לנחלה אף לזה שהוא בכורו, ונראה דיש לפרש דר' ירמיה נמי ה"ק והבא אחריו יחד אתו אינם צבור לנחלה, ונמצא דדינו דר' ינאי מצוהר במשנה, והלא מתניתין קמתי יש

נשים, אלא דקושטא אשמועינן דהכל מנזה אחת, וכל דליכא מנזה על האב ליכא מנזה על הבן, ולפי זה אפשר לתרץ קושית תוד"ה הבן, דבאמת גם לענין עכו"ם וחלל ראוי למידרש כל שאין אחרים חייבין לפדותו אינו חייב לפדות את עצמו, אלא דבחלל באמת אציו חייב לפדותו ופודהו בעצמו, ובעכו"ם נמי אם היה לו אב היה חייב לפדותו, אלא דבעכו"ם לא משכח"ל שיהא לו אב כיון דאין לו חייס, והר"ז לעולם כמת האב, ולא מימעט מכל שאין אחרים חייבין לפדותו, אלא כשהם קיימין ואינם חייבים, והלכך אם היה חייס לעכו"ם באמת היה הבן פטור לפדות את עצמו, משום שאין אחרים חייבים לפדותו, דהיינו אציו העכו"ם.

ומיהו לא יתכן דלפי זה אין כאן ענין דאחאי מכח גברא דלא מנאת לאשתעווי דינא בהדיה, אלא דכל שאין אחרים מנווין לפדותו אינו חייב לפדות את עצמו, ובגמ' לא הוכירו כלל הך דרשא ורק משום דאחי מכח גברא כו' הוא דפרכינן, והוא מילי דסברא כדמשמשינן בה נמי לעיל י"א צ' לענין תרו"מ, [ואפשר דמזה פשוט לתו' דמכח דרשא דכל שאין אחרים כו' ליכא למעוטי נתגיירה מעוברת, מדלא דיינינן בסוגיין אלא מכח אחינא מכח גברא כו', ולכך פירשו דמכל שאין אחרים כו' לא ממעטינן אלא כשהחסרון צנופה ולא צפודה], ודוחק לומר דאה"נ דהו"מ לשנויי דאף אי עכו"ם אית ליה חייס נמי לא שייך אחינא מכח גברא כו', כיון דלאו בר חיובא הוא, והרי תחלת החיוב על הבן, אלא דעדיפא וקושטא קמשני דלית ליה חייס, וכליתא אב דמי, דכל כה"ג אין התחלה לקושית הגמ'.

ועו"ק בעיקר הסברא דאחינא מכח גברא כו' דבשלמא בתרו"מ שהיה ציד העכו"ם לאכול הפירות ולכלותן, שפיר חזינן להו כאילו כבר ניטלו מן השצט וכהנים אסוחי מסחי דעתיהו מיניה, והלכך אף הבא מכחן אין לחייבו כיון דאחי מכח גברא דלא מנאת לאשתעווי דינא בהדיה, אבל בפדיון הבן דלעולם הבן קיים, מה צכך שאציו העכו"ם אינו צמנאת פדיון, מ"מ הבן כשיגדל שפיר שייך לחייבו בפדיון.

ולכך נראה דחיוב הפדיון יש לו לחול עם תחלת לידת הצבור, והענין כאילו הצבור שייך לכהנים והאב פודה מהם, וכדאמרינן במאי צעית

קיים, ואם מכח ספק ספיקא אחינן עלה, הרי רק עכשיו נעשה ספק ספיקא המחייב, וגם ראינו המעשה דמודה ר"י לר"מ דעד שלא חלקו עדיף לחייבם, אלא דמ"מ מחייב ר"י אף משחלקו, וגם עיקר הדבר להוציא ממון בספק ספיקא כי האי ז"ע, [ועי' בזה להלן], גם יש לדקדק במאי פליגי ר"מ ור"י, דמשמע דבזאת אומרת דר' ירמיה תרוייהו מודו הן ברישא והן בספיקא, וכש"כ דלית לן למימר דפליגי אס ספק ספיקא מהני להוציא ממון.

ואפשר דבזאת היה מקום לומר דכיון דעד שלא חלקו היה הדין דבע"ח גובה מהם, ובזאת אומרת דר' ירמיה מרישא, הרי לא תועיל חלוקתם להפקיע שעבוד זה, דהר"ז כאלו כבר נעשה שותף אחס, דכבר חל שעבודו בזאתה שעה, וס"ל לר' יהודה דנאי דלא אמרינן כן, ופטרינן להו משחלקו, דמ"מ אס אחין שחלקו מספקין להו לקוחות נינהו, דלפי זה ע"י חלוקתם נוסף חיוב בנכסים ממ"נ, למאי דס"ל דיוסף בן שמעון שלקח שדה מחזירו בע"ח גובה הימנה, הרי אהני סברא זו לומר דהשעבוד שחל בעודם שותפים לא פקע ע"י חלוקתם ונתחייבו הנכסים, ובסברא זו הוא דפליגי ר"מ וס"ל דלא אמרינן כן, וכיון שחלקו פטורין, ולפי זה גם ר"מ וגם ר"י ס"ל דלא מפקינן ממון מכח ספק ספיקא.

עוד נראה לדקדק מלשון נתחייבו נכסים, דגובה מתרוייהו, ולא אמרינן דרנא מזה גובה רנא מזה גובה, אלא כשם שאס בא לגבות עד שלא חלקו הרי ההפסד על שניהם, ה"נ לאחר שחלקו.

עוד נראה לדקדק מלשון זה, דאם לא היה אלא קרקע בחמש סלעים, דכשם שאס בא לגבות עד שלא חלקו, הרי אינו גובה אלא ב' ומחאה, [אם חמש ואפי' חצי חמש], דהא אינו תוצע אלא חלקו של אחד מהן, ה"נ כשצא לגבות משחלקו נמי אינו גובה אלו ב' ומחאה, אע"ג דלגבי כל חד מהן אית ליה ספק ספיקא, דנתחייבו נכסים קאמר, ולא יותר מזה, וגם מזה מוכח דבס"ס לא מפקינן ממונא, ולמש"כ דגובה משניהם, הרי גובה מזה סלע ורביע ומזה סלע ורביע, ומיהו יפה העיר בני מאיר נ"י ד"ל דנקט לשון נתחייבו נכסים משום דלא מצי למיתני חייבים, דהא א"א לחיובי לגבירי, ורק בצירוף חיוב הנכסים מחייבין להו לתרוייהו

בכור לכהן ואינו בכור לנחלה, ומתפרש ודאי דעל אותו בכור קאמר, דומיא דמי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה.

ד) מ"ח א' אר"י זאת אומרת שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקחו שדה בשותפות כו', אע"ג דאיידי הכא דגם המלוה וגם הלוה טוענים שמה, ולאחר שהמלוה יטרוף חצי השדה, ע"כ השני יוסף בן שמעון יתחלקו בנותר, והרי צודאי שהוא מפקיד בטרופתו גם לזה שלא לזה ממנו, מ"מ כיון שע"י שטרו הרי מגיע לו צודאי חצי השדה, ואילו השני יוסף בן שמעון כל אחד מהם הוא בספק, הלכך דינא הוא שיגבה והס יתחלקו ביניהם.

שם אמר רבא מכדי נכסי דבר איניש אינון ערצין ביה כו', לכאורה בערב הרי אשכחן נמי ערב קבלן, וא"כ הא דסתם ערב אין נפרעין ממנו תחלה הוא משום דסתמא אדעתא דהכי הוא דנשתעבד, וא"כ אין ללמוד מזה הכרח לענין ערבות דנכסים, ולכאורה שרש הסברא בזה הוא כמ"ס הרא"ש בפ"ט דכתובות ס"י בשם ר"ת דשעבוד נכסים הוא תולאה של שעבוד הגוף, והיינו שהם ערצין לשעבוד הגוף, והלכך כל דא"א לחייב את שעבוד הגוף א"א לחייב שעבוד נכסים.

לקמן ב' אמרינן דאיכא דמתני לה אסיפא ואר"י ו"א שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקח אחד מהן שדה מחזירו כו', והנה אין כאן תרי לישי דפליגי אהדדי, דהא ל"ק מפרש טעמיה דר"מ ול"צ מפרש טעמיה דר"י, וע"כ לפירושי טעמא דתרוייהו למאי דהוי ס"ל לר' ירמיה דמתניתין צמת תוך ל' מיתוקמא, וגם משמע דר' יהודה מודה לר"מ דעד שלא חלקו שפיר גובה מדין שני יוסף בן שמעון שלקחו שדה בשותפות, ורק ר"י מוסיף דאף לאחר חלוקה כבר נתחייבו נכסים.

בבר הקשה הגרע"א ז"ל מאי מהני הא דשני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקח אחד מהן שדה מחזירו דבע"ח גובה הימנה ממ"נ, דהא הכא איכא ספק יורשין, דהא דאחין שחלקו לקוחות הן אינו אלא מספק, וא"כ לימא ליה כל חד אנא לאו בכור אנא וגם לא לקחתי מיד אחי מאומה, וסיים ז"ל אא"כ נימא דבס"ס מו"אין ממון, ונראה דלשון נתחייבו נכסים, משמע דחיוב דמעיקרא

ארכעה לפטור, והטעם נראה משום דציד הכהן להחזיר, וכיון דגם הכהן אין לו לקבל אם אין כאן חיוב, הלכך אם באנו לחייב לקיים מספק, ה"נ ראוי לומר לכהן שלא יקבל מספק, דשונא מתנות יחיה, והלכך לא חייבו חכמים בספק, אבל בזמן שיש נכסים ספק ספיקא לחיוב י"ל דשפיר חייבו חכמים, כיון דיד הכהן יפה מיד הישראל, ואם יקבל אין לחייבו להחזיר, ולכך אף אי בעלמא אין מויליין ממון בספק ספיקא, מ"מ צמא דמתנות כהונה שפיר מחייבין ליה בספק ספיקא, והכא עוד עדיף דהא יש כאן חיוב ודאי לכהן, ולמש"כ דגובה משניהם, הרי הם נותנים כל אחד בעד המחוייב, ונמצא שהכהן יזכה בממון בודאי, ואף דבחייב גברא אין כאן ספק ספיקא, וגם הוא ממון שאין לו תוצעים, מ"מ כיון שיש נכסים שאם היה לחוב תוצעים היה זוכה בהן, שפיר חייבו חכמים גם השתא.

וגם לפי זה יש ליישב משה"ק דהא איירי דאליכא צנ"ח ואמאי גובה ממשועבדים, די"ל דגם צנ"ח חייבו חכמים צמאות פדיון מספק, דכיון דבעיקר החיוב יש ספק ספיקא לחיוב, לא משגחינן בתקנתא דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש צנ"ח, לצטל עי"ז החיוב בקיום המצוה מספק, וגם לפי זה נראה דגובה משניהם ולא אמרינן דרצה מזה גובה רצה מזה גובה, דכיון דהענין דמחייבין בקיום המצוה מספק, ותרווייהו שוין בספק הזה, הרי ע"כ לחייב שניהם, ופלוגתא דר"מ ור"י מתפרש לפי זה בפשוטו אם צנ"ח חייבו חכמים מכא ספק ספיקא, מיהו מש"כ דצליכא אלא ה' סלעים צין שניהם אינו גובה אלא צ' ומחנה [אי חמש ואפי' חצי חמש], כמו שהיה גובה קודם שלקחו, אין הדברים נראין לפי טעם זה, דסו"ס יש כאן ספק ספיקא לחיוב וראוי לחייב לשניהם, ומה שדקדקנו דלא משמע דר"י אחי לאוסופי חיוב על חיובא דר"מ קודם חלוקה, אה"נ דלפי מה דמתפרשא מתני' דאליכא נכסים טובא, הרי אמנם כן, אבל דצליכא אלא ה' סלעים י"ל דלר' יהודה עדיפא מלר"מ, וגובה הכל, ומתני' לא איירי צהכי להך אוקימתא, [דהא משמע דעד שלא חלקו גובה כל החמש סלעים].

ולדאמור נמצינו למידן דכל מתנות כהונה דפטרין מספק, דמ"מ בספק ספיקא

כחדא דשמא לקוחות נינהו, ומ"מ נראה דעכ"פ משמע דר"י לא מחייב לאחר חלוקה טפי מר"מ קודם חלוקה, ואם ליכא אלא חמש, אינו גובה אלא צ' ומחנה, ולפי זה הו"מ למיפרך עליה דר' ירמיה נמי מצרייתא דר' יהודה דעשרה זוז לזה דמשמע דגובה כל החמש, אף דליכא אחד מינייהו אלא צ' ומחנה.

ולפמש"כ אפשר נמי ליישב מה דקשה בדאיכא ה' סלעים לזה וה' סלעים לזה, דבפשוטו צהכי מיירי, דהא משמע דעד שלא חלקו גובה כל החמש, וע"כ דאליכא חמש לכל חד איירי, דהא עד שלא חלקו אינו יכול לגבות אלא חלקו של אחד מהן, והשתא מאי מהני ליה הא דאחיס שלקחו לקוחות הן, אבל הרי אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש צנ"ח חורין, ולימא ליה אנא לאו צכור אנא, ואם משום שמא לקחתי שדה מאחי, הרי הנחתי לך מקום לגבות הימנה, ומנחתי שכר הקשה כן בספר מים חיים, ומה שמירץ דכיון דלפי זה המלוה יפסיד לא אמרינן כן, אין הדברים נראין, דכיון דפסידא דמלוה הוא משום שאין חובו מצורה, אין צבא שהלוקח יפסיד עי"ז, ומיהו יתכן לומר דאיירי שירשו צה' סלעים קרקע וצה' סלעים מטלטלין, ולקח אחד מטלטלין וכבר כלו, ועכשיו צא לגבות מצעל הקרקע, א"נ שירשו בעשר סלעים קרקע ושטף נהר חלקו של אחד מהן, אבל כ"ז דוחק, אבל למש"כ דהכא מחייבין להו דדינא דהיו חייבין עד שלא חלקו, ובר' ירמיה קמיינתא, שפיר י"ל דאף צליכא צנ"ח דיינינן להו כן, דכיון דע"י חלוקתם יתכן שנוסף בהן חיוב, שפיר ס"ל לר"י דדיינינן להו דנתחייבו נכסים, ולא פטרינן להו מחמת חלוקתם.

ברם עיקר הדברים מחודשים דמה ענין לצרף הא דיש מקום לגבות עד שלא חלקו, עם הספק ספיקא שמשחלקו, הרי כיון דמשחלקו אודא ליה סבירא דר' ירמיה קמיינתא, תו לא שייך לצרפה, ואם ספק ספיקא לא סגי להוציא ממון מאחי קאמר ר"י דנתחייבו נכסים.

ואפשר דצממת הרי כל מנות עשה חייבין לקיימה מספק מדרבנן, וכדתנן פ"ב דבכורים לענין כיסוי דס כוי, ושם צפ"ד לענין אנדרוגינוס, וכמש"כ לעיל ט' צ', ורק צמאות דמתנות כהונה אשכחן דפטרו מספק, וכדאמר חולין קל"ד א'

לעי' לז' דחמש ואפי' חזי חמש, מי יקיים מצות הפדיון, הרי החזי השני ישלים הבן למצות עצמו, ומשמע דהוה שייך דחזי הפדיון יקיים האב וחזי יקיים הבן, ומיהו י"ל דכיון דהאב מת לאחר ל', שפיר יכול הבן לפרוע חובו, ותהיה כל המצוה של האב.

נראה דכופר חייב אף בחזי כופר, כגון אם מת ולא הניח נכסים אלא כשיעור חזי כופר, דתשלומין נינהו כמש"כ תו' לענין ד' וה', [ואף דהתם תחלת החיוב לא חל אלא על חמשה חזאי בקר, ודכוותה מיציעא לן בצ"ק מ' א' לענין כופר, ולא דמי כ"כ לנידון דידן דחייב חמש], דכל שיש ניזק בענין, אין סביר להפסיד לו המצות שיכול לקבל, ואף דהתם נמי פדיון כתיב, ועי' בצ"ק מ' א' ובתו' שם, וז"ע.

שם חייב גברא מיציעא ליה, נראה דר"ל דנתחייבו נכסים מתפרש דע"י החלוקה לא פקע שעבודם, ואם איתא דבאמת ממחיתם פקע השעבוד, לא יתכן למיתני נתחייבו נכסים.

שם תוד"ה אם צריך שום צריכותא כו', אפשר דאי מקמייתא הו"א דעד כאן לא קאמר ר"י דנתחייבו נכסים אלא בצירוף הספק דכל חד הוא הבכור, ואפשר דמסקתא ליה אי יורשין הוו או לקוחות, ואי לקוחות לא גבי, ומכא ספק ספיקא ספק שהוא הבכור וספק יורשים ס"ל דנתחייבו נכסים, והלכך צסיפא דאחת זכרה ואיכא עוד אח, שמה לא ס"ל דנתחייבו נכסים, דמחלקו א"א לגבות דהוא לאו ספק זכור, לכך אינטריך סיפא דאף בדאיכא אח שלישי נמי ס"ל לר"י דנתחייבו נכסים.

(ו) שם אמר רבא מכדי נכסוי דבר איניש אינון ערצין ציה כו', פשטא משמע דרבא מוסיב צין אדינא דמתני' דנתחייבו נכסים, וצין אזאת אומרת דר' ירמיה דשני יוסף בן שמעון שלקח אחד שדה מחזירו כו', ויש לעי' בשלמא בגוונא דמתניתין שגס הלווי' אינם יודעים, ואם ננקוט נתחייבו נכסים הרי יפקידו שני היורשים כל אחד מחצה, וכמש"כ לעיל א' דגובה משניהם, וזה ודאי אינו אמת דהא רק חד מינייהו זכור, שפיר יש מקום לומר דנוקמי אדינא דיש לתבוע תחלה את הלווה ולא את הנכסים, ואף דאיכא ממ"נ, אבל בשני יוסף בן שמעון שלקח אחד שדה מחזירו, והוא יודע שהוא לא לוה, וממילא יודע שחזירו

חייבין, אף אי בעלמא אין מוציאין ממון בספק ספיקא.

(ה) מ"ח א' מתני' רמ"א אם נתנו עד שלא חלקו נתנו כו', יש לדקדק אמאי לא קתני עד שלא חלקו חייבין, ולאוקימתא דר' ירמיה ניחא דבאמת גם עד שלא חלקו אינם חייבים, דכל חד פטור מספק, אלא דאם צא לגבות מן הנכסים, הרי הוא גובה כדין שני יוסף בן שמעון שקנו שדה בשותפות, וגם הכא הו' ממון שאין לו תובעים ולא משכח"ל שיגבה, והלכך רק אם נתנו נתנו, אבל למסקנא דאירי צמת לאחר ל' הרי באמת חייבין עד שלא חלקו, אפשר דבא לרמוז רק דהו' ממון שאין לו תובעים, א"נ אי הו' קתני עד שלא חלקו חייבין ומשחלקו פטורין, היה משמע דמ"מ אם רצו לתת משחלקו תבא עליהם צרכה ומיקיימא מצות האב, ואין הדבר כן, דכיון דחלקו ואינם חייבים הרי תו' א"א להם לתת בשביל אביהם דהא מת, ואם יתנו הר"ז מצות עצמם דחייבים לפדות עצמם, לכך קתני אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורין ואין להם תקנה צנתינה.

ויש לעי' הוקרו הנכסים לאחר חלוקה עד דמתחלה דירושה כבר שוה ה' סלעים, אם חוזרין להתחייב, אר"ד כיון דבשעה שחלקו לא היה שוה ה' סלעים כבר פקע חיוב האב, כיון דחמש ולא חזי חמש, ותו אינו חוזר להתחייב, ואת"ל דחוזר להתחייב, א"כ לעולם יוכלו הבנים לומר דמעלינן להו כדי לזכות לאביהם מצות הפדיון, וה"נ שייך לדון בזמן שבשעת מיתה כל הנכסים לא היו שוין ה' סלעים, ואח"כ הוקרו ועדיין קודם חלוקה, דנמנא דבשעת מיתה כבר נפטרו, ולא שע"י החלוקה נפטרו.

ונראה דאף אם נימא דבהוקרו חוזר חיוב האב למקומו, מ"מ צלא הוקרו וצא אחד מן האחין לתת לכהן צ' סלעים ומחצה משלו כדי שיוכל לגבות הצ' סלעים ומחצה דירושה שיהא כבר חמש, דלאו כל כמיניה, דאינו יכול לתת הצ' סלעים ומחצה בשביל האב, אלא בשביל עצמו, וממילא ליכא לחיוב האב, דלדידיה הו"ל חזי חמש.

שם ב' והבא בחמש ולא בחזי חמש קמיפלגי כו', נראה דלא דיינינן אלא צמת, דלא יתכן להשלים לו, אבל חי שיש לו צ' סלעים שפיר אפשר לחייבו לתתם לכהן, ואח"כ ישלים וכמש"כ תו', ויש

ואומר שהוא לא לזה, נמי א"א לז"ד על סמך זה לחייב את חצירו, וא"א לז"ד לגמור את הדין, ואף שיש נכסים שיש בהם שעבוד ממ"ג, מ"מ ליכא גמר דין על נכסים, דאין לתבוע לערב תחלה, ואין בזה עול במשפט, דכשם שאין נוקקין לנכסי קטנים, ה"נ אין ב"ד נוקקין לנכסים שא"א לחייב לבעליהם, וגם תחלת שטר על יוסף בן שמעון דדאיכא שנים אין בו כ"כ כח שטר, שהרי המלוה והלוה יודעים שיוכל להשתמט, ואין לתת לו יתרון ע"י שנודמנו נכסים שיש בהם כח ממ"ג, וכיון דכלל הנכסים א"א לתבוע בו, הרי גם מן הנכסים אין לתבוע, והרי כל הוכחות שמוציאין ממון על פיהם נמי אינם מוכרעין, דזימנין דפורע ומשאיר השטר, או שמאמינו עד שלא לזה, ועוד, אלא שבהיות העולם נוהג ע"פ התורה, הרי השגחתו יתברך להנהיג הדברים כפי הראוי, ושפיר אפשר לקבוע שאין ב"ד מודקקין אלא לחיובי גברי, ויסתבז המשפט בעולם על פי הנהגה זו, ונראה דכ"ז מהלכות ב"ד, אבל האדם עצמו אם יודע בודאי שהנכסים שתחת ידו משועבדים למלוה, הרי"ז חייב להגבותם לו, אף אם לא הוא בעצמו הלוה, ואם יאמר כן בפני ב"ד, יחייבוהו מדין הודאת בעל דין, מיהו כשאינו יודע בעצמו אלא על פי השטר, דהיינו שכיון שידע שהוא לא לזה, הרי ע"כ לומר מחמת השטר שמורישו או זה שערב לו לזה, בזה מן הדין הוא פטור, אבל לפנים משורת הדין אפשר דחייב, ואפשר דהדבר תלוי אם הענין מתאמת בלבו.

(ז) ב"ב קע"ד א' ההוא דיינא דאחמיה למלוה לנכסי לזה מקמי דלתבעיה לזה סלקיה כו' מאן חכים כו' וקיי"ל לא יתבע ערב תחלה, יש לעי' מאי איריא משום דנכסי דבר איניש אינון ערבין ולא יתבע ערב תחלה, ותיפ"ל משום דאין דנין את האדם שלא בפניו, ואף למאי דהוי סבר ר' ירמיה בבכורות מ"ח א' ב' דגובין מנכסים אף בגוונא דא"א לחייב בעליהם, מ"מ צריך לקבל עדות בפני בע"ד, ועוד דהא ודאי ציד הלוה לצרור מנכסיו בזה לשלם, וכדכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך וגו', ואין אחמיה לנכסי מבלי לשאול לזה בזה הוא חפץ לפרוע, וגם מהא דאמר רבא מאן חכים כו', משמע שיש כאן דבר מחודש, וכעין ההיא בבכורות, ולאו כו"ע חכימי צהא, ועוד דגם לית לן לשבשי לההוא דיינא כולי האי, ועוד

לוה, והוא קנה את השדה ממנו ויודע שהיא משועבדת לבע"ת, מהו היושר שלא יחזיר את השדה לבע"ת שמן הדין שייכת לו, צאמתלא שילך לתבוע את היוסף בן שמעון, שהוא כופר בו בשקר, ועוד דגם טענת נכסיה דבר איניש אינון ערבין ציה ולא יתבע מן הערב תחלה, נמי אינו בדין שתועיל כאן, לפמש"פ בשו"ע חו"מ סי' קכ"ט ס"ח צהגה"ה דכשהלוה כופר והערב יודע שזה שקר, חייב הערב לשלם, וה"נ דכוותה הרי היוסף בן שמעון שלא לזה יודע שחצירו כופר בשקר, ודין הוא שישלם כיון שנכסיו צידו והם ערבין בו, ובה צבר העירו האחרונים ז"ל שם, עי' שם בפ"ת סק"ו.

ואפשר דכיון דכדי להוציא מן היוסף בן שמעון המחזיק, אנו צריכים לשמש בדין משועבדים, דהא היינו דאמרינן דאם לא לית הרי לזה השני, וקניית ממנו שדה שהיא משועבדת וא"כ החזירה למלוה, ואין תורת שטר לגבות מן המשועבדים בזמן שאינו מוכח מתוכו, ואנו צריכים לידעת היוסף בן שמעון הלו כדי לגבות מחצירו, והרי אף כשעדים מעידים שזה היוסף בן שמעון, נמי אינו גובה ממשועבדים כמ"ש בחו"מ סמ"ט ס"ו, וכבר כתב כן הגתה"מ שם ס"ק כ"א, ומה"ט גם ניחא מהא דערב חייב כשהלוה כופר, דהיינו כשהערב צא לשלם, ולא כשצא לשלם ממשועבדים, ומיהו כ"ז למאי דמסיק רבא דהתביעה היא כלפי הצעלים וזהו אין השטר מוכיח והו"ל מלוה ע"פ, אבל למאי דהוי ס"ל לר' ירמיה דאפשר להקדים לתבוע מן הנכסים, שפיר הוי חשיב מלוה בשטר, דלגבי קרקע זו הרי השטר מוכיח.

ברם בש"ך שם ס"ק י"ט כ' מצואר דאף מצני חורין אין גובין צה"ג, כגון שיוסף בן שמעון ירש מיוסף בן שמעון השני או שערב לו, אפילו הכי אין גובין ממנו, ועי"ש צנה"מ מה שהציא שנתקשו אחרונים ז"ל בזה, שהרי הוא יודע שאם הוא לא לזה הרי ע"כ שמורישו או זה שערב לו לזה, ואין יתכן לפוטרו, ונראה דעת הש"ך דאית לן לנקוטוי גמ' כפשטה, דלא יתכן חיוב ב"ד אלא אגברי ולא אנכסי, וכיון דאם נשתטה או שאינו זוכר אם הוא לזה או לא, הרי א"א לז"ד לגמור את הדין על אחד מהן, אלא לומר דאחד משניהם חייב ממ"ג, וזה לא חשיב גמ"ד, והלכך אף כשהוא קמן

מסיפא, וכ"מ ברמב"ן, ודברי הרמב"ם לא נתפרשו.

(ט) מ"ט א' מת האב בתוך שלשים בחזקת שלא נפדה עד שיצא ראיה שנפדה, מבואר דאי מיייתי ראיה שהאב פדהו הרי הוא פדוי, ואע"ג דמלות האב פקעה עם מיתתו, ז"ל דהאב דעתו נמי על מלות הבן שבפדיון, ואף תחלת נתינתו לכהן הוא גם על דעת מלות הבן, דאל"כ ליהוי מלוה לגבי מלות הבן, ובגמ' לא מוקמינן לה במעות קיימין אלא לשמואל ולא לרב, ולכאורה מוכח מזה דאפשר לפדות הקטן ע"י ש"ך סי' ש"ה ס"ק י"א וסק"כ, דאם א"א לפדותו, א"כ יש לפרש דנתינת האב היא גם על דעת שהפדיון יחול רק כשיגדיל, ומאן לימא לן דאפשר לתת מדין זכין לקטן לכשיגדיל, הרי בפשוטו הו"ל דבר שלא בא לעולם, וכש"כ דאין לומר דכבר לא חשיב מלוה דמעיקרא אדעתא דהכי יהיב, דהא הקטן יכול למחות לכשיגדיל, ואף אם לא ימחה יחשב הדבר כזכות רק באותה שעה, ואמאי לא יחשב כמלוה, ועוד דלשמואל דנריך שיהיו המעות קיימין, אטו לכך נתכוין האב והכהן שהמעות יהיו קיימין עד שיגדיל, ומי ליכא למיחש שמא יאבדו ושמא ימות, והרי ודאי היה ראוי לומר דאדעתא דהכי לא יהיב האב, ויהא על הכהן להחזיר, אלא ודאי נתינת האב מועילה לפדות הבן כשיגיע ל', אף אם ימות האב תוך ל', ואם נתינת האב מועילה לבן, ה"נ נתינת ב"ד או אחר, וי"ע לדעת הפוסקים דא"א לפדות קטן שמת אביו עד שיגדיל.

(י) מ"ח ב' מתני' ואם לשני כהנים נתן אינו יכול להוציא מידם, נראה דאב הפודה תוך ל' הרי צידו לחזור בו מן הפדיון, כל זמן שלא הגיע ל', דהא אף בקדושין קיי"ל כר"י קדושין נ"ט דחזרת, וכש"כ הכא דמלוה היא, ואין אדם מקיים מלוה בע"כ, [וכן הכהן יכול לחזור בו], אלא דמ"מ אין הכהן חייב להחזיר לו המעות, וכמ"ש הר"ן בקדושין שם שאם הצעל חזר בו אין האשה חייבת להחזיר מעות הקדושין, והוכיח כן מהא דלא חשיבין למעות כמלוה, ואם כשהצעל חזר בו חייבת להחזיר, נמצא שלא זכתה במעות אלא כהלואה, ונראה דאף לשמואל לקמן מ"ט א' דבנתעכלו המעות אין בנו פדוי, מ"מ כשהאב חוזר בו אין הכהן חייב להחזיר המעות, דהא דכשחזר

דהא נריך הכרזה ושומא ימים רבים, ואיך איחר כולי האי מלתצעה ללוה, ואיך הלוה לא שמע לשומא ואכרזתא דנכסי דיליה, ואפשר דלא אחתיה לנכסי אלא על תנאי אם יתברר בפני הלוה דבאמת חייב לו, וגם יתברר דליכא ללוה נכסי אחרוני, או דשווייה אפותיקי, או שהלוה יסכים שיגבה מנכסים אלו, וגם לפי השער שיתברר כדון, ואחתיה לנכסי ומיד תצעה ללוה, וכ"מ הלשון דאחתיה כו' מקמי דלתצעי כו', כלומר שהקדים ז"ל אצל מיד עמד לתוצעו, ואפשר שהיה המלוה חפץ בזה משום שעמדין הנכסים להחיקר, ורצה לזכות בהן לפי זולא דהשתא, או שאר קיצות, ואי לאו דאין לתצוע לערב תחלה, היה הדין עם המלוה, שהרי הגיע זמנו ונכסיו משועבדים, ואילו הוי זוזי צדיה הוי זצין כולא דהשתא.

(ח) מ"ח ב' ואיכא דמתני לה אסיפא כו', יש לדעת ואמאי לא מתנו לה ארישא דקדים, ולכאורה משמע מזה דצרישא הוי פשוט לכו טפי דאף צמת תוך ל' חייבין, ולפי זה ראוי לקיים כן לדניא, דהא בעלמא קיי"ל כלישנא בתרא, ולפי זה ניתן לקיים מה שהביא הרי"ט אלגזי בשם מהריק"ו לפרש צדעת הרמב"ם פי"א מבכורים ה"כ דמש"כ צין שלא חלקו צין שחלקו קאי רק אמת אחר ל', אצל מת תוך ל' אינם חייבין אלא עד שלא חלקו, והיינו משום דלהך איכא דמתני לה אסיפא משמע דצרישא ניחא, אצל הדבר קשה בצבא דטפי מסתבר לחייב ציוסף בן שמעון שקנה שדה מיוסף בן שמעון, מבשני יוסף בן שמעון שהם שותפין, דצקנה הרי יש תחת ידו שדה שצידוע שמשועבדת למלוה, משא"כ צקנו בשותפות דאם בא לתצוע מן הצעלים הרי אינו יכול, ומיהו למש"כ לעיל דשטר כזה אינו צדין שיגבה ממשועבדים, תו י"ל דצקנה מיוסף בן שמעון יותר קרוב לפטור, דאי אזלינן בתר גברי אין כאן ממ"נ כיון שאינו גובה ממשועבדים, ולפי זה נטריך לומר דבאמת שני יוסף בן שמעון שקנו שדה בשותפות בע"ח גובה ממנה למסקנא דהאי לישנא, ול"מ כן, וי"ע, ויותר נראה דהני לישני לא פליגי אהדדי אלא בעובדא היכי הוי אם דברי רבא נאמרו בזמן שר' ירמיה דיין מר' יהודה או כשדקדק מר"מ, ותרוייהו מודו דר' ירמיה דיין צין מרישא וצין

א"כ אף כשחפץ לפדותו אין כאן צמח, או"ד דבזה שמורישו אינו נשאר חייב סגי, והרי הוא כפורע חובו, וממה שפירש הרמב"ן גיטין ל' א' וצמחמות וכן ברש"א שם דצמחיה מעות ומת הכהן ולא השאיר קרקע דאין היורשין רשאים לומר למלוה שיזכה להם המתנות ויקחם לעצמו, יש ללמוד דה"נ אין היורש יכול לפדותו אלא"כ ירש קרקע, ומיהו יש מקום לומר דלגבי היורש אין כאן אלא מלוה ולא מהני, דמה שהמוריש קיבל בתחלה לשם פדיון, ענין זה לא שייך להורישו, ונ"ע, (ומהא דבחלל לא זכה אצו בפדיונו תוך ל' אין ראיה, דהתם לא קיבל כלום ע"י מש"כ לעיל מ"ז ב'), ומיהו אם יורשו חלל אינו פדוי.

בראה דאם שני בניו לא נולדו ציוס אחד, דראוי בקסתמא ליחס את דמי הפדיון שנתן לכהן הראשון לבן הראשון, דאין שום סברא שיקדים המזוה המאוחרת, ויאחר המוקדמת, וא"כ יש להוכיח ממתני' דלא סגי בכ"ט י"ב משנ"ג וכדעת המג"א סי' של"ט סק"ת, דבקסתמא לא נולדו ציוס אחד, וידוע מי נולד קודם, וגם ידוע לאיזה כהן הקדים, והיה ראוי ליחס הכהן הראשון לנולד ראשון, אבל לדעת המג"א שפיר נגמר ל' יום דשניהם צוה, ומיהו י"ל דרישא דמתני' נמי איירי באין ידוע איזה קודם דומיא דסיפא, וכ"מ ברש"י, אבל סתימת הפוסקים משמע אף צידוע.

(א) ב"א ב' וכי איתמר דר"ל ארישא איתמר מת לאחר שלשים יום אע"פ שלא נתן יתן מנא לן כו', נראה דבפדיון הבן אינטריך קרא בין צמת הבן ובין צמת האב, דאם היה הענין פדיון ממש, לא הוי שייך צמת הבן שאין את מי לפדות, ולא צמת האב דלא שייך שהאב יהיה הפודה, ובפטר חמור אף אי לא הוי מנזות עריפה, נמי נראה דלא הוי שייך פדיון צמת החמור, להחיר עורו, דאין את מי לפדות, וכן צמת הצעלים לא הוי שייך לשמש בנכסיו לפדותו דמת לאו צר מיפדה הוא, ובערכין צמת המעריך לא אינטריך קרא לחייב יורשיו, דהר"ז ככל חוב דעלמא דגוצה מן היורשים, ולא גרע חוב להקדש מחוב להדיוט, ורק צמת הנערך אינטריך קרא לומר דצר מעריך הוא וכמ"ש רש"י, וע"י מש"כ בערכין כ' א', והשתא ילפינן פדיון הבן מערכין דפדיון הבן נמי כחוב לכהנים הוא, וממילא חייבים היורשים צמת

צו אינו חייב להחזיר המעות היינו דקסתמא דמילתא על דעת כן נתקן, מצלי שידע אם נריך שיהיו המעות קיימין או דאף בנתעכלו, והלכך אין לחלק בזה בין רב לשמואל, והטעם משום שכבר זכה בהן זכות שאינו חייב להחזירם אלא לפדות בהן, [אח"כ מת הבן דאדעתא דהכי לא נתן האב], והיינו דצנתן לשני כהנים אינו יכול להוציא מידם, והיינו אף כשבא להוציא מידם תוך ל' ואף אם יחזור צו מאחד מהן וישאר הפדיון ע"י השני, דמ"מ גם הראשון זכה זכות צמעות שאינו חייב להחזירם אלא לפדות תמורתם, לנדר דתחלת הנתינה לו היתה בצביל החי, ואפשר דאם יש לצעלים בכור נוסף דשפיר כופס לפדותו בין שניהם, [ומסתברא דינטרכו להחזיר המעות ולחזור ולזכות בהן, דמעות ראשונות לאו לפדיון זה ניתנו, והו"ל הלוואה], דכל מה שזכו היינו שאינם חייבים להחזיר המעות אלא פדיון, אבל לאו דוקא פדיון זה, ומיהו נראה דהו"ל שני יוסף בן שמעון, שאינו יכול לתצוה מהם, דנראה דהנותן חמש סלעים לכהן תוך ל' לפדיון בנו, וחזר צו ופדהו אצל אחר, דאין הראשון חייב להחזיר לו כלום, אף לא פדיון בן אחר, וכמו בקדושין בחזר הוא דמעות מתנה, וא"כ כל מה שאפשר לתצוה בכאן, הוא משום שיש כאן אחד שצריך להחזיר, והו"ל שפיר שני יוסף בן שמעון.

יש לעי' אמאי לא חשיב הכהן כאיני יודע אם פרעתיק, שהרי קיבל מעות ונתחייב להחזירם בפדיון בנו, וספק אם החזירם, ואף דליכא טענת ברי, הא אף בשמא ושמא בא"י אם פרעתיק חייב צבא לנאת ידי שמים כמבואר ב"ק קי"ח א', והכא משמע דפטורין אף לנאת ידי שמים, וי"ל דכיון דבקסתמא עתיד היה החוב ליפקע בלא שום מעשה, אין כאן חזקת חיוב, ולכאורה יש לדמות לזה הלוח מעות צתנאי שאם ירדו גשמים מחר יהא אז חובו מחול, דלא נידון א"י אם פרעתיק צספק אם ירדו גשמים, ומיהו י"ל דבשמא טוב פטור אף לנאת ידי שמים בשמא ושמא, ונ"ע.

יש לעי' מת הכהן תוך ל' ולא השאיר כל נכסים אם הבן פדוי, [לרב מ"ט א' דמהני אף בנתעכלו המעות], דהיכא דהשאיר נכסים הרי אם לא יחפון יורשו לפדותו, ינטרך להחזיר המעות, ושפיר נפדה בכך, אבל כשלא השאיר כלום, דאף אם יורשו לא יסכים לפדותו נמי לא יתחייב בכלום,

אבל הרמב"ם צי"א מזכירים ה"ח כתב רק שאם רצה להחזיר מחזיר, ולא הזכיר שיש צוה מן הראוי, עכ"פ למי שאפשר לו, ואפשר משום שאין ראוי להנהיג כן, דיש לחוש שמהא תחלת הנתינה לקבל בחזרה, ובהוא דעצד מידעס צ"ש. — וגראה דכל זה בקדשי הגבול, דניתנין לכל כהן, אבל הניתנין לאנשי משמר אין ראוי להחזיר דמשולתן גבוה קצו, וולא מצאנו אלא שהננועין מושכין את ידיהם מחמת הגרגרנים כדאמר חולין קל"ג א', ואף גול הגר וסדה אחוה.

שם תוד"ה הלכך וי"ל שאין הנותן יודע בשעה שנותן לו אם יחזירו לו כו', לכאורה גם מספק יעדיף לתת לו, ואכתי הו"ל מסייע, והרי כל מסייע אינו בטוח שיתן לו, אלא שמשדל צדק, וה"נ בחזירתו יש צוה גורם שיעדיפו לתת להם, ובגמ' משמע שיש להם שצח צמה שהיו מחזירין.

והנה כל מאי דקשיא להו ז"ל הוא לפי מה שפירשו דאיסור מסייע צצית הגרנות הוא משום שמפסידין לשאר הכהנים, וכן מבואר בפרש"י לעיל כ"ו ז', אבל מדברי הרמב"ם צי"א מה' תרומות ה"ח י"ט נראה דהאיסור לסייע הוא משום שעליהם לקבל המתנות בכבוד ובגדולה, וכמקריבין להם דורון, וכשהם מסייעים לקבל הר"י כמקצלים המתנות בשכר פעולתן, והרי זה בזיון, ואפילו לשאול חלקן צפיהן אסור כדאמר חולין קל"ג א', וכן משמע בפרש"י תמורה ח' ז' ערכין כ"ח ז', ולפי טעם זה אין לאסור להחזיר אף כשהם יגרום שיתנו להם ולא לאחרים, דאין החזרה בלא תנאי השתדלות לקבל, והרי הם מקצלים חלקם בכבוד הראוי.

וקצת יש לסייע לזה מהא דאמרינן לעיל כ"ז א' דתרומת חו"ל אין זה משום מסייע צצית הגרנות, ומשמע דשרי לתתה צמתנה ע"מ להחזיר, ואם הטעם משום שמפסיד לכהנים אחרים צמתנות אחרות, ואסרינן לקבל צמתנה ע"מ להחזיר משום שע"י יתנו לו צעתיד, כמו שפרש"י קדושין ו' ז', א"כ אף ע"י הסיוע צתרומת חו"ל יש לחוש שיתנו לו גם תרומה דאורייתא ויפסיד לאחרים, דהנותנין לא יבדילו בין אם הסיוע הוא בשל חו"ל או בשל הארץ, אבל אם הטעם משום שתרומה זו אינו מקבל בכבוד, צוה שפיר שייך להקל צתרומת חו"ל, ובאמת דגם צמתנה ע"מ להחזיר אפשר לפרש

האב, וכן חייב האב צמת הבן, [ואפשר דמזה ילפינן נמי דפדיון הבן לאו כמנות עשה דאינו חייב אלא בשיעור חומש, עי' או"ח סי' תרנ"ו ובמ"ב ובצ"ל שם, ובמש"כ בחו"ב כחצות נ' א', דהכא חוב הוא ככל חצות], וכן לאידך ילפותא ילפינן מעולת ראיה דיורשין חייבין אף צמת האב והבן וכמו שפרש"י, והוא משום דבעולת ראיה כשמת החייב, יש לדמותו לפדיון הבן כשמתו שניהם, א"נ למת הבן משהגדיל, דקרבן צריך צעלים.

והא דמהני מתנה ע"מ להחזיר צפדיון הבן כדאמר קדושין ו' ז', אע"ג דהוי כחוב, י"ל דבחוב נמי מהני מתנה ע"מ להחזיר, אלא שהמלוה רשאי שלא לקבל צתנאי זה, וה"נ הכהן, אבל כשהסכים שפיר חשיבא נתינה גמורה, וכאילו היה התנאי צדצר אחר, ובערכין והקדש לא שייך ע"מ להחזיר, דהקדש לאו צר אהדורי הוא, ולא צר קבלת תנאי הוא.

בפ"ת יו"ד סי' ש"ה ס"ק י"ד כתב צסם תשובה מאהבה שאם נתן לכהן ה' סלעים ע"מ להחזיר ה' סלעים אחרים דאין צנו פדוי, דזה גרע ממתם ע"מ להחזיר, דהו"ל הלואה, ואין הספר תח"י, ובפשוטו כשהתנאי צדצר אחר עדיף טפי, וכל הנידון הוא צתנאי ע"מ להחזיר אותו הדצר, שזה מגרע ענין המתנה, וגם צזה מסקינן צקדושין שם דהוי מתנה, ועי' בצהגר"א ס"ק י"ד דג"כ מבואר דתנאי צדצר אחר עדיף, ומה שדימה הדצר להלואה, לא דמי, דצהלואה הרי הוא מתחייב תמורת ההלואה, ואין זו נתינה, אלא כמכר, משא"כ נתינה על תנאי אינו מתחייב תמורת קבלתו שום דבר, אלא שקיבל הדצר צמתנה על תנאי, והמלוה לחצירו אחרוג יוצא צו יד"ח אף אם לא יחזיר לו אחר, כמו קנה צהקפה, ואילו אם נתן לו אחרוג ע"מ שיתן לו אחר, ולא נתן, לא יצא יד"ת, ולזה אחרוג ומת ולא השאיר אלא מטלטלין, הרי מטלטלי דיתמי לצע"ח לא משתעבדי, ואילו קיבל אחרוג ע"מ להחזיר אחרוג אחר ומת, הרי האחרוג של הנותן, דכיון שלא החזיר, לא זכה צו כלל.

(צ) נ"א ב' אלא קיים זה אף הלכה זו, משמע דכן ראוי לנהוג דהא קרי לה הלכה, ומשמע דמתנות כהונה ניתנו מחמת הצורך לפי שלא נחלו, והלכך מי שאין לו צורך ראוי לו שיחזיר,

דהסיוע הוא בתרומה זו גופא דע"י שמסכים לקבל ע"מ להחזיר יתנוה לו ולא לאחרים, ולפ"ז נחא דשרי בתרומת חו"ל, ושמא דברי רש"י בקדושין דהחשש הוא שיתנו לו שאר תרומותיו, הם לרווחא דמילתא, ועיקר החשש הוא בהך נתינה גופא, וי"ע.

הרמב"ם העתיק איסור הסיוע בצית הגרנות במתנה ע"מ להחזיר לענין תרומה, כמו שהוא בגמ' קדושין ו' ז', ולא הזכירו גבי פדיון הבן צפ"ח מזכורים ה"ח לפי שלא נזכר בגמ', וי"ע מאי קשיא ליה להכ"מ שם, ובזהגר"א יו"ד סי' ש"ה ס"ק י"ז נקט דדעת הרמב"ם [ושם כתב דגם דעת רש"י כן, ואולי הוא ט"ס וי"ל הרשב"א] לחלק בין פדיון הבן לתרומה, ולא נתפרש טעמא דמילתא מה מקום לחלק ביניהם, וכש"כ לפמש"פ דדעת הרמב"ם דהאיסור הוא משום דבעי נתינה בכבוד, דודאי ראוי להשוות פדיון הבן לשאר מתנות כהונה, ועי' בספר מרן זללה"ה מעשרות סו"ס ח' שג"כ נתקשה צוה מסוגיא דתמורה ח' ז' דגם בזכור איכא איסור מסייע, ולמש"כ עיקר המקור לחילוק זה קשה, כיון דהרמב"ם לעולם אינו מעתיק אלא המפורש בגמ', ובגמ' לא נזכר איסור ע"מ להחזיר משום מסייע אלא גבי תרומה, גם דברי הרשב"א בתשובה סי' קצ"ח ותשנ"ח מתפרשים בהלכות פדיון הבן, ולא בהלכות הכהן, ושפיר י"ל דאמנם מלד הכהן אין ראוי שיסכים לקבל ע"מ להחזיר, ומיהו אם נפרש דהחשש צמסייע הוא משום שמפסיד לכהנים אחרים, ונפרש כלשון רש"י בקדושין דהחשש הוא משום שיתנו לו גם צעתידי, יש מקום לומר דצפדיון הבן לא חיישינן להכי דהדבר רחוק שיהיה לו אשה נוספת ושגם היא תלד זכור, ומשום תרו"מ הרי בחו"ל ליכא, וגם דדאיכא, לית זה משום מסייע כדאמר כ"ז א', ומשום כך לא הזכיר הרשב"א ענין מסייע בצית הגרנות.

שם בגמ' נתנו לעשרה כהנים כו', לא נתפרש בגמ' מנלן דלשני כהנים שפיר דמי ואפשר שהוא פשוט מסבא, וזני אי"ש נ"י העיר דמכסף הפדויים שניתן מחצה לאהרן ומחצה לבניו כדאמר במ"ר פ' במדבר, מוכח דאפשר לשני כהנים, דהא מחצית הכסף הוא מחצית מרע"ג זכורים.

שם בגמ' נתנו לעשרה כהנים צבת אחת יאל צוה אחר זה יאל, פרש"י צבת אחת שהניח לפנייהם, והנה בהנחה לחוד עדיין באחריותו קאי וזנו אינו פדוי, ויש לפרש שנטלן אחד מהן אח"כ בשביל כולן, וא"כ ה"ה צויכה להן ע"י אחר, ולו"ד רש"י ז"ל היה אפשר לפרש דצבת אחת קרי כל היכא שהמעות הראשונות קיימין בשעה שנותן האחרונות, וצוה אחר זה היינו שנתאכלו אלל הראשון עד שלא נתן לשני, ונמצא שמעולם לא היו ה' סלעים ציחד, אפ"ה שפיר דמי, ולא זו אף זו קתני, ואפי' לשמואל לעיל מ"ט א' דבתוך ל' אין זנו פדוי צנתאכלו, מ"מ לאחר ל' שפיר דמי, דהא טעמיה דשמואל משום דאין צידו לפדותו מעכשיו, והכא צידו.

ובזה נחא הא דחלקן לשתי צבות ולא קתני בין צבת אחת בין צוה אחר זה כמו שדקדק צוה צרי"ט אלגזי, דאי הוי קתני הכי, הוי מתפרש דקאי רק לעשרה כהנים, והוי מפרשינן צוה אחר זה בקיימים הראשונים, ואשמועינן דאף צכה"ג צעשרה כהנים שפיר דמי, לכך קתני לה צבא צפ"ע ומתפרש אף צכהן אחד [וכמו שפרש"י, ועי' בשטמ"ק], והיינו צנתאכלו הראשונים, דמונה והולך צכהן אחד פשיטא דשפיר דמי ולא איצטריך לאשמועינן.

וכן בגזל הגר דאמר צ"ק ק"י א' דהחזירו לחצאין לא יאל, נמי נראה דאם מונה והולך שפיר דמי, ולא מיקרי חצאין אלא צנתאכלו הראשונים עד שלא נתן השניים, [ואפשר דצנתן לו רשות לעכלם נמי כנתעכלו דמי].

שם נטלו והחזירו לו יאל, נראה דהחידוש הוא דאף שצבעת נטילתו כבר היה צדעתו להחזירו אפ"ה יאל, דאל"כ פשיטא, וכי לאחר שיאל שייך לצטל מצותו. — והנה צכאן לשון יאל מתפרש אף לכתחלה כדמסיק דר"ט עזיד הכי, ודכוותה לעשרה כהנים וצוה אחר זה נמי אף לכתחלה הוא, וכ"כ צפ"ת סי' ש"ה סק"י צשם החכ"א.

(ג) **מ"ט א'** מתני' רע"א אם נתן לא יטול כו', צחו' לעיל מ"ח ז' ד"ה ואם כתבו הטעם צמת הבן ציוס ל' דלא הוי תקפו כהן דמוציאין מידו, משום דנטל צרשות, וכ"כ הרמב"ן בשלהי פ"ק, ויש לעי' הרי שהתנה צהדיא צשעת

אינו יכול לפדותו בע"כ של האב, והרי המעות גול צדו, שהרי ציד האב לפדותו אלל כהן אחר, וכ"כ במח"א ה' זכיה ומתנה ס"ח והציאו הגרע"א ז"ל בגליון השו"ע סי' ש"ה סי"ג דצפדיון הצן לא מהני תפיסה לכו"ע, אבל נראה דכיון דצכור בהמה טהורה הרי כל תפיסה היא שלא ברשות, דכל שהספק קדם לנתינת הר"ז נתינת בטעות ולא חשיבא תפיסה ברשות וכמ"ש הרמ"א סי' שט"ו ס"א, הלכך שפיר מוכיח מזה דתקפו כהן אין מוציאין מידו.

(יד) מ"ז ב' כי פליגי היכא דמת האב בתוך שלשים כו', לכאורה אם איירי דליכא לאב אלא בן זה החלל נחא, אבל אם יש לו בנים כשרים נמי, הרי אם אדם אחר היה נותן לו מעות לפדיון בנו בתוך ל' ואח"כ מת [המקבל], תוך ל', צדין הוא שיועיל הפדיון עכ"פ בשיעור המגיע לבנים הכשרים, לרצ לקמן מ"ט א' דמהני אפי' בנחאלו המעות, דכל כהן המקבל מעות לפדיון תוך ל' ומת, מסתברא דהיורשים פודים וכמס"כ לקמן מ"ח ב' כשירשו קרקע ע"ש, וא"כ ה"נ נימא דזכה אביו בפדיונו כאלו נתן לעצמו, ושמא לא חשבינן ליה כנתן לעצמו כל זמן שלא נתחייב בפדיונו, וז"ע.

(טו) מ"ט א' רב אמר בנו פדוי כו', נראה דצקדושין לאחר ל' אם חזרה בה והמעות צעין, דרשאיית להשתמש בהן, דמתחלה ניתנו אף אם תחזור בה, והרי הם כמלוה צידה, ומיד עם קבלתה זכתה בהן צודאי, ואף כשחזרה בה לא נשתנה זכייתה.

ומיהו צפדיון הצן לרצ ומת הצן תוך ל' והמעות עדיין צעין, יש מקום להסתפק אם הכהן רשאי להשתמש בהן, דהא השתא איגלאי מילתא דנתינה בטעות הואי, ומיהו אם לא יהא רשאי להשתמש בהן אף לא יהא חייב באונסין, ושמא טפי ניחא להו לצעלים שיתחייב באונסין ויהא רשאי להשתמש בהן, והרי מסתברא דכיון דתחלת נתינתו הוא שישתמש בהן, לית לן למימר דהדר ביה אף כשנחחדש שאל"ץ פדיון.

שם לאחר שלשים יום ואיתנהו למעות ודאי בנו פדוי, נראה דר"ל דמתחלה התנו שיהיו המעות קיימין עד לאחר ל', אבל אם סברו כרצ ונתנו המעות ע"מ לעכלן, אף אם אירע שהם קיימין אחר ל', לא הוי פדוי לשמואל, דכנתעכלו

נתינת המעות לכהן שאינו נותן אלא בתנאי שיגיע הצן ליום ל"א, הרי מסתברא דלא חשיב כתפס ברשות, וא"כ השתא נמי הרי אנו סהדי שלא נתן לו אלא על דעת שיגיע לחיוב, וי"ל דהה"נ דאם היה מתנה שאף אם מגיע חיוב הפדיון ביום ל', מ"מ כיון שהוא ספק הרי שלא יפדה עד יום ל"א, אמנם היה הדין כן דמת ביום ל' לא הוי חשיב כתפס ברשות, אבל סתמא דמילתא דעתו שאל האמת שציוס ל' הוא כבר צר פדיון, הרי שיפדה מיד ביום ל', והלכך בספק הרי זה כאלו היה לן ספק אם מת ביום ל"א, דבזה שפיר חשיב כתפס ברשות שהרי לכך קיבל, וה"נ אם ביום ל' הוא צר פדיון הרי קיבל המעות שיפדנו ביום ל'.

ויש להסתפק הרי שנעשה הצן ספק טריפה בתוך ל', אם כה"ג נמי חשיב הכהן כתפס ברשות, דסו"ס הממון ברשות אחי לדיה ולא בתפיסה, או"ד לא דמי למת ביום ל', דהתם עד שלא נחחדש דבר כבר זכה הכהן מספק בממון, דהיינו בתחלת יום ל', [וכן צבא באמצע החודש, וצכור צל], משא"כ כאן שבתוך ל' כבר נעשה ספק, ואנו סהדי שאם היה האב יודע שיהיה ספק טריפה לא היה פודהו, ואין להציא ראיה ממ"ש הרמ"א סי' שט"ו ס"א דבנתן ספק צכור לכהן מחמת שטעה וכסבור שחייבים ליתנו, דחשיב כתקפו כהן ומוציאין מידו, כיון דנתינה בטעות הואי, אלמא דאף שצא ליד הכהן ברשות מ"מ כיון שהוא בטעות לא מהני, דלא דמי דהתם הטעות בלשעבר ושפיר אמרינן דלא חשיבא נתינה כיון שהיא בטעות, אבל הכא בשעת נתינה אין כאן טעות, ושפיר י"ל דכה"ג חשיב תפיסה ברשות, וצריט"א פ"ק סי"ב לא נחית לחילוק זה ונתקשה בדברי הרמ"א ע"ש, והדעת נוטה דגם כה"ג חשיבא תפיסה ברשות שאין העתיד עושה טעות למפרע.

עוד הקשה צריט"א שם דאם תפיסה ברשות עדיפא, א"כ מאי מייתי רב המנונא צ"מ ו' ב' דתקפו כהן אין מוציאין מידו מהא דקתני ספק בכורות אחד צכור אדם ואחד צכור בהמה כו' המוציא מחזירו עליו הראיה, ומשמע דאף אם תקפו כהן הרי על צעל הצית להציא ראיה, והא אפשר לאוקמי כתפס ברשות, ועדיפא איכא לאקשווי דבספק צכור אדם ע"כ לא מיתוקמא אלא בתפס ברשות, דבתפס סתם מעות ודאי חייב להחזיר, דהא

ופטורין שנשנו במתני' גבי מעשר בהמה, משמע דלאו רשות נינהו, ולא משמע דמשום חיוצא דרבנן בגרנות הוא, וכן מוני המלוות מנו חיוצא לעשר, וכן דיני הירדן להפסקה לעיל נ"ה א' לא משמע דהוא נידון רק דדרבנן, ואם מלות מעשר רשות אין לנו ענין בהלכות זירוף, דכשצא לעשרן ממילא מרפסן, ועי' בספר מרן זללה"ה סכ"ז סק"ג עוד ראיות דהוא מלות חיוצית, ודלא כמו שזידד בספר אהל משה ח"צ סי' ס"ט עי"ש, ויש להבין א"כ אמאי רשאי למכור ולשחוט ולא חשיב כמבטל המלוה.

ובראה דכשם שאם מתו הטלאים לא שייך לחשבו כביטול מלוה באונס, דכיון דעד שלא מתו לא ביטל המלוה, ואינו אלא כמאחר, הרי במיתתן לא נתחדש מזידו דבר, ומה שעכשיו אודא לה המלוה ממנו, זה ענין אחר, והלכך אף במכר או שחט הרי אינו אלא גורם שמעתה לא תהא המלוה עליו, ובנוגע לעבר אין כאן אלא כמי שאיחר ומתו, ודכוותה הקונה עבד כנעני או שולד לו יליד בית ומכרו בו ביום [אם מתחלה זמנו כל היום], עד שלא מלו, לא חשיב כביטול מלות מילה, דכיון דעד שלא מכרו לא עבר, הרי במכירתו לא הוסיף בחטאו, וכן המוכר טבל דשרי לצורך כדחנן פ"ה דדמאי, לא חשיב כמבטל מלות תרומות ומעשרות [אף אם תרומות ומעשרות מלוה חיוצית כמס"כ מרן זללה"ה דמאי ס"ד ס"ק ב' דהכי מוכח ממתנות בל תאחר וציעור] אף אם לקוח לאחר מירוח פטור, ונמצא שהפקיעם מן החיוב, דכיון דעד שלא מכרם לא עבר, הרי מכירתו אינה ביטול העשה, אלא כגורם שלא תהיה המלוה, ועדיין ז"ע בזה.

ואם נימא דאיכא בל תאחר במעשר אף בלא אפריש, נייחא טפי, דלפי זה לאחר שעבר בבל תאחר י"ל דתו אינו רשאי למכור ולשחוט מדאורייתא, שכבר הוחלט חיוצו לעשר, [ואף דבל תאחר כבר עבר ולא ניתן לתיקון, מ"מ עיקר חיוצ המעשר צעיניה], ושפיר מתקיים הא דמעשר מלוה חיוצית, וכ"כ מרן זללה"ה שם, ולפי זה בגרנות אף דהנולדים אחר הגורן אינם באיסור למכור ולשחוט, מ"מ אם יש לו מהם עשרה שהם ראויים למעשר לפני הרגל, הרי הוא חייב לעשרם לפני הרגל משום בל תאחר, ואם איחר הרי הם אסורים למכור ולשחוט מדאורייתא, וכ"כ ז"ל שם, וצירושלמי שקלים פ"ג ה"א איכא מ"ד דלכך תיקנו חכמים הג' גרנות כדי שלא יבא לידי בל תאחר, ומייתי שם נמי דהמשהה טבלו עובר בבל

דמי, כיון דהכהן כבר נעשה לזה עליהם, ואם נתנו סתמא, הדבר תלוי בפלוגתא דרב ושמואל, דודאי נתכוונו באופן שיהא הבן פדוי, וממילא לשמואל נתכוונו שיהיו המעות קיימין.

יש להסתפק אם עד שלא נולד הבן נמי שפיר דמי לרב.

לבאורה הא דלא חשיב מלוה לענין קדושין לכו"ע, ולענין פדיון הבן לרב, הוא משום דבמלוה הרי הזכות להשתמש במעות זכתה בזה בתורת מתנה ולא התחייבה תמורת זה כלום, ולא נשאר לקדושין אלא מה שלא תצטרך להחזיר, והנאה זו פחותה היא ולא מהני לקנין, משא"כ במקדש לאחר ל' דגם זכות השימוש במעות לא קיבלה אלא לשם קדושין, והר"ז דומה כמלוה לה מעות בתחלה לשם קדושין דשפיר דמי כמו ארווח לה זימנא קדושין ו' ב', ולפ"ז משמע דשחוק לפני רקוד לפני יועיל לענין פדיון הבן, ודלא כמו שזדדנו לקמן נ"ה א', דהא הכא בשעה שיש לפדיון לחול אין כאן אלא מלוה, ומ"מ כיון דתחלת שעבודו לפדיון מהני, ומיהו י"ל דסו"ס הכא עדיף שהרי קושטא הוא דכולו ניתן לקדושין או לפדיון הבן, וז"ע.

מהא דמהני לרב בפה"ב, יש ללמוד דכל הקנין נעשה לאחר ל', דבפדיון הבן לא שייך כלום קודם ל'.

יש להסתפק לשמואל מה דין המעות תוך ל', אם הבהן שומר שכר עליהם, או כשואל דכל הנאה שלו, ואם ציד האב להקדישן.

טו) יו"ד סי' ש"ה בהגר"א סק"כ כמו במילה, אפשר דר"ל דנהי דראוי למיסר פדיון בשבת דדמי למו"מ, אבל אכתי מנלן שהעמידו חכמים דצריהם לבטל מלות פדיון בזמנה, לזה כתב כמו במילה דהעמידו דצריהם במכשירין כדלעיל סי' רס"ו ס"ב, וכן בחל שמיני ציהש"מ של יו"ט ראשון אין מלין אותו אפילו ציו"ט שני.

סימן ז

א) נ"ז ב' מתני' שעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט כו', בתו"כ שלהי בחקותי ילפינן מקראי דמעשר מלוה חיוצית, ומשמע דדרשא גמורה היא, וכן לשון חייצין

שפיר י"ל דגם בחו"ל איכא תקנת גרנות מחמת המנוה, אלא דכיון דאיכא חשש תקלה לא מסתבר שחכמים יתקנו להקדים ההפרשה, אם מדאורייתא ליכא כל תאחר, וכן נוטה דעת מרן זללה"ה בסכ"ז סק"ג.

נראה דנידון מעשר חו"ל תלוי במקום שמעשרן, ולא במקום שנולדו ולא במקום הצעלים, דקרא דר"ע דריש מיניה ממעט להו מהבאה, והלכך אף שנולדו בארץ והצעלים בארץ כל שהוציאן לחו"ל ושלח לעשרן שם הרי הם צדין מעשר חו"ל, ואם נולדו בחו"ל והוא בחו"ל והוציאן לארץ ומעשרן שם ע"י שליח הרי הם צדין מעשר ארץ ישראל, ומרן זללה"ה שם נסתפק דשמא תלוי במקום שנולדו, וז"ע, [ובבכור שמתקדש בלידתו, תלוי במקום שנולד], ויש להסתפק אם היה הדין דחמש בארץ ישראל וחמש בחו"ל מאטרפין, [ע"י בספר מרן זללה"ה סכ"ז סק"ד], ומנאם כמות שהם והיה העשירי בארץ אם מתקדש להקריב, די"ל דכל דליכא עשרה בחיוב ארץ ישראל אינו מתקדש להקריב, או"ד הכל חדא מנוה, ודין מיוחד הוא שאין מציאין מחו"ל, אצל כל שזה שנתקדש בעשירי הוא בארץ ישראל שפיר מתקדש, ומיהו אם היה העשירי זה שבחו"ל נראה דמתקדש שפיר כדין מעשר חו"ל, דהחמור מאטרף אל הקל, כמו בכל התורה כולה.

נידון הצירוף דמתני' נ"ד ב' וכן בגמ' נ"ה א' מתפרש שפיר כלל תקנת גורן, ואף אם היה מעשר רשות, דמ"מ נפ"מ אם עישרן בזמין במקומותיהם [כדתנן נ"ח ב' מנאם רבוצים או עומדים], אם נתקדשו, דאם אינם מאטרפים אינם מתקדשים, ולכן אין להוכיח מהא דדנו נ"ה א' בחמש בארץ וחמש בחו"ל דאיכא תקנת גורן בחו"ל, דשפיר דיינינן בעיקר הדין, ולא בתקנת גרנות, ואף אם נימא דבחו"ל ליכא תקנת גרנות מ"מ י"ל דנפ"מ בצירופם אף לענין תקנת גרנות, וחמש בארץ ישראל וחמש בחו"ל אם היה הדין דמאטרפין, הוי אסרינן למכור ולשחוט מחמש שבארץ ישראל, אף דשל חו"ל מותר למכור ולשחוט ולכשימכרם יותרו גם של ארץ ישראל, דכיון דתחלת המנוה לזרפס יחד בשעה שמעשרם, ועדיף לזרפס בארץ, הרי יהבו רבנן לאלו שבארץ כל חומרת גרנות, ומרן זללה"ה שם לא נקט כן, וז"ע.

תאחר, ומשמע דאיכא כל תאחר במעשר אף בלא אפריש, דהא עיקר תקנת גרנות בלא אפריש היא, והיינו נמי דמדמי לה למשהה טבולו ולא למשהה תרומותיו וקרצנותיו, וזה דלא כהטו"א ר"ה ה'.

ובמעשר צעל מוס נראה דליכא כל תאחר, דלא מצינו שמהא אכילתו מנוה [ע"י מש"כ לעיל כ"ו ב'], ובפשוטו נאכל אף לעכו"ם למאי דקיי"ל ל"ב ב' כז"ה בבכור צעל מוס, דמעשר ובכור כי הדדי נינהו, ולפי זה מסתבר דגם בלא אפריש ליכא כל תאחר בצעל מוס, אע"ג דהפרשתו מנוה כדכתיב לא יבקר צין טוב לרע, מ"מ לא מסתבר שמהא תחלתו חמור מסופו, ויש להסתפק הרי שיש לו חשע תמימים ואחד צעל מוס אם איכא כל תאחר בלא אפריש, מי אמרינן מסתמא יפוק חס בעשירי וראוי שיהא כל תאחר, או"ד כיון דליכא עשרה תמימים ליכא כל תאחר.

ב' נ"ג א' מתני' מעשר בהמה נוהג בארץ ובחו"ל כו', למאי דמוקמינן למתני' כר"ע, נמנא דלא חיישינן לתקלה, דהא מפרישין מעשר בהמה בחו"ל אע"ג שאין מקריבין אותו, ואף לר' ישמעאל תמורה כ"א א' דאם באו תמימים יקרב, מ"מ מודה דלכתחלה אין מציאין, וא"כ אין להם תקנה עד שיפול בהם מוס, וחזינן דלא חיישינן לתקלה, וא"כ בזמן הזה נמי, וי"ל דלא רצו חכמים לעקור לגמרי מנזות מעשר בהמה בחו"ל, כיון דנוהג מדאורייתא, אצל בזמן הזה לחוד שפיר ביטולה חכמים, וכיון שציטלו בארץ כש"כ בחו"ל.

ונראה דליכא כל תאחר במעשר בחו"ל, דהא אינו קרב והרי הוא כצעל מוס, וצעל מוס נראה דלית ביה כל תאחר כמ"ש לקמן נ"ו ב', ונראה דגם ג' גרנות ליכא בחו"ל, דהא אחד טעמא צירושלמי שקלים פ"ג ה"א תקנת הגרנות משום כל תאחר הוא, וכיון דליכא כל תאחר ליכא גרנות, ואף לאידך טעמא דהוא כדי שמהא בהמה מנז' לעולי רגלים, נמי י"ל דלא שייך בחו"ל שאין רגילין להוליך בהמות מחו"ל לארץ, ומיהו בסוגיין נ"ו ב' אמרו רק דבחירת הזמן היה משום שמהא בהמה מנזיה לעולי רגלים, אצל עיקר תקנת גרנות משמע דמחמת המנוה היא, ולפי זה גם דברי הירושלמי אפשר לפרש כן, וגם לטעמא דכל תאחר, ולפי זה

מיחזי כחוכא אם יעשרו הצעל מוס, ומ"מ לו"ד ז"ל היה נראה דכיון דטעמא משום תקלה אין כאן חוכא דהכל יודעין דבתמימים איכא למיחש לתקלה ולא בצעל מוס, ולמה לבטל מזה דאורייתא, ולמש"כ נחת דגם צוה איכא למיחש דמהרה יבנה בית המקדש ובעינן בהמה להקרבה וליכא.

ג) רמב"ם פ"א מה' בכורות הט"ו ויראה לי שהצבור נותן לכל כהן שירצה, היינו לאפוקי שאינו ניתן לאנשי משמר, וכבר כתבו אחרונים ז"ל שהדבר מפורש בגמ' דתנן ערכין כ"ח ב' אומדין כמה אדם רוצה ליתן בצבור זה ליתנו לבן בתו או לבן אחותו, ותנן נמי במכילתין כ"ו ב' אמר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי כו', עוד הביא מרן ז"ל מהא דאמרין י"ח ב' חזר בעל הבית ורועה כהן כו', ומה שכתבו הרמב"ם בלשון יראה לי הוא משום דצירושלמי חלה פ"ד ה"ד והוצא בפיה"מ שם איתא דהצבורות לאנשי משמר, [ומיהו לו"ד ז"ל היה נראה לגרוס שם החרמים במקום הצבורות, כדיליף שם בחר הכי מקרא], וכן בתוספתא דסוכה פ"ד ה"א נמי חשיב לצבורות בהדי דברים שלאנשי משמר, [ומיהו הסם חשיב גם מעשרות, וע"כ דרך אעבודתם באנשי משמר קאי, ושפיר משכחת לה בצבור שהכהן צעל מוס, או בישראל שירש מצית אצי אמו כהן], וכן בגמ' זבחים ק"ב ב' איתא פריך רב אחאי לימא ליה תן לי מצבור ואוכל, ומשמע שניתן לאנשי משמר, וכבר נדחק צוה רש"י שם וכתב ז"ל מיהו תיפוק לן מינה דלא יתנו צבור אלא למי שהוא ראוי לעבודה באותה שעה, והדבר מחודש גדול לומר שאסור ליתן צבור לכהן טבול יום. (א"ה, וע"ע במש"כ להלן).

ונראה דאם הישראל לא נתן את הצבור לכהן והקריבו צעלמו דודאי עדיין צמנות נתינה קאי, אבל שפיר י"ל דכיון שאין לישראל אלא טובת הנאה הרי המשמר זוכה בו כדרך שזוכה בצער חטאות ואשמות, דלא גרע צבור מהם, ושפיר מתפרש הירושלמי וכן התוספתא בכה"ג, [ואפשר נמי דילפינן לה מקרא דאיתא בספרי זוטא פ' קרח והוצא בילקוט שם הקדשים לרבות עור הצבור, ובפשוטו אינו מובן מה צריך לרבות עור הצבור הלא כל הצבור מתנה לכהן, והמג"א צוית רענן שם כתב לפרשו צמנות טריפה וכו"ע זבחים ק"ג

נראה דאף אם צחו"ל ליכא תקנת גרנות, דמ"מ אם היו לו עשרה טלאים בארץ בשעת הגורן, והוציאם לחו"ל, דלא פקעה מהן תקנת גרנות, דכל שהם צמנות מעשר וכבר נאסרו למכור ולשחוט, אין לנו להחירם עד שיעשרם, ולפי זה אף צמנות בארץ וחמש צחו"ל אם היו מאטרפים י"ל דהיו החמש נשארים בדין גרנות אף אם הוציאם לחו"ל.

גמ' כדר"ה דאר"ה גזירה משום יתום כו', נ"ע מה טעם הוא זה הרי אם יטעה ויכניס יתום לדיר לא יחול המעשר, ואטו משום שמה יטעה ולא יעשר, נימא ליה שלעולם לא יעשר, ובשלמא בזמן הבית יתכן לומר דע"י טעותו יבא לידי תקלה של חולין בעזרה בקום ועשה, וזה גרע טפי מאם לא יעשר, אבל הרי בזמן הזה קיימין, ואין כאן מכשול אם ינהוג קדושה בחולין, ובני מאיר נ"י העיר דשמא אם הכניס יתום לדיר, דחשבינן ליה כמאן דליחיה, ונתקדש האחד עשר, והיינו תקלה שלא ינהגו בו קדושה, אבל ל"מ כן, דלפי זה אם נמנא אחד מן האנן טריפה צבני מעיים, יאסר כל עדו, דהא נתקדש האחד עשר ואין ידוע איזה הוא, וצריה לא בטיל, והא ודאי ל"מ כן, וע"כ דלא נתקדש הי"א בכה"ג, דבשעת מנין לא חל עליו שם עשירי, ונ"ע, שוב הראוני בשאג"א סי' ד' שפירש משום דכה"ג נתקדש הי"א, ונ"ע.

שם ב' וכ"ת אפשר דשדי ציה מומא בכולי עדריה מהרה יבנה בית המקדש כו', משמע דאי לאו משום דבעינן בהמה להקרבה, באמת הוי מורינן ליה למישדי מומא בכולי עדריה ולעשרן, וחזינן דאע"ג דלא מעשרין תמימים משום תקלה, מ"מ צעל מוס מעשרין, ולכאורה לפי זה אם אירע בזמן הזה שיש עשרה צע"מ ראוי לעשרן, ול"מ כן, ונראה דגם צוה איכא למימר מהרה יבנה בית המקדש ובעינן בהמה להקרבה, דאף אם לא נחייב להטיל מוס, מ"מ אם ינהג מעשר צעל מוס, כבר ימנאו רבים שיטילו מומין כדי לזכות צמנות מעשר, ומרן זללה"ה כתב דמיחזי כחוכא לעשר רק צעל מוס, ור"ל דצמנות אם היינו מחייבים לכולם למישדי מומא ולא היו תמימין ברשות ישראל, שפיר היו מעשרין הצעל מוס ולא מיחזי כחוכא כיון דליכא תמימין, אבל השתא דלא שדינן מומין ואיכא תמימין ולא מעשרין להו,

מיל דהרועה שלטא ציה עינא ט"ז לכאן וט"ז לכאן, אלא דלא אמרינן הכי אלא בשם טלאים או כליו של רועה באמצע], ואם מנה רבוצים או עומדים לנדרדיים לצד נתקדש העשירי, וכן אם מתו האמצעיים הרי הנדרדיים בחיובם קיימי, ולפ"ז מתפרשא מתני' מציא ומעשרן באמצע דהנדרדיים נטרפן, וכן מבואר בלשון רש"י, והא דלא קתני היו לו באמצע מטרפין, אפשר משום דהיה מקום לטעות ולפרש דשיעור הצירוף הוא ט"ז מיל בין טלה לטלה, ואם יהיו מפוזרים בקל"ה מיל, טלה אחד כל ט"ז מיל נטרפן, לכך קתני מציא ומעשרן באמצע לומר דרך צכה"ג מטרפין הנדרדיים.

ונראה דלית לן למישוי פלוגתא בין רב לשמואל בפירושא דמתני' דמציא ומעשרן באמצע, וכי היכי דלשמואל מתפרש שהנדרדיים נטרפו ע"י האמצעיים, ה"נ יש לפרש לרב, וכן לשון הגמ' ושמואל אמר אפי' חמש מכאן כו', משמע דלשמואל שוין חמש מכאן וחמש מכאן ואחד באמצע כמו לרב בחמש באמצע, ולא דעדיפי לשמואל טפי מלרב, וכן לשון הצרייתא היו לו חמש בכפר חנניה וחמש בכפר עותני אין מטרפין עד שיהא לו אחת צניפורי, משמע דכשיש לו אחת צניפורי הרי אלו מטרפין, והיינו שהחמש והחמש מטרפין, וכן מבואר צירושלמי חלה פ"ד ה"צ דמיציעא ליה כשהחמש האמצעיים פטורין, וגם בפשוטו ע"כ יש לפרש כן גם לרב, דאם לומר דרך עם האמצעי נטרפן, אצל הנדרדיים זה עם זה לא נטרפן, א"כ פשיטא דהיינו רישא דמטרפין כמלא רגל צהמה רועה שהרי אין ציניהן ט"ז מיל, ודוחק לומר דאחי לאשמועינן דבשציל לעשר האמצעיים חייב להציא שני הנדרדיים, שהאמצעיים נטרפו עם שניהם, והרי דינס כהיו לו ט"ז טלאים דנריך להכניס כולם לדיר כדאמר רבא לקמן נ"ט ז', ולעולם אימא לך דהנדרדיים לא נטרפו זה עם זה אלא עם האמצעיים, דא"כ אמאי לא סייעוהו לרבא ממתניתין אליבא דרב, כיון שזהו עיקר דין המשנה, וגם בעיקר הדבר יש מקום לדון אם צכה"ג איתיה לדינא דרבא דנריך להכניס כולם, כיון דהחמש הנוספים לא נטרפו אלא עם חמש ולא עם י', [ועי' להלן דממה ששנה התנא מציא ומעשרן באמצע על הכונה דמטרפין הנדרדיים, משמע דבלא נטרפן א"ל להציאן יחד], וגם כבר כתבנו דלא

ז', אצל גם זה ז"ע דלענין מחנה לכהן הרי הוא ככל הזכורים ולא פליגי אלא אם דינו בשריפה, ולמש"כ יתכן דבא לומר שאם הצעלים הקריב את הזכור עד שלא נתנו לכהן הרי הוא לאנשי משמר גם העור, ומיהו רהיטת הספרי שם דמרבי לה לעיקר הדין שעור הזכור לכהן ולא שהוא לאנשי משמר דומיא דמרבה התם עור העולה ועור חטאת ואשם, [דצבשר חטאת ואשם דאסורים לזרים ממילא אין לצעלים אלא טובת הנאה, ושפיר זוכה המשמר בהם, אצל עור ראוי גם לצעלים ושפיר אינטיריך קרא דגם העור לכהן], מיהו ז"ע מה נריך לרבות עור העולה הלא צהדיא כתיב, ושמה כל הנך רבוי דמרבה התם הוא לכללם צהך קרא דמן האש, ונפ"מ לדרשא דדרשינן קדושין נ"ב ז' ונ"ע].

ויש לעי' כשהצעלים מקריצין צענמם את הזכור מי חשיב צעליו לענין שינוי צעלים, ולכאורה שצט הכהנים הם צעליו, דלצעלים אין צו אלא טובת הנאה, ואף דלענין תמורה משמע במתני' תמורה ז' ז' שהצעלים ממירין, אם לא נפרש התם בצכור שגולד אצל כהן עי' בשטמ"ק שם, ז"ל דתמורה שאני, ואף ישראל שירש צכור מבית אבי אמו כהן, נמי נראה דאין לו אלא כפרת קופיא דדין יורשין דעלמא, דהא מבואר בצ"ק י"ב ז' דבזמן הצית א"ל למכור צכור תם, וירושא כמכירה, [ויש מקום עיון צוה דצכל הקרבנות שתחלת הקדשם לצעליהם, שפיר אמרינן דצבר נקצב הקרבן עצורו ולא ממון צעלים הוא למכירה, אצל בצכור שמתקדש קדושת הגוף בצית ישראל, למה נימא שכשהישראל נתנו לכהן הרי הוא נקצב כשלו, ואין הכהן יכול ליתנו לכהן אחר, והרי צפסח דנמנין עליו גם לאחר שכבר נתקדש קדושת הגוף, הרי באמת גם מושכין את ידיהם ממנו וחוזרים וממנים אחרים, חזינן דכל שאפשר להתמנות לאחר שכבר קדוש קדושת הגוף, אין מינוי זה קובע שלא יוכל לתתו לאחר, וה"נ בצכור למה נימא שצנתינתו לכהן צבר הוקצב כאילו תחלת הקדשו לכהן זה ואינו יכול לתתו לכהן אחר, ונ"ע].

ד) נ"ד ב' מתני' היו לו באמצע מציא ומעשרן באמצע, לשמואל הנדרדיים מטרפין אף בלא האמצעים שהרי כליו של רועה נמי מטרפן, [דבאמת היה מקום לומר דשיעור הצירוף הוא ל"ב

משמע דרב ושמואל פליגי בפירושא דמתני' דמציא ומעשרן באמנע.

גמ' דהנך חמש חזיא להכא וחזיא להכא, לפמש"פ דגם לרב מצטרפין שני הצדדיים זע"ז, ז"ל דהך סברא מהניא גם לענין לזרף הצדדיים. — ומ"מ נראה דלא מהניא אלא פעם אחת, אבל אם נוסף לכל זד עוד חמש בפחות מט"ו לא ינטרפו עם הרביעי וכש"כ עם החמישי.

נ"ה א' תרגמה שמואל אליבא דרב כגון שהיו תשע מכאן כו', והא דלא קתני לה בתשע מכאן ותשע מכאן, משום דאז היה מקום לטעות דאין הצדדיים מצטרפין זע"ז, רק כל אחד עם האמנעי, והא דלא קתני עד שיהא לו חמש ציפורי, הוא לרבותא דסגי באחת, א"כ שמה גם היה מקום לטעות שאין הצדדין מצטרפין אלא עם האמנעי.

ה) נ"ט ב' ואמר רבא היו לו ט"ו טלאים לא יאמר אצור עשרה כו' והשאר פטורין כו', מלשון זה משמע קצת דהא דס"ד דהשאר פטורין הוא משום דס"ד שיכול לצרור עשרה, וכן משמע בצרייתא דנקט כלישנא דרבא, ונראה לפרש דלא יאמר אצור עשרה כו' היינו שלא יאמר שיש כאן עשר חיוב וחמש פטור וצידו לצרור את החייבים, והיינו דס"ד נמי דהשאר פטורים, כלומר דאינס דדין גורן, דכאלו יש לו רק חמש דיינין לגבי דידהו, ורשאי למכרן ולשחטן, אלא כולם חייבים צודאי, וממילא צריך להכניס כולם לדיר, ומה"ט נמי הנשארים מצטרפים לגורן אחר, דאכתי בחיובם קיימי.

ופרש"י דהני חמש נקצעו צדין הגיע הגורן דאסור למכרם ולשחטם, ואע"ג דמסתבר דאם הגיע ר"ה ולא נולדו לו טלאים נוספים, דהותרו גם הללו, דכיון דמו א"א לעשרם אין סברא לעשרם, מ"מ עד שלא הגיע ר"ה הרי הם באיסורם, ולכאורה אין צכ"ז נפקותא אלא לענין דין גורן דרבנן, ולא לענין דאוריתא, אבל אפשר דאם נימא דכשיש לאדם עשרה טלאים צכפר חנניה ועשרה צכפר עותני, דאם מנאם רבוצים או עומדים חמש מאלו וחמש מאלו דנתקדש העשירי, כיון ששניהם בני חיובא, א"כ נפ"מ נמי צכאן שאם מנה חמש הללו עם עוד חמש שנשארו מט"ו

אחרים צרחוק ט"ו מיל, דנתקדש העשירי, כיון ששניהם בני חיובא, וזה מדאוריתא, וז"ע צדין זה, ועי' מש"כ לעיל נ"ד ב' דכה"ג פקע חיובם של החמש, ועי' מש"כ לקמן ס' א' בעיקר הסוגיא.

ונראה דמ"מ הא דצריך להכניס כולם לדיר, הוא אף בגוונא שצידוע שהחמש הנותרים צבר לא יוכלו להצטרף לגורן אחר, כגון שכבר עבר ר"ה למעשר בהמה, דהשתא כולן חייבין, ומאותן שיוכל כל טלה להיות עשירי, ומ"מ אם עבר והכניס עשרה ועשרון, מסתברא דהותרו החמש, כיון דהשתא תו לא יתכן לעשרם.

ונראה דהיו לו עשרה טלאים ומת אחד מהן, נמי הרי התשעה אסורים למכרם ולשחטם לפרש"י, דאין לחלק בין מת אחד לעשר עשרה, ולקמן ס' א' נתפרשה כונת רש"י צע"א.

לד"ד רש"י ז"ל היה מקום לפרש דהשאר מצטרפין לגורן אחר, היינו אם יארע שיהיו לו עוד חמש תוך ט"ו מיל, וצא לומר דלא נפטרו כמו העשרה, אף שכל אחד מאלו היה יכול להיות עשירי, וגם צבר היו פעם אחת צדין גורן והותרו, אבל כ"ז שלא ננטרפו עם עוד חמש, י"ל דמותר לשחטן ולמכרן, דלא מצינו חיוב להמתין שמה ינטרפו, וז"ע, ועי' לקמן ס' א' נתפרש.

ס' א' תרגמה רב הונא צ"ס קמיה דרבא צריגלא צדיר שיש לו שני פתחים כו', יש לעי' אי שרי למיעבד הכי לכתחלה וכדמשמע רהיטת לשון הצרייתא אלא כונסן לדיר כו' דכיון דהשתא אין באפשרותו לעשר את התשעה הנותרים, לא איכפת לן אי פטר להו צמנין הראוי, או דלישנא לאו דוקא, ורק אם אירע כן פטורין, אבל לכתחלה יש לו לכנס צדיר שיש לו פתח אחד והכי מסתברא, ועי' לקמן ד"ה שם ולישני.

נ"ח ב' ונוטל אחד מן האלולין כו', פרש"י שמונאם רבוצים, ונראה דמונה תחלה חמש דאז וחמש דתשרי ומתנה מתחלה שאם אז ואלול מצטרפין הרי הוא מונה חמשה דאז לשם מנין, וחמשה דתשרי שלא לשם מנין, [ואפשר דאף בלא התנאה כן הוא, כיון דחמשה דתשרי פטורין], ואם אלול ותשרי מצטרפין הרי הוא מונה חמש דתשרי לשם מנין, וחמשה דאז לא יחשב מנין כלום, ואח"כ מונה חמשה דאלול ומקדש עשירי ממ"ג, אבל

רצא, ואף צלא פרסאה נמי שייך שם מנין כשמונה למפרע.

שם בגמ' ולישני ליה כגון שמנה תשעה וכי מטא עשרה קרי חד מרישא כו', נראה דר"ל דכד מטא עשרה נמלך וקרי חד מרישא, אצל עד השתא היה דעתו להשלים העשירי, דאל"ה אין כאן מנין הראוי, ומשני דלאו כל כמיניה למיהדר ועשירי מאליו קדוש, ולפי זה נראה דהוי מפרשין לצרייתא דר"ל דמשכח"ל גוונא דכולן פטורין, והוי ס"ד לפרושי בנמלך, אצל באופן הרגיל באמת אין נפטרינן כולם, ולפי זה גם שני פתחים ז"ל דלא שרי לכתחלה וכמו שזדנדנו לעיל, דאל"כ הרי ודאי ניחא טפי לאוקמי בשני פתחים, מלאוקמי בנמלך, אף אי הוי מהני נמלך. — נמלך בשני וקרי חד מרישא משמע דמהני דהא ליכא למימר צוה עשירי מאליו קדוש, ועי' מש"כ לעיל נ"ט ב'.

שם ולישני ליה בגורן ומנאן זוגות זוגות כו', אי אפשר לפרש שמנאן זוגות ע"מ להקדיש זוג עשירי, דהא אין לו אלא י"ט, ומשום כך פירש מרן זללה"ה בסי' כ"ז סק"ז דכל מונה זוגות היינו שמונה ב' פעמים י', וכל זוג ראשון הרי כל אחד מהם אחד למנין שלו, וכן זוג השני כל אחד הוא שני למנין שלו, והלכך הו"ל כמנה ב' פעמים ט', והי"ט חזי לכאן ולכאן וכמו בשני פתחים, אצל קשה דא"כ מ"ט דמ"ד למנין בהמות הוא קדוש, אטו אינו ראוי למנאן רבוצים בשני מנינים, הגע עצמך שהיו בשני דירים, ומנה אחד מדיר זה ואח"כ אחד מדיר זה, ואח"כ שוב שני מדיר זה ושני מדיר זה, עד שהשלים בכל דיר את העשירי שלו, מי שייך לומר שלא יוקדשו למנין שלו אלא למנין בהמות, וה"נ בדיר אחד ומנאם ב' מנינים, ובפשוטו כשמנאם זוגות אינו מיחד שום אחד למנין צפ"ע, אלא שניהם כאחד משמשים לשני המנינים, ובזה נחלקו אם שייך מנין זוגות, דלא שייך לחשבם כשני מנינים נפרדים, ועוד דאם זוגות היינו ממש כשני פתחים, א"כ מאי עדיפותא לאוקמי בזוגות מלאוקמי בשני פתחים, וסוגיין יתכן לפרש דבאמת עשה שלא כהוגן כשמונה זוגות כיון דלית ליה אלא י"ט, וחשבינן ליה כאילו אחת מן הזוגות נמנית, ואחת אינה נמנית, ולא ידעינן הי מינייהו, ונפטרינן כולן כדין קפץ אחד מן המניין לתוכן, והו"מ נמי

אינו יכול למנות דאב ודאלול ואח"כ תשרי ואלול דכיון דכבר מנה של אלול י"ל דתו הו"ל עשירי ספק, ועי' להלן.

(ו) ס' א' רצ כהנא אמר למנין בהמות הוא קדוש, נראה דלפי זה אם לא שייך שיוקדש למנין בהמות, כגון שהיו לו י' דירין של מאה, ומנה כל דיר ודיר, ולא מנה כלל האנן שצדיר, דלא קדוש כלל, דלא מנאנו מנין אלא של בהמות, ואע"ג שיכול למנות האנן אחד אחד צדיר ולסיים כל העשיריים צדיר העשירי ואז יוקדש כל הדיר העשירי, שאני התם שכל עשירי יש לו התיחסות לתשעה מיוחדים שנמנו לפניו, אצל עכשיו שכולם מעורבים אין כאן מנין בהמות אלא מנין עדרים, וס"ל לר"כ דלא מנאנו מנין כזה.

והנה מתקדשין למנין בהמות, אע"ג דהוא אינו חפץ לקדשן, דהא מתכוין לקדש זוגות או קינטרן, ונראה דהיינו משום שהוא מונה אותם למנות מעשר, והלכך מתקדשים כדינם אף נגד רצונו, ויתכן נמי דבסתמא מחזקינן דאי הוי ידע דא"ל לקדש למנין שלו, דהוי ניחא ליה שיתקדשו כדינם, [אם כי עכשיו הרי אינו מסמנם, ונמנא שיתערבו בכל האנן, וסתמא ודאי לא ניחא ליה בהכין], אצל אם חפץ למנאם שלא למעשר, אין מתקדש העשירי, דלא משתמיט לומר דאסור למנות האנן עד שלא צא לעשרם, וזה דלא כמ"ש צאהל משה ח"ב סי' ס"ט עי"ש.

שם היכא דאיכוין לאפוקי זוגות זוגות היכא דנפק ממילא לא, ר"ל שכשמונה למעשר ואינו חפץ שיוקדש העשירי הרי העשירי קדוש גם נגד רצונו, אצל כשחפץ לקדש העשירי אלא שטעה במנין, כבר נאמרה הלכה בטעות במעשר.

שם ת"ש מנאן למפרע כו', היינו שמנאן לשם מעשר, אלא שצחר לשון ערומים למנות למפרע, ומסקינן דג"ז חשיב מנין, ולא איכפת לן בשם עשירי, ואף אי למנין שלו הוא קדוש נמי שפיר דמי, והא דקאמר הואיל ואייתה במנינא דפרסאה, נראה דר"ל דפרסאה לחשיבות מספר העשר קרו ליה אחד, אף דגם לאחד קרו אחד, וה"נ כשמונה למפרע וקרי לעשירי אחד חשיב נמי כמנאו בעשירי, ואפשר דפרסאה נמי זימנין דמנו למפרע, ומ"מ נראה דלרווחא דמילתא קאמר לה

חד חשיב מנין הראוי, ואידך מיפטר מכח ספק. — וגרסה דהמכנים טלחים לדיר על מנת שבאמצע מנינם יחליט אם להמשיך ולעשר או לא, דכה"ג לא יחשבו הראשונים כמנין הראוי, דהא אינו אלא ספק, ויהא דינם להמתין שאם ימשיך ויעשר הרי נפטרו צמנין הראוי, ואם ימלך לא יפטרו, ורק הכא שהטלחים הם הגורמים להעשר או לא, ע"י יציאתם צפתה אחד או צשני פתחים, צוה חשבינן ליוצאים הראשונים כמנין הראוי, [ויתכן דבכל מעשר יש ספק רחוק שמה אחדים לא ירצו לנאת מן הדיר, ואפ"ה חשבינן ליוצאים כמנין הראוי], ונ"ע.

שם וארבעה ארבעה מטטרפין לגורן אחר, יש לעי' אמאי לא יחזירם לגורן זה וימשיך מנינם עם הששה שיצאו צראשונה, שהרי עם יציאתם מפתח האחר כבר הוחלטו שיציאה זו לא תגרורם להם להעשר, ויש לחשוב יציאתם כאילו צרחו מן הדיר באמצע המנין, דשפיר מחזירם לדיר וממשיך בעישורם, והרי הוקצעו עם הששה למנין אחד, ומה שהוא מנאן למנין צפ"ע של שמונה, אין צדך כלום, דיש לחשוב כמנה שלא לשם מעשר, שהרי צידוע שמונה אין צהם כדי מעשר, ואם נימא דצמנה שמונה יכול אח"כ להציא שנים מדיר אחר שצתוך ט"ז מיל ולהשלים המנין, [אם כי יש לאסור משום לא יבקר, שהרי מבקר שהשמונה לא יהיו מעשר ושאחד מן השנים יהיה מעשר, אבל יתכן דהכא שכל אחד כבר היה צמצב שהיה יכול להיות מעשר, עדיף, וליכא משום לא יבקר, ומיהו אפילו אם איכא, מ"מ אם צעזר והשלים שנים נתקדש העשירי, תו סגי בהכי לנתקם מן הששה שכבר לא יוכלו להשלים עליהם], ניחא דע"ז שוב אינם יכולים להשלים על הששה, שכבר נקצעו צמנין אחר, ואפשר נמי דאף בלא מנאם צמנין לחוד, אלא כל שבאמצע מנינו נמלך מלעשר וחפץ להשאיר הנותרים לגורן אחר, כבר נחצטל מנינו, ושוב אינו יכול להשלים על הראשונים שיצאו ונפטרו צמנין הראוי, ורק צעוד דעתו להמשיך המנין, צוה אף שיצאו צפתה אחר שפיר מחזירם וממשיך צמנינו, ונ"ע.

שם אם אותן ששה יצאו צפתה אחד כו' ואם לאו כו', פרש"י אם לאו שיצאו צפתה שלישי או נשתיירו צדיר, וכונתו מצוירת דא"א לפרש ואם

לשנויי דדליכא אלא י"ט לכו"ע למנין צהמות קדוש, כיון דלמנין שלו לא שייך, ושמה לא פסיקא לגמ' דין זה דאפשר דלמ"ד למנין שלו הוא קדוש, לעולם לא מקדשין נגד מנין ידיה, ואף כשמנינו אי אפשר לקיים, ונ"ע. — ומזה נמי משמע דצרייתא לא מתפרשא לענין לכתחלה וכמש"כ לעיל.

(ז) נ"ט ב' ואמר רבא היו לו י"ד טלחים והכניסן לדיר ויצאו ששה צפתה זה וארבעה צפתה זה כו', לכאורה צהיו לו עשרה טלחים והכניסן לדיר שיש לו שני פתחים, ראוי לו למנותן כולם גם היוצאים צפתה האחר, וכמו ציצאו שנים כאחת צפתה אחד דמונה אותן שנים, ה"נ ציצאו שנים צשני פתחים יש למנאן צשנים ולהמשיך המנין, וכש"כ ציצאו צוה אחר זה צשני הפתחים, ואין הפתח קוצע כי עיקר המנין הוא על היוצאים מן הדיר, ואם צעשר טלחים הדין כן, הרי אף צי"ד טלחים נמי ראוי שיהא הדין כן לחשוב כל היוצאים מן הדיר, ואף שיוצאים דרך שני פתחים, ולפי זה ע"כ לפרש דהה"נ שאם רצה למנות היוצאים משני הפתחים צמנין אחד שפיר מונה ומקדש עשירי, והרי גם מנאם רצונים מתקדשים, אלא הכא כשלא רצה לכלול צמעשרו את היוצאים צשני הפתחים לחשבן צמנין אחד, אלא חשב למנות כל פתח מנין צפ"ע, וצנמלך אף צפתה אחד אין מתקדשין אלו שיוצאים לאחר שנמלך, וכדחזינן לקמן ס' א' דצמטא עשירי קרי חד מרישא אמרינן דאפ"ה נתקדש משום דעשירי מאליו קדוש, ומשמע דאם כד מטא ששי פתח חד מרישא לא יתקדש החמישי, והיינו צנמלך ואינו חפץ להמשיך המנין וכמש"כ לקמן שם, וה"נ הכא צחשב למנות כל פתח מנין צפ"ע, הרי ציציתאם מן הפתח השני אינתקו מן המנין של הפתח הראשון.

ולפי זה צתחלת כניסתם לדיר הרי הדבר ספק אם יתעשרו, שהרי יתכן שיצאו דרך שני פתחים ואז לא יתעשרו, ואפ"ה חשבינן ליוצאים הראשונים כמנין הראוי לפוטורם, וכדמסקינן דהיינו חידושא דרבא דחשבינן ליה למנין הראוי אע"ג דחזי להכא ולהכא, ור"ל דהיה מקום לומר דכה"ג לא חשיב כלל מנין הראוי כיון דכל חד הוא ספק, וקמ"ל דאפ"ה חשיב מנין הראוי, ויש להסתפק אם ר"ל דתרוייהו חשיבי ודאי מנין הראוי, או דרך

ויכול לומר עשירית שצדקו או צדקו יהא מעשר ראשון או תרומת מעשר, וא"כ אם צאנו להשוות מעשר זהמה למעשר דגן דלא ליצעי מנין, א"כ להזכיר הא דאזכ"ג, ופירשו בתו' דצאמת אף בלא הא דאזכ"ג ילפינן מעשר זהמה ממעשר דגן דיכול ליטול אחד מעשרה, אלא דצכה"ג הוי קפדינן שיהא צאמת עשירית כמו צמער, והיינו צכל העשרה שוין, אצל צאנים שוין צריך מנין והיינו עשירי דכתיב צמער זהמה, אצל לאזכ"ג דגם צמער סגי צאומד, שפיר ילפינן למעשר זהמה דאף צאנים שוין חשיב מעשר צנטל אחד מעשרה, ועשירי אינו אלא למנוה, ולפי זה צשוין אף לרבנן הוי מעשר צנטל אחד מעשר, ול"מ כן, וגם סתימת הגמ' סבר לה כאלזכ"ג, משמע שצוה מוצן טעמיה דריצרי, ואילו לפי זה עיקר הטעם משום דאיתקש מעשר זהמה למעשר דגן וזה אף לרבנן, וריצרי רק הוסיף דאף צאנים שוין כן.

ובדעת רש"י נקטו בתו' דמשום דס"ל כאלזכ"ג דסגי צמחשבה לכך סגי צנטל אחד מעשרה, וכן מפורש צרש"י כת"י הנדמ"ת, ונראה דהיינו משום דצמחשבה שפיר שייך למיקרי עשירי אף צנטל אחד מעשרה, אצל לפי זה היה ראוי למיפקס כריצרי דהא קיי"ל דתרומה ניטלת צמחשבה וכמ"ש תו', ואפשר דנהי דאשכחן היקשא דמעשר זהמה למעשר דגן, מ"מ י"ל דעשירי גלי לן דלא הוקשו לענין צמחשבה בלא מנין, דסו"ס פשטא דעשירי מתפרש ע"י מנין, ווגם לא לכל מילי איתקוש, ע"י תוד"ה איתקש, ומתפרשא סוגיין הכי דריצרי ס"ל כאלזכ"ג, וס"ל נמי דגם לענין זה איתקש מעשר זהמה למעשר דגן, אצל רבנן נהי דס"ל כאלזכ"ג אצל לא ס"ל דלענין זה איתקש מעשר זהמה למעשר דגן. (ס"ז סק"ח). — וע"ע מש"כ בזה בתו' צתו"צ תרומות ס"א ס"ק י"ח.

(ט) ירושלמי ר"ה פ"א ה"א רבי צון צר חייה צעא קומי ר' זעירא כתיב לא יצקר צין טוב לרע עבר וציקר מהו שיעצור א"ל כל דצר צבא להחיר אינו עובר מה צא להחיר כאן התורה החירה להקדיש צעל מוס, יעוי' צק"ע וצפ"מ, ואין הדברים מוצגים, דודאי אם עבר וציקר דעבר על לא יצקר, צין אם צחר צטוב וצין אם צחר צרע, אצל אפשר דה"ק אם עבר וציקר שיהא העשירי

לאו דהיינו שהששה יאלו צשני הפתחים הללו, דאכתי הראשון מן הששה שיאל ראוי שיפטר צמנין הראוי, דהא אם החמשה הנותרים היו יוצאים ג"כ צאותו פתח הרי מיפטר, וצ"ע צלח"מ פ"ח מה' צכורות ה"י שכתב דדצרי הרמז"ס שכתב ואם יאלו הששה צשני הפתחים מכוון יותר מפרש"י, וכינד יתכן, ואפשר דכל שעד שלא יאל הראשון ראשו ורצו צפתח זה צבר התחיל זה שאחריו להוציא ראשו צפתח השני, דכה"ג לא מיפטר הראשון צמנין הראוי, דהא צבר חזינן שלא יושלמו העשרה צאותו פתח, וצכה"ג משכח"ל דכל הששה מצטרפין לגורן אחר, וכן צשטמ"ק הנדמ"ח כתב שיאלו צבת אחת, ויש לפרש נמי כמש"כ, דצבת אחת ממש הרי קיי"ל דא"א לצמנא.

מש"כ רש"י או נשתיירו צדיר, ר"ל שאירע שצבר נמלך הצעל הצית מלהמשיך עישורן, אצל מצחינת הזמן לא מצאנו שיעור צדיר, דהא אם חשבה ליל צבת שפיר ממשיך מנינו אחר השבת כמ"ש הרמז"ס פ"ח מה' צכורות ה"ג.

(ח) נ"ח ב' מתני' ולא מצאנן צשצט, נראה דהיינו שלא מצאנן צפיו כלל, דהא צרישא לא נזכר אלא שמוצאנן צשצט, וממילא לא מצאנן צשצט מתפרש שלא מצאנן כלל, רק נתן לצו למספר היוצאין וכשהגיע העשירי נתכוין שיתקדש, ואשמועינן דסגי צהכי, ונראה דאף אם נימא דמצאנן רצוצים או עומדים צמחשבה לא נתקדש העשירי, מ"מ הכא שיוצאין דרך הפתח עדיף, שיציאה זו צמנין חשיב, וכדאמר נ"ט א' דריצרי ליה עשירי, וע"י צספר מרן זללה"ה סכ"ז סק"ח ט' דאף מצאנן רצוצין צמחשבה סגי, וצ"ע בזה.

שם היו לו מאלו ונטל עשרה כו' אין זה מעשר ריצרי אומר מעשר, יש לע"י אמאי אין כאן משום לא יצקר שהרי צוחר את העשירי וכדאמר לעיל נ"ג צ' דאי מפיך ליה צריש עשרה קעצר משום לא יצקר, וי"ל דהכא איירי שאינו משים לצו מי שנטל, וכאילו אמר שזה שיאל ראשון יוקדש למעשר, דאין צוה משום לא יצקר, וה"נ קאמר על זה שעלה צידו ראשון, וכן יש לפרש צמצאנן רצוצים או עומדים, וע"י רש"י נ"ח רע"ב וצ"ע, וע"י מש"כ לעיל.

גמ' מ"ט דריצרי סבר לה כאלזכ"ג אלעזר צן גומל כו', צמעשר דגן לכו"ע ליכא ענין של מנין,

והתשיעי למנינו יהא חולין, עי' מש"כ לעיל נ"ט ב' ועי' להלן, ולפי זה יתכן דאף בטעה וכסבור דדינא הוא למנותן אחד, דאין להחליטו דדין טעה וקרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי, כיון שאין כאן טעות במנין אלא בהלכה, ושמה טעותו דלריך להוציא אחד מן המנין ולמנות רק אחד, וכה"ג מה שעשה עשוי, וכמו בידי שריף למנותם שנים ומנאן אחד, ומכאן ספק זה יתכן לומר דתשיעי ועשירי מקולקלין, ויאכלו במומן לאחר שיפדה העשירי מפני ספק שלמים, וכ"ה ברמב"ם שם ה"ו ששניהם מוקדשים ויאכלו במומן, ולא הזכיר פדיון, לפי שסמך על מה שסיים שזה שקראו עשירי הרי הוא קדוש כדין הקורא לאחד עשר עשירי כמו שביארנו, ושם בה"ב ביאר שדינו כשלמים, וממילא מוצן דכיון דנאכל במומו דלריך פדיון.

שם שלשתן מקודשין, בגמ' ילפינן לה מדכתיב וכל מעשר בקר ואין וגו', ונראה דמידריש כאילו לא הוי כתיב העשירי, ומתפרש וכל מעשר בקר ואין כל אשר יעצר תחת השבט יהיה קדש, ובא לרבות כל שקראו עשירי, ומיהו סברא הוא דרק בסמוך לו וכדטעו אינשי, ולנתר שנתחדש קדושה בטעות תו ס"ל לר"ח ולר"ב צמיר ל"ב א' דאף בכונה אפשר לקדשם.

והא דתשיעי אינו קרב אמרינן תמורה כ"א א' העשירי להוציא התשיעי, ונראה דהיינו דמשמעותיה דקרא שיש חילוק בין קדושת העשירי, לקדושת הטעות, והלכך יהיבין ליה דין תמורה, ואין לומר דקרב שלמים, דמשמעותיה דקרא הוא להקל ולא להחמיר, א"נ מדרבי רחמנא מן הבקר ד"א קרב שלמים, מכלל דמדיו מעשר אינו קרב, וכש"כ תשיעי, דהא לאחריו מקדש טפי כדאמר ס"א א'.

ונראה דהתשיעי מתקדש אף כשהוא צעל מוס, דבהני שנכנסים לדיר להתעשר אמרה תורה שיוקדשו אם קרא לתשיעי עשירי וכיון דצעל מוס נכנס לדיר להתעשר, הרי הוא צדין וכל מעשר וגו' יהיה קדש, וכן הוא צדין לא יגאל, כדין מעשר, ואינו נשחט באיטליז ונשקל בליטרא, ומיהו לענין תמורה דעת מרן זללה"ה בסכ"ז ס"ק י"ג דדינו כתמורה ואינו עושה תמורה וכדאמרינן לקמן ב' לראש"ש דאין מימר וחוזר ומימר אלמא דתורת תמורה עליה, ומיהו אפשר דלא אמרו כן אלא לר'

צעל מוס, ועצר על לא יבקר, מהו שיעצור גם משום מקדיש צעל מוס, שהרי גרס שיוקדש צעל מוס, ופשיט ליה דכיון דגם צעל מוס במנות מעשר, והרי קיים מנות מעשר ע"י הקדשתו, הלכך אין כאן איסור מקדיש צעל מוס, שהרי התורה התירה כאן להקדיש צעל מוס אם ילא בעשירי, וה"ה כשיבקר שילא בעשירי, ולא עצר אלא משום לא יבקר. (פ"ז סק"ט). — א"ה, וע"ע לקמן נ"ח ב' דיש להסתפק בלאו דלא יבקר אם אינו עוצר אלא"כ צירר העשירי ממש, אצל אם צירר שמונה והקדים להוציאם והשאיר שנים שמהם יתברר העשירי מעצמן, אינו עוצר, או דאפילו אם צירר אחד והקדים להוציאו והשאיר תשע שמהם יתברר העשירי נמי עוצר, דהרי ציבך שזה האחד לא יהיה עשירי.

(י' ס' א' מתני' ילאו שנים כאחת מונה אותם שנים שנים, לפי גירסא זו פירש הרמב"ם בפיה"מ וכן בפ"ח מהלכות בכורות ה"ה דר"ל שאם שנים הראשונים ילאו כאחת הרי הוא מונה זוגות ויקדש זוג עשירי, אצל הדבר קשה דהתינת למ"ד למנין שלו הוא קדוש, אצל למ"ד למנין בהמות הוא קדוש, אם כן ליכא כלל מנין זוגות, וכיון דלדידיה אין זו כונת המשנה, לית לן לחדש דפליגי בפירושא דמתני', ועו"ק דאף למ"ד למנין שלו הוא קדוש, למה יש לחייבו למנות זוגות, ומה בכך שילאו כאחד, והרי כל האחרים סתמא אינם עתידים לצאת כאחד, ובשטמ"ק ל"ג אלא מונה אותם שנים, ומתפרש כפשוטו שריף לחשכם כשנים והצא אחריהם הוא שלישי, ואף ביאלו הרביעי והחמישי כאחד נמי איירי מתני', דמונה אותם כשנים והיינו רביעי וחמישי.

שם מנאן אחד תשיעי ועשירי מקולקלין, כבר נתקשו רש"י ותו' אמאי מקולקלין, הרי ראוי לומר דהתשיעי מעשר ועשירי קרב שלמים, ודוחק לומר דלזה קרי מקולקלין, והנה אם ידע שיש למנותם שנים ואעפ"כ מנאן אחד, לכאורה אינו ענין לטעה, ואף לא לנתכוין לקדש האחד עשר למ"ד נזיר ל"ב דטעותו וכש"כ כוונתו, אלא כנמלך ופתח חד מרישא, ואם לא היו השנים הראשונים, אלא השלישי והרביעי, יש לדון כחפץ להוציא אחד שלא לשם מנין, [ויארפנו אח"כ עם אחרים], דכה"ג י"ל דמה שעשה עשוי ויתקדש העשירי למנין שלו,

שם ועושה תמורה, לכאורה משמע דדינה כתמורת שלמים וקריבה, וכ"מ ס"א א', ומשמע דפקע ממנו תורת מעשר, דהא תמורת מעשר אינה קריבה, אם לא דנימא דהא דתמורת מעשר אינה קריבה הוא משום דלא אליס למיתפסיה בקדושת הקרבה, אבל אין צו פסול להקרבה, והלכך הכא שניתוסף כח שלמים שפיר קרב.

(יא) נ"ח ב' ונוטל אחד מן האלולין כו', היינו שהחמש אלולין ילאו באחרונה וינטרפו או עם התשריים או עם האציים שקדמו לזאת, [עי' לעיל], וכתבו דתו' דאין שייך כאן משום לא יבקר צמה שמשתדל שהאלולין ילאו באחרונה, [ואף אם נימא דאין משום לא יבקר אלא"כ בזה העשירי, ולא אם הניח שנים צסוף שאחד מהם ילא עשירי, עי' בזה להלן, מ"מ הרי קושטא הוא דאף באיכא אחד מאלול וט' מאז וט' מתשרי דנמי עושה מעשר את האלולין], ונראה כונתם שלא נאמר איסור זה אלא כשמרנונו בזה את העשירי, אבל מי ששכח תלמודו ועי"ז נסתבב שאינו יכול לעשות מעשר אלא אחד שמנטרף ממה נפשך, אין עי"ז איסור לא יבקר, שההלכה מבקרתו.

מש"כ רש"י שלא יכוין שינא האלולי בעשירי דהא כתיב לא יבקר אלא כמדומה כגון שמנאן רבוצין או עומדים, לא נתפרש דמהיכי תיתי יהא חילוק בלאו דלא יבקר אם מעשרן בשצט בפתח הדיר, או שמונאן רבוצין או עומדין, לעולם אסרה תורה שיכוין מי שיהיה בעשירי, ובמנאן רבוצין או עומדין נמי לריך שימנה כפי המזדמן ושללא יכוין מי ילא בעשירי, וכן בהיו לו עשרה ונטל אחד לריצר"י נמי מיירי שנוטל כפי המזדמן וכמ"ש להלן.

יש להסתפק בלאו דלא יבקר אם אינו עובר אלא"כ צירר העשירי ממש, אבל אם צירר שמונה והקדים להוציאם והשאיר שנים שמהם יתצור העשירי מעצמן, אינו עובר, או דאפילו אם צירר אחד והקדים להוציאו והשאיר תשע שמהם יתצור העשירי נמי עובר, דהרי ציקר שזה האחד לא יהיה עשירי, ולכאורה פשטיה דקרא שלא יבקר צין טוב לרע כלומר שלא ישתדל שהטוב או הרע ילאו בעשירי, וא"כ אם היה לו טוב אחד או רע אחד והקדים להוציאו, הרי כבר ציקר צין טוב לרע, ועי'

יהודה דק"ל טעות מעשר צי"א תמורה הוי, וה"ה ב'תשיעי, אבל לר"מ אפשר דאף תשיעי לאו תמורה הוא, וי"ע.

ובמיהו צי"א דגלי רחמנא דקרב שלמים, יש מקום לדון אם בזה אפקיה רחמנא לגמרי מהלכות מעשר והרי דינו כשלמים לכל דבר, או דתורת מעשר עליו לכל חומרי דמעשר אלא דנוסף צו הלכה דקרב שלמים, ונפ"מ לענין לא יגאל, ואם חל על צעל מוס, ולכאורה היה נראה דתשיעי וי"א כי הדדי נינהו, ותרוייהו איתרבו בהלכות מעשר, וכדילפינן להו לקמן צ' מוכל מעשר וגו' וכיון דהתשיעי חומרי מעשר עליו וכמ"כ, ה"ה הי"א, ומן הצקר אחי לרצויי דהי"א שנתקדש בקדושת מעשר קרב שלמים, ולא אחי לגרועי מהלכות מעשר שעליו, אלא לאוסופי קדושת שלמים, אבל בתמורה י"ג צ' אמרינן דתמורת שמו נגאלת ואינה חלה אלא על דבר הראוי, ופרש"י למעוטי צעל מוס, ואי"א קאי דהא קאמר נמי תמורת שמו קריבה, וי"ע אם אפשר לפרש דתמורת שמו דקאמר היינו צמה שנתחדש דתורת שלמים עליו, וזה אינו חל אלא על דבר הראוי, אבל אם היה הי"א צעל מוס לא חל עליו תורת שלמים כדרך שחל בתמורת שלמים, אבל תורת מעשר לעולם חייל גם על צעל מוס, דאין חילוק צין תשיעי לאחד עשר להלכות מעשר, [ולפי זה אין חילוק צין תמורת שמו לתמורת גופו לענין דינא צצעל מוס, ורק אמרינן דמה שנתחדש בתמורת שמו שקרב שלמים, זה ליתא צצעל מוס, אבל פשטא משמע דאיכא צינייהו חילוק צדין והיינו דאף קדושת מעשר ליכא צי"א אם הוא צעל מוס, וי"ע], וכן הא דתמורת שמו נגאלת היינו כשהיה תמים והומם, ואפשר דבזה פקע מיניה תורת מעשר לגמרי, ודינו כשלמים לכל מילי כיון שכבר נקצע כשלמים, ומיהו רהיטת הגמ' שם משמע טפי שאין הי"א מתקדש כלל אם הוא צעל מוס, וי"ע.

שו"ר באור שמח פ"ח מה' בכורות ה"ב שכתב לפרש דראוי ואינו ראוי דקאמר היינו ראוי למנות מעשר, ולאפוקי שכבר נתעשר או לקוח וכיו"ב, ובה אמרינן דתמורת שמו אינה חלה אלא על הראוי למעשר, משא"כ תמורת גופו, אבל על צעל מוס גם תמורת שמו שפיר חלה, ודפח"ת, אבל רש"י לא פירש כן, וי"ע.

ודצריו ז"ע דהא למסקנא דגמ' בצכורות ודאי מתפרש דאחד מן המנויין היינו שנפטר במנין הראוי.

מש"כ בשטמ"ק בשם הרא"ש בשם הר"מ והוצא גם צריטצ"ל דהמנוי צינאיתו מפסק המנין ויש לחזור ולהתחיל מן הראשון, לא זכינו לטעמו, דהרי אם היה יודע שהוא המנוי האם שייך לאסור להוציאו מן הדיר דרך הפתח, ואם הוציאו שיפסק מנינו, וה"נ כשאני יודע, מהיכי תיתי ישתנה דינו, גם מש"כ דיש כאן מנין הראוי לפטור גם אלו שיצאו אחר המנוי, אף שלא חזר להתחיל המנין מתחלה כיון שהיה יכול להתחיל המנין מתחלה, לא נתפרש, דענין מנין הראוי היינו שכן הוא סדר המצוה שיקח הצעלים ט' ויקדש העשירי, ולכך כל אחד שהצעלים לוקח ממנינו הרי הוא גמר מצוה, אבל כשנריך להתחיל המנין מתחלתו והוא מונה אותו במספר חמישי או ששי וכדומה, הרי אינו עומד לעשרן כלל שהרי עומד לקדש הששי או החמישי, אם כן מה מנין הראוי שייך כאן, וזה בכלל קו' תו' כמש"כ לעיל, והדברים ז"ת.

בכורות נ"ח ב' מתני' קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין, צצ"מ ז' א' מפרשין טעמא משום דעשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, ומשמע מסתימת המשנה דאף אם עתיד להיות לו גורן אחר נמי פטורין, והקשה הרי"מ שליט"א דאם לא קפץ אלא לפחות מעשרה אמאי לא נחייבו לטול אחד מן הגורן האחר ולכוין שהוא יצא בעשירי, דהשתא יש כאן עשירי ודאי, [כגון שקפץ לתוך תשעה, הרי יש כאן תשעה חייבין ואחד פטור, וישלים אחד מן הגורן האחר, שהוא יצא באחרונה ויהיה עשירי ודאי, דקדמוהו תשעה חייבין], ואין לומר דנריך גם שהתשעה יהיו ודאין, דהא באלולין לבן עזאי עבד הכי, וכדאמר נ"ח ב', אלמא דמהני מנין מספק, עי' מש"כ לעיל, וי"ל דלא דמי דהתם דתשרי ודאב לא מיקרי ספק פטורין דהא לא נולד צהן שום ספק, והם ודאי לא נתעשרו, וספיר מקרי תשיעי ודאי ועשירי ודאי, וכמש"כ לעיל נ"ח א', משא"כ הכא דהמסופקים הם ספיקות וספיר נתמעטו.

[והנה צהיו ששה מנויין וארבעה שאינם מנויין מעורבין, נראה דאף אם יש לו ששה חייבין בגורן אחר, אי אפשר לו לזרפן ולעשר שיצא

נ"ג ב' וכו' אפטר דשדי ציה מומא צכולי עדריה כו', וז"ע.

(צ) בב"מ ר' ב' תוד"ה לפטרו תימה דהכא לא שייך מנין הראוי כו', נראה כונתם דאם יצא הראשון זה המנוי שקפץ לתוכן, אין לפטור את התשעה הצאים אחריו משום מנין הראוי, דאין פטור מנין הראוי אלא כשעומד לעשרן, אבל כאן הרי כבר ידעין שעמיד לקדש את התשיעי ולא את העשירי, שהרי הפטור ציניהן שאינו מן המנין, והוא יחשבו במנין ויקדש העשירי, ורק אם יקדש גם את הי"א, אז שייך לומר שנפטרו במנין הראוי, אלא דאז אין צריך לדין מנין הראוי דהא צאמת עשרן ממש, וצדצריהם נקטו דכיון דיש להשלים ואין דעתו להשלים אין כאן מנין הראוי, ולמה צאמת לא ישלים ויקדש גם את הי"א, ומיהו גם צזה עדיין לא נתקנו כולי גווי, דאם אין ציניהם הפטור, נמצא שהי"א לא נתעשר, אלא דמ"מ הכי עדיף דכמעט כולם נתקנו.

והנה אין קושיתם אלא דאצי הכי איצביא ליה לדיוקי דאם ספיקא צעי עישורי לעשר תרתי ממ"ג, ולכאורה שפיר י"ל דלא צעי לדיוקי הכי, דאיכא למימר דכיון דנריך להפסיד תרי מכל עשרה לא מחייבין ליה צהכי, אבל היכא דסגי ליה צחד שפיר ספיקא צר עישורי הוא.

ולעיקר קושיתם נראה דהא צאמת כבר דקדק צמהר"ם שיף דאמאי צריך הכא לממ"ג, הרי גם אי ליכא ממ"ג שייך לאקשווי דאמאי פטרינן ליה לגמרי, ניחייציה לעשר אחד מעשרה, ויהיו כולם מעושרין חוץ מעשרה שהיה הקופץ בתוכן, וכן הקשה הראצ"ד בשטמ"ק עי"ש, וי"ל דאה"נ אלא דניחא לגמ' לפרושי כל מאי דמרווחין צמעשר הזה, ולפ"ז יתכן לפרש דהא דקאמר ואי לאו צר חיובא הוא, קאי על העשירי, שאם נזדמן שהעשירי הוא זה שקפץ, אכתי הרוחנו שהתשעה נפטרו במנין הראוי, שהרי היה אפשר שיצא העשירי מאלו שאינם מעושרים, ואה"נ שאם היה המנוי מן הראשונים, ולא העשירי, דהצאים אחריו לא נפטרו במנין הראוי, ולזה לית לן תקנה, אבל פריך דאכתי היה ראוי לחייב לעשר, כדי לתקן את העשיריים שלא יהיה המנוי צהם, וגם את העשירי שהיה צהם אם הוא יצא באחרונה, והיינו ממ"ג דפריך אצי. — יעוי' צמהדו"צ להמהרש"א,

הני מטטרפין לגורן אחר האמורים לעיל נ"ט ז' נמי כך פירושן, שע"י שהיו צדיר בשעת המעשר, הוקצעו למעשר, וחייבין להמתין עד שיטטרפו לגורן הבא ויתעשרו, ויש להסתפק אם היה הגורן בפרוס החג שכבר עבר ר"ה למעשר בהמה ולא נולדו לו נוספים, שכבר צהחלט שלא יוכל לעשרן, אם נשארינן באיסורן, או שחורים להיות מותרים, ואף אם נימא דחורין להיות מותרין, דהכי מסתברא, מ"מ מסתברא דמנא עליו להשתדל שיטטרפו ויתעשרו, כיון שהוקצעו צדיר בשעת המעשר, ואפילו נחבטל עישורן מחמת שמת אחד משאינס מנויים כדתניא לעיל נ"ט ז', נמי מחייבין ליה להשתדל ולהמתין שיטטרפו בגורן הבא, ואפילו לא היו בשעת הגורן, ומיהו בקציעת הגורן בלא דיר כגון שהיו עשרה בשעת הגורן ומת אחד מהן, הרי רשאי מיד למכור ולשחוט את הנשארים ואינו חייב להמתין לזרפן לגורן הבא.

ואין נראה לפרש כונת רש"י דהגורן קובע לחייב את הנשארים להמתין ולזרפן לגורן אחר, [ואין דין מחודש של צירוף צדיר], חדא דאין רמז בגמ' דאירי שהיו הט"ו הללו בזמן הגורן, ועוד דמה ראו חכמים על ככה, הרי כל ענין הגורן הוא שיקדימו למעשר, אבל כשאין אפשרות למעשר למה יעכבו חכמים מלמכור ולשחוט, ועוד דא"כ בגורן דחג שא"ל לזרף משנה לצירפתה, או מי שאין לו יותר בהמות יהא מותר, וחזירו אסור, ונתת דצריך לשיעורין, [אבל צירוף צדיר שהוא מאורע מחודש] אף דחייב לנהוג כן בכל גורן כשמעשרן, מחמת שכבר התחילו צמנות מעשר אין תימא אם חייבו חכמים להשתדל לעשרן כ"ו שיכול.

ולמש"כ מיושז לשון המשנה נ"ז ז' דקתני הגיע הגורן לא ישחוט ואם שחט פטור, ובפשוטו היה ראוי לומר ואם שחט מותר שזו עיקר הכונה דלא קנסוהו חכמים, ע"י צפיה"מ, וכן ברמז"ס פ"ז מה' בכורות ה"ח כתב מותר, אבל למש"כ ניחא דנכלל בזה תרתי חדא שאם היו עשרה ושחט אחד פטור ורשאי לשחוט כל הנשארים, ועוד דגם בהיו לו י"א מותר לו לאכול את זה ששחט והוא פטור מלהמתין עד שיעשר את העשרה הנותרים, אע"ג דמעשר זה היה מתיר גם את

אחד מן הששה החייבין בעשירי, דכיון דמדאורייתא הרי הארבעה שאינם מנויין בטלין ברוב, ע"י תו' צ"מ ו' ז' ד"ה קפ"ז, הרי הם פטורין צמוחלט, ואף אם עישר לא חייל, ואינו אלא ככל דבר שיש לו מחירין דמדאורייתא ברובא בטיל, וה"נ כשהמנויין מועטים, מ"מ לאחר שנחדשה הלכה בעשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, ואפילו רובן חייבין נמי פטורין, ע"י בשטמ"ק צ"מ שם בשם הרא"ש [ויש להסתפק אם גם לענין ממזר ספק הדין כן], הרי כבר נקבע הדין דאף כשהמנויים מועטים נמי נפטרו כולן צהחלט, והלכך אף שיכול ליקח מגורן אחר ולעשות עשירי ודאי, מ"מ פטורין, דהני שנחברו א"ל לשמש בהן למנין, ואף אם מנאן ואח"כ נתברר שהיו חייבין, נמי צריך לחזור ולעשר, ודוקא צאלולין לזן עזאי דהאציים והתשריים הם צמנות מעשר אם יטטרפו, ולא אירע בהן שום ספק פטור, בזה אפשר לשמש בהן למנין שיתקדשו האלולין, אבל בקפ"ז אחד מן המנויים לתוכן הרי כולן פטורין צודאי, ואינם עולין למנין, וכמו צנחטלו ברוב, וכמש"כ, ונתבאר עוד לעיל נ"ח א'.

(ג) ס' א' לא יאמר אברור עשרה כו', יעוי' בפרש"י ונראה כונתו ז"ל דאם צאמת צירר עשרה ונטל אחד, הרי מותר למכור ולשחוט את החמשה הנותרים, ואפי' היו הט"ו בשעת הגורן, שאין הגורן קובע אלא צראויין למעשר דלא שרינן ליה למכור ולשחוט עד שיעשר, אבל אם נשארו רק חמשה שאינו יכול לעשרן הרי הוא רשאי למוכרן ולשחוטן, והיינו דקתני לא יאמר אברור עשרה כו' והשאר פטורין, דצאמת אם היה מצרר היו השאר פטורין מלהמתין לצירוף, וכן אם היו לו עשרה בשעת הגורן ומת אחד מהן הרי הוא רשאי למכור ולשחוט את הנשארים, כיון שאינו יכול לעשרן, ולא מחייבין ליה להמתין לזרפם לגורן הבא, אבל לאחר דמחייבין ליה להכניס כולן לדיר, הרי הכנסה זו קובעתן למעשר, ואפי' לא היו כלל בשעת הגורן, דכיון דהיו כולן בשעה שמתעשרין וכל אחד היה יכול להיות המעשר או מן המעושרין, הרי דבר זה קובען למעשר, ואסורין לימכר ולשחוט עד שיטטרפו ויתעשרו בגורן הבא, וזהו פירוש מטטרפין לגורן אחר, שחייבין להטטרף, וכן כל

כההיא דקפץ אחד מן המנויין לחוכן, א"נ צההיא דאצי צ"מ ו' צ' דאית ליה תשעה וחד פדיון ספק פטר חמור, דלד הפטור הוא שאין העשירי שלו, ולכך שפיר ראוי לחייבו כיון שאינו מפסיד משלו כלום, דאם הם שלו הרי הוא חייב, אבל בספק כי הך דהכא דהנידון אם דאצ ואלול מטרפין, שפיר פטרינן מספק, דמדאוריתא כל ספק מנות עשה פטור וכמש"כ לעיל ט' צ', ועי"ש שאין כן דעת הרמב"ן ורק מדרבנן מחייבין לאנדרוגינוס במנאות האיש, וכיסוי דם כוי וכיו"צ, והכא כיון דרשאי למכור ולשחוט עד שלא יעשר לא תיקנו חכמים תקנת גרנות לאסור בספק, ועוד דהא מספק לא יוכל לקיים המנאה כתיקונה להקריב המעשר, ויהא דינו דירעה, ויש צוה גם חשש תקלה קצת, הלכך לא חייבו חכמים בספק, וגם בספק נמא שפסיד יותר מצודאי, דצודאי כשהוא תם מקריבו, והצער לצעלים, ואילו בספק צריך להמתין שיפול צו מוס וזמנין שמת או נטרף עד שלא יפול צו מוס.

ברם מההיא דאצי משמע דליחא לכל הני טעמי, דהא התם נמי מותר למכור ולשחוט, וגם לא יוכל להקריבו, וגם מפסיד יותר מצודאי, ומה שההפסד הוא רק לזד שאינו שלו, אין צוה כדי להקל, דהא סו"ס דינא הוא שמספק הממון נשאר צידו, ואין לנו להפסידו, וחזינן דאפ"ה ס"ל לאצי דאי לאו עשירי ודאי ולא עשירי ספק הוי מחייבין ליה לעשורי, ולכן נראה דהיינו טעמא דבספק צירוף פטרינן, משום דחומרא דאחי לידי קולא הוא, דאם נימא להחמיר דאצ ואלול מטרפין, יאמרו דר"ה בתשרי ויערצו האלולין עם של כל השנה, ויעשרו משנה על חצירתה, ועוד דאם אלול מטרף עם אצ הרי אינו מטרף עם תשרי, ואם נימא להחמיר שיטרף עם אצ, יאמרו שהוא כן מן הדין, ואם יצרפוס עם תשרי ויעשרו לא יחשו לו, וגם י"ל דכיון שאם באנו להחמיר מספק הרי עלינו להחמיר גם עם אצ וגם עם תשרי, [לא שיטרף עם שניהם, דכל שצירפו ועישרו עם אחד תו הו"ל עשירי ספק, אלא שאם באו שנים לשאול זה על צירוף עם אצ וזה על צירוף עם תשרי הרי נטרף להחמיר בשניהם] והרי אחד נפסד צודאי שלא מן הדין, הלכך לא החמירו חכמים בספק, צירוף טעמי דלעיל.

ובראיה דהיינו דאמר בן עזאי לעיל הואיל והללו אומרים כך והללו אומרים כך האלולין

השחוט אם היה חי [ולא היה צדיר], והיה מקום לומר דימתין מלאכלו עד שיעשרם, קמ"ל.

ול"ד רש"י ז"ל היה נראה דאין לנו לחדש גורן נוסף ע"י כניסה לדיר, ועוד בחומרא יחירא, ולשון מטרפין לגורן אחר כפשוטו שאם יפגשו בגורן אחר יטרפו דעדיין לא נפטרו, [וכעין דאמרו נ"ח צ' מאי אמרת לצרפו לגורן אחר], אבל לא שחייבין להמתין עד שיטרפו, [ורק אם כבר יוצר שאל"ה יהיה לצרפו, אז יהיו מותרין כמש"כ לעיל, דאין לתת הדברים לשיעורין לחלק בין יש לו עוד לאן ובקר או לא], והא דלא יאמר אצור עשרה ואטול מהן אחד והשאר פטורים, היינו שהשאר יהיו פטורין מלהכניסם לדיר, ולא איירי בשעת הגורן, ורשאי למכור ולשחוט כל ה"ט, א"נ דאף בשעת הגורן יהיה רשאי להצדיל חמשה ולמכרן ולשחוטן, ומסקינן דאינו כן אלא דכשצא לקיים מנות מעשר אמרינן דיש לו להכניס כולם במנאה זו, אף שישארו חמשה שלא יתעשרו, וכיון דחייבו להכניס כולם, הוצרך לפרש דמ"מ הנשארים צדיר לא נפטרו, ואם יתקיימו עד הגורן האחר יטרפו עמהם, וכן בכל הני מטרפין לגורן אחר שצבוגיא נ"ט צ' הכונה שהיותם צדיר בשעת המעשר אף שמנותן צכך, לא גרם להם פטור כשאירע שאל"ה לעשרן באותה שעה, אבל שפיר מותר למכרן ולשחוטן עד שלא נטרפו בשעת הגורן צדיר לאו גורן הוא.

ולפ"ז לא למדנו כלום צדין גורן, אם היו לו ט"ו בשעת הגורן ועישרן אם חמשה הנשארים צדיר מותרין לשחוט ולמכור, ומסתברא דשרי, דדין גורן אינו אלא שיקדים לעשר, אבל כשאל"ה לעשר לא בא הגורן לאסור, והרי כשכבר אל"ה יהיה לצרפו ודאי דיש להחירן, ולא ניתנו הדברים לשיעורין, ומתפרש שפיר לשון פטור שצמשנה נ"ז צ' כמש"כ לעיל.

(יד) נ"ח א' נולדו לו ה' באצ וה' צאלול אין מטרפין ה' צאלול וה' בתשרי אין מטרפין, הכא לא מדכרינן טעמא דעשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, דלא שייך טעם זה הכא, שכולם חייבים ודאים במנאה זו, והספק רק בצירופם וכמ"ש להלן, וגם לא צריכין להאי טעמא אלא בגווי דאיכא עשרה שהם ודאי חייבין ואפ"ה לא מעשרינן להו משום שהעשירי יהיה ספק,

ודאי, ולא נאמרה ההלכה דעשירי ספק אלא כשאירע ספק במציאות כגון שנתערב אחד מן המנויין או לקוח וכיו"ב, ויש נפקותא אם טעם הפטור משום עשירי ספק או משום דלא מחייבין מספק, לענין דיעבד אם עישרן דאם טעם הפטור משום עשירי ספק נראה דאף דיעבד לא חל, וכן מבואר בתו' חולין כ"ב ז' שכתבו דלכך אינטריך קרא למעוטי ספיקא שיהא פטור במורת ודאי, [והיינו שיהיו מותרין בגיזה ועבודה, ואף אם ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא אכתי נפ"מ כשנתברר אח"כ שהיו חייבין אם צריך לחזור ולעשרן], אבל אם רק לא מחייבין ליה, הרי אם עישרן שפיר חייל.

והא דלקמן ז' אמרינן דבנטל אחד מן האלולים הרי דתשרי ודאז אין מנטרפין לגורן אחר משום דהו"ל עשירי ספק, אע"ג דהספק מקורו בהלכה אם אז ואלול מנטרפין או תשרי ואלול, שאני התם דמעשה המעשר הוא הגורם לספק, והרי אירע בהן מעשה המספקן בפטור, והרי הם ספק מעושרין, וגם הספק נפל עד שלא באנו לנידון דלירופס עכשיו, וכבר נקבעו כספיקות, וגם חד מינייהו ודאי מעושר, והו"ל כאיקצע הפטור [כמו חתיכה אחת משתי חתיכות], משא"כ בתחלת הנידון אם אז ואלול מנטרפין, שלא אירע שום דבר בהן, והם ודאי לא נתעשרו, והנידון עכשיו עם מי לזרפן, והרי כל אחד מהן ודאי שלא נתעשר, ושפיר קרינא בהו עשירי ודאי אם דינם להצטרף, ומיהו עיקר החילוק הוא דהתם הם ספק מעושרים, תהיה סבת הספק מה שתהיה, ואילו כאן הם ודאי במצות מעשר וודאי אינם מעושרים, והספק כיצד לעשרן, ולפי זה נראה דאם היו לו עשרה ונטל אחד ונחזיק כספק אם הלכה כריצ"י או כרבנן, הרי יהיו פטורין מדין עשירי ספק, כיון שהם ספק נתעשרו, אע"פ שהספק בהלכה.

טו) נ"ד ב' מתני' מעשר בהמה מנטרף כמלא רגל בהמה רועה כו', נראה דאם נטורפו שעה אחת כבר נקבעו בחיוב, ואפילו חזרו ונתרחקו בחיובם קיימי, ולא לענין דין גרנות דרבנן לצד דאסור למכרן ולשחטן אלא אף לענין דאורייתא, דאם מנאם רבוצים או עומדים בריחוקן נמי נתקדש העשירי, דלא מנאנו שצעת עישורם נריכים להיות מאורפים.

מתעשרין לעצמן, ולכאורה מאי אחי לאשמועינן דמספקא ליה, נימא ז"ע אומר ספיקא הוי, וממילא ידעינן דיתעשרו האלולין לעצמן, אבל למש"כ יש לפרש דאחי לאשמועינן דאף להקל האלולין מתעשרין לעצמן ולא נחמיר לזרף דאז או דתשרי עם האלולין, והיינו צרייתא דידן דקתני באיזה נד אמר ז"ע האלולין מתעשרין לעצמן נולדו לו ה' באז וה' באלול אין מנטרפין ה' באלול וה' בתשרי אין מנטרפין, ולכאורה מה הוצרך לפרש כיצד האלולין מתעשרין לעצמן, וכי אין הדבר מובן, [והא דמקשינן פשיטא ומתרינין לא קאי אלא אספיקא דתשרי ואז מנטרפין], אלא ה"ק דז"ע חידש דנחמיר לזרף דאז ודאלול או דאלול ותשרי, והיינו דקאמר דהאלולין מתעשרין לעצמן אף לקולא דלא מנטרפין להו, אף בליכא בשל אלול לחוד עשרה, ואי לאו דמפרשינן לה היה מקום לומר דז"ע רק לחומרא אמר דאלולין מתעשרין לעצמן והיינו בשיש בהן עשרה, ולא לקולא, וזוה נמי ניחא הא דאמר רבא דהיו לו ה' דאז וה' דאלול וה' דתשרי דכונסן לדיר להתעשר ונטל אחד מן האלולין, ולא גזרינן שמה יטול דאז או דתשרי, ומתיכי תיתי נגזור למיפטור ממעשר משום שמה יטעה, דאינטריך לרבא לאשמועינן דלא גזרינן, אבל למש"כ דעיקר דינא דבן עזאי הוא דגזרינן שלא יחמירו משום דלא ליתי לידי תקלה מתי ר"ה, וכמש"כ לעיל, ניחא דהיה מקום לומר דהא דאמר ז"ע האלוליים מתעשרין בפ"ע אחי גם לאפוקי ה' דאז וה' דאלול וה' דתשרי, לכך אשמועינן רבא דדוקא בספק גזר, אבל בדאיכא ה' דאלול דחייבין בודאי ממ"נ, לא גזר, וגם כיון דמנרף שלשתן מידע ידיע דספיקא הוא, וליכא למיחש לטעות.

והטעם דהכא לא שייך למעוטי משום עשירי ספק, הוא משום שאין כאן טלה שהוא ספק פטור, אלא הנידון לענין צירוף, והגע עצמך הרי שלקח עשרה טלאים מחוסרי זמן, ונסתפקנו אם יש בזה משום לקוח או לא, כדנחלקו ג' א', האם שייך לפטור בזה משום עשירי ספק, הרי אם נחליט ההלכה לחיוב שפיר יש כאן עשירי ודאי, וה"נ כשנסתפק בהלכה אם אז ואלול מנטרפין, הרי אם ירפס ויעשר אין כאן חסרון עשירי ספק, דהא כל טלה מהם חייב צמער בודאי אם ינטרף לעשרה, ואם תתברר ההלכה שפיר יש כאן עשירי

התנא לשון זה על הכונה להזדדיים מצטרפין, ונראה מזה דאם אין הזדדיים מצטרפין דאין צריך להציא כולן, והרי מצרף האמצעיים עם אחד מן הזדדיים ומעשרן, דאע"ג דהאמצעיים מצורפים עם שניהם, מ"מ כיון דאין הזדדיים מצורפים, הרי כל נד לגבי חצירו כפטור חשיב, וכמו חילו לא היו מצטרפים גם אחר שהציאן באמצע, דאז ודאי לא היה יכול לנכסן יחד, שאם היו יוצאים בעשרה אחד מצד זה ואחד מצד זה הרי נמצא שלא יצאו עשרה שיכולים לפטור זא"ז, וה"נ אף שמצטרפין כשמציאן יחד, מ"מ עד שלא נצטרפו לית לן לחיצו לנרפס.

נראה דעדר אחד כדרך העדרים אפי' ארכו יותר מל"ג מילין הרי כולם מצטרפין, ואף האין שבקצוות שיש ציניהן יותר מל"ג מילין, וכן שני עדרים שיש ציניהן פחות מט"ז מילין הרי כל הטלאים שבעדרים מצטרפין, אף החיצוניים שיש ציניהן יותר מט"ז מילין, דלא מפלגינן באמצע עדר לחלקו, והלכות הצירוף נאמרו בין עדר לעדר, ונ"ע.

שם גמ' וכמה אמר רב חמש מכאן כו' דהני חמש חזיא להכא וחזיא להכא, צירושלמי חלה פ"ד ה"ב מיבעיא ליה אם היו חמש האמצעיים מעושרין אם גם מצטרפין, וכדרך שאמרו גבי חלה דעיסה שניטלה חלתה מצרפת, וע"כ אליבא דרב קמיבעיא ליה דלשמואל לא גרע מעושרין מכליו של רועה, וכן מוכח מהא דנקט התם חמש באמצע, ויש לפרש דמיבעיא ליה אם צעין דוקא שיהיו מצורפין בפועל למנות מעשר עם האמצעיים, דמנות מעשר היא הגורמת לצרפן, דכיון דשניהם מצורפין עם האמצעיים הרי הם גם מצורפים זה עם זה, או דכל שהם עשרה דראויים למנות מעשר הרי הם כעדר אחד, ואפילו אם כבר נפטרו, והיינו דלא מיבעיא ליה אלא בחמש פטור באמצע, אבל בציר מחמש פשיטא דלא מהני, דהא אף באינם מעושרים לא מהני בציר מחמש לרב, ולפי זה שפיר אתיא הירושלמי כסוגיא דידן, ודלא כמש"כ בחו"ב חלה ס"א ס"ק י"ג, ולפי זה נראה דאם הזדדיים הם כאן צריך שגם האמצעיים יהיו כאן, אף אם קיי צפטרפים, אבל אם האמצעיים הם בקר פשיטא דאינם מצטרפים, אבל אם האמצעיים חדש והזדדיים ישן אפשר דהיינו צעיא, דגם בחלה חדש באמצע מצרף.

ומיהו אם לא נצטרפו יחד, אע"ג שהם מחוייבים כגון שהיו לו עשר צכפר חנניה ועשר צכפר עותני, אפשר דאינו יכול למנות חמש מאלו וחמש מאלו ולקדש עשירי, כיון שמעולם לא נצטרפו.

ואף את"ל דכל שהם בני חיוצא לא צעין שיצטרפו יחד, ואם מנה חמש מן העשרה שצכפר חנניה וחמש מן העשרה שצכפר עותני שפיר נתקדש העשירי, מ"מ אם מת אחד מן העשרה, פקע חיוצא של התשעה וכאילו לא נצטרפו מעולם, דלא מצאנו ענין הוטבלו במעשר בהמה, ואע"ג דלענין גרנות פרש"י ס' א' ונתבאר לקמן שם דחמש מט"ו שנשארו צדיר הוקצעו למעשר ואסור למוכרן ולשוחטן, כ"ז לענין גרנות דרבנן, אבל לענין דאורייתא לא מצאנו ענין טבל במעשר בהמה, ולא מצאנו חיוצא להמתין, וכיון דהשתא לאו בני עישורי נינהו פקע חיוצא, ודלא כמו שנסתפקנו בזה לק' נ"ט ב'.

שם היו לו באמצע מציא ומעשרן באמצע, פרש"י דלאו מציא ממש קאמר, לכאורה נראה דר"ל דלשון מציא משמע דעדיין לא נצטרפו וחייב להציאן ולצרפן, וזה לא דוקא דגם עד שלא הציאן כבר נצטרפו, אבל הלשון לאו מציא ממש אינו מיושב, דהא קושטא הוא דכיון דנצטרפו צריך להציאן ולעשרן, והו"ל למימר דמציא ומעשרן כיון שכבר נצטרפו ונתחייבו עד שלא הציאן, ונ"ע.

כבר כתבנו לעיל דמתניתין אשמועינן דע"י האמצעיים נצטרפו הזדדין זל"ז וכמו שפרש"י, ולשמואל ודאי כן דהא כליו של רועה באמצע נמי מצטרפין, ואף לרב הוכחנו שם דהכונה שהזדדיים מצטרפין זל"ז, ואם מנאן רבוצים חמש מצד זה וחמש מצד זה נתקדשו, וכן אם מתו האמצעיים נשארו הזדדיים בחיובם, ויש לעי' לרב דאיידי בחמש מכאן וחמש מכאן באמצע, מה היה ראוי להיות דינם אם אין הזדדיים מצטרפים, הרי מ"מ האמצעיים ודאי נתחייבו גם עם אלו וגם עם אלו שהרי הם צחוק ט"ז, וא"כ אם צא לעשר האמצעיים דין הוא שיציא שני הזדדיים כדין היו לו ט"ו טלאים לקמן נ"ט ב' דחייב לכנוס כולן לדיר, וא"כ הרי הדין דמציא ומעשרן באמצע הוא אמת אף אם אין הזדדיים מצטרפין, ואיך שנה

דר"י, והיינו דרב אמי מוקים לר"מ אף כרשב"י דאין הירדן גבול צפ"ע וע"כ טעמיה משום דלא מקרבין, ורחצ"א אר"י מוקים לר"מ כריצ"ב ומשום שהוא גבול צפ"ע, וחכמים דפליגי אר"מ ס"ל כר"ש, ומיהו לבתר דאשכחן דריצ"ב ס"ל דהירדן גבול צפ"ע, יש לשאול א"כ מנ"ל לרב אמי דר"מ דעה שלישי, דילמא ר"מ נמי כריצ"ב ס"ל, ואפשר דבאמת רב אמי לא שמיע ליה הכי ברייתא. — והנה פלוגתאן מה דין הירדן עצמו, ומשמע דלענין מצוות התלויות בארץ פליגי, ועי' צירושלמי חלה פ"ד ה"ד דמיימי פלוגתא אס הירדן ארץ ישראל או חו"ל או גבול צפ"ע, ובאמת ק"ק כיון דמשני עברי הירדן הוי ארץ ישראל, מה סברא לומר דהירדן עצמו יהא חו"ל, ועי' בספר מרן זללה"ה שציעית ס"ג ס"ק ל"ב, ובכורות סכ"ז סק"ד, ומהא דפרכין בסמוך אהא דאר"י אין ירדן אלא מבית יריחו ולמטה, למאי הילכתא, ומסקינן למעשר בהמה, והיינו אליבא דר"מ, ולא מפרשינן לענין שאר מצוות התלויות בארץ ובפלוגתא דריצ"ב ורשב"י, היה נראה דתלמודן מפרש דגם ריב"ב ורשב"י לא פליגי אלא לענין מעשר בהמה, וי"ע.

שם ארצב"ח אר"י אין ירדן אלא מבית יריחו ולמטה, לכאורה כל היכא דאס יעלה למעלה מבית יריחו ויעבור הירדן ויגיע לטלאים שבעבר הירדן בפחות מט"ז מיל מהטלאים שצד הזה, דין הוא שיטרפו, דמה בכך שלמטה מבית יריחו הירדן מפסיק, אבל סו"ס אפשר להגיע אליהם בלא הפסק הירדן ובפחות מט"ז מיל, ואם בית יריחו היינו מה שקורין יריחו כהיום, א"כ אין אורך הירדן אלא מעט מבית יריחו עד ימה של סדום, וגם הירדן כהיום רחצו מועט, ואם רק הירדן יפסיק ציניהם, לעולם יהיה אפשר להגיע מזה לזה בפחות מט"ז מיל, אלא שיטרך לעלות למעלה מבית יריחו ושם לעבור את הירדן, וא"כ כריך שמלצד הפסק הירדן עוד יהיה ציניהם כצרת ארץ, וי"ע.

סימן ח

(ב) י"א ב' אלימא דמרחינהו עכו"ם דגנך אמר רחמנא ולא דגן עכו"ם כו' קסבר אין קנין כו', כבר נתבאר בחו"ב דמאי ס"ב סק"ז לפרש דפשיטא ליה להש"ס דהא דמעשרן והן שלו מדאורייתא קאמר, דאי לא אשכחן כי הא בדאורייתא

נראה דעשר מכאן ועשר מכאן ואחד באמצע א"כ עשר באמצע, הרי הצדדיים מטרפין אף לרב, ואף אי פטורין באמצע אינם מטרפין, ואע"ג דהצדדיים אינם צריכים לאמצעי לצרפן, דמ"מ עכשיו הצדדיים מטרפים עם האמצעיים.

שם ושמאל אמר אפי' כו' ואחד באמצע חזינן לרועה כמאן דקאי הכא וקרינן ביה מונה, נראה דר"ל דבאמת היה מקום לומר דלעולם יטרפו בל"ב מילין, דהא שפיר יכול רועה אחד להעבירן בזמנין אס יעמוד באמצע, ונהי דלא אמרינן הכי כשאין ציניהן כלום, דבעינן שהרועה יוכל למנאן כשהוא עם הצאן ביחד, אבל כשיש צאן באמצע שפיר חזינן לרועה כמאן דקאי הכא וקרינן ביה מונה, ונראה דזה נקבע כשיעור צירופן, ואף כשאין להן רועה, או שהם מחולקים צרועים, וכן מצואר מהא דסגי אחת ציפורי וחמש בכפר חנניה וחמש בכפר עותני, אף דסתמא הם צרועים נפרדים.

ובמיהו הא דרועה מטרפן, נראה דהיינו דוקא כשהוא אמנם הרועה של שני העדרים, אבל בלא"ה לא, ואפילו הצעל הבית נראה דאינו מטרפן, וכ"מ מדלא קתני בצרייתא רבותא טפי עד שידור ציפורי.

(טז) נ"ה א' מיתיבי היו לו צפני עברי הירדן אילך ואילך, הא דנקט אילך ואילך נראה דלרבותא הוא, דלא מיבעיא אס יש לו צירדן עצמו דודאי אין מטרפין, דהא הירדן גבול צפ"ע כדדרשינן בסמוך, אלא אף שיש לו אילך ואילך, אע"ג דשניהם ארץ ישראל, אפ"ה הירדן מפסיק. שם או צפני אצטילאות, נראה דאיידי דמקפידין קצת שלא להוציא מזו לזו, דאל"ה לא מסתבר שיפסיקו, ויש לעי' אס זה נמי דוקא ר"מ קאמר לה, או דבזה אף חכמים מודים.

שם ואז"ל חו"ל וארץ, לכאורה הני חלוקים צדינם כדאמר תמורה כ"א דאין מציאין מעשר בהמה מחו"ל לארץ, ובדין הוא שלא יטרפו אף לרבנן, והא דפריך והא חו"ל וארץ כמקום שיש גשר דמי, היינו דאס איתא דרישא דעה"י משום דליכא גשר, ולא משום שתי מדינות, א"כ מה שייך להזכיר כאן חו"ל וארץ.

שם כתנאי כו' ולא הירדן כו', בפשוטו מתפרש כתנאי אפלוגתא רב אמי ורחצ"א משמיה

ששהה אלל עכו"ם קודם שנתחייב מיפטר מנתינה, ואחר שנתחייבו ל"ע], וכבר נתפסק בזה בר"ש דמאי שם.

והנה לית לן לחדש פלוגתא בסברא דאחינא מכא גברא כו', וכיון דלמ"ד יש קנין מיפטר כל ששהה תח"י עכו"ם שעה אחת קודם שנתחייב, וכמו שהוכחנו כן, ה"ה למ"ד אין קנין נמי כל ששהה תח"י עכו"ם שעה אחת קודם שנתחייבו מיפטרי מנתינה, והא דנקט הלוקח טבלים ממורחים מן העכו"ם לרבותא דאפ"ה מעשרן נקט לה, [ומיהו מה שהוכחנו מר"א אינו מוכרח כ"כ די"ל דאף אי בדאורייתא לא משכחת לה גוונא דליפטר משום אחינא מכא גברא כו' מ"מ דדרבנן דמשכחת לה כה"ג יש לקיים סברא זו, וגם י"ל דניחא לגמ' לפרושי אף אי רבנן דר"ש ס"ל מירוח עכו"ם אינו פוטר, דלפי"ז משכחת לה שפיר בדאורייתא סברא דאחינא מכא גברא כו' במירוח עכו"ם, ומיהו למאי דמסיק דיליף מקרא נראה דאף אי יש קנין ומירוח עכו"ם פוטר מקיימין הך דרשא, וע"כ דכל שהיה ציד עכו"ם מיפטר אף שגדל ונתמרח ציד ישראל, וכמש"כ להלן], וי"ע. — ועי' בירושלמי פ"ה דדמאי ה"ח משמע שיש חילוק בין לקחן מן העכו"ם בתלוש ללקחן במחזור דדוקא בלקחן בתלוש מיפטר, ואפשר הטעם משום דבעינן שיהא ראוי להפרשה ציד עכו"ם, וי"ע אי תלמודן פליג בזה, ועי' חו"ב דמאי ס"ב ס"ק י"ג. — (א"ה, וע"ע במש"כ לקמן מ"ז ב' בסברא דאחינא מכא גברא כו').

שם הא ודאי חלפיניהו דכו"ע צעי למיתביניהו לכהן כו', הא דבדאי חלפיניהו צעי למיתביניהו לכהן אינו אלא מדרבנן לר"א דסבר יש קנין, דכל ההפרשה אינה אלא מדרבנן, ומבואר דאף מדרבנן לא חייבו בנתינה אי פטור מדאורייתא, וכן נמי למ"ד אין קנין ומירוח עכו"ם חייב מדרבנן משום בעלי כיסין, נמי פטור מנתינה משום טעמא דאחינא כו'.

ויש לעי' אמאי לא משני דמירי צעכו"ם שלקח פירות מישראל דע"כ דאוקמה בהכי לר"א, דהא איהו סבר יש קנין ואמאי חושש לשביעית וכמש"כ דמאי ס"ב סק"ד, ולמש"כ לעיל דכל שהיו שעה אחת של עכו"ם קודם שנתחייבו מיפטרא מנתינה מטעמא דקאחינא מכא גברא כו' ניחא,

לא היו חכמים מחדשים כן צמה שחייבו לעשר משום גזירה, ולפיכך צעינן לאשכוחי גוונא דמחייב מדאורייתא, והיינו דפרכינן דאי מרחיניהו עכו"ם דגנך אמר רחמנא ולא דגן עכו"ם, והיינו אף אי חייב מדרבנן, וכן למאי דמסיק דמרחיניהו ישראל קאמר דסבר אין קנין, לפרש שחייבו מדאורייתא, ואפשר שזו כונת ר"ש פ"ג דדמאי מ"ד, ומיהו לבתר דידעינן דבדאורייתא בגדלו ציד עכו"ם מעשרן והן שלו, אף מדרבנן כן דלא אשכחן דגורו בזה חכמים, ועי' להלן.

ונראה דאף למ"ד יש קנין מקיימין סברא זו דאחינא מכא גברא דלא מנ"ת לאישתעויי דינא בהדיה, ובגדלו ציד ישראל ומרחיניהו עכו"ם מיתוקמא, אי מירוח עכו"ם אינו פוטר, וזה מוכח בגמ' דפרכינן לר"א דבדאי חלפיניהו חייב למיהב לכהן, אע"ג דר"א סבר גיטין מ"ז א' יש קנין, אלא ודאי אף לדידיה בזמן שנתחייב ציד עכו"ם פטור מנתינה אף כשלקחו ישראל, ואי מירוח עכו"ם פוטר ל"ל דכל שהיו צידו שעה אחת נפטר מנתינה, דגם בזה שייך אחינא מכא גברא כו', ולכאורה זה מוכח דהא ר"ש סבר מנחות ס"ז ב' מירוח עכו"ם פוטר, ואם איתא דלא שייך סברא דאחינא מכא גברא אלא בשנתמרחו או שגדלו ציד עכו"ם א"כ לא משכחת לה הך טעמא לר"ש בדאורייתא דהא לא יתכן שיתחייבו ציד עכו"ם כיון דיש קנין כדס"ל לר"א ור"ש סבר מירוח עכו"ם פוטר וא"כ לעולם חייב בנתינה אף שחיונן מדרבנן דכל דלא אשכחן כן בדאורייתא לית לן למימר דרבנן יחדשו ענין כזה, [אף דמסתבר טעמיה שיש לחשוב מנאות נתינה כדבר נדדי ולא כפרט צעיקר החרו"מ], וכמש"כ לעיל, ומאי פריך לר"א מהא דר"ח דמעשרן והן שלו, ואף דרבנן לא נתפרש אי ס"ל מירוח עכו"ם פוטר, אצל מנ"ל למיפרך, דילמא רבנן סברי נמי מירוח עכו"ם פוטר, אלא ודאי כל ששהו ציד עכו"ם מיפטר משום קאחינא מכא גברא, ואפשר דכל ששהו תח"י עכו"ם, אפילו אחר שנתחייבו נמי מיפטרי מנתינה, [קודם שנתחייבו מסתבר טפי דמיפטר, וזה מוכח לדעת ר"ת דלוקח אחר מירוח פטור וא"כ לא משכחת לה חיוב דאורייתא בלא מנאות נתינה אי יש קנין ומירוח עכו"ם פוטר אם נימא דצמה שהיה תח"י עכו"ם קודם שנתחייב לא מיפטר, אלא ודאי כל

אבל בגדל ונתמרח ציד עכו"ם לא קרינן ציה דגנך ומיפטר לכו"ע, וזהו שסיימו אבל גדל ברשות עכו"ם ומרחינהו עכו"ם, דבעינן דוקא תרווייהו, ולזה כתבו דסוגיא דמנחות מוכחא דאף בגדל ונתמרח ציד עכו"ם לא מיפטר אי אין קנין, וכונתם ז"ל דבגמ' שם אמרו דפלוגתתם אי דרשינן דגנך למעוטי עכו"ם או דתרי דגנך כתיבי ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ואם איתא דבגדל ונתמרח ציד עכו"ם פטור לכו"ע, א"כ לא פליגי במיעוט אחר מיעוט, אלא דמ"ס דבמירוח לחוד ע"י עכו"ם כבר לא קרינן ציה דגנך ומ"ס דבעינן גם גידול, ולכו"ע דגנך למעוטי דעכו"ם, וציתור מבואר ציה דאמר רבא התם דמתני' דקא פטרה גר שנתגייר והיתה לו עיסה וגלגלה עד שלא נתגייר דלא איתא כמ"ד מירוח עכו"ם אינו פטור, דלדידיה חייבת דגמר ראשית ראשית מתרומה, ואם איתא הרי התם גדלה ברשות עכו"ם ונתגלגלה ברשות עכו"ם והרי פטור כה"ג גם בתרומה לכו"ע, אלא ודאי מאן דסבר מירוח עכו"ם אינו פטור אף בגדל ברשותו אינו פטור, אי אין קנין, [ועי' דמאי ס"ב סק"ח].

בא"ד וקשיא ראשונה נמי מתרנא ציה כו', ר"ל דיש לפרש הא דאמר אילימא דמרחינהו עכו"ם, דה"ק אילימא דמרחינהו עכו"ם ומשו"ה הן שלו לפי דמירוח עכו"ם פטור, א"כ לגמרי פטורים דהא דגנך ולא דגן עכו"ם, וחזרו והקשו דעדיין קשה דהו"ל למימר אלא מירוח עכו"ם אינו פטור, והן שלו משום דקאמר איתנה מכה גברא כו' ואמאי מהדר לאוקמי דמרחינהו ישראל.

בא"ד ולמאן דאית ליה נמי גזירה בעלי כיסין כו' לא מסתבר למחייב ליתן לכהן טפי ממאן דאית ליה אינו פטור כו', נ"ע למה לא ניחא להו ז"ל לפרושי דאם לא היה משכחת לה דדאורייתא גוונא דמעשרן והן שלו לא היו חכמים מחדשים כן דדרבנן, [אף דמסתבר טעמיה], שלא להקל במנאות נתינה, (וכמש"כ לעיל) וגם בלא"ה כיון דקושטא הוא דע"כ משכחת לה להך סברא דדאורייתא וכדמסיק נמי דיליף לה מקרא שפיר בעי לפרושי קושטא דמילתא בגוונא דדאורייתא.

תוד"ה דמרחינהו אי בחלק עכו"ם כו' אי בחלק ישראל כו', חלוקת הארץ לעולם אחר מירוח כדאמר ב"מ ק"ה א', אלא כונתם צמה

ומיהו זה דוקא אי מיפרשא מתני' קודם מירוח, למה שנסתפקנו שאין מועיל יד עכו"ם אלא צהיתה שלו קודם שנתחייבה, ומדלא מוקי לה בפירות שנתמרחו ובעכו"ם שלקח מישראל משמע לכאורה דאף בעכו"ם שלקח אחר שנתחייב ציד ישראל נמי פטור הלוקח ממנו מנתינה מטעמא דאיתנה כו', וכמו שז"ד בר"ש פ"ג דמאי מ"ד, ומיהו י"ל דקושטא קמשני דאף בפירות העכו"ם עצמו מיתוקמא וצתומה גדולה, ונ"ע.

שם כאן בתרומת מעשר, ברמז"ס פ"א מה"ת הי"א מבואר דאף צמער ראשון כן, וזה מוכח ציה דקאמר מעשרן והן שלו ולא שייך לסתומי אם רק בתרומת מעשר קאמר, ואע"ג דצקרא לא מפורש אלא תרומת מעשר י"ל דכש"כ מעשר שמונת לזרים ואין צו רק מנאות נתינה דודאי מסתברא דלא שייך לחייב צומן דאחי מכה גברא דלא מצי לאישתעויי דינא צהדיה, ועיקר קרא לתרומת מעשר אינטריך דכיון דאסור לזרים ס"ד שאין לחלק מנאות נתינה שצו למנאות מיוחדת אלא היא בכלל ההפרשה וכל שמפריש חייב צנתינה לכך אינטריך קרא, והיינו דאמרין כאן בתרומת מעשר לרבותא דאף תרומת מעשר מפריש והוא שלו, [ועי' מש"כ לקמן].

והנה משמע דליכא מאן דפליג אהך דרשא דריצ"ל ואף לר"א דיש קנין מקיימין הך דרשא, ואף למאי דקיי"ל מירוח עכו"ם פטור, ומבואר דכל שהיה ציד עכו"ם מיפטר מנתינה אף שגדל ונתמרח ציד ישראל וכמש"כ לעיל, [אבל אין כן דעת מרן זללה"ה בשביעית סי' א' סק"ו, אלא דדוקא בגדלו ציד עכו"ם מיפטר מנתינה ונ"ע], מיהו אם רק אחר מירוח היה ציד עכו"ם הדבר ספק וכמש"כ לעיל.

שם תוד"ה דגנך וכ"ת הא דפליגי במירוח עכו"ם כו' אבל גדל ברשות עכו"ם ומרחינהו עכו"ם כו' אבל סוגיא דמנחות מוכיח כו', אין כונתם ז"ל אי מאן דסבר מירוח עכו"ם אינו פטור מוכרח לסבור יש קנין, דשפיר ידעו דפלוגתת יס קנין ואין קנין היא צין אליצא דמ"ד מירוח עכו"ם פטור וצין אליצא דמ"ד אינו פטור וכמש"כ גיטין מ"ז א' ד"ה מר, אלא כונתם אולי י"ל דגידול עכו"ם ומירוח עכו"ם פטור לכו"ע אף אי אין קנין ומירוח עכו"ם אינו פטור, דבכל חד לחוד לא סגי,

המדובר אם בחלק שיש לעכו"ם הר"ז מירוח עכו"ם שהעכו"ם זוכה בחלקו משעת גידול, ואי בחלק ישראל אין נופל לשון הלוקח טבלים, דנהי דהקרקע הוי של עכו"ם, אבל לשון לוקח טבלים משמע שקונה תלושים ולא בשנעשה אריס והוא הזורע והלוקט, [וצירור חלק העכו"ם והישראל לא יתכן אלא למ"ד יש צריחה כדאמר גיטין מ"ז ב'], וכונת רש"י נראה דבחלק ישראל קאמר, ולישנא דהלוקח טבלים מתפרש שפיר דה"ק אריס הלוקח טבלים ממורחים מן העכו"ם בחלקו, [אבל אין לומר דבחלק עכו"ם קאמר דא"כ ל"ל לפרושי באריס כלל, הלא איכא לפרושי בעכו"ם ששכר פועל ישראל למריחת הכרי, וכמש"כ הרא"ש בשטמ"ק כאן]. — ולענין הלכה לפי"ז בין לפרש"י בין לפי"ח בחלק ישראל חשיב מירוח ישראל, ומ"מ פטור מנתינה דקאמי מכא גברא כו' דגידול הפירות ברשות עכו"ם, וכדתינא גיטין מ"ג ב' האריסין כו', ומצאנו דהעיקר בצעלות הקרקע, ובחלק עכו"ם חשיב מירוח עכו"ם וכמש"כ דמאי ס"ב סק"ב.

תוד"ה טבלים משמע הכא לוקח חייב מדאורייתא כו', באמת איכא לאוקמי קרא בלא גדלו ברשות הנכרי אלא שלקחן נכרי מישראל וחזר הישראל ולקח ממנו וכה"ג ליכא משום לקוח כיון שלקחן זה שגדלו ברשותו וכמש"כ תו' צ"מ פ"ח א' וצ"ש פ"ק דפאה מ"ו, [וצ"ש מצאנו דאף בנתמרח ברשות עכו"ם לא חשיב לוקח כיון שגדלו ברשות הישראל, אבל בתו' לא נמצאנו אלא בלקחן העכו"ם אחר מירוח וחזר הישראל ולקחן], ומ"מ מיפטר מנתינה כיון שלקחן מעכו"ם וכמש"כ לעיל דכל שהיו שעה אחת ציד עכו"ם מיפטר, [ומיהו אחר מירוח אין הדבר מוכרע וכמש"כ לעיל], ומיהו אפשר דבחזר אותו הישראל ולקחן גרע וחייב בנתינה, אבל לכאורה לא שייכא סברא זו בדאורייתא.

בא"ד אלא בעכו"ם התורם משלו על של ישראל איירי כו', צ"ע הא עכו"ם שתרם את של ישראל אפי' ברשות אין תרומתו תרומה כדתנן בפ"ק דתרומות ומפיק לה מקרא קדושין מ"א ב', ומ"ל אם תורם משלו סו"ס אינו יכול לתרום על של ישראל, ועי' טור ס' של"א וצ"י שם.

בא"ד ואפי' מפטר כל לוקח ניחא נמי סוגיא דשמעתין כו' ומתקיים שפיר טעמא דלעיל

דא"ל אחינא כו', מרן זללה"ה בספר שביעית סימן א' סק"ה פירש כונתם דאי כל לוקח פטור מדאורייתא וקרא מתפרש בנכרי שנתן מעשר ראשון ללוי, איכא למימר דטעמא דפטור הוא משום דנכרי לאו בר נתינה הוא ולפיכך כל שהיה הטבל ציד נכרי אין צו מנות נתינה ואף ישראל הלוקח ממנו פטור משום דאמי מכא גברא כו', וגם תרומה גדולה מיפטר מנתינה דבכל המתנות שייך האי טעמא, אלא בלא משכחת לה חיוצ תרומה גדולה בלקח מן הנכרי כיון דהו"ל לקוח, ומדרבנן דחייב לקוח לא פטרוהו אלא מתרומת מעשר משום דאיכא דכוותה בדאורייתא אבל תרומה גדולה לא משכחת לה בה פטורא מנתינה מדאורייתא לא פטרוה חכמים מנתינה, אע"ג דטעמא דפטורא דתרומת מעשר שייך נמי בתרומה גדולה, אבל אי לוקח קודם מירוח חייב ואפ"ה לא פטרה תורה מנתינה אלא תרומת מעשר ולא תרומה גדולה, א"כ ע"כ גזירת הכתוב הוא ולא משום דאמי מכא בר פטור, דא"כ תרומה גדולה נמי, ולפיכך ע"כ דקרא ממעט בלוי שלקח טבלים מן העכו"ם והפריש מעשר ראשון שפטור מנתינה בתרומת מעשר, דאי קרא בעכו"ם שהפריש ליכא למילף ללוי שהפריש כיון דטעמא לאו משום דאמי מכא בר פטור, ולפי"ז ליכא לטעמא דקאחינא מכא גברא למסקנא, ולפי פירוש זה למאי דס"ל לר"ת דלקוח קודם מירוח חייב ע"כ לפרושי דקרא ממעט לוי שלקח טבלים מן העכו"ם, ולא בעכו"ם שהפריש, וליתא לטעמא דקאחינא כלל, ולו"ד ז"ל היה נראה דכונת התו' רק בפירושא דמימרא דריצ"ל דאי מיפרשא בלוי שלקח טבלים מן העכו"ם מוכח דאיכא לקוח דחייב מדאורייתא, ולטעם זה למסקנא לא צריכין לטעמא דאחינא, דמקרא מימעט, אבל אי קרא בעכו"ם שהפריש מעשר ראשון איירי ליכא למישמע דאיכא לקוח דחייב, אבל לפי זה מתפרש דאף למסקנא מקיימין דטעמא דר' חנינא משום דאמי מכא גברא כו', דבמימרא דריצ"ל דנפיק מקרא לא שמעינן אלא בעכו"ם שהפריש מעשר ראשון, ולא בישראל שהפריש, אבל בעיקר הדבר ליכא נפקותא ולעולם מפרשין טעמא משום דאמי מכא בר פטור וגזירת הכתוב דדוקא בתרומת מעשר אהני האי טעמא ולא בתרומה גדולה, וזה מוכרח למש"כ לפרש דמשכחת לה דליכא פטורא

בנתינה פירות הבאין ממקום פטור, אבל הכא באין מכח חיוב וחייבין ולא נפטרו.

עוד הקשה מראשית הגז דאמר חולין קל"ו א' דהלוקח לאן עכו"ם חייב ואמאי לימא אתינא מכח גזר' כו', וג"ז ל"ק כמס"כ לעיל גבי פדיון הבן דהכא דמי לקודם הבאת שליש, דבזמן שלא היה שייך החיוב כלל ציד עכו"ם לא שייך למיפטריה משום דאחי מכח עכו"ם כיון שההווייה ברשות עכו"ם לא גרמה לפטור כיון שעדיין לא נתחייב, וכשהוא ציד ישראל חייב חיובו.

עוד שם כתב דפטורא דלקוח אינו אלא במעשר ולא בתרומה גדולה ולא בתרומת מעשר (היינו שאם לקח לוי מלוי מעשר ראשון גם הוא חייב להפריש תרומת מעשר), וזה נגד כל הראשונים ז"ל קדושין מ"א ב' שכולם דנו בחיובא דעכו"ם שלא יהא צו משום לקוח, ובעכו"ם שתרם איירי, ובמל"מ פ"א מה"ת הי"א הביא שכבר כתב הב"י והוכיח דאף מתרומה גדולה מיפטר, ובמל"מ הביא דברי התו' בכורות י"א ב' שהקשו בזה דממעטינן לוקח מעכו"ם דפטור מתרומת מעשר, והא הו"ל לקוח, ומבואר דאף בתרומת מעשר פטור לוקח, וי"ע דהתם יש לפרש כונתם דפטור ממעשר משום לקוח וממילא ליכא תרומת מעשר, [דהתם למאי דהקשו מפרשי למיעוטא דבג"י בישראל שלקח טבלים מעכו"ם והפריש מעשר ראשון], אבל כונת המהרי"ט צלוי שלקח מעשר ראשון מלוי חזירו דחייב להפריש תרומת מעשר, אבל הלוקח טבלים דפטור ממעשר ודאי דפטור מתרומת מעשר דכל דליכא מעשר לא שייך מעשר מן המעשר.

עוד כתב שם לפרש סוגיא דבכורות דהא דאמרין טעמא דאתינא כו' הוא במעשר לחוד ומשום דלקוח פטור מדאורייתא ומדרבנן חייבו כדי שלא יפקיעו את המתנות ע"י כך, ובשל עכו"ם לא החמירו אלא בהפרשה ולא בנתינה, וכתב שם הטעם משום דצלא"ה העכו"ם לא היה נותן ואין כאן הפסד ללוויים, וי"ע דהתינח בגדלו ציד עכו"ם, אבל אם כל לקוח מעכו"ם פטור אחי יקנוהו לעכו"ם ויחזרו ויקנו ממנו, ואולי ס"ל דטעמא דאתינא לא שייך אם היה בתחלתו של ישראל, ועי' מש"כ לעיל, ומיהו בתרומת מעשר איכא פטורא דאורייתא בלוקח מעכו"ם, כדיליף

דלקוח בחזר ולקח הבעלים וג"ז מימעט מקרא, דנמנא דאף למס"כ לפרש דאיתא לטעמא דקאתינא נמי איכא גזירת הכתוב דבתרומה גדולה לא מיפטר, וכן הרמב"ם העתיק טעמא דקאתינא אע"ג דאיכא גזירה דחייב לקוח, וכן להרמב"ם אימעט מעשר ראשון נמי מהך טעמא, ומיהו דעת תו' נראה יותר דדוקא תרומת מעשר אימעט ולא מעשר ראשון, דאל"כ הרי אף לפמס"פ דקרא צלוי שלקח טבלים איירי נמי אינטריך לטעמא דקאתינא, ולשונם משמע דלפירוש זה א"צ לטעמא דקאתינא למסקנא כלל, אבל לשון הלוקח טבלים כו' מעשרן והן שלו דחוק אי בתרומת מעשר לחוד קאמר.

ג) במהרי"ט סי' פ"ה הקשה מאי שגא תרומה גדולה דלא מיפטר הלוקח מן העכו"ם משום טעמא דאתינא כו' ובתרומת מעשר נפטר, ואם גזירת הכתוב הוא בתרומת מעשר מנ"ל למעשר ראשון, וכבר נתבאר לעיל דאף שחלקה תורה דין תרומה גדולה מתרומת מעשר, מ"מ י"ל דטעמא משום דאתינא כו' הוא וגזירת הכתוב דלא מהני הך טעמא אלא בתרומת מעשר, ומעשר ראשון פשוט לגמ' דשייך צו טעמא דאתינא כיון שמותר לזרים, וכש"כ הוא מתרומת מעשר, ועי"ש.

עוד שם הקשה מאי שגא דצכהן שמת ולו בן חלל קיי"ל דמת צחוך ל' הבן חייב לפדות עצמו ולא מצי אמר אתינא מכח גזר' כו', [דקיי"ל כרבה בר רב הונא וכו"ל לקמן מ"ז ב'], וי"ל דהתם דמי ללקח פירות מחוצרין מעכו"ם קודם הבאת שליש, דעיקר החיוב ציוס ל', ועוד דהתם לאו שאינו מחויב הוא אלא שאצוי זוכה בפדיונו וכל שלא זכה הרי הוא חייב בפדיון, וכיון שמת אצוי אינו נפטר, משא"כ כאן כל שצא מכח עכו"ם לא נתחייב במצות נתינה.

עוד הקשה בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן למה חייב בנתינה אי מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין כדאמר קדושין נ"ח א', לימא אתינא מכח גזר' כו', וי"ל דגם אצוי אמו כהן חייב בנתינה אלא שנוטלם לעצמו מזכות זו, ולא שייך בזה לומר אתינא מכח גזר' דכל שלא זכה אצוי אמו בזה מן השבט אינו יכול להוריש, ונשאר החיוב כמו שהיה, ואין זה ענין לעכו"ם שעיקרו במה שמשולל מן המצוה ולא חייבה תורה

ונראה לאס עבר ופדה ודאי, דפדיונו פדוי, לא מיציעא מדאורייתא דהא לא אשכחן יחזרו דמים למקומם מדאורייתא, [וגם מהא דבספק פודין מוכח דמדאורייתא דיעבד שפיר דמי בודאי, דאל"כ אף בספק הו"ל ספיקא דאורייתא, דכל דלא מהני דיעבד אין נראה שיעיל מה שבספק נשאר שלו] אלא אף אי נימא דמדרבנן בלקח עבדים וקרקעות מדמי שביעית יחזרו דמים למקומם עי' חו"צ שביעית ס"י ס"ק כ"ג, הכא נראה דפדיונו פדוי, דהכא לפורע חובו מדמי שביעית דמי, והתם לא שייך יחזרו דמים למקומם דלא יהא אלא מחילה, וה"נ כיון דבדידיה לחוד הדבר תלוי [דאף אם לא ירצו כל שבט הכהנים לזכות בשה, מ"מ בהפרשתו נפקע איסורו] הר"ז כפריעת חוב, [שו"ר במנח"מ שדן בזה משום כל מילתא דאמר רחמנא לא תעבד אי עבד לא מהני, ולא קאימנא האידנא בעיון דדין זה].

שם אצל פודין זה את הספק, דשימוש זה לאפקועי איסורא שרי בפירות שביעית, ואפשר דדוקא שימוש לאורך מאות התורה לא חשיב סחורה, אצל האומר לחזירו פדה פטר חמור שלי בזהמת שביעית שלך ואתן לך את הפטר חמור, י"ל דחשיב כמשתמש בפירות שביעית לקנות בהמה טמאה, ואפשר דבכלל אינו רשאי לפדות ספק פטר חמור של חזירו בזהמת שביעית שלו, דכה"ג דמי טפי לסחורה, וז"ע. — [ונראה דאף אם היה הדין דפרי ראשון מתפס בזהמה טמאה, מ"מ ע"י פדיון הפטר חמור בפירות שביעית (בשו"י) לא היה נתפס קדושה על הפטר חמור, דאפקועי איסורא לא חשיב מהוה, ומיהו האמת נראה דאף פרי ראשון אינו מתפס בזהמה טמאה וכמש"כ שם ס"ק י"ט].

ונראה דמכאן נמי מוכח כמש"כ בחו"צ צ"מ ז' א' דממון שזכה בו מספק חשיב שלו ודאי לכל דיני התורה דאל"ה לא היה לן להחזיר לפדות פטר חמור ספק, כיון דהבהמה נכנסת לרשות השבט בספק.

ואם פדה ספק פטר חמור וצא אליהו ואמר דבור הוי, הרי השה לכהן, ואיסור סחורה אין כאן דבשעה שפדה היה שלו, ונראה דבספק שיכול להתזכר אינו רשאי לפדותו בזהמת שביעית.

מקרא, ואף ישראל שלקח מעשר ראשון מעכו"ם פטור מנתינת תרומת מעשר מהך דרשא, אע"ג דמשום לקוח ליכא בתרומת מעשר, ולפיכך כיון דמשכחת לה פטורא בתרומת מעשר מנתינה מדאורייתא לפיכך פטור חכמים אף הלוקח טבליס מן העכו"ם מנתינה מתרומת מעשר, ולולא דאשכחן בדאורייתא פטור נתינה בתרומת מעשר לא היו חכמים מחדשין אותו, ואף הלוקח טבליס מן העכו"ם היה חייב למיהב תרומת מעשר לכהן מדרבנן אע"ג דממעשר היה פטור מנתינה מטעמא דאחינא כו', [דכיון דלקוח דרבנן לא חייבוהו רבנן בנתינה וכמש"כ], ולא נתפרש בדבריו ז"ל טעם לזה מאי שנא תרומת מעשר ממעשר ראשון, ומה בכך דבתרומת מעשר ליכא פטורא דלקוח הא מ"מ הכא פטור גם ממעשר ראשון משום לקוח וממילא ליכא תרומת מעשר, וז"ל דמ"מ כיון דבתרומת מעשר חייב לקוח לא היו חכמים פוטרינן אף בלקח טבליס מן העכו"ם כיון שחייבו להפריש מעשר ראשון, כ"נ כוונתו ז"ל שם, והנה כונתו ז"ל לנטות מפירוש תו' דפירשו דשמעתין בדאורייתא ומשום לקוח ליכא דקודם מיירוח ליכא פטורא דלקוח, וכבר כתב המל"מ שם שזה נגד דברי התו', אצל קשה דבגמ' שם אמרו דמרחינהו ישראל וקסבר אין קנין, וע"כ ר"ל דמדאורייתא חייב דאל"ה הא אף אי יש קנין חייב מדרבנן כמש"כ תו', וגם קשה לפרש הסוגיא באופן דפטור משום לקוח, בזמן שאין לזה רמז בסוגיא, ולעולם דיינינן בלוקח מן העכו"ם לענין דאורייתא וכדנתיא תורמין משל כל על של כל מנחות ס"ז ב', וכן פלוגתת אין קנין ויש קנין, ולא חששו להזכיר באופן דליכא משום לקוח, וכל קושיותיו ז"ל שהכריחוהו לזה כבר נתיישבו לעיל.

ד) י"ב ב' איציעא להו מהו לפדות בזהמת שביעית, אע"ג דשביעית נמי יש בה קדושה ובפסולי המוקדשין מספקינן לעיל לומר דאין איסור חל על איסור, י"ל דשביעית קילא שאינה אלא לאכלה ולאו קדושה מיקרי, א"נ בחר דאשכחן קרא שאין פודין בפסולי המוקדשין שמעינן מזה דאפקועי איסורא בעלמא הוא, דאל"ה קרא ל"ל, [וקרא מיותר להכי כמש"כ תו' ט"ו א'].
שם ודאי לא תיצעי לך כו', היינו אפילו לר"ש דאין פורעין חוב מדמי שביעית.

נראה פשוט דבעיסה מפירות שביעית איירי ולא מדמי שביעית, חדא דפשטא הכי מתפרש, ועוד דדרשא לדורותיכם לא שייך אדמי שביעית, דאטו לא סגי דלא קנה חטים מדמי שביעית, ועוד דבדמי שביעית מאי קשיא ליה אי מטמא, הרי מצי פריק לה ולא יפסיד של שביעית, [ועי' להלן לענין מעשר שני], ואף דאיכא איסור ספיחין, הכא מדאורייתא קיימינן, וגם משכחת לה דב' שדות או בשל עכו"ם דליכא גזירת ספיחין, ולר"ע דספיחין אסורים מדאורייתא נראה דאינטריך לדורותיכם בשלא הביאו שליש בשביעית, דאינס אסורים משום ספיחין וכדמשמע בר"ש רפ"ט דשביעית בשם ירושלמי, ומ"מ קדושת שביעית חלה עליהם, עכ"פ כשכל גידולם היה בשביעית, ואשמועינן קרא דחייבים בחלה, וזה דלא כמ"ש בעמודי אור סי' ע"ג לפרש הכל בדמי שביעית עי"ש.

תוד"ה כיון ואע"ג דיכול להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית כו', האחרונים ז"ל תמחו דהא אין תורמין מן החדש על הישן כדחנן פ"ד דחלה, ועי' דרי"ט אלגזי שכתב דמשל חו"ל קאמרי, ולמש"כ חלה ס"ג סק"ג לזדד דשמי עיסות שנשכו זכ"ז חשיבי כמין אחד ואף בחטין וכוסמין מפרישין מוע"ז, וכש"כ בחדש וישן, ניחא בפשיטות, אלא דמלשונם ז"ל שכתבו ומקיף שתייהן משמע דלאו בנשיכה קאמרי אלא בהקפה לדין מוקף, וז"ל כמש"כ בהגהות בן אריה דמשכח"ל דחשיב אותה שנה לענין חלה ולא לענין שביעית בחבואה שלא הביאה שליש, וכמו שהביא מן הירושלמי.

שם הוי כמו מן החיוב על הפטור, לאו דוקא, ועיקרו ר"ל דאם איתא דא"א להפריש מיניה וזיה לית לן למימר דמ"מ חייב בחלה להפריש עליו ממק"א, ועי' ירושלמי פסחים פ"ג ה"ג.

עיסת מע"ש דחייבת בחלה לרבנן סנהדרין קי"ז ב', ולא אמרינן כיון דאי מטמא ב' שריפה היא, ומע"ש אסור בהפסד, י"ל דיליף מלדורותיכם דשביעית דלא חיישינן להכי, א"נ משום דבנטמא יכול לפדותו, וכל מע"ש שנטמא להכי קאי, ואף דאין שוה כלום, דהא לאחר פדיונו ילך לשריפה, מ"מ נתפס בו פדיון כדין פחות משוה פרוטה במעות הראשונות, ומ"מ ק"ק מהיכן יתחייב לפדותו, ואפשר דהוא מכלל זרכי מצות השריפה.

ה) שם לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה, הרמז"ם ז"ל גרס ולא לסחורה, ונדחק לפרש, אצל נראה שאם היתה מזדמנת לפניו ז"ל גירסא דידן ודאי היה קובעה לעיקר, ולכן אין לנו אלא כגירסא דידן.

שם ואמאי כיון דאילו מטמא ב' שריפה היא כו', הו"מ לשנויי התם עיקר לשריפה הכא עיקר לאכילה, אלא דקושטא קמשני דכתיב לדורותיכם, ומדאינטריך לדורותיכם שמעינן דהך סברא דאילו מטמא סברא אלימתא היא, ויש כאן סמך מן התורה לאיסור ממעט באכילתו.

שם וליגמר מינה, היינו לענין מצוה הנפגשת בצמזום אכילה, אצל בלא מצוה ליכא למילף דלא הקפידה תורה על מיעוט באכילתה, דודאי מצוה שאני.

וא"ת למש"כ בחו"כ שביעית ס"י ס"ק כ"ה דכל קרבן אינו בכלל לאכלה, א"כ הו"ל לשנויי שאני בכור דקרבן הוא ולא לאכלה קרינן ביה, ואפשר דעדיפא קמשני, א"נ אפשר דקים לגמ' דסברא דאילו מטמא חשיבא נמי כביטול מלאכלה, ומ"מ דחיא מצות חלה ללאכלה וחייבת בחלה, א"כ דכוותה תדחה מצות בכור נמי ללאכלה, ומשני דאילו מטמא קילא טפי.

ויש לעי' לחמי תודה נילף מחלה דתרוייהו עיקרו לאכילה, ובחו"כ שם נתבאר מן התוספתא דא"א להביא לחמי תודה מפירות שביעית, וי"ל דלא ילפינן אלא מצוה חיוצית שגודמנה בשביעית כמו חלה ובכור, דלא אמרה תורה לבטל המצוה בכה"ג, אצל תודה שאינה מצוה חיוצית בפירות השביעית, א"א למילף שתדחה שביעית, ולפ"ז שחי הלחם באמת אפשר למילף מחלה אלא שאין צורך דאפשר למילף מעומר וכמש"כ בחו"כ שם.

תוד"ה ודאי ובהמה למלאכה הוי הנאחו וציעורו שוה, ז"ע דבהמה למלאכה השימוש הוא בחיותה, ואין זה מתבאר כלל במלאכה, והרבה שאין עושין מלאכה ומתים ושעושין מלאכה וחיים, ובכלל נשמה לא חשיב דבר המתבאר, וגם הצער אינו מתבאר במלאכה, והרי ילפינן הנאחו וציעורו שוה משום דלכס דומיא דלאכלה, ושימוש בחיות של עבד ובהמה לא דמי כלל ללאכלה.

ו) י"ב ב' האוכל מעיסת שביעית כו' ואמאי כיון דאילו מטמא ב' שריפה היא כו',

שנסתפקו אי יחלוקו או כל דאליס גבר פירש ז"ל
דהוא או כפי' ריב"א או כר"ת ועי' בחו"ב ז"מ
ב' ב' סק"ג, וכ"ז ז"ע דנראה דבשמא ושמא לא
שייך לא כל דאליס גבר ולא מונח וכמש"כ וגם
הוי דררא דממונא, ויחלוקו, וגם לפ"ז לא נתפרש
למה צכור יחלוקו אם בהפקידו אלל רועה כל
דאליס גבר, כיון דבתריויהו שמא ושמא, ושמא
מתנות כהונה שאני, וז"ע, ועי' חו"ב שם סק"ט.

(ח) רא"ש חולין פ"ו סו"ס ל"ז אמנם נריך
לדקדק בההיא דבכורות כו' א"כ

איסור שנתצטל נמי נימא כו' ולא כולם כאחד כו'
ו"ל משום דלא דמי טומאה לאיסור דטומאה יש
שני מיני טומאות כו', מלשון רבנו מבואר דל"ק
ליה כשנתערבה נבילה צרוב שחטה אמאי מותר
לאכול כולן כאחד בשעה שמתטמא במשא, אלל
דקשיא ליה כי היכי דלענין טומאה מחלקינן בין
מגע למשא, דאע"ג דלענין מגע נתבטלה מ"מ
מטמאה במשא משום דבמשא הכל יחד, א"כ ה"נ
נימא דבאיסור שנתצטל נמי יהא אסור לאכלו כאחד
כדין משא, ורק בזא"ז יהא מותר כדין מגע, ועי'
תירץ דמגע ומשא שני שמות הן ואשכחן דמטמאין
במגע ולא במשא ובמשא ולא במגע, ואין סתירה
מזה לזה, ושפיר אמרינן דלענין מגע נתבטל אלל
לא לענין משא, [ואף לענין איסור להתטמאות כגון
בכזית מן המת שנתערב נמי רשאים הכהן והנוזיר
לנגוע בהם, ומ"מ מתטמאין במשא, ועי' בספר
מזן זללה"ה לעוקצין ס"א סוף ס"ק י"ד], משא"כ
באכילה לא שייך לומר שיהא מותר לאכלן בזא"ז
ויהיו אסורין בצת אחת, הלכך כיון דמותרין בזא"ז
ע"כ דגם בצת אחת מותרין. — ומשמע לפ"ז
דבמגע אף צנוגע בשלשתן בצת אחת נמי טהור,
דאל"כ אכתי קשיא במגע גופה אמאי בטלה לענין
בזא"ז ואינה בטלה לענין בצת אחת, וזה יש לדמות
לאכילה, ורהיטת דברי רבנו משמע דמדאוריתא
קאמר, וכמ"ש להלן, ונריך לחלק דבמגע שצריך
התיחסות לנגיעה ויש כאן שלש נגיעות, הרי עלינו
לדון על כל נגיעה לחוד, ושפיר מטהרינן משא"כ
במשא, עי' כ"מ ספ"א מאה"ט בשם הרי"ק, וז"ע,
ברם יפה העיר הרי"מ שליט"א דאכתי במשא גופא
איכא לאקשוויי אמאי מטהרינן בזא"ז, וכמש"כ
בשטמ"ק בתו' כאן, ובצת אחת מטמאין, אלל כונת
הרא"ש דטומאה אינו דומה לאיסור אכילה,

י"ד א' קדשי צדק הבית אסורין בגיזה ועבודה
כו', בשטמ"ק אות ג' הקשה פשיטא
כיון דקדושין הן, ותירץ שאפי' קנה הגיזה ועבודה
מן ההקדש, וה"ה שלהקדש עצמו אסור לגזו כדי
לעשות מן הזמר בגדי כהונה, עוד תירץ דבפחות
מש"פ ליכא איסור הנאה בהקדש, וזה תימא דהא
מנטרף אפילו לזמן מרובה, ואיך יתכן דאין צו
איסור חצי שיעור מיהת, וכש"כ דמדרבנן מיתסר,
וסוגיין מדרבנן כדאמר גזרו זהו רבנן וכדאמר
בהדיא לקמן כ"ה א', ועי' בכ"מ סוף"ב דמעילה
ובמל"מ שם.

(ז) י"ח ב' תוד"ה שמנית אלל הכא לא חיישינן
כו' ואי מסתלק דהכא צעי למימר
שיחלוקו כו', לא נתפרש אם פירשו להא דרבא
בתובעים אותו או בטוענין שמא, והנה בתובעים
אותו לכאורה הוא דין המשנה דמנה שלישי דיהא
מונה, ובטוענין שמא אין לומר יהא מונה, דהא
מרוונס יסכימו לחלוק וגם אין כאן משום תקנת
העולם כיון שטוענין שמא וליכא רמאי, וגם לא
שכיח שהצבעים לא יכירו ויטעון שמא, אלל
דדבריהם ז"ל מבואר שאין לומר יהא מונה לפי
שאנו חייב בהשצה, וכן בשמא ושמא נראה דאין
שייך לומר כל דאליס גבר אחרי ששניהם באים
לשאלו הדין, ואפשר דמפרשי מילתא דרבא
בתובעים אותו ומפרשי דהפקידו שלא מדעתו היינו
שלא ברשותו וידעתו כלל, [ודלא כמו שפירשו
בז"מ ל"ז ב' דשלא מדעתו היינו שלא בראייתו],
והוי כקיימא באגם ולא מצינו צוה דין יהא מונה,
אלל או יחלוקו או כל דאליס גבר, והנה לכאורה
אית לן למימר כל דאליס גבר כדין אין אחזין,
אלל נסתפקו כאן לומר יחלוקו משום דדמי לדררא
דממונא שהרי הספק נולד ע"י מיתת האחד, וגם
אחיזת הרועה י"ל דדמי לאחזין, והנה לפ"ז
כוונתם פשוטה צמש"כ דאפילו אי צרועה כל
דאליס גבר מ"מ הכא צכור יחלוקו דהא צכור
שמא ושמא הוא ולא שייך לומר כל דאליס גבר
וכמש"כ, וגם הוי דררא דממונא ממש שהרי הספק
בלא טענותיהם הלכך יחלוקו, אלל הגרע"א ז"ל
ריש ז"מ פירש כוונתם בשאין תובעים, ולפ"ז
מבואר דבדבריהם דאף בשמא שייך כל דאליס גבר,
וגם שייך למימר יהא מונה אלל דכיון שיכול
להסתלק לגמרי לא אמרינן יהא מונה, ומה

לפ"ר כונתו ו"ל שם דלרצון דמין במינו בטל פשיטא דנבלה בטלה בשחטה ואף אינה מטמאה במשא, דכשם שמתבטלת לענין איסור אכילה כן מתבטלת נמי לטומאתה, [שהשואל שם הקשה דאם מטמאה במשא כש"כ שאסורה באכילה, והרשב"א השיבו דבאמת לא אמרו שמטמאה במשא אלא לר"י דלדידה חשיבי מין במינו לענין איסור ואסורין, ומבואר דכשמותין באכילה אינן מטמאין במשא], וכל הנידון הוא רק לר' יהודה דס"ל דמין במינו לא בטל, ולענין איסור אכילה פשיטא דנבלה ושחטה חשיבי מין במינו דתרווייהו בשר נינהו, והלכך אין הנבלה בטלה, ואוסרת הכל, [אח"כ ראיתי שכבר כ"כ ברא"ה צ"ה ל"ח ז' וכן בחדושים הנדמ"ח ע"ש בן הרמב"ן שם, וזה דלא דנקטו בתו' מנחות כ"ז ב' דלר"ח גם לענין איסור תלוי ביכול להיות כמוהו], ורק לענין טומאה דיינין אם נמי חשיבי כמין במינו, וממילא אף לענין טומאה אין הנבלה בטלה, או דלענין טומאה חשיבי כמין בשאינו מינו, ובטלה נבלה בשחטה ואינה מטמאה במגע [ומיהו במשא מטמאה, ואפשר דאינו אלא מדרבנן, דהא כשנתבטלה לענין איסור משמע ברשב"א דאף במשא אינה מטמאה ואם כן מהני ביטול אף לענין משא, והכי נמי השתא שאינה מטמאה במגע ע"כ דמדאורייתא בטלה ואין לנו לחלק בביטול לענין משא בין אם נתבטל גם האיסור או שנתבטל רק לענין טומאה] וזה דיינין אם תלוי במבטל שיוכל להיות כבטל, או בבטל שיוכל להיות כמבטל, דכשאו דנין על הלכות טומאה אין ליחס את המין במינו בבשר, אלא באם יכולים להיות זה כזה לענין טומאה, וכן יש לפרש בקומץ ושירים דפרכין מינייהו במנחות כ"ג ב', דכיון שהנידון לענין קרבן, אין לחשוב מין במינו במה שתרוייהו סולת, אלא בנידון אם יכולים להיות זה כזה לענין הקרבן, וכן לענין כזית מזה שם. — ולפירוש זה ניחא דנשנית פלוגתא דנבלה בשחטה אליבא דר"י לענין טומאה, דלענין שאר מילי אין הדבר תלוי באפשר להיות כמוהו, אלא בטעמא או בשמא, [ועי' ירושלמי נזיר פ"ו ה"א נבלה שביטלה בשחטה בטל מגעה ד"ת], וכן החילוק בין מגע למשא, אינו אלא אליבא דר"י דלרצון כיון שבטלין לענין איסור כש"כ לענין טומאה ואף למשא, ומיהו באפר פרה בבכורות שם

דבאיסור אכילה הרי החפצא אסורה ואם ימצא לה היתר באיזה אופן הר"ז נוגד את עיקר האיסור ולכן לא יתכן בו חילוקים, אבל טומאה יש בה לעולם חילוקים באיזה אופן מטמאה כחילוקי מגע ומשא ועוד, ולכן שיך לומר גבי טומאה, דלענין משא, דהוא עדיף אפילו מנגיעה צבת אחת, דלענין זה אין כח הביטול מועיל, ואף שהוא מועיל גם לענין משא בזא"ז, דמשא צבת אחת עדיף טובא, וכשם שיש חילוק בטומאה בין מגע למשא כך גם שיך לחלק בין צבת אחת לבזה אחר זה, ולפ"ז יתכן גם לומר דבמגע נמי יטמא צבת אחת אף שאינו מטמא בזא"ז, אבל מסתבר דמגע צבת אחת דמי לאכילה צבת אחת, ואם מטמא צבת אחת במגע אין להחיר לאכלן צבת אחת, [ועי' להלן בדברי התו' בזה], ומיהו מהא דמטמא במשא צבת אחת ל"ק ליה לרצונו אכילה, דצבת אחת דמשא לא משכחת לה גבי אכילה, ושמא בכלל לא ס"ל לרצונו להקשות מטומאה אכילה, ואף לא ממגע צבת אחת אף אם מטמא, [ולהאמור ע"כ החילוק בין משא למגע הוא מדאורייתא, דאם הא דמטמאין במשא צבת אחת אינו אלא מדרבנן, למה לא שיך לאסור מדרבנן גם אכילה צבת אחת, וגם כל לשון הרא"ש בחילוקו אינו מתפרש על דרבנן].

אבל בתו' כאן קשיא להו היכי שרינן לאכול בשעה שמטמא במשא, וחירונו דלענין אכילה כל משהו ומשהו כשנכנס לבית הבליעה קמא קמא בטל ברוב היתר ודמי למגע כשנגע וחזר ונגע כו', ולשון קמא קמא בטל היינו לפמ"ש פ"ש דאייירי כשהכל מעורב כגוש אחד אבל ע"כ לתרץ גם כשכל אחד בפ"ע כמשה"ק שם גם צהא דשרינן גיד הנשה שנתערב אי לאו דחשיב צריה, וי"ל דכונתם דאכילה בזה אחר זה דמי למגע, וכשם שטהור במגע כך מותר לאכלן, ולפ"ז לאכלן צבת אחת יש לאסור דדמי למשא, אלא"כ נימא דגם בנוגע בכולן צבת אחת נמי טהור, וה"ה דשרי לאכלן צבת אחת, ושמא נקטו קמא קמא בטל כדי להחיר לאכלן צבת אחת נמי, אף כשלא נתערבו קודם אכילה כגוש אחד, דמ"מ בשעת אכילה מתערבין וקמא קמא בטל, [ועי' בתשו' הרשב"א ח"א סי' תש"ל בזה].

ברם בתשו' הרשב"א ח"א סי' ער"ב וסי' רפ"ד מבואר דס"ל דלא יתכן להחיר לאכול אף לא בזה אחר זה, בשעה שמטמא במשא, וכפי הגרסה

לכתחלה, ומ"מ ממדת חסידות נראה דאיכא, [ועי' ר"ש פ"ה דתרומות מ"ט].

(י) כ"ט א' מתני' ונותן לו שכרו כפועל, הכא לא תנן א"ס יש שם ז"ד מתנה צפני ז"ד כדתנן ז"מ ל' ז', ועוד דהכא הרי מתנה עם הצעל דבר וא"ל ז"ד כמ"ש בשו"ע ס' רס"ה, וא"ס איכא דיכול להתנות, הרי לעולם יכול להתנות, ונראה הטעם דהכא מחמירין טפי, דהכא הוא איסור ליטול שכר וא"ס יתנה ליטול כל שכרו הרי הוא סו"ס נוטל שכר שהרי מקבל שכרו בפחות טורח, משא"כ בצדקה דרק חייב בחנם, ועוד דבצדקה תקינו חכמים משום הפסד הצעלים, דאל"כ הרי שלו קודם ופטור מהשבה, משא"כ הכא דאין השעה דחוקה וכבר ימצא זמן שיוכל להעיד תמורת שכר בטלה לצד, וחייב הוא להעיד ולדון באותו זמן, ובהזאה וקידוש איכא נמי טעמא דיכול למצא אחרים, ואין טעם להקל משום שחפץ צאלו, וגם בדין אפשר למצא דיינים אחרים, ובעדות חמיר איסור השכר טפי דדמי כנוגע.

ולפ"ז ז"ע במש"פ רש"י גם בכאן כדרך שפירש גבי אצדה דשמין כמה אדם רוצה להצטל ממלאכתו ולעסוק במלאכה זו, דנמצא שנוטל קצת שכר על מעשיו, שא"ס היה צטל לגמרי היה נוטל פחות, דעד כאן לא שייך להחיר כן אלא גבי אצדה, דא"ס יש שם ז"ד מתנה צפני ז"ד ליטול כל שכרו, ושפיר הקילו גם כשאין ז"ד לשמך טרחתו בחשבון, אצל הכא אין לנו להקל שיטול שום שכר להעיד ולדון, וכמש"כ בטעמא דמילתא, ונראה דזו דעת הרא"ש שכתב צקונין דאינו נוטל אלא כפועל צטל ממש, אע"ג דצ"מ פירש כפרש"י, וצמע"מ נתקשה בזה, ולמש"כ מיושב, ואע"ג דלישגא דאזיי שיה צתרייהו, כבר כתב הרא"ש ז"מ ס"ח א' דמ"מ מתפרש בכל מקום לפי הענין, והרי חזינן דבגמ' לא הקשו והא לא צטיל אלא גבי אצדה, ומזה הוא דדייקו רש"י והרא"ש דנוטל גם צעד טורח ההשבה, וכמש"כ בתו' הרא"ש ז"מ ל"א ז' וכן בתו' שם ס"ח א' וכמש"כ בחו"צ שם ל"א ז' סק"ב, ואע"ג שהרא"ש גם צקונין כתב והא לא צטיל נראה דלאו דגריס כן דלא מצאנו גירסא זו כאן, אלא נקיט לישגא דגמ' דגבי אצדה, ולא חש לזה, כיון דמפרש דהדיא דהכא אינו נוטל אלא שכר בטלה ממש, ובתו' שם הזכירו לפרש גם

לכאורה אף לרבנן מחלקינן בין מגע למשא, אלא דשמא התם כתרעובת לה צלח חשיבא, כדין קמח צקמח, עי' מל"מ פ"א ממו"מ הי"ד, ולא קאימנא צקונין צקוניא דצכורות ומנחות שם ורשמתי לפו"ר, ועי' בתו' מנחות כ"ב ז' ד"ה ור"י, מצואר דס"ל דלכל מילי אזלינן לר"ח אליבא דר"י צאפשר להיות כמוהו לחשבון כמין צמינו.

ולמש"כ נמצא דהרשב"א ס"ל דציטול יצט ציצט מהני אף שלא יטמא צמשא, ומ"מ ס"ל דלא שרינן לאכלן כולן כאחד, והרא"ש ס"ל דמטמאין צמשא, ומחיר לאכלן כולן כאחד, ושמא י"ל דגם הרא"ש לא כתב דבריו אלא אליבא דר' יהודה דלענין אכילה חשיבי מין צמינו ואסירי, אצל כשהותרו לאכילה שמה טהורים אף צמשא, וז"ע.

(ט) כ"ז א' אמר שמואל תרומת חו"ל צטילה צרוצ רבה מצטלה צרוצ ואוכל לה צימי טומאתו כו' אוכל והולך ואח"כ מפרש כו', נראה דקים להו לכל הני אמוראי דתקנת תרומה צחו"ל אינה אלא לזכר למצות תרומה, דמנחה התלויה בצרף אין לחו"ל לתקנה צחו"ל, שזה כנוגד את הדאורייתא, ולכך אף כשתיקנו על הסמוכים לא תיקנו אלא לזכר ולא חייבו להשוותם בכל דיניהם, ולכך ס"ל דסגי אף באוכל והולך ואח"כ מפרש, דלא תיקנו אלא מצות תרומה ולא איסור טבל, וגם צתרומה ליכא דכוותה צדאורייתא, דהא האומר כל גרני תרומה לא עשה כלום עד שישיר מקנת כדתנן ספ"ק דחלה, [ומה שהזכירו כאן בתו' מוקף ז"ע דאין זה נידון של מוקף אלא דצעי שיריה ניכרין], אלא דכיון דאינו אלא זכר לתרומה שפיר סגי בהכי, ומה"ט נמי צטלה צרוצ, וגם לכתחלה מצטלה, דכל שמתקיים זכר למצות תרומה, תו אין ענין להשוותה לתרומת הארץ.

ולפ"ז נראה דאין ללמוד מכאן שום סמך לענין לצטל איסור דרבנן, (ומה שהוזכר בדברי הראשונים ז"ל צר"ן צינה ד' ז' וצתה"א היינו כעין סניף להמפרשים צההיא דצינה דשרי לצטל איסור דרבנן).

נראה דאין איסור לכהן לצטל תרומה צק"א על מנת לאכלה צקדושת תרומה, ואע"ג דעי"ז נצטלה מצות אכילת תרומה, דאיסור לצטל איסור לכתחלה מצינו, אצל לא מצינו איסור לצטל מצוה

יש לחשוב כל שכר בטלה דהא חזינן שאינו מבקש שכר על הדין, ומתניחין איירי כשאנו פנוי לדון ולהעיד אלא בזמן עבודתו, וז"ע, ובלשון הרמב"ם פכ"ג מה' סנהדרין ה"ה נראה כחירוק קמא שכתבנו שכתב לשון זה אצל אס היה עוסק במלאכתו וזאל לפניו שנים לדין ואמר להם תנו לי מי שיעשה תחתי עד שאדון לכם או תנו לי שכר בטלתי הר"ז מותר כו', ומהו שכר בטלה כבר פירש באר היטיב צפיה"מ דבכורות כפירוש הרא"ש שם דהיינו שכר בטלה ממנו, הנה משמע שאל יעבד אחר תחתיו אינו צריך לשלם מה שנהנה בצטלתו, אצל אס נוטל שכר אינו נוטל אלא שכר בטלה דהיינו כפועל בטל, [ומיהו אפשר דכל שנותן להם האפשרות לשלם רק כפועל בטל, כבר ניכר בזה שאינו חפץ אלא שכר בטלה, והלכך אף אס יעבדו תחתיו שפיר דמי, אצל בגמ' דדר"ה לא נזכר שהסכים לקבל רק שכר בטלה, וע"כ דאין כונת הרמב"ם שצריך שישכים גם לזה], וז"ע.

(א) סוטה כ"ב א' ת"ר איזהו עם הארץ כו', פרש"י שנחשד על הטירות ועל המעשרות ומוחזק מגעו טמא, ונראה מזה דכל שאין בו מכל אלו הדברים השנויים בצרייתא הר"ז נאמן על הטירות ועל המעשרות אע"פ שלא קיבל עליו להיות נאמן וחבר, וגם אינו ת"ח, והא דתנן פ"ב דדמאי המקבל עליו להיות נאמן כו' המקבל עליו להיות חבר כו' היינו בזמן שיש בו מן המדות הללו מ"מ אס קיבל עליו צרכים נאמן, אע"פ שעדיין גם עתה טרם שימש ת"ח, [למאי דקיי"ל כאחרים כדאמר ברכות מ"ז ב'], ואפשר דכל שהיה בו מן המדות הללו אף שעתה חזר בו וכבר שימש ת"ח וכן קורא ק"ש בצרכותיה, ומניח תפילין וציצית ומגדל בניו לת"ח, [דאחרים לחומרא אמו כדאמרי אפי', וא"כ כש"כ שצריך שיניח תפילין וציצית ומגדל בניו לת"ח ויקרא ק"ש בצרכותיה, כן דקדק מרן זללה"ה בספר שציעית סימן י' סק"ט], מ"מ כל שלא הגיע למדריגת ת"ח אינו נאמן בלא קבלה, כיון שהיה בכלל עם הארץ, אצל זה שמעודו לא נהג בפחיתות הללו ומתחלתו שימש ת"ח לעולם נאמן אף בלא קבלה ואף שלא הגיע למדריגת ת"ח, דרך עם הארץ בכלל גזרת דמאי וטהרות.

והא דפליגי חכמים ואבא שאלו בכורות ל' ב' אי ת"ח צריך לקבל, היינו ממדת סלסול שנהגו

בסוגיין כפרש"י, וכן בתו' הרא"ש ל"א ב', אצל דעת הרא"ש כמש"כ כאן בפסקים דהכא אינו רשאי ליטול אלא כפועל בטל ממנו וכמש"כ, אח"כ ראיתי בשטמ"ק ב"מ ל"א בשם תו' הר"פ שכתב דהכא מתפרש פועל בטל ממנו ודלא כבב"מ, וכתב הטעם דהכא מחויב הוא בחנם לדון אפילו כשעוסק במלאכתו, משא"כ באצדה דמעיקר הדין שלך קודם, ואינו חייב להפסיד כלום, וכש"כ דיכול ליטול טרחת ההשגה, ועפ"ז הם ג"כ דברי הרא"ש, ומדצריהם ג"כ יש ללמוד דהכא לא מהני תנאי, שהרי כתבו דאף כשעוסק במלאכתו הרי הוא מלווה במה אני בחנם כו', ועי' מש"כ בחו"ב שם סוסק"ח.

ויש לעי' דבכתובות ק"ה א' אמרינן דר"ה כי אחי דינא לקמי' אמר להו הכו לי גברא דדלי לי בחריקאי ואידון לכו דינא, ומשמע דהיינו יותר משכר בטלה, דהא למידן דינא קיל מלמידל דוולא, וראיתי בסמ"ע חו"מ סי' ט' ס"ק י"ד שכתב דהיינו בהתנה מתחלה אצל לאחר שדן אינו נוטל אלא שכר בטלה, ועי' בדבריו דצרישה יו"ד סי' שי"ב, ומשמע דס"ל דאף במשנה דבכורות יכול להתנות בפני ב"ד או בפני הצעל דבר, וקשה אמאי שנה התנא דנותן לו שכרו כפועל בטל, והרי סתמא דמילתא לעולם הנידון בפני הצעל דבר, וא"כ יכול לקבל כל שכרו, אס חפץ בכך, ואיך השמיטו התנא ושנה סתם דאין לו אלא כפועל בטל, וגם אחרונים ז"ל חלקו על הסמ"ע דלאחר שדן אף שכר בטלה אינו יכול ליטול, וע"כ הנידון קודם שדן כשצא להתנות וע"ז קמני כפועל בטל, ובלא"ה גמי פשטא דמתני' לכתחלה מתפרשא, וע"כ דאף כשצא להתנות אינו רשאי לקבל יותר מפועל בטל, וכמש"כ לעיל טעמא דמילתא, וצריך טעם דהא דר"ה, ואפשר דעבודה שאדם עובד בציתו לעצמו, סתמא דמילתא אף אס ימנא פועל בזול לא ישכרנו, אלא יעשנה בעצמו, והלכך אס היה ר"ה צריך לשלם מה שנהנה כשיושב בטל, היה מעדיף שלא לשלם, ולעבוד בעצמו, ונמנא שאין לו הנאה ממנו שיושב ובטל, ושפיר רשאי לבקש גברא בחריקאי, אצל לשון המחבר שם וכ"ה בטור מתפרש דאף אס הוא פועל ומקבל שכר רשאי לבקש מהצעלי דינין כל שכרו, והדבר צריך יישוב, ועי' מש"כ לקמן ב', ואפשר דאיירי שהוא מסכים לדונם בחנם בשעה אחרת, ודבר דהוא סתמא כן הוא, ובכה"ג שפיר

שהם דברים פחותים ואסורים מ"מ מהני ליה קבלה, ואף ר"י נראה ללאו בכל איסורים קאמר אלא דוקא זהני שהם נחלת הפחותים וכל הרגיל בהם אין ראוי לתת אמון בהצטחותיו לשמור מה שמקבל עליו אבל בשאר דברים שאינו נחשד מחמתם לטהרות, אבל בדברים שנחשד מחמתם לטהרות לא מהני ליה קבלה, וז"ע זזה], אבל מרן זללה"ה בספר שביעית סימן י' סק"ט כתב דכל שאוחז בידו מעשים המקנים לו שם עם הארץ אין מועיל לו קבלה, ופירש פלוגתת ר"י ורצון משום שהם דברים שקשה לפרוש מהם ורבים נכשלים בהם, וממילא שמעיין דבשאר איסורים אף חכמים מודו לר"י, אבל בר"ש משמע דטעמא דחכמים הוא משום שהם איסורים אחרים ואינם ענין לטהרות, שכן פירש הא דאמרו לו לא באו אלו לכלל.

כתב שם עוד מרן זללה"ה להוכיח דאין מקבלין עם הארץ להיות חצר בעודו מחזיק בפחיתות שלו, ממש"פ רש"י בכורות ל' ב' בשם תוספתא דדמאי דדברי חזירות היינו שלא יתן תרו"מ לעם הארץ ושלא יעשה טהרות אצל עם הארץ ושיאכל חולין בטהרה ושיעשר את שהוא אוכל ומוכר ולוקח, ומשמע דכל שאינו מעשר אינו נעשה חצר לענין טהרות, אף שאינם ענין זל"י, אלא ודאי כל שמחזיק עדיין בדבר המקנה לו שם עם הארץ אין קבלתו מועלת, וכיון שאינו מעשר חשיב עם הארץ מחמת זה, [דכש"כ הוא מקרא ושנה ולא שימש, וכמש"פ רש"י בכורות ל' א' בחשוד על השביעית וכמש"כ לעיל], ואין קבלה מועלת לו, וכתב ז"ל שאין לומר דשאני מעשר דחשוד על המעשר חשוד על הטהרות, דהא חמור לאינשי סגי וכיון שקיבל עליו לשמור טהרות הרי טהרות חמורין אצלו וראוי לו להיות נאמן, ודבריו ז"ל זל"ע דנראה דבעינן דוקא חמור לאינשי, אבל מה שהוא קל לאינשי אף שהוא נזהר בו אינו נאמן, דאמרינן דכיון דהוא חשוד על החמור ממנו, עלול הוא לפשוע בקל, ואף שהוא קיבל עליו וטרם ראינוהו פושע בו, מ"מ כיון שאין לו בו חומר לשמרו הרי הוא חשוד עליו, תדע שהרי לר' אילעי בכורות ל' א' החשוד על המעשרות חשוד על הטהרות אף בראינוהו נוהג צניעא בתוך ביתו ולא אמרינן שיהא נאמן כיון שמשמרו דש"מ שהוא

כהנים לאחר החורבן כדאמר שם בגמ', ונקט ת"ח לרבותא דחכמים, אבל לאבא שאל אף מי שאינו ת"ח כל שאינו עם הארץ היינו שאין בו ממדות הללו לעולם נאמן ואין צריך לקבל, ואגב חכמים נקט אבא שאל נמי ת"ח, א"נ לאשמועינן דאחרים מקבלין בפניו, [ואילו מי שאינו ת"ח ולא קיבל, אף שאינו עם הארץ ולא נחשד, מ"מ אין אחרים מקבלים בפניו, דאל"ה מאי רבותא דמקבלין בפניו, ואף דהוא עדיף קצת מעם הארץ שקיבל שהרי אדרבה הוא לא נחשד מעולם ולא הוצרך לקבל, מ"מ זה שקיבל חמור הדבר עליו טפי ואחרים מקבלין בפניו, כ"נ לכאורה, אם לא דינאם דלאבא שאל בפני ת"ח סגי בחד וא"כ ג', והערוני לזה], א"נ זהיה עם הארץ ונעשה ת"ח קמיפלגי אבל כל שלא היה עם הארץ אף שלא היה ת"ח א"כ לקבל, ולשון הגמרא שם שאין מוסרין טהרות לכל אדם משמע קצת כן דקודם הנהגת סלסול זו היו מוסרין טהרות לכל אדם שלא קיבל אף שאינו ת"ח, והנהגה זו קבעה שאין מוסרין לכל אדם בלא קבלה אף שהוא ת"ח, דאם איתא שכל ההנהגה לא היתה אלא לת"ח, דאינך מן הדין היו צריכין לקבל, הו"ל למימר דנהגו סלסול דאף ת"ח צריך לקבל.

ובמש"כ רש"י בכורות ל' א' דהחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות אלא פירותיו דמאי, היינו בלא קיבל עליו להיות נאמן דפשטא דמתני' בהכי מיירי שלא ידענו כלל הנהגתו צמעשרות, ופשוט ליה לרש"י ז"ל דכל שחשוד לעבור על איסור מן האיסורים הרי הוא דדין עם הארץ, דלא עדיף מקרא ושנה ולא שימש דחשיב עם הארץ אף שלא נחשד בהדיא על שום עבירה, וכש"כ זה שהוא חשוד על השביעית, אבל אם קיבל עליו להיות נאמן שפיר י"ל דמהני, דנראין הדברים דמהני קבלה אף במחזיק עדיין צמעשים המקנים לו שם עם הארץ, וה"נ בחשוד על איסור מן האיסורים כיון שאינו נחשד על ידו למעשרות.

ונראה להציא ראיה דאף באוחז צמעשים המקנים לו שם עם הארץ מהני לו קבלה, דנראה דמגדל בהמה דקה ופרוך בנדרים ובשחוק הוי בכלל עם הארץ למאי דקיי"ל דאף בקרא ושנה ולא שימש הוי עם הארץ, ואפ"ה קיי"ל כחכמים פ"ב דדמאי מ"ג דפליגי עליה דר"י וס"ל דמהני ליה קבלה שאינם ענין לטהרות וכמש"פ הר"ש שם, ור"ל דאף

ליה לפרושי שנחשד לדבר אחד היינו לפרט אחד ממילי דטהרות אלא משמע דעל ענין בכללו קאמר.

ואף אם נימא דהמקבל עליו להיות חזר א"ס לקבל לעשר, מ"מ אם הוא חשוד על המעשרות אפשר שאין מקבלין אותו וכמו שנסתפקנו דכיון דחשוד על המעשרות חשוד על הטהרות אפשר שאין קבלה מועלת לו, אבל בסתמא שצבא לקבל דברי חזירות אמרין דמסתמא הוא מרוב עם הארץ שמעשרין ולא מנרכיין ליה לקבל אלא מילי דטהרות, אבל ז"ע בזה היאך דינו לענין מעשר, אם נימא שהלוקח ממנו א"ס לעשר היאך הוציאו מכלל עם הארץ בלא קבלה, ואם אינו נאמן על המעשרות היאך תאמינו על טהרות בזמן שלעולם החשוד על המעשרות חשוד על הטהרות, וה"נ בזמן שהוא בכלל עם הארץ לענין מעשר אין ראוי להאמינו לטהרות, ונראה יותר דאמנם נאמן גם למעשר, וכן מבואר בדמאי פ"ו מ"ו דחזר ודאי מעשר, אם לא דנדחוק דהיינו משום דבסתמא כן הוא שאם כבר הגיע למדריגת חזר כש"כ שכבר קדם להיות נאמן, אבל הדבר מבואר בהדיא בכורות ל' א' דנאמן על הטהרות נאמן על השביעית, וה"ה למעשרות, ובשטמ"ק שם גרים בהדיא גם למעשר, ולפ"ו אם נימא שאין חזר צריך לקבל לעשר, ע"כ ז"ל דבכלל קבלת טהרות אף קבלה למעשרות דכש"כ הוא, וא"ס לקבל בהדיא.

ונראה עיקר דהחשוד לדבר החמור אינו יכול להיות חזר או נאמן לדבר הקל אפילו קיבל עליו, וכן נלמד מלשון הרמב"ם פ"י ממטמאי מו"מ ה"ט והי"א, ולפ"ו עם הארץ שצבא לקבל להיות חזר או נאמן אם ידוע שחשוד לדבר החמור מהן אין מקבלין אותו, ולפ"ו נראה דזה שאינו מניח תפילין אין מקבלין אותו לטהרות דתפילין חמירי דלאורייתא נינהו, ולפ"ו ע"כ דעם הארץ שחזר בו ממילי דמשוי ליה לעם הארץ עדיין אינו נאמן ולא חזר עד שיקבל עליו, דאי זה שאינו מניח תפילין הוא העם הארץ שדיברו בו חכמים לחכמים דסברי הכי בסוטה שם, א"כ ע"כ דדין קבלה נאמר עליו, ולמש"כ דבעודו מחזיק בפשעו ואינו מניח תפילין אין מקבלין אותו ע"כ דאף בחזר מזה עדיין צריך קבלה, וה"ה לאיך תנאי דהתם, [ועי' לקמן הוכחנו דזה שאינו מניח תפילין

חמור בעיניו, ולא מצינו מאן דפליג עליה בזה, איצרא דיש מקום לומר דקבלה עדיף ממשמח צנינעא דע"י קבלה נעשה כחמור ממש, אבל אין לזה הכרח, שו"ר שם בסק"י כבר דן ז"ל בזה עי"ש.

ובאמת יש לעי' בדברי רש"י הללו דבתוספתא דדמאי פ"ב לא קתני במקבל עליו להיות חזר דצריך לעשר, ובמקבל עליו להיות נאמן הוא דתניא, וכדתנן במתני' פ"ב דדמאי, וכן הרמב"ם פ"י מה' מטמאי מו"מ לא הביא דצריך לקבל לעשר, ואולי מפרש רש"י דהא דתניא במקבל עליו להיות נאמן כש"כ דאיתא במקבל עליו להיות חזר דחזר מוסיף על נאמן ואינו גורע ממנו, והיינו הדבר הרביעי שצריך לקבל עליו, דבתוספתא דמאי שם קתני דצריך לקבל ארבעה דברים וצפרטון אי אתה מוצא אלא שלש, ועי"ש בהגהות הגר"א, ואף לפ"ו נראה שאין להוכיח מזה דכל שמחזיק במעשים המקנים לו שם עם הארץ בלא מהני ליה קבלה, חדא דשאני מעשר דהחשוד על המעשר חשוד על הטהרות וכמש"כ לעיל, ועוד דדוקא מעשר שהוא דבר שתיקנו בו קבלה בזה החמירו חכמים שהצבא לקבל עליו להיות חזר יקבל גם להיות נאמן דחזר מוסיף הוא על נאמן, אבל מידי אחרוני אף שהוא חמור טפי מטהרות מ"מ י"ל שאינו חייב להיות זהיר בו כדי לקבל חזירות, וכל שקיבל עליו דברי חזירות ולא נחשד בהן הרי הוא נאמן, דחמירא ליה קבלתו, אף שהוא חשוד על חמורים טפי, ומיהו אין לזה הכרח ושפיר י"ל דכל שחשוד על חמור לא מהני קבלתו לקל, [וכבר נסתפקנו בזה לעיל], א"נ אפשר דכונת רש"י לפרש מילי דחזירות שצבו איירי צסוגיין, אבל באמת הם בשני ענינים דלעשר מה שהוא אוכל ומוכר ולוקח אינו במקבל להיות חזר אלא במקבל להיות נאמן, ומילי דטהרות אינם במקבל להיות נאמן וסמך רש"י על המפורסם וכדתנן פ"ב דדמאי המקבל עליו להיות נאמן והמקבל עליו להיות חזר, א"נ דרש"י מפרש דנחשד לדבר אחד היינו לטהרות ולא נחשד אלא לאותו דבר היינו למעוטי מעשר, דמשמע דמילי דחזירות קאמר [ולר' ינאי שפיר מתפרשא הכי עי' תו'], וא"כ ע"כ דברי חזירות דקאמר היינו גם טהרות וגם מעשרות, ולא משמע

זהדיא להיות נאמן, כעיקר התקנה דלהיות נאמן אחרי שעד עכשו לא היה נאמן בך, ולכך מסתברא דנריך לקבל וכדנקט מרן זללה"ה דעת רש"י, אם כי ברמב"ם ל"מ כן, וי"ע.

(יז) ודעת הרמב"ם כנראה מדבריו פ"ט ופ"י מה' מעשר ופ"י ממטמאי מו"מ, דכל שאינו ת"ח הרי הוא בכלל עם הארץ צין לענין טומאה וצין לענין מעשר, [שלא הזכיר כלל שם עם הארץ לענין מעשר, אלא כתב סתם שאין סומכין אלא על נאמן, ות"ח לעולם נאמן, ומשמע דכל שאינו ת"ח נריך קבלה], ונריך לקבל עליו ואם לא קיבל אינו נאמן, ונראה דמפרש דפלוגתא דתנאי חיזוהו עם הארץ בסוטה כ"ב וברכות מ"ז אינו לענין טהרות ומעשרות, דבזה לא הוציאוהו מן הכלל אלא ת"ח כדאמר בכורות ל' ב' דממדת סלסול אף ת"ח נריך לקבל לטהרות ולאצא שאול ת"ח א"צ לקבל וע"כ לא איפליגו אלא בת"ח אבל כל שאינו ת"ח נריך לקבל, אלא לענין זימון [או לשאר מילי דעם הארץ דאמר בפסחים מ"ט ב'] איירי, וכמבואר ברכות מ"ז ב', ועי' פ"א מה' עדות ה"א ב' ג', ולכך לא הביא ז"ל למיפסק כאחרים, דלענין זימון לית לן נפקותא דהאידינא מוזמנין עליהם, וכמש"כ הראשונים ז"ל, ולפ"ז הדבר פשוט דתיקנו קבלה לכל אלו שאינם נאמנים בלא קבלה ל"ש אם הוא עם הארץ ל"ש אם אינו עם הארץ, ואין לנו להוציא מן הכלל אלא מי שחשוד על דבר החמור מהן, וכמש"כ לעיל לפרש"י. — עם הארץ שנעשה ת"ח א"צ לקבל.

וברמב"ם פ"י ממנו"מ לא הזכיר בדברי חזירות שיקבל עליו לעשר, ולעיל נדדנו דאפשר דקבלת דברי חזירות לטהרות יש בכללו גם קבלה למעשר וא"צ שיקבל זהדיא, [שהרי חזר נאמן על המעשרות וכמשנ"ת לעיל].

וגדר ת"ח לענין זה לא נתפרש זהדיא, ועי' ברמב"ם בזה' עדות שם, והיה נראה דהתם כל שחורטו קצב, ודאי חשיב ת"ח לענין זה דלא מסתבר לפסול כולי עלמא לעדות, ואפשר נמי דבקרר ושנה ושימש ת"ח סגי אף שחורטו עראי, ויתכן דגם כאן כל שקרר ושנה ושימש ת"ח הוא בכלל ת"ח לענין זה, אף שלא זכה להיות חכם, ואף שחורטו עראי, וכן נידד מרן זללה"ה דספר שביעית סימן י' סק"ח דבגמיר וסביר סגי,

אינו חשוד לטהרות ולפ"ז ליתא לראיה זו, ומ"מ נראה כן].

מסקנת הדברים מהאמור לעיל לפרש"י, למאי דקיי"ל כאחרים כדאמר ברכות מ"ז ב', מי שקרר ושנה ולא שימש ת"ח, הרי הוא צדין עם הארץ לענין מעשר וטהרות, ואם צא לקבל עליו להיות נאמן או להיות חזר מקצלין אותו אע"פ שלא שימש, ואפי' אם שימש נריך קבלה כיון שכבר היה צדין עם הארץ קודם ששימש, אבל מי שקרר ושנה ושימש ת"ח הר"ז בחוקת חזר אע"פ שלא קיבל, ומיהו ד"ז נ"ע דאם קודם ששימש היה צדין עם הארץ תו נריך קבלה דכל עם הארץ שחזר צו נריך קבלה וכמש"כ, וא"כ כיצד משכח"ל שלא יהא עם הארץ לעולם, ונראה דהדברים דאם מקטנותו הוא קורא ושונה ומשמש ת"ח אינו צדין עם הארץ כלל ואינו נריך קבלה, [וכ"מ דקרא ושנה ולא שימש הוא סוג מיוחד בפחותים שהרי קרי ליה בסוטה שם כותי ומגוש, ולא יתכן זה צמי שקורא ושונה כדרכו ומשמש ת"ח לאחר שקרר ושנה מיד, ומעיקרא דעתו לכך, ובעובדא דרמב"ם ברכות מ"ז ב' ז"ל דחשדו שמונע עצמו משימוש אף לאחר שקרר ושנה], ומיהו ד"ז כמעט לא יתכן דלעולם כה"ג דינו כצני ציתו של חזר, כיון דבסתמא אוכל אכל חזר, וממילא א"צ קבלה, ואם אוכל אכל עם הארץ ודאי נריך קבלה.

עם הארץ שחזר צו ונעשה תלמיד חכם, א"צ קבלה.

מי שצא לקבל להיות חזר או נאמן נריך שלא יהיה חשוד על שום דבר החמור מהם, ואם היה חשוד לחמור אין מקצלין אותו ואפילו אם קיצלוהו ונחשד אח"כ בטלה קבלתו.

הבא לקבל דברי חזירות אם נריך לקבל גם לעשר מה שהוא אוכל ומוכר ולוקח, לא הוכרע צידנו, ורהיטת לשון רש"י בכורות ל' ב' משמע לכאורה דנריך לקבל, וכן מסתבר יותר, [דאם הוא חשוד למעשר ודאי אין מקצלין אותו, וא"כ אם לענין מעשר ישאר עם הארץ אין ראוי להאמינו לטהרות וכדאמר בכורות ל' א' דנאמן לטהרות נאמן לשביעית וכמש"כ לעיל, וע"כ אם נימא דאינו נריך לקבל לעשר ז"ל דבסתמא קבלת חזירות הוי כקבלה להיות נאמן, וזה דוחק קצת דלמה לא יקבל

כל המעשר ומוחזק בכך נאמן שהרי אנו כמו בשעת התקנה, ואמנם אלו שיש בהם פחיתות עם הארץ אינם נאמנים, מחמת גזירת דמאי.

והנה כשאנו דנים על עיקר תקנת דמאי אם היתה זו גזירה על העם הארץ שלא יהיו נאמנים, והקילו להאמינם אם יקבלו עליהם, או שהיתה תקנה כללית שלא להאמין לשום אדם על מעשרות אלא"כ יקבל עליו, וזאת ת"ח, ודאי מסתבר בהכרעת מרן זללה"ה שגזרת דמאי היתה רק שלא להאמין לעם הארץ, והקילו להאמינו כשיקבל, אבל זה שאינו עם הארץ כדקאי קאי, דלמה זה יחמירו על הנאמנים בגלל העמי הארץ, ולמה זה יחדשו חומר למעשרות טפי משאר איסורים, [ולמש"כ מצאנו ענין זה בהנהגת סלסול שנהגו כהנים בטהרות, והתם כללו אף ת"ח בכלל, אבל לא מן הדין, ולא למעשרות], אבל בדברי מרן זללה"ה שם משמע דאמנם לאחר שתיקנו תקנת דמאי, אם היה צא חזר מחו"ל [שלא היה עם הארץ מעולם, ולא קיבל מעולם], היה צריך לקבל, אלא בשעה שתיקנו לא הצריכו לכולם לקבל כיון שכולם שווין, וכעת שכולם לא קיבלו חזר הדין כבשעת התקנה, (וקבלה א"א להנהיג כיום), וממילא כל המעשרים נאמנים בלא קבלה, ולפ"ז צ"ל דאמנם בכלל תקנת דמאי שלא יהא נאמן אלא מי שקיבל, אלא דלא תיקנו שהנאמנים בשעת התקנה יצטרכו לקבל, וצ"ע.

ולמש"כ לעיל צין לדעת רש"י וצין לדעת הרמב"ם אמנם עיקר התקנה לא היתה אלא שלא להאמין לעם הארץ, והקילו להאמינו אם יקבל, ומי שלא היה עם הארץ לא תיקנו צו כלום והרי הוא נאמן לעולם בלא קבלה, ומש"כ הרמב"ם שאין מאמינים על המעשרות אלא נאמן, וכתב ת"ח לעולם נאמן ולא הזכיר עם הארץ כלל, היינו דכל שאינו בכלל עם הארץ ת"ח קרי ליה, וכל שאינו ת"ח הוא בכלל עם הארץ לענין גזרת דמאי, וזה נלמד מלשוננו רפי"א מה' עדות שכתב דכל עם הארץ לעולם חשוד, וכל ת"ח לעולם נאמן ולא הזכיר שום מדה ציניהם ומסתברא דת"ח לענין זה אינו ממש ת"ח אלא גמיר וקציר, וצ"ל זה הוא בכלל עם הארץ לכל גזירת דמאי.

(ג) לפי מה שפרש"י סוטה כ"ב א' דפלוגתא דתנאי התם צעם הארץ לענין טהרות הוא, נראה לדקדק דסתם עם הארץ חשוד הוא

ולפמש"פ בדעת הרמב"ם דכל שאינו ת"ח הוא בכלל גזרת דמאי, ודאי מסתבר דת"ח ל"ד דהא בגמ' לעולם הזכירו עם הארץ גבי דמאי, ואף יתכן לפרש דכל אדם בכלל זולת ת"ח ממש.

והנה לדעת הרמב"ם כל שאינו ת"ח הוא בכלל עם הארץ לענין גזירת דמאי, והדין נותן דבזה"ו שאין לנו חצרים שלא יהיו נאמנים אלא ת"ח, [או מי שיקבל עליו להיות נאמן בפני ג' ת"ח], אבל אין נוהגין כן, ולמה שצדדנו דא"ש ת"ח ממש אלא כל שגמיר וקציר חשיב ת"ח לענין זה, מיושב המנהג, ואפשר נמי שסמכו על דעת רש"י לפמש"כ בדעתו ז"ל לעיל דכל ששימש ת"ח [היינו שלמד גמ' כמש"כ רש"י סוטה כ"ב א'] חשיב כחצר וא"ש קבלה [אם מתחלתו נהג כן, לאפוקי אם היה בכלל עם הארץ וחזר, דצריך קבלה כל עוד שלא הגיע למדריגת ת"ח].

ועי' בספר מרן זללה"ה לשביעית סימן י' סק"ז ח' ונראה דעתו ז"ל דלכו"ע כל שאין צו פחיתות שצעם הארץ אינו בכלל עם הארץ לענין גזירת דמאי, [אלא בדבריו ז"ל כל הנידון על אותה שעה שגזרו על הדמאי אם היו החצרים שאין ת"ח צריכים לקבל, ונראה דהוא משום דבדור השני כבר אין נפקותא בזה שאם הוא בן חצר הרי א"ש קבלה ואם הוא בן עם הארץ לעולם צריך קבלה, ואמנם איכא נפקותא גם לאחר התקנה צ"ל למקום שאין מכירין אותו והוא ידוע שאין צו מפחיתות שצעם הארץ, דאם נימא שאף הוא הוצרך לקבל א"כ אינו נאמן כל זמן שלא נתברר שקיבל, ולא מחזיקין ליה בסתמא לבן חצר עי"ז שאין צו מפחיתות שצעם הארץ, אבל אם אלו לא הוצרכו לקבל נראה שאין אנו חוששין לו שמא הוא בן עם הארץ ולא קיבל, וגם איכא נפקותא צ"ל מחו"ל שמעולם לא נהג בחרו"מ ועכשו מתחיל הנידון צו צדין חצר, וכמו שהוא אמנם צומננו ועי' להלן מש"כ בזה], אבל דן ז"ל לומר דבכלל גזירת דמאי הוא שלא לסמוך על מי שלא קיבל ואפי' הוא ראוי לקבל כל שאינו ת"ח, ר"ל שתיקנו שאף אלו שמוחזקים למעשרים לא יהיו נאמנים אם לא יקבלו, והוצרכו כל המעשרים שאינם ת"ח לקבל בפני ת"ח, בשעה שגזרו על הדמאי, וסיים ז"ל דלא מסתבר כן, אלא כל המעשרים בשעת התקנה לא הוצרכו לקבל, וה"נ צומננו דכולם לפני קבלה

ידוע לטהרות אמרינן שהוא חשוד גם למעשרות, ואפשר דרוז החשודים לטהרות חשודים למעשרות, א"נ חומרא דרצנן היא, וזוהי יש ליישב נמי קושיא תו' על ר"ת דקצר דאין סתם עם הארץ חשוד על השביעית, והקשו הא סתם עם הארץ חשוד על הטהרות וחשוד על הטהרות הרי חשוד על השביעית, וא"כ סתם עם הארץ לר"א ע"כ חשוד על השביעית, אבל למש"כ שיש לחלק בין סתם עם הארץ לחשוד ידוע ניחא, אבל אי עם הארץ הוא זה שאינו מניח תפילין ונימא דזה שאינו מניח תפילין חשוד על הטהרות א"כ כל עם הארץ הוא חשוד ממש על הטהרות ולר' אילעי דין הוא שיהא חשוד על המעשרות.

לכך ז"ל דזה שאינו מניח תפילין אינו חשוד על הטהרות, ואפשר הטעם דהם שני איסורים שונים ולא אמרינן צוה דחשוד לחמור חשוד לקל, עי' ב"י סי' קי"ט, א"נ אכילת חולין טמאים חשיב קום ועשה, ותפילין הוי שוא"ת, עי' בספר מרן זללה"ה לשביעית סימן י' סק"י, א"נ אפשר שאין הכונה שאינו מניח תפילין כל עיקר אלא הכונה שאינו מניח תפילין כשאפשר לו להניחם, ואינו מניח אלא לפרקים, ולהאמור ניחא הא דבפשוטו משמע דאף עם הארץ שמחזיק בדברים המקנים לו שם עם הארץ, מהני ליה קבלה, דעם הארץ שקיבל שנינו, ומשמע שעודו עם הארץ, ואי זה שאינו מניח תפילין הוי חשוד לטהרות א"כ לחכמים דקצרי דעם הארץ הוא זה שאינו מניח תפילין נמא שאין קבלה מועלת לעם הארץ אם לא חזר ממעשיו המקנים לו שם עם הארץ, [וכמש"כ לעיל דכל שחשוד לחמור לא מהני ליה קבלה לקל].

(יד) בכורות ל' א' הא חשוד חשוד, יש לעי' דילמא הא חשוד אטהרות הוא צדין עם הארץ לשביעית ואינו נאמן, אבל חשוד ממש לא הוי, והיינו דקתני מתני' שאינו חשוד ור"ל חשוד ממש, דומיא דאינו חשוד על המעשרות דפרש"י דמ"מ דמאי הוי, ואם היינו אומרים שאין סתם עם הארץ חשוד לשביעית כלל היה ניחא, אבל לדעת הסוברים שאין עם הארץ נאמן על שביעית קשה, וי"ל דלא משמע ליה לפרושי צרייתא דקתני נאמן על הטהרות נאמן על השביעית, דאחי לאשמועינן דזה שאינו אוכל חולין בטהרה חשיב עם הארץ לענין גזירת דמאי, וה"ה

על טהרות, דהא חכמים קצרי דאיזוהו עם הארץ זה שאינו מניח תפילין, וכיון דהוא חשוד על תפילין שהם דאורייתא כש"כ דחשוד על טהרות דרצנן, דהא חשוד לחמור חשוד לקל, ואחרי דלרצנן סתם עם הארץ חשוד על טהרות נראה דלית לן למשוי פלוגתא בזה, ואף למאי דקיי"ל כאחרים מ"מ סתם עם הארץ חשוד הוא לטהרות, [היינו שאינו אוכל חולין בטהרה], וכן נקטו התו' בפשיטות בצכורות ל' א' ד"ה מתני'.

ויש לעי' לפ"ז דר' אילעי קצר בכורות ל' א' דהחשוד על הטהרות חשוד על השביעית אם לא ראינוהו נוהג צניעא בתוך ביתו, וה"ה למעשרות, דמסתברא דכי הדדי נינהו, ועוד דמתני' כייכל תרוייהו בחדא דקתני דחשוד על הטהרות אינו חשוד על שביעית ומעשרות וכי היכי דשביעית איירי דוקא בראינוהו נוהג צניעא בתוך ביתו ה"ה מעשרות, וש"מ דבסתמא חשוד על הטהרות חשוד על המעשרות, ובשטמ"ק שם גריס בהדיא בצרייתא דדייק מינה ר' אילעי דנאמן על השביעית ועל המעשרות, וחשוד על הטהרות פרש"י שם שאינו אוכל חולין בטהרה, וכיון דסתם עם הארץ חשוד על הטהרות א"כ חשוד נמי על המעשרות, ואין מחלקינן בין חשוד לעם הארץ וכמש"פ רש"י שם במשנה דחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות היינו שאינו חשוד אבל הוא בכלל עם הארץ, וקיי"ל נמי רוב עמי הארץ מעשרין הם, והרבה קולות מקילינן בדמאי, ולא מקילינן בחשוד, ועי' גיטין ס"א א' רוב עמי הארץ מעשרין אבל בחשוד לא מקילינן, וצירושלמי סופ"ה דמעשרות אמרינן דלוקחין פשתן מ"מ, והיינו אף מעם הארץ, אבל מחשוד ידוע לא, וכדתנן בכורות כ"ט ב', ועוד בכמה דוכתי מחלקינן צירושלמי בין חשוד ידוע לסתם עם הארץ, [וכן הוכיחו בתו' שם ד"ה מתני' דסתם עם הארץ חשוד על שביעית].

ולמאי דקיי"ל כאחרים ניחא אף אי נימא דסתם עם הארץ חשוד על הטהרות, דאפשר לומר דרוז עמי הארץ חשודים על הטהרות ואינם חשודים על המעשרות, ולכך כשאנו דנין לענין טהרות הרי דין עם הארץ כדין חשוד אבל כשאנו דנין לענין מעשרות אין דינו כחשוד, שהרי אפשר שהוא מהמיעוט שמעמרים טהרות ואף אם אינו משמר טהרות מ"מ י"ל שהוא מעשר, אבל בחשוד

טומאה וטהרה, ועוד דכיון דעם הארץ דסיפא היינו שמעשר וה"ה שנוהר בשביעית א"כ איך יתכן למיתני צרישא עם הארץ סתם על כונה שהוא חשוד לשביעית.

ומיהו לאציי איכא לאוכוחי דסתם עם הארץ אין דינו כחשוד ממש לענין שביעית, מדלא נקט עם הארץ צרישא כדנקט בסיפא, ומיהו אכתי איכא לספוקי אי דינו לענין שביעית כדינו לענין מעשר היינו דרובן נזהרין אצל אין נאמנין מתק"ת, או דאף נאמנין לגמרי.

והנה מבואר בדצריהם לדעת ר"ת סתם עם הארץ נאמן על שביעית, ולדעת רבנו שמואל דינו לענין שביעית כדינו לענין מעשר אצל חשוד ממש לא הוי, שהרי כתבו דהא דמשני בכחוצות רוב עם הארץ מעשרין הוא גם תשובה לענין שביעית, ולפ"ז אף לפר"ש הו' מ"ו להקשות מסוגיין למאי דס"ל דסתם עם הארץ חשוד לטהרות א"כ לר"א דין הוא שיהא חשוד ממש לשביעית, אצל למש"כ לעיל סק"ג ניחא, דדוקא חשוד ידוע לטהרות הוא חשוד לשביעית אצל לא סתם עם הארץ אף דלענין טהרות דינו כחשוד, [ועי' להלן דעת תו' משמע דעם הארץ צמידי דאינו נאמן דינו כחשוד].

בא"ד ודומק להעמיד סתם עם הארץ ככ"מ דלא חשיד לשביעית כשראינוהו נוהג כו', ז"ע היכן מצינו סתם עם הארץ שאינו חשוד על שביעית, ובדצריהם ז"ל לא מצינו ראייה לפיר"ת אלא זו שכתבו כאן ממתיני דגיטין, והתם הרי לא שנינו עם הארץ סתם אלא שהקשו דליתני עם הארץ סתם ומדלא תני ש"מ שאינו חשוד, ובכחוצות כתבו עוד ראייה ממתיני דקתני החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות והחשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית משמע דדוקא חשוד, ולא נתפרשה כונתם בצירור, אך כנראה דעתם ז"ל דחשוד ועם הארץ דין אחד להם צמה שגזרו שלא להאמין לעם הארץ, (וקשיא להו למה לא קתני דעם הארץ אינו חשוד על המעשר [דהיינו למכור מע"ש לשם חולין], אם איתא דסתם עם הארץ חשוד על השביעית, אצל ז"ע דשפיר ניחא ליה לתנא לאשמעינן דאף חשוד ידוע לשביעית אינו חשוד למעשר, ועוד דבעי למיתני סיפא והחשוד על המעשר אינו חשוד על השביעית, ואף

לענין שביעית, דלשון הצרייתא משמע דצדיני חשוד לחמור ולקל איירי, ולא לפרושי מה נקרא עם הארץ בעלמא.

תוד"ה מתני' משמע דעם הארץ סתמא חשוד לשביעית כמו לטהרות ותימא כו' ומדקתני גבי טומאה וטהרה עם הארץ סתם כו', דצריהם ז"ל ז"ע, חדא דהא לר' אילעי חשוד לטהרות חשיד נמי למעשרות וכמשנ"ת לעיל סק"ג, וא"כ תיקשי להו דנמנא דעם הארץ סתם הוי חשוד ממש למעשרות וזה לא יתכן, [וכמש"כ לעיל שם, ומיהו עי' להלן נראה דהתו' לא ס"ל כן], אלא ודאי שאני חשוד ידוע לטהרות מעם הארץ סתם, דאף דמחזקינן ליה בחשוד לטהרות מ"מ אינו חשוד למעשרות, וא"כ ה"ה לשביעית, וכמש"כ כ"ז לעיל שם, ועוד דרצא דמוקי לה התם בגיטין בעם הארץ דר"מ וטומאה וטהרה דרצון עיקרו לומר דעם הארץ שאוכל חולין בטומאה אינו חשוד על המעשרות וה"ה על השביעית, וא"כ ודאי פליג אדרי' אילעי, וכ"כ הרא"ש לקמן בפ"ה ס"ח צ"ס ה"ר יונה, גם קשה מש"כ דלרצא איירי בפירות הידועים שהם מתוקנים דהא בפשוטו מתפרש דלרצא בסתמא כן הוא, שאינו חשוד על המעשרות, וכ"נ מדברי הרא"ש הנ"ל, וכן ברש"י חולין ו' א', וכן בר"ש שביעית פ"ה מ"ט, ואם רצונם לפרש דר' אילעי מצי מוקים לה כרצא ובפירות הידועים שהם מתוקנים, א"כ נמי לא מקשו מידי שהרי לפ"ז חזינן דשם עם הארץ אינו קובע שהפירות בחשש טבל אף שקתם עם הארץ חשוד על המעשרות, וא"כ ע"כ למינקט צרישא חשודה על השביעית דאי הוי נקט עם הארץ לא הוי משתמע שיש בפירות חשש שביעית כמו דלא מתפרש בסיפא שיש חשש טבל, ועוד דכיון דעם הארץ דסיפא היינו שידוע שאינו אוכל חולין בטהרה, א"כ הרי התנא מפרש בהדיא דצטומאה וטהרה איירי בחשוד על טומאה וטהרה וא"כ שפיר פירש גם צרישא בחשוד על השביעית, שהרי לא שימש צ"ס עם הארץ סתם כלל, [ואולי זו כונת הרשב"א חולין ה' ב' צ"מ כ"כ דצ"מ שהזכירו עם הארץ משמע דאין לו פסול אחר אלא חשש עם הארץ לצד, אם כי הלשון סתום], שהרי עם הארץ דסיפא אין פירושו סתם עם הארץ שחשוד על טומאה וטהרה, אלא עם הארץ ידוע שחשוד על

לשביעית טפי מלמעשרות, מ"מ נראה שאין דינו כחשוד וכמש"כ].

(טו) ל' א' א"ר אילעי מתני' כשראינוהו שנוהג צניעה בתוך ביתו, נראה ללאחר שנחשד קאמר שראינוהו נוהג צניעה, אבל מה שקודם שנחשד נהג אין בכך כלום דכשנחשד אמרינן דהשתא הוא דאיתרע, וכן מצוהר בתו' לקמן ב' שכתבו דלר"א המקבל עליו דברי חזירות ונחשד לאחד מהן נחשד לכולן, ואף דודאי בסתמא קודם שנחשד ידענו בו שנוהג צניעה בתוך ביתו.

ויש להסתפק החשוד לטהרות שצא לקבל דברי חזירות למעשרות אי מקבלין אותו לר' אילעי בשלא ראינוהו צניעה בתוך ביתו, א"נ אף זידענו שלא נהג לעשר בתוך ביתו, ומדברי התו' הנ"ל שכתבו שכשנחשד לטהרות נחשד אף למעשרות אין ראיה דלא מהני ליה קבלה, דשאני התם שהרי קיבל מתחלה הכל ואח"כ נחשד, ולכך אמרינן דבטלה קבלתו, אבל אם לא קיבל כלל ועכשיו צא לקבל למה לא נקבלנו, ובאמת הדבר מצוהר בהדיא במתני' פ"ב דדמאי דיכול לקבל עליו להיות נאמן אף שלא קיבל להיות חזר, ומשמע אף בלא ראינוהו נוהג בתוך ביתו, ואף זידענו שלא נהג עד עכשיו, ולפ"ו בקיבל לטהרות ולמעשרות ונחשד לטהרות דחשוד אף למעשרות, אפשר דהיינו דוקא בסתמא בלא ראינוהו עכשיו נוהג צניעה בתוך ביתו, אבל אם ראינוהו אפשר דשז לדין חזר, ונ"ע.

ודוקא בטהרות קאמר ר"א דחשוד למעשרות, אבל במידי אחריני מודה דחשוד לקל אינו חשוד לחמור, [ובטהרות היינו טעמא דמילי דחזירות תיקנו חכמים שיהיו אגודים זה בזה כל שלא נתברר שנוהר צניעה בתוך ביתו], שהרי אינו חשוד לכל התורה כולה.

ובתב הרא"ש לקמן פ"ה ס"ח בשם ה"ר יונה דסוגיא דגיטין ס"א א' דלא כר"א, ור"ל דרבא קאמר התם דעם הארץ שאינו אוכל חולין בטערה נאמן על המעשרות, ועי' בתו' בסוגיא, ולעיל סק"ד, והרא"ש כתב כן למיפסק כר' ינאי דהיה חשוד לתרתי וקיבל ונחשד לקל דחשוד לחמור, ובאמת אפשר דר"א לא פליג בד"ו, וצרמב"ן בהלכותיו נמי פסק דיניה דר' ינאי, [ומיהו דוקא בשהיה חשוד ממש לשני הדברים אבל לא בעם

בעם הארץ ידוע יש בזה חידוש דבקיבל לשניהם ונחשד אחד לא נחשד לאידך, לר' ינאי, א"נ לר' אילעי בראינוהו משמר צניעה בתוך ביתו, ואם דעתם דחשוד על המעשרות הוא צדין עם הארץ א"כ בפשוטו הו"מ לאוכוחי דעם הארץ נאמן על השביעית למאי דלא מחלקי בין עם הארץ לחשוד, דהא קתני דחשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית), וגם דצריהם ככאן מטין כן, ועי' לעיל סק"ג כתבנו מה שקשה לפירוש זה, אבל אפשר דמפרשי דהדבר במחלוקת לראבי"א אמנם מחלקין בין חשוד לסתם עם הארץ, אבל לרבא לא מחלקין וכדמסקו בסוף דצריהם כאן, ולדידיה בכל מה שהחמירו חכמים שלא להאמין לעם הארץ דינו כחשוד ממש, ואליביה קשיא להו למה נקטה מתני' חשוד ולא נקטה סתם עם הארץ.

כתב מרן זללה"ה בספר שביעית סי' י' ס"ק י"א דלענין הלכה קיי"ל דסתם עם הארץ אינו נאמן על השביעית וכדעת רשב"ם שזו גם דעת רש"י והרמב"ם, וגם הרשב"א חולין ה' ב' חוכך להחמיר, ונראה דמ"מ אין דינו כחשוד ממש, ונפ"מ לענין הא דתנן דחשוד על השביעית אין לוקחין ממנו פשתן דליתיה בעם הארץ, וכ"ה צירושלמי סוף מעשרות, ואף דבתו' משמע דלא מחלקין בין עם הארץ לחשוד, וכנראה לדעתם ז"ל אביי ורבא בעלמא נמי פליגי, ולפ"ו אין הירושלמי מכריע, דאיכא למימר דהירושלמי כאביי ואין קיי"ל כרבא, מ"מ כיון דרש"י פירש לחלק בין חשוד לעם הארץ, וכן לרבא נראה דכל קולות דמאי ליתנהו בחשוד, א"כ לאו כלל הוא לרבא דעם הארץ דינו כחשוד, [אלא דלפר"ת משמע כן בחולין וכמש"כ בסו"ד], והרי לדעת ר"ת סתם עם הארץ אינו חשוד כלל לשביעית, הלכך אית לן למינקט שאין דינו כחשוד, וכמצוהר צירושלמי, ובאמת מדברי הירושלמי שם מוכח דסתם עם הארץ חשוד על השביעית דהא קתני לוקחין פשתן מ"מ ואין לוקחין מן החשוד, ומשמע דשאר מילי אף שלא מן החשוד אין נקחין אלא מן החזר, ולשון זה איתיה נמי צירושלמי שביעית פ"ח ה"ב ופ"ט ה"ה, וכבר הקשה כן מרן זללה"ה שם ס"ק י"ב, ובר"ש פ"ד דדמאי מ"ו הביא תוספתא ערוכה דאף להעיד על אחרים אין עם הארץ נאמן בשביעית, [ואף דהתם מצוהר דחמור דין עם הארץ

דקיי"ל כרצנן דרבים נינהו, וכן הרמב"ם צפי"ד מא"צ ה"ת, לא הזכיר דברי סופרים, ונ"ע שלא נזכר בשו"ע.

(טו) ל"א א' ת"ר כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו ורואה את קדשיו ואת מעשרותיו ונשאל על טהרותיו כו' דאי צעי מיתשיל עליהו כו' דהא חזא ליה צימי טומאתו. כבר תמחו בזה דאטו תרומה דלא חזיא צימי טומאתו מי לא מהימן, ומיהו מה שהציאו מההיא דעירובין ס"ג דחזא סבינא לעצמו, התם צידו הוא, אבל מהא דחזא טריפה לעצמו כדאמר חולין מ"ד ז' איזו ת"ח זה הרואה טריפה לעצמו כו' איזו שוגא מתנות כו' עליו הכתוב אומר יגיע כפיך וגו', מוכח דצידו להכשיר לעצמו, ועוד דאם צאנו לדמות איסור והיתר וטהרות לבכורות, הרי צכור אף נקטעה ידו אינו מתיר לעצמו, וא"כ דכוותה צכור איסורין ינטרך לשכור צציתו הראוי להורות שיש ציור, והר"ש צפ"צ דנגעים מ"ה כתב דשמא יש לחלק בין אחזקת איסורא ללא אחזקת, ולא נתפרש דטהרות מאי אחזקת איסורא איכא, אדרבה סתמא אחזקת היתירא וספק אס נטמא, ועוד דצכורא דאחזקת איסורא מהניא למי שאינו יודע שאין לו להאמין ע"א שצא להוציא מחזקה, אבל כאן שהכל לפנינו ויודע להורות מה שיך חומרא דאחזקת איסורא, הרי הוא יודע עכשיו שזה היתר והנידון לו לעצמו, (והרי גם צאיסור א"א כשניסת לאחד מעדיה ואומרת צרי לי לא מפקין לה), וחשש טעות לא מנאנו דצכור החשד הוא על מזיד וכמו שנחשדו להטיל מום, גם לא מנאנו חשש טעות טפי צאחזקת איסורא מצאחזקת היתירא, ואטו נימא דכל הוראות אדם לעצמו ספק נינהו, ועו"ק דהא צכורות ענין מחודש הוא שמנאנו שכהנים נחשדו על כך, הא בכל התורה כולה אינם חשודים, וא"כ אם אינם רואים צכורות עצמם מהיכי תיתי נחוש לחשדם גם בטהרות.

ונראה דאפשר לפרש דצאמת הך צרייתא אחאי לאשמועינן דנחשדו רק צכורות ולא על קדשים ומעשרות וטהרות, וכיון דלא נחשדו שפיר נאמנים בכל ענין, ולפי דקרוצ היה להשוות קדשים וטהרות לצכור דצתרוויהו יש הפסד ממון והם צברים מחודשים כקדשים וטהרות, והיה מקום לומר דהצעלים חשודים גם צוה, לכך אשמועינן

הארץ שקיבל כמצואר לקמן ז', כ"כ הרמב"ן צהלכותיו והרא"ש שם].

ומסוגיא דגיטין שם למדנו דזה שאינו אוכל חולין צטהרה אף דין עם הארץ אין לו, ונאמן על המעשרות, ומשמע דזה שלא שימש ת"ח גרע מיניה, וכ"מ סוטה כ"ז א', ואף דמשמע צגמ' דאכלת חולין צטומאה הוא איסור דרצנן ממש.

ל' ב' עכו"ם שצא לקבל ד"ת חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, נראה דלאו צאינו מודה צדבר אחד איירי, דזה פשיטא דלאו גר הוא, דמה לי כופר בכל מה לי כופר צמקצת, וגם לא איירי צמודה ואינו רוצה לקבל דזה נמי ככופר דמי, (והרי לא ניתנה תורה לאומות מאחר שמיאנו צמקצת מנאות כדאיתא צספרי צרכה), ולאחרים ע"ז ס"ד ז' זהו גר חושב, אלא איירי שהוא פרוץ צאותו חטא למיאצון וקשה לו לפרוש הימנו, ועל אף רצונו והשתדלותו, אינו חושב שיוכל לעמוד צנסיון צחטא זה, ולא איירי נמי צשחפץ להתגיייר ושישאר מותר צאותו דבר וצאם לאו אינו חפץ להתגיייר, דהא פשיטא שאין גירות לחצאין, ומודיעים לו שהוא כן, וממילא יפרוש מעצמו, ולא שיך אין מקבלין אותו, וגם לא שיך לחלק צוה צין דאורייתא דרצנן, דהא לאחר הגירות ודאי יאסר אף דרצנן, אלא איירי צשהאמת ידוע לו שצשייתגיייר יתחייב גם צאותו דבר ואם יעבור עליו יענש, ואעפ"כ חפץ להתגיייר דהשכר מרובה על ההפסד, וצוה היה מקום לומר דנקבלנו ואח"כ יצקש תחצולות להתגבר על יצרו, ואשמועינן הך צרייתא דאין מקבלין אותו, וצוה מוצן הא דמשמע דפליגי רצנן אריצרי", וסברי דחוץ מדבר אחד מדברי סופרים מקבלין אותו, ואם צמרד מ"ט מקבלין, אבל למש"כ ניחא דכיון שידע שיתחייב אף צאותו דבר אלא שקשה לו להתגבר על יצרו, סברי רצנן דשפיר מקבליים אותו ואח"כ נצון תחצולות יקנה להיות יצרו מסור צידו, דכיון דכל מנאות דאורייתא מקבל הוא, אין לנו למנוע מלקבלו, [ולא איירי צמזלזל צאיסור זה מחמת שהוא מדרצנן, אלא שצאיסור זה יצרו חוקפו], ולפי מה שפירשנו, יש מקום לדון צעצרו צ"ד וקיבלוהו אי חשיב גר, דכיון דמקבל הוא עליו גם אותו דבר, אין כאן חסרון צגירות, צמה שיקשה עליו להתגבר על יצרו, ונ"ע. — צפלוגתא דריצרי" ורצנן נראה

להביא אחר כדי שלא יעבור צבל תאחר עד שיתרפא [אף אם לא יהא דחוי], א"נ אם איירי בנדבא מצי פריק ליה כדשמואל שוה מנה על פרוטה, אח"כ ראיתי ברגמ"ה שכתב כדשמואל.

מש"פ רש"י קדשיו שלמים, לכאורה ז"ע דא"כ למה אמרו משום דאי בעי מתשיל, תיפ"ל דהיה יכול שלא להקדישו, וכדאמרינן צמעשר שהיה יכול להקדיש בע"מ, וטפי ראוי לפרש קדשיו בקרבן חובה, ושמא טעמא דאי בעי מתשיל עדיף דגם השתא בידו להוציאו לחולין.

(יז) ל"ח א' ואין לו תוך בכלי שטף דאורייתא בר קבולי טומאה הוא כו', פרש"י דאיצטריך רבנן למיגזר זהו משקין, והיינו דפשוט לגמ' מסבירא דכלים שאין מק"ט אלא מדרבנן לא גזר זהו טומאת משקין דהוי כעין גזירה לגזירה, ולמאי דמשני בהנך דחזו למדרסות, נראה דיש לפרש דבהנך איכא טומאה דאורייתא, ומשום כך כבר גזרו על כל פשוטי כלי שטף דליטמאו צמשקין, ואף אלו שאין ראויין למדרס, דהא תנן בהדיא בפכ"ה דכלים מ"א דאף צשלחן ודלפקי וטבלא שאין לה ליצו גזרו טומאת משקין והא פשוט לגמ' דבהני שאין להם תוך אין לחלק בין תוכו לאחוריו ואם גזרו זהו משקין אין לו אחורים ותוך ולעולם נטמא כולו, ופלוגתא דר"מ ור"י צמשנה שם הוא אם בדבר שחלוק צהרבה תשמישו הרגיל מאחוריו, אם חילקו צו חכמים אחורים ותוך, אף שאין לו תוך ממש. — ולפי פירוש זה נמצא דבכלי זכוכית לא גזרו טומאת משקין כלל.

והרמב"ם בפכ"ח מה' כלים ה"ג כתב דפשוטי כלי שטף הטמאים צמדרכס אין להם אחורים ותוך ולעולם נטמא כולו, ואלו שאינם ראויים למדרס אף שהם פשוטים יש להם אחוריים ותוך, נראה דמפרש דקו' הגמ' היא דאין להחמיר כ"כ צפשוטי כלי שטף דרבנן לומר שאין להם אחוריים ותוך, דאף שאין תוכן חלוק כל כך מאחוריהן מ"מ כיון שטומאתן דרבנן ראוי לקיים גם צהם אחוריים ותוך, אצל טומאת משקין שפיר גזרו אף בכלים שמק"ט רק מדרבנן, ומתרינן בהנך דחזו למדרס, דצאמת רק צהם אין אחורים ותוך אצל שאינם ראויים למדרס אף שהם פשוטים יש להם אחורים ותוך, וכבר תמה צמל"מ [פ"א מה"כ ה"ג] מהא דתנן דשולחן ודלפקי וטבלא

דבזה אינם חסודים, ופירשו צגמ' הטעם שלא נחשדו צקדשים משום דאי בעי מתשיל, וצמעשרות משום דאי בעי מטיל מוס צכוליה עדרי', וצטהרות משום דסתם טהרות חזי צימי טומאתו, ואי משום תרומה דבר מועט הוא וזהירין ציה ולא נחשדו משום כך, וכש"כ צכל איסורים דכולם נאמנים ולא נחשדו, וצאמת דכל הני לא דמו לצכור דצכור לאו צמאורע עסקינן, אלא כל צכור הרי הבהן יושב ומנפה למומו שלא יצטרך לעלות עמו לירושלים, משא"כ טהרות שהנידון אם אירע ספק טומאה, וכן קדשים ומעשר הוא המקדישם לעצמו, ול"ד לצכור שישראל מציאין לו, וצגמ' הוסיפו עוד טעמים למה לא נחשדו, אצל עיקרא דמילתא שלא נחשדו צשום ענין צקדשים וטהרות ונאמנים צכל גווי.

והנה התו' הזכירו כדבר פשוט דגם צתרומה נאמן הצעלים להורות, וסתומת דצריהם דאין חילוק צין אמתחוק איסורא ללא איתחוק, וכן צנדה כ' צ' נקטו צפשיטות דהצעל רואה דמי אשתו, ומסתברא דזה דמי לאמתחוק איסורא, דאע"ג דנדה לא חשיב אמתחוק איסורא כמ"ש תו' יצמות פ"ח א' גיטין צ' צ' משום דאינה צחוקת שתהא רואה כל שעה, ונאמנת לומר שפסקה מלראות, מ"מ צומן שהיא צנדתה והנידון על מראה אם הוא טמא יש לחשבה צחוקת טמאה, וכן להרא"ש נגעים שם אדם מורה צנגעי עצמו אף לטהרו וכמס"כ לעיל, אף שהוא צחוקת טמא, וגם הר"ש לא הזכיר לחלק צין אמתחוק ללא אמתחוק אלא צלשון שמא, וגם לפ"ז יש צורך לדחוק דטהרות דסוגיין איירי צאמתחוק טומאה, דאל"כ אין שום ריוח מחילוק דאמתחוק, וכמדומה דעמא דבר דאדם מורה צתוך ציתו צאו"ה אף צאמתחוק איסורא, [שו"ר צתשו' מהר"ח א"ז סי' ז"ג שכתב דלא נהוג עלמא כהר"ש, ועי"ש שהאריך ליישב סוגיא דצכורות], ועי' ט"ז יו"ד סו"ס י"ח, ועי' צספר מרן זללה"ה נגעים ס"ד ס"ק י"א דמשמע דרק צאיסור מפורסם יש מקום לדון אם הצעלים נאמן משום דאחו למחשדיה, וז"ע.

שם קדשיו דאי בעי מיתשיל עלייהו, לכאורה צקדשים אף אם מורה שהוא מוס קצוה אין לו ריוח דהא צריך לפדותו, ומה"ת שיהא חסוד על כך, ויש לומר דאם הוא מוס עובר יצטרך

שאלין לה לזבזב דס"ל לר"מ דאין להם אחורים ותוך, אף שאינם ראויים למדרס, וא"כ מאי פרכינן כ"כ בפשיטות ואין לו תוך בכלי שטף דאורייתא כו', ונריך לדחוק דס"ל להרמב"ם דבאמת צהא פליגי ר"י ור"מ, שהרי כתב הרמב"ם כגון השולחן כו', והא דפרכינן בסוגיין היינו דמנלן לפרש עדותו דחזקיה משום ר"ג הזקן דכנגדו בכלי שטף קאמר ודלא כר' יהודה דסביר דבטומאה דרבנן אף בפשוטין מחלקינן בין תוכו לאחוריו, הא שפיר יש לפרש כנגדו בכלי מתכת וככו"ע, ומשנינן דאף כנגדו בכלי שטף אחי ככו"ע ובהנך דחזו למדרס. ובהשגת הראב"ד שם נראין הדברים כמ"ש המל"מ שם דשייכא להלכה ג', וס"ל דקושיא הגמ' כפרש"י דלא ליגזור צהו טומאת משקין כלל, והתירוצ' מפרש כמ"ש כ"כ לפי הרמב"ם דבאמת רק בראויין למדרס גזרו טומאת משקין, אבל לפי קמה וגם נצצה קושיא המל"מ ממתינתין דבין לר"מ ובין לר"י גזרו טומאת משקין בשולחן ודלפקי, ואולי דעתו ז"ל לחלק בין שולחן ודולפקי לשאר פשוטי כלי שטף שאין ראויין למדרס, אבל לא נתבאר טעם החילוק ומקור החילוק, וגם היה לו ז"ל לפרש שהרי הרמב"ם בשולחן קאמר, ומשמע דאף צהו קאמר דלא גזרו טומאת משקין כלל, ועי' חו"צ כלים סימן ה' סק"א, וי"ת. — ולענין כלי זכוכית נראה דעת הראב"ד כמ"ש לדעת רש"י דלא גזרו צהו טומאת משקין כלל.

רש"י ד"ה ולא ואי קשיא אמאי לא גזור בכ"ח טומאת משקין כו', נראה דשפיר י"ל דמסוגיין אין הכרח לכך, אלא דפשיטא ליה לרש"י דהכי קושטא דמילתא, ולכך כד אמרינן הכא דשויה רבנן כטומאה דכלי חרס, ראוי לפרש הטעם דבכלי חרס גופה לא שוויה הכי שתקבל טומאת משקין מגצה, ובמל"מ שם נתקשה צהו.

(יח) מ"ה ב' והחרש והשוטה כו', הגרע"א ז"ל הביא בשם הנו"צ להסתפק אם חרש זה היינו דוקא צאינו שומע ואינו מדבר או דאף במדבר, דמ"מ אינו שוה צורעו של אהרן, וכן נתקשה הגרע"א ז"ל בשוטה דראוי שיחלל עבודתו מדין מתעסק, ובגמ' משמע דמתינתין איירי צהני דלא מחלי עבודה כדפרכינן אשכור, ובאמת אם חרש ושוטה דמתינתין היינו חרש ושוטה דכל הש"ס דפטורין מכל המנוות, לכאורה אין טעם

אם נפרש חרש דאף במדבר קאמר, לכאורה היה ראוי לפסול גם אלם, ומדלא חשביה משמע דחרש היינו צאינו שומע ואינו מדבר, אם לא דנימא דחרש גרע דהא אמר ז"ק פ"ה צ' דחירשו נותן לו דמי כולו, א"נ זימנין דחרש מתפרש בין מדבר ואינו שומע ובין שומע ואינו מדבר כדמשמע חגיגה צ' צ', ומהא דקתני במתני' וכשרין צבהמה משמע קצת דאף בחרש המדבר קאמר, דהא צבהמה לא שייך חרשות אלא בשמיעה לחוד, ודכוותה יש לפרש צאדם.

גמ' שכור מחיל עבודה צהדי מומי דמחלי עבודה צעי למיחש צו, הא דפשיטא לגמ' דמתני' לא איירי בפסולי דמחלי עבודה, אע"ג דצפירקין איכא נמי טובא דמחלי עבודה, נראה דהוא משום דקתני וכשרים צבהמה, וכל מומין דמחלי עבודה צאדם דין הוא שיפסלו אף צבהמה, דשם מוס פוסל צשניהם, וגם אפשר דילפי מהדדי עי' לעיל מ"ג א', וכיון דכשרים צבהמה ע"כ דפסולם רק משום שאינם שוים צורעו של אהרן. — הך שכור היינו צלא הגיע לשכרותו של לוט עי' עירובין ס"ה א', דצהגיע לשכרותו של לוט אינו צר עבודה כלל.

למטה נשנו, ופתח באזנו (ועי' לעיל ל"ה א' גדיא באודניה), וזתר הכי בעיניו וזחוטמו וזשפתיו ואח"כ זחטיו שזפיו, ואח"כ הזוזן והזנז והזינים, שכל אלו קודמים לרגליו, וזתר הכי שנה כל שזרגליו וזידיו.

כ) ולענין איזה מומין שזאדם הם בכלל מומין לחלל עבודה, ואיזו הם רק משום שאינו שזה זורעו של אהרן, אף שזרמז"ס פ"ו מהלכות זיאת מקדש ה"ו משמע דכל המומין שזפירקין שמויחדים באדם אין פסולן אלא משום שאינו שזה זורעו של אהרן ואין מחלל עבודה, אבל ע"כ א"ל לומר כן כמ"ש שזטמ"ק אות י"ז דהני דמפרשי בקרא ע"כ מחללי עבודה, וכן מהא דזשלהי פירקין חזר התנא ושנה גבי כושי ואיך דפסולין באדם וכשרים זבהמה, ולא סמך על מה ששנה זתחלה יתר עליהן באדם, משמע נמי דהיינו משום דזאמנע הפרק נשנו גם דזרים הפוסלים גם זבהמה, [דלא משמע דהא דקאמר פסולין באדם וכשרים זבהמה דאכילה פירקין קאי], וזאין לו זינים הרי הדזר מפורש זדהיא גם זבהמה, ועי' זספר מרן זללה"ה סכ"ו סק"ד.

והנה מתני' דגזן כיון דמפרש דהיינו גזן דקרא ע"כ מחלל עבודה, וכן מתני' דחרוס, כיון דהיינו פירושא דחרוס הר"ז מחלל עבודה כדן זעל מוס, והא דקתני זמתני' חרוס פסול איזו חרוס כו', ולא קתני הזוחל שתי עיניו כאחת וזו חרוס, כדקתני זגזן, אפשר משום דמתני' לאו ר' יוסי היא, ואף כשאינו כוחל כאחת נמי מיפסל כדאמרו לו זגמ' הפלגת אע"פ שאינו כוחל שתי עיניו כאחת, ולכן הקדים דחרוס פסול, ואח"כ פירש דענין חרוס היינו שהחוטם שזין העיניים אינו זולט, ונקט שזוחל שתי עיניו כאחת לדוגמא זעלמא, וכן נראה דעת הרמז"ס זפ"ח מז"מ ה"ז שכתב דאע"פ שאינו כוחל כאחת פסול, ועי"ש זכ"מ, וכן שתי עיניו למעלה כו' ואיך דילפינן להו זגמ' מקראי דזעינו או משאר קראי נמי יש לחשזן כומוין גמורין, [ועי' מ"ד א' תוד"ה עיניו זי"ע], אבל מתני' דעיניו גדולות וכו' נראה דכל הני לא חשיבי מומין ולא מיפסלי אלא משום שאינו שזה זורעו של אהרן ולא מחלי עבודה, וזשפה עודפת הדזר מפורש זגמ' מ' ז', ויש לדקדק זזהא דסיים התנא התחתונה עודפת על העליונה הר"ז

יט) זמ"ג א' מתני' מומין אלו זין קצועין כו' ויתר עליהן כו', זגמ' פרכין אהא דיתר עליהן זאדם מנה"מ ומפרשין משום דאינו שזה זורעו של אהרן, ומזואר דפשיטא לגמ' דכל שפסולו מחמת מוס אין לחלק זין אדם לזבהמה, וכיון דהני פסולין משכחת לה נמי זבהמה שיהא הראש משונה או חיזורו לגוף זשינוי, וקתני זמתני' שהן רק באדם, ע"כ דאין פסולן מחמת מוס, והיינו דמפרשין דאמנע אין פסולן אלא מחמת שאינו שזה זורעו של אהרן ואינן מחללין עבודה. ויש לדקדק זסידרא דמתני' דפתח זהני שאינם אלא באדם ולא מחלי עבודה וזתר הכי תני מומין גמורין דמחלי עבודה, דהא ודאי כל הני דמפרשין להו זומוין דקרא כמו גזן וחרוס ועוד ודאי מחלי עבודה, וכמ"ש שזטמ"ק אות י"ז, וזתר הכי שז קתני הני דלא מחלי עבודה כמזואר זגמ' מ"ה ז'.

וגראה דסידרא דמתני' לפי מה שהן באדם, ופתח זראשו זדזרים הזוללים כל הראש, וזתר הכי זשער זזראש, וזתר הכי זגזינים וזתר הכי זעינים, וזתר הכי זחוטמו ואח"כ באזניו ואח"כ זפיו, ואח"כ זחזה וזכרס וזטזור, וזתר הכי שנה נכפה, ואפשר דטעמו משום דשם זה הוא ע"י שזכפף כשנופל, והכיפוף זמקום הטזור, ורוח קזרה היינו נמי סוג נכפה, וזתר הכי זאיזרי הזרע, ואח"כ זרגלים וזידיס, ואח"כ זדזרים הזוללים כל האדם, כמו הכושי והשכור, וכן החרש מתיחס לכל האדם שאין המוס זאזר, אלא באדם שאינו שומע.

ולפי זה נראה לדקדק ממה ששנה התנא זעלי חטוטרות זמשנה קמייחא דאיירי זראשו, דשם חטוטרות הוא כולל זליטה משונה זכל מקום זגוף, ואף אם יש לו חטוטרות זראשו נמי פסלי רזן, אלא דחטוטרות המזויה הוא זגז, אבל כל זליטה [שאינה מזולדלת] קרויה חטוטרות, וכדאמר מנחות כ"ט ז' דחטרי להו לגגיה דחי"ת, ואפשר דמה"ט שנה התנא זעלי חטוטרות לשון רבים, ולא נקט זעל חטוטרות דומיא דכילון ואיך ששנה להו זלשון יחיד, משום שהדזר כולל כל סוגי חטוטרות, וי"ע.

וכן סידרא דמתני' דמומין שזבהמה זפירקא דעל אלו מומין נמי לפי סדר זבהמה מלמעלה

ללא מיפסיל אלא משום שאינו שוה בזרעו של אהרן, אבל מומין המפורשים בקרא גבי אדם כמו גבן וחרום ומרוח אשך ושצר יד ורגל שפיר שנאס התנא גבי אדם, ואף אלו דשייכי נמי בצבהמה.

(כא) מ"ד ב' היינו כושי כו', משמע דמשנה קדומה היא מתני' דכושי מדפריך מינה לרצ"א, והנה מראיו חשוכין מתפרש גם כשהוא הרצה פחות שחור מכושי, ויש לפרש היינו כושי דלמאי תו אינטריך למיתני כושי, ונראה דבכלל קושית היינו כושי נמי דלרצ"א דין הוא שיתלל עבודה דהא מפורש בקרא, ואילו כושי אחשביה התנא בהדי הני דפסולין רק משום שאינן שוין בזרעו של אהרן, ולפ"ז גם נראה דהו"ל מחלוקת ואח"כ סתם ואין הלכה כרצ"א, ולכן אין פוסל אלא כושי והקרוז לו, וגם אינו מחלל עבודה, וז"ע ברע"ב שכתב דהני תנאי לא פליגי וכל חד מודה בדחצריה, ורק בפירושא דקרא פליגי, ואיך יתכן לפ"ז למיתני כושי, הרי גם מראיו חשוכין פחות מכושי נמי פסול, ואפשר גם שמחלל עבודה לפי רצ"א, והרי בהדיא אמרו בגמ' דרצ"א לא תני כושי וא"כ תנא דידן דתני כושי ע"כ פליגי ארצ"א. — במשניות בראשון לזיון הציא דבערוך ערך חשך כתב דמרוח לעולם מראיו חשוכים, ומשמע דמפרש דרצ"א קאמר דשיעור מרוח הוא כשמראהו חשך מחמת זה, אבל הדבר תימא לפ"ז דמאי פרכין היינו כושי, הלא פשיטא דאין מראהו ככושי מחמת זה, וגם הרי לפ"ז פסולו מחמת המרות, ושפיר אינטריך למיפסל כושי שאינו מרות, וגם אינטריך למיפסל מרות שקופו להחשיך אף שעדיין לא החשיך, ובערך אשך פירש מתני' כפשטה דלרצ"א לא איירי צדיקים כלל.

(כב) מ"ד א' אמר רב משה רבינו עשר אמות היה שנאמר ויפרש כו', משמע דפשטיה דפרשו דעומדו על הקרקע כדרכו בלא סולם או שרפרף.

שם א"ל רש"י לרב א"כ עשיתו למשה רבנו צעל מוס כו', יש לתמוה מאי ס"ד דרש"י הרי בהדיא אמר רב דיליף מאורך הקרשים, וע"כ דבאמה של קדש קאמר, וי"ל דהוי קשיא ליה דאם איתא דבאמה של קדש קאמר, ידיו של משה היו כפי ערך של כל אדם, דהיינו כשליש ארכו, א"כ היו ידיו כג' אמות, וא"כ אף אם היה גובהו של

מוס, ואילו בכל אינך דפירקין לא סיים הר"ז מוס, וסמך על זה דכוליה פירקין במומין משתעי, וגם הרי לא מיפסל אלא משום שאינו שוה בזרעו של אהרן ולא מיקרי מוס, וכדאמרו מ"ג ב' מאי איכא בין מומא לשאינו שוה בזרעו של אהרן כו', ואולי הוא מעין חסורי מיחסרה וה"ק ואם יש צו ע"ס הר"ז מוס, וצעי למיסתם כר"ג וחכמים דלעיל מ' א', אבל ממה שהקשו בגמ' שם ב' ממחניתין ל"מ כן, וז"ע, וכן מתני' דדין כו' ובעל גבר, נמי נראה דלא מיפסיל אלא משום שאינו שוה בזרעו של אהרן, אבל מתני' דאין לו צינים הרי בהדיא תנן לה נמי גבי צבהמה מ' א', וכן היינו מרוח אשך דקרא, ומחלל עבודה, וכן מתני' דמקיש בקרסוליו וכו' מהא דמרצינן לה בגמ' מקראי דאז משמע דחשיבי מומין, דהני דאינן שוין בזרעו של אהרן לא נריכי קראי, ואין נראה לומר דהני קראי אסמכתא, דלא מנינו אסמכתא במידי דהוא קושטא מדאוריתא מקרא אחרינא, והא ודאי דמשום שאינו שוה בזרעו של אהרן שייך למעטינהו, ולמה זה יבקש התנא אסמכתא ולא יפרש קושטא, אא"כ נימא דהני מדרבנן מחלי עבודה, וע"ז אסמכינהו אקראי למימר דחשיבי מומין, ודוחק, והא דיתר צידיו וצרגליו ושולט בשתי ידיו, מסתברא דלא מיפסלי אלא משום שאינן שוין בזרעו של אהרן, וכן אינך דשלהי פירקין.

ולבאורה כלל דמילתא דכל שינוי המתחכם לכל האדם, כלומר שזה אדם משונה כמו הכושי והגנא, וכן הכילון והלפתן ואינך דריש פירקין, דהשינוי נחשב באדם בכללותו, [וכמו שנתיחד לו שם בגלגל], לא חשיב מוס אלא באדם משונה, ולא מיפסיל אלא משום שאינו שוה בזרעו של אהרן, אבל כשהחסרון מתחכם לאצור מסוים, הרי האדם צעל מוס, שחוטמו שקוע או שעניו למעלה וכיו"ב, וכן כל המומין שצבהמה.

מ' ב' גבי אדם הוא דכתיב איש איש כו', לכאורה משמע מכאן דכל הני שנשנו בפרק מומין אלו אינם אלא באדם ומשום שאינו שוה בזרעו של אהרן, ולמש"כ לעיל טובא איכא התם דחשיבי מוס, וי"ל דמומין דשייכי נמי בצבהמה, ולא כתיבי בקרא גבי אדם, שנאס התנא בפירקין לענין צבהמה, ואח"כ שנה דכל מומין אלו פסלי נמי באדם, והלכך כיון שלא שנה שפה עודפת גבי צבהמה, ע"כ מוכח

זורעו של אהרן, שלא נאמר אלא על חסרון, ורבי סבר דיש לדנו כאלו יש בו חסרון, שאין יתרון בימין. — א"ה, ועי' חו"צ שבת סי' כ"ב סק"ג לענין עבודה במקדש דמסתבר שגריף שיעבוד בימין.

(כד) מ"ה ב' ת"ר איטר צין ציד צין צרגל פסול, פרש"י דבעי ימין, ונראה דר"ל שאם יעבוד בימין דעלמא אין כאן עבודה בימין שהרי הוא עובד בידו החלשה, ואם יעבוד בשמאל דעלמא הרי אינו שוה זורעו של אהרן, ועיין ברמב"ן ורשב"א חולין נ"ב.

שם השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירים מר סבר כחישותא אתחללא כו', נראה דאין כאן נידון מהו האמת אם יש לו בשניהם כח ימין או בשניהם כח שמאל, דודאי הוא סוג צפ"ע, ואפשר דבסתמא יש לו בשניהם כח ממוצע, אלא הנידון אם יש לחשוב סוג זה כאדם גרוע וכאלו ימינו חלשה מן הרגיל, או שיש לחשובו כשאר כל אדם וכאלו ניתוסף לו כח בשמאלו, אבל אין שום גריעותא בימינו.

ויש לעי' אי רבי כאיטר גמור חשיב ליה, ולדעת הטור אם הוא מזרע נותן על זהונות שמאל, או"ד דרבי רק קאמר דימין גרוע הוא ואינו ראוי לעבוד בו, אבל אף לשמאל אין יתרון, והלכך מספק נותן על שניהם, או דכיון דשניהם שוין אזלינן בתר ימין דעלמא, ודוקא לענין עבודה פסלינן ליה דכיון דכחישותא אתחילא בה אין ראוי לעבוד בה, אבל לענין חשיבות ימין ליתן עליה מתן זהונות שפיר חשיבא ימין, ואף למה שנסתפק הרמב"ן בחולין שם דאיטר אין לו ימין כלל ואין לו טהרה עולמית, [כ"ל], דהא חליצה ממזרע ילפינן, ואם אין לו ימין לענין חליצה ה"ה לענין טהרת מזרע, אבל הדבר תימא לפי זה למה נקטה מתני' צפי"ד דנגעים באין לו בהן ולא נקטה באיטר, ומיהו למש"כ תו' סנהדרין מ"ה ב' והר"ש שם לחלק צין נקטע זהונו עד שלא נזקק לטומאה לנקטע אח"כ ניחא], מ"מ שולט בשתי ידיו י"ל דעדיף, ונ"ע.

ובין לענין תפילין דאמרינן מנחות ל"ז א' דהשולט בשתי ידיו מניח בשמאל דעלמא, יש לעיין לרבי מאי, ומסתברא דמודה רבי בהא, דכיון דשניהם שוים ע"כ למיזל בתר יד כהה דעלמא, וגם אי לא דרשינן יד כהה מ"מ לא מסתבר לחשוב

משה רק ט' אמות נמי שפיר פרש את האהל על הקרשים, דכשהרים ידיו מעל ראשו כבר הגיעו ליותר מעשר אמות, דיותר משליש יד בולט מעל הראש, ומנ"ל לרב דגובהו של משה היה עשר אמות, וע"כ ידיו אינה אלא כידו של כל אדם, והו"ל בעל מוס, ורב אהדר ליה דבאמה של קדש קאמר, ומשום דמשמע שפרש האהל בלא טורח מיוחד של הרמת ידיו, מזה דיין דגובהו עשר אמות, ועי' רש"י ברכות נ"ד ב' ד"ה משה שכתב דדרשינן שהקים את עצמו לקומת המשכן.

(כג) מ"ה ב' ת"ר איטר צין ציד צין צרגל פסול, היינו דמיפסיל משום שאינו שוה זורעו של אהרן, ואף לעבודות הכשרות בשמאל, ולפ"ז אם עבד בימין ידיה אינו מחלל עבודה, כדין אינו שוה זורעו של אהרן דכשר בדיעבד, אבל יש מקום לומר דנהי דעבודתו כשירה, אבל אין חשיבות ימין כשהיא בשמאל כל אדם, ומסתמית הדברים משמע דעבודתו כשירה.

ורש"י פירש דאיטר פסול משום שאין לו ימין, ולכאורה כונתו ג"כ שאינו שוה זורעו של אהרן, אלא שאם לא היה דין דעבודה בימין, לא היה מקום לחשובו כאינו שוה זורעו של אהרן ע"י זה שהוא אטר, דמה בכך, אבל כיון דאיכא דין דעבודה בימין לכך פסלינן ליה, וכן באיטר צרגל דפרש"י משום לעמוד לשרת נמי היינו דמשום כך אינו שוה זורעו של אהרן, דהא ודאי איטר פסול אף לעבודות בלא בעו ימין, וכן כל אדם כשנשען בעיקר על רגל שמאל לא מיפסל משום לעמוד לשרת, אלא דאיטר אינו שוה זורעו של אהרן, והא בלא תנן לאיטר צמתני', יש לפרש דנלמד בק"ו משולט בשתי ידיו, דע"כ לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא בשולט בשתי ידיו, אבל איטר ודאי פסול, ונ"ע ברמב"ן יבמות ק"ד דנקט בדעת רש"י דאין פסול באיטר אלא מחמת דחסר ליה ימין, ומה"ט לא נקטוהו צמתני', ונ"ע.

שם מר סבר כחישותא אתחללא בימין כו', אין כאן נידון בקושטא דמילתא מה באמת נשתנה, דא"כ היה ראוי לדנו כספק, אלא הנידון כיצד לדנו, דהא אדם ששתי ידיו הוכחו לא מיפסל, דחלש לאו פסול הוא, וא"כ הנידון רק משום השתוות השמאל והימין, וסברי רבנן דיש לדנו כנוסף צריאות בשמאל, ואין כאן משום שאינו שוה

המפילות, א"נ אף בספק השקול אפשר דכה"ג ראוי להחמיר שהרי לר"ע הדבר ספק אם נחזר לנו שאינו נפל או שעדיין הדבר ספק ונמצא שיש כאן טפי נד לחיובא, והלכך לא מקילינן אלא מטעם הלכה כדברי המיקל באצל.

ולפורם פשטא דמילתא משמע דלולא טעמא דהלכה כדברי המיקל באצל היינו מחמירים אף צמילתא דרצנן לדעת הסוברים דאצלות דרצנן, [אף ציוס ראשון], ולפ"ו לענין קריעה דלא קיי"ל הלכה כדברי המיקל דהא כדאמר מו"ק כ"ו ב', א"כ לר"ע ציוס ל' חייב לקרוע, ולפוס תירוצא קמא שכתבנו אף לרצנן אף תוך ל' חייב לקרוע, דמן הדין אית לן למיזל בחר רובא דאינן מפילות, והרמב"ן בזה"א בשער הקריעה הציא אמונא שיש סוברים כן והוא ז"ל דחה דבריהם דנהי דלא אמרינן בקריעה הלכה כדברי המיקל ביחיד נגד רבים אצל סו"ס קריעה אינה אלא מדרבנן וספיקא לקולא, אצל למש"כ אין זה מספיק דהא בגמ' סמכו משום דהלכה כדברי המיקל באצל, ומשמע דבאלא האי טעמא אין ראוי למיזל לקולא, והכי נמי מסתברא דלא אמרינן אלא לחוש לחומרא למיעוט מפילות אצל לא להקל מחמת האי מיעוט, [היינו באכלו ארי או צנפל מן הגג דצפיהק ומת דאף רצנן מודו דמת הוא, אפשר דאמונא רובא דהני נפלים נינהו, ולפ"ו למאי דס"ד שבת קל"ו א' דצפיהק ומת פליגי הו"מ למיפריך מאי טעמייהו דרבנן אלא דבלא"ה דחי לה], וא"כ בקריעה דלא קיי"ל דהא כדברי המיקל אית לן למימר דחייב לקרוע אף דקריעה דרבנן.

איברא הרמב"ן בשער האצלות פירש לדעת הסוברים אצלות יום ראשון דאורייתא דהא דמקילינן צמת תוך ל' הוא משום שאין מרירות בלב אלא צודאי צר קיימא, וממילא ליכא דין אצלות בזה, ומה"ט אמונא יש למעט נמי קריעה, והא דאינפריך לרב אשי לטעמא דהלכה כדברי המיקל י"ל כחירוך שני שכתבנו לעיל דדוקא לר"ע ציוס ל' אינפריך להאי טעמא, ולפ"ו למאי דקיי"ל כרבנן לעולם כל דליכא אצלות ליכא נמי קריעה, א"נ לרווחא דמילתא קאמר דבאצלות מקילינן טובא, [ובאמת נע"ק לפי הרמב"ן מה שיך להזכיר הלכה כדברי המיקל, כיון שעיקר הטעם הוא שאין אצלות אלא צודאי צר קיימא],

הימין כשמאל בזמן ששניהם שוים, ורק אפשר לומר דהימין לא חשוב כימין ממש כיון שנגרע כחו.

כה) כתב הרמב"ן בה' בכורות צמתני' מ"ח א' דקיי"ל כר"י דנתחייבו נכסים דהא קיי"ל יורשים הוו, והקשה הרי"ט אלגזי בשם הש"ס דהא קיי"ל אין צריה ולקוחות הוו ולענין צא צע"ח ונטל חלקו של אחד מהם ס"ל דבטלה מחלוקת דלענין זה כיורשים הוו שעל דעת כן חלקו, אצל לענין שיוכל הכהן לגבות משום דמלוה ע"פ גובה מן היורשים בזה בעינן שיהיו יורשים ממש וכמש"כ תו' גיטין מ"ח א', והציא הריט"א ז"ל שהרמב"ן עצמו בצ"צ ק"ז א' יישב קושיא זו דכיון שאם צא צע"ח וטרף בטלה מחלוקת נמצא שלענין צע"ח הם כלא חלקו, ולפיכך גובה מהן, אף אי אין צריה, ולפ"ו יש לפרש דרב אסי דמספקא ליה היינו אי כיורשין הוו לענין צע"ח או לא, אצל לעולם לקוחות הן ומחזירין ז"ל ציובל דאין צריה, וכתב הריט"א לפרש כונתו ז"ל דמסתמא רוצים הם לפרוע חוב אציהם והלכך אית לן למימר שלא היו רוצים בחלוקה קודם פרעון, והדברים תמוהים דאדרבה סתמא הם יודעים את הדין ויודעים שאם לא יחלקו ינטרכו לתת לכהן, וכשחלקו רוצים הם בזה כדי שלא יגבה, אצל כונת הרמב"ן ז"ל דבאמת לעולם היה מן הראוי לגבות מן היורשים אף לאחר חלוקה אף אי לקוחות הן, דטעמא דלית ליה קלא לא שייך גבייהו, אלא דלא פלוג חכמים צין לוקח ללוקח, אצל אי בטלה מחלוקת הרי נמצא שאם יקבעו החכמים שחייבים לשלם ישלמו כל היורשים יחד וכאילו הם עדיין בתפוסת הציט, א"כ נמצא שהם עדיין כיורשים ממש לענין גבייה מהם, הלכך אין כאן משום לא פלוג והרי הם כיורשים אף אחר חלוקה.

כו) מ"ט א' אמר רב אשי הכל מודים לענין אצלות דיום שלשים כלפניו דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באצל, יש לעי' אי אצלות דרבנן תיפ"ל דהו"ל ספיקא דרבנן ולקולא, וי"ל דבאמת איכא למיזל בחר רובא דאינן נפלים וכמש"כ תו' צמח דוכתי אלא דהחמירו חכמים לחוש למיעוט מפילות, אצל להקל מחמת מיעוט מפילות לא אמרו, ולא חשיב כספק אצל משום דהלכה כדברי המיקל באצל חזינן שהקילו כאן חכמים טפי הלכך הקילו אף מחמת מיעוט

לשקל סגי במשקל עשרים גרה נסכא, אע"פ שאין עליו תורת מטבע, דמזה שהוורך הכתוב לצאר משקל השקל במטבע גרה, מוכח דלא היה שקל מטבע קבוע במשקלו, שהרי הכתוב צא לקצבו, וצוה יחא שאנו מקובלים שיעור פדיון הבן במשקל הכסף כפי משקל השקל, ולא הוסיפו שום יתרון מחמת חריפות המטבע, ומרן זללה"ה בחו"מ סט"ז סק"י נתקשה בזה ע"ש, [ומיהו למ"ש תו' לקמן ב' דגרה לאו מטבע היא אלא משקל, תו' י"ל דכבר היה השקל מטבע ידועה, וצא הכתוב לחייב שיהא משקלו עשרים גרה, ולפ"ז יש לשאול שיהא שיעור פה"ב במטבע, ולא יהא סגי במשקל הכסף לחוד, אצלן גם בלא"ה י"ל דיתרון החריפות הוא דבר שאין לו קצבה דיש שהוא מרובה ויש שהוא מועט, וכיון שכפל הכתוב ושילש במשקל השקל עשרים גרה, יש לדקדק מזה שלא הקפיד הכתוב אלא על משקלו, [ועוד דצמער שני שהקפיד הכתוב על כסף נורה נתפרש הדבר בקרא, ומשמע דכל שלא נתפרש סגי במשקלו, ומיהו התם הרי לא סגי בלא נורה כלל], גם הא דילפינן שיש רשות להוסיף ולא לגרוע, לא מתפרש שחייבים לעשות מטבע לפי מה שיראו להוסיף, אלא שרשאים לחסכו כפי מה שמוסיפים, ומשמע נמי דסגי במשקל.

שם ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף כו', נראה דהיינו אם יראו חכמים בזמן מן הזמנים שירד ערך הכסף, או שהעשירו, ואין ערך השקלים כלפי האנשים כערכן בזמן מתן תורה, הרי הם רשאים להוסיף ולחשוב משקל השקל יותר מעשרים גרה, אצל אינם רשאים לפחות אם יתיקר הכסף או שיהיו עניים, ומסתבר דאם העשירו והוסיפו וחזרו והענו דרשאים להפחיתו ולהעמידו על עשרים גרה, שלא הקפיד הכתוב אלא שלא לפחות מעשרים גרה, ולא שלא יפחתוהו לעולם.

ולמ"ד דהצא טיבעא וכספא פירי מצואר צ"ב מ"ד ב' דמשערין שיעור פה"ב בזה ושיעורו ד' חומשי דינר זהב, [ע"ש בראשונים בשטמ"ק], והיינו דאמרינן דמה שפירש הכתוב שיעורו במשקל הכסף, הוא שלפי שיעור זה יקבע בשל זהב, כפי מה שהיה בשעת מתן תורה, ולפ"ז מוסיפין על ד' חומשי דינר זהב ואין פוחתין ממנו, ואין קיי"ל כספא טבעא ולפ"ז שיעורו קצוב בקרא משקל עשרים גרה.

אצל עדיין לא נחייש מה שדחה הרמב"ן משום דקריעה דרבנן ומשמע דאין כונתו לסבא הנזכרת למ"ד אצלות יום ראשון דאורייתא, וא"כ תקשה מה בכך דקריעה דרבנן מ"מ ראוי למיזיל בתר רובא, ואפשר דפשוט ליה ז"ל דאי קריעה דרבנן ודאי לא חילקו לומר דלענין קריעה דינו כצר קיימא ולא לענין אצלות דנראה כחוכא, ודוקא בדיניס פרטיים בהלכות קריעה אמרינן דלא אזלינן לקולא ביחיד נגד רבים, אצל כל שהגידון כללי אי צמת זה איכא אצלות ודאי אין סבא לחלק דקריעה איכא ואצלות לא [עי' מו"ק כ' ב' קריעה בלא שבעה מי איכא], והלכך לא דקדק ז"ל אלא לפרש שאין קריעה דאורייתא.

בתו' נידדו אי הא דפטרין מחליטה באשת כהן הוא דוקא באכלו ארי ציום שלשים א"כ אפשר דאף לענין אצלות כה"ג חשיב כחי, ודוקא בפיהק ומת ציום ל' חשיב כמת לענין אצלות, ומיהו אכן לא קיי"ל כן אלא אף באכלו ארי תוך ל' אינה נריכה חליטה באשת כהן וכמ"ש באה"ע סי' קס"ד ס"ז ע"ש בפ"ת סק"ב, וצוה ודאי אין מתאצלן עליו כדאמר שבת קל"ו א' רב אשי איקלע כו' איתרע ביה מילתא כו' הלכה כרשב"ג כו', ומצואר דהוי בפלוגתא דרשב"ג ורבנן ואי קיי"ל כאצ"י היינו באכלו ארי דפיהק ומת אף רבנן מודו, ואפשר דהיינו ליטנא דאיתרע ביה מילתא ולא נקט שכיב כדנקט בעוצדא קמיימא התם, ואי נימא דעוצדא צמת הוי למדנו דרבנן אף צמת פליגי, והא ליכא למימר דבאכלו ארי מודה רשב"ג שהרי דחו לה בגמ' התם בפשיטות מההיא עוצדא דאי אתרחיתו עד לאורתא כו', וש"מ דאף באכלו ארי פליג רשב"ג, וכיון דאמר הלכה כרשב"ג היינו בפשוטו בכל מאי דפליג אדרבנן, וא"כ נמצאו למידין דאכלו ארי תוך ל' אין מתאצלן עליו, אף דבאשת כהן אינה חולצת כה"ג, וא"כ ה"ה ציום ל' נמי שהרי לא למדנו לחלק ביניהם.

(כו) ב' א' דתניא עשרים גרה השקל למדנו לשקל שהוא עשרים גרה, לכאורה נראה דגרה היתה מטבע של חול ידועה [וכ"ד הרשב"א קדושין י"א, וכ"נ דעת הרמב"ן שם ובר"פ שבעה הדיינין], ופירש הכתוב דשקל הקדש משקלו עשרים גרה, ואפשר דדבר הלמד מענינו הוא, שיש לעשות מטבע של שקל במשקל הזה, אצל בשיעורי התורה

בגמ' צין חלקו גדיים כנגד תיישים לחלקו גדיים כנגד גדיים, דבחלקו גדיים כנגד גדיים וחזרו ונשתתפו יש לחשוב חלוקתם כעראי, לצורך תשישים, ולא חשיבא בחלוקה גמורה וכשחזרו ונשתתפו חזרו לתפוסת הבית, אבל בחלקו גדיים כנגד תיישים כבר חשיבא חלוקתם חלוקה גמורה, אף דאמננס יורשים הם ואיגלאי מילתא דכל חד זכי בחלקו, אבל חלוקתם אינה ניתנת להתבטל ע"י מה שחזרו ונשתתפו, כיון דנחתו לשומא, ואי צין ברירה אף בחלקו גדיים כנגד גדיים אין חלוקתם ניתנת להתבטל, אבל בלא חזרו ונשתתפו אף בחלקו גדיים כנגד תיישים יש ברירה, למ"ד דבגדיים כנגד גדיים יש ברירה, והיינו דפרכינן מהא דמחיר כלב, וכן מוכח דלא מנאנו בשום דוכתא דנידון אחים שחלקו אי יורשים הוו יהא תלוי באיזה נכסים חלקו אם כולם בעידית או שזה בעידית וזה צבינונית וכבר רמז לזה מרן זללה"ה שם, אבל לשון הגמ' אבל חלקו גדיים כנגד גדיים אומר זה חלקו המגיעו משעה ראשונה, מוכח דנידון לענין ברירה ולא לענין חזרו ונשתתפו, וז"ע. — ונראה דאף אי יש ברירה ואף בחלקו גדיים כנגד גדיים וחזרו ונשתתפו אם התנו שלא תבטל חלוקתם, הרי הם כשותפים ממש ולא חזרו לתפוסת הבית, אבל בסתמא מחזקינן להו כהדרו מחלוקתם וחזרו לתפוסת הבית, ואם באו לחלוק חולקין כאילו לא חלקו מעולם, שחלוקתם הראשונה נתבטלה ע"י מה שחזרו ונשתתפו. — ועי' להלן דאפשר דמה"ט פריך רק דנצור חדא דבל"ז אמננס אין ברירה.

שם ואי אמרת יש ברירה ליצור חד מינייהו לבהדי כלב כו', יש לעי' אי יש ברירה הלא אין כאן מחיר כלב כלל, דאיגלאי מילתא דהכלב שייך לבעל הט', וכדאמרינן בישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות גיטין מ"ז ב' דאי יש ברירה של ישראל חייב ושל עכו"ם פטור, וכן בעם הארץ שאמר לחבר קח לי אגודה של ירק א"ל לעשר כדאמר עירוצין ל"ז ב', וכן בסוגיין אמרינן זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה ולא הוי לקוח, וכן בשנים שלקחו חבית בשותפות ביצה ל"ז ב', ושמא משום דאה"נ דהכא הוי כגדיים נגד תיישים, לכך אין ברירה בסתמא אבל פריך דליהני לצדורי חד, (דבזה לא שייך חילוק דגדיים כנגד תיישים), ועי' להלן נתיישב, ועו"ק כמשה"ק תו' שאם לא נתברר

כח) ג"ו ב' אין אומרים זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה, מבואר דאף ספיקא לא הוי שמא זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה, וטעמא דמילתא דאי אין ברירה חשבינן להו צמציאות העכשוית כמחלטת ולא מפני שאנו מספקין ולא יתברר הדבר, אלא מפני שאין העמיד מברר למפרע, וממילא מציאותו עכשיו זהו העיקר והרי הם שותפין ואם חלקו הם לקוחות, ואפילו אם בעלמא היה נחשב אין ברירה כספק, [אבל אין הדבר כן וכמש"כ בחו"צ דמאי ס"י סק"ז], נמי הכא הוי חשבינן כלקוחות בודאי, דכל שאין העמיד מברר הרי הן בשותפות מחלטת, וכן נמי אמרינן גיטין מ"ח א' דאין מציאין ציכורים אי לקוחות הם, ומבואר דלא מספקינן כלל אלא כודאי לקוחות חשיבין, ועי' חו"צ דמאי ס"י סק"י צ נתבאר.

ג"ז א' מיתיבי וכן השותפין שחלקו אחד נטל עשרה כו', רש"י פירש דגדיים כנגד תיישים וט' כנגד י' דין אחד להם, ולפי זה לכולהו אמוראי בגדיים כנגד תיישים אין ברירה, וקשה א"כ מאי פריך הכא ואי אמרת יש ברירה כו' הא ליכא מאן דסבר הכי, ואי דידע הש"ס דאיכא מאן דסבר יש ברירה אף בחלקו גדיים כנגד תיישים, הו"ל לאתוייה וכתר הכי למיפרך, ואם היינו אומרים דלר"א ב"ט כנגד ט' יש ברירה אף בגדיים כנגד תיישים היה ניחא, אבל לא מסתבר כן, גם לא מסתבר למימר דבחד כלב שאני כיון שאינם יכולים לחלקו ציניהם וע"כ דאחד יטלנו תו הוי כגדיים נגד גדיים, דמ"מ כיון שהן שני מינים נחתי לשומא, ולמש"כ מרן זללה"ה בשציעת ס"ד סק"י י"ט ובכורות ס"י כ"ו סק"ט ט"ו דדוקא לענין מעשר בהמה מחלקינן בהכי ניחא, דפריך דהא בעלמא אף בגדיים כנגד תיישים יש ברירה, אבל ק"ק דלא נזכר בגמ' לחלק בכך אלא בצריכותא דר"י, וכן ברש"א קידושין י"ז ב' וברש"י ותו' חגיגה כ"ה ב' משמע דלעולם דינא הכי דב' מינים אין ברירה, וז"ע.

והנה רש"י פירש דבחזרו ונשתתפו אחר חלוקה פליגי, וכן הוא משמעות הסוגיא דרז ענן אמתינ' קאי, וע"כ בא לומר דבחלקו גדיים כנגד גדיים אף בחזרו ונשתתפו חייבין צמעשר, אבל הדבר קשה שהרי כשחלקו כבר הוצר חלקם, וכי חזרו ונשתתפו כשאר שותפין בעלמא נינהו, והיאך חזרו לתפוסת הבית, ואפשר דלענין זה הוא שחילקו

והא לא תתאים הצרירה ההיא עם הפירות שאנו אומרים שהם שלו מכח צרירה, וי"ל שכשהם שותפים לחלוק בפירות חשיבא חלוקת הפירות כחלוקת הקרקע, ואמרין הוצרר הדצר למפרע שניקת פירות אלו משל ישראל ושל פירות אלו משל עכו"ם ואפי' שניהם עולים בשבולת אחת, וכשיחלקו בקרקע לא תחצטל חלוקה זו, אלא מכאן ולהבא תחשב חלוקתם החדשה, אבל בזמן גידול הפירות חשיבא חלוקתם בפירות כחלוקה בקרקע.

ועוד יותר שזמן שהסכימו להשתתף בקרקע ע"מ לחלוק בפירות הרי שיחופן בקרקע צמודתם ולא שייך לצטלו ע"י צרירה שתצטרך כשתחצטל שותפותם ויחלקו ביניהם, שאין צרירה אלא בדצר ספק כגון אחים שחלקו שאין מציאותם לפי החלוקה מציאות מוסכמת מציניהם, אלא הנכסים בספק עד שיחלקו וזוהי אמרינן צרירה, וכן בשנים שלקחו חצית, וכן בע"ה שאומר לחצר קח לי אגודה של ירק, משעת לקיחה עומדים לחלוק, אבל ראובן ושמעון שנשתתפו בשתי פרות לחלוק בחלצן וצוולדותיהם לא שייך לומר שעכשיו ספק איזה פרה של זה ואיזה של זה ולכשיחלקו יתצבר, אלא שותפותם מוחלטת ע"מ לחלוק בפירות.

ולאמור מצואר הא דתנן תמורה ל' א' בכורות נ"ז א' שכנגד הכלב אסורין, ובגמ' פרכין דאי יש צרירה נצורר חד, ונתקשינו לעיל ל"ל צרירת חד הא אי יש צרירה אין כאן מחיר כלב כלל, אבל למש"כ ניחא דהתם שהיו משותפים וחלקו צרוותיהם לא שייך לצטל מציאות זו, ואין חלוקתם עכשיו מצררת שלא היו שותפים, וממילא ע"כ יש כאן מחיר כלב, שצעת שותפותן חלקו צריות שצא מחמת הכלב ג"כ, והיה לכל אחד זכות גם בכלב, ולא פרכין אלא דליהני צרירת חד וכמש"כ תו' בכורות שם טעם הדצר.

צעת חלוקה אין יועיל מה שמצבר עכשיו, ולתירוץ דחשיב כהתנו שיוכלו לצרר קשה דא"כ כי שוה הך כלבא חד ומשהו נמי, ואין לומר דהו"ל כחלקו ט' כנגד י' דאין צרירה דכי היכי דמהני הא דחשיב כהתנו לצרר אחד מן העשרה שהוא כנגד הכלב אע"ג דחשבינן להו כמחיר כלב צעת חלוקה שהרי כלל צרירת חד כולהו אסורין, ה"נ ליהני לצרורי הך משהו טפי באיזה גדי הוא, דקצרא דט' לגבי י' אהני למימר שלעולם לא היו שותפין, אבל אם יש כאן מחיר כלב דלא חשבינן להו כמצוררין חלק כל אחד ואחד תו שוה צרירה דט' לגבי י' כמו ט' לגבי ט', ואפשר אולי לפרש דבאמת אי יש צרירה אין כאן מחיר כלב כלל אלא דמדרבנן מיהא יש לאסור דדמי למחיר כלב, והא פריך דליהני אי נצורר חד לצדדי כלב ונישרינהו לאינן, ומשני דא"נ דהיה ראוי לעשות כן אם היו שווים אבל כיון דהכלב שוי טפי משהו תו דמי למחיר כלב, ואף אם יצורר שנים עדיין מיחזי כמחיר כלב דיאמרו דלא שקל הך שכנגדו, דכיון שאינם שוים מינכרא ההערמה.

ברשב"א קדושין י"ז ב' הקשה צהא דפריך תמורה ל' א' ונצורר חד כו' הא בשני מינים אין צרירה ותירץ דשמא הך סוגיא דתמורה פליגא, ותימא דהא בקוגיין מיייתין לה אהא דגדיים כנגד תישים אין צרירה, ועוד דקצרא דשני מינים שייך בחלוקתם, אבל בגמ' לא פרכין שאין כאן מחיר כלב כלל אלא שיהני לצרורי ומשום דחשיב כהתנה כמש"כ תו', ולזה אין שייך לחלק בין מין אחד לשני מינים.

(ט) גיטין מ"ז ב' רש"ג אומר של נכרי פטור ושל ישראל חייב, פשטא משמע שאינם חולקים אלא הפירות ולא הקרקע, ויש לעי' והא לכשיחלקו הקרקע נימא צרירה למפרע שזהו חלקו